ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
1er AOUT
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.478
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.478

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՅԱՌԱՋ» ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՒԵՕԹԸ ՏԱՐԵԿԱՆ

—0—

Ներկայ դարու քսանական թուական - ները դարձակէտ մը կազմեցին Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ:

Մէկը միւսէն աւելի աղէտաբեր դէպ-քեր խրարու յաջորդեցին՝ Հայութիւնը արմատախիլ ընելով իր հայրենի դարաւոր բոյներէն:

Հայաստանի խորհրդայնացումը (1920 Դեկտ. 2ին), Կիլիկիոյ պարպումը (1921ի աշնանավերջին), Իզմիրի աղէտը (1922 Սեպտեմբերին), հուսկ ուրեմն յաղթա - կան դաշնակիցներու անխառնելի հեռացումը Պոլսէն (1923ի գարնան) աշխարհի չորս հովերուն ցրուեցին Մեծ Եղեռնէն հրաշքով ազատած հայ բեկորները:

Խորհրդային Հայաստան ամուր փա - կած ըլլալով իր դուռները, անտէր, անպաշտպան մնացած Հայեր իրենց գլխուն ճարը նայեցան, ապաստան փնտռելով հոն՝ ուր կը կարծէին թէ կեանքի ապահովութեան հետ պիտի կրնային ճարել նաեւ ապրուստի միջոցներ:

Այսպէս է, որ կէս դար առաջ, Ֆրանսայի հայկական հին փոքր գաղութը մէկ օրէն միւսը դիմափոխ փոխեց: Ամէն կողմէ Հայեր խուժեցին այս հիւրընկալ երկիրը:

1925 Օգոստոսին երեսուն ամսու էր Ֆրանսայի նոր գաղութը, որ Մարսէյլէն մինչեւ Փարիզ շուրջ 50.000ի քանակ մը կը ներկայացնէր:

Տեղական լեզուին, օրէնքներուն, աշ - խատանքի պայմաններուն, բարքերուն ու սովորութեանց անծանօթ մեր հայրենակիցները կը կարօտէին առաջնորդի մը, ղեկավարի մը, որ ճամբայ ցոյց տար պաղթականներուն:

Քառասունեւեօթը տարի առաջ այդ դերը ստանձնեց Յառաջ, առանց դրամագլուխի եւ նիւթական ապահով միջոցներու:

Շաւարշ Միսաքեանի եւ իր քանի մը անմիջական գործակիցներու զոհողու - թեան ոգին է, որ յաղթեց բոլոր դժուարութեանց:

Փարիզի 13րդ թաղամասի Փասքալ փողոցի թիւ 65 հնամենի չէնքին գետնա - յարկը առանց պատուհանի երկու մութ ու խոնաւ սենեակներ կը կազմէին հին գաղութի վեթերաններէն՝ Զմշկածագցի Կարապետ Յ. Ներսէսեանի աղքատիկ տպարանը, որ ո՛չ մէկ յարմարութիւն ունէր թերթ տպելու:

Բեթղեհէմի մսուրը յիշեցնող այդ անշուք խուցերուն մէջ է, որ լոյս աշխարհ եկաւ երկօրեայ Յառաջը, սաժանելի երկունքէ մը վերջ:

Իր երեւումը առաջին օրէն իսկ մեծ խանդավառութեամբ ողջունեցաւ: Ըն - կերներ սիրայօժար կուգային տպարան՝ թերթ ծալելու, հասցէ գրելու եւ այլ սեւ աշխատանքներ կատարելու:

«Տպագրատուն»ը կը բաղկանար մուտքի դրան երկու կողմը կէս մեթր լայնքով երկու սեղանէ եւ երկու աթոռէ տախտակով մը զատուած վարչութեան բաժինէն:

Յաճախ կը ստիպուէինք ոտքի վրայ խմբագրել թերթը:

Երեք ամիս վերջ փոխադրուեցանք «Մասիս» տպարանը, ուր առաջին յարկին վրայ վարչութիւն եւ խմբագրութիւն առանձին փոքր սենեակներ ունէին:

1927 Յունուար 1էն երկօրեայ Յառաջ վերածուեցաւ օրաթերթի, շնորհիւ ընթերցողներու քաջալերութեան:

Ու ահա՛ այսօր կը լրացնենք Յառաջի հիմնադրութեան 47րդ տարեդարձը եւ կը թեւակոխենք 48րդ տարին:

47 տարին ամբողջ կեանք մըն է: Երկու սերունդ փոխուած է 1925էն ի վեր:

47 տարի առաջ Լոյս-Քաղաքը սկսած էր դառնալ հայկական մշակոյթի փառաւոր կեդրոն մը, փոխարինելով երբեմնի Պոլիսն ու Թիֆլիզը: Այստեղ էին համախմբուած արեւմտահայ ու արեւելահայ մեր մտաւորականները, գրագէտ, ուսուցիչ, քաղաքական ու հանրային գործիչ: Անոնցմէ շատեր սիրայօժար աշխատակցեցան Յառաջին: Նոր ուժեր, տաղանդաւոր գրողներ ծաղկեցան, շնորհիւ քաջալերութեանը Յառաջին, որ իր էջերը լայնօրէն տրամադրեց անոնց ստեղծագործութեանց:

Իր ծնունդէն մինչեւ այսօր հաւատա - րիմ իր առաքելութեան՝ Յառաջ կը ծառայէ Հայութեան, այս օտար, հիւրընկալ հողին վրայ անաղարտ պահելու համար մեր ազգային դիմագիծը:

Արձագանգ կ՚ըլլայ հայապահպանման մարզին մէջ կատարուած ճիգերուն: Կը քաջալերէ մեր երիտասարդական կազ - մակերպութիւնները: Պաշտամունք ունի մեսրոպեան ոսկեղինիկ լեզուին հանդէպ, անխախտ կը հաւատայ անոնք որ հայրենիքի թէ սփիւռքի մէջ կ՚աղճատեն մեր դասական ուղղագրութիւնն ու մաքուր լեզուն:

Թունդ պաշտպանն է Հայկական Դա - տին, համոզուած ըլլալով, որ արդարութիւնը անպայման պիտի յաղթանակէ:

Կը ջատագովէ հայրենադարձը:

Հերոսութիւն է թերթ հրատարակել ներկայ դժուարին պայմաններուն տակ, երբ օրավարձք, թուղթ եւ առաքման ծախք տարապայման կը սղեն ամէն օր:

Յառաջ ապաւինած է իր հաւատարիմ ընթերցողներուն վրայ: Ու ինչպէս ցարդ, այսուհետեւ եւս անսայթաք եւ անշահախնդիր ոգիով պիտի հետեւի իր հիմնադրին գծած հայրենասիրական ուղիղ ճամբուն:

Պիտի շարունակէ հայրենիքի նուա - ճումները տարփողօրէն ծանուցնել սփիւռքի Հայութեան, սպասելով այն օրհնեալ օրուան, երբ տարագիր Հայութիւնը վերջնապէս պիտի համախմբուի իր ազատ ու միացեալ հայրենիքին մէջ:

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

—0—

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տասը ամիս եաքն է միայն որ Մաօ Ցէ Թունկ կը սկսի պատմել իր գինակցին եւ մտերիմին՝ Լին Փիաոյի մահուան պարագաները:

Այլեւս յստակ է որ Լին Փիաօ, որ կոչուած էր յաջորդելու Մաօյի, գլուխը կորսնցուցած է դաւի մը: Յատկանշական է սակայն թէ ինչո՞ւ յանկարծ այս միջոցին երեւան կը հանուին գաղտագողի մանրամասնութիւնները, ամիսներու լռութենէ եաք: Կը թուի թէ Փեքինի վճռական որոշումներու նախօրեակին կը գտնուի եւ պատեհ նկատուած է հիմա երեւան հանել ինչ որ կը վերաբերի Լին Փիաոյի եւ անոր մեղսակիցներուն, որպէսզի նախ այդ հարցը հրապարակէն վերնայ:

Այսօր Չինաստանի բացարձակ տէրերն են՝ Մաօ եւ Շու-Էն-Լայ եւ պիտի ձեռնարկեն նոր կարգադրութիւններու բա - նակին եւ կուսակցութեան մէջ: Մաքրագործուած են Լին Փիաօ եւ անոր գլխաւոր մեղսակիցը, որուն անունը նոր կը հրապարակուի՝ Շէն Փօ-Թա: Անմիջա - կանին մէջ Պաշտպանութեան նախարար կը նշանակուի (իբրեւ յաջորդ Լին Փիաոյի) մառեշալ Իէն Շէն Ենկ, որ 73 տարեկան է եւ «հին ընկերներէն» Մաօյի: Կողմնակից է նաեւ Շու-Էն-Լայի եւ մասնակցած է Նիքսընի հետ խօսակցու - թեանց: Այս ամբողջը կը ձգտին, ըստ դէտերու, ամրապնդել ներկայ գիծը: Հա - ւանական կը նկատուի նաեւ որ այլ որոշումներ ալ տրուին լեցնելու համար այն պարապները զորս ձգած է Լին Փիաոյի խնդիրը: Արդարեւ, ներկայիս քաղաքական Բիւրոյի հերթական կոմիտէն միայն երկու անդամ ունի, հինգի վրայ: Եւ այս պատճառով Փեքինի մէջ կը խօսուի կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նիստի մը մասին, նոյնիսկ՝ կուսակցական համա - գումարի:

Գալով «դաւադիրներուն» առանց գլխաւորը ծանօթ է, քանի Լին Փիաօ կոչուած էր յաջորդելու Մաօյի: Իրեն օգնած է Շէն Փօ-Թա, որ կուսակցական նուիրապետութեան մէջ չորրորդ տեղը կը գրաւէր: Շէն Փօ-Թա 1940էն ի վեր վարչակարգին գլխաւոր գաղափարախօսներէն էր եւ միշտ առաջին գիծի վրայ էր քարոզչական մարզին մէջ: Մեծ դեր խաղացած է «մշակութային յեղափոխութեան» ատեն եւ ուշագրութիւն գրաւած է մանաւանդ այն տեղեկագրով ուր կը պարզէր, որոշ ինքնատիպ մեկնաբանութեամբ անշուշտ, թէ ի՛նչ բերած է Մաօ մարքսլենինեան վարդապետութեան: Հետզհետէ դարձած էր ձախակողմեան հոսանքին պարագլուխը եւ 1969ին էր, կուսակցութեան 9րդ համագումարին որ մուտք կը գործէր Քաղաքական Բիւրոյի հերթական կոմիտէէն ներս:

Ըստ երեւոյթին, շատ չէ մնացած քանի որ այսօր կը յայտնուի թէ 1970 Օգոս - տոս - Սեպտեմբերի նիստին է որ վտարուած է: Կ՚ամբաստանուէր ծայրայեղ ձախակողմեան գաղափարներու համար: Հոն է որ կը սկսի իր «դաւադրական» շրջանը: Եւ պարզ է որ սկիզբէն պայքարը սկսած է իրենց դէմ բայց ոչ միասնաբար: Նախ կղզիացուցած են Լին Փիաօն, որուն համար կ՚ըսուի նոյնիսկ թէ փորձած է Պետութեան ղեկավար դառնալ բայց փորձերը ձախողած են: Աւելի եաք փորձած է բռնի հասնիլ իր նպատակին: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն մտածած է մինչեւ իսկ Մաօն սպաննել եւ այդ ատեն բոլորովին դիմակազերծ եղած է, ու պարտուած փորձած է — ըստ պաշտօնական բացատրութեան — դէպի Խորհ. Միութիւն փախիլ եւ օդանաւը ճզմուած է արտաքին Մոնկոլիա 1971 Սեպտեմբեր 12էն 13ի գիշերը:

Բոլորը համամիտ չեն անշուշտ «արկածի» այս բացատրութեան եւ կ՚ըսեն թէ այս պատմութիւնը շինուած է հաւատացնել տալու համար թէ Մաօ ըսպաննած չէ իր «ընկերն ու յաջորդը»: Մնաց որ մահուան պայմանները այնքան ալ կարեւոր չեն բաղդատմամբ այն տագնապին զոր ապրած է Չինաստան: Մա - մուլն ալ կը սկսի արտայայտուիլ եւ «Ժողովուրդին Օրաթերթը» կ՚ակնարկէ արդէն «չին Տրոցկի»ին, որ հաւանական որակումը դառնայ Լին Փիաոյի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ դատավարութիւնները կը շարունակուին եւ առանց շարքին սկըսած է դատուիլ Միլան Հուէպլը, որ կուսակցութեան դպրոցին տնօրէնն էր Տուպչէքի օրով: Բողոքները կը շարունակուին ամէն կողմէ բայց Փրակայի ղեկավար - ները որոշած են կարեւորութիւն չտալ ոչ հանրային կարծիքի ոչ ալ օտարներու կարծիքին: Ռուտէ Պրաւօ կը գրէ «Տեղի պիտի չտանք քաղքենի գրպարտութիւն - ներուն»: Հաւանաբար այս քաղքենիներուն մէջն է նաեւ Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնը, որուն Քաղաքական Բիւրոյի հաղորդագրութիւնը կը չեչտէր բացասական բնոյթը այս դատավարու - թիւններուն: Յանուն Ֆրանսայի ընկեր - վարականներուն եւ իր անունին, հեռա - գիր մը գրկած է Ֆ. Միթերան չեխ Հանրապետութեան նախագահին, մաղթելով որ «երկրին պատմական եւ ժողովրդավար աւանդութիւնները ներշնչեն ներ - կայ կացութիւնը»:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ բանակը 20 հազար զին - ուորներ սկսաւ, Երկուշաբթի առտու կանուխ, գրաւել Իրլանտայի գլխաւոր քաղաքներուն այն շրջանները ուր Իրլանտական Յեղափոխական բանակը (Իռա) տուն-տեղ եղած է:

«ԻՆԹԸՐՆԷՇԸՆԸԼ ՀԵՐԸԼՏ ԹՐԻՊԻՒՆ»Ը արձագանգ կը հանդիսանայ տեսակցութեան մը, զոր Նախագահ Սատաթ տուած է Նիւզուիքի տնօրէն՝ Արնօ տը Պորշկրավի: Սատաթ կ՚ըսէ թէ իշխանութեան գլուխն անցնելէն ի վեր մէկ հանգիստ օր չէ ապրած առանց վէճ ունենալու Ռուսերուն հետ: Ռուսերը երբեք վստահութիւն չեն ունեցած վրաս, կ՚ըսէ Սատաթ, գիս «Ամերիկացիներուն մարդը» նկատած են:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Սատաթ Թրիպոլիի մէջ կը տեսնուի Խատաֆիի հետ, որ կ՚ուզէ միանալ Եգիպտոսի: Սատաթ, որ ներքին հարցեր ունի, կը փորձէ համոզել Խատաֆին որ այդ խնդիրը առայժմ յետաձգուի:

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ մեկնումները տարած - ուեցան չորս օրուան վրայ բայց խճողում եւ արկած պակաս չեղան: Խճողուած էր մանաւանդ սպանական սահմանագլուխը: Արկածներու առաջին եւ դժբախտաբար առժամեայ հաշուեկշիռի մը համաձայն 91 մեռեալ կար, Երկուշաբթի առտու եւ 587 վիրաւոր որոնց՝ 248ը՝ շատ ծանրօրէն: Մեռած է նաեւ Գերապայծառ Պրեհէտէ, Քահորի եպիսկոպոս, որ ծառի մը դէմ ճզմուած է իր կառքով, զոր ինք կը վարէր:

ՃԱՏՐԱԿԻ ախոյենութեան մրցումը նոր ընդհատում մը ունեցաւ, այս անգամ Սպասկիի դիմումով, որ յետաձգել տըւաւ 9րդ խաղը: Խորհրդային ախոյեանը առողջական պատճառ կուտայ, կ՚ըսէ նոյնիսկ թէ Ֆիշէր գինքը հիփնոսացու - ցած է....:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ կառքերու արգելքը կրնայ պատճառ դառնալ որ վարելու արտօնութիւնը առնուի նոյնիսկ եթէ արագութիւնը վտանգաւոր կացութիւն չէ ըստեղծած: Արտօնուած առաւելագոյն արագութիւնն է՝ ժամական 60 քիլոմեթր:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ եօթը հոգի Արեւմտեան Գերմանիա փախուստ տուին:

ՍՈՒՏԱՆ վերահաստատեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Մ. Նահանգներու հետ: Խզումը կը տեւէր հինգ տարիէ ի վեր:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւորը Թեհրան ժամանեց՝ խօսակցութիւններ ունենալու համար Շահին հետ: Խօսակցութեանց նիւթ պիտի դառնան Պարսից ծոցի եւ Արաբախրայէլեան հարցերը:

ՀԱՆՐԻ ՏԻՒՆԱՆ

(1828 – 1910)
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՀԻՄՆԱԴԻՐԸ

Հաւատքը կը տեղափոխէ լեռները, գրուած է Անմահ Գիրքին էջերուն մէջ: Հանրի Տիւնան եղաւ այդ հաւատաւորը եւ շարժեց ոչ թէ լեռներ, որոնք բնութեան խաղաղ հսկաներն են, այլ մարդոց քարացած սրտերը, եւ յաջողեցաւ պատերազմի դժոխային դաշտերուն վերեւը ծփացնել մարդասիրութեան դրօշակը՝ ճերմակ պաստառի վրայ կարմիր խաչը:

Բայց ո՞վ էր Հանրի Տիւնան եւ ի՞նչպէս պատրաստուեցաւ այդ մեծ առաքելութեան: Պէտք է ըսել, որ Հանրի ոչ մէկ ատեն այդպիսի բան մը երազած էր: Դիպուածը եւ իր բուխ սիրտը իրեն իրագործել տուին այդ մեծ գործը, որուն մասին ոչ մէկ գաղափար ունէր այն ճակատագրական օրէն առաջ, որ էր 24 Յունիս 1859 թուականը:

Հանրի Տիւնան ծնած է Ժընեւ, 1828 թուականին: Քրիստոնեայ ու բարեպաշտ ընտանիքի զաւակ, ան անցուց խաղաղ մանկութիւն մը Լեմանի գեղածիծաղ ափերուն վրայ, յետոյ զարգացաւ ու մասնակցեցաւ Երիտասարդներու Քրիստոնէական Միութեան: Զմոռնանք ըսելու, որ մեծ հայրը մօրաքրոջ որդին էր անմահ Ժան Ժագ Ռուսոյի:

Ծնողքը մեծ յոյսեր ունէր, որ երիտասարդ Հանրի կ' որդեգրէ կրօնական ասպարէզը, բայց ան ընտրած էր ուրիշ ուղի մը, բոլորովին հակառակ իր ծնողքի ցանկութեան: Հանրի Տիւնան կ'ուզէր դառնալ գործի մարդ: Դարձաւ պաշտօնեայ ֆրանսական կառավարութեան մօտ, եւ ղրկուեցաւ Ալժերիա, իբրեւ դանձապահ: Բայց, ինչպէս պիտի ըսէր հաւատացեալ մը. «Աստուծոյ ուղիները անծանօթ կը մնան մահկանացուին, եւ Ան մեզ կը տանի հոն, ուր պիտի իրագործենք մեր ճակատագիրը»:

Հանրի Տիւնան ղրկուած էր Ալժերիոյ ամէնէն աղքատ շրջանները, ուր մարդիկ կը գոհանային ափ մը արմաւով եւ չոր ու սեւ հացով: Տիւնան նկատեց, որ ամբողջ շրջանին մէջ լաւ ջաղացք մը չկար, եւ Քապիլները իրենց ցորենը կ'աղային շատ նախնական ձեւով, իրենց տան մէջ:

Եւ ահա, 20րդ դարու Տոն Քիշոթը կ'ուզէ ջաղացքներ հիմնել: Անմիջապէս կը լքէ իր պաշտօնը, կը վերադառնայ Ժընեւ, եւ իր ծանօթներուն դիմելով՝ կոկիկ գումար մը կը գոյացնէ: Կը գնէ արդիական ջաղացքի մը բոլոր կազմածները, ու կը վերադառնայ Ալժերիա: Արդէն որոշ է ջաղացքին վայրը, որ կը կոչուի Ճեմիլա, արագավազ գետակի մը մօտերը: Կը շինէ ճամբաներ, ու դրամը կը հատնի. մուրհակներ կը ստորագրէ: Ջաղացքը պատրաստ է. ճակատին վրայ գրել կուտայ Ճեմիլայի ջաղացքներու Անանուն ընկերութիւն ու կը սպասէ կարաւաններու՝ ցորենի պարկերով բեռցըւած: Բայց, կարաւաններու տեղ, օրը մէկ երկու էշեր իրենց պարկերը կ'իջեցընեն ջաղացքին առջեւ: Կացութիւնը երթալով կը վատթարանար. պարտատէրները կը սպառնային մուրհակները շրջագայութեան դնել: Տիւնան չյուսահատեցաւ սակայն, չէր գիտեր յուսահատիլ: Ծրագրեց նոյնիսկ ընդլայնել իր գործունէութիւնը եւ ճամբայ ելաւ դէպի Եւրոպա՝ տեսակցութիւն մը ունենալու համար Նափոլէոն Գ. կայսեր հետ:

Ինչ փոյթ, Տիւնան փոխանակ Փարիզ երթալու, Մարսէյլ իջնելուն պէս, կը բռնէ Իտալիոյ ճամբան: 23 Յունիս 1859ի իրիկունը կը հասնի Քասթիլէոնէ փոքրիկ քաղաքը ու կը գիշերէ իջեւանի մը մէջ: Այգարացին՝ կ'իջնէ փողոց իր ճերմակ հագուստով ու սունկէ գլխարկով: Փողոցը ամայի է ու լուռ: Յանկարծ կը լսէ ձիերու սմբակներուն ձայնը, կը նետուի դրան մը խոռոչին մէջ. հեծելազօրքի ջոկատ մը քառասմբակ կ'անցնի փողոցէն: Ճակատագրական օրը սկսած է. Սոլֆերինոյի պատմական ճակատամարտը:

Երբ այրուձին կ'անհետանայ կիսամութին մէջ, Հանրի Տիւնան կը շարունակէ իր ճամբան: Եկեղեցիի հրապարակին վրայ, սեղանի մը շուրջ հաւաքուած են բարձրաստիճան սպաներ եւ քարտէս մը կը քննեն լամբի մը լոյսին տակ: Տիւնան ուրախութեամբ կը ճանչնայ անոնցմէ մէկը. իր փնտռած մարդն է, Նափոլէոն Գ. կայսրը: Բայց այս ճակատամարտի սկզբնաւորութեան, ինչպէս խօսիլ ջաղացքներու մասին, որոնք կորսուած են Ալժերիոյ մէկ հեռաւոր անկիւնը: Հանրի Տիւնան կը հասկնայ, որ այս պայմաններու տակ կատարուած տեսակցութիւն մը չի կրնար արդիւնաբեր ըլլալ. կ'որոշէ քիչ մըն ալ սպասել եւ կայսրը տեսնել ճակատամարտի վերջաւորութեան:

Եւ Տիւնան ականատես կ'ըլլայ Սոլֆերինոյի արիւնալի կռիւներուն: Ահա թէ ինչպէս կը նկարագրէ այդ ճակատամարտը 1862ին Ժընեւի մէջ հրատարակուած իր «Յիշատակ մը Սոլֆերինոյէն» գիրքին մէջ:

«Հոն, մարդիկ զիրար կը սպաննեն մեծաքանակ ու փոքրաքանակ: Իւրաքանչիւր ակօս կը գրաւուի պայոնէթներու ծայրով: Գիւղերը կը գրաւուին տուն առ տուն, ագարակ ու ագարակ, եւ իւրաքանչիւր շէնք կը վերածուի բերդի: Յարձակողները ներս կը խուժեն դուռներէն ու պատուհաններէն եւ դուրս կուգան, մինչ արեան գետակներ կը հոսին սեմէն դուրս: Ֆրանսական հեծելազօրքը կը խուժէ աւստրիական հեծելազօրքին վըրայ. ձիաւորները զիրար կը հարուածեն, զիրար կը ջարդեն, հարիւրներ եւ հազարներ գետին կ'իյնան անդամահատուած, փամփուշտներով ծակծըկուած ...

«Յանկարծ երկինքը կը մթագնի, հովը կը սկսի փչել, ծուխի եւ փոշիի քուլաներ կը խուժեն ռազմադաշտին վրայ ու կը խափանեն տեսողութիւնը: Սեւ ամպեր, կատղած բանակներու պէս, կը ծածկեն երկինքը եւ ջրհեղեղային տեղատարափը կը սկսի: Դեռ երեկոյեան հազիւ ժամը հինգն է, բայց խաւարը կատարեալ է: Աւստրիական զօրախումբեր, օգտուելով այս առիթէն, կը սկսին նահանջել: Ֆրանսական հեծելազօրքը կը հետապնդէ զանոնք: Կարկուտը կը թափի ճերմակ փամփուշտներու պէս»:

Բայց փոթորիկը երկար չի տեւեր ամառնամուտի այդ օրերուն: Արեւը շուտով կը յայտնուի ու կը լուսաւորէ ռազմադաշտը, ուր կը պարզուի քստմնելի տեսարան մը: Ֆրանսական բանակը տէրն է կացութեան, բայց քառասուն հազար մեռեալներ եւ վիրաւորներ կը ծածկեն գետինը: Եւ որովհետեւ մահը խտրութիւն չի ճանչնար, Ֆրանսացի, Իտալացի եւ աւստրիացի զինուորներ կը ննջեն ու կը տառապին կողք կողքի ...

Ամբողջ գիշերը աղեխարշ աղաղակներ կը բարձրանան, լացեր, կոծեր, աղաչանքներ, աղօթքներ... Բանակային քանի մը տասնեակ հիւանդապահները իրենց կարելին կ'ընեն փրկելու համար իրենց ազգակիցները ...

Եւ կը ծագի 25 Յունիսի կիզիչ արեւը: Մեռեալներ ու վիրաւորներ դեռ պառկած են կողք կողքի: Ահաւոր հոտը առած է ամէն կողմ: Հանրի Տիւնան այլեւս մոռցած է իր ջաղացքները: Զի հաւատար իր աչքերուն: Պատերազմներու մասին յաճախ կարդացած է գիրքերու մէջ, բայց ոչ մէկ ատեն չէ երեւակայած, որ այսպէս կրնայ ըլլալ ահաւոր իրականութիւնը: Ցուցումէն շնչառութիւնը սկսած է ծանրանալ: Ուրիշ մը պիտի ձգէր ու հեռանար այս դժոխքէն. բայց Հանրի Տիւնան Աւետարանը կը կրէ իր սրտին մէջ: Այս բոլոր խեղճերը իր եղբայրներն են, իր մարդ եղբայրները: Ինք դեռ երիտասարդ է ու առողջ. պէտք է բան մը ընէ անոնց տառապանքը ամոքելու համար, իր կարելիութիւններու սահմանին մէջ:

Վազելով կը վերադառնայ իր իջեւանը, եւ քանի մը խօսքով կը համոզէ հոն գտնուող ճամբորդները, որ հետեւին իրեն: Եւ ահա խումբի մը գլուխը անցած, Տիւնան կը վերադառնայ ռազմադաշտ: Խումբը բաղկացած է Ֆրանսացի ճամբորդէ մը, Իտալացի քահանայէ մը, փարիզցի հրապարակագիրէ մը եւ քանի մը անգլիացի զբօսաշրջիկներէ:

Վիրաւորները քով քովի շարուած են Քասթիլեոնէի եկեղեցիին սալայատակին վրայ: Ամէն կողմէ «Ջո՛ւր, ջո՛ւր» կը պոռան: Վիրաւորները կը պառկին երկու կողմերուն ալ, Ֆրանսացի, Իտալացի, աֆրիկեցի եւ աւստրիացի՝ խառն ի խուռն: Տիւնան ձեռքը կ'առնէ մաքուր լաթ մը, իրեն կը հետեւի անգլիացի զբօսաշրջիկ մը: Տիւնան լաթը կը թաթխէ ջուրին մէջ ու կը թրջէ վիրաւորներուն չորցած բերանները: Վիրաւորներէն մէկը զարմանքով կ'ըսէ.

— Ա՛հ, պարոն, չէք կրնար հասկնալ, թէ որքան կը տառապիմ: Տեսէք ինչպէս մեզ կը լքեն, եւ սակայն լաւ կռուեցանք ...

Տիւնան անմիջապէս կառապան մը կը ղրկէ մօտակայ քաղաքը, որպէսզի բերէ սպունգ, ճերմակ լաթ, ծխախոտ եւ ծաղիկի ջուր՝ վէրքերը լուալու համար, կիտրոն, նարինջ եւ շաքար՝ լիմոնատ պատրաստելու համար:

Տիւնան անմիջապէս կը դիմէ բարձրաստիճան սպաներու.

— Գերիներուն մէջ կան աւստրիացի լաւ բժիշկներ: Ինծի յանձնեցէք զանոնք. թող գան ու խնամեն այս խեղճ վիրաւորները:

Սպաները կը զարմանան, բայց կը համոզուին նոր դարերու առաքեալին խօսքերէն: Իր տրամադրութեան տակ կը դնեն չորս աւստրիացի բժիշկներ:

— Ասկէ աւելին ընել մեր իրաւասութենէն վեր է, կ'ըսէ սպաներէն մէկը: Դիմեցէք կայսեր եւ վստահ եմ, որ ան պիտի չմերժէ ձեր խնդրանքը:

Տիւնան կը փութայ դէպի կայսեր բընակարանը: Նափոլէոն Գ. այնքան յուզուած է ռազմադաշտի տեսարանէն, որ ի վիճակի չէ ընդունելու իր այցելուն: Շարլ Ռոպէր, սիվիլ կցորդը, իր մեծաւորին կը հաղորդէ Տիւնանի խնդրանքը: Նափոլէոն Գ. նամակով մը կը շնորհաւորէ Տիւնանի գործունէութիւնը, եւ կը խոստանայ, որ այնուհետեւ ոչ մէկ խտրութիւն պիտի դրուի բարեկամ կամ թշնամի բժիշկներուն միջեւ:

Այլեւս մոռցուած են Ճեմիլայի ջաղացքները: Տիւնան սկսած է հետապնդել աւելի վեհ նպատակ մը: Իր «Յիշատակ մը Սոլֆերինոյէն» գրքոյկին վերջաւորութեան, կը հրատարակէ հետեւեալ կոչը.

«Արդեօք պիտի չգտնուի՞ միջոց մը, Եւրոպայի երկիրներուն մէջ, հիմնելու այնպիսի կազմակերպութիւններ, որոնք նպատակ ունենան, կամաւոր անձերու միջոցով, խնամել պատերազմի վիրաւորները, առանց ազգային խտրութեան»:

Այս կոչը անարձագանք չմնաց:

— Այս էջերը մեզ կը խեղդեն յուզու-

ԿՐՕՆՔՆԵՐՈՒ
ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՒՀԱՄՄԷՏ

Ան չուզեր վարձկաններ այլ մարտիրոսներ, իւրաքանչիւր արշաւանքէ դարձին կը կրկնէր.

.. Կը վերադառնանք անհաւատներու դէմ մղուած Սուրբ պատերազմէն, հիմա կը սկսի Սուրբ մեծ պատերազմը, այսինքըն ամէն մէկը իր անձին դէմ:

Այս կրկնակ կռիւը, որ կը կոչուի Ճիհատ եւ Ճիհատ Աքպար, զոր մղեց քանի տարի եւ իր զօրապետի բռունցքով Արաբիան մաքրագործեց կռապաշտներէ, Մեքքէն որ հեթանոսութեան օճախն էր, վերածեց Սուրբ քաղաքի:

ՈՒՂՏԱՊԱՆՆԵՐՈՒ ԱՄԷՆԷՆ ԱՂՔԱՏԸ
ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼՆԵՐՈՒ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ

Մէտինը Մեքքէի նման թիրախն էր երեւելիներու յարձակման: Հարուածելու համար զանոնք, կուսակցութիւն մը կազմեցին:

Մուհամմէտ, իր դիւանագիտութեամբ յաջողեցաւ մոլեռանդները նուաճել ու քաղաքը օժտել սահմանադրութեամբ մը որ փոխարինեց հին տոհմային կազմակերպութիւնը եւ որ շարունակական կռիւներու աղբիւրն էր:

Աստուածպետական հասարակութիւն մը, ուր՝ ցեղերը հրաժարելով նախահարց մրցութենէն պէտք էին իրարու օգնել եւ իրենց տեւական ներկայութեամբ ստանձնել քաղաքի պաշտպանութիւնը:

Բոլորովին քաղաքական եւ պետական այս սահմանադրութիւնը արդէն Գուրանն իսկ էր:

Աստուծոյ պաշտպանութեան ներքեւ այս եղբայրակցութիւնը, առանց ցեղի եւ տոհմի խտրութեան, մարդոց միացումը գործադրելով Աստուծոյ կամքը կատարուած կ'ըլլար: Ահա այս է իսլամութիւնը:

Հրեաներն ալ իրենց կարգին հարուածելով Մուհամմէտը չէին ընդուներ զայն գրութիւններէ յայտնաբերուած մարգարէ, հետեւաբար խզուեցան. այս խզումէն վերջ միւսիւլմանները, առօրեայ իրենց աղօթքներու ժամանակ Երուսաղէմի կողմը չէին դառնար, այլ դէպի Մեքքէ:

Հրէութենէն բաժնուելով, այս աղանդը վերածուեցաւ անջատ կրօնքի մը, որ է իսլամութիւնը:

Պայքարը կը կրկնապատկուէր, Մեքքէն որ եղաւ իսլամութեան Սուրբ քաղաքը, պէտք չէր անհաւատներու ձեռքը մնար: Աստուծոյ առաքեալներուն պարտքն էր խլել կռապաշտներէն: Այս պատերազմը որ տասը տարի տեւեց, անպատիւ պատերազմն է, Ռէզզուն է,— յարձակում կարաւաններու, կողոպուտ, ջարդ:

Պատրի եւ Մետինէի մէջ կռիւները վայրագ էին: Մարգարէին զինուորները կը մրցէին կռապաշտ Գոռէյշիթներու կատաղութեան հետ, կը վարուէին իրականն ճիւաղներու նման: Կռուի կրակին մէջ Մուհամմէտը ինքն ալ ցցուած իր մատակ ուղտին վրայ թուրովը խաղալով կը քաջալերէր իր պատերազմիկներու եւ կուսակիցներու կատաղութիւնը: Ասիկա Ճիհատն է, Սուրբ պատերազմը, որմէ վերադարձին կը սկսի իր անձին դէմ կռիւը, զոր պարտի մղել հաւատացեալը գտնելու համար Աստուածը, Ալլահը, որ մարգարէին թելադրած էր «կռուի կանոնները» թելադրած էր նոյնպէս «խաղաղութեան կանոնները»:

— Լաւագոյն եւ ճշմարիտ միւսիւլմանը, Աստուծոյ հետ առաջին հաշտուողն է ան, որուն լեզու եւ ձեռքը չեն դադար երբեք ան որ խոյս կուտայ այն բոլորէն զոր արգիլած է Աստուած: Յիշելով Յիսուսը կ'ըսէ.—

«Մէկ անձ սպաննել կը նշանակէ բոլորը սպաննել: Անձ մը ազատելը հաւասար է մարդկային ամբողջ ցեղ մը ազատելու: «Զարիքը բարիքով փոխարինէ, պիտի տեսնես թէ հակառակորդ պիտի փոխուի եւ պաշտպանդ պիտի ըլլայ, բարեկամդ:

Անոնք որ Աստուած կը հարուածեն, պիտի զրկուին անոր գթութենէն:

Կանաչ դրօշակը պարզած, տպպարիի արծաթափայլ շեղբերը բոցավառ արեւուն, մահամերձ վիրաւորներու արիւնը կը հոսի ամէն տեղ, իսկ բանտարկեալները տաժանօրէն կ'անդամահատուին:

Մեքքէն զատ նուաճեց ու տիրեց անապատին: Աւազներու թագաւոր՝ հաւատացեալներու հրամանատար Մուհամմէտը ապրեցաւ բոլոր ուղտապաններու ամէնէն աղքատին պէս: Մերժեց նուրբ բրդեղէններն ու ոսկեղէնները: Մաշած ճելլապա մը հագած, կկզած տանը դըրան սեմին կը կարկտէր իր զգեստները: Երեկոները կ'երթար հորէն ջուրը առնելու ապա յենած արմաւենիին կը խօսէր ճշմարիտ Աստուծոյ հետ: Աստուածաշունչի եւ աւետարանի յիշատակներուն կը խառնէին Յունաստանի եւ Հռոմի փիլիսոփաներու մտքերը: Երեկոյ մը ըսաւ իր ընկերներուն.

— Այս աշխարհի մէջ աշխատեցէք այնպէս, որպէս թէ միշտ հոս պիտի ապրիք, նաեւ միւսին համար՝ իբրեւ թէ վաղը պիտի մեռնիք, կարծես Սենեկան էր որ կը խօսէր:

ԺՈՐԺ ՌԵՅԷ

(6 – շար.)

մով,— կը գրեն Կոնքուր եղբայրները ։

— Դուք կը ծառայէք մարդկութեան դատին, — կը գրէ Վիքթոր Հիւկօ՝ կեբընէի աքսորավայրէն ։

— Պարոն Տիւնան, կարդացի ձեր գրքոյկը։ Հիանալի գործ մըն է եւ մանաւանդ խորհրդածել կուտայ,— կը գրէ կիսթավ Մուանիէ, Հանրային Օգնութեան Ժընեւի ճիւղին նախագահը ։

Եւ տեսակցութեան մը ընթացքին, Մուանիէ Տիւնանին կը հարցնէ ․

— Արդեօք մտադրա՞ծ էք ձեր այս գաղափարը իրագործել։

— Ես գաղափարները կը ցանեմ․․․ Թող ուրիշները իրագործեն ։

— Այդ ուրիշը մեր կազմակերպութիւնը պիտի ըլլայ ։

Տիւնան կը զարմանայ։ Ինչպէս կարելի էր Ժընեւի պէս փոքրիկ քաղաքի մը մէջ իրագործել այսքան մեծ գաղափար մը։ Ատիկա կարելի էր միայն Փարիզի մէջ ։

Ժընեւի մէջ տեղի կ'ունենայ առաջին ժողովը, երեք Փետրուար 1863ին։ Սեղանին շուրջ նստած են Տիւնան, Մուանիէ եւ զօրավար Տիւֆուր։ Տիւնան կը նշանակուի ընդհանուր քարտուղար ։

« Պէտք է ընդլայնենք մեր կազմակերպութեան շրջանակը․ պէտք է բախենք թագաւորներու եւ կայսրերու դուռները։ Մեր կազմակերպութեան զօրաւորագոյն հիմը պէտք է չէզոքութիւնը ըլլայ ։ Պէտք է ցոյց տանք ազգերուն, որ մարդասիրութիւնը ամէն նկատումէ վեր է։ Միջին դարուն, զոր մեր օրերու անմիտները կը կոչեն «խաւարի դար», Աստուծոյ զինադուլը կը գործադրուէր տառացիօրէն։ Տարուան որոշ շրջաններուն, եւ շաբթուան առաջին երեք օրերուն միայն արտօնուած էր կռուիլ։ Մենք դարձած ենք աւելի անգութ եւ աւելի վայրագ ․․․»։

Պէտք էր բախել երկրի մեծամեծներուն դուռները ։ Փետրուար 1863ի վերջերուն, առաքեալը բռնեց Փարիզի ճամբան ․․․։

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՅՆՃԱՐԻ Ազգ․ «Յառաջ» – Գ․ Կիւլպէնկեան» երկրորդական վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յուլիս մէկին։ Բացման խօսքը ըրած է տնօրէնը՝ ընկեր Յովհ․ Գարագաշեան ։ Շրջանաւարտներու եւ շրջանաւարտուհիներու այս տարուան թիւն է 14: ԺԱ․ դասարանէն Սոնա Զափարեան արժանացած է «Շաւարշ Միսաքեան» գրական մրցանակին, հաստատուած ի յիշատակ « Յառաջ »ի ողբացեալ խմբագրապետին, որ եղած է վարժարանի հիմնադիրը ։ « Խաչեր Թագեան» Հայոց պատմութեան մրցանակին արժանացած են Ս․ Զափարեան, Ա․ Պօղիկեան, Շ․ Տումանեան, Շ․ Գաղանճեան, Ն․ Այնթապեան , Մ․ Սնապեան եւ Մ․ Հալաճեան ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

—0—

Արիստակէս Լաստիվերցի ակնառու դէմք մըն է եղած միջնադարեան հայ մատենագրութեան մէջ։ Ան ԺԱ․ դարուն ականատես եւ մասնակից է դարձած իր գրած պատմութեան («Պատմութիւն Արիստակիսի Լաստիվերցւոյ վարդապետի վասն անցիցն անցելոց ի յայլասեռն ազգաց որք շուրջ զմեւք են»։ Զայն շարադրած է հաճելի ոճով ։

Անուանի մատենագիրը հեղինակած է նաեւ տարբեր բնոյթի ճառեր եւ մեկնութիւններ։ Այսուհանդերձ , անոր ամէնէն արժէքաւոր գործը պատմութիւնն է, որ իրաւամբ արժանացած է միջնադարեան հայ մատենագիրներու գնահատանքին ։ Ասոնք են՝ Մատթէոս Ուռհայեցի, Մխիթար Անեցի, Կիրակոս Գանձակեցի եւ դեռ ուրիշներ ։ Ան գնահատուած է նաեւ յետագային , քանի որ անոր գործին մէջ նկատած են գեղեցիկ լեզուն, արտայայտութեան յաջող ձեւերը, պատկերները , յուզական լարերը եւայլն ։

Լաստիվերցիի պատմութիւնը 1844ին տպագրուած է Վենետիկի Մխիթարեաններու կողմէ, ԺԸ․ – ԺԹ․ ձեռագիր ընդօրինակութիւններուն վրայ ։ Ապա վերստին հրատարակուած է Վենետիկի եւ Թիֆլիսի մէջ։ 1864ին ֆրանսերէն թարգմանութեամբ լոյս տեսած է Փարիզ։ Առաջին անգամ աշխարհաբարի վերածուած է Մինաս Քհնյ․ Տէր – Պետրոսեանցի կողմէ (Ալեքսանդրապոլ)։ Իսկ 1968ին Մոսկուայի մէջ լոյս կը տեսնէ Մատենադարանի ինը գրչագիրներու հիման վրայ 1963ին Երեւան հրատարակուած գործին ռուսերէն թարգմանութիւնը ։

« Հայաստան» հրատարակչականը «Հայ մատենագիրներ» մատենաշարով լոյս ընծայած է Արիստակէս Լաստիվերցիի Պատմութիւնը։ Ներկայ աշխարհաբար թարգմանութիւնը կատարուած է վենետիկեան 1844 եւ երեւանեան 1968ի հրատարակութիւններու հիման վրայ ։ Թարգմանութիւնը կատարած է գրաբարագէտ Վազգէն Գէորգեան, որուն գրչին կը պատկանի նաեւ Նարեկացիի «Մատեան ողբերգութեան » գործէն կատարուած ծաղկաքաղը ։

Լաստիվերցիի՝ Հ․ Ղ․ Ալիշանի խօսքերով ըսած «յստակ ու վայելուչ լեզուն» թարգմանիչ Վազգէն Գէորգեան անխաթար պահած է այս բառին լայն իմաստով ։

Գրքին յառաջաբանը գրած է Գուրգէն Մանուկեան ։

Ա․ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

« ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ »

—0—

Այս խորագիրով լոյս տեսած հաւաքածոն կ'ընդգրկէ ԺԹ․ եւ Ի․ դարերու թարգմանութիւններ, ինչպէս նաեւ հայ գրականութեան վերաբերեալ օտար աշխատութիւններ եւ յօդուածներ ։

Ինչպէս գիտել կուտայ Ռաֆայէլ Իշխանեան հաւաքածոյի յառաջաբանին մէջ, այս ժողովածուին մէջ տեղ գտած են արեւելահայ եւ արեւմտահայ, ինչպէս նաեւ ներկայ Հայաստանի եւ սփիւռքի հայ գրագէտներու գրական գործերը, որոնք թարգմանուած են անգլերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, սպաներէն, իտալերէն, հունգարերէն, պարսկերէն, արաբերէն, չեխերէն, լեհերէն, հինդի եւ այլ լեզուներու ։

Մատենագիտութիւնը շատ օգտակար աղբիւր կրնայ հանդիսանալ գրական կապերով զբաղող բանասէրներու, օտար գրագէտներու եւ ուսանողներու համար։

Մատենագիտութիւնը կազմած են Ա․ Նազիկեան, Յ․ Խաչատրեան եւ Ա․ Ցիցինեան ։

ԲՈՅՍԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ․— 1964ին հիմնուեցաւ բոյսերու պաշտպանութեան գիտահետազօտական հիմնարկութիւնը , որուն տնօրէնը՝ Գուրգէն Ազարեան շահեկան տեղեկութիւններ կուտայ այն օգտակար աշխատանքներու մասին, որոնք կը կատարուին բոյսերը, պտուղները, ծառերը, բանջարեղէնները պաշտպանելու համար վնասատուներու, հիւանդութիւններու եւ մոլախոտերու դէմ ։

Վերջին երկու տասնամեակներուն բազմաթիւ թոյներ պատրաստուեցան պայքարելու համար վնասակար միջատներու, դաշտի մուկերու եւ բոյսերու հիւանդութիւններու դէմ ։ Թոյներու եւ դեղերու մեծաքանակ արտադրութեան շնորհիւ զգալի կերպով բարելաւուած է բոյսերու պաշտպանութեան գործը, մեծ չափով նուազեցաւ գիւղատնտեսական բերքի կորուստը, որ մինչ այդ խիստ մեծ չափերու կը հասնէր ։

Սակայն, հակառակ այն իրողութեան, որ տարին 15-20․000 թոն դեղ եւ թոյն կ'օգտագործուի, այսուհանդերձ, բերքին մինչեւ քսան, իսկ երբեմն ալ աւելի տոկոսը կ'ոչնչանայ վնասատուներու , հիւանդութիւններու եւ մոլախոտերու կողմէ։

Վնասները նուազեցնելու նպատակով հիմնարկութիւնը առաջադրեց ուսումնասիրել հիւանդութիւններուն, վնասակար միջատներուն եւ մոլախոտերուն զարգացման օրինաչափութիւնները եւ մշակել ու արտադրել աւելի արդիւնաւէտ, մարդոց, կենդանիներուն եւ բնութեան համար նուազ վտանգաւոր կամ բոլորովին անվնաս պայքարի միջոցներ։

Այս դետնի վրայ կարեւոր գործ կատարուած է ։

Բերենք քանի մը օրինակ։ Ներկայիս գիւղատնտեսութեան վտանգաւոր կենդանիներու՝ դաշտի մուկերու դէմ, իրրեւ պայքարի միջոց, կ'օգտագործուի զինկի փոսփատով թունաւորուած հացահատիկը, որ խիստ թունաւոր է ոչ միայն դաշտի մուկերու, այլեւ տունի բոլոր կենդանիներու, ինչպէս նաեւ վայրի օգտակար բազմաթիւ թռչուններու եւ կենդանիներու համար ։

Երկարատեւ ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուին, որ այդ վտանգաւոր թոյնը կարելի է փոխարինել մուկերու մօտ ժանտատենդ առեղծող մանրէներ տարածելով։ Փորձերը հաստատեցին այս ձեւի պայքարին գործնական նկարագիրը ։ Պայքարի նոր, հեռանկար ունեցող եղանակներէն է միջատներու սեռին ամլացումը։ Այս դետնի վրայ ալ փորձեր կը կատարուին ։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հերոսներու օրուան դաշտահանդէսը , կազմակերպուած Հ․ Յ․ Դ․ Վարանդեան կոմիտէի կողմէ, տեղի ունեցաւ Կիրակի, Յուլիս 23ին, Սէն Մօրիսի ծանօթ դաշտը։

Կէսօրէ ետք դժուար եղաւ տեղաւորել խուռներամ բազմութիւնը սեղաններու շուրջ։ Ազգային – յեղափոխական երգերը անպակաս եղան ։

«Կարկուտ տեղաց»ի երգով ժամը 16․30ին բացումը կատարուեցաւ դաշտահանդէսին, որմէ ետք խօսք առաւ ընկ․ Միսաք Միրզէ ։

Ան իր խօսքին մէջ նախ բացատրեց քաղաքական եւ հոգեբանական պատճառները արշաւանքի կազմակերպման։ Արդարեւ, վրէժ լուծելու համար չէր միայն , որ ան տեղի ունեցաւ, այլ առաւելաբար՝ զգացնելու թիւրքերուն, թէ իրենց արարքները անպատիժ չեն մնար, քանի որ կայ Հ․ Յ․ Դաշնակցութիւնը, հայ ժողովուրդը պաշտպանող այդ մեծ կազմակերպութիւնը ։

Այսօր, այդ պատմական թուականէն 75 տարի ետք, ունինք հայրենի կորիզ մը, որ օրէ օր կը բարգաւաճի շնորհիւ հայ ժողովուրդի կրանիթեայ կամքին ․ ունինք փառաւոր մշակոյթ, որուն հիացումով կը մօտենան օտարները, հայրենիքի մէջ ունինք ինքնավստահ երիտասարդութիւն մը, ունինք նմանապէս առողջ երիտասարդութիւն մը արտասահմանի մէջ , որ իր կարգին գիտակից է իր կոչումին։ Բանախօսը ապա կոչ ըրաւ երիտասարդներուն՝ արժանի ժառանգորդը դառնալ իր նախահայրերուն եւ պայքարիլ յանուն մեր ժողովուրդի իտէալին ։

Դաշտահանդէսը արձանագրեց յաջողութիւն ։

ԿԱՐՕ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (120)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Կրնայ ըլլալ, բայց խնդիրը ատոր վրայ չէ, խնդիրը այն է, որ այսօր Սուսերեանց Մարգար էֆէնտիի յարած է․․․ եւ ոչ թէ միայն ինք, այլ նաեւ իր ամբողջ խումբը ։

— Է՜, հիմա այդ խօսքերէն ի՞նչ պիտի հետեւցնես, հարցուց վաճառականը անհամբերութեամբ ։

— Ի՞նչ կ'ուզես, որ հետեւցնեմ, խօսք է կ'ընենք կոր․․․ միայն թէ Պօղոս էֆէնտի, ես, չիտակը շատ կը զարմանամ քու բռնած ընթացքիդ վրայ ։

— Ի՞նչ ընթացք ․․․

— Իրաւցնէ փիլիսոփայ ես եղեր, բայց այս ատիճան փիլիսոփայութիւնն ալ աղէկ չէ ։

— Չեմ հասկնար, թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզես ։

— Ատոր ես փիլիսոփայութիւն չեմ ըսեր անզգայութիւն կ'ըսեմ , աւելի ծանր բառ մը չըսելու համար ։

— Հաւատա, որ դեռ բան մը չհասկցայ այդ ամբողջ խօսքերէդ ։

— Ճանըմ, ինտոր կ'ըլլայ , որ այս եղածները կը կլլես, ձայնդ կը քաշես, կը նստիս ։

— Ո՞ր եղածները, հարցուց վաճառականը՝ քիչ մը հասկնալով փաստաբանին ակնարկութիւններուն իմաստը ։

— Սա թաղական խորհուրդի խնդիրը, եղբայր, միթէ՞ կարելի բան էր սա եղածներուն հանդուրժել․․․ մարդս վերջապէս արժանապատուութեան համար կ'ապրի ։

— Ի՞նչ նշանակութիւն ունի Ք․ թաղին թաղ․ Խորհուրդը, ոչինչ, տղայական բաներ են ատոնք․․․ Մարգար էֆէնտիին պէս ապուշներն են, որ կարեւորութիւն կուտան ատանկ գործերու ։

— Չէ, Պօղոս էֆ․, այդպէս մի ըսեր, դոչեց Սափրեան լուրջ դէմք մը առնելով , խնդիրը պաշտօնին կամ գործին կարեւորութեան վրայ չէ, խնդիրը պատուի, արժանաւորութեան վրայ է։ Ի՞նչ ըսել է, որ զիս թաղական խորհուրդէն դուրս նետեն ու իմ տեղս անցնին ․․․

— Ատանկ բան չէ եղած, գիտել տըւաւ Պօղոս էֆէնտի ։

— Պարապ խօսք չեմ ուզեր, ես ըսածս գիտեմ, պատասխանեց Սափրեան էֆ․, իբրեւ վարչութեան անդամ մօտէն հետեւած եմ բոլոր իրադարձութիւններուն ․․․ գիտեմ թէ ինչու ստիպուեցար հրաժարիլ ։

Իր հրաժարականին մասին այս անորոշ ակնարկութիւնները վրդովեցուցին վաճառականը։ Ինք այնպէս կը կարծէր, որ ընտանեկան գայթակղութիւնը, որուն զոհ գացած էր, միմիայն Ք․ թաղի անձուկ շրջանակին մէջ ծանօթ էր ու աւելի հեռուները չէր տարածուած ։

— Անցած գացած բաներ են ատոնք , ալ չարժեր վրանէրը խօսիլ, ըսաւ, մանաւանդ որ շատ գոհ եմ այդ թաղական խորհուրդի գործերէն քաշուելուս համար ․․․ ժամանակէ ու նիւթական կորուստէ ուրիշ բանի չի ծառայեր մեր մէջ ազգային գործերու խառնուիլը։ Բայց չմոռնամ սրուիկա յիշեցնելու ձեզի, թէ դուք ալ իբրեւ Վարչութեան կողմէ եկած քննիչ, այն ատեն Մարգար էֆէնտիի կողմը բռնեցեք եւ պատճառ եղաք , որ խնդիրը աւելի կնճռոտի ․․․

— Կը սպասէի այդ դիտողութեան , պատասխանեց Սափրեան ։

— Խօսքին կարգը եկաւ տէ՝ անոր համար կ'ըսեմ կոր, եթէ ոչ ինծի համար խնդիրը բոլորովին փակուած է ու ալ չեմ ուզեր առով զբաղիլ ։

— Քեզի չիտակը խոստովանի՞մ ․․․ Հիմա շատ ցաւած եմ այդպէս վարուելուս ։

— Ցաւելու բան չկայ, դուք այդպէս վճռեր էիք եւ ըստ այնմ ալ ձեր տեղեկագիրը պատրաստած ։

— Ետքէն համոզուեցայ, որ խնդիրը հարեւանցի կերպով ուսումնասիրած էի ․․․ ատոր պատճառն ալ այն է, որ Մարգար էֆէնտիի խօսքերուն պէտք եղածէն աւելի կարեւորութիւն ընծայեցի ։

— Գոհ եմ, որ հիմա ձեր սխալը զգացած էք, պատասխանեց Պօղոս էֆ․ ժպտալով ։

— Էֆէնտիմ, մենք այն ատեն Մարգար էֆէնտի Սասանեանը մարդ կարծեցինք ․ ահա անկէ խաբուեցանք ․․․

— Չեմ գիտեր, թէ ինչ ըսել կ'ուզէք ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար․)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1-ԷՆ 30

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական Վարչութիւնը իր տարեկան բանակումը կը կազմակերպէ այս տարի Վակնաս

Պայմաններ.— *Մէկ ամիս՝* 600 *Ֆր.*, 14 *օրէն աւելի, օրական* 26 *Ֆր.* 7 *օրէն* 14 *օր՝* 29 *Ֆր.* 7*էն պակաս՝* 32 *Ֆր.*

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՕԳՈՍՏՈՍ 15-ԻՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Գարիպեան եւ զաւակները, Փէշտիմալճեան ընտանիքը եւ Օր. Էլմոնէ Ճիվէլէկեան 30ական Ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, շատ սիրելի Տիկին Եռանդիկ Անտոնեանի *մահուան տխուր առիթով:*

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ «Նուպարեան» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Ուրբաթ 1 Սեպտեմբերին:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ խաչի կայանի դաշտահանդէսին (Յուլիս 16) առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները .—

(Վերջին մաս)

Գուրգիկեան (Փարիզ) 200, *Ոսկանեան (Մէզոն–Ալֆոր)* 500, *Օր. Ե. Օհանեան (Փարիզ)* 100, *Պէրպէրեան (Էփինայ)* 100, *Գատեան (Վիլժիւիֆ)* 20, *Տիկին Եադըճեան (Փարիզ)* 50, *Աղամեան (Փարիզ)* 20 *ֆրանք:*

Տէր եւ Տիկին Ղազարեան փոխան ծաղկեպսակի Սեդրակ Մովսէսեանի մահուան առթիւ 30, *Տիկին Խէմթէմուրեան (Փարիզ)* 100:

×

ՋԱՆԱՁԱՆ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Մակարեան (Պանեէօ) 120 *նախաճաշի դաւաթ, Առաքելեան (Փարիզ)* 50 *քիլօ շաքար, Փափազեան (Մարսէյլ)* 5 *ֆածօ դեղձ, Բամպուքեան (Մարսէյլ)* 50 *ջուրի գաւաթ, Գալֆայեան (Փարիզ)* 12 *խոհանոցի սրբիչ, Լիոնէն Տոքթ. Փէրէնեան՝ դեղօրայք:*

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանի մանուկներու խումբը կը մեկնի իր կեդրոնատեղիէն, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8), *Երեքշաբթի,* 1 *Օգոստոս, ժամը* 14*ին:*

Ծնողքներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

le CLUB des JEUNES de L'UGAB

Organise un voyage d'été

en ARMENIE

du 7 au 25 Août avec une extension en GEORGIE

Vol PARIS-EREVAN direct, séjour en pension complète à l'Hôtel ANI (1ère classe) en plein centre de la ville

Prix tout compris comprenant les excursions en ARMENIE et en GEORGIE 2000 Frs.

Renseignements — U. G. A. B. Club des Jeunes, 11 Square Alboni — Paris (16e)
Tél. : TRO. 03-18

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ
ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ձեռմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* :

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով :

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք :

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Փակուած են արձանագրութիւնները

1972 – 1973

Տարեշրջանի համար, դպրոցը լեցուած ըլլալով :

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանդըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14*էն* 18 *(նահանգապետութեան հրամանով):*

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կնիք)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

Կ Ս Զ
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ՝ ՈՒՂՂԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ

Մեր հայ հասարակութեան քաջ ծանօթ է որ Հ. Բ. Ը. Միութեան «Նուպարեան» մատենադարանը մօտ կէս դարէ ի վեր կը ջանայ միջազգային այս Լոյսի Ոստանին մէջ տանելու հանրօգուտ առաքելութիւն մը՝ իր բազմահարիւր հայ թէ օտար հատորներով Հայ Մշակոյթն ու Պատմութիւնը ծանօթացնելու իր հայ եւ օտար ընթերցողներուն եւ ուսումնասիրողներուն, մասնաւորաբար հայագիտական մարզերու մէջ:

Շնորհակալ ենք որ բազմաթիւ հեղինակներ ու հրատարակիչներ ու թերթերու վարիչներ ինքնաբերաբար իրենց առաքումներով կը ճոխացնեն Մատենադարանը ու այդ կերպով զօրավիգ կը հանդիսանան մեր ջանադրութեան արդիւնաւորման:

Բայց կը թուի ոմանց անծանօթ ըլլալ Մատենադարանին այս դերը ու կան հեղինակութիւններ որոնցմէ զրկուած կը մնանք:

Հետեւաբար կը խնդրենք բոլոր հեղինակներէն ու հրատարակիչներէն, ու նաեւ բոլոր մեր ազգայիններէն որոնք իրենց մօտ ի պահ ունին մասնաւորաբար Հայութիւնը շահագրգռող հին թէ նոր հրատարակութիւններ, թերթերու կամ պարբերաթերթերու հաւաքածոներ, ամէն լեզուէ, — նոյնիսկ երաժշտական, թատերական եւ նկարչական, — որ բարեհաճին զանոնք նուիրել «Նուպարեան» Մատենադարանին որպէսզի վերջինս լաւագոյնս կարենայ շարունակել իր առաքելութիւնը ու ընդարձակել իսկ զայն:

Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէով՝

Bibliothèque Nubar de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni — 75-PARIS (16e)
FRANCE

Կանխայայտ ջերմ շնորհակալութիւնով,

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 *տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են:*

Վարժարանը կը գործադրէ Ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայեցի դաստիարակութիւն:

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր.

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy
Հեռաձայն 927–01–72

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յուլիս 15*էն ի վեր եւ մինչեւ Օգոստոս* 31, *ամէն օր ժամը* 10·30*էն* 12·30 *եւ* 14·30*էն* 19·30 :

Ց Ո Ւ Ց Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս — Ք Ա Ր Զ Ո Ւ Ի

փորագրութիւնները եւ վիմագրութիւնները կը ցուցադրուին .—

LE BATEAU LAVOIR
50, rue Louvel et Brière
TOUQUES (14)

Ցուցահանդէսը կազմակերպած է Փիէր տը Թարթաս, «Գարզու փորագրիչ եւ վիմագրող» հատորի հրատարակութեան առթիւ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 *Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպոնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ :*

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revêtement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Սեպտեմբեր մէկէն

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
2
ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI
2 AOUT
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.479

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.479

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՀՐԱՏԱՊ ՀԱՐՑԸ

—o—

Չորս տարի անցաւ 1968 Օգոստոս 21էն ի վեր, երբ Վարշաւայի Ուխտին պատկանող երկիրներու — բացի Ռումանիայէն — բանակները հրասայլերով գրաւեցին Չեխոսլովաքիոյ մայրաքաղաքն ու վերջ տուին «Փրակայի գարնան»:

Տուպչէք եւ ընկերները քիչ մը շատ առաջ գացեր էին երկրին մէջ ժողովրդավարական կարգեր հաստատելու համար: Մոսկուա ուզեց Չեխոսլովաքիոյ համայնավար վարիչներու սանձը քաշել, որպէսզի միւս արբանեակ երկիրները չքաջալերուին եւ չվարակուին անոնց օրինակէն:

1956ին Հունգարիոյ հայրենասէրներու ազատագրական շարժումը արեան մէջ խեղդուած էր կարմիր բանակին կողմէ: Փեշթայի ճակատագրին չենթարկուելու համար Փրակացիները ապստամբութեան դրօշ պարզելով զէնքի չդիմեցին: Շատ արիւն չհոսեցաւ Չեխոսլովաքիոյ մայրաքաղաքի փողոցներուն մէջ: Բիրտ ուժին առջեւ տեղի տուին չեխ հայրենասէրները՝ համակերպելով Կրեմլինի կարգադրութեանց:

Տուպչէքի խմբակը հեռացուեցաւ իշխանութենէ տեղի տալով Հուսաքի՝ որ աւելի հաւատարիմ էր Մոսկուայի:

1968ին համաշխարհային մամուլը զայրոյթով արձանագրեց Խորհրդային Միութեան զինեալ միջամտութիւնը Չեխոսլովաքիոյ ներքին գործերուն:

Ըստ համայնավարական սկզբունքներուն, ամէն ազգ ու երկիր ազատ է որոշելու իր ուզած վարչաձեւը: Նոյնիսկ ըստ խորհրդային Սահմանադրութեան, Խորհ. Միութեան անդամ 15 Հանրապետութիւնները ազատ են իրենց ուզած ատենը բաժնուելու Մոսկուայէն եւ տիրանալու անկախութեան...:

Հարկ չկայ շեշտելու, որ հոգեշահ խօսքեր են ասոնք: Մնաց որ ներկայ պայմաններուն մէջ ո՛չ մէկ Հանրապետութիւն կ'ուզէ կամ կրնայ բաժնուիլ Խորհ. Միութենէն:

Սակայն տարբեր է պարագան «արբանեակ» կոչուած երկիրներուն համար:

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի վաղորդայնին, այս վերջին դասակարգին կը պատկանէին Ալպանիան եւ Եուկոսլաւիան, — մասամբ նաեւ Ֆինլանտան, որ շուտով ազատեցաւ Մոսկուայի ոտնձգութիւններէն:

Ալպանիա բոլորովին հեռացաւ Մոսկուայի շրջագիծէն, յետագային իր ճակատագիրը կապելու համար Չինաստանի հետ:

Թիթօ երկար չսպասեց թօթափելու համար Կրեմլինի լուծը եւ թշնամացաւ Ստալինի հետ, որուն յաջորդները խոհեմութիւն համարեցին սիրաշահիլ Եուկոսլաւիան, որ կը կառավարուի համայնավարական սկզբունքներով, սակայն իրեն յատուկ մեթոտներով:

Արբանեակներէն Ռումանիա հաւատարիմ մնալով հանդերձ Փոլիտպիւրոյին՝ յաջողած է ձեռք բերել գործելու որոշ "ազատութիւն՝ կարգ մը մարզերու մէջ:

Լեհաստանի կարգ մը ծովեզերեայ քաղաքներուն մէջ ծայր տուած ըմբոստական շարժումները յանգեցան այն արդիւնքին, որ ներկայիս համայնավարական վարչաձեւի խստութիւնները մեղմացած են որոշ չափով:

Պալթեան երկիրներու — Լիթուանիա, Էսթոնիա, Լատվիա, — նոյնիսկ Վրաստանի մէջ վերջին տարիներու ընթացքին նկատելի են որոշ շարժումներ՝ ընդդէմ համայնավարական վարչաձեւին:

Չեխոսլովաքիոյ կացութիւնն է, որ աւելի շատ մտահոգութիւն կը պատճառէ Մոսկուայի, որուն հաւատարիմ գործակատարները վերջերս սկսած են սարսափի մթնոլորտ մը ստեղծել երկրին մէջ: Մարդիկ կը ձերբակալուին եւ կը դատապարտուին գաղափարական տարակարծութեան համար:

Փրակայի բռնագրաւումէն չորս տարի ետք, չեխական խնդիրը կրկին դարձած է օրակարգի հրատապ հարց:

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

ՆՈՐ ՅԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐ

—o—

Երբ ամէն մարդ արձակուրդի կ'երթայ օգոստոսեան այս օրերուն, կառավարութիւնը, որ շատ «դժգոհ» է ապրուստին օրէ օր սղելէն, կը ձեռնարկէ յաւելումներու որոնք ուշադրութիւնը չեն գրաւեր անոնց որոնք ծովուն դիմաց արեւի լոգանք կ'ընեն: Այսպէս Օգոստոս մէկէն կազը 4 առ հարիւր յաւելում կը կրէ, 4,15 առ հարիւր՝ ելեկտրականութիւնը եւ 3,55 առ հարիւր ճարտարարուեստի հոսանքը: Ասոր փոխարէն յաւելում կը կրեն ընտանեկան նպաստները: Կառավարութիւնը «կը սառեցնէ» վառելանիւթի սակերը որպէսզի կարգով արձակուրդ ընողները դժգոհութեան պատճառ չունենան:

Տրամաբանական չէ անշուշտ երբ կառավարութիւնը մէկ կողմէ կ'ուզէ կասեցնել յաւելումները եւ միւս կողմէ ինք կուտայ յաւելումներու առաջին օրինակը: Սենտիքաներու ներկայացուցիչները արդէն իսկ սկսած են տեսնուիլ Նախարարապետ Մէսմէրի հետ, որ Երկուշաբթի ընդունեցաւ Բանուորական Ուժի ներկայացուցիչը՝ Պերժըրոն:

× Մէսմէր, Օգոստոս 8ին, բացատրութիւններ պիտի տայ հեռատեսիլէն, հարցազրոյցի մը ընթացքին զոր պիտի ունենայ Ա. կայանի տնօրէնուհի՝ Ժաքլին Պոտրիէի հետ:

ՓՕԼ-ԱՆՐԻ ՍՓԱՔԻ ՄԱՀԸ

—o—

Պելժիոյ նախկին վարչապետ՝ Փօլ-Անրի Սփաք, մեռաւ անցեալ օր, 73 տարեկանին, երիկամունքի բարդութիւններէ ետք: Աւելի քան պարզ վարչապետ մը, Փօլ-Անրի Սփաք քաղաքական կարեւոր դէմք մըն էր, Պելժիացիներուն ամէնէն Եւրոպացին ու մանաւանդ ընկերվարական մը, այն օրէն երբ դեռ այս բառը ունէր իր իսկական իմաստը, 1919ի շրջանին:

Ծնած 1899ին, Փօլ-Անրի Սփաք զաւակն է դրագէտին եւ եղբայրը Շարժարուեստի ծանօթ բեմադիրին: Իրաւագէտ, 1932ին Պրիւքսէլի ընկերվարական երեսփոխան է եւ կը հրատարակէ Ընկերվարական Աքսիոն չորաթաթերթը: Վան Զելանտ դահլիճին մէջ Թղթատարութեան նախարար է, ապա՝ Արտաքին նախարար եւ վարչապետ պահելով հանդերձ Արտաքին նախարարութիւնը: Կը հրաժարի 1939ին, կրկին Արտաքին նախարար կը դառնայ Լեհաստանի վրայ յարձակումէն ետք, ապա կ'ապաստանի նախ Ֆրանսա, յետոյ՝ Անգլիա եւ կը պահէ Արտաքին գործերու ղեկավարութիւնը աքսորեալ կառավարութեան մէջ: 1946ին կրկին Արտաքին նախարար է, յետագային վարչապետ մինչեւ 1950:

Իր ասպարէզը «Ատլանտեան» է ու եւրոպական եւ այդ իսկ պատճառով միջազգային դէմք մըն է որ կ'անհետանայ այսօր, եւ որուն շատ բան կը պարտի Հասարակաց Շուկան: Հոն էր ամէն անգամ որ եւրոպական հաւաքական ուժ մը ծնունդ առած է.— Պենելիւքս (1950), նախագահ է՝ Եւրոպական Տնտեսական Կազմակերպութեան, նաեւ Եւրոպայի Խորհուրդին (1950), ու Հասարակաց Շուկայի Խորհրդարանին (1952): Կրկին Արտաքին նախարար Պելժիոյ, եղած է նաեւ Ատլանտեան Ուխտի ընդհ. քարտուղար (1957–1961): 1966ին քաշուած է քաղաքական ասպարէզէն:

Կատաղի ընդդիմադիր մը եղած է Լէոփոլտի, հակառակ անոր որ իր ամէնէն մտերիմ խորհրդատուն եղած էր, բայց չէր ներեր անոր «գործակցութիւնը» եւ կ'ընդդիմանար որ Պելժիա վերադառնայ: Դժուար օրեր անցուցած է նաեւ Քոնկոյի ատեն:

Աւանդութիւն դարձած է տափակ քլիշէ խօսքերով անդրադառնալ նման մարդոց կեանքին եւ անշուշտ այս անգամ ալ ուրիշ բան չըսուիր քան՝ մեծ ձայն մը լռեց կամ մեծ դէմք մը կ'անհետանայ եւ արդիկա շրջանի մը մէջ ուր մեծ դէմքերու սով կայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՕԼԻՍՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ պաշտօնական օրաթերթը՝ Լա Նասիոն լոյս չի տեսներ Օգոստոսի ընթացքին, արձակուրդի առթիւ: Նոյնպէս լոյս պիտի չտեսնէ Ընկերվարական կուսակցութեան պաշտօնական շաբաթաթերթը Լ'Իւնիթէ, որ նոր սկսած էր հրատարակուիլ:

ԲՐԻՏԱՆԱՑԻ զինուորները Ըլսթըր մտան ու իրարու ետեւէ ինկան Իրլանտական Յեղափոխական Բանակին պատնէշները՝ Լոնտոնտէրի եւ Պելֆասթ: Մթնոլորտը հանդարտ է բայց այդ հանդարտութիւնն իսկ կը մտահոգէ բնակիչները:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետ՝ Ֆերիթ Մելէն յայտարարած է Էլազիկ խօսած մէկ ճառին ընթացքին որ եթէ պայմանները լրացած ըլլան, ընդհ. ընտրութիւններ կրնան տեղի ունենալ 1973 Հոկտեմբերին, այսինքն սահմանադրականօրէն նախատեսուած օրը: Կը թուի թէ երբ կը խօսի «պայմաններու» մասին, Մելէն կ'ակնարկէ մասնաւորաբար հողագործական բարեփոխման: Միւս կողմէ, Պոլսոյ մէջ սկսած է նոր դատավարութիւն մը, ուր Թուրք Յեղափոխական երիտասարդութեանց պատկանող 154 հոգի կը դատուին այն ամբաստանութեամբ թէ մեղսակից են Ազատագրութեան Ժողովրդական Ճակատի ղեկավարներուն հետ: Ասոնց մեծ մասը սպաննուած է արդէն Կարգի Ուժերու հետ բախումներու ընթացքին:

ՄՈՆԻՔ ՄԱՅԷՕՐ, որ իբրեւ մեղսակից Պրիւէի նոտարին, ձերբակալուած էր, ազատ արձակուեցաւ Երկուշաբթի օր, դատաւոր Սապլէրոլի որոշումով: Նոտարն ալ ազատ է թէեւ երկուքն ալ ամբաստանուած են միշտ: Պրիժիթի ոճիրը չէ լուսաբանուած և ոճիրի մը իրաւական կողմը երբեք այս համեմատութիւնը չէր առած:

ՓՐԱԿԱՅԻ դատավարութեան ընթացքին, ուր կը դատուի Կեդր. Կոմիտէի նախկին անդամ Հուէպլը, ներկաները բողոքեցին եւ միջադէպեր եղան: Ոստիկանութիւնը արտաքսած է բողոքողները մինչ կին մը կը պոռար. «Դեռ ծնած չէիք երբ ասոնք (իմա՛ ամբաստանեալները) կուսակցութեան անդամ էին»:

ՓԱՐԻԶԻ վրայ շատ զօրաւոր փոթորիկ մը պայթեցաւ Երկուշաբթի կէսօրէ յետոյ եւ դուռ բացաւ ողողումներու:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՏԱՔԸ ԱՒԵՐ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

—o—

ԹԱՐՍՈՒՍԻ ՄԷՋ 22 ՀՈԳԻ ԽԵՆԹԵՑԱԾ ԵՆ

—o—

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Յուլիս 26 թուականով.—

Դժոխային տաքը կը տարածուի երկրին մէջ, անտանելի եւ հեղձուցիչ դառնալով եւ անդամալուծելով հանրային կեանքը: Ջերմութեան աստիճանը Իսթանպուլի մէջ 30 էր երէկ, Անգարայի մէջ՝ 37, Ագհիսար՝ 36, Էլազըղ եւ Ուրֆա՝ 40, Տիյարպաքըր՝ 42: Ջերմաչափները կը յայտնեն թէ տաքը աւելի պիտի սաստկանայ եւ պիտի շարունակուի ատեն մը եւս:

Միայն Եղէականեան զօտիներու մէջ բնականոն եղանակ մը կը տիրէ, ջերմութիւնը քանի մը աստիճան բարձրացած է Մարմարայի, եւ Արեւելեան Անատոլուի մէջ, Սեւ Ծովեան զօտիներու մէջ՝ 3–4 աստիճան:

Թարսուսի մէջ քսաներկու հոգի խեղդուած են տաքէն եւ փոխադրուած Էլազըղի եւ Իսթանպուլի մտային ախտերու հիւանդանոցները: Թարսուսի ոստիկանապետը ըսած է թէ տաքէն խենթեցողներու թիւը այնքան շատ է որ իրենց ոստիկանական պաշտօնեաները քիչ կուգան, զանոնք յիմարանոց ղրկելու համար: Լոկ վերջին շաբթուան ընթացքին, չորս հոգի խելագարեցան և հիւանդանոց ղրկուեցան: Ստուգուած է որ տաքէն յիմարացողներու մեծ մասը այրեր են:

Էթիլլի մէջ, Հասան Ալթըն անուն մէկն ալ խենթեցած է հեղձուցիչ տաքէն եւ այս խելագարութեան ազդեցութեան տակ՝ երեք հոգի սպաննած է եւ երեք կիներ ալ վիրաւորած է ծանրապէս: Հասան Ալթըն նախապէս դարմանուած էր Պաքըրքէօյի յիմարանոցը եւ յետոյ իր գիւղը ղրկուած:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՎԱՆԵԱՍԷՆ կը հեռաձայնեն Երեքշաբթի առաւօտ որ Փարիզէն օթոքառով մեկնած խումբը բանակում հասած է ողջառողջ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Օգափոխութեան կայանի Օգոստոսի խումբը Պելֆոնթէն հասած է Երկուշաբթի իրիկուն, լաւ պայմաններու մէջ:

ԲԱՐՍԵՂ ԿԱՆԱՉԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Կոմիտասի հինգ աշակերտներէն վաստակաւոր երգահան – երաժիշտ Բարսեղ Կանաչեան իր մահկանացուն կնքեց Պէյրութի մէջ, 1967 Մայիս 21ին:

Մահուան հինգերորդ տարելիցին առիթով, վարպետին սրտակից մտերիմներէն՝ երաժշտագէտ – երգահան Միհրան Թումաճեան, նոյնպէս Կոմիտասի աշակերտներէն, որ երաժշտական ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար քանի մը տարիներէ ի վեր մասնաւոր հրաւէրով Հայաստան կը գտնուի, Կանաչեանի երաժշտական արժանիքները բնորոշող, անոր ստեղծագործական բացառիկ շնորհքին, խմբավարի կարողութիւններուն եւ, յատկապէս հայ երաժշտութեան մէջ կատարած դերին մասին գրած է հետեւեալ սրտաբուխ տողերը.—

×

Բարսեղ Կանաչեան երաժիշտը, իր քանի մը սրտամօտիկ երգերով, — ինչպէս «Օրօր»*ը,* «Ալվարդի երազը», «Աստւմ են ուռին» *եւայլն, — վերջին տարիներս Հայրենիքի երաժշտասէրներու եւ առհասարակ ընդհանուր հասարակութեան սիրելի դէմք մը եղած է արդէն, անոր համար, որ Կանաչեանի երգերը «շինծու» չեն, սրտէ կը բխին եւ սրտերու կը խօսին:*

Իր երգերու երաժշտական «լեզուն», — արեւմտեան դասական երաժշտութեան առերեւոյթ հագուստին տակ իսկ, — բոլորովին նոր հագուստ, նոր ձեւ ու բովանդակութիւն կը ստանայ:

Սոյն նորը ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ դարերու խորհուրդէն երկարող առհաւական թափանցիկ թելը, որով հիւսուած են ու կը հիւսուին մեր ժողովուրդի ինքնատիպ երգերը: Ամենախոնարհ հիւղակներու տակ արձագանգող պարզունակ ձայներու թովչութեան, բնազդօրէն ունկնդիր եղաւ նոյն ինքն մեր Մեծն Կոմիտասը, եւ մեզի տուաւ այրենարանը, հեղարանը Հայեցի *երգին: Ահա, այս իսկ բանալիով է որ Կանաչեանի հոգին ալ բացուեցաւ ու լայնցաւ, եւ երգեց իր երգերը, հայեցիօրէն ու պարզ, ու հոգեյոյզ:*

Կանաչեանի ստեղծագործական այս բացառիկ շնորհքին հետ միասին, պէտք չէ մոռնանք իր արգասաւոր աշխատանքը, իբրեւ ուսուցիչ – մանկավարժ, այլ մանաւանդ՝ իբրեւ օրինակելի խմբավար:

Այս տեսակէտէն, կը համարձակինք ըսել, թէ մեր հին Հայրենի օճախներէն աստանդական քշուած եւ Սուրիա, Լիբանան, Կիպրոս եւ այլ դրացի երկիրներ ապաստանած մեր բեկորներուն համար, Բարսեղ Կանաչեանը Հայ Երգի Առաքեալը եղած է իրաւամբ:

1920ական թուականներէն սկսեալ մինչեւ իր հանգիստը, — մօտ 50 տարի, — ան տուած է ճաշակը հայ երգին, անդրդուելի հաւատքով փարելով Կոմիտասի տուած աւանդին, արհամարհելով՝ մանաւանդ գաղթային սկզբնական տարիներուն՝ իբրեւ հայերէն երգ հրամցուած «մոտայիկ»*, թխածոյ եւ այլ բազմապիսի ճամարտակութիւնները: Կանաչեանի սոյն առաքելական նուիրումին կը պարտինք յետագային բողբոջած շնորհալի երգիչներու եւ օժտուած խմբավարներու այն բոյլը, որ իրենց երաժշտական նախաքայլերը սկսած են առնել իրենց վարպետին՝ Կանաչեանի առաջնորդութեան տակ:*

Առաքեալ մըն էր, մանաւանդ անոր համար, որ մինչեւ իր վերջին շունչը կարողացաւ վառ պահել հայ երգի սէրը Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներու մէջ հաստատուած հայ ու հոգեկան շնորհներով օժտուած բազմութիւններու մէջ, մտաւոր արուեստասէր հասարակութեան մը մակարդակին բարձրացնելով զանոնք:

Կանաչեանի մահուան հինգերորդ տարելիցին առիթով, յիշատակի համերգ մը կազմակերպեց Հայաստանի ռատիոյի վարչութիւնը: Անձնապէս շնորհակալ եմ անշուշտ, սրտակից մտերիմս՝ Բարսեղ Կանաչեանի յիշատակով կ'ոգեւորուի նաեւ հայրենիքը, հպարտութեամբ եւ երախտագիտութեամբ կը յիշէ իր այս արժանաւոր զաւակը, որ անցեալի նեղ ու դաժան տարիներու ընթացքին, Սփիւռքի հայ հոգիներէն ներս ներարկած է Հայ ապրելու, Հայ մնալու եւ իբրեւ Հայ հպարտ ըլլալու առինքնող հաւատքը:

ՄԻՀՐԱՆ ԹՈՒՄԱՃԵԱՆ

Երեւան

ԵՂԵԳՆՈՒՏԻ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՔԱՂԱՔԸ

Երբ մեր օդանաւը Կուաթեմալա քաղաքէն դէպի հիւսիս դարձաւ, անծայր եղէգնուտին մէջ ուշադրութիւն գրաւեց փայլուն աշտարակ մը, որուն բարձրութիւնը, ծառերէն վեր, կը հասնէր հարիւր ոտքի: Յետոյ, երեւցան երկու աշտարակներ եւս:

Օդանաւը էջք կատարեց: Անկէ դուրս գալէ առաջ, տեսանք վեց հսկայ տաճարներ, բակեր եւ գանգուածեղ պալատներու աներգիք պատեր:

80 վայրկեան տեւող այս թռիչքը մեզ տարաւ տասը դար ետ՝ մինչեւ Թիքալ, որ մայրաքաղաքն էր Մայա Հնդիկներու: Անոնք, առանց մետաղեայ գործիքներու, անիւներու եւ բեռնատար կենդանիներու, հազարամեակ մը ամբողջ ապարանքներ կերտեցին եւ յետոյ, հազար տարի առաջ ու խորհրդաւոր պայմաններու տակ, լքեցին զանոնք:

Եուքաթան թերակղզիի հիւսիսային ծայրամասէն մինչեւ Հոնտուրասի հարաւային սահմանը, Մայաները կը տիրէին 550 մղոն երկայնքով եւ 350 մղոն լայնքով եղէգնուտ շրջանի մը, ուր կային նաեւ բարձրաւանդակներ: Անոնք կերտեցին Չիչէն Իծա, Մայափան, Փալէնք, Քոփան եւ Քամինալճույու անուն հսկայ կոթողները: Խիտ բնակչութիւն ունեցող այս կեդրոններուն մէջ կ'ապրէին վաճառականներ, քաղաքագէտներ, կրօնաւորներ եւ ազնուականներ, որոնք իշխանավայել կեանք կը վարէին իրենց օգնականներով եւ սպասաւորներով:

Հակառակ աշտարակներու եւ շէնքերու իրագործուած քանդակներուն ճշգրտութեան եւ բծախնդիր աշխատանքին, խորհրդաւորութիւն մը կը պարունակէին Մայաներու ծագումը, պատմութիւնն ու ճակատագիրը: Կոթողներու վրայ քանդակուած դէմքերը, նման՝ նոյն շրջաններու իրենց ժառանգորդներուն, հասարակաց գիծեր ունէին ասիացի նախնիներու հետ: Հնագէտները կը հաւատան, որ անոնց նախահայրերը կտրած են Սիպերիայէն դէպի Ալասքան երկարող ցամաք – կամուրջը՝ հաւանաբար աւելի 15 հազար տարի առաջ, հալող սառցակոյտերու պատճառով՝ Պէրինկ ծովու մակարդակի բարձրացման նախօրեակին:

Ոչ ոք գիտէ, թէ ի՛նչն էր պատճառը, որ անոնք լքեցին Մեքսիքայի հարաւ–արեւելեան բարեբեր հողերը եւ կայք հաստատեցին Եուքաթան թերակղզիի անջրդի տարածութիւններուն վրայ: Գիտական տուեալներ կ'ապացուցանեն, որ անոնք հոն հաստատուած են Ք. Ա. վեցէն ութերորդ դարերուն:

Մեծ առեղծուած մըն է նաեւ ա՛յն, թէ լուսանցքային այս շրջաններու ուտեստեղէնի արտադրութեան հիմնական պայքարին մէջ՝ անոնք ինչպէս ժամանակ գտած էին ուշագրաւ նուաճումներ արձանագրելու ճարտարապետութեան, թըւաբանութեան եւ աստղագիտութեան մէջ: Անոնք խաւարումի թուականներ նախատեսած էին այնպիսի ճշգրտութեամբ, ինչպիսին կարելի չէր եղած մինչեւ քսաներորդ դարը: Անոնց 52 տարեշրջան ընդգրկող տոմարը երեւան կը բերէր քանի մը ժամուան տարբերութիւն մը միայն, իսկ ուրիշ տոմար մը, որ կը հիմնուէր Արուսեակ մոլորակի շարժումներուն վրայ, 6000 տարուան ժամանակաշրջանի մը վրայ՝ կը սխալէր միայն մէկ օրով, մինչեւ մեր լատինական Գրիգորեան Տոմարը մէկ օրուան վրէպ մը՝ ամէն չորս տարին անգամ մը: Կը կարծուի, թէ անոնք ուսողութեան առաջին թուանշանները հնարած են՝ Հնդուներու այդ մասին մտածելէն առնուազն երեք հարիւր տարի առաջ, եւ ունեցած՝ սեպագիր շնորհալի գրականութիւն:

Մեծագոյն առեղծուածը կը մնայ՝ Մայաներու քաղաքակրթութեան վախճանը: Այս հանելուկներէն քանի մը հատը կարենալ լուծելու համար, 1955ին, Կուաթեմալայի կառավարութիւնը Փենսիլվանիոյ Համալսարանի թանգարանին հետ պայմանագրութիւն մը կնքեց՝ պրպտումներ կատարելու եւ կորուսեալ փրկելու համար Թիքալի մէկ մասը:

Անոնց առաջին եւ գլխաւորագոյն գիւտերէն մէկը՝ «Աշտարակ 29», 1959ին կատարուած էր պատահականօրէն, երբ գործաւոր մը գետնատարած սիւնի մը մէկ ծայրը կը նշմարէ անտառին մէջ: Ամբողջ օրուան մը զգուշաւոր պեղումներէն ետք, արշաւախումբի ղեկավարը՝ Էտուին Շուք, սիւնին վրայի փորագրուած դէմքերը յաջողեցաւ դարձնել դէպի վեր: Անիկա կը ներկայացնէր կղերականներու եւ ազնուականներու ցցուն կերպով քանդակուած կիսադէմքերը, որոնք ճոխ երեւոյթ մը ունէին: Սիւնին միւս կողմին վրայ կային նաեւ նշանագիրներ եւ թուանշաններ, որոնք ցոյց կուտային այդ քանդակներուն իրագործման թուականը՝ Ք. Ե. 292:

Հնագէտ Օպրի Թրիք երեք երկար եւ դժուարին տարիներ անցուց՝ անցք մը բանալու համար ամրաշէն այն բուրգին տակ, որուն վրայ կը գտնուի բարձրասլաց «Տաճար Մէկ»ը, Թիքալի վաճառանիշը: Եւ սակայն, ոչ մէկ դամբարան գտնուեցաւ:

Գտած էր փորագրուած որոշ թիւով կտորներ, որոնք երեւան եկած էին առաջին անցքի մուտքէն քանի մը մեթր ներս: Ոսկիի երակ մը գտած ըլլալու գոհունակութեամբ, Թրիք առաջացաւ աւելի խորերը եւ, քսանըհինգ ոտք անդին, գըտաւ դամբարանը:

Երեւան բերուեցան 1200 տարուան մնացորդները: Հոն, քարէ ցած նստարանի մը վրայ, կը գտնուէր երկայնահասակ մարդու մը կմախքը: Ան ունէր թանկագին կանաչ քարերէ պատրաստուած գեղեցիկ մանեակ մը, եւ ուրիշ երկու մանեակներ՝ պատրաստուած կանաչ ուլունքներէ: Ուլունքներուն միջեւ զետեղուած էր կանաչ քարերու նուրբ փող մը, որուն ծայրը կար թանկագին խակական գոհար մը: Ապարանջաններու, օղերու եւ մանեակներու այդ զարդարանքները կը կշռէին աւելի քան 16 փաունտ:

Վեց քառակուսի մղոն տարածութենէն, որ գրեթէ ամբողջութեամբ ծածկուած էր հսկայ շինութիւններով, հնագէտները

ԿՐՕՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՒՀԱՄՄԷՏ

Իսկ երբ Աստուած խօսէր հետը, այն ատեն կը տեսնէին անոր ուժգնիլը շրթներուն, հեծկլտալով գալարուիլը: Այդ պահուն է որ կը ստանայ պատգամները: Այդ պատգամներն են որ աշակերտներուն կողմէ հաւաքուած եւ ընդօրինակուած են արմաւենիի տերեւներուն կամ ուղտերու կողոսկրներուն վրայ արձանագրուած, որոնք յետագային պիտի կազմէին Գուրանը:

Կռիւներէ դուրս հեզահամբոյր, խոնարհ եւ ամենապարզ էակն էր. «բոլոր մարդոց նման մարդ», կը հասկնայ մարդուն բոլոր տկարութիւնները ու կը ջանայ զարգացնել զայն:

Ան երբեք չմոռցաւ Խատիճան իր ազնիւ Խատիճան: Այրի մնալէ վերջ, զանազան տարիքի ամուսիններ ունեցաւ ինչպէս Սաուտան, ուրիշներ գրեթէ մանուկ Այշային պէս: Պատմութիւնը կը վերապահէ հետեւեալ անունները, Հաֆսա, Զէյնէպ, Ումմ – Սելմա, Ռէհանա, Գաուֆիա, Ումմ Հապիպ, Մեմունա եւ երեք հարճ, որոնցմէ Մարիա – Ղպտին որ իրեն շնորհեց մանչ զաւակ մը որ փոքր տարիքէն մեռաւ:

Իր կեանքի վերջաւորութեանը ըսաւ. «Միշտ շատ սիրեցի կիները, անուշահոտութիւնները եւ աղօթքը», ու կ'աւելցնէ «բա՛յց, այս բոլորի մէջ աղօթքը միայն գոհացուց հոգիս»:

Յաղթանակը մօտ է, նաեւ վախճանը:

ՊԱՐՏՔՍ ԿԱՏԱՐԵՑԻ

Մեքքէն, որ տարիներէ ի վեր ենթարկուած էր իր յարձակումներուն ի վերջոյ յանձնուեցաւ 630ին, «Տաճկաց 8րդ տարին) ուր՝ յաղթական հանդիսաւոր մուտքը գործեց հեծած իր սպիտակ ուղտին որուն կը հետեւէին տասը հազար ուխտաւոր:

Գաապ գնաց հոն գտնուող 360 կուռքերը տապալեց: Սեւ քարը համբուրելով կրկին օծեց եւ Աբրահամին Աստուծոյ, ճշմարիտ Աստուծոյ պաշտամունքին նուիրուած տաճարը օծելով սրբագործեց:

Յաջորդ տարին քսան հազար միւսիւլմաններու գլուխն անցած վերադարձաւ Մեքքէ հռչակելու միւսիւլմաններու առաջին ուխտագնացութիւնը, հոն հաստատեց այն ծիսակատարութիւնները, որոնք մինչեւ այսօր միեւնոյն ձեւով կը գործադրուէին, հազարաւոր միւսիւլմաններու կողմէ, որոնք ամէն տարի հաճի ամսուն այս ճամբորդութիւնը կը կատարեն:

Հեթանոսներու եւ իր իսկ անձին դէմ մղած կռիւներէն յոգնած, սպառած, ըզգալով կեանքին վախճանը, վերջին յանձնարարութիւնները ուղղեց իրեններուն, արեւուն տակ գլխաբաց, վարշամակը հագած, կը յորդորէր, «ամէն բանէ առաջ միաբան եղէք, ապա յիշեցուց ամուսիններու իրաւունքներն ու պարտականութիւնները: Ջնջում ընտանեկան վրէժխնդրութեան եւ անիրաւ շահերու:

Մեքքէի Արաֆի դաշտավայրին վրայ գտնուող ուխտաւորներու նման Աստուծոյ առջեւ ուղիղ կանգնած, երկու անգամ հարց տուող ամբոխին.— Պաշտօնս կատարեցի՞, պատգամս լրացուցի՞, հաւատացեալները ծափողջիւններով պատասխանեցին, այն ատեն երբ կ'արտասանէր Աստուծմէ ընդունուած վերջին խօսքերը, բոլորն ալ նկատեցին անոր ուժգնիլն ու դողահար վիճակը:

— Այսօր կատարեցի շնորհակալութեանս պարտքը: Վերջացուցի գործս: Իսլամութիւնը թող ձեր կրօնքն ըլլայ:

Մետինէ մտածին պէս հիւանդացաւ, կ'ըսեն թոքատապի զոհը եղաւ:

Վերջին շունչը փչեց ամէնէն երիտասարդ կնոջը Այիշայի թեւերուն մէջ, եւ իր սիրելի եւ ամենանախընտրելի աղջըկան Ֆաթիմայի ներկայութեան:

Այսպէս հեռացաւ ան որ մարդէ մը աւելի կ'արժէր եւ նուազ քան Աստուած: «Մարգարէ» մը:

Մուհամմէտի մահէն վերջն է որ կը սկսի իր գործը: Այդ գործը իսլամութիւնն է, իսլամութիւնն ալ Գուրանն է:

77.639 բառ Գուրանը

Դաւանանք եւ օրինագիրք

Գահիրէի Ալ – Ազար համալսարանի հինգ մզկիթներէն ամենահինին մէջ կը գտնուի այդ գիրքը, որ ամբողջովին բաց, ցրուած է միխթիքական այն պատուհանին առջեւ որ կը նայի Մեքքէի ուղղութեամբ:

Ալ – Ազարը իսլամութեան սիրտն է, Միւսիւլման աշխարհի Վատիկանը ուր՝ հազար տարիէ ի վեր գուրանական գիտութեան նուիրուած երեսուն վկայեալ ուսուցիչներ իւլեմաներ*, որոնց անունները անծանօթ մնացած են աշխարհի, կը հաստատեն իսլամութեան երկարատեւութիւնը: Նոյնպէս ուսումնասիրելով կրօնական միարանութեան հոգեւոր տնօրէնութիւնը, կուտան օրէնքի մեկնաբանութիւնը, օրէնքը Գուրանն է: Գուրանը միւսիւլմանին Սուրբ գիրքը չէ միայն, այլ Աստուծոյ ձայնը, խօսքը: Ան նըկատուած է, առանց սրբապղծութեան գրական գործ մը արաբական գրականութեան գլուխ գործոցը:*

ԺՈՐԺ ՌԷՅԷ

(7 – Շար.)

ընտրեցին շէնքերու կեդրոնական մասը, հող տանելու համար այդ կառոյցներու պահպանման:

Անոնց կեդրոնը կը գտնուի Մեծ Հրապարակը, ուր երկու բարձր բուրգեր կան դէմ դիմաց, փութպոլի դաշտի մը ընդարձակութիւնը ունեցող տարածութեան մը վրայ: Հրապարակի հարաւային մասին վրայ կը տարածուէին օրուան իշխանաւորներուն պալատները: Մարդ կրնայ ժամերով եւ հիացումով դիտել սենեակներու շարքերն ու ընդարձակ ներքնայարկները:

Հրապարակէն դուրս կան քարէ ճամբաներ, երբեմն՝ 200 ոտք լայնքով, որոնք կ'առաջնորդեն դէպի կոթողական ուրիշ շինութիւններ:

Կեդրոնական մասէն դուրս, Թիքալ կը տարածուի ամէն ուղղութեամբ՝ չորս մղոն երկայնքով: Պատրաստուած է քարտէսը մեծ ու պզտիկ աւելի քան երեք հազար շինութիւններու:

Հակառակ այն մեծ հեռաւորութիւններուն, զորս պէտք է քալելով անցնիլ, Թիքալ առեւտրական կապեր կը պահէր ցեղակից ուրիշ քաղաքներու հետ, փոխանակելով մորթ, քաքաօ, գործիքներ եւ զէնքեր, ու մանաւանդ՝ մեծարժէք կանաչ գոհարներ: Այս բոլորը կը ստացուին բարձրաւանդակներէն:

Թիքալի բնակչութեան խտութիւնը կը տարբերի տեղէ տեղ, բայց հաւանաբար 40 հազարէ աւելի բնակիչ ունի 60 քառակուսի մղոն տարածութեան մը վրայ: Ակնյայտօրէն, ուժը կը գտնուի փոքրաթիւ իշխող դասակարգի մը մօտ, որմէ հեռացուած են կրօնաւորներն ու պետերը:

Այս մեծ քաղաքակրթութիւնը, կը թուի, թէ իր անկումը արձանագրած է Ք. Ե. 900 թուականին:

Այսօր, աշխարհի բոլոր կողմերէն գիտնականներ եւ զբօսաշրջիկներ կուգան հոն, ուսանելու համար Մայա քաղաքակրթութեան փառաւոր մնացորդները: Կ'արժէ այս ճամբորդութիւնը: Թիքալէն մեկնելէ առաջ, գիշերը առանձին մնացինք Մեծ Հրապարակին վրայ, երբ ուրիշ զբօսաշրջիկներ կը մեկնէին արդէն:

Երբ արեւը հակեցաւ հորիզոնին, մութը պատեց անտառն ու փոքր շէնքերը, երբ վերջին ճառագայթները կը յամենային հսկայ տաճարներու գմբէթներուն վրայ: Տարօրինակ վերջին լոյս մը սփռուեցաւ Հրապարակին վրայ, ուրուագծելով տաճարներն ու աշտարակները: Զանգուածեղ իրագործումներու եւ աշխարհի այս անկիւնին ձգած տպաւորութիւնը հոգեթով բան մը ունէր:

Երկա՛րօրէն նստեցանք տաճարի աստիճաններուն վրայ, կախարդուած, ինչպէս եղած էին շատեր մեզմէ առաջ, 2500 տարուան խորհուրդով պարուրուած այս տարօրինակ մթնոլորտին մէջ:

Հայացուց՝ ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

ՔՈՆԿՕ

Քոնկօ, Ափրիկէի միակ ժողովրդական Հանրապետութիւնը, կարեւոր օժանդակութիւն կը ստանայ խորհրդային աշխարհէ, սակայն սերտ կապ կը պահէ իր նախկին գաղթատէրին՝ Ֆրանսայի հետ:

Քոնկօ, որ մաս կը կազմէր այսպէս կոչուած Ֆրանսական Հասարակածային Ափրիկէի, մէկ միլիոն բնակչութիւն ունեցող երկիր մըն է: Քոնկօ ամուր կառչած է յեղափոխական ընկերվարութեան, սակայն մինչեւ հիմա ան աւելի խօսքով է, որ կ'առաջնորդուի: Մայրաքաղաքը զարդարուած է կարմիր նշանախօսքերով եւ իշխանութեան գլուխ կը գտնուի Աշխատաւորական կուսակցութիւնը: Մամուլը լի՛ովին կ'արտայայտէ մարքսեան սկզբունքներ եւ տեւաբար կը յարձակի գաղթատիրութեան եւ նոր – գաղթատիրութեան վրայ: Այսուհանդերձ կաթողիկէ եւ բողոքական եկեղեցիները միշտ լեցուն են հաւատացեալներով եւ տարածում գտած են ափրիկեան կրօնքները: Բարձրագոյն եւ երկրորդական դպրոցները կը վարեն Ֆրանսացիներ:

Տեղւոյն ֆրանսական գաղութի թիւն է 8.000, որմէ 700ը թէքնիք օժանդակութեան մը առաքելութեամբ հոն կը գտնուին: Վերջին հինգ տարիներուն գաղութը կայուն թիւ կը ներկայացնէ:

Անհատական ձեռնարկութիւնները, որոնք մեծ մասամբ Ֆրանսացիներու կը պատկանին, կը ծաղկին օր աւուր: Խանութներու ապրանքներու գիները բարձր են եւ խանութպանները լաւ շահեր կ'ապահովեն: Զոյգ մը կօշիկը, որ Ֆրանսայի մէջ 125 ֆրանք կ'արժէ, հոն կը ծախուի 250 ֆրանքի:

Սակայն քոնկոյի բարեկեցիկ անձերը դեռ կը սիրեն պերճանքը, եւ երբ ի վիճակի են կը նախընտրեն Էվիան խմել, Պոռտոյի գինի գործածել եւ Քամամպէր ճաշակել:

Ճարտարարուեստին մեծ մասը Ֆրանսացիներու ձեռքը կը գտնուի: Ծովափնեայ քարիւղահանքերու հետազօտութեան մենաշնորհն ալ անոնք ձեռք ձգած են: Կառավարութիւնը ազգայնացուցած է միայն այն ձեռնարկութիւնները, որոնք փակուելու վտանգի տակ կը գտնուէին:

Տասներկու տարուան անկախութեան ընթացքին երկիրը թատերաբեմ դարձած է պետական բազմաթիւ հարուածներու: Առաջին նախագահը՝ Ֆիւլպէր Եուլու, որ Ֆրանսասէր էր, պաշտօնէ հեռացուեցաւ 1964ին, պետական հարուածի մը հետեւանքով: Զայն կազմակերպած էին ուսանողներ եւ բանուորներ, որոնք հակաֆրանսական տրամադրութիւններ ունէին: Ալֆոնս Մասեմպա – Տէպաթի ձախակողմեան կառավարութիւնը եւ անոր յաջորդած զինուոր. Մարիէն Նկուապիի իշխանութիւնը, փորձեցին գոհացում տալ ծայրայեղ տարրերուն, բայց ապարդիւն անցան անոնց ջանքերը: Գոհացում տալու գլխաւոր միջոցը կը թուի ըլլալ յեղափոխական եւ մարքսեան նշանախօսքները:

Համաձայն Պրազավիլի հայթայթած տուեալներուն, համայնավար երկիրներու մէջ Չինաստանն է, որ ամէնէն կարեւոր օժանդակութիւնը ցոյց կուտայ: Չինացիները շինած են հիւսուածեղէնի գործատուն մը եւ հաստատած նաւահանգիստ մը: Ներկայիս կը շինեն ջրելեկտրականի մը ամբարտակ մը: Մեծ եղած է անոնց զինուորական օժանդակութիւնը:

Խորհ. Միութիւնը հայթայթած է ուսուցիչ, բժիշկ, ինչպէս նաեւ ռազմամթերք: Քոնկոցիները, այնուամենայնիւ, կը դժգոհին, որ չորս Անթոնով օդանաւեր, որոնք յանձնուած են իրենց, մեծ ծախքի դուռ կը բանան եւ յաճախ նորոգութեան կը կարօտին Մոսկուայի մէջ: Անոնց շինած Քոմոս պանդոկն ալ արդէն հինցած շէնքի տեսք ունի:

Ընդհանուր ձեւով, համայնավար աշխարհի տնտեսական եւ թէքնիք օժանդակութիւնը չի կրնար փոխարինել ֆրանսական օժանդակութիւնը:

Քոնկոյի գլխաւոր հարցերէն է ուսանողութեան ապագան: Երիտասարդութեան 90 տոկոսը դպրոց կը յաճախէ, ինչ որ փայլուն չափանիշ է ափրիկեան երկրի մը համար: Հարցը այն է, սակայն, թէ շրջանաւարտ երիտասարդութիւնը դժուարութիւն ունի գործ գտնելու: «Երբ երիտասարդները գրել – կարդալ կը սորվին, չեն ուզեր այլեւս գիւղ վերադառնալ: Իրենց ժամանակը կ'անցընեն քաղաքական եւ տեսաբանական հարցերու շուրջ խօսակցելով, քանի որ ուրիշ բան չունին ընելիք», դիտել կուտայ ֆրանսացի ուսուցիչ մը:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԵՐԳԵՐ

«Հայ միջնադարեան երգեր»ուն շուրջ խիստ շահեկան դասախօսութիւն մը տըւած է Երեւանի Համալսարանի դասախօսներէն Խորէն Պալեան:

Հայ միջնադարեան հարուստ մշակոյթի կողքին՝ պատմագրութիւն, բանահիւսութիւն, մանրանկարչութիւն եւայլն, իր ուրոյն տեղը կը գրաւէ երաժշտութիւնը, որ համեմատաբար քիչ է ուսումնասիրուած: Դասախօսը նշած է, որ հայ երաժշտութիւնը միջնադարուն (Ե. – ԺԵ. դարեր) թէեւ հիմնականին մէջ հոգեւոր բնոյթ ունեցած է, հովանաւորուած եւ պահպանուած է եկեղեցիին կողմէ, բայց ԺԲ. դարէն սկսեալ ան իր մէջ ընդգրկած է ազգային եւ ժողովրդական հեթանոս երգերու տարրեր: Դասախօսը առանձին-առանձին նկարագրելով հազար տարիներու ընթացքին ստեղծուած երգերու տեսակները՝ սաղմոսերգութիւններ, շարականներ, տօնական երգեր, աւետիսներ, ստեղիններ, գանձեր, ընդգծած է, որ անոնք ստեղծուած են Մեսրոպ Մաշտոցի եւ Սահակ Պարթեւի յօրինած տասը եղանակներու հիման վրայ:

Առանձնապէս շատ եւ բազմազան երգեր յօրինուած են Թ.–ԺԵ. դարերուն: Անոնք ամփոփուած են շարակնոցի մէջ: Դասախօսը այնուհետեւ ըսած է, թէ Գէորգ Դ. կաթողիկոսի յանձնարարութեամբ երաժշտագէտներ Նիկողայոս Թաշճեան եւ Մակար Եկմալեան ձայնագրած են միջնադարեան տաղերուն մեծ մասը:

Դասախօսը նկատել տուած է, թէ ծանօթ շարակնոցէն դատ կայ 126 շարականներէ կազմուած՝ հաւաքածոյ մը, որ պատրաստուած է ԺԴ. դարուն եւ ձեռք ձգուած է Լիմա անապատէն: Այս շարականները խաչաւորուած չեն եւ անոնցմէ ոչ մէկը կայ շարակնոցին մէջ: Անոնց կանոնները բոլորովին տարբեր են թէ ոճով եւ թէ արուեստով:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

« Փարի – Նորմանտի » թերթը Յուլիս 25ի իր թիւով կը խօսի դիմայարդար Յակոբ Առաքելեանի մասին:

Թերթի թղթակիցը յիշելէ ետք, թէ Յակոբ Առաքելեան կովկասահայ է, կ'անդրադառնայ անոր կեանքին գրելով, թէ ան ենթասպայ էր ցարական բանակին մէջ: 1916ին կուգայ Ֆրանսա եւ իբրեւ սպայ կը կռուի Գերմանացիներու դէմ: Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան պատճառով կ'որոշէ Ֆրանսա մնալ, ուր կը նուիրուի դիմայարդարութեան ասպարէզին:

Յ. Առաքելեան Օգոստոսին Լենինգրադի մէջ ֆրանսական դիմայարդարութեան թեքնիքի մասին դասախօսութիւն մը պիտի տայ, հիմնուած իր բազմամեայ փորձառութեան վրայ: Եւ այդ փորձառութիւնը մեծ է: Արդարեւ դիմայարդարումներ կատարած է Քոքթոյի, Ապէլ Կանսի, Սաշա Կիթրիի գլխաւոր ժապաւէններու դերասաններուն համար: Գրեթէ բոլոր անուանի դերասաններն ալ, ինչպէս Սիւզի Տըլէր, Միշէլ Մորկան, Կապի Մոըլէյ, Պրիժիթ Պարտօ իրենց առանձնած դերերուն դիմայարդարումը վստահած են իրեն:

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ճանըմ, պարզապէս գիս շողոքորթեց, սուտ ու փուտ պատմութիւններ հնարեց, իրողութիւնը խեղաթիւրեց, դէպքերը չափազանցեց, վերջապէս ամէն միջոց գործածեց ... քեզի աւելի զարմանալին պատմեմ ... ես ալ միամտաբար ընդունեցի, բնական է, որ իր մէկ քանի դատերը ինծի յանձնեց, ես փաստաբան եմ, երբոր գործ մը յանձնեն, չեմ կրնար մերժել: Ազգային պաշտօնս տարբեր, անհատական գործս տարբեր, մէկը միւսին չեմ կրնար զոհել: Այսպէս ուրեմն, մէկ կողմէն Թաղ. խորհուրդի խնդրին մէջ Մարգար էֆէնտիի դատաւորը եղայ, միւս կողմէ իր անձնական գործերուն համար իր փաստաբանը ... կացութիւնս քիչ մը փափուկ էր:

— Բնականաբար:

— Բայց ես նորէն ուղղամտութեամբ շարժեցայ:

— Ատոր ո՞վ կը տարակուսի, ըսաւ Պօղոս էֆէնտի հեգնական ծիծաղով մը. զոր փաստաբանը չնշմարել ձեւացուց:

— Ես իմ տեղեկագիրս պատրաստեցի խղճի ձայնիս անսալով, առանց ուրիշի ոեւէ ներգործութեան:

— Այո, ըսաւ վաճառականը չոր ձայնով մը:

— Բայց ինք նոյն ուղղութիւնը ցոյց չտուաւ ինծի հանդէպ:

— Ի՞նչպէս, ի՞նչ եղաւ որ ...

— Ինչ պիտի ըլլայ, Թաղական ըլլալուն պէս ինծի յանձնած գործերը առաւ եւ ուրիշ փաստաբանի յանձնեց, իր հին փաստաբանին:

— Վայ, սարսափելի, գոչեց Պօղոս էֆէնտի, այս պատմութենէն հաճոյք ըզգալով:

— Այնպէս որ, շարունակեց փաստաբանը, հիմա յայտնի եղաւ, թէ գործերը ինծի յանձնելը կարողութեան համար չէր, այլ պարզապէս գիս կաշառելու փորձ մը:

— Ատոր բնաւ տարակոյս չկայ:

— Ասանկ խաղկութիւն կ'ըլլա՞յ:

— Պատուաւոր մարդ մը ատանկ բան չըներ:

— Իմ տեղս եթէ դուք ըլլաք, ի՞նչ ընթացք կը բռնէք հիմա:

— Իրաւ որ չեմ գիտեր՝ բայց կ'ենթադրեմ, որ սարսափելի կերպով կը բարկանամ եղածին համար: Ի՞նչ զարմանալի մարդ է եղեր այս Մարգար էֆէնտին... Թող դոնէ քիչ մը սպասէր երեւոյթները փրկելու համար:

— Ինծի պէս փաստաբան մը ասանկ խաղի դայ, առանկ վաճառականէ մը... չլսուած բան ...

— Արդարեւ մեծ պզտիկութիւն է ձեզի համար:

— Բայց թող առնելիքը ըլլայ, ես ալ հարկաւ անոր գլխին խաղ մը կը բանամ:

— Ինչ որ ընէք, իրաւունք ունիք, բայց խնդիրը այն է, որ բան մը կրնա՞ք ընել: Դատերը իրենն են՝ իրաւունք ունի ուզած փաստաբանին յանձնելու, միւս կողմէ հիմա Կեդրոնական Վարչութեան որոշումով բազմած է Թաղ. Խորհուրդի ատենապետի աթոռին վրայ եւ ձեռնէ ոեւէ կախում չունի: Լաւագոյն է, որ ձայներնիդ քաշէք նստիք: Մարգար էֆէնտին վարպետորդի մարդ է, հետը գլուխ չէք կրնար ելլել, անիկա ձեզի պէս մէկ քանի փաստաբան մատին վրայ կը խաղցնէ:

Պօղոս էֆէնտի դիտմամբ այս խօսքերը կ'ընէր աւելի գրգռելու համար իր խօսակիցը:

— Ինծի Սափրեան կ'ըսեն, գիտե՞ս, գոչեց փաստաբանը բորբոքած:

— Անոր ալ Սասունեան կ'ըսեն, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի հանդարտութեամբ:

— Անիկա թերեւս կրնայ քու աչքդ վախցնել, բայց իմին ...

— Ես ինչո՞ւ պիտի վախնամ իրմէ...

— Եթէ չվախնայիր, այդպէս տեղի չէիր տար եւ գլուխը ծռելով չէիր փախչէր ...

Հիմա կարգը եկած էր փաստաբանին՝ վաճառականը գրգռելու:

Պօղոս էֆէնտի լռութիւն պահեց: Բայց փաստաբանը շարունակեց.

— Ես եթէ քու տեղդ ըլլայի բոլորովին տարբեր ընթացք մը կը բռնէի, ես պայքարի մարդ եմ... ասկէ զատ իրաւունքը քու կողմդ է:

— Ի՞նչ ընէի, քանի որ վարչութիւնը ի վերջոյ Մարգար էֆէնտիի կողմը բռնեց:

— Բողոքէ, էֆէնտիմ, գոչեց Սափրեան, քննութիւն պահանջէ, սպառնացիր, պոռայ, կանչէ ... իրաւունքդ ուզէ:

— Հիմա ալ բանը բանէն անցաւ, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի:

— Ընդհակառակն բուն ժամանակն է:

— Ի՞նչ ընելու համար:

— Մարգար էֆէնտիին նետելու համար Թաղ. Խորհուրդին մէջէն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ալֆորվիլէն, Հ. Ց. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն 250 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը եւ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Օզինեան Ռուպէրի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց մօր եւ զոքանչմօր՝ Համեստուհի Դարբինեանի (Շապին Գարահիսարցի) մահուան առթիւ։

Այս տխուր առթիւ Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Մարինոս Ղուկասեանէ 100, այրի Տիկին Մարիամ Ղուկասեանէ 100, Տէր եւ Տիկին Նշան Թէճիրեանէ 50, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Թէճիրեանէ 50 ֆրանք։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

բացուած են արձանագրութիւնները

1972 – 1973

Տարեշրջանի համար, դպրոցը լեցուած ըլլալով։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*։

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով։

Ծախսերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանք։

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՆՈՒԷՐ

Պր. Ստեփան Թոփաքալեան իր կնոջ ապաքինման եւ աղջկան ամուսնութեան առիթներով հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ'ընէ. Կարմիր Խաչին 100, Կապոյտ Խաչին 100, «Յառաջ»ին 50, Ազգասիրականին 50, երկու ծերանոցներուն 100 ֆրանք։ (Ստանալ Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանատունէն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, Տիկին Գույում ճեանի կսկծալի մահուան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պօղոս Մալայեան եւ ընտանիքէն 50 ֆր. իրենց սիրելի խնամիին յիշատակին։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական Վարչութիւնը իր տարեկան բանակումը կը կազմակերպէ այս տարի Վակնաս

Պայմաններ.— *Մէկ ամիս՝* 600 *ֆր.*, 14 *օրէն աւելի, օրական* 26 *ֆր.* 7 *օրէն* 14 *օր՝* 29 *ֆր.* 7*էն պակաս՝* 32 *ֆր.*

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՕԳՈՍՏՈՍ 15-ԻՆ

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանդըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (Նահանգապետութեան հրամանով)։

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կնիք)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
C. C. P. Paris : 1278-35
Tél. : 326-88-65

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ «Նուպարեան» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Ուրբաթ 1 Սեպտեմբերին։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ։

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

40րդ ցանկ

Ճաշարան Տիւյմէճեան քառասունքի մը առթիւ (Լիոն), Պր. Պետրոս Յովսէփեան (Ալֆորվիլ), Տոքթ. Ա. Տամլամեան (Քլամառ) 70ական, Պր. Ֆէրէնչէթեան (Սէն Ժերմէն ան Լէյ), Պր. Ժան Այանեան (Վիէն), Տիկին Ադամեան (Ֆլավիաք), Տէր եւ Տիկին Կարօ Ժամկոչեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Զաւէն Զէյթունեան (Լիոն) Պ.ր. Արմենակ Միքայէլեան (Քլամառ), Պր. Խաչիկ Քէօշկէրեան (Քլամառ), Պր. Հայկազուն Մարտիրոսեան (Մարսէյլ) 60ական, Պր. Տիգրան Համբարձումեան (Պորտօ), Պր. Հմայեակ Իշղալացեան (Պորտօ), Պր. Ժան Ալեքսանեան (Լիմա), Տիկին Սրբուհի Տէրտէրեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Մանթարեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Սարգկարապետեան (Լիոն), Օր. Լուիզ Հարէլեան (Լիոն), ազգասէր Հայուհի մը (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Մելքոն Պասմաճեան (Փարիզ), չնչուածները ամէնքն ալ 50ական ֆր.։

Նախկին գումար 137.544,38

40րդ ցանկի գումար 1030

Ընդհ. գումար 138.574,38

ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ
17 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԻՆ 2.500 ՖՐ.

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Երդ ու դարձ օդանաւով։ ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻՆՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ։ Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունենանի, *ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18*

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. Ալեքսանեանի՝
11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — *ԼԻՈՆ՝* Պալեանի — *ՏԷՍԻՆ՝* Կ. Գարայեանի
ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպոնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։

Վարժարանը կը գործադրէ ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայեցի դաստիարակութիւն։

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր.

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy
Հեռաձայն 927–01–72

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,

ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revêtement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Սեպտեմբեր մէկէն

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՅՐԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի օդակայանէն՝

Մեկնում Կիրակի 15 Հոկտեմբեր 1972

Վերադարձ Երեքշաբթի 31 Հոկտ. 1972

Ծախսերու ընդհանուր մասնակցութիւն 1500 ֆր.

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝

Պօմոն՝ *Հայր Գեղամ Վրդ. Հեռ.* 51–73–50
Սէն-Լու՝ Տէր Շահան Քհյ. 47–97–13
Պլ. Օտտօ՝ Տէր-Նշան Քհյ. 50–18–23

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
3
ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI
3 AOUT
1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

Le Numéro 0,70 F.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.480

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.480

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ԴԷՊՔԵՐԸ ԵՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

—0—

Միջազգային մամուլը խոր զայրոյթով կ'արձանագրէ վերջին շաբաթներու ընթացքին Չեխոսլովաքիոյ մէջ տեղի ունեցած դատավարութիւններն ու դատապարտութիւնները։

Կը թուի թէ Տուպչէքի ազատատենչ համախոհները ձեռնթափ չեն եղած՝ Փրակայի բռնագրաւումէն չորս տարի վերջ ալ։

Հուսաքի կառավարութիւնը կը ձգտի անհասարակի վարչաձեւ մը հաստատել երկրին մէջ եւ ճզմել գլուխը բոլոր անոնց, որոնք կ'ուզեն քիչ մը ազատութիւն իրենց հայրենակիցներուն համար։

Համայնավարութիւնը խօսքով իրեն համար հիմնական սկզբունք կը դաւանի ժողովուրդներու ազատութիւնն ու ինքնորոշման իրաւունքը։ Դժբախտաբար անոնցմէ զրկուած են Չեխերն ու Սլովաքները, որոնք կ'ուզեն կառավարուիլ ժողովրդավարական սկզբունքներով։

Ծանօթ մտաւորական դէմքեր օրուան իշխանութեանց հակառակ գաղափարներ ունենալու ամբաստանութեամբ դատաբան կը յանձնուին եւ բանտարկութեան կը դատապարտուին, զայրոյթ առաջ բերելով ո՛չ միայն ազատ աշխարհի, այլ նոյնիսկ Մոսկուայի մէջ։

Այսպէս, ակադեմական Անտրէ Սախարով եւ 51 ուրիշ խորհրդային անձնաւորութիւններ բողոքի նամակ մը ուղղած են Մոսկուայի Պոլիտպիւրոյին եւ Գերագոյն Սովետի նախագահին՝ պատմաբան Փիէր Եաքիրի բանտարկութեան դէմ։

Չեխոսլովաքիոյ դէպքերը իրենց բուռն արձագանգը գտան նաեւ Ֆրանսական մամուլին մէջ, որ միահամուռ պահանջեց Համայնավար կուսակցութենէն ճշդել իր դիրքը։

Նոյն այդ պահանջը ներկայացուցեր էր չորս տարի առաջ ալ եւ այն ատեն Ֆրանսայի Կոմկուսը կէս-բերան մեղադրած էր Կրեմլինը՝ Չեխոսլովաքիոյ ներքին գործերուն բռնի ուժով միջամտելուն համար։

Այս անգամ խնդիրը աւելի հրատապ դարձաւ անոր համար, որ անցեալ Յունիս 27ին Ֆրանսայի Համայնավար ու Ընկերվարական կուսակցութիւնները միացեալ կառավարութեան ծրագրի մը մասին համաձայնութիւն կնքեցին եւ 1973ի գարնան խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ համերաշխօրէն պիտի գործակցին։

Ընկերվարական կուսակցութեան Ա. քարտուղար Ֆրանսուա Միթերան հրապարակային յայտարարութեամբ մը շեշտեց, որ ընկերվարութիւնը ամէն բանէ առաջ ազատութիւն կը պահանջէ, — անհատական եւ հաւաքական ազատութիւն։ Յունիս 27ի համաձայնագրին մէջ համայնավարները ընդունած էին այս տեսակէտը։

Արդ, հարց կը տրուէր Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան թէ ի՞նչ կը մտածէ Չեխոսլովաքիոյ ներկայ դէպքերուն մասին։ Յուլիս 25ին այս խնդրով զբաղած է Ֆրանս. Կոմկուսը, որ պաշտօնական յայտարարութիւն մը հրատարակեց Յուլիս 28ին։

Ըստ այդ յայտարարութեան, անցեալ Փետրուարին Փրակա ղրկուած է Կոմկուսի վարիչ մարմնի անդամ եւ Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Ռոլան Լըրուա, որուն Չեխոսլովաքիոյ Կոմկուսի Ա. քարտուղար Հուսաք յայտարարած է թէ «Չեխոսլովաքիոյ մէջ չկայ եւ պիտի չըլլայ ոչ մէկ ձերբակալութիւն գաղափարական նկատումներով. ընկերվարական օրինականութիւնը խղճմտօրէն պիտի յարգուի»։

Այն ատեն այս խօսքերուն հաւատացեր է Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնը եւ զանոնք արձանագրած է Իւմանիթէի 1972 Փետր. 18ի թիւին մէջ։

Սակայն այժմ տեղեկացեր է, որ 70 հոգի հարցաքննուեր են Չեխոսլովաքիոյ մէջ. մէկ մասը ազատ արձակուեր, ուրիշներ դատապարտուեր են։

Արդ, Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնը համաձայն է, որ Ընկերվարութեան թշնամի տարրեր եթէ ներսէն ու դուրսէն իսկապէս ապստամբական եւ խափանարարական արարքներու մէջ կը գտնուին, պէտք է ըստ օրէնի խստիւ պատժուին։ Սակայն այդպէս չէ պարագան ներկայիս։ Որով գաղափարական տարակարծութիւններուն դէմ պէտք է պայքարիլ գաղափարախօսական գետնի վրայ։

Այլ խօսքով, Ֆրանսայի Կոմկուսը հակառակ է Չեխոսլովաքիոյ Համայնավար վարիչներու ընդգրկած քաղաքականութեան։ Այս մասին Ա. փոխ-քարտուղար Ժորժ Մարշէ հրապարակաւ պաշտօնապէս արտայայտուեցաւ։

Ֆրանսուա Միթերան, յանուն Ընկերվարական կուսակցութեան, յայտարարեց թէ գոհացում ստացած է։

Այս ձեւով Համայնավար – ընկերվարական համաձայնագիրը ի զօրու կը մնայ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԴԵՄՈԿՐԱՏՆԵՐՈՒ ՀՈԳԵՐԸ

—0—

ԻԿԼԸԹՈՆ ՔԱՇՈՒԵՑԱՒ

—0—

Ինչպէս կը սպասուէր, Իկլըթոն իր հրաժարականը տուաւ Միացեալ Նահանգներու փոխ-նախագահի թեկնածուի իր աթոռէն։ Այս հարցը սակայն կրնայ բարդութիւններ ստեղծել դեմոկրատներու թեկնածու՝ Մք. Կովըրնի համար, որ անմիջական ձեւով չկրցաւ ալ ուրիշ փոխ-նախագահ մը ներկայացնել։

Իկլըթոն ուզած էր արդէն քաշուիլ երբ մամուլը անխնայ սկսած էր հարուածել զինքը, անցեալի կարգ մը պատմութիւններու համար եւ ջղային տագնապներու որոնք զինքը մինչեւ յիմարանոց առաջնորդած էին։

Իկլըթոնի դէմ պայքարը, որու ձեռնարկեց ամերիկեան մամուլը եւ առաւելաբար «օրուան» լրագրող՝ Անտէրսըն, կը նմանէր ցուլամարտի մը եւ Անտէրսըն ոչ մէկ բան խնայեց վերջնապէս հաշիւը տեսնելու համար ծերակուտական Թոմըս Իկլըթոնի։ Այս վերջինը մեծագոյն յուսերէն էր Դեմոկրատ կուսակցութեան։ Փայլուն քաղաքական դէմք մը, ազատական մտքերով։ Ընդունեցաւ որ ջղային գերյոգնութեան համար 1960ին եւ 1966ին մտային հիւանդներու բուժարան մտած է եւ էլեկթրոշոքի դարմանման ենթարկուած։ Լրագրողը ըսած էր նաեւ, առանց կարենալ փաստելու թէ Իկլըթոն քանիցս ձերբակալուած է գինով վիճակի մէջ կառք վարած ըլլալուն համար, բայց լրագրութիւնը միշտ իր ուերը կը գործէ եթէ նոյնիսկ հիմ չունենայ։

Այս հրաժարականին առթիւ, Մք. Կովըրն ըսած է թէ առաջին անգամն է 1844էն ի վեր եւ կը թուի թէ միայն երկրորդը՝ ամերիկեան Պատմութեան մէջ, որ փոխ-նախագահութեան թեկնածու մը քաշուի իր կուսակցութեան կողմէ նշանակուելէն ետք։

Ամէն պարագայի մէջ շատ փափուկ կացութիւն մը կը ստեղծուի Մք. Կովըրնի համար, որ նախ պէտք է ուրիշ թեկնածու մը գտնէ, բծախնդրօրէն ընտրելով զայն, ապա ջանայ շարունակել իր ընտրապայքարը, մոռցնել տալով այս անցած-դարձածը։ Պարզ է որ Նիքսընի «հացին իւղ կը քսուի» այս խնդրով, տրուած ըլլալով որ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, որ արդէն իսկ դժուար օրեր կ'ապրի, ալ աւելի դժուարութեամբ պիտի կրնայ գլուխը վերցնել այս հարուածէն ետք եւ Մք. Կովըրնի նախագահ դառնալու հաւանականութիւններն ալ պակսած են։ Պարզ է որ մեծ վստահութիւն չի կրնար ներշնչել մէկը, որ դեռ նախագահ չընտրուած կը «սխալի» իր առաջին կարեւոր որոշումին մէջ, որ էր փոխ-նախագահի ընտրութիւնը և ամերիկացի լրագրուհի մըն է որ կը գրէ Ուաշինկթըն Իվընինկ Սթարի մէջ.

— «Ամէն ինչ այնպէս կ'ընթանայ, որ կարծես Ամենազօրը, հոն երկինքին մէջ, որոշած է արձանագրուիլ Նիքսընի վերընտրութեան ի նպաստ կազմուած կոմիտէի անդամակցութեան»...

ՓՐԱԿԱՅԻ ԴԱՏԵՐԸ

—0—

Միլան Հուէպլը դատապարտուեցաւ վեցուկէս տարուան բանտարկութեան։ Ծանօթ է որ իբրեւ «հակայեղափոխական» այս դատուողը տեսուչն էր Համայնավար կուսակցութեան Փրակայի դըպրոցին։ Կը դատապարտուի «Պետութեան դէմ թշնամական գործունէութեան համար»։

Պարզ է այլեւս որ Հուսաք եւ իր մարդիկը մինչեւ ծայրը պիտի երթան նկատի չառնելով ոչ թէ «քաղքենի-յետադիմական» մարդոց կարծիքը, այլ նոյնիսկ՝ քոյր կուսակցութեանց, քանի որ Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրօն իսկ չեշտեց պաշտօնապէս այս դատերուն բացասական բնոյթը։

Միջադէպերը չեն պակսիր սակայն այս դատավարութեանց առթիւ։ Այսպէս Հուէպլի դատավարութեան Բ. նիստին ամբաստանող կողմի վկայ՝ Եարոսլավ Սապաթա մերժած է գալ ու վկայել։ Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, Սապաթա կ'առարկէ թէ իր կամ միւսներու դէմ եղած բոլոր ամբաստանութիւնները վերէն վար շինծու են։ Երբ իրեն նկատել տուած են թէ կ'անդրադառնա՞յ արդեօք թէ ի՛նչ ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ իր այս կեցուածքը, Սապաթա հաստատական պատասխան տուած է եւ ըսած որ կը մնայ իր որոշումին վրայ։

Միջադէպերու կարգին յիշենք նաեւ թէ բազմաթիւ հանդիսականներ դուրս քըշուած են նիստերու ատեն, թէեւ անոնք բողոքած են որ կը բռնաբարուի չեխ օրէնքը բայց՝ անօգուտ։

Իւմանիթէ Չորեքշաբթի օր «մանր լուրերու» կարգին 6-7 տող կը նուիրէր այս դատավարութեանց առանց մեկնաբանութեան։

ԼԷՈՆԻԴ ԵՆԳԻԲԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

—O—

Մոսկուայի մէջ, 37 տարեկան հասակին, յանկարծամահ եղաւ խորհրդային կրկէսի ականաւոր վարպետ, Հայաստանի ժողովրդական դերասան Լէոնիդ Ենգիբարեան։

Երիտասարդը, որ խորհրդային կրկէսային ասպարէզին մէջ մեծ անուն շահած էր վերջին տասնամեակին, կը փայլէր բազմահազար արուեստասէրներու աչքին ու համակրանքը։

Փրակայի մէջ տեղի ունեցած մնջախօսներու միջազգային մրցումին, ոսկի մետալի արժանացած էր։

Բազմաթիւ մասնագէտներու կողմէ բարձր գնահատուած էր Ենգիբարեանի արուեստը։ Տաղանդաւոր վարպետին կը համարէին ֆրանսացի մեծանուն արուեստագէտ Մարսէլ Մարսոյի արժանաւոր աշակերտը։

Լէոնիդ Ենգիբարեան ստեղծած էր իր ինքնատիպ արուեստը, իր ինքնատիպ թատրոնը, թատրոն՝ ուր ան մնջախօսի լեզուով, բայց պերճախօս, կը պատմէր մարդու ու կեանքի, չարի ու բարիի, մարդկային առաքինութիւններու եւ թերութիւններու մասին։

Ցաւալի չէր ժողովուրդին համար, անմոռանալի կը մնան Ենգիբարեանի մարմնաւորած դերերը՝ չեխական հեռուստատեսիլի ժապաւէններուն մէջ. «Մանչը հրաժեշտ կ'առնէ Փրակայէն», «Ճամբա-պարհ դէպի կրկէս» եւ «Մոռցուած ճախճիճներու ստուերները»։

Ամէնէն աւելի, միմիքի մէջ դրսեւորած է Ենգիբարեան իր տաղանդը։

Արդարեւ, Ենգիբարեան երբեք դիմակ յարդարում չէր կատարեր եւ, հանդիսատեսը, իր բնական դիմագիծը կը տեսնէր, ինչ որ հայկական միմիքին յատկանշական կողմն է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕԳՈՍՏՈՍ ՄԷԿԷՆ սկսեալ ընտանեկան նպաստները վեց առ հարիւր յաւելում կը կրեն, Ֆրանսայի մէջ։

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻԷ ի վեր Փարիզի մէջ երբեք այնքան անձրեւ չէր եկած Յուլիս ամսուան մը ընթացքին եւ դեռ օդը կը շարունակուի եւ Օգոստոսի առաջին օրերուն Փարիզ միշտ տեղատարափ անձրեւներու տակ է եւ ջերմութեան աստիճանն ալ 15ը չանցնիր։

ՔԻՍԻՆԿԸՐ, Նիքսընի խորհրդատուն կրկին Փարիզ էր անցեալ օր, ուր գաղտնի հանդիպումներ ունեցած է Հանոյի ներկայացուցիչներուն հետ։ Կը թուի թէ նորութիւններ կրնան պատահիլ Վիէթնամի համար։

ՕԳՈՍՏՈՍԻ մեկնումներուն առթիւ, կառքի արկածի հետեւանքով 182 հոգի մեռած է Ֆրանսայի մէջ եւ 1800 վիրաւոր կայ։

ԻՏԱԼԻՈՅ ուղեվարները գործադուլի մէջ են եւ Չորեքշաբթի օր Կառ տը Լիոնէն ոչ մէկ կառախումբ մեկնեցաւ դէպի Իտալիա։ Բանթողները ամսական 15 հազար լիռ յաւելում կը պահանջեն եւ կ'ուզեն որ 11 հազար ալ նոր պաշտօնեայ առնուի։

ՖԻՇԸՐ – ՍՊԱՍԿԻ մրցումը կը շարունակուի։ 9րդ խաղը հաւասար արդիւնքով վերջ գտաւ բայց յոյս չկայ որ խորհրդային ախոյեանը կարենայ պարտութեան մատնել Ամերիկացին։

Ը Ս Տ Ա Ն Պ Ո Լ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

«Գարուն» ամսագրի գրողներուն

Եմիշը Մեծ Արմտանցի Համետաղործ Այլայենց Աւետիս աղան՝ կամ՝ ինչպէս այդ Թուականներուն գաւառին հին գիւղերուն երիտասարդութիւնը կը սիրէր այրերը լոկ իրենց մականուններովը կանչել՝ Այլաեանը այդ տարի ամէն նամակի հօրը գրեց «Ես հայրենիք չեմ կրնար գալ, սիլա մը ընել, ես հոս Եմիշը՝ խանութ մը բռնեցի, Դչխուին աղբերորդուն Մկրչին ալ արհեստս սորվեցուցի, քովս առի, դուն հարսդ Դչխուն կ՚ուզեմ որ ղրկես գայ: Զիմառցի Ճորաեանը իր կինը Սիման ու աղան բերել կուտայ Մեծ խաչին միւս Երկուշաբթին ճամբայ պիտի ելլեն, անոնց հետ ճամբորդ ընես:

Հայրը «Աղէկ կ՚ըլլայ Աւետիս, պատասխանեց տղուն, չորս տարին անցաւ քու ղուրպէթութիւնդ, սիլա մը ընելդ պէտք է, քանի որ չես կրնար գալ հարսը կը ղրկենք քեզի: Բայց մենք հոս ի՞նչ պիտի ընենք, ի՞նչպէս դլուխ պիտի հանենք մեր գործերը, մայրդ, ես ատ կը մտածենք: Պզտիկ հարսը, Թարոն, մինակ պիտի մնայ: Երկուք էին ու չէին կրնար հասնիլ, Դչխուն ալ որ ղրկենք ի՞նչպէս պիտի ընենք: Գրել պէտք չէ, դուն գիտես, մեր արտերը չատ են, դաշտը Թէ լեռը, դեղը քանի տեղ պարտէզ ունինք: Ջայը քանի՞ հատ եզի ունինք ... ասոնք մարդով կ՚ըլլայ: Հայտի աղբարդ Թորոսը արտերը կը հերկէ, կը ցանէ, կը վարէ, լեռնէն տունը վառելիք փայտը կը բերէ: Բայց այնչափ արտերը մէկ հարսով կը քաշուի՞: Աղջիկները, տղաքը կան, այո, բայց անոնց քաղա՞ծը կ՚ըլլայ, մայրերնին ալ որ դլոխնին չըլլայ, անոնք ինչքա՞ն գործ կը հանեն: Նոյն օրը կը պատահի որ Թէ գիւղին Թէ այգիներուն ջուրին կարգը մեզի կուգայ, մէկ հարսը ո՞ր կողմը պիտի վազէ: Հերթին չգտնուինք կարգերնիս կը կորսնցնենք: Եզները դիշերը պիտի պառկուի, պիտի կեցուի, տուն պիտի մըտնուի, ջրուի, այնքան ծառերուն Թութերը պիտի հաւաքուի, պիտի փռուի ու չորցուի. ո՞ր մէկը Թուեմ: Հապա խո՞տը: Երկուքն ալ որ չըլլան, մինակ հարս մը որչա՞փ խոտ կը քաղէ: Մարագը լեցուիլ կ՚ուզէ: Ձմեռը ի՞նչ պիտի ուտեն եղնիքը, կովերը, ոչխարը: Տղոցմէն սպասենք անոնք քանի մը խոտ կրնան քաղել դուն ըսէ»:

«Գիտեմ, Այլայեանը գրեց հօրը, աչքիս առջեւն են քու գրածներդ: Դչխուն ալ որ գայ Թարոն մինակ կը մնայ, ո՞ր մէկին պիտի վազէ: Տարեկանով կնիկ մը բռնեցէք, կին մշակ մը, Թարոյին հետ Թող աշխատի: Մեր հին գիւղերէն չըլլանէք, Քրդու, Ղզլպաշի, Թուրքի կնիկ մը Թող ըլլայ: Կախմըխէն Զայլուէն, Կոստըկայէն: Ես անոր փարան բացէն կը ղրկեմ ձեզի: Շատ չատ երկու տարի մը պէտք պիտի ունենաք կնկան մը: Ես նորէն Դչխուն կը ղրկեմ որ գայ ձեզի: Մենք մեր հարիւրներով տարուան պապենական տունը պիտի չաւրենք: Մենք Ստանպոլցի չենք կրնար ըլլալ: Մենք դերդաստանով ենք, չատուոր ենք, այսչափ մարդով մենք Ստանպոլցի չենք կրնար ըլլալ: Մեր ուղելովը չենք կեցեր հոս, բայց ինչ պիտի ընենք, երկիրը փարա չկայ, դիշերը կ՚աշխատիք ցերեկը կ՚աշխատիք, նամակի մը փարա, քառսուն փարայ չունիք, ձեռքերնիդ չանցնիր: Այնչափ ցորեն, գարի, այնչափ խաղող, ընկոյզ, Թութ, այնչափ օղի, գինի կը հանէք, առնող մը կա՞յ, տասը փարա տուող մը կա՞յ: Ո՞վ կ՚առնէ: Մենք մեզի ինտո՞ր ըլլայ նը կ՚ըլլանք, բայց Երզընկայէն տուրքերու հավալէ մը գայ, հաբիւրապետ մը ձիաւոր դափթիաններով գան դեղը պաշարեն, նստին, մարդ, անասուն չԹողուն որ դուրս ելլէ, սալեանը, պէտէլը, եօլ փարասին, աղնամը որ ուզեն ի՞նչ պիտի տայ»:

Օրերը իրարու ետեւէ արագօրէն կուգան ու կ՚անցնին, ժամերը, բոպէները կանդ կ՚առնեն: Դչխուն Ստանպոլ պիտի երԹայ: Աղան, էրիկը ուզեր է: Գեղով ամէնքը գիտեն: Գեղեցերքին, աղբանոցները աղբերուն հետը խաղցող տղաքը, աղջիկները անգամ գիտեն: Ինչ լեռներէ պիտի անցնի, եօքն ալ նաւ պիտի նստի ու երԹայ: Այն չորեպաններուն ջորիներուն վրայ ով որ նստեր ու գացեր է, քանի՞ն ետ դարձեր է: Գնալ կայ գալ չկայ, գալ կայ տեսնել չկայ: Կնիկները Ստանպոլը չգիտէին, հիմա անոնք ալ կ՚երԹան: Մեծ Խաչին Երկուշաբթին չէ, միւս Երկուշաբթին ճամբայ պիտի ելլէ:

Դչխուն այդ ամառ ալ մինչեւ ծունկերը բոպիկցաւ, առուն մտաւ, բահը ձեռքը կաւառ դարձուց, կաւառ փոխեց, առուին երԹին ուղղուԹիւն տուաւ: Ծառերը, խաղողներուն Թուփերը, բանջարեղէններուն մաշըրաները ջրեց: ԹուԹերուն ծառերուն վրայ ելաւ, ծառերը Թօթվեց, այնչափ ԹուԹերը ժողվեց, փռեց արեւը որ չորնային: Թարոյին հետ լեռները խոտ քաղեցին, երդիքները, կալերը փռեցին, չորցուցին ու մարագը լեցուցին: Ամբողջ ամիս մը դաշտին ու լերան արտերը քաղեցին, դիչերները լեռը մնացին, տուն չեկան, տաք խոզաններուն վրայ պառկեցան, աստղերուն նայելով քնացան: Վարդավառը եկաւ ու անցաւ, Աստուածածինը եկաւ ու անցաւ, Խաչն ալ եկաւ, այդ չաբԹուն խաղողներ կԹեցին: Ամխսենեբուն, չաբաԹներուն օրերը համբեց Ստանպոլ երԹալու, աղան տեսնելու համար, սիրտը Թրվռաց, ամչցաւ, իր մէջը պահեց, մարդու չյայտնեց:

Եւ երբ Խաչէն ետքը երկրորդ Երկուչաբթին առտուն եղաւ, Զիմառայէն Ճորտեանին կինը Սիման ու տղան ջորիները հեծած եկան, իր ջորին իր ջորեպանը դուռը բերաւ, երբ իր ջորիին ու Զիմառացիներուն ջորիներուն վիզերէն մէկ մեծ, վեց փոքր զանգակներուն ձայները փողոցէն հնչեցին Դչխուն ցնցուեցաւ, ոտքերէն մինչեւ գլուխը տեսակ մը եղաւ, առանկ բնաւ չէր եղեր, կրաւորական վիճակ մը առաւ, ինք չկար, ինք չէր որ կը չարժէր, կը չարժէին զինքը: Ամէն առտու իրը տան մեծ հարսը, օճախին վրայ ինք կ՚եփէր բիլաւը, կեսուրը եփեց, սոխրացն ալ ինք չկարմըրցուց կեսուրը կարմրցուց: ԱԹոռակին վրայ սինին ինք չդրաւ, չԹողին որ բերէր, Թարոն բերաւ ու դրաւ: Սեղանին ինք չսպասարկեց: Մեծ ունկվրայով բիլաւը, մեծ ուսկուրա Թասով Թանը Թարոն բերաւ, հացը ամէնուն առջեւը ան բաժնեց, դդալնոցէն դդալները ան ամէնուն տուաւ: ՉԹողին որ ինք բան մը ընէր: Ինք հիւր էր, ինք այլեւս տունէն չէր: Ամէնքը նստան սինիին բոլորտիքը, ինք չուզեց, նստեցուցին զինքը: Ամէնքը կերան: Սիման ու տղան ալ հոն էին, անոնք ալ կերան, իր ջորեպանը, Զիմառցիներուն ջորեպանը նոյնպէս կերան: Ինք հազիւ երեք դդալ առաւ բիլաւէն, Թանին դդալ չդպցուց. վար չէր երԹար: Կեսրայրը, կեսուրը պնդեցին «ճամբայ պիտի երԹաս, կ՚անօԹենաս» ըսին «կեր» ըսին, ոչ չկրցաւ:

Սեղանը ինք չվերցուց, քովի տանը Մարոն վերցուց: Կիներուն սենեակը տարին զինքը, չետուկները հանել տուին ոտքերէն, չուխտ մը նոր տրեխ բերին. «չետուկներով ջորին չնստուիր, ճամբայ չերԹցուիր» ըսին, էնԹարին, ճիպպէն հանեցին. պահեններդ, խասերդ ծրարեցինք բեռանդ մէջը դրինք Ստանպոլ ելլես նը խասերդ կը հագնիս» ըսին: Ամէնօրեաններէն մանուսա էնԹարի մը, տիմէն ճիպպէ մը կռնակը անցուցին:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

(Շար. – 1)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՍԵԶԱՐ ՖՐԱՆՔԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 150ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԻԹՈՎ

———O———

ԽՄԲ. — Այս յօդուածը ստորագրողը երիտասարդ հայ երաժշտագէտ մըն է, որ արդէն իսկ փայլուն գործունէութիւն ունեցած է: Ծնած Պէյրութ, Պ. Ալլահայտոյեան 1961ին շրջանաւարտ եղած է իբրեւ դեղագործ Լուվէնի համալսարանէն: 1964ին պսակակիր է Պէյրութի մէջ կազմակերպուած Ժէօնէս Միւզիքալի լաւագոյն մեկնման մրցումին: 1965էն 1971 կը յաճախէ Բրիւսէլի պետական համալսարանի Արուեստից դպրոցի երաժշտագիտութեան ճիւղը, ուրկէ շրջանաւարտ կ՚ելլէ իբրեւ աւարտաճառ ներկայացնելով.—

Les tentatives de renouveau du chant choral au début du 19ème siècle en France.

Երաժշտական յօդուածներով աշխատակցած է Ահեկանի, Բագինի եւ «Յառաջ»ի: Վերջերս Պելժիոյ Թոնկրը քաղաքին մէջ միայն իր ջանքերով ցուցահանդէս մը կազմակերպուած էր Սեզար Ֆրանքի նուիրուած: Պատրաստած էր նաեւ ցուցահանդէսին քաթալոկը:

Ստորեւ կուտանք իր յօդուածը Սեզար Ֆրանքի մասին, որու նուիրուած ցուցահանդէս մըն ալ մտադիր է կազմակերպել Պէյրութի մէջ ու տալ նաեւ շարք մը դասախօսութիւններ 16րդ դարու երաժշտութեան մասին:

×

Երաժշտական աշխարհի մէջ 1972ը կը հանդիսանայ տարեդարձներու տարի մը: Հենրիք Շուցի եւ Ֆ.-Ժ. Ֆէթիսի կողքին, այս տարի կ՚ողեկոչուի ԺԹ. դարու Բ. կէսին Ֆրանսայի երաժշտ. պատմութեան մէջ կարկառուն ստեղծագործ՝ Սեզար Ֆրանքի ծննդեան 150ամեակը:

Ս. Ֆրանք ծնած է 1822 Դեկտեմբեր 10ին Պելժիոյ Լիէժ քաղաքը. 1835ին եկած է Փարիզ: Այս Թուականէն մինչեւ մահը (1890) ան ապրած է Փարիզ եւ ստեղծագործած իբրեւ ֆրանսացի հեղինակ:

Պարտաճանաչութեան բծախնդիր դիտակցութեան տէր եւ տարողնուած պարտականութիւններու ընկերային – ընտանեկան եւ ապարէզի բեռի տակ, մինչեւ 1875 Թուականը իր ստեղծագործութիւնները չունին հանճարի ժայթքը: Սակայն ան եղած է անօրինակ երգէոնահար մը (Սէնթ–Քլոթիլտի մէջ՝ 1860էն մինչեւ իր մահը) եւ յեղափոխաչունչ ուսուցչապետ մը (1872էն ցմահ): Կ՚արժէ հոս յիշատակել որ Ֆրանք երգէոնահարած է նաեւ Փարիզի Սէն–Ժան–Սէն–Ֆրանսուա–տիւ–Մարէ եկեղեցին, որ մի քանի ամիսներէ ի վեր դարձած է հայ կաթողիկէ եկեղեցի: Հարկաւոր է ուրեմն որ ուչադրութեան առնուի այս եկեղեցւոյ նչանաւոր Քավայյէ–Քօլ երգէոնը որ Ս. Ֆրանքի իսկ նուագած գործիքը եղած է աւելի 125 տարիներ առաջ:

Իր չափազանցութեան հասնող համեստութիւնը արգիլեց հանդիսացած է որ այն ժամանակի Փարիզի երաժշտական պաշտօնական չրջանակները անգիտանան իր իրական մեծութիւնը: Ֆրանք անբասիր եւ անաչառ էր երաժշտութեան եւ ստեղծագործութեան հանդէպ. տիրող քուրթիզանի մտայնութեան ուղղակի հակապատկերն էր ան. միշտ ականջալուր իր ներքին աշխարհի ձայներուն եւ չափազանց խստապահանջ ինքն իր հանդէպ, ան չայթաքեցաւ կոկորդի (երգ) եւ մատներու (դաշնակ) «ճարպիկապաշտներու» (վիրթիւոզ) պահանջքներու փորձութիւններէն եւ անոնց խնկարկու հեղինակներու հեչտութեամբ վաստկուած փառքերէն: Այս անդիջող կեցուածքը եւ երաժշտութեան հանդէպ իր բռնած պաշտօնապարոյ ուղին Թէեւ ուշացուցին իր անունին նուիրագործումը, սակայն ունեցան իրենց բարի արդիւնքները: Փարիզի երաժշտանոցի բոլոր տաղանդաւոր տարրերը խմբուեցան իր չուրջը: Անոնք նախ դաղտնի կը յաճախէին երգէոնի դասերուն առնէթեր Պախի եւ Պէթհովէնի նուիրուած իր վերլուծումներու դասըն–

ԿՐՕՆՔՆԵՐՈՒ
ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՒՀԱՄՄԷՏ

Նուիրական բնագիրը հնարուած չէ, այլ անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր դոյուԹիւն ունեցած եւ ընդունուած է մարգարէէն:

Գուրանը այն է որ Աստուած արաբերէն կը դիմէ մարդուն:

Գուրանի ընԹերցումը իսլամութեան միակ խորհուրդն է: Անկէ համարի մը ընԹերցումը կը նչանակէ աղօԹել, հաղորդուիլ, ճիչդ ու ճիչդ իմաստով ուղղակի միանալ Աստուծոյ:

Գուրանը, Մահմետական ոչ միայն դաւանանքն է, այլ նաեւ քաղաքական եւ պատժական օրինագիրքը: Ազգերու եւ ցեղերու համաչխարհային հասարակապետութեան մը բարձրագոյն սահմանադրութիւնը: Ան քաղաքային օրէնքն է որ անհատին նաեւ հասարակութեան կեանքը ամբողջութեամբ կը վարէ ամենաչնչին մանրամասնութիւններով:

Կրօնք եւ առօրեայ կեանք, հաւատք եւ քաղաքագիտութիւն միացած եւ ամփոփուած են 114 գլուխներու մէջ 6236 համարներով: Այս «կեանքի գիրքը» որ հաւատացեալին համար բացարձակ կանոն է, պէտք չէ անոր դէմ գործել եւ ոչ ալ վիճիլ, որովհետեւ 77.639 բառերը, ոբոնցմով կազմուած է, ամէն մէկը Աստուծոյ խօսքն է:

« Գուրանը բաղար է» ըսած է Վ. Հիւկօ, հոն ամէն բան կայ: «Բայց այդ չըռայլութեան եւ անկարգութեան տակ պահուած է իսլամութեան կանոնը, միութիւնը »:

Մէկ Աստուած, մէկ հատ գիրք, մէկ օրէնք, մէկ լեզու, մէկ ժողովուրդ:

Ցեղային մեծ կրօններ յայտնուեցան, բայց բոլորին մէջ ամենապարզը իսլամութիւնն է:

Իր Աստուածը «Ալլահ» եզական է, միակն, Աբրահամի Աստուածը, որ միաժամանակ Աստուած է քրիստոնեաներուն եւ Հրեաներուն: Անոր դաւանանքը կը յանգի սաճշմարտութեան Աստուծմէ զատ Աստուած չկայ, որուն մարգարէն Մուհամմէտն է: Անոր ծէսերը գայն կ՚առաջնորդեն դէպի իսլամութեան հինգ սիւներուն:

1.— Հաւատքի ուխտաւորութիւնը: Երախտագիտութիւն Աստուծոյ, ապա իր մարգարէին:

2.— Օրը հինգ անգամ աղօԹել դէպի Մեքքէ նայելով:

3.— Ռամատան ամսուն ծոմապահութիւն:

4.— Պարտադրիչ ծոմապահութիւն:

5.— Ուխտագնացութիւն Մեքքէ:

Հաւատքի ուխտադրութիւնը խստօրէն պարտադրիչ է, որ կ՚արտասանուի երկու անգամ, Միւսիւլմանի եւ վկաներու առջեւ: Մնացեալ չորս պատուէրները լայն ԹոյլտուուԹիւններ ունին:

« ԵԹէ աղօԹքդ չես ըրած զղջումդ կատարէ »:

« ԵԹէ չես կրնար ծոմ պահել նուիրատուութիւն մը կատարէ »:

« ԵԹէ եղբօրդ չես կրնար օգնել ազնիւ խօսք մը ըսէ իրեն »:

« ԵԹէ միջոցներդ կը ներեն, գոնէ տարին անգամ մը ուխտի գնա, իսկ եԹէ չատ աղքատ ես, գոհացիր աղօԹելով, անոնց համար որոնք կրնան իրենց ուխտը կատարել:

Իսլամութիւնը կը նուաճէ ու կը տիրէ ոչ միայն կայսրութիւններու այլեւ հոգիներու:

Իսլամութիւնը քահանայ չունի, իմամըն է որ մզկիթներու մէջ կը վարէ աղօԹքը, որ քահանայական որեւէ հանգամանք չունի:

Իսլամութեան իսկական ուսուցիչներն են, ընկերաբաններ, քաղաքագէտներ, ինչպէս նաեւ աստուածաբաններ:

ԺՕՐԺ ՌԷՑԻ

(8 – Շար.)

Թաղերուն, ապա խուժեցին Սէնթ-Ֆլօթիտ տաճարը (շաբաթը երկու անգամ) ունկնդրելու իրենց «Հայր Ֆրանք»ը երգեհոնի առջեւ յանպատրաստից ըստեղծագործութեան պահուն: Աւելի ուշ, 1880էն սկսեալ, Վէնսան տ'Էնտի, Էրնեստ Շօսոն, Կի Րոբարց, Օկուստա Հոլմէս, Կիյոմ Լըքէօ եւ ուրիշներ կանոնաւորապէս կը հաւաքուէին Ֆրանքի Փարիզի տունը — 95, Պուլվար Սէն-Միշէլ (տակաւին կանգուն մնացած), եւ կը հաղորդուէին իր երաժշտական բարձր խոհէլէն:

1870–1871 Ֆրանքեւգերմանական պատերազմէն վերջ Փարիզի մէջ կը հիմնուի Երաժշտութեան Ազգ. Ընկերութիւնը, իր աշակերտներուն եւ Փարիզի մէջ հաստատող երաժիշտ նոր սերունդի ներկայացուցիչներու ջանքերով, գլխաւորութեամբ Սէն-Սանսի եւ Վէնսան տ'Էնտիի: Այս հիմնարկութիւնը ճակատագրական դեր կը խաղայ Ս. Ֆրանքի ստեղծագործական կեանքին մէջ: Ըլլալով ամէնէն տարեցը, Ֆրանքին կը յանձնուի նախագահի պաշտօնը: Հոն իր շուրջ հաւաքուող երիտասարդութիւնը իրեն մղիչ ուժ կը հանդիսանայ եւ բարոյական պարտականութիւն մը կը դնէ իր ուսերուն վրայ՝ պատճառ դառնալով գլուխ գործոցներու ջրվէժումին: Հոն է որ կը ճանչցուի եւ բարձր կը գնահատուի մեծ երաժիշտին իրական արժէքը, հոն է որ կը տրուին այդ շրջանէն վերջ իր ստեղծագործած կտորներու մեծ մասին առաջին ունկնդրութիւնը:

1875էն սկսեալ Ս. Ֆրանքի աչքառու գործերն են.—

— Les Eolides (1875-76), poème symphonique ;
— Les Béatitudes (1869-79), oratorio (8 actes) ;
— Հնգեակ (1878–1879), լարային քառեակի եւ դաշնակի համար.
— 3 կտորներ երգեհոնի համար (1879).
— Ռէպէքքա (1881) եւ Փսիշէ (1886–1888), աստուածաշնչային պատկերներ.
— Անիծեալ որսորդը (1882), համանուագային պոէմա.
— Դաշնակի համար եռաբաժին կտորներ, ինչպէս նաեւ համանուագի ընկերակցութեամբ կտորներ, որոնցմէ ամէնէն նշանաւորը Վառիասիոն Սէնֆոնիք (1885) կը կոչուի:
— Երկու օփերաներ Հիւլտա (1882–1885) եւ Ժիզէլ (1888–90).
— Սոնատ (1886) ջութակի եւ դաշնակի համար.
— Համանուագ (1886–1887).
— Քառեակ (1890).
— Եւ իր կարապի երգը, Թրուա քորալ (1890), երգեհոնի համար:

Վստահաբար Պելժիքան առաջին եւրոպական երկիրը հանդիսացաւ իր պատուական մեծարանքը մատուցանելով իր խակ ծոցին մէջ ծնունդ առած Ֆրանքի մեծ տաղանդին: Արդարեւ Ֆլանտրի Փառատօնի ծիրին մէջ, որ տեւեց 2 Յունիսէն մինչեւ 2 Յուլիս, Պելժիոյ Թոնկըր քաղաքը թատր հանդիսացաւ երաժշտական բազմապիսի գործունէութեանց: Մինչ կոթական փառահեղ Պազիլիկայի մէջ կը հնչէին մեծ երաժիշտին կարեւոր գործերէն ոմանք, նոյն քաղաքի հնագիտութեանց Թանգարանի գետնայարկին մէջ տեղի կ'ունենար վաւերագրական ցուցահանդէս մը՝ ներկայացնելով Ս. Ֆրանքի կեանքին, գործին եւ իր շրջանին վերաբերեալ փաստաթուղթեր, նամակներ, նկարներ, ձեռագիրներ, վկայութիւններ եւ երաժշտական գործեր: Ու այս կարեւոր ցուցահանդէսի ամբողջական կազմակերպութիւնը կը յանձնուէր տողերս ստորագրողին:

ՊԵՏՐՈՍ ԱԼԱՀԱՅՏՈՒՆԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ԵՐԷԿ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐԸ ՄԻՆՉԵՒ 1914

Լոնտոնի մէջ Լիւմիէր եղբայրներու ժապաւէնները ցուցադրուեցան Փարիզէն վեց շաբաթ ետք միայն: Յաջողութիւնը կատարեալ եղաւ: Այդ թուականին, անգլիացի Ռոպըրթ Ուիլեըմ Փօլ հնարած էր արդէն գործիք մը, որ կը լուսանկարէր ու կը պատկերափոխէր: Փօլ սկսած էր պատրաստել քանի մը կարճ ժապաւէններ. ուրիշներ հետեւեցան իրեն: 1897ին կառուցուեցաւ անգլիական առաջին ըսթիւտիօն, Պրայթընի մօտերը, ուրկէ ամէն օր նոր ժապաւէն մը կ'ելլէր հրապարակ:

Ուիլեըմ Փօլ շարժապատկերի մեքենայ մը հաստատեց Ալհամպրա միւզիք-հոլի սրահին մէջ, եւ յայտագիրներուն հետ, մէջ ընդ մէջ, ցուցադրեց զանազան կարճ ժապաւէններ, հանրութեան մէջ արթնցնելով մեծ հետաքրքրութիւն մը դէպի շարժող պատկերները:

1896էն մինչեւ 1906, անգլիական շարժապատկերը արտադրեց հազարաւոր ժապաւէններ եւ մասնաւորաբար զաւեշտական կարճ գործեր, որոնցմէ պիտի ներշնչուէր հանճարեղ Զարլի Զեփլին: Իսկ երկար ժապաւէնները ընդհանրապէս տրամաներ էին՝ առնուած ժողովրդական վէպերէ կամ իրական դէպքերէ: Մեծ հոգ կը տարուէր դերասաններու շարժուձեւերուն եւ դէմքի արտայայտութիւններուն:

Այս ժապաւէններէն յիշենք «Ճամբորդական կառքին կողոպտումը», 1900ին, որ նախատիպարը պէտք է նկատել ամերիկեան հռչակաւոր «Շոգեկառքին մեծ կողոպուտը» ժապաւէնին, որ իրագործուած է 1903ին:

Անգլիական արտադրութիւններու յաջողութիւնը կ'ըլլայ այնքան մեծ, որ կարգ մը մարդիկ կ'ուզեն զանոնք շահագործել ու դրամ դիզել: Կը գնեն մեքենայ մը եւ տրցակ մը ժապաւէններ ու, ԺԷ. դարու թափառական թատերախումբերու պէս, կ'անցնին Քանատա, Աւստրալիա կամ Հնդկաստան, ու քաղաքէ քաղաք շրջելով, շարժապատկերի հանդէսներ կը սարքեն:

Սակայն անգլիական արտադրութիւնները չկրցան գոհացնել ժապաւէնի պահանջը, որ օր ըստ օրէ կ'աճէր իրենց կայսրութեան մեծ քաղաքներուն մէջ: 1914ին, Մեծն Բրիտանիոյ ամբողջ տարածքին վրայ բացուած էին շարժապատկերի 3500 սրահներ, ուր ցուցադրուած ժապաւէններուն 15 առ հարիւրը միայն անգլիական էր, 40 առ հարիւրը՝ ֆրանսական, 30 առ հարիւրը՝ ամերիկեան, իսկ մնացեալը զանազան երկիրներու արտադրութիւններ: Փաթէ, Կոմոն եւ Նորտիսք ընկերութիւնները կարեւոր մասնաճիւղեր ունէին Լոնտոնի մէջ:

Այս աղէտին առաջքը առնելու համար, Անգլիոյ Ներքին Գործոց նախարարը օրէնք մը հրատարակեց, որպէսզի բոլոր ժապաւէնները ենթարկուին քննութեան, ցուցադրուելէ առաջ: Ասիկա պատճառ դարձաւ, որ անգլիացի արտադրողները քաջալերուին եւ աւելի բարձր որակով գործեր պատրաստեն:

Այս գործը գլուխ հանելու համար պէտք եղաւ դիմել թատրոնի մասնագէտներուն եւ դերասաններուն: Շէյքսփիրի անմահ գործերը նիւթ հայթայթեցին բազմաթիւ ժապաւէններու, ինչպէս՝ «Յուլիոս Կեսար», «Մաքպէթ», «Ռիչըրտ Գ.», «Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթ», «Համլէթ», եւայլն:

Յետոյ կարգը եկաւ Տիքընսի գործերուն, որոնցմէ յիշենք «Օլիվըր Թուիսթ», «Տէյվիտ Քափըրֆիլտ» եւ «Հնութիւններու վաճառատունը»: Ու այսպէս, երկար տարիներ Շէյքսփիրի եւ Տիքընսի գործերը պիտի հանդիսանային անգլիական շարժապատկերին գանձերը:

Պէտք է յիշատակենք նաեւ «Ուէքֆիլտի Երէցը», «Հենրի Ը.» «Ուաթըրլոյի ճակատամարտը» եւ ժողովրդական «Ռոպին Հուտ»ը, որոնց մէջ պիտի փայլէին Տուկլաս Ֆերպանքս եւ Էրոլ Ֆլին:

Դժբախտաբար պատերազմը վերջ տուաւ այս բեղուն գործունէութեան: Բայց արդէն անգլիական շարժապատկերը արձանագրած էր զգալի վերելք մը: 1906էն մինչեւ 1914, անիկա արտադրած էր 282 ժապաւէններ:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐԸ ՄԻՆՉԵՒ 1914

«Կեդրոնական Եւրոպա» ըսելով, կը հասկնանք Աւստրիական կայսրութիւնը եւ Պալքանեան երկիրները: Շարժապատկերի մարզին մէջ երեք երկիրներ միայն կը գրաւեն մեր ուշադրութիւնը. Չեխոսլովաքիա, Ռումանիա եւ Լեհաստան:

Այդ շրջանին Չեխոսլովաքիա անունով երկիր գոյութիւն չունէր, բայց գոյութիւն ունէր չեխ ժողովուրդը: 1898ին, ճարտարապետ մը Փարիզէն Փրակա կը բերէ շարժապատկերի Լիւմիէր գործիք մը եւ կը սկսի լուսանկարել կարճ ժապաւէններ՝ «Լաց եւ խնդում», «Որմազդ փակցնողները»: Ուրիշներ կը հետեւին անոր եւ կ'արտադրեն ուրիշ ժապաւէններ, որոնք նորութիւն չբերելով հանդերձ, կը փաստեն չեխ շարժապատկերին կենսունակութիւնը:

1909ին, Լեհաստանի մէջ, Էտուարտ Փուչալսքի կը բեմադրէ երկար ժապաւէն մը՝ ներշնչուելով Հանրի Սիէնքիէվիչի «Զրիեղեր» վէպէն: Ուրիշ մը՝ Ալեքսանտր Հերց, կը բեմադրէ կարճ կատակերգութիւն մը՝ «Ճարպիկ Անթուանը», ուր կը յայտնուի Անթուան Ֆերթնէր դերասանը: Քաջալերուելով այս յաջողութենէն, Հերց կը հիմնէ շարժապատկերի Սփինքս ընկերութիւնը եւ կ'արտադրէ բազմաթիւ երկար ժապաւէններ, ինչպէս՝ «Մեղքին քաղցրութիւնը» եւ «Կողակիցը», ուր յայտնուեցաւ շարժապատկերի միջազգային աստղերէն Փոլա Նեկրի:

Գալով Ռումանիոյ, շարժապատկերի գիւտին շնորհիւ անիկա ծանօթացաւ Շարլ Փաթէի, որ մասնաճիւղ մը բացած էր Պուքրէշի մէջ: Ռումանացի արուեստագէտները շուտով խանդավառուեցան այս նոր գիւտով ու սկսան պատրաստել կարճ ժապաւէններ: Այդ շրջանին, տեղական ամէնէն կարեւոր արտադրութիւնը եղաւ «Ռումանական անկախութիւնը», որ յուզիչ ու վեհ գործ մըն է: Երբ 1915ին Պուքրէշի սթիւտիօները հրոյ ճարակ եղան, արդէն Ռումանիա մտած էր պատերազմի թոհուբոհին մէջ:

ՍՊԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԵԱՆ ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐԸ ՄԻՆՉԵՒ 1914

Սպանական շարժապատկերը ծնունդ առաւ Պարչելոնայի մէջ եւ 1900 թուականին արտադրած էր արդէն բազմաթիւ կարճ ժապաւէններ, որոնց նիւթը առնուած էր ցլամարտիկներու աշխարհէն: Իբրեւ երկար ժապաւէն պէտք է յիշել «Գարմէն»ը, որուն բեմադրիչն է իտալացի Ճիովաննի Տորիա, ու «Արիւն եւ աւազ»ը, որուն բեմադրիչն է ֆրանսացի Մաքս Անտրէ:

Շարժապատկերը մուտք գործեց Փորթուկալի մէջ, բաւական ուշ: Որոշ կարեւորութիւն ներկայացնող առաջին ժապաւէնը՝ «Տիէկօ Ալվէս», արտադրուեցաւ 1910ին, Ճօան Թավարէսի բեմադրութեամբ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (122)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ես այդ թաղէն հեռացած եմ:

— Ատոնք պարապ խօսքեր են, ըսաւ փաստաբանը, եւ միշտ միեւնոյն բանը կրկնելով, քու միտքդ ծածկել մի ջանար: Ես գիտեմ, որ դուն միակ մտածում մը ունիս, այն է՝ վրէժ լուծել Մարգար էֆէնտիէն, որ քեզի դէմ յաղթանակ տարաւ եւ քեզի խաղք ըրաւ քու թաղիդ մէջ:

— Թաղական Խորհուրդէն յօժար կամքով հրաժարիլը խաղք ըլլալ չի նշանակեր:

— Ես ըսածս գիտեմ, Պօղոս էֆէնտի եւ մի ստիպեր զիս աւելի բաց խօսելու:

Փաստաբանը այս խօսքերը արտասանեց նշանակալի ակնարկ մը ուղղելով վաճառականին: Այս վերջինը հասկցաւ ակնարկը եւ լռութիւն պահեց:

— Հիմա, իբրեւ էրիկ մարդ, լրջօրէն խօսինք, շարունակեց Սափրեան: Ինչպէս ըսի, Մարգար էֆէնտի ինծի խաղի բերաւ, զիս պարզապէս իրեն գործիք ըրաւ եւ իր նպատակին հասնելէ ետքը կից մը տուաւ ու զիս ճամբեց:

— Լաւ, ի՞նչ պիտի եզրակացնես ատկէ, հարցուց Պօղոս էֆէնտի:

— Սա պիտի եզրակացնեմ, որ այս միջոցիս երկուքնուս ալ կացութիւնը միեւնոյնն է:

— Այսինքն...

Այսինքն երկուքս ալ, ես ու դուն թըշնամի ենք Մարգար էֆէնտիի եւ անոր հետ հաշիւ մը ունինք կարգադրելիք:

— Կրնայ ըլլալ:

— Այս պարագային մեր շահը կը պահանջէ, որ մեր գործերը միացնենք հասարակաց թշնամիին դէմ:

— Չեմ կրնար հասկնալ, թէ ի՞նչ պիտի կրնանք ընել:

— Շատ բաներ... Նախ պիտի կրնանք նետել զինքը Թաղ. Խորհուրդէն:

— Ի՞նչ միջոցաւ:

— Միջոցը դիւրին է: Չմոռնանք, որ ես վարչութեան անդամ եմ: Բաւական կարողութիւն ունիմ խօսքս քալեցնելու:

— Կը հաւատամ, որ այդպէս ըլլայ:

— Միւս անդամներուն պէս կրաւորական դեր չեմ կատարեր ժողովին մէջ... կ'ըմբռնե՞ս, ինչ ըսել կ'ուզեմ:

— Կը հասկնամ, պատասխանեց վաճառականը, որ կը սկսէր շահագրգռուիլ փաստաբանին խօսքերէն:

— Քանի որ կը հասկնաս՝ ուրեմն համաձայնեցանք:

— Բայց մի աճապարեր, գոչեց վաճառականը խնդալով:

— Ընդհակառակն, պէտք է շուտով գործ տեսնենք եւ պարապ ժամանակ չանցունենք:

— Քանի որ այդքան մեծ ազդեցութիւն ունիս վարչութեան մէջ, ալ ի՞նչ պէտք կայ աջակցութեանս...

— Այո, վարչութեան մէջ ազդեցութիւնս մեծ է, արդարեւ կրնամ պաշտօնակիցներս ուզած ուղղութեամբ վարել, բայց ատով գործ չի լմննար: Վարչութեան սեղանին վրայ հիմա Ք. Թաղի խնդիր մը չկայ: Պէտք է նախ խնդիրը ստեղծել, եւ ասոր համար ահա պէտք ունիմ քու աջակցութեանդ:

— Ի՞նչ կերպով, բացատրէ տեսնենք:

— Բայց նախ կ'ուզեմ գիտնալ, թէ զուր տեղը կոկորդս պիտի չմաշեցնեմ:

— Եթէ ձեռքէս բան մը գայ, չեմ մերժեր:

— Ուրեմն այս անգամ համաձայնեցանք, գոչեց փաստաբանը ուրախութեամբ:

— Ենթադրենք, որ համաձայնեցանք, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի:

— Ենթադրութեամբ գործ չի տեսնուիր:

Կ'ուզես որ իրարու հետ պայմանաւորուինք Մարգար էֆէնտին տապալելու համար:

— Պայմանագրութեան պէտք չկայ, ես ձեր պատուաւոր մարդու խօսքին կը վստահիմ... կ'ուզեմ, որ խոստանաս այս խնդրին մէջ ինծի աջակցիլ ամէն կարելի միջոցներով:

— Լաւ, կը խոստանամ, պատասխանեց վաճառականը ճարահատ, հիմա բացատրէ տեսնենք, թէ ի՞նչ ծառայութիւն կը սպասես ինծմէ:

— Ներկայ առժամեայ Թաղ. Խորհուրդը ապահովաբար թաղեցիներուն համակրանքը չի վայելեր:

— Ես ալ այնպէս կը կարծեմ:

— Ես այդ մասին վստահ եմ: Եթէ Թաղ. Խորհուրդը հինգ սուրբերէ ալ կազմուած ըլլա՛յ՝ դարձեալ իր հակառակորդները պիտի ունենար:

— Շատ ճիշդ է:

— Արդ, քու գործդ պիտի ըլլայ հակառակորդները գտնել, ժողվել, քով-քովի բերել, անոնց մարմին ու կեանք տալ եւ թաղին մէջ շարժում մը ստեղծել, որուն հետեւանքը կ'ըլլայ գրաւոր բողոք մը վարչութեան ուղղուած: Մէյ մը որ խնդիրը հոն գայ, դուն ալ գործը ինծի ձգէ եւ ապահով եղիր յաջողութեան մասին: Կը տեսնես, որ քեզմէ անկարելի ծառայութիւն չեմ պահանջեր, ոչ ալ նոյնիսկ դժուար գործ մը: Քիչ մը թեթեւ նիւթական զոհողութիւն պէտք ըլլայ, այդ ալ անշուշտ պիտի չմերժես:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Գեղամ Վէմեան եւ զաւակները, Ժօզէ եւ Օլգա, Տէր եւ Տիկին Դէլէնտէն կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԱՇԽԷՆ ՎԷՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ անոր ծնողաց՝ Ղազարի եւ Բուրաստանի (մեռած Հայաստան) հոգիներուն յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ, 6 Օգոստոս, Սէն-Ժերոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Զաւուհի Թորոսեան կը նուիրէ 100 Փր. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սրահին կահաւորման, ողբացեալ Պր. Արտաշէս Պօյաճեանի (Պուէնոս Այրէս) մահուան տխուր առթիւ, 20 Փր. ալ «Յառաջ»ին:

Այրի Տիկին Մարիամ Ակոնայեան կը նուիրէ 100 Փր. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սրահին կահաւորման, Պր. Արտաշէս Պօյաճեանի (Պուէնոս Այրէս) մահուան տխուր առթիւ:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.— շինութեան ֆոնտին՝ այրի Տիկին Զատէեան եւ զաւակները՝ 500 Փ., Գարակէօզեան – Պօղոսեան ամուսնութեան առթիւ, կնքահայրը՝ Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան 300:

Անդրանիկ Գարայեանի յուղարկաւորութեան առթիւ.— Ստեփան Կիրակոսեան 50, Տէր եւ Տիկին Արամ Տէրտէրեան 110, Տիկին Ա. Գասպարեան, Տիկին Գայրայէ 10ական:

Ողբացեալ Պալթայեանի յուղարկաւորութիւն, Տէր եւ Տիկին Պալթայեան, Պալթայեան ընտանիք 50ական: Տիկին Խիկուհի Սարգիսեան 20, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Տէր-Վարդանեան 10, Տէր եւ Տիկին Գ. Պօյաճեան 5:

Կ. Փափազեանի հոգեհանգիստ, Տէր եւ Տիկին Փափազեան 50, Տիկին Ե. Վարդանեանի մահուան առթիւ, Մ. Խաչնէճեան 30, Պ. Սարգիսեան, Յ. Ալեան, Յ. Զալաթեան, Գսեան ընտանիք, Յ. Պօլոյեան, այրի Տիկին Մարտիրոսեան 20ական, Մանուկեան ընտանիք, Յ. Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Նիկողոսեան 10ական Փր.:

IIMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւքսէմպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

Գին 15 փրանք
փոստով՝ 17 փրանք
Դիմել «Յառաջ»ի

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ «Նուպարեան» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Ուրբաթ 1 Սեպտեմբերին:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիբեի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (Նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կնիք)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Սեպտեմբեր մէկէն

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
փակուած են արձանագրութիւնները

1972 – 1973
Տարեշրջանի համար, դպրոցը լեցուած ըլլալով:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ
ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն գրաւոր, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի ընթացիկ եւ նոր հասցէն:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական Վարչութիւնը իր տարեկան բանակումը կը կազմակերպէ այս տարի Վանեասի

Պայմաններ.— Մէկ ամիս՝ 600 Փր., 14 օրէն աւելի, օրական 26 Փր. 7 օրէն 14 օր՝ 29 Փր. 7էն պակաս՝ 32 Փր.

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՕԳՈՍՏՈՍ 15-ԻՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչական Ժողովը այսու կը հրաւիրէ Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 59րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, 1972, առաւօտեան ժամը 9.30ին, Առաջնորդարանի Կիւլպէնկեան Մշակութային Կեդրոնի Գավուքճեան սրահին մէջ, 630 Սեքընտ Էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն. Ե., ԱՄՆ:

Ներկայս 59րդ Ընդհ. Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է: Կը խնդրենք հետեւաբար Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ ամէնէն ուշը մինչեւ Հոկտեմբեր 6, 1972, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնին, կամ զանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.—

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
109 East 40 Street
New York, N. Y 10016

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. Ներկայացում եւ վաւերացում 1971 տարեշրջանի Ընդհ. տեղեկագրի:
2. Ներկայացում եւ վաւերացում 1971 տարեշրջանի ընդհ. հաշուետուութեան:
3. Մասնակի ընտրութիւն Կեդր. Վարչ. ժողովի:
4. Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի:
5. Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:
6. Գնահատանքի բանաձեւեր:

Ի դիմաց Կեդր. Վարչ. ժողովի
Ատենապետ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Ատենադպիր Ր. Ք. ԿՐԵԿԸՐԻ

Մայիս 8, 1972 Նիւ Եորք, Ն. Ե.

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են:

Վարժարանը կը գործադրէ ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայեցի դաստիարակութիւն:

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր.

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy
Հեռաձայն 927–01–72

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65
C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI 4 AOUT 1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.841 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 48e ANNÉE — N° 12.481

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՀԻՐԷ ԻՆՉՈ՞Ւ ԲԱԺՆՈՒԵՑԱՒ ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ

———0———

Ա.

Խօսելով Գահիրէի եւ Մոսկուայի տարիներու սիրալիր յարաբերութեանց յանկարծական ճգնումին մասին, յոյս կը յայտնէինք, որ «մօտիկ ապագան պիտի բանայ անշուշտ գաղտնիքին ծալքերը» (Յառաջ 30 Յուլիս)։

Արդարեւ, գաղտնիքին ծալքերը շուտով բացաւ նոյնինքն Եգիպտոսի Հանրապետութեան նախագահ Անուար էլ–Սատաթ, որուն հետ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է ամերիկեան Նիւզուիք շաբաթաթերթի աւագ խմբագիր Առնօտ տը Պորշկրէյվ։

Բաց սատի նախագահը կարգ մը եգիպտացի առանձնաշնորհեալ լրագրողներու որոշ տեղեկութիւններ տուեր է երկու երկիրներու յարաբերութեանց մասին, որոնք սկսեր են աւրուիլ 1971ի Մարտէն ի վեր։ Ամերիկացի խմբագիրը անոնցմէ ալ քաղեր է կարգ մը մանրամասնութիւններ եւ ճշգրիտ լուսաբանութիւններ կուտայ եգիպտախորհրդային փոխ–յարաբերութեանց մասին։

Ահա՛ թէ ինչ ըսեր է էլ–Սատաթ.—

Չէք կրնար երեւակայել թէ ի՛նչ եղած է կեանքս նախագահ ըլլալէս ի վեր։ Չէ եղած օր մը, որ վէճ չունենայի Ռուսերուն հետ, որոնք երբեք չէին վստահեր ինծի։ Կ'ըսէին թէ ամերիկասէր եմ եւ համոզեր էին նախկին փոխ–նախագահ Ալի Սապրին, որ ես Ամերիկացիներուն կը ծախէի Եգիպտոսը։ Լեզուս չորցաւ անոնց հետ վիճելով։ 1971 Մարտին Մոսկուա գացի եւ առաջին անգամ ըլլալով խնդրեցի, որ Միկ–23 օդանաւեր ղրկեն մեզի, հակազդելու համար Ամերիկացիներու կողմէ Իսրայէլին տրուած Ֆանթոմներուն։

Ըսեր են իրեն, որ Միկ–23ները չատ բարդ են եւ հինգ տարի պէտք է, որպէսզի Միկ–21ներու մասնագէտ եգիպտացի օդանաւորդները վարժուին զանոնք վարելու։ Մինչդեռ եգիպտացի փորձագէտներ հաստատեր են, որ վեց ամիսը բաւական է։ Մոսկուա առաջարկեր է խորհրդային վարորդներ ընկերացնել օդանաւերուն, որոնք պէտք է ենթարկուին ռուսական հրամանատարութեան։

Նախագահը առարկեր է, յայտնելով, որ այդ պայմանը անընդունելի ոտնձգութիւն մը կ'ըլլայ Եգիպտոսի գերիշխանութեան դէմ։ Ռուսերը տեղի չեն տուած եւ Սատաթ ընդուներ է, քանի որ պէտք ունէր այդ օդանաւերուն։

Սակայն Մոսկուա չէ յարգեր իր խոստումը։ Ո՛չ միայն օդանաւերը չէ ղրկեր, այլ եւ փորձեր է Ալի Սապրիի միջոցաւ տապալել զինքը։ Եգիպտոսի նախկին փոխ–նախագահը այժմ բանտի մէջ կը քաւէ իր մեղքը։

Խորհրդային դեսպան Վլատիմիր Վինոկրատով յայտներ է իրեն թէ նախագահ Նիկոլայ Պոդգորնի կը փափաքի կարելի եղածին չափ շուտով Գահիրէ այցելել։ Պատճառ մը չկար նման այցելութեան մը համար։ Սակայն 1971 Մայիսին Պոդգորնի Եգիպտոս գալով Սատաթի վրայ ճնշում բանեցուցեր է բարեկամական համաձայնագիր մը կնքելու համար երկու երկիրներու միջեւ։ Նախագահը պայմանաժամ ուզեր է համաձայնագիրը ուսումնասիրելու համար եւ թելադրեր է Պոդգորնիին Գահիրէ գալ 1971 Յուլիս 23ին, յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ։ Խ. Միութեան նախագահը մտիկ չէ ըրեր եւ ստիպեր է Սատաթը, որ ստորագրէ համաձայնագիրը՝ հանդիսաւորապէս պատուոյ վրայ երդում ընելով, որ Մոսկուա վերադառնալէն չորս օր ետք առաջին Միկ–23ները Եգիպտոս պիտի հասնին։ Սատաթ ստորագրեր է՝ ի վերջոյ համոզելու համար Ռուսերը, որ Ամերիկացիներու մարդը չէ ինք եւ թէ կրնան վստահիլ իրեն։

Չորս օր, չորս ամիս, ութ ամիս անցեր է եւ բան մը չէ հասեր։ Եգիպտոսի նախագահը քանիցս յայտարարեր էր, որ 1971ը վճռական տարի մը պիտի ըլլայ ազատագրելու համար արաբական գրաւեալ հողերը։ Սակայն երթալով պարզուեր է, որ Ռուսերը չէին ուզեր օգնել Եգիպտացիներուն՝ լուծելու համար արաբեւ–իսրայէլեան վէճը։ Չէին ուզեր ղրկել անհրաժեշտ զէնքերը։ «Ոչ–պատերազմ, ոչ խաղաղութիւն» բանաձեւը դարձեր էր անկիւնաքարը Խորհրդային Միութեան մերձաւորարեւելեան քաղաքականութեան։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԳԻՊՏՈՍ ԵՒ ԼԻԲԻԱ ՊԻՏԻ ՄԻԱՆԱՆ

———○———

ՊԵՆԿԱԶԻԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Սատաթ, թէեւ չատ կողմնակից չէր, բայց ի վերջոյ մասամբ տեղի տուաւ Քատաֆիի պնդումներուն եւ եթէ ամէն ինչ լաւ ընթանայ, Եգիպտոս եւ Լիբիա մէկ երկիր պիտի դառնան տարիէ մը։ Տարուան մը այս պայմանաժամն է զոր յաջողած է ձեռք ձգել Եգիպտոսի նախագահը, որ երբեք «տաք» չէր այս կարգադրութեան համար։

Նախ Թոպրուք, ապա Պենկազի տեղի ունեցան, Սատաթի եւ Քատաֆիի խօսակցութիւնները, որոնք յանգեցան այս եզրակացութեան։

Ուրեմն, տարիէ մը, երկու երկիրները պիտի միանան ամբողջական կերպով։ Միացեալ մէկ հրամանատարութիւն պիտի ունենան, որ ենթայանձնախումբեր պիտի ստեղծէ զանազան մարզերու մէջ, ինչպէս՝ սահմանադրական հարցեր, պաշտպանութիւն, ազգ. ապահովութիւն, լուսաւորութիւն, գիտութիւն, տեղեկատուութիւն եւ մշակոյթ։

Ինչպէս միշտ նման պարագաներու, հասարակաց զեկոյցը « պատմական » կը նկատուի։

Այս « ամուսնութիւնը » սակայն «սպիտակ» պիտի մնայ մինչեւ 1973 Սեպտեմբեր եւ այդ թուականին է միայն որ ի զօրու պիտի դառնայ։ Արդարեւ Սատաթ այս ձեւով ժամանակ կը շահի եւ մինչեւ 1973 Սպտ. 1, բաւական ժամանակ կայ եւ Սատաթ կրնայ մտածել.— Ի՞նչ կ'ըլլայ, ի՞նչ չըլլար։ Եգիպտոսի նախագահին վերապահութիւնները ցայտուն են։ Երեք օր է արդէն յետաձգել կուտայ միացման այս յայտարարութիւնը։ Սատաթ մասնաւոր առաւելութիւններ չի տեսներ Եգիպտոսի համար եւ ըստ դիտե–րու կարծիքին եթէ Եգիպտոսի նախագահին դիրքը յաճախ հակասական կամ անտրամաբանական կը թուի օտար երկիրներու եւ Իսրայէլի նկատմամբ, բոլորովին տարբեր է ներքին ճակատի վրայ, այսինքն Սատաթ հեռատես եւ աչալուրջ է ինչ կը վերաբերի միջարաբական յարաբերութեանց եւ ըստ իրեն կարեւոր անպատեհութիւններ կան Եգիպտոսի համար այս միութեան մէջ։

Լիբիոյ ժողովուրդը աւելի դէպի Մաղրէպ կը նայի քան՝ Եգիպտոս, հակառակ համակրութեան ցուցական արտայայտութիւններու։

Նման միութիւն մը կը ստիպէ նաեւ Սատաթի, որ Քատաֆիի դիրքորոշումները, ինք ալ առնէ, ինչ որ չատ գործին չի գար, մանաւանդ արաբեւիսրայէլեան թնճուկին համար։

Յիշենք նաեւ որ Սուրիա չատ համամիտ չէ այս միութեան։ Սուրիա արդէն, Լիբիոյ եւ Եգիպտոսի հետ արաբ Հանրապետութեանց Դաշնակցութեան երրորդ անդամն է եւ վերջերս չծածկեց իր վերապահութիւնը այս ձուլման նկատմամբ։ Դամասկոսի թերթերը ակնարկութիւն իսկ չեն ըրած այս հարցին երբ երեք օր է կը գրէին Սատաթ – Քատաֆի հանդիպումին մասին։

Ի վերջոյ ուրեմն Քատաֆի մասամբ կը յաջողի, ինչ որ կարեւոր է իր ժողովրդականութեան համար, իր իսկ երկրին մէջ, յուլիսեան դէպքերէն ետք։ Սատաթ տեղի կուտար, առաւելապէս նիւթական պատճառներով։ Չի կրնար նկատի չառնել անշուշտ թէ տարին 300 միլիոն տոլար կը քաշէ Լիբիայէն եւ թէ բազմաթիւ Եգիպտացիներ կ'աշխատին լիբիական վարչական մարմիններու մէջ։

Եգիպտոս եւ Լիբիա կրնան ուրեմն մէկ Պետութեան վերածուիլ, 1973 Սեպտեմբեր մէկին եթէ մինչ այդ նորութիւններ չպատահին։

× Այս առթիւ կը յիշուի որ Ֆրանսա զէնք կը ծախէ Լիբիոյ եւ հարց տրուեցաւ Ֆրանսայի կառավարութեան բանբերին թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ դիրքը, քանի սկզբունքով զէնք չի ծախեր պատերազմիկ կողմերու։ Լըքա ճշդեց թէ Ֆրանսա չի փոխեր իր դիրքը եւ լաւ կը քննէ ծախուած զէնքերու գործածութեան պարագաները, ստորագրած պայմանագրութեանց մէջ։

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԸ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

———0———

Մք. Կովերն է որ չի յաջողիր փոխ–նախագահութեան թեկնածու մը գտնել, Իկլըթոնի հրաժարականէն ետք։ Այդ «պատիւը» յաջորդաբար մերժած են՝ Մըսքի, ծերակուտական, նախկին մրցակիցը Մք. Կովերնի, Ֆրանք Չըրչ երիտասարդ մը, ազատական խառնուածքով։

Մք. Կովերն, որ առջի գիշեր հեռատեսիլէն պիտի խօսէր, յայտնելով Իկլըթոնի հրաժարականը եւ նոր թեկնածուին անունը, վերջին պահուն ջնջել տուաւ նախատեսուած յայտագիրը։

Այս ձեւով Մք. Կովերն շաբաթ մը պայմանաժամ կ'ունենայ երկրորդ մը գտնելու համար։

ՓՐԱԿԱՅԻ ԴԱՏԵՐԸ

Ութերորդ դատավարութիւնը կը բացուի Փրակայի մէջ, մինչ հոս–հոն կը շարունակուին բարձրանալ բողոքի ձայները։

Իւ. Տէ. Էռ.Ն է (կօլիստ) որ զեկոյցով մը կը դատապարտէ Փրակայի դատերը եւ նոյն առթիւ «վարանոտ» կը նկատէ Համայնավար կուսակցութեան զեկոյցը եւ «միամիտ»՝ Միթերանի յայտարարութիւնը։

Միւս կողմէ Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը իր կարգին զեկոյց մը կը հրատարակէ ուր ցաւ կը յայտնէ անշուշտ որ Փրակայի մէջ տեղի ունեցող քաղաքական դատավարութիւնները կը հակասեն այն ապահովութեանց հետ, զորս չեխ սենտիքաները տուած էին Սէ. Ժէ. Թէ.ի ընկերներուն։ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը դժգոհ է եւ կը դատապարտէ այն « չահագործումները » զորս կ'ընեն «աշխատաւորներու եւ ազատութեան թշնամիները» այս դատերուն առթիւ, բայց եւ այնպէս չի կրնար իր տեսակէտը չյայտնել իբրեւ «ընկերվարական կազմակերպութիւն մը որ կապուած է Ընկերվարութեան դատին»։

× Իրաւագէտներու միջազգային յանձնախումբը, Ժընեւէն, իր «ապշութիւնը» յայտնած է Հուսաքի Փրակայի դատավարութեանց շարքին ի տես։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՅԱՄԻԻ մէջ սեւ օդահէններ ընտանեօք կազմակերպած են օդանաւի մը «առեւանգումը» եւ յաջողած մէկ միլիոն տոլար ստանալ, ապա արձակելու համար ճամբորդները։ Ապա, պարտադրած են օդաչուին որ կը վարէր Տէլթա ընկերութեան Տէ–Սէ. 8 օդանաւը Ալժէ երթալ, ուր իջած եւ ապաստան ուզած են։ Ալժերիա անմիջապէս տուած է քանի որ փախստականները «Սեւ իշխանութեան» կը պատկանին եւ հալածուած էին Ամերիկա։ Ալժերիա սակայն Տէլթայի վերադարձուց մէկ միլիոն տոլարը։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն Սախարով նամակ մը գրած է Առողջապահութեան նախարարին խնդրելով, որ միջամտէ իշխանութեանց մօտ ազատելու համար երկու մտաւորականներ, որոնք մեռնելու վրայ են յիմարանոցի մը մէջ։ Անոնք են.— Վիկտոր Ֆայնպերկ, արուեստի քննադատ եւ ճարտարագէտ՝ Վլատիմիր Բորիսով։ Անոնք 1968 Օգոստոս 25ին, ցոյցի մը մասնակցած էին Կարմիր Հրապարակին վրայ, բողոքելու համար խորհրդային զինեալ միջամտութեան դէմ Չեխոսլովաքիոյ մէջ։

ՕԳՈՍՏՈՍԻ մեկնումներու առթիւ ճամբու արկածներու վերջին հաշուեկշիռը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ.— 3629 արկածի հետեւանքով մեռած են 209 հոգի եւ վիրաւորուած՝ 5700։ Այս հաշուեկշիռը 6,27 առ հարիւր «բարելաւում» կ'արձանագրէ բաղդատմամբ անցեալ տարուան (223 մեռեալ 6071 վիրաւոր)։

ԲԱԶՄԱՐՈՒԵՍՏԻՑ (Փօլիթեքնիք) վարժարանի պատմութեան մէջ, առաջին անգամ ըլլալով 19 տարեկան կին մը առաջին կը հանդիսանայ մուտքի մրցումին եւ կը դառնայ մաժոռ։ Տարի մըն է միայն որ վարժարանը բաց է կիներու առջեւ։

ՍՓԱՔԻ մարմինը այրուեցաւ ըստ ընտանիքի փափաքին, մտերիմ արարողութեան մը ընթացքին, համաձայն կամքին անոր՝ որ եղած էր հիմնադիրներէն Հասարակաց Շուկային, երեք անգամ վարչապետ եւ վեց անգամ Արտաքին նախարար։ Պրէն լ'Ալէօտ փոխադրուելէ առաջ, ուր կը կատարուէր արարողութիւնը, Պրիւքսէլի հիւանդանոցին մէջ իշխան Ալպէր եկած էր խոնարհելու իր դիակին առջեւ, յանուն Պելժիոյ արքունիքին։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ թղթատարական սպասարկութեան մէջ դայթակղեցուցիչ որակուած խցանում մը կայ։ Առջի օր 2800 հեռագիր կար Փարիզի գրասենեակները, որոնք չէին յանձնուած եւ աւելի քան օրական մէկ միլիոն նամակ յապաղումի ենթակայ են։ Պաշտօնեաները կը բողոքեն որ նախարարութիւնը հարկ եղած վարկերը չի բանար սպասարկութիւնները բարելաւելու համար։

ԸՍՏԱՆՊՈԼ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

Բ.

«Երթաս բարով» ըսելու եկեր էին, էրիկմարդերով, կնիկմարդերով տունը, գուռը, շուաքը ոտքի վրայ մնացին, նըստելու տեղ չկար: Կեսրայրին, կեսրոջը, հօրքուրներուն, մօրքուրներուն, հօրքուրայրներուն, մօրքուրայրներուն, թէ իր թէ աղջային քեռիներուն, քեռկիննեուն, ոտքի եղողներուն ամէնուն ձեռքերը պագաւ: Իր տղոցը, իր աղջիկնեուն երեսները պագաւ: Սիման ու տղան իրենց ջորիները հեծան ու առաջ անցան: Իր ջորեպանը իր ջորին դրանը առջեւը կեցուց: Գիշերները պառկելու համար կապերտ մը, վերմակ մը, ճամբուն պաշարը, ցանը բերքերէն նուէրները, Ստանպոլ եղբօրն հազնելու համար իր պահեններ բեռցան ջորիին, ջորեպանը օգնեց, երբ թէ ինք չէր կրնար հեծնել ջորիին վրայ բարձրացուց: Ու որքան էրիկմարդ, կնիկմարդ կային ամէն բերնէ «Դչխօ մեզ չմոռնաս, Դչխօ նորէն գաս տղոցդ վրայ ըլլաս», «Դչխօ Ստանպոլ չմնաս, Ստանպոլցի չըլլաս»: Թէ գիտէին որ Ստանպոլէն եթէ փարա չղրկէին, փարա չգար, ի՞նչ պիտի տային Երզնկայէն հարիւրապետը գափթիէներով գուռը գար սալեանը պէտէլը, աղնամը ուզէր, եւ Ստանպոլը անիծեցին, «Ստանպոլը մի գովէք երկրի վար է, լեռները մշուշ են ճամբըն քար է», «Ստանպոլը շինողին վարպետը քոռնայ, ով որ հոն կ՚երթայ մեզի կը մոռնայ» ըսին: Ու բարեւներ, բարեւներ, բարեւներ ղրկեցին Դչխուին հետ իրեն ցիններուն:

— Բարեւները ինչ որ է, լաւ, աս ամէնուն ըսածները մտքերնիս պիտի մընա՞յ, ըսաւ Դչխուն ջորիին վրայէն, երբ բաժնուեցան գիւղէն իրենք իրենց մնացին:

— Ինծի ալ մեր գիւղացիները հարիւրներով բաներ ըսին, իմ հետս ալ ամէն մարդ բարեւ ղրկեց, պատասխանեց Սիման նոյնպէս իր ջորիին վրայէն որ Դչխուին առաջքէն կ՚երթար: Ով տեսնենք, ով գայ քովերնիս կ՚ըսենք»: Հըռիփսիմէ էր անունը Սիմա կը կանչէին որ աւելի դիւրին ու կարճ էր:

Դաշտէն Դչխուին արտերուն եղերքէն անցան: Կզնակին արտին աղբիւրը նորէն աւազով լեցուցեր էր գուռը: Ջուրերը առուներուն եռեւէն կը վազէին: «Ես կ՚երթամ, ո՞վ պիտի մաքրէ գուռը, Թարոն մինակը ո՞ր գործին պիտի հասնի» ըսաւ խուլի: Թարօ չէր, Անթառամ էր անունը, գեղով Թարօ կը կանչէին. բուն անունը ըսելը դժուար կուգար ամէնուն: Ճախինին արտին նայեցաւ: Ճախինները նորէն բուսեր էին. «Հըմըն ալ կը բուսնին, կը քաղենք, կը նետենք, նորէն ալ երեւան կ՚ելլեն: Ծղրիթները աչուն եկաւ, նորէն արթնցեր են, ձայներնին բռներ է աշխարհքը: Սարդխին արտին նեղացաւ: Ալօճին ծառին տակը ու արտին երեսը քարերով ծածկեր էին: «Աս մէկ ալօճին ծառն ալ չունենայինք: Աս որչա՞փ քար նետեր են: Ծառին վրայ տերեւ չեն ձգեր: Մոլերը անգամ կոտրեր գետինն են: Աման աս տղաքը, աս էրիկ-մարդիկը, աս ամէն տարի է, կտրենք ծառը ըսի կեսրօջս չթողուց: Նայէ, նայէ, ըսաւ Սիմային մատովը ցուցունելով, երկու ալօճ մնացեր է սա մէկ մոլին վրայ, չե՞ն տեսեր թէ չեն կրցեր վար ձգել: Քանի մը եղաւ արտերը քաղելը: Ամիս մը չեղաւ: Ե՞րբ ամիս մը որ մենք աս արտերը քաղեցինք: Գիշերները աս խողաններուն վրայ պառկեցանք: Ան ալ ինչո՞ւ արտերը կը պառկինք: Գիւղ չերթալ գալու, ժամանակ չկորսնցնելու, օր մը առաջ քաղը լմնցնելու համար: Սա աջ ձեռքիս աւը, ձախին ալ փայտէ մատնոցներուն տեղերը հետքերը չեն անցեր»:

«Հէ՛յ Սիմա... աւելցուց Դչխուն ջորին քշելով, ինքնիրեն խօսելով, բայց խօսքերը Սիմային ուղղելով որ միշտ իր առաջքէն կ՚երթար, ան ալ գրուեր է մեր ճակատը որ Ըստանպոլ պիտի երթանք: Քու մտքէդ կ՚անցնէ՞ր... իմինէս չէր անցներ: Շիտակը ըսեմ, ջորիները հեծեր ենք կ՚երթանք ես, ինծի սուտ կուգայ թէ գեղէն ելեր ենք: Օր մըն ալ նորէն պիտի դառնանք գեղ պիտի գա՞նք կ՚ըսես»:

— Հիմա ելեր ենք մեր էրիկներուն կ՚երթանք, չե՞ս ուրախանար, սիրտդ չի թրվռար, ըսաւ Սիմա:

— Ատոր հարկաւ կ՚ուրախանամ, ըսաւ Դչխուն, չորս տարին անցաւ իրար չենք տեսեր:

— Երբ տղաս գրեց թէ Արմտանցի Այլայեանին Դչխուին հետ ճամբայ պիտի ելլես, պատմեց Սիման, չգիտցայ թէ դուն ես: Երբ ըսին թէ տեսած ես, Մարտենց Եղեկին հարսնիքին եկաւ, չգիտե՞ս, հարսնեւոր էր: Ջիմառայի մէջ աղուորութենդ անունը ելաւ, ամէն մարդ քու աղուորութենէդ խօսեցան, երէկ ուան պէս միտքս ես, յիշեցի: Ուրախութեղ Ըստանպոլ կ՚երթանք:

— Հէ՛յ Սիմա, Դչխուն ընդհատեց Սիմային խօսքը, եւիդ դարձիր ու սա քէրվանին նայէ, հէ՛յ սա ինչքան ճամբորդ ու ջորի են տես, տես չորս հատ ալ կնիկ կ՚երեւան ջորիներուն վրայ:

Կապոյտ Լոյսի լերան Քարս-աղբիւրի առաջքը կեցան մինչեւ կարաւանը միացաւ իրենց: Ակէն Զմշկածակէն, Ակէն վար Անջրդիէն, Արաբկիրէն կուգային: Գիշերը հասան — Աւանը պառկեր էին: Սարըշիշէքցի Քուրտերէն էին ջորեպանները, հաստամիկ ջորիներ ունէին: Կիներէ երկուքը տարեց էին Սեւնոի հաւատացեալներ, սեւ փերաճիներու մէջ փակուած, միւս երկուքը երիտասարդ էին, բայց երեսներով կարմիր ու դեղին փայլփլուն էնթարիներով որոնք առանց իջնելու իրենց ջորիներէն շիտակ Դըչխուին եկան ու անմիջապէս բարեկամացաւ:

— Ձեզ երկուքդ տեսանք, ձեզ հետ պիտի ճամբորդենք, ըսին, մենք ան կըմնիկները չենք սիրեր: Մենք երեսնիս չենք պահեր, ճամի չենք երթար, չենք ծնրադրեր, նամազ չենք ըներ իրենց պէս, չեն ախորժիր մենէ: Թող չախորժին: Անոնք մեզի Ղըզըլպաշ կ՚ըսեն, այո Ղըզըլպաշ ենք մենք ալ անոնց պոզադը խարա կ՚ըսենք: «Զըզըլըբաշըլար տուրսունլար, պիզ թութթուղումուզ եալը եօյլէ թութմուշուզ քի» «Թող կանչուըրտին կենան մենք մեր բռնած ճամբան անանկ բռներ ենք որ»:

— Ո՞րտեղացի էք, հարցուց Դչխուն:

— Անջրդիէն: Ես Ակընիկէն եմ, անունս Գոհար է: Մենք ալ ձեզի պէս Գոհար անունը ունինք: Ասոր անունն ալ Նեվրուզ է: Նեվրուզին հայրը հարուստ է: Աբբաս էֆէնտի կ՚ըսեն, Ըստանպոլ է, խօսքը անց մարդ է, իմ ու Նեվրուզին էրիկները գործի դրեր է Օսմանը պանքային մէջ, չեն կրնար իրենց գործը ձգել ու սիլա գալ, խաղէմէ են, մեզ ուզեցին, մենք կ՚երթանք: Մենք երկուքս ալ Ըստանպոլ չենք եկեր, չգիտենք, պանքան ինչ է, խաղէմէն ի՞նչ է, լսած չենք: Մեր աղաները նաւը պիտի գան մեզ պիտի առնեն ու տանին:

— Մենք ալ ձեզի պէս ենք, ըսաւ Դըչխուն, մենք ալ Ըստանպոլ չենք եկեր, չգիտենք: Մեր էրիկներն ալ սիլա չեն կրնար գալ, մեզ ուզեցին: Իմ աղաս Եմիշը սեմերճի է: Սիմային աղան ալ Սկիւտարը, Պալապանը հացագործ է: Մենք երկուքս ալ Եմիշը ո՞ւր է, Սկիւտարը, Պալապանը ո՞ւր է, չենք գիտեր: Մեր աղաներն ալ մեզ նաւէն պիտի առնեն ու տանին:

Գոհարին ու Նեվրուզին ջորիներն ալ Դչխուին ու Սիմային ջորիներուն հետեւեցան: Մէկ գծի վրայ, մէկը միւսին ետեւէն ջորիներուն երկայն շարանը կազմուեցաւ, կարաւանը հարիւրաւոր գանթինս մէկ մըն էր երկուք եղաւ թէ մէկգակներու զանգահարութիւնով ճամբայ ելաւ: Զրկորուսի, Կապոյտ Կապաննեուն, Կապոյտ Լոյսի լեռները ետեւ մնացին, ալ չերեւցան:

Եօթը օր կարաւանի ոտքով գացին: Աստղերը երեսը լուսցողը կը ցատկէր ջորիին վրայ: Նախաճաշը ճամբան ջորիի վրայ կ՚ընէին:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

(Շար. – 2)

Ի՞ՆՉ Է

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան ամէնէն կարեւոր իրագործումներէն մէկն է անկասկած «Մարդկային Իրաւունքներու Յայտարարութիւնը», որովհետեւ անիկա առաջին պաշտօնական զրուցին է, որ մարդ էակին, աւելի ճիշդը՝ քաղաքացիին պարտականութիւնները մութին մէջ ձգելով, կը ծանրանայ անոր իրաւունքներուն վրայ, որոնց նուիրականութիւնը պէտք է ապահովուի Պետութեան կողմէ:

Ֆրանսական յեղափոխութիւնը ծնունդ կ՚առնէր նոր արշալոյսի մը պէս: Այդ շրջանին, բոլոր հոգիները վերացած էին մեծ գաղափարներով եւ ոչ ոք կրնար երեւակայել, որ այս շարժումը, որ եղբայրութիւն եւ հաւասարութիւն կը քարոզէր, իր սկզբունքները ուզեց պարտադրել կառափնատի եռանկիւն դանակով:

1789ի Սահմանադրական ժողովը, տարուած մարդասիրական մեծ զգացումներէ, մէկ հարուածով վերջ կուտար հին վարչակարգի կամայականութիւններուն: Պէտք է ըսել, որ բոլոր վարչակարգերը իրար կ՚արժեն: Անոնք կրնան արժեւորուիլ կամ արժեզրկուիլ իրենց ղեկավարներու կարողութիւններուն համաձայն: Լաւ միապետ մը անպայման, որ սիրել կուտայ միապետական վարչակարգը, բայց հանրապետական դէշ կառավարութիւն մը ատելի կրնայ դարձնել հանրապետական վարչակարգը:

1789ին, ուրեմն, մէկ հարուածով ջընջուած էին միապետութեան բոլոր հաստատութիւնները եւ հսկայ բաց մը գո-

ԿՐՕՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՒՀԱՄՄԷՏ

« Ամէն բանի մէջ լաւագոյնը ըրէ»: Այս պարզութեամբ եւ այս ճկունութեամբ կը բացատրուի այս նոր կրօնքը ճանչցողներուն յաջողութիւնը:

Մուհամմէտ մեռաւ առանց արու ժառանգորդ մը ձգելու, հետեւաբար անոր մահէն քսան տարի վերջ, իր յաջորդները եղան հետեւեալ խալիֆաները.— Ապու-Պեքր, Օմար եւ Օթման, որոնք տիրեցին Սուրիոյ, Իրաքի, նուաճեցին Պաղեստինը, Եգիպտոսը, որոնցմէ անմիջապէս վերջ՝ նաեւ պարսկական կայսրութիւնը:

Թագաւորութիւններու տիրապետողը, հաւատացեալներու առաջին հրամանատարները չէին միայն, այլ ժողովուրդն ալ իր կարգին հաւատարիմ մարգարէի խօսքերուն, կը ծառանար կռապաշտութեան դէմ ի սէր ճշմարիտ Աստուծոյ:

Հոգիներու այս որսորդները կրօնափոխութիւնը կը կատարէին զանգուածային ամբողջական ազգով: Իւրաքանչիւր ազգ որ կ՚ընդունէր նոր կրօնքը, ամբողջութեամբ կը նուիրուէր անոր իր մշակոյթով եւ տաղանդով:

Այսպէս հաստատուեցաւ հոգեւոր ու կրօնական անսահման միաբանութիւն մը, որ Արեւելքի համար պիտի ըլլար այն, ինչ որ քրիստոնէութիւնը եղաւ արեւմուտքի համար:

Դարերու ընթացքին այս երկու հսկայ ուժերը, քրիստոնէութիւն եւ իսլամութիւն, տիեզերական վէճ պիտի մղէին Բուաթիէի մէջ. պահ մը աշխարհը ելեւէջ կ՚ունենայ, կը տատանի ...:

« Եթէ մարգարէին ձիաւորները անցնէին այն ծառերու շարքը, քրիստոնէութիւնը պիտի կորսնցնէր աշխարհը»: Չեն կրնար անցնիլ Շառլ Մարթէլի կըտրիճ արեղաները կ՚ըլլան զանոնք կասեցնողները, ոչ թէ Ֆրանսայի խոտեղէններն ու խնձորենիները: Այսպէս ուրեմն, անապատի կրօնքը, իսլամութիւնը կրկին կը նետուի անապատ:

9րդ, 10րդ եւ 11րդ դարերը իսլամութեան ոսկեդարերն են: Արաբներու կայսրութիւնը անսահման է:

Հնդկաստանէն մինչեւ Սպանիա կը պաշտեն միեւնոյն Աստուածը, կը խօսին նոյն լեզուն եւ կը հպատակին միեւնոյն օրէնքին:

Միւսիւլմանները, Միջին Արեւելքը ամբողջապէս մաքրագործեցին հեթանոսութենէ: Անոնք քաղաքակիրթ աշխարհի տիրեցին որքան զէնքի ուժով նոյնքան իրենց մտքի ճառագայթումներով:

Դարձի եկած հեթանոսը հպարտ է արաբ կոչուելուն եւ համաշխարհային կրօնական միաբանութեան իր գիտութիւնն ու տաղանդը բերած ըլլալուն:

Եգիպտոսը, Պարսկաստանը, Մակրէպը, Սպանիան, իսլամութեան նուիրուեցան իրենց գիտուններով, բժիշկներով, փիլիսոփաներով եւ բանաստեղծներով.— Ավիսէն, Ալ-Ղազալի, Ավերոյ, Օմար, Իպն-Ալ-Ֆարիտհ, Իպն-Խալտուն, Ճամի Իպն Արապի:

« Միջնորդ ազգ» կ՚ըսէ Գուրանը: Իսլամութիւնը կործանումէ ազատեց Յունաստանի, Հռոմի, Բիւզանդիոնի, Պարսկաստանի եւ Հնդկաստանի գլուխ գործոցները, զանոնք թարգմանելով եւ տարածելով:

Միջազգային մշակոյթի մեծ կեդրոն դարձաւ:

Գահիրէի, Գորտուի, Ֆէսի եւ Մարաքէշի համալսարաններու մէջ է որ Արեւմուտքը դուրս ելաւ հնադարեան ոգիէն որ յետագային ի յայտ պիտի գար վերածնունդով:

Կայսրութիւնը գոյութիւն չունի այլեւս, իսլամութիւնը կ՚ապրի

Այս կայսրութիւնը որ դատապարտուած է, Խաչակիրները պիտի խորտակուէին անոր դէմ, այսուհանդերձ ինքն է որ պիտի խորտակուի, կործանի: Սալայէտին իր ասպետութեամբ եւ հերոսութեամբ կանխեց Սէն Լուին:

Մարգարէին յաջորդները վրիպած՝ նպատակէն, այլեւս չեն կռուիր Ալլահին համար, այլ իրենք իրենց համար: Չեն ուզեր առաքեալներ եւ մարգարէներ այլ վարձկաններ: Վարձուոր իրենց փառասիրութեան համար:

Մուհամմէտը արդէն գուշակած էր անոնց կորուստը: Ծայր տուաւ մրցակցութեան: Պայքար մը սկսաւ հաշիմիթներու, որոնք Ալիի շառաւիղներէն էին եւ Օթմանի շառաւիղներէն Օմայեաններու միջեւ որոնք տարբեր սեռ մըն էին:

Դամասկոսի Օմայեանները կայսրութիւնը հասցուցին իր ազդեցութեան բարձրագոյն գագաթին:

Հիւսիսային Ափրիկէն ենթարկուած է, Սպանիան յաղթուած՝ Ֆրանսայի կէսը գրաւուած: Արեւելքի մէջ Պարսկաստանը, Աֆղանիստանը, հնդկական Բէնճապը, չինական Թիւրքիստանը, բոլորը իսլամութեան պատկանեցան:

Աբբասիթներու հարստութիւնը որ յետոյ թագաւորեց Պաղտատի տիրեց նաեւ քաղաքակիրթ աշխարհի կիսուն: Հարուն էլ Ռաշիտը, հազար ու մէկ գիշերներու խալիֆան, հաւասար կը նկատուէր արեւմուտքի Շառլըմաներ կայսրին:

Բայց, ճոխութիւնը, մեղկութիւնը, բանսարկութիւնները այս անվար, անսահման կայսրութիւնը դէպի անկում առաջնորդեցին, որ քայքայուեցաւ իրար գլխար ուտելով:

ԺՕՐԺ ՌԵՅԷ

(Շար. – 9)

յացած էր երկրին մէջ: Ժողովուրդը իր զգացումները յայտնած էր՝ տեղեկագրութիւններ գրկելով սահմանադրական ժողովին: Սակայն, կարելի չէր այդ զգացումներուն վրայ հիմնուելով նոր աշխարհի մը սկզբունքները բանաձեւել: Պէտք էր հեռանալ տեղական մանրամասնութիւններէն, հարցը դիտել ու լուծել վերէն, մեկնելով անհերքելի սկզբունքէ մը: Եւ քուէարկուելիք Սահմանադրութեան բոլոր տրամադրութիւնները պէտք է միշտ հաւատարիմ մնային այս սկզբունքին, որ յստակօրէն պարզուած է «Մարդկային Իրաւունքներու Յայտարարութեան» մէջ:

Ընթերցողը պիտի զարմանայ, թէ ինչու միայն կը խօսուի մարդու իրաւունքներու մասին, երբ բոլորս ալ գիտենք, թէ մարդը ունի նաեւ անխուսափելի պարտականութիւններ:

Օրէնսդիրները, որոնք նաեւ մեծ հոգեբաններ էին, չէին ուզեր խրտչեցնել քաղաքացիները, առաջին տողի մէջ խօսելով պարտականութիւններու մասին: Պարտականութեանց երկար շարանը պիտի գար յետագային:

Ցեղոյ չմոռնանք, որ այդ ազգային երեսփոխաններուն ճնշիչ մեծամասնութիւնը իր մտային եւ հոգեկան սնունդը առած էր Ժան-Ժաք Ռուսոյի գիրքերէն, ուր մարդը կը նկատուի իբր առողջ ու բարի, իսկ մարդկային ընկերութիւնը եւ ընկերային մտայնութիւնը կը համարի նեխած ու չար: Ըստ Ռուսոյի՝ մարդը ի բնութենէ կը գիտակցի իր պարտականութիւններուն, կը մնայ միայն անոր յիշեցնել իր իրաւունքները:

Մարդկային իրաւունքներու յայտարարութիւնը կը սկսի հետեւեալ նախադասութեամբ.

«Մարդիկ կը ծնին ու կը մնան ազատ եւ հաւասար իրաւունքով»:

Հոս տեղին է յիշեցնելու այդ անխորտակելի հակասութիւնը, որ կայ ազատութեան եւ հաւասարութեան միջեւ: Երբ գործելու ազատութիւն կայ, հաւասարութիւնը անմիջապէս կը չքանայ: Այս երկու դիմակաւոր թշնամիները հաշտեցնելու համար, օրէնսդէտները անմիջապէս օգնութեան կանչած են եղբայրութիւնը, որ հանրապետական յատկութիւն մը ըլլալէ աւելի՝ քրիստոնէական առաքինութիւն մըն է:

«Ազատութիւնը կը կայանայ ընելու այն բոլոր բաները, որոնք չեն վնասեր ուրիշներու... Այդ սահմանները կ'որոշուին օրէնքներու միջոցով»:

«Իշխանութեան սկզբունքը կը գտնուի ժողովուրդին մէջ...»:

— Ո՞վ քեզի իշխելու իրաւունք տուած է, — կ'ըսէր իշխան մը Ֆրանսայի Հիւկ Քափէ Թագաւորին:

Իշխանութիւնը չի կրնար մենաշնորհը ըլլալ անձի մը կամ հաւաքականութեան մը: «Մարդ արարածը, — կ'ըսէ Պըրք, — ունի անվիճելի իրաւունք մը ընկերութեան մէջ, եւ վայելելու անոր ստեղծած բարիքները»:

«Ո՛չ մէկ մարդ կրնայ ամբաստանուիլ, ձերբակալուիլ, կամ արգելափակուիլ, առանց օրէնքի տրամադրութիւններուն»:

Եւ սակայն, գիտենք, որ օրէնքները կրնան անարդար ըլլալ, որովհետեւ անոնք մահկանացուներու գործն են:

Ցետոյ կան յօդուածներ ուրիշներու մասին, կարծիքներու ազատութեան մասին, կրօնքի ազատութեան մասին: Այս բոլոր ազատութիւնները, սակայն, սահմանուած են օրէնքներով, որոնք կը պարտադրուին իշխանութիւններու կողմէ եւ ենթակայ են փոփոխութեան:

«Մտածումներու եւ կարծիքներու ազատ հաղորդակցութիւնը մարդուն ամէնէն թանկագին իրաւունքներէն է: Ուէ՛ քաղաքացի կրնայ խօսիլ, գրել, տպել եւ հրատարակել ազատօրէն, բայց պատասխանատու է օրէնքին առջեւ՝ ուրիշ պայմաններու մէջ»:

Այսինքն՝ մտքի ազատութիւն մը, որ կախում ունի տիրող վարչակարգին բռնած ուղղութենէն:

Կայ նաեւ յօդուած մը իշխանութեանց բաժանումին մասին տրուած ըլլալով, որ իշխանութիւնները անկախ են իրարմէ՝ — օրէնսդրական իշխանութիւն, դատական իշխանութիւն եւ գործադիր իշխանութիւն, որոնք կ'որոշուին ժողովուրդի գիտակցութենէն եւ մասնակցութենէն դուրս, եթէ բացառութիւն ընէք օրէնսդրական իշխանութեան համար:

Իսկ վերջին պարբերութիւնը ցոյց կուտայ Յայտարարութիւնը շարադրող մարդոց ընկերային դասակարգը, այսինքն՝ ազնուական կամ ունեւոր քաղքենին, որոնք բաւարար համարելով ժողովուրդին տրուած իրաւունքները՝ կը խորհին նաեւ իրենք իրենց մասին.

«Սեփականութիւնը անբռնաբարելի եւ նուիրական իրաւունք մըն է...»:

Ըստ մասնագէտներու, Յայտարարութեան հիմնական սխալը այն է, որ մարդը հոն առնուած է, ինչպէս կ'ըսէ Պըրք, իբր «վերացական էակ» կամ ինչպէս կ'ըսէ Հիփոլիթ Թէն, տեսակ մը «չինծու մեքենայ»: Անհատը առնուած է առանձին եւ հակադրուած է ամբողջականութեան, այսինքն՝ ջուրի կաթիլ մըն է ովկիանոսին մէջ: Մինչդեռ, բուն իրականութիւնը այս երկուքին միջինն է. մարդը իբր ընտանիքի անդամ: Որովհետեւ մարդը ոչ մէկ ատեն մաս կազմած է անանուն հաւաքականութեան մը, որուն մէջ պիտի կորսուէր, այլ մաս կազմած է ընտանիքի մը, որուն գործօն անդամն է: Եւ այդ ընտանիք բառը պէտք չէ հասկնալ իր նեղ իմաստով, այսինքն՝ իբր ծնողքներու եւ զաւակներու պարզ միացում մը, այլ յարատեւող մարմին մը, որուն արմատները կը կորսուին անցեալին մէջ, եւ որուն ճիւղերը կրնան տարածուիլ մինչեւ հեռաւոր ապագան:

Ընտանիքը հաստատուած է գիտակցութեան վրայ. ան խել կը վերյիշէ ու կը նախատեսէ: Ընտանիքը կ'իւրացնէ անհատին ջանքերը, բայց նոյն ատեն զօրավիգ կը կանգնի անոր:

Մեծ քաղաքագէտներ, ինչպէս Ժան Ժօռէս, բաժնելով հանդերձ Յայտարարութեան տուն տուող գաղափարները, զայն կը գտնեն վերացական: Անիկա պատմական օրուան մը, 1789 Օգոստոս 26ին պայթած խանդավառութեան արգիւնքն էր, ազատագրուած կամ ազատագրուելիք ժողովուրդներուն տեսակ մը տասնաբանեան, որուն արդիւնքները, պէտք է ըսել, որ սպասուածէն շատ տարբեր եղան: Ընկճուած ու անհամբեր ժողովուրդը, այդ տասնըեօթը յօդուածները նկատեց Աւետարանի խօսք, այսինքն՝ անժամանցելի խոստում եւ շուտով պահանջեց անոր գործադրութիւնը, ինչ որ զայն քուէարկող երեսփոխաններուն նպատակին մաս չէր կազմեր, որովհետեւ կարելի չէր երկու էջ գրութեամբ ջնջել ամբողջ անցեալ մը, հազար տարուան սովորութիւններ, աւանդութիւններ եւ ապրելակերպեր:

Երեսփոխաններուն մէջ կային հեռատեսներ, ինչպէս Մալհուէ, որ իր ընկերներուն խանդավառութիւնը բաժնելով հանդերձ, չէր քաջալերեր անոնց նախատեսութիւնը: Նիստերէն մէկուն ընթացքին, ան խօսք առնելով, խոհեմութեան կը հրաւիրէր ժողովականները ըսելով.

«Ինչո՞ւ մարդիկը կը փոխադրէք լերան մը գագաթը եւ այդ բարձրութենէն ցոյց կուտաք իրենց իրաւունքներուն ընդարձակ կալուածները, երբ շատ լաւ գիտէք, որ շուտով զանոնք վար պիտի իջեցնէք եւ ցոյց տաք այդ իրաւունքներուն անձուկ սահմանները»:

Այս բոլոր անպատեհութիւններով հանդերձ, «Մարդկային Իրաւունքներու Յայտարարութիւնը» կը պահէ բարձր վարկ մը, որ աւելի զգացումէն կը ծնի, քան տրամաբանութենէն:

Այդ 17 յօդուածները, մարդը կը փոխադրեն բարձունքներու վրայ, ուր կը փչեն ազատութեան հովեր, ուր կը տիրէ անիրական կատարելութիւն մը: Մարդը թռչունի մը պէս կը սաւառնի ճղճիմ իրականութենէն շատ վեր եւ կը մոռնայ իր դժնդակ ճակատագիրը: Ցաճախ կը պատահի, որ թեւերը յոգնին ու ինք վար իյնայ: Բայց անկումները շուտով կը մոռցուին եւ կոտրուած թեւերը շուտով կը բուժին:

Մարդ արարածը միշտ հակամէտ է ինքզինք հրեշտակ կարծելու, իր բոլոր թերութիւնները վերագրելով մարդկային ընկերութեան: Այս համոզումը իր մէջ ծնած է 18րդ դարուն եւ բանաձեւուած է Ռուսոյի հետեւեալ նախադասութեան մէջ. «Մարդը բարի կը ծնի, ընկերութիւնն է, որ զինք կ'ապականէ»:

Բայց որովհետեւ անհրաժեշտ բաները կը մնան յաւիտենական, երբ մարդկութիւնը յուսահատի, անոր ցոյց կուտան բարձունքները, որպէսզի շանդրադառնայ իր վիճակին: Առաջին համաշխարհային պատերազմի սպանդներէն ետք, այսպէս ըրաւ Ազգերու Լիկան, այսպէս ըրաւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը՝ երկրորդ համաշխարհային պատերազմի դժոխքէն ետք, մարդկութեան հրամցնելով նոյնքան անիրագործելի Մարդկային Իրաւունքներու իր Տիեզերական Յայտարարութիւնը:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Ամուսինը իր տղեղ կինը բժիշկին կը տանի: Կինը լաւ մը քննելէ վերջ՝ բժիշկը ամուսինին մօտենալով ցած ձայնով կ'ըսէ.

— Պարոն, ձեր կինը լաւ չէ, չեմ հաւնիր կոր:

— Ես ալ տոքթոր, չհաւնեցայ, բայց այնպիսի դրամօժիտ մը ունէր, որ առանց երկար բարակ խորհելու, առի զայն:

×

Զոյգ մը հայու դաշակուած՝ եկեղեցիէն դուրս կ'ելլէ: Հարսը դառնալով փեսին, քաղցրութեամբ կ'ըսէ.

— Թուրիմ, ամբողջ կեանքի տեւողութեան այսպէս կ'երթա՞ս կապուեցանք:

— Ինչո՞ւ այդքան շատ կը յուսահատիս, սիրելիս, կը պատասխանէ ամուսինը: Կը մոռնա՞ս թէ ամուսնալուծումն ալ կայ:

×

Հինգէն վեց տարեկան Ֆրանսացի մանչուկ մը եւ գերմանացի աղջնակ մը, ծովեզերքի մը վրայ կը բարեկամանան իրարու հետ: Քիչ վերջ կ'որոշեն ծով մտնել, ու շատ փոքր ըլլալով՝ բոլորովին մերկ կը մտնեն ծով:

Մանչուկը ուշադրութեամբ դիտելէ ետք աղջնակը, կը բացագանչէ.

— Բնաւ չէի կարծեր, որ այսքան մեծ տարբերութիւն կայ Ֆրանսացիի մը եւ Գերմանացիի մը միջեւ:

×

Սեղանատուն մը, ճամբան բարեկամի մը հանդիպելով՝ անոր կը մօտենայ ու կ'ըսէ.

— Դրամապանակս, գժբախտաբար, տունը մոռցեր եմ: Կրնա՞ս պզտիկ փոխատուութիւն մը ընել ինծի:

— Սիրով: Ահա քեզի շիլլին մը, գնա եւ դրամապանակդ առ տունէն, կը պատասխանէ բարեկամը:

ԹՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Առիկա դիւրին է, միայն թէ...

— Ի՞նչ ուրեմն:

— Ես չեմ ուզեր բացէ ի բաց այդ գործով զբաղիլ:

— Ծածկաբար գործէ, էֆէնտիմ: Վստահելի մէկը գտիր Թաղին մէջ, անոր յանձնէ գործը վարել, եւ դուն գաղտնաբար հսկէ: Բնական է, որ քեզի հաւատարիմ կուսակիցներ ունիս, Թաղ. Խորհուրդի նախկին պաշտօնակից եւայլն, վերջապէս կրնաս մէկը գտնել:

— Հարկաւ, կուսակիցներ ունիմ, գոչեց Պօղոս էֆէնտի հպարտութեամբ:

— Այն ատեն գործը շատ կը դիւրանայ: Միայն թէ ժամանակ մի կորսնցներ: Քանի մը ամիսէն մեր պաշտօնավարութեան շրջանը կ'աւարտի եւ ալ անկէ ետքը բան մը չեմ կրնար ընել, մանաւանդ որ Վարչութեան անդամները վերընտրելի չեն:

— Լաւ, լաւ, անմիջապէս գործի կը սկսինք:

— Ես ութ տասը օրէն մէկ մը կուգամ տեղեկութիւն առնելու համար:

— Հրամմեցէ՛ք:

Փաստաբանը շարժում մը ըրաւ, ոտքի ելլելու, վաճառականը կեցուց զայն:

— Ուրիշ բան մըն ալ կայ, ըսաւ վարանոտ շեշտով մը:

— Ի՞նչ բան:

— Մարգար էֆէնտիին դէմ գործելիք զէնք մը:

— Ի՞նչ տեսակ զէնք է:

— Գայթակղական բան մը...

— Գայթակղական արա՞րք մը, որուն մասնակից է Մարգար էֆէնտին, գոչեց Սափրեան, որուն աչքերը շողալ սկսան:

— Այսինքն իր կնոջ արարքը, կամ արարքները...

— Ապացուցուած խրողութիւն մը կա՞յ մէջտեղ, վկաներով, ականատեսներով հաստատուած բան մը...

— Բնականաբար... Եթէ ոչ թեթեւօրէն այսանկ բան մը կ'ըսէի՞... Ես ուրիշներու չեմ նմանիր, մէկուն մէկային ընտանեկան պատուին հետ խաղալ չեմ ուզեր... ատ ալ իմացայ թէ՝ դիպուածով, պատահաբար բան մըն էր, գրեթէ իմ կամքիս հակառակ:

— Բայց, խօսէ՛, պատմէ՛, բացատրէ՛, գոչեց փաստաբանը խանդավառուած, այսանկ բան մը ունիս եւ մինչեւ հիմա չես ըսեր, ի՞նչ զարմանալի մարդ ես եղեր:

— Ես հակառակորդիս դէմ այսանկ զէնքեր գործածել չեմ ուզեր, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի:

—Պարապ խղճահարութիւններ են ատոնք, հակառակորդ մը ջախջախելու համար ամէն զէնք լաւ է:

— Թերեւս իրաւունք ունիս, բայց իմ բնութիւնս ալ ատանկ է...

— Հիմա թողունք ատոնք եւ բուն խնդրին գանք, պատմէ նայինք գիտցածներդ:

— Պայմանաւ, որ մեր մէջ մնայ:

— Ատոր ապահով եղիր, պատասխանեց Սափրեան խնդալով, փաստաբանները տեսակ մը խոստովանահայրեր են, իրենցմէ գաղտնիք դուրս չելլեր:

Վաճառականը սկսաւ պատմել ինչ որ մենք արդէն գիտենք տիկին Սաթէնի մասին: Փաստաբանը խորին ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ, զանազան հարցումներ ուղղեց եւ ի վերջոյ ըսաւ.

— Աղուոր բան, շատ աղուոր բան... միայն թէ ապացուցանելը դժուար, մանաւանդ որ գլխաւոր վկան՝ այդ խոհարարը, որ բաներ մը տեսեր է, մէջտեղ չկայ:

— Բայց Սուրբիկը մէջտեղն է, դիտել տուաւ Պօղոս էֆէնտի:

— Այո, բայց անոր տեսածները մեծ բան մը չեն ապացուցաներ, ասկէ զատ, տեսնենք իրա՞ւ են: Ծառաները երբ տունէ մը կը ճամբուին, ընդհանրապէս զըրպարտութիւններ կը յօրինեն իրենց նախկին տէրերուն վրայ:

— Սուրբիկը քանի մը անգամ խօսեցուցինք, միշտ նոյն բաները կրկնեց:

— Եթէ պէտք ըլլայ մէկ քանի հոգիի քով կը կրկնէ՞ ըսածները:

— Չեմ գիտեր, բայց կը յուսամ... թերեւս վարձատրութիւն մը տալով:

— Առիկա վտանգաւոր միջոց մըն է եւ... ինչ որ է, այդ մասին կրկին կը խորհինք, առայժմ այդ չենք կրնար ուղղակի կերպով շահագործել, բայց անուղղակի կերպով կրնանք շահագործել... Դուն ջանա սա միւս վկային հետքը գտնելու... անիկա թերեւս շատ աւելի մանրամասն խրողութիւններ կարողանայ յայտնել:

Վաճառականը պատասխանեց, թէ արդէն կը հետազօտէ անոր հետքը եւ փաստաբանը մեկնեցաւ՝ ըսելով.

— Դուն իմ հրահանգներս ջանա որ լաւ մը գործադրես եւ այն ատեն ամէն բան կը դիւրանայ... Բողոքագիր մը տալու է Վարչութեան, հասկցա՞ր, հոս է խնդիրը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Վալանսէն Պ. Լեւոն Տէր–Սարգիսեան իր աղջկան Ալիսի ամուսնութեան առթիւ կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման 100 ֆրանք ու Վալանսի եկեղեցւոյ լուսաւորման եւ դպրոցի ֆոնտին 200 ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն–Ժեռոմի Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ փոքրիկն Սօֆի Նէվշէհիրլեանի մահուան առթիւ.—

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գարապէշեան 30 ֆր., Սամուէլեան ընտանիք 50 ֆր., Նէվշէհիրլեան ընտանիք 30 եւ դպրոցին 20, Տէր եւ Տիկին Տաքէս Օհանեան 30, Նաճարեան ընտանիք 15 ֆր. եւ դպրոցին 15; Պ. Խաչիկ Զալըզեան 10, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գայսէրլեան 20, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Կիրակոսեան 10 ֆր.:

Այս առթիւ նաեւ ցաւակցութիւններ փոքրիկն Սօֆիի ծնողքին եւ ընտանեկան պարագաներուն:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ «Նուպարեան» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Ուրբաթ 1 Սեպտեմբերին:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԿՈՉ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Մեր առաջին կոչով յայտնած էինք, որ յանձնախումբս հայաշատ արուարձանիս կեդրոնական մէկ թաղամասին մէջ գտած էր Հայ Մշակոյթի Տան համար յարմար շէնք մը:

Այժմ ուրախ ենք յայտնելու, որ շնորհիւ մեր հայրենակիցներու առատաձեռն նուիրատուութեան, արդէն իսկ գնած ենք յիշեալ շէնքը եւ սեփականութեան օրինական գործողութիւնները լրացուցած նոտարի միջոցաւ:

Սակայն այդ հին շէնքը կը կարօտի կարեւոր նորոգութեանց եւ բարեզարդումի, որոնց համար անհրաժեշտ արտօնագիրը վերջերս ստացած ենք պատկան իշխանութիւններէն: Հայ ճարտարապետ մըն ալ անձնուիրաբար պատրաստած է յատակագիծը եւ պիտի հսկէ նորոգութեան աշխատանքներուն:

Հարկ չկայ շեշտելու, որ Իսի լէ Մուլինոյի Հայ Մշակոյթի Տունը կոչուած է դառնալու մեր համայնքի բոլոր հայրենակիցներու ժամադրավայրը:

Մեր բոլոր Միութիւնները, առանց դաւանական ու գաղափարական խտրութեան, պիտի կրնան օգտագործել զայն իրենց ժողովներուն եւ հաւաքոյթներուն ու փոքրիկ հանդէսներուն համար:

Այնտեղ պիտի վերսկսի հայերէնի շաբաթական դասընթացքը, որ ընդհատուած էր Խրիմեան սրահի փակուելէն ի վեր: Մեր բարեսիրական, երիտասարդական, մարզական եւ այլ կազմակերպութիւնները այնտեղ պիտի կրնան սարքել իրենց դասախօսութիւնները:

Ներկայիս կուգանք դարձեալ դիմում ընելու ձեր հայրենասիրական ազնիւ զգացումներուն, վստահ թէ այս անգամ եւս պիտի չզլանաք ձեր անսակարկ եւ անվերապահ օժանդակութիւնը, հնարաւորութիւն տալու համար յանձնախումբիս, որ անյապաղ գլուխ հանէ շէնքին նորոգութիւնը, բարեզարդումն ու կահաւորումը, որոնք մեծ գումարներու կը կարօտին:

Ազգապահպանման նուիրական նպատակին ծառայող այս կարեւոր ձեռնարկին ձեր լուման տալով, հայրենասիրական պարտականութիւն մը կատարած ըլլալու գոհունակութիւնը պիտի ունենաք անպայման:

Կանխաւ կը յայտնենք մեր խորին շնորհակալութիւնը բոլոր նուիրատուներուն:

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէին.—
Madame D. HOVSEPIAN
20, Rue des Travailleurs
92 - Issy-les-Moulineaux

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի Օգոստոս 13ին, ինչպէս ամէն տարի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

Երեքշաբթի Օգոստոս 15ին հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի Վալանսի ռմբակոծման զոհերուն յիշատակին, ժամը առաւօտեան 10ին:

Կը հրաւիրուին բոլորը այդ ռմբակոծման 28րդ տարելիցին յիշատակը յարգելու:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կեդրոնական Վարչութիւնը իր տարեկան բանակումը կը կազմակերպէ այս տարի Վանեասի

Պայմաններ.— Մէկ ամիս՝ 600 ֆր., 14 օրէն աւելի, օրական 26 ֆր. 7 օրէն 14 օր՝ 29 ֆր. 7էն պակաս՝ 32 ֆր.

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՕԳՈՍՏՈՍ 15-ԻՆ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանգստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (Նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կնիք)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ
ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն գրաւոր, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի ընթացիկ եւ նոր հասցէն:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախսերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանք:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՄԻԽՌՈՆՕՐՀՆԷՔ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՅՐԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի օդակայանէն՝
Մեկնում Կիրակի 15 Հոկտեմբեր 1972
Վերադարձ Երեքշաբթի 31 Հոկտ. 1972
Ծախսերու ընդհանուր մասնակցութիւն 1500 ֆր.
Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝
Պոմոն՝ Հայր Գեղամ Վրդ. Հեռ. 51–73–50
Սէն–Լու՝ Տէր Շահան Քհյ. 47–97–13
Պլ. Օտտօ՝ Տէր–Նշան Քհյ. 50–18–23

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Սեպտեմբեր մէկէն

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յուլիս 15էն ի վեր եւ մինչեւ Օգոստոս 31, ամէն օր ժամը 10.30էն 12.30 եւ 14.30էն 19.30:

ԳԱՐԶՈՒԻ

փորագրութիւնները եւ վիմագրութիւնները կը ցուցադրուին.—

LE BATEAU LAVOIR
50, rue Louvel et Brière
TOUQUES (14)

Ցուցահանդէսը կազմակերպած է Փիէր դը Թարթաս, «Փարզու փորագրիչ եւ վիմագրող» հատորի հրատարակութեան առթիւ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

փակուած են արձանագրութիւնները

1972 – 1973

Տարեշրջանի համար, դպրոցը լեցուած ըլլալով:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

—0—

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են:

Վարժարանը կը գործադրէ Ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայեցի դաստիարակութիւն:

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր.

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy

Հեռաձայն 927–01–72

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՇԱԲԱԹ 5 ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI 5 AOUT 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — 12.482
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.482

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՀԻՐԷ ԻՆՉՈ՞Ւ ԲԱԺՆՈՒԵՑԱՒ ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ

—0—

Բ.

1971 Հոկտեմբերին Եգիպտոսի նախագահ Սատաթ կրկին այցելեր է Մոսկուա, սակայն հանդիսաւորապէս երդուընցող Պոդգորնի երեսը ցոյց չէ տուեր իրեն, հիւանդ ձեւանալով: Զինք առանձին ձգեր են վարչապետ Ալեքսէյ Կոսիգինի հետ, որուն միացեր է Լէոնիտ Բրեժնեւ վեր - ջին օրը:

Նոր համաձայնութիւն: Նոր խոստումներ: Արդիւնքը՝ զէրօ:

Դեկտեմբեր 11ին Սատաթ յայտներ է Ռուսերուն, որ կը փափաքի Մոսկուա այցելել տարեվերջէն առաջ: Պատասխաներ են Դեկտ. 27ին միայն, թելադրելով հանդիպումը յետաձգել Փետր. 12ին: Համբերութիւնը հատեր էր: Սակայն բարեկամութեան սիրոյն ընդուներ է առաջարկը:

Փետրուարէն ետք Ապրիլին ալ գացեր է Մոսկուա, Նիքսընի այցելութենէն անմիջապէս առաջ, փաստահ ըլլալու համար, որ Ռուսերը Ամերիկացիներուն պիտի չխոստանան սեղմումի ենթարկել Եգիպտոս ղրկուելիք զէնքերը, այլապէս Իսրայէլ զինուորական գերակայութիւն պիտի ունենայ:

Այս անգամ եւս դատարկ խոստումներով եւ հոգեչահ խօսքերով ճամբու դրեր են զինք: Ասոր վրայ որոշեր է միանգամ ընդմիշտ պարզել Գահիրէի եւ Մոսկուայի փոխ-յարաբերութիւնները:

Յունիս 1ին Բրեժնեւի ղրկեր է եօթը կէտերէ բաղկացած հարցարան մը, բացէ ի բաց հասկցնելով, որ տրուելիք պատասխաններէն կախում պիտի ունենայ Եգիպտոսի քաղաքականութիւնը: Ուզեր է հասկնալ թէ տրամադի՞ր են հայթայթելու քանիցս պահանջուած եւ իրենց կողմէ քանիցս խոստացուած սպառազինութիւնները:

Ռուսերը Եգիպտոս ղրկեր էին միայն չորս Միկ-23եր, ենթակայ իրենց հրամանին: Ուզեր է, որ Մոսկուա յստակ լեզուով պարզէ Միջին Արեւելքի իրենց քաղաքականութիւնը:

Մինչեւ Յունիս 15 պատասխան ստացած չըլլալով, Սատաթ նոր նամակ մը ղրեր է, կրկնելով նոյն եօթը հարցումները եւ յիշեցնելով, որ ամէն ինչ կախում պիտի ունենայ իրենց պատասխաններէն:

Վերջապէս Յուլիս 7ին դեսպան Վինոկրատով իրեն բերեր է Մոսկուայի երկուքուկէս էջնոց պատասխանը, արաբերէն լեզուով: Առաջին էջը յիշեցում մըն էր երկու երկիրներու ջերմ եւ բարեկամական յարաբերութեան: Մնացեալ մասը յարձակում մը՝ Էլ-Ահրամի խմբագիր Մուհամմէտ Հէյքալի դէմ, իբրեւ խանգարիչ բարեկամական յարաբերութեանց: Ուրիշ ոչինչ:

Սատաթ զարմացած նայեր է երեսը Վինոկրատովի, որ յայտներ է թէ այդ էր միայն Մոսկուայէն ստացած պատասխանը:

Նախագահը խիստ զայրացած՝ անմիջապէս, Վինոկրատովի ներկայութեան, ձեւակերպած է իր հրամանները, հետեւեալ ձեւով.—

Ա) Եգիպտական բանակի խորհրդային բոլոր խորհրդականները պէտք է հեռանան Եգիպտոսէն: Այս որոշումը պիտի գործադրուի տասը օրուան մէջ, Յուլիս 17էն սկսեալ:

Բ) Խորհրդային զինուորական բոլոր խարիսխները պիտի անցնին եգիպտական հակակշռի տակ:

Գ) Խորհրդային բոլոր զինուորական կազմածներն ու գոյքերը պիտի ծախուին Եգիպտոսի կամ ետ պիտի տարուին:

Դ) Այսուհետեւ Եգիպտոսի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ բոլոր խօսակցութիւններն ու բանակցութիւնները տեղի պիտի ունենան Գահիրէի մէջ եւ ոչ այլուր:

Ե) Յայտնել Պատերազմական նախարար Մուհամմէտ Սատըքի, որ ինք պատասխանատու պիտի ըլլայ այս հրամաններու գործադրութեան:

Վինոկրատով անմիջապէս մեկներ է Մոսկուա: Իսկ Սուրիոյ նախագահ Հաֆէզ Ասատ Մոսկուայէն Գահիրէ փութալով հարցուցեր է իրեն թէ ի՛նչպէս պատահեր է այս բանը այն պահուն, երբ ինք տակաւին նոր, երկար պայմանաժամով համաձայնագիր մը կնքեր է Խորհ. Միութեան հետ՝ 700 միլիոն տոլարի զէնքեր գնելու համար: Սատաթ պատասխաներ է անոր, որ հոգ չընէ այդ մասին եւ ընէ ինչ որ կը կարծէ թէ օգտակար է Սուրիոյ համար:

Յետոյ յայտներ են իրեն, որ Ռուսերը կը փափաքին Մոսկուայի մէջ հանդիպում ունենալ բարձր մակարդակի եգիպտական պատուիրակութեան մը հետ, բացատրութիւն տալու համար որոշման պատճառներուն մասին: Ասոր վրայ որոշեր է Մոսկուա ղրկել վարչապետ Ազիզ Սըտքըն, վերջին դիմում մը եւս ընելու Միկ-23երու համար: Սակայն այդ դիմումն ալ ապարդիւն մնացեր է:

Հարցուցեր են նախագահ Սատաթի, որ եթէ Ռուսերը փոխեն իրենց միտքը եւ ի վերջոյ համաձայնին Միկ-23ներ ղրկել, ինք ալ պիտի փոխէ՞ իր միտքը:

Ոչ, պատասխաներ է, որոշումս անդառնալի է:

Ուրիշ մանրամասնութիւններ եւս կուտայ Առնօտ տը Պորշկրէյվ նախագահ Անուար էլ-Սատաթի հետ ունեցած իր տեսակցութեան մասին:

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՕՐԱԿԱՐԳԸ ՏՈՒՐՔԵՐ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀՈԳԵՐ

—○—

Տուրքերու Խորհուրդ մը ստեղծուեցաւ 1971 Փետրուարին որ կազմուած էր 9 «իմաստուններէ» եւ որոնց դերն էր ընդհանուր տեղեկագիր մը պատրաստել Ֆրանսայի տուրքերու կացութեան մասին ու նաեւ թելադրութիւններ ընել այս կամ այն դասակարգի հարկատուներու համար:

Պատրաստուած հաստ թղթածրարը որ յանձնուեցաւ Հանրապետութեան Նախագահին, շատ քննադատութիւններ կը բովանդակէ եւ երեւան կը հանէ բազմաթիւ պայթակզելի երեւոյթներ:

Այս «իմաստունները» ուրեմն նկատած են որ մէկ միլիոն հարկատուներ 1970ին վճարած են ընդհ. տուրքերու 3/5ը, մինչ հինգ միլիոն ուրիշներ մէկ տասներորդէն քիչ մը պակաս վճարած են:

Տեղեկագիրը երեւան կը հանէ նաեւ որ ոչ-ամսականաւորներու (նոն-սալարիէ) եկամուտներու մէկ կարեւոր մասը կը խուսափի տուրքէ: Այս է պատճառը որ այս Խորհուրդը չուզեր որ առեւտրական եւ արհեստաւոր (artisans) իրենց կարգին 20 առ հարիւրի զեղչ մը կիրարկեն եկամուտի իրենց յայտարարութեանց մէջ, ինչպէս կ'ընէ salariés: Ի յառաջագունէ այն համոզումը կայ որ ասոնք կրնան ծածկել իրենց եկամուտներու մէկ մասը, այսինքն խարդախութիւն կ'ընեն: Այս ամբողջը կը նշանակէ թէ անհաւասարութիւն կը տիրէ տուրքերու այս դրութեան մէջ: Նկատի կ'առնուի նաեւ որ անշարժ կալուածներու շահերը հարկ եղածին չափ տուրքի ենթակայ չեն: Հողագործները շատ նպաստաւոր պայմաններ ունին բաղդատմամբ հարկատուներու ուրիշ դասակարգերու:

Խորհուրդը կ'ուզէ նաեւ որ ջնջուին կարգ մը դասակարգերու «արհեստի ծախքերը» զորս անիրաւ կը գտնէ, որովհետեւ այս 90 դասակարգերու պատկանողները իրականին մէջ միւսներէն աւելի ծախքեր չունին:

Յիշենք որ 1971ին Պետութիւնը 170 հազար 260 միլիոն տուրք գանձած է, այս գումարին 50 հազար 511 միլիոնը եկամուտի տուրքերը կը ներկայացնէ, 10 հազար 720 միլիոնը՝ հարստութեան տուրք, 105 հազար 538 միլիոնը՝ սպառումի եւ 3 հազար 491ը միայն գանձուած է ամսականաւոր աշխատողներէ:

×

Հինգշաբթի օր էր որ Նախարարապետ՝ Մէսմէռ, կողքին ունենալով Ընկերային Հարցերու նախարար՝ Էտկար Ֆօռ կ'ընդունէր Աշխատանքի Ընդհ. Համադաշնակցութեան (Սէ. Ժէ. Թէ.) ընդհ. քարտուղարը՝ Ժորժ Սէկի: Անկէ առաջ, գրեթէ ամէն օր ընդունուած էին այլ սենտիքաներու ներկայացուցիչներ, բայց այս անգամ է որ տեղի ունեցած է ամէնէն կարճ եւ չոր տեսակցութիւնը: Հազիւ 45 վայրկեան տեւած է հանդիպումը եւ Սէկի թղթածրար մը յանձնած է կառավարութեան պատասխանատուներուն: Ամէն պարագայի մէջ Սէ. Ժէ. Թէ.ի պահանջներուն հիմնական երկու կէտերն են.— ամսական նուազագոյն աշխատավարձ՝ 1000 ֆրանք եւ հանգիստ՝ 60 տարեկանին:

Զգտում կայ սակայն սենտիքաներու միջեւ, առաւելաբար Բանուորական Ուժին (ընկերվարական) եւ Աշխատանքի Համադաշնակցութեան (համայնավար) այնպիսի շրջանի մը երբ այս շարժումներու հովանաւորող երկու կուսակցութիւնները համաձայնած են քաղաքական ընդհ. ծրագրի մը շուրջ: Այս տարընջութեամբ Սէկի քարեր նետեց Պերժըրոնի (Բ. Ուժ.) հասցէին եւ այս վերջինն ալ նոյն իրիկունը, հեռատեսիլէն շատ սիրալիր խօսքեր չարտասանեց Սէկիի համար:

Ամէն պարագայի մէջ, յստակ է Սէկիի դիրքը եթէ իրենց ներկայացուցած երկու հիմնական պահանջները նկատի չառնուին եւ ընկերային բարելաւումներու չձեռնարկուի աշունը կրնայ «տաք» ըլլալ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՌԻ նահանգին մէջ (Իզէռ) վեց քիլոմեթր ծովափ արգիլուեցաւ ժողովուրդին, ջուրին ապականութեան իբրեւ հետեւանք: Դժգոհութիւնը մեծ է եւ հարցը փոխադրուած է Նիսի վարչական ատեանին առջեւ:

ՃԱՏՐԱԿԻ աշխարհի ախոյենական հանդիպումը այլեւս ոչ մէկ սիւսփէնս կը ներկայացնէ: 9րդ խաղէն ետք, Ֆիշէր 5ուկէս կէտ ունի եւ Սպասկի՝ 3ուկէս: Պրաւդա եւ Սովետսկի Սփորթ շատ մեծ ցաւով կ'արտայայտուին եւ խորհրդային մասնագէտները չեն ծածկեր իրենց յուսախաբութիւնը ի տես Սպասկիի որ ցարդ ցոյց չտուաւ թէ աշխարհի ախոյեան մը եղած է:

ՖՐԷԺԻՒՍԻ քաղաքապետութիւնը վեցի դէմ 17 ձայնով մերժեց ձուլուիլ Սէն - Ռաֆայէլի հետ:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ ամերիկեան Ծերակոյտը ծանր հարուած մը տուաւ Նիքսընի քուէարկելով պատերազմական վարկերու ջնջումը այն պարագային երբ Հանոյ ազատ արձակէ ամերիկացի պատերազմական գերիները:

ԱՆԳԼԻՈՅ կառավարութիւնը պաշտօնապէս մաս վիճակ հռչակեց իբրեւ հետեւանք docker-ներու գործադուլին որ չէ վերջացած:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԵԳԻՊՏՈՍ ԵՒ ԼԻԲԻԱ

—0—

ԵԳԻՊՏՈՍ

Բնակչութեան թիւն է շուրջ 35 միլիոն: Գլխաւոր քաղաքներն են.— Գահիրէ (մայրաքաղաքը, շուրջ 5 միլիոն բնակիչ), Աղեքսանդրիա (2 միլիոն), Փորթ-Սայիտ (300 հազար):

Երկրին տարածութիւնն է մէկ միլիոն քառակուսի քիլոմեթր:

Եգիպտոսի գլխաւոր հարստութիւններն են.— բամպակ, ցորեն, գարի, եգիպտացորեն, բրինձ, շաքարաբոյս: Ընդերքը ունի ֆոսֆաթ, մանկանէզ, երկաթահանք եւ քարիւղ: Ճարտարարուեստի գլխաւոր արտադրութիւններն են.— կերպասեղէն, ոսկի կամ արծաթ թել: Քիմիական ապրանքներ եւ դեղօրայք:

Եգիպտոսի քաղաքական վարչակարգը նախագահական դրութիւնն է: Պետութեան ղեկավարը կ'ընտրուի հանրաքուէով, ինք է որ կը նշանակէ նախարարապետը եւ դահլիճին անդամները: Երկրին միակ արտօնուած կուսակցութիւնն է Արաբ Ընկերվարական Միութիւնը, որ նաեւ բարձրագոյն հեղինակութիւնն է վարչակարգին: Օրէնսդրական իշխանութիւնը ընտրուած ժողովի մը ձեռքն է:

×

ԼԻԲԻԱ

Բնակչութիւնը միայն երկու միլիոն է: Գլխաւոր քաղաքներն են.— Թրիփոլի (մայրաքաղաքը, շուրջ 450 հազար բնակիչ), Պենկազի (320 հազար), Միսուրաթա եւ Զավիա (200 հազարական):

Լիբիոյ տարածութիւնն է մէկ միլիոն 759 հազար քառակուսի քիլոմեթր:

Հարստութեան աղբիւրներն են.— գըլխաւորաբար նախ՝ քարիւղը որ իր արտածումներուն 99 առ հարիւրը կը կազմէ: Աշխարհագրական իր դիրքը պատճառ է որ գիւղատնտեսական արտադրութիւնը սահմանափակ ըլլայ եւ չբաւէ երկրին: Լիբիա աւելի կը ներածէ ուտեստեղէն քան կ'արտադրէ:

Քաղաքական վարչակարգը հետեւեալն է.— Երկիրը կը կառավարէ յեղափոխական Խորհուրդ մը որ իր ձեռքը կը կեդրոնացնէ բոլոր իշխանութիւնները: Օրէնսդրական ժողով չունի բայց վերջերս ինք ալ միակ կուսակցութիւն մը հիմնեց, Արաբ Ընկերվարական Միութեան օրինակին վրայ: Ամիս մըն է յեղափոխական Խորհուրդի նախագահը չի ստանձներ վարչապետի պաշտօնը:

ԸՍՏԱՆՊՕԼ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

Գ.

Ծարաւցողը աղբիւր մը կ'իջնար, ջուրը կը խմէր, նորէն կը հեծնէր իր ջորին: Ջիջնողներուն Թասով ջուր կը տրուէր, ու գնացքը կը շարունակուէր: Ցերեկները կարաւանը տիւանդորր կ'ընէր: Աղբիւրի մը, վտակի մը եզերքը կ'իջնէին, կը ճաշէին, մրափ մը կ'առնէին, յետոյ երԹը կը վերսկսէր: Իրիկունները խաները կը գիշերէին:

Ջիթի լեռնադաշտի քուրդ գիւղերէն անցան: Զարմացան: Իրենց տեղերը արտերը քաղեր, կալերը կամներ, մարագները լեցուցեր էին, հոս արտերը նոր քաղել սկսեր էին: Աղքատ արտեր էին, ցորեններուն հասկերը իրենց ծունկերուն հազիւ կը հասնէին: Հողերը բարեբեր չէին: Երկանիւ սայլերով քուրդ սայլապաններու հանդիպեցան որոնք քանական խումբերով կը դառնային լեռներէն: Փայտ կը փոխադրէին: Սայլերը եզները կը քաշէին: Եզները փոքր, կովերու չափ էին: Բայց ինչ ճռնչացող ձայներով կ'անցնէին, իրարու ետեւէ: Խլացան իրենց ականջները:

Գըզըլ Տաղի հարաւի փէշերէն, քուրդ գիւղի մը, Բաճիի սորոտէն անցան: Գըզըլըրմաքի ակը հոտ էր, Գըզըլ Տաղէն կ'առնէր իր անունը: Թեւի մը չափ կար չկար, լեռնէն բխածը, սկզբնաւորութիւնը: Կրնայի՞ր ըսել Թէ ահաւոր գետ մը պիտի դառնար ի վերջոյ: Խմեցին ակէն: Ղարա Թիւթիւկի անտառը մտան: Անտառ չկար, չէին տեսներ իրենց գիւղերը: Ջալը Եուրտէն, Պուլտուրի Զայէն, Հապէլի լեռներուն նայելով Իւղէնկին Տիւզին իջան: Գացին ու գացին, գացին ու գացին, ինչ կ'ըսես, չհասաւ Տիւզը: Յոգնեցան ջորիներուն վրայ նստելէն: Իջան, քալեցին բոլոր ճամբորդներուն սրունքներուն Թմրութիւնը վանելու համար: Նորէն հեծան, նորէն գացին:

Առղավխին աղբիւրը առղավխցի կիներուն մերկ սրունքներով, մերկ ոտքերով լաԹ լուալը տեսան: Ատանկ լուացք իրենք չէին տեսած: Ճերմակ սալայատակի մը վրայէն առատօրէն հոսող ջուրերուն մէջ շուտ շուտ կը ԹնԹէին լաԹերը, կը ծռէին, կը դարձնէին, նորէն կը սկսէին ԹնԹել, տասը, տասնըհինգ մերկ սրունքներուն անդադար եւելը իջնալը տեսան: Աշխարովան մտան: Բուրդը, Քրդանոցը, Ցըշակնոցը, Ալամոնիկը ձգեցին իրենց ետեւը, Գըզըլ Տաղին հիւսիսի փէշերէն, երկու ածըղըներու վարէն գետը Գելկիթը անցան: Հարենը հովուերգութիւնը յիշեցին: «Գելկիթ օեանա տիւշէր, Ջիլիֆ կերտանա տիւշէր, օ Նասը՞լ պաշ պաղլամաք, հէր կիւն պիր եանա տիւշէր»: Դշխուին, Սիմային ի պատասխան, Գոհարը, Նեվրուզը, «Տիարպեքիր օճաղ տըր, Մարտին եըղըլա–ճաղտըր, Մարտինէն գըզ ալանլար, ճէննէԹի կէօրէճըզտըր» ըսին:

Շապին Գարահիսար եկան, խաները իջան դուրս չելան, ներսը մնացին: Կ'այպանուէին, ամօԹ էր կիներուն քաղաքը, շուկան շրջագայելը: Կարաւաններու եզանակին կարաւաններու քաղաքին մէջ ի՞նչ գործ ունէին անոնք:

Թամզարայէն անցան, այգիներու աւանէն: Աշունը կը սկսէր: Ածուները քանդեր էին սոխերուն սխտորներուն, արեւին փռեր էին որ չորնային: Սոխ կը հոտէր, սխտոր կը հոտէր միջոցը: Ծառերէն պտուղները առեր էին: Բռունցքի մը չափ ու աւելի խոշոր մուԹ կարմիր, գինիի գոյնով պահենի խնձորները կային միայն խնձորենիներուն վրայ, ու դեղին սերկեւիլները որոնք աւելի վերջը պիտի քաղուէին:

Թամզարայի կիները տեսան բաց դռներու սեմին իրենց գեղեցկութիւնով համբաւաւոր, Զառա – Զիմառա – Թամզարա – իլլէ Թամզարա: Թամզարայինները ամէնքէն գեղեցիկ էին: Երեքական հոգիով իրարու դիմաց Թամզարայի պարն ու պարերգը յիշեցին: «Թամզարանըն Թանտըլարը պէյազ պէյազ պալտըրլարը, լէ լէ լէ լէ Թամզարա»:

Սեւ Ծովու կը մօտենային: Յոյն գիւղէ մը, Ասարճուխէն, լեռը էյրիպէլը բարձրացան, ցերեկ եղաւ, ցերեկը անցաւ իրիկուն եղաւ. դեռ գագաԹը չելան:

Թամտէրէ եկան, յետոյ Իւչ Սու, յետոյ Ղուլախ Ղայա: Հողերը, բուսականութիւնը, դէմքերը փոխուեցան: Թուրքեր, Լազեր, Յոյներ տեսան հոս: Անտառներէ անցան, գացին ու գացին ձորի մը չըԹէն որ չհատաւ, ջորիներու վրայէն ահուդողով վար նայեցան: Գահավէժները տեսան ու պապային պատմութիւնը յիշեցին: Պապա մը գառիԹափի մը նեղ շերտի մը վրայ, արտի մը, կորիի չափ կայ չկայ չիչուրադովը հողը կը փորէ եղիպտացորեն կը տնկէ: Կին մը իրմէ վեր բարձունքի մը վրայ կայներ է, պարանով մը կապեր է պապային մէջքէն, ամբողջ ուժովը ամուր մը բռներ է, մի գուցէ Թուլցնէ կամ Թողու պարանը, Պապան պիտի չկրնայ կեցնել ինքզինքը, անդունդը պիտի գլորի: Դէմէն, ձորի չըԹէն մարդ մը կ'երԹայ, սոսկումով կը նայի·

«Պապա ի՞նչ կ'ընես»: «Եղիպտացորեն կը տնկեմ որդի»: «Պապա կը կեցուի՞ տա գահավէժին վրայ, պիտի սահիս փոր փոր պիտի ըլլաս անդունդը»: «Ի՞նչ ընեմ որդի վաԹանս է» կը պատասխանէ:

« Հէյ··· յըմ պէօյլէ վաԹանը տէ, խիփ Թուրթանը տէ, պէօյլէ վաԹան մը օլուր»: Մարդը կը հայհոյէ սանկ հայրենիքին ալ պարանը բռնող կնոջն ալ, կը հեռանայ:

Այ Թէփէսի հասան: Կարաւանը ճամբորդութեան վերջին տիւանդորրը ըրաւ: Ճամբորդները հանդչեցան, մրափեցին: Նեվրուզը որ ոտքի ելաւ բլուրէ մը չուրջը դիտելու յանկարծ ծովը տեսաւ, վարը, շատ վարը, ջուրերու անհուն տարածութիւնով: Պոռաց բոլոր ուժովը «ղըզ անա'··· ղըզ Դշխո՞ւ··· ղըզ Սիմա' ··· ղըզ Գոհա'ր տէնիզ···» Երեքն ալ վազեցին, անոնք ալ տեսան ծովը: Վախցան. «Վա՛յ մեղի, ինտո՞ր պիտի երԹանք աս ջուրերուն վրայէն» ըսին: Սեւ գանգուած մը նշմարեցին ծովուն վրայ, բացը, մինակը, անշարժ: «Վարոռը, նաւը բուսածն ալ աս է ըսել է, ասով պիտի երԹանք» ըսին: Կիրասուն իջան:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

(Շար. – 3)

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐԶԸ ԵՒ ԻՐ ԲԱՐԻՔՆԵՐԸ

———O———

Մարմնամարզին բարիքները բազմաԹիւ են: Ան է, որ կը զարգացնէ մարմնական բոլոր կարողութիւնները: Տակաւին մարմինը կ'ընէ բարեձեւ եւ առողջ, ճկուն եւ տոկուն:

Մինչեւ ուշ տարիք մը, եւ մասնաւորաբար ուսանողութեան շրջանին, երիտասարդուհիները մարմնամարզի կը հետեւին, կամայ Թէ ակամայ:

Բայց հազիւ քանը բոլորած, ոչ ոք կը մտածէ այլեւս մարզանքի մասին: Նստակեաց կեանքը եւ ինքնաշարժով տեղափոխութիւնները կը ծանրացնեն եւ կը ձեւափոխեն մարմինը, կը ծուլանան եւ կը Թօշնին մկանները: Նուազագոյն վըտանգը «գիծը կորսնցնելու» իրողութիւնն է: Թէեւ, ան մեծագոյն ազդակը կը հանդիսանայ վերստին մարզանքի մղելու համար մարմինը: Ահազանգը կը հնչեցնեն աւելորդ կորութիւնները: Ամրան արձակուրդը երբ մօտենայ, իւրաքանչիւր կին քննութենէ մը կ'անցընէ մարմինը՝ մայօով հայելիին դիմացը կանգնած: Գէշ չըլլար, եթէ այդ քննութիւնը աւելի յաճախ ընէ եւ ժամ առաջ վտանգը կանխէ: Որովհետեւ աւելորդ քիլօները մարմնէն աւելի, կը ճնշեն կիներու հոգիներուն եւ մտածումներուն վրայ: Անշուշտ այն կիրուն, որոնց համար կարեւոր է բարեձեւ երեւոյԹը:

Երբեմն շատ ուշ կ'անդրադառնան աւերին, զոր գործած է մարմնամարզին պակասը: Այն ատեն կը ստիպուինք վճարել հարիւրներով ոսկիներ՝ յաճախելով կեդրոններ, ուր մասնագիտացած անձեր կը հսկեն դասընԹացքներու, եւ դեղերով ու մեքենաներով ընել կուտան մեզի այն, ինչ որ կրնայինք ընել մենք շատ դիւրութեամբ, եթէ շատ ուշ չըլլար:

Զմեղադրենք սակայն միայն կիները: Մեր մարզական ակումբներէն ներս եւս, որոշ տարիքէ մը ետք, անոնք մուտք չունին: Թերեւս իրաւունքը ունին, բայց՝ ո'չ վարժութիւնը: Պատահի, որ կին մը մտածէ այդ մասին, մտածէ միայն, եւ արդէն ծաղր ու ծանակ կ'ըլլայ:

Մարզական ակումբները վերապահուած են քանի մը ախոյեանուհիներու միայն (այս վերջինները ոչինչով յանցաւոր են անշուշտ): Զունինք ակումբներ, ոչ միայն հայկական նեղ իմաստով, այլ ամբողջ երկրին մէջ: Զկան ակումբներ, մարզանքի դաշտեր՝ զանազան խաղերով օժտուած, ուր իւրաքանչիւր կին կարենայ իր նախասիրած մարզանքին հետեւիլ:

Այս ձեւով, Թերեւս, կրնանք արդարացնել մարզանքի սիրոյ պակասը մեր մօտ:

Թէ ոչ, աններելի սխալ մըն է տակաւին, լուսաւորեալ մեր այս դարուն:

Եւրոպայի մէջ, կիները ունին մարզանքի կարելիութիւններու այլազանութիւն մը: Եթէ անոնցմէ իւրաքանչիւրը մէկական ախոյեաններ չեն իրենց մարզին մէջ, գէԹ, նոյնիսկ յառաջացած տարիքի մէջ, անոնցմէ կ'արտացոլայ առողջութիւն եւ զուարթութիւն:

Քանի մը Ֆրանսուհիներ, մարմնամարզի սիրահար, կը խօսին իրենց նախասիրած «սփոռ»ի մասին:

Տիկին Սիլվի Թ., 27 տարեկան, ատամնաբոյժի օգնական, նշանաւոր լողորդուհի է: Ան կ'ըսէ.

«Լողալ սորված եմ չորս տարեկանիս: Կը շարունակեմ լողալ մինչեւ այսօր: Լողալը ինծի համար մարզանք մը չէ, այլ հոկայ փոփոխութիւն մը, ան ջիղերս կը հանդարտեցնէ, ինչ որ շատ կարեւոր է քաղաքի բնակիչներուն համար: Գրեթէ միւս բոլոր սփոռները կը պահանջեն ինքնամփոփում, ճարպիկութիւն եւ արագութիւն: Լողալը այդպէս չէ: Ան հանդարտ մարզանք է (եթէ մրցում չէ անշուշտ): Շարժումները ազատ են, լայնածիր եւ սահուն: Բոլոր յօդերը կը շարժին եւ բոլոր մկանները կ'աշխատին: Առաւել, յոգնութիւնը նուազ է, որովհետեւ ջուրը վեր կը պահէ ձեզ: Կրնամ քի-

ԿՐՕՆՔՆԵՐՈՒ
ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՒՀԱՄՄԷՏ

Յաղթուած երկիրները, իրարու ետեւէ յաջորդաբար ազատեցան: Աղանդներու բազմապատկումը փուԹացուց իրենց անջատումը:

Իսլամութիւնը որ գերծ պահեց արեւմուտքը Մոնկոլական արշաւանքէն ինքը խորասուզուեցաւ ու կորսուեցաւ բարբարոսներու նետերու տակ, որոնք քանդեցին Սամարիանը, Դամասկոսը, Պաղտատը: Տիգրիս գետը նետուած միլիոնաւոր գրքեր ու ձեռագիրներ սեւցուցին անոր օրերը:

Արաբական կայսրութիւնը գոյութիւն չունի, բայց իսլամութիւնը կ'ապրի ցրուած անապատին մէջ, կ'ապրի խոտի մը պէս իր յարդէ հիւղակին մէջ կամ պերճ մայրաքաղաքներու մէջ բոլորովին կորսուած անցեալի յաղԹանակի մոռացումով, հազիւ կը գիտակցի իր անձի գոյութեան:

Ենթարկուած ուրիշ ազգերու, Թէեւ հնազանդ՝ ուրիշ օրէնքներու, սակայն օրուան մէջ հինգ անգամ միեւնոյն ժամուն նոյն ձեւով կ'ընէ աղօԹքը հեռուէն հեռու կատարելով Մեքքէի ուխտագնացութիւնը:

Մեքքէ գացող իւրաքանչիւր ուխտաւոր կանգ կ'առնէ Գահիրէի մէջ ու կը բնակի այն իջեւանը որ Ալ–Ազարի համալսարանին կը պատկանի. հոն է որ Իւլեմաները (Աստուածաբան – օրէնսգէտ) իրենց հին մզկիԹներու լուսեան մէջ կը ճգնէին ջրհեղեղի ընդմէջէն երեւան հանել ու ձեռք ձգել իսլամութեան կենդանի շարունակութիւնը եւ յարատեւօրէն փորձելով կը ջանային ժամանակի պահանջին պատշաճեցնել դաւանանքը, օրէնսդրութիւնը և գուրանական իրաւագիտութիւնը: Այսպէս կազմեցին քարոզիչներ, ուսուցիչներ, իրաւաբաններ եւ պարզ իմամներ, որոնք աշխարհի չորս կողմը պիտի երԹան լսել տալու մարգարէին խօսքը:

Իւրաքանչիւր ուխտաւոր տուն դարձին Հաճ տիտղոսը կը կրէ որ կը նշանակէ Սուրբ ճամբորդ եւ կ'ըլլայ ընկերային, կրօնական եւ քաղաքական մենաստանի մը չէյխը, որ միւսիւլմանական հաւաքականութիւն մըն է:

Այսպէս կը մշանջենաւորի արաբական աւերներու տակ, նախնական Ումման, «Տիեզերական կրօնական միաբանութիւնը», որուն կենդանի խորհրդանիշն է Մեքքէի ուխտագնացութիւնը, ուր ամէն տարի ամբողջ աշխարհի միւսիւլմանները առանց ցեղի, ազգի եւ դասակարգի խտրութեան կը հաւաքուին բոլոտն, ածխըւած զանկով, հագած իրենց վարշամակը, բոլորը հաւասար են ու եղբայր Աստուծոյ առջեւ:

Այն ատեն երբ արեւմուտքը բաժանման եւ տկարութեան առաջին նշանները ցոյց կուտար եգիպտական արշաւանքով եւ նափոլէոնական կայսրութեան անկումով, Ալ–Ազարն էր որ կը հնչեցնէր Իսլամութեան զարԹնումը:

Պատմական եւ դրական որոշումով փափաքելի եղաւ ազգային տարածումը փոխադրել առաւելապէս դէպի իսլամական երկիրները:

Իսլամութեան եւ արաբական ճակատի առաջնորդները լաւագոյնս առիԹը համարեցան ազդարարելու.— «Քրիստոնէական աշխարհակալութիւնն է ցցուած Իսլամութեան դէմ»․ Արաբներու ազգայնականութիւնն արԹնցնելու եւ հզօրամեայ իրենց երազը իրականացնելու յոյսով:

ՄԻՈՒԹԻՒՆ՝ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ

Համաշխարհային երկու պատերազմներէ վերջ երբ արեւմուտքը կորսնցուց իր դէմքը, մի առ մի լքելով գաղԹավայրերը, յանկարծ Իսլամութիւնը զարԹնածունել դուրս ելաւ ուժեղ զօրութեամբ, դաշնակից ունենալով Քաիւզը:

— Քրիստոնէական աշխարհակալութիւնն է Թշնամիդ, կ'աղաղակեն առաջնորդները, ծածանելով սուրբ պատերազմի դրօշը:

— Մարգարէն ըսաւ. «Մէկ Թշնամի միայն ունիս. Աստուծոյ Թշնամին»: Արդ, քրիստոնեաներն ու Հրեաները «Գրքի մարդիկ»՝ չեն կրնար Աստուծոյ Թշնամիներն ըլլալ:

Իրիկուն մը ահաւոր, սոսկալի բան մը պատահեցաւ··· վերէն ձայն մը լսուեցաւ որ կ'ըսէր.—

«Միւսիւլման եղբայրդ հարստահարուած է. պէտք է օգնութեան հասնիս անոր»:

Միւսիւլմանը լաւ կը հասկնայ այս բառերուն իմաստը, որ Գուրանի խօսքերն են. կը ճանչնայ այս ձայնը որ աղօԹքի լեզուով կը խօսի իրեն. Ալլահին խօսքերն են, որոնք երբեք վիճելի չեն:

Ծունկերը կը ծալեն, ճակատը գետնին կը դարձնեն ե՛ւ··· պիտի սպաննեն կամ սպաննել պիտի տան հարստահարողները:

Պիտի հնազանդին միակամ, միահոգի երբ Գուրանի վկայութեամբ իրեն լսելի ըլլայ Մարգարէին ճշմարիտ խօսքը, ուստի կը հարցնէ.

— Եթէ միւսիւլման եղբայրս է հարստահարողը պէ՞տք է դարձեալ անոր օգնութեան հասնիմ:

— «Այո՛», կը պատասխանէ Մարգարէն «Պէտք է անոր օգնես, արգիլելու համար չարը գործելէ»:

ԺՕՐԺ ՌԷՑԷ

Թրգմ. ԼՈՒԻԶ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(10 եւ վերջ)

յամեթրներ լողալ առանց յոգնութիւն զգալու: Լողալը օգտակար է մարմնին բոլոր մասերուն. — կռնակ, անդամներ եւ փոր: Իմ փորս այնքան մկանուտ է, որ երկու զաւակներու մայր ըլլալէ ետք, տակաւին, տձեւ չէ դարձած, ընդհակառակն, վերադտած է իր նախկին ձեւը: Ասուել, մորթս մնացած է կարծր եւ ճկուն եւ չունիմ ճեղքի որեւէ հետք: Ջուրն է, որ անդադար կը մարձէ մորթս:

«Լաւ լողալու միակ պայմանը լաւ շնչել գիտնալն է: Եռկան շատ օգտակար է այս ուղղութեամբ:

«Լողալ կարելի է սորվիլ որեւէ տարիքի: Տասնեւութ ամիսէն մինչեւ վաթսուն տարեկան»:

Ուրիշ մը, Տ. Պէյան, 17 տարեկան, թէնիսի սիրահար է, զոր կը խաղայ 10 տարեկանէն ի վեր: Ան կ'ըսէ.

«Սփոռ մըն է, որ շատ կը սիրեմ եւ ուր կրնամ ցոյց տալ անհատականութիւնս: Իւրաքանչիւր խաղացող ունի իր ոճը: Բնազդները, արագութիւնը, հաւասարակշռութիւնը եւ ճկունութիւնը, անշուշտ, անհրաժեշտ են: Լաւ խաղալ կարելի չէ, երբ պրկուած չես «ռաքէթ»իդ վրայ: Թէնիսը կը զօրացնէ սրունքները եւ կոնքի ճարպերը կը հալեցնէ: Անպատեհութիւններ ալ ունի անշուշտ: Փոքր արկածներ, որոնք ամէն օր չեն պատահիր սակայն»:

Ֆրանսայի ազգային խումբի «քափիթէն»ը կ'ըսէ.

«Թէնիսի սկսիլ քառասո՞ւն տարեկանին: Ինչու չէ: Եթէ անշուշտ մարմինը կը ներէ: Մէկ խօսքով, եթէ ճկուն էք, տոկուն եւ արագ:

«Թէնիսը կը զարգացնէ հաւասարակշռութիւնը եւ պայքարելու ոգին: Ան ձեզ երիտասարդ եւ թարմ կը պահէ ու կը մղէ, որ կեանքը դիմագրաւէք հանդարտօրէն, բայց՝ զօրաւոր»:

Նիքոլ Փանի, 23 տարեկան, 200 մեթրի Ֆրանսայի ախոյեան: Շաբաթը վեց ժամ փորձերու կը հետեւի եւ կը յուսայ մասնակցիլ Ողիմպիական խաղերուն:

Ան կ'ըսէ.

«Կը վազէի դպրոցական օրերէս ի վեր: Շատ հանդարտ կը վազեմ, բայց «ոտքս արագ է», ինչպէս որ կ'ըսեն, ինչ որ անհրաժեշտ է՝ ըլլալու համար սփրին–թէօզ մը: Վազքը գիս բարեփոխեց: Մասնաւորաբար կոնքս նիհարցաւ: Կ'ըսուի թէ անիկա լաւագոյն զէնքն է սէլիւլիթին դէմ: Վազքը օգտակար է շնչառութեան: Արագ քալելու կամ վազելու մարզանքը, ինքնին սփոռ մը ըլլալէ զատ, քեզ կը պատրաստէ նաեւ ուրիշ սփոռներու»:

Ֆրանսուազ, 22 տարեկան, ուսանողուհի է: Ան ախոյեանուհի մը չէ, այլ պարզ հեծելանուորդուհի մը: Ամէն Կիրակի, ան իր պտոյտը կ'ընէ հեծելանիւով, բնութեան մէջ: Իւրաքանչիւր անգամ, կը քալէ 110էն 120 քիլոմեթր: Սրունքները բարեձեւ, նուրբ եւ մկանուտ են:

Ան կ'ըսէ.

«Երբ հեծելանիւին վրայ եմ, կը զգամ, որ սրունքներուս բոլոր մկանները կ'աշխատին եւ կարծէք մէկը կը մարձէ զանոնք: Կարեւոր զէնք մը սէլիւլիթին դէմ: Երբ ոտքերով անիւները կը դարձնէք, գլխաւ սրունքի մկաններն են որ կը զօրանան: Թէեւ քիչ մը նուազ չափով, փորի եւ կուրծքի մկանները եւս կ'աշխատին: Թեւերը եւս պրկուած են կիտոնին վրայ եւ ողնայարը կը մնայ նոյն դիրքին մէջ: Այս թերիներուն փոխարէն, ես կ'ընեմ կռնակի մարզանքներ եւ վոլէյպոլ:

«Իսկ վոլէյպոլը սքանչելի մարզանք է: Խմբական մարզանք: Խաղը կը պահանջէ ուղղամտութիւն, թեքնիք եւ ուժ: Կը պահանջէ նաեւ ճկունութիւն, ճարպիկութիւն եւ հանդարտութիւն, նաեւ տարողութիւն եւ տոկունութիւն, որովհետեւ անդադար ստիպուած ես շարժիլ: Վոլէյպոլի պարտադրած շարժումները կ'երկարեն եւ կը նրբացնեն սիլուէթը:

«Վոլէյպոլ լաւ խաղալու համար, պէտք է շատ փորձ ընել: Անպատեհութիւննե՞ր: Սկիզբը, մատները կը վնասուին, քիչ մը կռնակի ցաւ կը զգաս: Բայց, ի վերջոյ, կը վարժուիս»:

Մարզանքը, որեւէ ատեն եւ որեւէ ձեւի տակ, օգտակար է: Երբ կը ծռիս, գետնէն առարկայ մը վերցնելու, այդ եւս օգտակար է: Երբ կը բարձրանաս ոտքի մատներուդ վրայ եւ ամբողջ մարմինդ պրկած, կ'ուզես առարկայ մը առնել բարձր դարանի մը վրայէն, այդ եւս օգտակար է:

Ծուլութիւնն է միայն վնասակարը: Վնասակար են բոլոր տեսակի ծուլութիւնները:

«ԱԶԴԱԿ»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՀՈԾ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՊՐԻ ԴԱՇՏԸ

—0—

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յատուկ).— Թղթակիցը, որ առարկայականօրէն նկարագրել կ'ուզէ Խանասորի արշաւանքի ու մեր համայն հերոսներու նուիրուած այս բացառիկ դաշտահանդէսը, պահ մը կը ջանայ խուսափիլ կրկնութիւններէ, կաղապարուած նախադասութիւններէ ու որակումներէ, եւ սակայն իր երեւակայութիւնը ու բառամթերքը կանդ կ'առնեն դարձեալ այս «պատմական օրուան» այլեւս իւրայատուկ դարձած գոյականներու եւ ածականներու առջեւ: Արդարեւ, տարիները իրարու կը յաջորդեն ու իրարու կը նմանին՝ հսկայ բազմութիւն (մօտ 5 հազար հոգի), աննկարագրելի եռուզեռ (առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ ուշ գիշեր), յորդառատ մթնոլորտ (պատանիէն մինչեւ ալեհեր ծերունին), հայրենաբաղձ եւ խանդավառ ուխտագնացութիւն (ոչ միայն դէպի Խանասորայ դաշտումը, այլ եւ Մշոյ, Խարբերդի, Վանայ, Սասնոյ, Էրզրումի, Կիլիկիոյ... հայապատկան վայրերը):

Ընդհանուր գաղափար մը կազմելու համար չի բաւեր միայն սեղաններու շուրջ բոլորուած ապրիլ այդ օրը, այլ անհրաժեշտ է ակնարկ մը ձգել այն կառքերու, օթօքառներու անծայրածիր շղթային, որոնք կը պատեն հանդիսավայրը աւելի քան մէկ քիլոմեթր շրջանակի մը վրայ, ու ապա թափանցել անտառին ամէն մէկ անկիւնը ուր կեանքը կ'եռայ, ուր հայ երգը կը տիրէ, ուր գաւառական պարերը կը վերադտնեն իրենց ամբողջ նշանակութիւնը յատուկ նուագարաններու երբեմն ժանգոտած խողովակներէն արձակուած եղանակներով, որոնք կ'արձագանգեն վեհազդեցիկ կաղնիներու եւ մշտադալար սաճիներու մէջ:

×

Այս ընդհանուր ժողովրդական ցնծութեան եւ խանդավառութեան մէջ, կազմակերպիչ մարմինը գործադրեց ընդհանուր յայտագիր մը ուր ամէն տարիքի եւ սերունդի մարդիկ գտան իրենց բաժինը: Առաւօտէն իսկ սկսած պուլի մրցումը մեծ հետաքրքրութիւն առեղծեց: Երախաներու այլազան խաղերը, նոյն ատեն ծիծաղաշարժ եւ դաստիարակիչ ոչ միայն խանդավառեցին հարիւրաւոր պատանիներ, այլեւ գրաւեցին նաեւ ծնողքներ: Նոր Սերունդի պատրաստած ցուցադրութիւնը մեծ ուշադրութեան առարկայ էր՝ հոն կը գտնուէին ցուցատախտակներու վրայ շարք մը լուսանկարներ որոնք կը պատկերացնէին Նոր Սերունդի, մշակութային, մարզական, գեղարուեստական ու ազգային կեանքն ու գործունէութիւնը, ինչպէս նաեւ հայկական հարցեր շօշափող գրքեր եւ այլ առարկաներ:

Պաշտօնական յայտագիրը վարեց ընկ. Գրիգոր Ամիրայեան (Փարիզէն) ու յաջորդաբար ծափահարուեցան Րաֆֆի Կիւրկիկեան (արտասանութիւն), Վահագն Տէրտէրեան (արտասանութիւն), Անի Ճամուղեան (երգ), Թագուհի Թուրայեան (երգ), Մելինէ Խաչատուրեան (երգ): Ժողովուրդին կողմէ մասնաւոր գնահատանքի արժանացան Վալանսի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբի շնորհալի օրիորդները ու Մարսէյլի Նոր Սերունդի նորակազմ պարախումբը իրենց գեղջկական ու հայկական պարերով:

Օրուան տօնակատարութեան իմաստը պիտի տար առաջին բանախօսը ընկ. Ա. Քէօսէեան, որ Խանասորի արշաւանքի պատմականը ընելէ յետոյ կ'ըսէր յատկապէս. «... Խանասորի յաղթանակը շունչ տուաւ յուսալքուած մեր ժողովուրդին եւ շնորհիւ մեր հերոսներու զոհողութեան Թուրքը չհասաւ իր նպատակին՝ բնաջնջելու Հայութիւնը. այդ նոյն հերոսները կազմակերպեցին Վասպուրականի հերոսամարտը ու Սարտարապատի յաղթանակը, որուն շնորհիւ ունեցանք այսօրուան Հայաստանը: Երբ մենք, մեր հերոսներուն տարած աշխատանքը նկատի կ'ունենանք թէ ինչ ահաւոր պայմաններու տակ կռուեցան ու բաղդատութեան կը դնենք օտար հերոսներու տարած պայքարները բռնակալութեան դէմ՝ կը հիանանք մեր հայդուկներու հաւատքին, կամքին, ոգիին, անձնուիրութեան եւ յանուն այս սրբազան առաքինութիւններուն կոչ կ'ընենք այսօրուան երիտասարդութեան ներշնչուիլ անոնցմով ու դալ լեցնել այն բացը որ մեր Ապրիլեան եւ Մայիսեան հերոսներու նահատակութեամբ յառաջ եկաւ, որպէսզի դարձեալ վառի ջահը ազատութեան, լուսաւորելու համար մեր ապագայ Միացեալ, Ազատ եւ Անկախ հայրենիքը...»:

Ներկայ բազմութիւնը ուրախութեամբ դիմաւորեց մեր օրուան հիւրը, ընկեր Մինաս Թէօլէօլեանը, զոր Կ. Փօլատեան ներկայացուց հետեւեալ խօսքերով. «Գրագէտ, ձեռնհաս հրապարակագիր, դաստիարակ, նուիրեալ սպասարկու հայ ժողովուրդի ազգապահպանման ու ազատագրման սուրբ խորանին վրայ»:

Ահաւասիկ ընկ. Մ. Թէօլէօլեանի խօսքերէն քանի մը կէտեր. «Հայրենական հողերու վրայ չենք, յեղափոխական կռիւ չունինք, մեր նոր թշնամիները Թուրքէն ու Քիւրտէն աւելի անողոք են յաճախ: Եթէ հերոսութեան գաղափարը շօշափելի արտայայտութիւն պիտի գտնէ մերօրեայ կեանքի մէջ՝ պիտի գիտակցինք մեզի սպառնացող վտանգներուն եւ տոկալու կամքը ամէնօրեայ ապրումի եւ գործի պիտի վերածենք: Որեւէ ժամանակէ աւելի դժուար է հայապահպանումը սփիւռքի մէջ: Բուսեղէն գոյութեամբ մը եւ Հայ անունով մը ապրիլ՝ հայապահպանում չէ: Հիմնալ հայրենի ժողովուրդի նուաճումներուն վրայ եւ չտեսական խանդավառութիւններով թմրիլ՝ գոյապայքար չէ: Սփիւռքը անբաժան ու կենսական թեւն է հայրենիքի ու զայն պահպանելու համար կը կարօտինք հերոսական ճիգերու եւ աշխատանքի: Պիտի գիտնանք, ամէն բանէ առաջ կազմակերպուած պահել մեր գաղութները, զուրգուրալ մեր կազմակերպութեանց, մամուլին, մշակոյթին եւ արտասահմանեան արժէքներուն վրայ, ու մանաւանդ ճամբայ բանալ երիտասարդութեան՝ ողջունելով անոր քննադատութեան ոգին:

Կազմակերպ գաղութներ, երիտասարդացում ղեկավարական շարքերու, քաղաքական դաստիարակութիւն եւ զօրացում մշակութային կռուաններու: Եթէ հայրենիքը եւ հայրենաբնակ Հայութիւնը վերելք կ'արձանագրեն, նոյնքան պատուաբեր արդիւնքներու ի վիճակի եւ ընդունակ է նաեւ Սփիւռքի Հայութիւնը, որ յիսունէ աւելի տարիներէ ի վեր կ'ապրի ազգային իր գիտակցութեան եւ արժանապատուութեան զգացումով ու այսուհետեւ ալ տոկալ է որակ աւելցնելու հայրենի վաստակին եւ իրագործումներուն վրայ: Հաւատացէք, մենք նոյնքան ու աւելի հերոսական դիրքերու վրայ ենք այսօր տոկալու մեր կամքով եւ գործնական ճիգերով, որքան է հայրենաբնակ մեր ժողովուրդը՝ սեփական հողերու վրայ:

Խանասորները կոչեր են արժանաւորութեամբ ապրելու, ազգային ու հաւաքական մեր կեանքը անխոցելի պահելու՝ մինչեւ իրագործումը քաղաքական մեր դատին: Ու մեր հերոսները, ու մեր անցեալի փառքերը ու մեր ծաղկուն հայրենիքը այս կ'ակնկալեն մեզմէ...»:

Յիշենք նաեւ որ, խօսք առաւ Կարտանի քաղաքապետը Պր. Լիօթօ իր համակրութիւնը եւ բարեկամութիւնը յայտնելով հայ գաղութին:

Աւելցնենք որ, այս դաշտահանդէսին, նուիրուած Խանասորի արշաւանքի 75րդ տարեդարձին, կազմակերպուած Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի կողմէ, մասնակցութեամբ իր բոլոր խումբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի, մեծ թիւով հայրենակիցներու՝ Վիէնէն, Վալանսէն, Լիոնէն, Ավինեոնէն, նոյնիսկ Փարիզէն (որոնց կարգին՝ Ժաք Քէշիշեան մեր ախոյեանը) ներկայ էին: Տեղական մամուլը Երեքշաբթի օրուան թիւերուն մէջ լայնօրէն անդրադարձաւ. «Լը Մերիտիոնալ» կուտայ նկարագրութիւնը եւ Խանասորի արշաւանքի համառօտ պատմականը, իսկ «Լը Փրովանսալ» երեք մեծ քլիշէներու վերեւ կը խորագրէ՝ «Աւելի քան հինգ հազար Հայեր, իրենց տարեկան հսկայ դաշտահանդէսին»:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (124)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Վաճառականը երբ առանձին մնաց, գոհունակութեամբ նոր սիկարէթ մը վառեց: Այս անակնկալ աջակցութիւնը դինքը կը սրտապնդէր: Սափորեանի պէս մէկը արհամարհելի ուժ մը չէր եւ վարպետորդիի ճշմարիտ համբաւ մը կը վայելէր:

— Եթէ Գարեգին ալ հյամառէր, մըտածեց, գործերնիս շատ կը դիւրանայ, բայց այդ տղուն չափազանց պարկեշտութիւնը վնասաբեր կ'ըլլայ կոր: Ես ալ թերեւս շատ պահանջկոտ եղայ, երբ առաջարկեցի, որ Թաղական Խորհուրդէն հրաժարական տայ իմ քովս կարենալ պաշտօնավարելու համար: Նոյնիսկ սխալ մըն էր ըրածս: Մեղք, որ Սափորեանը Գարեգինէն առաջ չեկաւ, այն ատեն խընդիրը բոլորովին տարբեր ձեւ մը կ'առնէր:

ԺԹ.

— Անիրաւութիւն է, էֆէնտիմ, այսչափ տարուան տեսուչը կը ճամբուի՞ վարժարանէն, յանցանքը ի՞նչ է խեղճին:

— Մեծագոյն յանցանքը իր անկարողութիւնն է:

— Պարապ խօսք, հիմա՞ մէջտեղ ելաւ անկարողութիւնը... շատ ալ աղէկ կը կառավարէր կոր վարժարանը:

— Քու խելքդ չի հասնիր հա՞, վախնամ Քեմպրիճի համալսարանէն ելած ես:

— Ինչ որ ալ ըլլայ, սա իրաւ է, որ Սուսերեանցը շատ աւելի կարողութեան տէր մարդ է, քան պարոն Թորգոմը: Մարդը մանկավարժութիւնը իրեն մասնագիտութիւն ըրած է:

— Ան ըսաւ, դուն ալ հաստատեցիր... անոր մասնագիտութիւնը պօշպողաղութիւնն է:

— Ասկէ զատ պէտք չէ որ վարժարանը կուսակցականի մը յանձնուէր:

— Al oĝ bapalğ ma pulmaĝ...

— Շատ իրաւունք ունի եա, մեր տղաքն անկրօ՞ն ըլլան:

— Պարապ խօսք, էֆէնտիմ, կուսակցականը անպատճառ անկրօնութիւն չի քարոզեր:

— Ինչ որ ալ ըլլայ՝ պարոն Թորգոմը ճամբելու չէին:

— Պարզապէս խեղճը Մարգար էֆէնտիին զոհուեցաւ:

— Անձնական հակառակութիւն կը վայլէ՞:

— Թաղական Խորհուրդը մեծամասնութեամբ որոշում տուած է:

— Թաղ. Խորհուրդը վարժարանին ի՞նչ կը խառնուի... ատիկա հոգաբարձութեան գործն է:

— Հոգաբարձութիւն չունինք:

— Թող հոգաբարձութիւն մը ընտրեն, էֆէնտիմ:

— Մարգար էֆէնտիին գործին չի գար, ինքնիշխան կառավարել կ'ուզէ ամէն բան:

— Ոչխարի պէս թաղեցինները գտեր են, ուզած խաղերնին կը խաղան կոր:

— Ի՞նչ նստեր ես, գնա բողոքէ, դուն ալ թաղեցի չե՞ս:

— Իմ ինչո՞ւս պէտք:

— Ուրեմն մեծ-մեծ մի ջարդեր այստեղ:

— Դիտողութիւն ընելու իրաւունք չունի՞մ... զարմանալի բան:

Այսպէս խօսակցութիւն տեղի կ'ունենար Ք. Թաղի սրճարաններէն մէկուն մէջ Երկուշաբթի իրիկուն մը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Սատիկ Աչճեան իրենց ծնողաց եւ սիրելիներուն շիրիմին (Պոլիս) ուխտագնացութեան եւ ապահով վերադարձին առթիւ, մէկ տարուան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց խնամի Տէր եւ Տիկին Պարքեանի (Պոմոն) :

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի Օգոստոս 13ին, ինչպէս ամէն տարի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն : Երեքշաբթի Օգոստոս 15ին հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի Վալանսի ռմբակոծման զոհերուն յիշատակին, ժամը առաւօտեան 10ին :

Կը հրաւիրուին բոլորը այդ ռմբակոծման 28րդ տարելիցին յիշատակը յարգելու :

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ «Նուպարեան» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Ուրբաթ 1 Սեպտեմբերին :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու գիշերօթիկ եւ փոքրիկներու կառոյցի *վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար :*

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան : Հեռաձայն 985-01-79 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպոնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ :

Imprimerie Spéciale
du Journal «Haratch»
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական Վարչութիւնը իր տարեկան բանակումը կը կազմակերպէ այս տարի Վանեաս

Պայմաններ.— *Մէկ ամիս՝* 600 *Փր.*, 14 *օրէն աւելի, օրական* 26 *Փր.* 7 *օրէն* 14 *օր՝* 29 *Փր.* 7*էն պակաս՝* 32 *Փր.*

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ 1972

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻ ԿՈՂՄԷ

Արտէշի գեղեցիկ հովիտին մէջ
եկէք անցնել հաճելի օր մը
Հարիւրաւոր հայ երիտասարդներով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ **ՃՈՒԽ ՍԵՂԱՆ**

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

—0—

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են :

Վարժարանը կը գործադրէ Ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայեցի դաստիարակութիւն :

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր.

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy

Հեռաձայն 927-01-72

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտոնիի Հանգստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (Նահանգապետութեան հրամանով) :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կնիք)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ
ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* :

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով :

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք :

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

փակուած են արձանագրութիւնները

1972 – 1973

Տարեշրջանի համար, դպրոցը լեցուած ըլլալով :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յուլիս 15էն ի վեր եւ մինչեւ Օգոստոս 31, ամէն օր ժամը 10·30*էն* 12·30 *եւ* 14·30*էն* 19·30 :

ԳԱՐԶՈՒԻ

փորագրութիւնները եւ վիմագրութիւնները կը ցուցադրուին .—

Le Bateau Lavoir
50, rue Louvel et Brière
TOUQUES (14)

Ցուցահանդէսը կազմակերպած է Փիէր տը Թարթաս, «Գարզու փորագրիչ եւ վիմագրող» հատորի հրատարակութեան առթիւ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆ 1972Ի ԱՇՈՒՆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ 15
ԲՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆԱԽԱՃԱՇ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ, Ա. ԿԱՐԳ
2230 ՓՐ.

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ 16
ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՓԱՆՍԻՈՆ
2550 ՓՐ.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ 16
Սենեակ, նախաճաշ, Ա. կարգի բնակութիւն Երեւանի մէջ
2050 ՓՐ.

Դիմեցէք մեր մանրամասն գրքոյկները ստանալու համար

Մանրամասնութիւն և արձանագրութիւն՝

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Սեպտեմբեր մէկէն

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ԿԻՐԱԿԻ
6
ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE
6 AOUT
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.483
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.483

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՎ

—0—

Ամերիկեան Նիւզուիք թերթը Յուլիս 31ի թիւին մէջ կը հրատարակէ իր աւագ-խմբագիր Առնօտ տը Պորշկրէյվի տեսակցութիւնը — չորրորդը՝ 1971 Փետրուարէն ի վեր — Եգիպտոսի Նախագահ Անուար էլ-Սատաթի հետ։

Պատասխանելով այն հարցումին թէ խորհրդային զինուորական անձնակազմէն ո՞րքանը մեկնած է եւ որքա՞նը պիտի մնայ, նախագահը ըսեր է, որ ատիկա իր եւ Սովետներու գիտնալիք բանն է, ուրիշներուն չի վերաբերիր։ Այսինչին կամ այինչին հաճելի ըլլալու համար չէ, որ առած է իր որոշումը։ Ու աւելցուցեր է.

«Մենք եւ Ռուսերը բարեկամներ ենք, ոչ՝ դաշնակիցներ։ Աւելի շատ վէճեր կը ծագին դաշնակիցներու միջեւ, օրինակ՝ երբ Ջօր. տը Կօլ ամերիկեան զինուորներն ու Օթանը դուրս կը քշէ Ֆրանսայէն»։

Նախագահը հասկցուցեր է, որ Խորհ. Միութիւնը պիտի շարունակէ պահել իր «ռազմագիտական ներկայութիւնը» Աղեքսանդրիոյ եւ Մէրսա-Մաթրուհի մէջ — իբրեւ ապաստանարան Միջերկրականի ռուսական նաւատորմին։ «Ուաշինկթըն չատոնց գիտէ թէ տարբեր բաներ են ռազմագիտական ներկայութիւնն ու խորհրդականները»։

Ճի՞շդ է, որ Արաբները պոյքոթի պիտի ենթարկեն քարիւղը՝ ծախելով միայն իրենց անմիջական ծախքերուն բաւելու չափ, հարցուցեր է լրագրողը.

Սատաթի պատասխանը.—

«Ես երբեք պոյքոթ չպահանջեցի։ Ըսի միայն թէ Միացեալ Նահանգները շահեր ունին արաբական երկիրներուն մէջ։ Երբ որ Նիքսըն 70 միլիոն տոլար կուտայ Իսրայէլի՝ Ռուսիայէն եկող նոր գաղթականներու տեղաւորման համար, ու երբ ամերիկեան Ծերակոյտը մէկ-երկու օր առաջ 300 միլիոն տոլար կը քուէարկէ Իսրայէլի համար, միւս արաբ վարիչներուն կ'ըսեմ թէ Ամերիկա ահագին դրամ կը շահի արաբական երկիրներու իր եկամուտներէն ու շահարկումներէն։ Կրնամ միայն ձեզի ըսել, որ Մ. Նահանգներու շահերը շուտով խնդրոյ առարկայ պիտի դառնան մեր հողերու վերագրաւման համար մղուելիք կռիւին առթիւ։ Նիքսըն կը կարծէ, որ հանդիստ սրտով պիտի զբաղի իր վերընտրութեան խնդրով։ Բայց կրնամ վստահեցնել ձեզ թէ Մերձաւոր Արեւելքի ամերիկեան շահերը երկարատեւ «տաք աշուն» մը պիտի ունենան։ Եւ նոր անակնկալ մը կը սպասէ Նիքսընի»։

Տարւոյս սկիզբը Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարար Ռոճըրս Սատաթի ըսեր է, որ Իսրայէլ ռազմապէս շատ գերակշիռ է Եգիպտոսէն։ Հակառակատոր, Ամերիկա զարձեալ որոշեր է աւելի Ֆանթոմներ տալ Իսրայէլի, որուն պիտի հայթայթէ նաեւ անհրաժեշտ կազմածը՝ նորագոյն զէնքերու գործարաններ բանալու համար։

1971 Փետրուարին Եգիպտոսի նախագահը հաշտութեան համար ծրագիր մը ներկայացուցեր էր։ Ուաշինկթըն կարծեր է, որ ատիկա նախաքայլ մըն էր զիջումներու համար եւ խորհուրդ տուեր է Իսրայէլի ամուր կենալ։

Սատաթ կ'ըսէ թէ երկուքն ալ սխալած են։ Ինք զիջում չըներ։ Ըրածը փորձ մըն էր։ Իսրայէլ եւ Ամերիկա չօգտուեցան այդ փորձէն։ Կոլտա Մէյր երբեք կողմնակից չէ հաշտութեան։

1970 Դեկտ. 24ին, Նիքսընի հետ իր առաջին հանդիպումին առեն, Սատաթ Ամերիկայի նախագահին յայտներ է թէ Եգիպտոս ինքնակամ է, արբանեակ չէ որեւէ մէկուն, իր որոշումները ինք կուտայ ազատօրէն։ Կասկածամիտ Թոմմաս առաքեալներուն կրնայ ապացուցանել թէ իսկապէս անկախ է։ Ամերիկացիք 1971ի ընթացքին հակառակ իրենց բոլոր ճիգերուն չկրցան համոզել Իսրայէլացիները թէ Եգիպտոս խաղաղութիւն կ'ուզէ։

Իբրեւ նախաքայլ վերջնական խաղաղութեան, 1971 Փետրուարին նախագահ Սատաթ Ռոճըրսի եւ Սիսքոյի առաջարկեր էր, որ Իսրայէլացիք որոշ տարածութեան վրայ — տասը քիլոմեթր — պարպեն Սինայի անապատը եւ Սուէզի ջրանցքը վերաբացուի։ Քանի որ այդ առաջարկը չընդունուեցաւ, Եգիպտոս այժմ կը պահանջէ պարզապէս գործադրութիւնը ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյեմբեր 22ի ծանօթ բանաձեւին։

Այդ բանաձեւը կը նշանակէ, որ Արաբները պիտի ճանչնան Իսրայէլի հողային ամբողջութիւնն ու քաղաքական անկախութիւնը։ Կը նշանակէ նաւարկութեան ազատութիւն։ Կը նշանակէ, որ երկուստեք դեսպաններ պիտի փոխանակուին, երբ Իսրայէլ պարպէ 1967ին գրաւած հողերը։ Նոյնպէս կը նշանակէ, որ արդար լուծում մը պիտի գտնէ Պաղեստինի գաղթականներու հարցը։

Նախագահ Սատաթ կը մերժէ ուղղակի բանակցիլ Իսրայէլի հետ, երբ անիկա գրաւման տակ կը պահէ իր երկրի մէկ եօթներորդ մասը։ Ժամանակին ուղղակի բանակցութիւններ տեղի ունեցան Հռոդոսի եւ Լօզանի մէջ, սակայն այն առեն արաբական հողերը չէին գրաւուած։

Ներկայիս վէճը իր եւ Կոլտա Մէյրի միջեւ չէ։ Արաբական ուրիշ երկիրներ ալ շահագրգռուած են։

Եզրակացութի՞ւն։

Եգիպտոսի նախագահը հակառակ է զինու զօրութեամբ լուծելու վէճը։ Խաղաղասէր է։ Ու կ'ուզէ խաղաղ միջոցներով կարգադրել ամէն ինչ։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

—0—

ՅԱՋՈՐԴ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ ԳՈՐԾԱՏԷՐԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Աշխատանքի Համադաշնակցութենէն ետք, Մէյմէօ եւ Էտկար Ֆօռ, Ուրբաթ օր ընդունեցան ճատրերու եւ Ազգ. Լուսաւորութեան ներկայացուցիչները։ Ճատրերը միշտ նոյն առարկութիւնն ունին եւ ընկերակցութեան նախագահը՝ Անտրէ Մալթէր չծածկեց իրենց դժգոհութիւնը։ Կ'ուզեն անպայման որ ներկայացուին վարչական եւ ընկերութեանց հսկողութեան Խորհուրդներու մէջ։ Ասիկա կարեւորագոյն պահանջն է, յետոյ ճատրերը չեն ուզեր միշտ «վճարողները» ըլլալ։ Իրենց համոզումն այն է որ ամէնէն անիրաւուած դասակարգն են։

Գալով Ազգ. Լուսաւորութեան Դաշնակցութեան ներկայացուցիչին, տեսակցութենէն ետք յայտարարեց թէ «համեմատական լաւատեսութիւն» մը կը տիրէ։

Շաբաթավերջէ մը ետք, զոր պիտի անցընէ իր շրջանը թղթածրարները ուսումնասիրելով, Մէյմէօ դալ շաբթու պիտի ընդունի գործատիրութեան ներկայացուցիչները։

× Նախագահ Փոմփիտու Կիրակի օր Պրեկանսոնէն, ուր արձակուրդը կ'անցընէ, կ'երթար Քանթալ, ուր ճառեր կ'արտասանէր Օռիյաք եւ Մորիաք։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ամերիկեան աղբիւրներու համաձայն, Երկուշաբթի օր ամերիկեան Պաշտպանութեան նախարարութեան մէկ պատուիրակութիւնը Անգարա կը ժամանէ ուր պիտի բանակցի Ֆանթոմ ռմբակոծիչ եւ հալածիչ օդանաւեր Թուրքիոյ հայթայթելու մասին։ Ցարդ թրքական օդուժը նման տեսակի օդանաւեր չէ ունեցած։ Այս առնչութեամբ Դամասկոսի Թուրք ներկայացուցիչը ողեկոչելով Նիքսընի այն յայտարարութիւնը ըստ որուն.— «Ամերիկեան զինուորական օժանդակութիւնը Թուրքիոյ, կը նպաստէ Իսրայէլի ապահովութիւնը երաշխաւորելու», բնագիր մը յանձնած է Սուրիոյ Արտաքին փոխ-նախարարին, ուր կը շեշտէ. «Ամերիկեան զինուորական հայթայթումները Թուրքիոյ նպատակ ունին երաշխաւորելու երկրին ապահովութիւնը։ Թուրք կառավարութիւնը ուրիշ ոչ մէկ իմաստ կ'ուզէ տալ այս օժանդակութեան։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ կը շարունակուի մամուլի դէմ հալածանքը եւ Անգարայէն լրագրողներու սենտիքային նախագահը՝ Եալմազ Կիւմիւշպաշ յայտարարած է թէ 754 լրագրող խնդիրներ ունին դատական իշխանութեանց հետ եւ երեքը՝ բանտն են։ Ասոնք են.— Տօկան Գօլօղլու եւ Ահմետ Թիւմիւլ, խմբագրապետ Եճի Իսթանպուլի եւ եւ Եճի Կիւճի եւ Թուրհան Տելիճիլ, Ատալէթ թերթի հրատարակիչ։

ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարը՝ Վալտհայմ անձնապէս պիտի միջամտէ Մերձաւոր Արեւելքի հարցին լուծում մը գտնելու համար։ Դէտերու կարծիքով Վալտհայմի դիրքը բաւական դժուար է սակայն այն օրէն երբ խւրացուց արաբ-համայնավար մեկնաբանութիւնը, 1971 Փետրուարի իր յուշագրին մէջ։ Ըստ այս տեսակէտին գրաւեալ բոլոր հողերու պարպումը նախապայման է ապահով եւ ճանչցուած սահմաններու հաստատումին։

ԿԵԴՐՈՆ. ԱՓՐԻԿԷԻ նախագահը՝ Պոքասա շարժանկարի բոլոր սրահները փակել տուաւ, այն պատճառաբանութեամբ որ «եօթներորդ արուեստը կը ձգտի յառաջատեւօրէն քանդելու մարդկութիւնը»։ Յետ այսօրիկ բոլոր ուեսթերնները արգիլուած են ինչպէս նաեւ պատերազմական եւ գողութեան ֆիլմերը։

ՖՐԱՆՍԱ մէկ միլիոն թոն արմտիք պիտի յանձնէ Խորհ. Միութեան ինչ որ մրցանիչ մը կը նկատուի։ Յանձնումը կը սկսի Սեպտեմբերին եւ պիտի երկարի ութ ամսուան վրայ։ Ընդհանուր փոխարժէքն է 300 միլիոն ֆրանք։

ՍՊԱՍՔԻ կորսնցուց 10րդ խաղը եւ ներկայիս ճատրակի ախոյեանական այս հանդիպումին մէջ Ֆիշէր վեցուկէս կէտ ունի եւ Սպասկի միայն երեքուկէս։ Խորհրդային ախոյեանը ընդհ. յուսախաբութիւն կը պատճառէ մանաւանդ որ Ֆիշէր մասնաւոր համակրութիւն մը չի վայելեր ոչ մէկ շրջանակի մէջ։

ԹՐԻԷՍԹԷԻ մէջ խափանարարական արարքի մը հետեւանքով քարիւղի չորս հսկայ պահեստանոցներ պայթած են եւ 150 հազար թոն քարիւղ սկսած են վառիլ։ 18 հոգի վիրաւորուած է։

ՄՔ. ԿՈՎԵՐՆ հաւանաբար Մըսքին ընտրէ ի վերջոյ փոխ-նախագահութեան իբրեւ թեկնածու։ Այս լուրը կը նշանակէ թէ Մըսքի մերժած չէ դեմոկրատ թեկնածուին առաջարկը ինչպէս ըսուեցաւ նախապէս։ Մըսքի, չորս տարի առաջ ալ փոխ-նախագահութեան թեկնածու էր Հըմֆրիի կողքին։

ՃԱՓՈՆ իր կարգին պիտի լքէ Ֆորմոզը, կարենալ սերտացնելու համար իր յարաբերութիւնները Փեքինի հետ։

ԼՈՆՏՈՆԻ չեխ դեսպանատունը մերժած է մուտքի վիզա տալ աշխատաւորական երեսփոխան՝ Ճոն Մենտըլսոնի զոր «Աննէսթի Ինթէրնէշընըլ» կազմակերպութիւնը կ'ուզէր Փրակայ ղրկել իբրեւ դէտ, ներկայ ըլլալու համար հոն տեղի ունեցող դատավարութեանց։

ԻՏԱԼԱՑԻՔ նոր գործադուլ մը պիտի ընեն, Օգոստոս 23ին ժամը 21էն սկսեալ, 24 ժամուան համար։

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ կը պատրաստուի տօնել իր մայրաքաղաքին հարիւրամեակը։ Ասկէ հարիւր տարի առաջ է որ Օպուտա, Պուտա եւ Փեշտա քաղաքները կը միացուէին կազմելու համար մէկ մայրաքաղաք։ Հրաւիրուած են Եւրոպայի բոլոր մայրաքաղաքներու քաղաքապետները։

ՎԱՆԻ ՄԷՋ 14 ՀՈԳԻ ԽԵՂԴՈՒԵՑԱՆ

—○—

ՀԵՂԵՂԸ ՄԵԾ ԱՒԵՐՆԵՐ ԳՈՐԾԵՑ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՏՈՒՆԵՐ ՓԼԱՆ

ՎԱՆ.— Հեղեղային անձրեւները կը շարունակուին գաւառներու մէջ, մեծ աւերներ գործելով, մարդկային եւ նիւթական կորուստներու տեղի տալով։ Վանայ Էրճիշ գաւառակին մէջ հեղեղը պաշարեց ամէն կողմ, 14 հոգի քշուեցան ջուրերէն եւ խեղդուեցան։ Բազմաթիւ տուներ փլան։ Թաթուանի մէջ եւս տասը բնակարաններ քանդուեցան, Քիւթահիոյ մէջ երեք հոգի կայծակնահար եղան ու մեռան։

Էրճիշի մէջ նախընթաց գիշեր տեղատարափը սկսաւ եւ շարունակուեցաւ մինչեւ առտու։ Տեղւոյն Զագըրպէյ եւ Իչպաշը գիւղերուն մէջ վրանաբնակ ընտանիքներ կային, հեղեղը քշեց տարաւ զանոնք եւ 14 հոգի խեղդամահ եղան։ Ոմանք յաջողեցան վերապրիլ, բարձունքներու վրայ ապաստանելով։ Խեղդուողներուն մէջ կիներ ալ կան։ Մեռեալներէն երեք հոգիի դիակը գտնուած չէ տակաւին։

Թաթուանի Ալաճապուրճ գիւղին մէջ սաստիկ անձրեւներէն բնակարաններ փլան 118 արջառ խեղդուեցան հեղեղին մէջ։ Ընդարձակ տարածութեամբ մշակուած արտեր ջուրերու տակ մնացին։ Քիւթահիոյ Ասլանափա գիւղին մէջ, Սուլթան Ույկուն, Սիմավի Օրթաճա գիւղին մէջ Հիւսէյին Շահին եւ Իպրահիմ Գարաթաշ կայծակէն զարնուեցան ու մեռան։ Պուրսայի Գարաճապէյ գաւառակին չորս գիւղերուն մէջ, ջրհեղեղը մեծ վնասներ առաջ բերաւ, քսան տուն անբնակելի դարձան։

Պուրտուրի Կէօլհիսար գաւառակին մէջ, գետակ մը յորդեցաւ եւ տուն մը փլաւ։ Տեղատարափը աւերներ գործած է նաեւ Աֆիոնի, Իզմիթի մէջ եւ շրջակայքը։

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԱՆԿԵՂԾ ՁԵՆՔ

Երբեք այսքան մեծ չի եղել անկեղծութեան կարիքն ու կարօտը, ինչպէս այսօր, եւ երբեք այսքան անհուելի չափերով չի յայտնուել կեղծիքը, ինչպէս այսօր:

Դարաւոր կարգերի ու հասկացողութիւնների յեղաշրջումի օրը, պատմութեան ահաւոր դատաստանի օրը:

Մեծ աւեկոծութիւններն ու ակնկալութիւնները ամէնքին տեղահան են արել, դուրս են բերել իրենց անկիւններից. եւ ահա — ժողովուրդներն իրենց ունեցած ուժերով հրապարակի վրայ են:

Ամէն մարդ շարժւում է, ամէն մարդ խօսում է:

Անշուշտ նա պիտի շարժուէր այնպէս, ինչպէս ինքն է կամենում, եւ խօսէր այն, ինչ որ ինքն է մտածում:

Այդպէս պիտի լինէր մարդը, եւս առաւել այս տեսակ մի ժամանակի առաջ, երբ շարժումը կամ խօսքը կարող է ունենալ այնպիսի հետեւանք, որ ուրիշ ժամանակ աներեւակայելի է:

Նրա այս խօսքից կամ այն շարժումից կախուած է շատ բան:

Եւ յանկարծ... դուք տեսնում էք... Նա խաղ է անում, դերասանութիւն է անում:

Դերասանութիւնը գեղեցիկ է բեմի վրայ, ուր խաղում են, բայց նա զարշելի է կեանքի մէջ, ուր ապրում են:

Դրա համար էլ բեմի վրայ խաղացողները շնորհքով մարդիկ են, իսկ կեանքում խաղացողները՝ ցածերն ու կեղծաւորները:

Նրանք խաղ են անում ամէն տեղ, ամէն բանի հետ, եւ ահա, մեր կեանքը աւելի նման է թատրոնական բեմի, ու այդ բեմը թէեւ փոքր, բայց, տեսէք, ո՛րքան դերասաններ ունի...:

Իրենց վրայ առած զանազան դերեր՝ նրանք մտել են ու խաղում են այս կամ այն ասպարէզում:

Ահա սա՝ ներկայանում է ամէն տեղ որպէս չհասկացուած ու հալածուած գաղափարական գործիչ, միւսը նշանաւոր հերոս է խաղում, երրորդը հրապարակախօսութիւն է սարքել, չորրորդը բարեգործ է ձեւանում, հինգերորդը գրող է կեղծում, վեցերորդը հանդիսանում է արդէն որպէս նահատակ, եօթներորդը գալիս է որպէս դատաւոր, ամէնքին մեղադրելու եւ ամէնքից հաշիւ ուզելու...

Ու բնականաբար, չնայելով այսքան շատ գործիչների ներկայութեանը, դուք զգում էք, որ ցուրտ է, որովհետեւ չկայ անկեղծութեան ջերմութիւնը, զգացմունքի հուրը, որովհետեւ նրանք խօսում են լեզուով, իսկ սրտները շատ են հեռու, եւ, զգւում էք վերջապէս:

Սրանք ոչինչ չեն սիրում, այլ ցոյց են տալի, թէ սիրում են:

Եւ ինչպէս դերասանն ունի իր դերը, որ տանում է, իսկական գործիչն ունի իր խաչը, որ կրում է. սրանք էլ, այս կամ այն գործին կպչելով, փոխանակ գործի ծանրութեան տակ մտնելու եւ տանելու, իրենք են բարձրանում, հեծնում նրա վրայ ու շինում են իրենց էշը:

Եւ այս դերասաններից ամէն մէկն ունի իր էշը, ու միշտ էլ իր էշն է քշում, թէկուզ աշխարհքը քանդուի:

Ցաճախ սրանց չահատակութիւնը տեւում է շատ երկար, նայած թէ ինչ տեղ են մէյդան բաց արել եւ ով են թամաշաւորները կամ երբ են գլխի ընկնելու:

Ու որպէսզի այդ թամաշաւոր – ժողովրդի սիրտը շահած լինեն ու բարեկամ պահած, միշտ գոռում են «ժողովրդի» անունը:

Խօսքն ինչի մասին ուզում է լինի, միշտ վերջացնում են «ժողովուրդով»: Ժողովուրդն այսպէս է կամենում...

«Ժողովուրդը մեզ հետ է... Ժողովուրդը ձեզ կը դատի... Ո՞ւր ես ժողովուրդ, անարգում են քեզ...»:

Այդ հերիք չէ դեռ: Ժողովուրդն էլ են կեղծում:

Իրենց մարդկանցից ոմանց հանդէս են բերում կեղծ ստորագրութիւններով, անդրագէտներին իրենց շինած յօդուածներով ու ներկայացնում որպէս ժողովուրդ:

— Տեսէ՛ք, ժողովուրդը մեզ հետ է:

Դէ եկէք, ու ջոկեցէք իսկականը կեղծիքից: Եւ ո՞վ պիտի ջոկի, ե՞րբ, ո՞ր մի տեղը...

Կեղծի՛ք ու խաչագողութիւն՝ ամէն օր, ամէն տեղ, ամէն տեսակի:

Եւ մի ժողովուրդ, որ այսքան կեղծիքներ, ու կեղծաւորներ ունի, այսքան խարդախներ ու խաչագողներ ունի, չի սիրուիլ, որքան կ'ուզէ խելօք լինի, որքան կ'ուզէ դառայ, թէ կուլտուրական եմ ես...

Նրա գործերը միշտ գետնին կը մնան, որքան ուզում է գործիչներ ունենայ:

Նրա մէջ կատարուած հասարակական թէ ազգային գործերը խախուտ են միշտ:

Նրա ամէն ընկերակցութիւնը հէնց սկզբից իր մէջ ունի քայքայման բոլոր սաղմերը:

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

«Փայլակ» թերթ 1907

ԸՍՏԱՆՊՕԼ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

Դ.

Չորս օր նաւով ճամբորդեցին: Ամէն ազգէ բոլոր ճամբորդները իրենց գոյքերովը երկու ամպարները իջեցուցին: Նաւը բոլոր նաւահանգիստները հանդիպեցաւ: Ամէնուն պէս իրենք ալ իրենց կապերտները, վերմակները տարածեցին: Չորս օր պառկեցան, ելան, նստան, երկընցան ու ճաշեցին իրենց դրուած տեղերուն վրայ: Ու ուրիշ ի՞նչ պիտի ընէին, խօսեցան:

— Ելտէ ղըզ օլախոին, պիզտէ կէլին, էլին, ուրիշին տանը աղջիկը, մեր տանը հարսը ըլլայիր, ի՜նչ աղուոր աչքեր, յօնքեր ունիս, ղըզ, կ'ըսէր Գոհարը Դըշխուին, արտ քաղելէ՞ն եկար, լեռներուն արեւն ալ ի՞նչ աղուոր գոյն մը տուեր է մորթիդ: Մանգաղիդ, էլլիկներուդ, մատնոցներուդ տեղերը չեն անցեր, յայտնի են: Ես ալ արտեր քաղեցի ու եկայ: Նեվրուզը արտ չքաղեց: Անոր հայրը, էրիկը հարուստ են, փարայով քաղել կուտան:

— Ինչո՞ւ էրկան գացի, ինչո՞ւ էրիկ առի, պիտի նայի ինծի, կ'ըսէր Նեվրուզ: Ինչո՞ւ արեւին ճակատը պիտի այրեմ, արտ պիտի քաղեմ: Թող փարայով քաղել տան:

— Թէմպէլ եմ, ծոյլ եմ չեմ ըսեր, կը վախնաս քի միսերդ կը հալին, կը պատասխանէր Գոհարը: Ըստանպօլը ճիշդ ու ճիշդ քու տեղդ է, թէմպէլներուն տեղը: Ըստանպօլի կնիկներուն պէս մի աշխատիր, չնթուկէ պառկէ մինչեւ ցերեկները, մինչեւ արեւը պորտիդ վրայ ցաթէ, ելիր պտըտէ, խանըմութիւն ըրէ, անոնց էրիկներուն պէս էրիկդ թող աշխատի ու բերէ որ դուն ճթկիս, ուտես: Ինչի՞ օգուտ ունիս: Սաթան սաթմըշ վայ ալանըն պաշընա, ծախողը ծախեր է վայ առնողին գլուխին:

Նեվրուզը որ ելլել ու նստելէն չէր սխորժեր, սրունքները փռելով կը պառկէր ու կը խօսէր, օր մը առաջ ըսաւ անգամ մը Գոհարը չեխեց, նորէն խօսքին մէջ խօսք բերաւ ու կրկնեց.

— Ղըզլար, աղջիկներ, մեր էրիկները առանց կնիկի մնացեր են, հիմա մեզի անանկ անօթեցեր են որ մեզ պառկեցնեն ու մեր վրայ ելլեն մեզ հում հում պիտի ուտեն ու հատցնեն: Հիմակուընէ պատրաստ եղէք արմտանը Դըշխու, գիմառալը Սիմա, մեզ պիտի կճեն, պիտի պառացնեն, մեր կողերուն ոսկորները իբար պիտի անցընեն: Ես գիտեմ էրիկ-մարդ մը որ մեզի անօթենայ, ի՞նչ կը դառնայ: Երկաթները կը կրծէ: Լաւ որ մէջի կրակը շատ չի տեւեր, կ'անցնի, կը մարի, կը հանդարտի, մեզ կը ձգէ:

— Հէ՛յ Ալլահըմ պու ղըզըն էլինտէն, հէյ ազըըն խուռուեա ղըզ, հէյ Աստուածս աս աղջկան ձեռքէն քաշածս, հէյ բերանդ չորնայ աղջիկ, դուն չե՞ս ամչընար, դուն ուրիշ խօսք չունի՞ս խօսելիք, չգիտե՞ս: Աս ըսածներդ ըսուելիք խօսքե՞ր են որ կ'ըսես, պոռաց Գոհարը այնչափ բարձր ձայնով որ անպարին բոլոր ճամբորդները իրեն նայեցան, թէ ի՞նչ պատահեցաւ: Այլը չէ, մինակ ինծի ըսէ նը ինչ որ է, ձեր քովը, ով ըլլայ քովը կ'ըսէ: Իր երեսէն իմ վրայ ալ պիտի խօսին, գիս ալ պիտի մեղադրեն, ղըզըլպաշ կնիկները որ նամուս չունին, խիպ, ամօթ չգիտեն, չեն ամչնար պիտի ըսեն.

— Ինչո՞ւ կը բարկանաս, կ'ըսեմ, պիտի ըսեմ, պատասխանեց Նեվրուզը, մեզի ըլլալիքները, մեր գլխուն գալիքները ըսի, սո՞ւտ են, պիտի չըլլա՞ն աս ըսածներս պիտի չընե՞ն:

— Սուս... սաստեց Գոհարը, մեր ըլլալիքները ըսեր է: Ատանկ է նը վաղն ալ էրկանդ հետ գիշերը ինչե՞ր ես ըրեր, քանի՞ անգամ ըրեր ես, ատոնք ալ պատմէ ամէնուն:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

(Շար. – 4)

ԱՌԱԾԱՆԻ

—0—

Սովորութիւն է մեռած սուրբերը գովել եւ ապրողները հալածել:

Անգլիական

×

Սուրբը, որ հրաշագործ չէ, ուխտաւոր չունենար:

Ֆրանսական

×

Արիւնը հերոսներու քրտինքն է:

Պանթու

×

Երդումով ճշմարտութիւնն իսկ մի՛ հաստատէք:

Չինական

×

Ոսկի կամ կապար՝ շղթաները միշտ շղթայ են:

Գերմանական

×

Լռութիւնը իրերուն հոգին է:

Ֆրանսական

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵ՛Ն ՍԻՐԵՐ

Երեք-չորս օրէ ի վեր կը ձիւնէր անընդհատ: Կապարագոյն երկինքը կը ցածնար ու պիտի փլէր կարծես փայտաշէն ու հինցած տուներուն վրայ՝ որոնք արդէն ծածկուած էին համայնատարած սպիտակութիւնով, տանիքները կը կքէին հանդարտօրէն եւ յամառ կերպով իջնող ձիւնի ծանրութենէն, նեղ փողոցները գրեթէ ամայի էին, ուր հազիւ մէկ քանի անտէր շուներ սրսփալով ցուրտէն կը քաշքշուէին եւ գիշերն ի բուն կ'ոռնային անողորմ երկինքին: Առաւօտ եւ երեկոյ ձիւնի այդ թանձր դէզերը հիւսիսային հովէն սառելով կը քարանային, ու պատուհաններուն վրայ միայն տուներու ներքին տաքութենէն մասնակիօրէն հալելով, քմահաճ ձեւեր, ձիւնեղէն ժանեակներ կը յօրինէին: Երբեմն տժգոյն ու վտիտ դէմք մը կ'երեւար մէկ կամ միւս պատուհանին շրջանակին մէջ ու երբեմն ալ մանկան մը թուխ կամ խարտեաշ գանգուրները, բայց ընդհանրապէս մարդիկ հաւաքուած էին գետինը դրուած կրակարաններու շուրջ եւ ամէն տեղ գրեթէ առանց բացառութեան կը մտմտային մէկ կողմէ անգործութեան եւ միւս կողմէ կեանքի սղութեան վրայ:

Թաղին ամէնէն խիտ փողոցներէն մէկուն մէջ հինուկ եւ մի յարկանի տան մը փողոցին վրայի սենեակին մէջ, Երանիկ հանըմ եւ աղջիկը Եփիմէ, դէմ առ դէմ կրակարանին առջեւը նստած զանգազօրէն կը խօսակցէին իրենց երկայն ու անգործ ժամերը զբաղեցնելով: Զբաւորութի՞ւն...: Ատ չէր որ կը պակսէր, բայց այդ պահուն մօր ու աղջկան մտմըտուքը ուրիշ նիւթի մասին էր, անոնք երբեմն նոյնիսկ կը վիճէին, իրարու հետ կը քէնոտէին եւ լռութեան մէջ նոր առարկութիւններ փնտռելով յանկարծ կը պոռթկային ու կը ջանային ջրել անպատասխանի մնացած առարկութիւն մը:

— Ինծի ա՛լ ո՞վ պիտի առնէ... տարիքս լեցաւ, իմ տարեկի աղջիկները կարգուեցան, զաւակներու տէր եղան, վաղը միւս օր ի՞նչ պիտի ընեմ, հայրս մեռաւ, դուն ալ ինծի հետ պիտի չապրիս եա՞... մօրեղբօրս վիճակը մէջտեղն է, անպատուղ չոր ծա՞ռ պիտի մնամ, չէ՛ մայրիկ, ես փտտնալու, տունը մնալու միտք չունիմ:

— Քա՛, կը գոչէր փրփրալով մայրը, մարդս պատառ մը հացին կուշտն է, կարգուելուդ ո՞վ դէմ է, բայց մէկ մը քեզի, մէկ մը անոր նայէ: Կեցար, կեցա՛ր, աս սանկ է, աս նանկ է ըսիր, հիմակ այդ գինով չունին արժան տեսար ինքզինքդ... ատանկ կարգուելուն մարդ աղջիկ մնայ, աւելի աղէկ է:

— Չէ՛, ո՞վ ըսաւ... ադ միտքէդ հանէ... պիտի կարգուիմ... Խաչիկը ըսաւ արդէն ինծի. «Դուն չէ՛ մ'ըսեր, ես ինչ կ'ուզես կ'ընեմ, դուն իմ խմելուս մի՛ նայիր, սիրտիս ցաւէն ի՛նչ ընելս չգիտցայ, մէյ մը տուն տեղ ըլլանք, դուն պիտի տեսնաս. խուլին կաթը անպակաս պիտի ըլլայ տունէն. ես գերիդ ըլլամ, խմե՞մ մի. ի՞նչ ուզես ան պիտի ընեմ»:

— Վա՛յ գլխուդ, ընդմիջեց մայրը կէս հեգնութեամբ, կէս զայրոյթով. տահա դուն տղայ ես, քեզի խաբելը դժուար չէ, ամէն էրիկ մարդ գլուխ գլխի չեկած, շա՛տ բան կ'ըսէ, շա՛տ բան կը խոստանայ, երկինք ու երկիր քեզի կուտայ, բայց մէյ մը որ տիրանա՞յ...

Գլուխը օրրեց այս վերջին բառերուն վրայ, կարծես տաժանելիօրէն արթնցած հին յիշատակներ դիմաւորելու համար, փորձառու եւ դառնացած կնոջ բարկութիւն մը, տենդագին կարմրութիւն մը կուտար իր չոր այտերուն. անիկա շատ թուխ, շատ նիհար կին մըն էր եւ իր սուր աչքերով դէմքը կորովի եւ տառապանքի խառնուրդ մը կը ներկայացնէր, մազերը թափած ու այնքան ցանցառ էին որ մանիշակորակ տժգունութիւն մը կը ցայտէր գանկէն, դէմքը, մոխիրի մէջ եփուած խնձորի կեղեւին պէս տեղ տեղ փոթտուած ու տեղ տեղ ալ ուռած էր, կոտրտած եւ սեւցած ակռաներով բերանը անսովոր խստութիւն մը կուտար իր բառերուն, մանաւանդ որ իր սրտմտած դէմքը կը յայտնէր այն խոր յուսահատութիւնը որ կը զգար աղջկանը անհնազանդութեանը հետեւանքով:

Աղջիկը, Եփիմէ դեռ հազիւ քսանեօթը տարեկան էր եւ չէկերու յատուկ գիրուկ ու կաթնային գեղեցկութիւն մը ունէր, իր ճերմակ դէմքին վրայ սեւ եւ ժպտուն աչքերը չէկ թարթիչներուն մէջէն զորովագին քաղցրութիւն մը ունէին, հակառակ մօրը, անիկա իր ամբողջ անձին վրայ կը կրէր լեցուն եւ կոր գիծերու գիրդ հրապոյրը, իր մութ կապոյտ բրդեղէն հագուստին մէջէն վիզը կը բարձրանար ճերմակ ու փափուկ, զարդարուած գեղին սաթէ մանեակով մը, ամառները ցանը քիչ մը կը պղտորէր իր մորթին գեղեցկութիւնը եւ իր չէկ ու գռուզ մազերը շատ կարմիր կ'երեւէին արեւին շողշողուն լոյսին մէջ, բայց այս մթին ու ստուերոտ եղանակին մէջ անոր գեղեցկութիւնը իր կատարելութեան կը հասնէր:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(1 Շար.)

ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ ԵՐԳՉՈՒՀԻ ՔԷԹԻ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

ՄԷԿ ՆՈՐ ՍԱԼԸ (*)

Ամերիկահայ ծնողքէ սերած Քէթի Պէրպէրեան եզակի երեւոյթ մըն է երաժշտական աշխարհի մէջ: Ան հրաշալի համադրութիւն մը կարելի է համարել մի քանի կատարելութիւններու՝ երգեցողութեան արուեստի մէջ: Մինչ Լուսինէ Զաքարեան կամ Լուիզա Պողոսեան կատարելութիւններ են երգարուեստի որոշ կալուածի մը մէջ, ըլլայ այդ ձայնական, մեկնաբանական կամ տրուած սեռի մը բնագաւառներուն մէջ, Պէրպէրեան բազմակողմ արտայայտչական կարելիութիւններով օժտուած հազուագիւտ ստեղծագործ ուժ մըն է: Անոր ձայնի ամպլիթուտը կ'երկարաձգուի քոնթրալթոյի թաւ, թրթռուն, թափանցող եւ անարատ ստեղնաշարէն մինչեւ սոփրանօ-արամաթիքի եւ քոլորաթուրայի բարձրաբերձ ոլորտները: Իւրաքանչիւր երաժշտական երեւոյթ, ձայնելեւէջ, ձայնաւորութիւն կը կատարուին կատարեալ հարազատութեամբ· չկայ հեղինակ մը, գործ մը, գլխոց մը, շրջան մը որոնց ձայնարուեստը չհետաքրքրէ, չյուզէ եւ ստեղծագործական երեւոյթի մը չվերածուի Քէթիի տաք շունչին տակ: Աշխարհահռչակ հեղինակներ, ինչպէս Պերիօ, Պուսոթթի, Քէյճ, Սթրավինսկի ներշնչուած իր անօրինակ ու եզակի ձայնային կարողութիւններէն, յատուկ իրեն ձայնին համար գրուած հեղինակութիւններ ունին: Քէթի Պէրպէրեան նոյնքան հարազատ է Մոնթեվերտիի մեկնաբանութեան ատեն որքան Տէպիւսի երգած ժամանակ: Սակայն անոր ամենամեծ վարպետութիւնը կը կայանայ արդի երաժշտութեան կատարողական ձայնարուեստի նորանոր արտայայտչականութեանց գլխոց մը հանդիսանալուն մէջ: Ան սքանչելի կերպով կը մարմնաւորէ Շէօնպէրկի երգած երգ — արտասանութիւն արուեստը որով աւանդական եւ պայմանադրական դասերարուեստը կը վերածուի խօսքի, երգի, արտասանութեան ու շարժում — առոգանութեան ներդրութիւններով յայտնաբերուած մէկ կենդանի եւ ինքնամատոյց իրականութեան մեղեդին եւ կշռոյթը կը փոխակերպուին ու կը կերպարանափոխուին ըլլալու կամքի մը· գրութիւնը միջոց մը կը դառնայ ինքնայայտնագործումի:

Այս սալին (տիսք) վրայ, Մոնթեվերտիի դարաշրջանը բնորոշող ռեսիթաթիվոյէն եւ Տէպիւսիի Պիլիթիսի Երգէն եւք, որոնց մէջ ակներեւ է մարդկային ձայնի հեռահեռէ աղատօրէն արտայայտուելու կամքը ինչպէս նաեւ բառերու հետ երաժշտութեան ընդելուզումի կատարելութեան ձգտումը, Ք. Պէրպէրեան կ'երգէ երկու երգ Ճոն Քէյճէն: Այս հեղինակը կը նկատուի Միացեալ Նահանգներու ամէնէն յառաջադէմ հեղինակներէն կարեւորագոյնը· հոս Քէթիի ձայնը կը վերածուի խորհրդաւոր եւ բամբ կանչերու· կտորը բնագիր (թեքսթ) չունի· ձայնը եւ իր ինքնավար ոլորտները ինքնին ընդնադրէ մը աւելի արտայայտիչ են, անգամ մը եւս փաստելով երաժշտութեան բացարձակ անկախութիւնը բառերու նըկատմամբ: Պուսոթթիի գործը կ'արտայայտուի բացարձակ կատարողական արժէքով եւ Քէթին կը բարձրացնէ անհասանելի բարձունքներու· իւրաքանչիւր նոթը եւ չնչառութիւնը տառ մը կը բովանդակէ (մասեր, Փասիոն սըլոն Սատ կտորէն)· ներկայ մարդու բոլոր մղձաւանջները կը ժայթքին այդ կտորին մէջ:

Վերջին կտորին մասին (Թրիփսոտի, հեղինակ Քէթի Պէրպէրեան) չեմ ուզեր արտայայտուիլ· Թող ընթերցողը, մըղուած հետաքրքրութենէ, լսէ զայն եւ կազմէ իր կարծիքը այդ մասին:

Գ· ԱԼԱՀԱՅՏՈԵԱՆ

(*) WERGO, WER 60065, Magnificathy the many voices of Cathy Berberian.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

1972 Յուլիս 1ի տուեալներով, Հայաստանի բնակչութեան թիւը հասած է երկու միլիոն 635·000ի:

×

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐԸ

Ձեռագիրներու ազգային գրապահոցը, Երեւանի Մատենադարանը, տարուայ սկիզբէն ի վեր հարստացած է 77 նոր ձեռագիրներով եւ առանձին պատառիկներով, որոնց մէջ կան նաեւ արաբերէն, պարսկերէն, թուրքերէն եւ այլ լեզուներով գործեր:

Նիւ Եորքէն, Գահիրէէն, Պէյրութէն, Հալէպէն կղզիներէն եւ այլ երկիրներէ սփիւռքահայերու ուղարկած ձեռագիրներուն մէջ կան՝ 1306 թուականի գունաւոր զարդերով Աւետարանը, 15րդ դարու եկեղեցական կարգերու ժողովածուները, 1461 եւ 1608 թուականներու Աւետարանները, ինչպէս նաեւ բժշկագիտական ուսումնասիրութիւններ եւ 16րդ դարու քերականութիւն:

×

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդը պարգեւատրած է երգչուհի Լուսինէ Զաքարեանը ժողովրդական արուեստագէտի պատուաւոր կոչումով, հայ արուեստին մատուցած իր մեծ ծառայութիւններուն համար:

Նոյն կոչումը շնորհուած է երաժշտագէտներ Էտկար Յովհաննիսեանի եւ Լազար Սարեանի (որդին Մարտիրոս Սարեանի), ինչպէս նաեւ Սունդուկեան թատրոնի արուեստագէտ Սոս Սարգսեանի:

×

Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի որոշումով, ականաւոր գրող՝ Ստեփան Զօրեանի ծննդավայր Կիրովական քաղաքին մէջ պիտի հիմնուի Զօրեանի տուն-թանգարանը:

Որոշուած է նաեւ «Մարտիրոս Սարեան» մկրտել փողոցին այն մասը ուր կը գտնուի նկարիչին տուն – թանգարանը եւ որուն առջեւ պիտի բարձրանայ Մ· Սարեանի յուշարձանը:

×

Ուկրանիայի Լվով քաղաքին մէջ տեղի ունեցաւ Խորհ· Միութեան ջրացատքի ախոյենութիւնը:

Հայաստանն ալ կը մասնակցէր իր լաւագոյն մարզիկներով.— Սերժ Քոչարեան, Վասիլի Կուվշինկին, Վահան Սարիբէկեան, Դաւիթ Համբարձումեան եւ Սամուէլ Սարգսեան: Ամէնէն յաջողը եղած է պատանի Դաւիթ Համբարձումեան, որ 16ամեայ շնորհալի մարզիկ մըն է: Ան՝ 10 մեթր բարձրութեան աշտարակէն հիանալի ցատկեր կատարելով՝ արժանացած է բարձր գնահատանքի եւ դարձած Խորհ· Միութեան ախոյեան: Մինչ այդ, եղած է Եւրոպայի պատանեկան առաջնութեան մրցանակակիր եւ Խորհ· Միութեան բաժակակիր:

Դաւիթ Համբարձումեան պիտի մասնակցի Միւնիխի Ողիմպիականին:

×

Խորհ· Միութեան ոտնագնդակի կոմիտէն նշանակեց Ողիմպիականին մասնակցող թեկնածուներու ցանկը, տասը խումբերու՝ 24 խաղացողներով: «Արարատ» խումբէն ընտրուած է միայն Արկատի Անդրէասեան:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՏԱՆՏԻԿԻՆՆԵՐԸ ՕՐԱՎԱՐՁՔ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ԻՐԵՆՑ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԷՆ

Ամերիկայի մէջ կիներու յեղափոխութիւնը տուներէն ներս մտաւ: Արդարեւ, Ամերիկայի Միաց· Նահանգներու պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով՝ կիները յայտարարեցին, թէ տանտիկինի իրենց պաշտօնը կատարելու փոխարէն աշխատավարձք կը պահանջեն իրենց ամուսիններէն, այնպէս ինչպէս ռեւէ աշխատաւորուհի կամ պաշտօնէուհի: Յետոյ կը պահանջեն նաեւ տարեկան վճարովի արձակուրդ մը, զոր պիտի անցընեն, տունէն, զաւակներէն եւ նոյնիսկ ամուսինէն հեռու...:

Ոմանք թերեւս այս հարցը կատակ նըկատեն, սակայն ոչ, վերոյիշեալ յեղափոխութիւնը սկսած է մուտք գործել ամերիկեան բոլոր տուներէն ներս:

Ահաւասիկ օրինակ մը.—

Արնոլտ Պլենֆիք, ամերիկացի միլիոնաւոր ամուսիններէն մէկը, քանի մը օր առաջ շատ զարմանալի ազդարարագիր մը ստացաւ իր կնոջմէն՝ Ռաշիայէն:

Ազդարարագրին մէջ կինը կը գրէր.—

«Կը ցաւիմ քեզի իմացնելու, թէ տնային գործերս պիտի դադրեցնեմ, եթէ պայմաններս չընդունիս: Այսպէս այսօրուընէ սկսեալ պարտիս շաբաթավճար մը տալ ինծի, տնային աշխատանքներուս համար: Այս գումարը կապ պիտի չունենայ տան ծախքերուն, հագուստ – կապուստին եւ արդուզարդի ծախքերուն հետ: Նոյնպէս վճարեալ տարեկան արձակուրդ մը կը պահանջեմ· ի վերջոյ տնային աշխատանքներս օրական ութ ժամը անցնելու չեն»:

Խեղճ ամուսինը երբ մեղմօրէն փորձեց հասկցնել իր կնոջ որ քիչ մը իրապաշտ ըլլայ, նկատի ունենալով, որ իր առաջարկները տրամաբանական չէին եւ խընդրեց որ ետ առնէր իր ազդարարութիւնը, տիկինը ոչ իսկ բառ մը ըսաւ, այլ՝ յաջորդ օրը դատարան ներկայացաւ եւ դատ բացաւ ամուսնոյն դէմ 5905 տոլար պահանջելով որպէս հատուցում ամուսնութեան օրէն ի վեր կատարած տընային աշխատանքներուն համար: Միեւնոյն ատեն ամուսնոյն իմացուց, թէ երկու պայմաններէն մէկը պէտք է ընդունէր, կամ դրամը վճարէր եւ կամ ամուսնալուծուէր:

Դժբախտ ամուսինը փորձեց համաձայնութեան եզր մը գտնել եւ առաջարկեց կնոջը որ այսուհետեւ ինք պատրաստ էր անկողինները շտկելու, երեկոները գործէն վերադառնալէ ետք երախաներուն նայելու, կերակրելու, լոգցնելու եւայլն:

Ի վերջոյ պատրաստ էր տարին մէկ շաբաթ վճարովի արձակուրդ տալու կընոջը, որպէսզի այդ ութ օրը անցընէր տունէն, զաւակներէն եւ ամուսինէն հեռու, ուր որ ուզէր...:

Այս առթիւ «Տէյլի Էքսփրէս» թերթը կը գրէ, թէ կիները, որ Միացեալ Նահանգներու ընդհանուր բնակչութեան 53 առ հարիւրը կը կազմեն, բացայայտ պայքար կը մղեն ամուսիններուն դէմ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (125)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Արդարեւ նախորդ օր Թաղական Խորհուրդը ճամբու դրած էր պարոն Թորգոմը եւ անոր տեղ վարժարանին տեսուչ կարգած էր ընկեր Սուսերեանը:

Նախկին ուսուցիչը հակառակ իր թափած ջանքերուն, չէր կրցած սպառնացող վտանգին առաջքը առնել: Տիկին Սաթէն պահանջած էր Թորգոմը անպատճառ հեռացնել եւ վաճառականը չէր կրցած իր կնոջ պահանջումին դոհացում չտալ, մանաւանդ որ ինքն ալ կ'ուզէր կերպով մը վարձատրել «Շանթ Ակումբ»ի վարիչ Սուսերեանը, որ իր կողմը անցած էր իր ամբողջ խումբով:

Պարոն Թորգոմի համար մահացու հարուած մը եղած էր, երբ Թաղական Խորհուրդը իրեն յայտարարած էր թէ պաշտօնէն դադրած էր:

Թէեւ կը սպասէր այդպիսի տնօրինութեան մը, բայց միւս կողմէ կը յուսար, որ տեղի պիտի չունենար:

— Պաշտօնիս մէջ երբեք թերացում մը չեմ գործած, ի՞նչպէս կրնան զիս ճամբել, կ'ըսէր ինքնին:

Թաղական Խորհրդարանին մէջն ալ նոյնը ըսաւ:

— Կը փափաքէի գիտնալ, թէ ինչո՞ւ կը դադրեցուիմ պաշտօնէս, արդեօք անգիտակցաբար թերացո՞ւմ մը գործած եմ:

— Ոչ, պատասխանեց Միհրանիկ էֆէնտի, թերացում չէք գործած:

— Ուրեմն ի՞նչ է ձեր որոշումին թաքուն շարժառիթը:

— Թաքուն շարժառիթ չկայ, միայն թէ Խորհուրդս այնպէս որոշեց:

— Եթէ յանցանք մը գործած եմ, յայտնեցէք:

— Ամէն տարի վարժարաններու մէջ դասատուներ եւ տնօրէններ կը փոխուին՝ առանց յանցանք մը գործած ըլլալու, վարչական պատճառներով:

— Կը փափաքէի գիտնալ այդ պատճառները:

— Խորհուրդս ստիպուած չէ որոշումներուն բացատրութիւն տալ:

— Բայց երբ այդ որոշումը մարդու մը պատիւը կը խորտակէ, կարծեմ գոնէ այդ մարդը իրաւունք ունի բացատրութիւն ուզելու:

— Ապաքաս խորտակելու խնդիր չկայ: Պոլսոյ մէջ շատ վարժարան, հոս չեղաւ, ուրիշ տեղ գործ մը կը գտնես:

— Այո, բայց երբ հրաժարուելուս պատճառը մութ մնայ, ասիկա կրնայ կասկածներ յարուցանել եւ զիս վարկաբեկել: Երբոր ինծի հարցնեն, թէ ինչո՞ւ ճամբուած եմ այս վարժարանէն, ի՞նչ պատասխան տամ:

Այս պնդումները սպառեցին Մարգար էֆէնտիի համբերութիւնը, որ մինչեւ այն ատեն լուռ կեցած էր:

— Քեզի բան մը ըսե՞մ, ըսաւ, հարկ դատեցինք քեզ հրաժարեցնել, որովհետեւ որոշած ենք վարժարանին ուսման մակարդակը բարձրացնել:

— Լաւ, ասիկա ի՞նչ առնչութիւն ունի ինծի հետ:

— Սա առնչութիւնը ունի, որ այդ մակարդակին յարմար տեսուչի մը պէտք ունինք:

— Միթէ ես անկարո՞ղ եմ:

— Դուք ալ ձեր սահմանին մէջ կարող էք, բայց մեզի աւելի կարող մէկը պէտք է:

— Վա՞յ, անկարո՞ղ եմ եղեր, հա՞, գոչեց ուսուցիչը դողահար ձայնով մը:

— Մենք չուզեցինք ատանկ բան մը ըսել, բայց մեզ ստիպեցիր:

— Եւ ո՞ր կարող տեսուչն է, որ պիտի յաջորդէ ինծի:

— Ատիկա մեր գիտնալիք բանն է, պատասխանեց Մարգար էֆէնտի, չոր ձայնով մը:

— Պարոն Սուսերեանը, այնպէս չէ՞:

— Կրնայ ըլլալ· մեր գիտնալիք բանն է:

— Երկերե՛ս, կեղծաւո՛ր, խաբեբա՛յ, մըլտաց ուսուցիչը իր ակռաներուն մէջէն:

— Բայց Սուսերեանը կարծեմ ձեր սիրելի բարեկամն էր, դիտել տուաւ Մարգար էֆէնտի, ձեր գործակիցը եւ խորհրդատուն:

— Այո, զիս աղուոր խաբեց, հիմա կարգը ձեզի եկաւ:

Մարգար էֆէնտի հարկ չզատեց աւելի երկարելու այս վիճաբանութիւնը, ուստի Մանուկ աղային դառնալով՝ ըսաւ·

— Գործերնիս նայինք, շատ ժամանակ չունինք: Եկեղեցապատկան սրճարանին պայմանագրութիւնը պատրաստեցէք, հիմա նոր վարձակալը պիտի գայ ստորագրէ ու եռամսեան ալ պիտի վճարէ:

— Այո, պատրաստ է, պատասխանեց Մանուկ աղա:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար·)

Պ. Վարդերես Նոտարեան, Օր. Շուշանիկ Նոտարեան, Պ. Յակոբ Նոտարեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Նոտարեան, Տէր եւ Տիկին Ֆրանսուա Նոտարեան, Փիէր եւ Քաթրին Նոտարեան, Քրիսթին եւ Փասքալ Նոտարեան ինչպէս նաեւ Նոտարեան, Գուրեան, Պապուրեան, Զոլաքեան եւ Զօրեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, տագրոջ, հօրեղբօր, մեծ-հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՆՈՏԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 2ին, 72 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Օգոստ. 7) ժամը 16ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մանեւլէ-Համոյի գերեզմանատունը, ժամը 17.45ի առենները:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Վարդերես Նոտարեանի եւ ընտանիքին:

×

Այս առթիւ Պ. Վ. Նոտարեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի իր եղբօր յիշատակին:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի Օգոստոս 13ին, ինչպէս ամէն տարի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն: Երեքշաբթի Օգոստոս 15ին Հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի Վալանսի ամբարձման զոհերուն յիշատակին, ժամը առաւօտեան 10ին:

Կը հրաւիրուին բոլորը այդ ամբարձման 28րդ տարելիցին յիշատակը յարգելու:

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեւի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ (Կնիք)

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու գիշերօթիկ եւ փոքրիկներու կառտրի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար:

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան: Հեռաձայն 985-01-79:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆԻ

Միլանոյէն Տիկին Ճինա Ս. Սրապեան եւ զաւակները 200 հազար լիռ կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման, ի յիշատակ իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր՝ տաղարախտ Ստեփան Սրապեանի:

« ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԱԼԲՈՄ »Ի ԿՈՉԸ

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

ԶԻՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի բոլոր անոնցմէ, արտասահման թէ Հայաստան, — որոնք որեւէ յիշատակով կապուած են Զօր. Անդրանիկին եւ ծանօթ են անոր կեանքին ու գործին, — որ եթէ ունին անտիպ նկարներ ու նամակներ Զօրավարէն, բարի ըլլան ուղարկելու խմբագրութեանս իր մասին հրատարակելի հատորին համար:

Հասցէ.—
AVO — A. TOUMAYAN
P. O. B. 80179 — Tél. 266492
BOURDJ - HAMOUD
BEIRUT — LEBANON

Յ. Գ.— Կը խնդրուի արտասահմանի եւ Հայաստանի բոլոր թերթի խմբագրութիւններէն արտատպել այս կոչը:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւքսէմպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկիէ Կչիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

Գին 15 փրանք
փոստով՝ 17 փրանք
Դիմել «Յառաջ»ի

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հեռաձայն՝ 15-75-35-91-11 ապա ուզել՝ 17ը Վանեաս

Պայմաններ.— 14 օրէն աւելի, օրական 26 Ֆր., 7 օրէն 14 օր՝ 29 Ֆր. 7էն պակաս՝ 32 Ֆր.

ՄԵԾ ԳԱՐՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻ ԿՈՂՄԷ

Արտէշի գեղեցիկ հովիտին մէջ
Եկէք ապրիլ հայկական օր մը
Հարիւրաւոր հայ երիտասարդներով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ — ՃՈԽ ՍԵՂԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն գրաւոր, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի ընթացիկ եւ նոր հասցէն:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Փակուած են արձանագրութիւնները

1972 – 1973

Տարեշրջանի համար, դպրոցը լեցուած ըլլալով:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յուլիս 15էն ի վեր եւ մինչեւ Օգոստոս 31, ամէն օր ժամը 10.30էն 12.30 եւ 14.30էն 19.30:

ԳԱՐԶՈՒԻ

փորագրութիւնները եւ վիմագրութիւնները կը ցուցադրուին.—

LE BATEAU LAVOIR
50, rue Louvel et Brière
TOUQUES (14)

Ցուցահանդէսը կազմակերպած է Փիէր տը Թարթաս, «Գարզու փորագրիչ եւ վիմագրող» հատորի հրատարակութեան առթիւ:

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

«ՅԱՌԱՋ»

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI 8 AOUT 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e

— Tél. : 770-86-60 — C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·484
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.484

ՀՕՄ-Ի ՊԱՏԳ. ԺՈՂՈՎԷՆ ԵՏՔ

———0———

Յուլիսի սկիզբը իր 52րդ Պատգամաւորական Ժողովը գումարեց Հայ Օգնութեան Միութիւնը:

Աշխարհասփիւռ իր Թեւերով — աւելի քան 16·000 անդամներով գաղթաշխարհի բոլոր հայկական գօտիներուն մէջ — այս կազմակերպութիւնը միակն է իր տեսակին մէջ· գերազանցապէս Հայ քոյրերու եւ մայրերու պատկառելի հաստատութիւն մը իբրեւ, որուն 62 տարիներու պատմութիւնը վկայագրութիւնն է հայ կնոջ նուիրումի բնազդին եւ կոչումին:

Զլուած բան չէ մնացած իր իրագործումներուն մասին: 1909ի Կիլիկեան աղէտէն անմիջապէս վերջ, սուգի եւ աւերի մռայլ օրերուն, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մարմին կուտար այդ օրերու իր «Կարմիր Խաչ»ին ու ներկայի ՀՕՄին՝ հայ կինը հանրային լայն չափերու մէջ լծելու համար ընկերային մեր կեանքի ստիպողական աշխատանքներուն, 1890ական Թուականներէն ի վեր հալածանքի ու ցնցումներու ենթակայ ժողովուրդի հոգեկան կորովը պողպատելու գործին:

Թաւալող վաթսունէ աւելի տարիներու ընթացքին, հայ կեանքի ընդհանուր դիմայեղումներուն հետ դիմագիծ առաւ ու գործունէութեան համապատասխան ուղեգիծ մշակեց նաեւ Հայ Օգնութեան Միութիւնը:

Իր գաղափարական եւ սկզբունքի հաւատումները անխախտ պահելով հանդերձ սկիզբէն մինչեւ այսօր, Կազմակերպութիւնը ձգտած է սակայն պատշաճելու Ժամանակի պահանջներուն, — համազգային Թէ տեղական առումով: ՀՕՄ կոչուին իր շրջանային կամերը Թէ Գթութեան Խաչ, կարմիր ըլլան իր խաչերը Թէ կապոյտ, իրենց ընդհանրական ու հաւարակաց նպատակակէտը մնացած է ընկերային, մարդասիրական, մշակութային եւ կրթական գործը՝ գաղութէ գաղութ տարբեր տարողութեամբ Թերեւս, սակայն նոյն ոգիով եւ ազգային մտահոգութեամբ:

Եթէ առանձնայատկութիւն մը պիտի փնտռենք իր կառոյցին եւ նկարագրին մէջ ատիկա ժողովրդային էութիւնն է եւ ժողովրդապետական կերտուածքը Միութեան: — Շահարկող կազմակերպութիւն մը չէ, որ դրամատուներու մէջ կեդրոնացնէ անհատներու կամ ժողովրդային զանգուածներու կողմէ նուիրաբերուած պատահական ու կտակային գումարները եւ անոնց որոշ մէկ համեմատութիւնը յատկացնէ ծագող պահանջներուն: Ինչ որ կը ստանայ տարուան ընթացքին՝ կը յատկացնէ իր նպատակներուն, գրեթէ լրիւ: Եւ եթէ մասնիկ մը կամ բաժին մը կը պահէ՝ կ'ընէ ատիկա, պարզապէս նուիրաբերողներու եւ կտակարարներու կամքը յարգելու իր ստիպողութեան ճամբով:

Իր օրէնսդիր եւ գործադիր իշխանութիւններն են Միութեան ընդհանուր ժողովը եւ Կեդր. Վարչութիւնը: Անձնական հեղինակութեան որեւէ փորձ՝ այս կազմակերպութեան մէջ, կը բախի հաւաքականութեան գերիշխան ձայնին: Նիւթական ոչ մէկ միջոցով կարելի է խախտել ընտրական, օրինական եւ կազմակերպական սկզբունքներու բարոյական հիմքը: Ոչ մէկ անդամ կրնայ յաւակնիլ աւելի իրաւունքներ ունենալ՝ քան միւսը: Ամէն անձ մէկ է միայն, մէկ ձայն է սովորականօրէն, ու իր դիրքը, ընկերային եւ տնտեսական վարկը, տիտղոսն ու մտաւոր մակարդակը ոչ մէկ առանձնաշնորհումի իրաւունք կուտան իրեն: Հաւաքական եզրակացութիւններն են միայն, որ կը դառնան պարտադիր՝ անխտիր բոլորին համար:

Միութեան 16·000է աւելի անդամներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը կազմեն կիները· սակայն ճիշդ չէ «կանացի կազմակերպութիւն» որակել զայն: Այրերը միշտ մաս կազմած են անոր, մաս կը կազմեն ներկայիս ու մաս կրնան կազմել միշտ: Սխալ պիտի ըլլար սեռային նկարագիր տալ ՀՕՄին, խնդիր չէ որ բացառաբար կանացի դասը զինուորագրուած ըլլայ անոր շարքերուն մէջ: Հանրային ծառայութեան կոչուած կազմակերպութիւն մըն է եւ ամէն Հայ որ կը հաւատայ Միութեան առաջադրանքներուն ու կոչումին՝ բաց պէտք է գտնէ դուռները իր առջեւ, կանոնագրային եւ ծրագրային սկզբունքներու հանդէպ պարտադիր ենթակայութեան միակ պայմանով:

Պատգամաւորական 52րդ Ժողովէն վերջ, որ գումարուեցաւ քանի մը շաբաթ առաջ, մենք պիտի չուզենք այլեւս խօսիլ անցեալի այն բոլոր իրագործումներուն մասին, որոնք սեղմօրէն կ'երեւին արդէն վաթսունամեակին առիթով հրատարակուած «Յուշամատեան»ին մէջ: Ըսինք արդէն, առաջին իսկ տողերով, որ չլուած բան չէ մնացած:

Պիտի ուզենք սակայն հպանցիկ ակնարկով մը խորհրդածութեան եւ վերլուծումի նիւթ դարձնել հիմնական քանի մը կէտեր՝ որոնք տեղ գրաւած են արդէն օրակարգերու վրայ կամ նիւթ պէտք է դառնան լուրջ նկատառութեան, եթէ կ'ուզենք նախ իր համազգային դերակատարութեան եւ հանրային-ժողովրդական նկարագրին մէջ անխաթար պահել զայն, ապա մանաւանդ պատշաճիլ ժամանակի պահանջներուն:

Փորձառութիւնը ցոյց է տուած, որ միջավայրին, մտայնութեանց ու յարափոփոխ կեանքի պայմաններուն հետ հաշտ ընթանալու իրատեսութիւնը բաւական չէ՝ հայ համայնականութեան մէջ գործելու կոչուած ազգային կազմակերպութիւնները իրենց կոչումի ճամբուն վրայ պահելու համար:

Երբ «պատշաճելու» հեռատեսութիւնը խնդրոյ առարկայ միութեանց ներքին հրամայական պահանջներուն վրայ բացասական անդրադարձում կ'ունենայ՝ կը դառնայ ո՛չ Թէ նպաստ ու բարիք, այլ անպատեհութիւն եւ չարիք:

Յատկապէս արեւմտեան երկիրներու մէջ (Եւրոպա, Միացեալ Նահանգներ, եւայլն)՝ ուր նոր սերունդները կը տառապին հայաճանաչումի պակասէն եւ շեշտուած հակումը ունին ընդօրինակելու ամէն ինչ որ բնիկը կ'ընէ, միշտ առկայ է վտանգը այլայլումի եւ օտարացման:

Կը պարզենք մեր մտածումները, ըստ կարգի:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ ՔԱՆԹԱԼԻ ՄԷՋ

———0———

«ԶԳԱՑԱԿԱՆ» ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՕՌԻՅԱՔԻ ՀԱԶԱՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախագահ Փոմփիտու Կիրակի առաւօտ, Թռանով, Պրեկանսոնի արձակուրդի իր բնակավայրէն գնաց Օռիյաք եւ Մօրիաք, Օվերնեի այս երկու քաղաքները, որոնց առաջինին հազարամեակը կ'ոգեկոչուէր: Աւելի զգացական այցելութիւն մըն էր զոր կը կատարէր Փոմփիտու ինչպէս ինք ալ ըսաւ: Օվերնեը իր ծննդավայրն է եւ ուրեմն՝ վերադարձ մըն էր դէպի աղբիւրները:

Ընդունելութիւնը ջերմ էր, խանդավառ ու ընտանեկան: Աւելի քան Հանրապետութեան նախագահ մը, երկրին զաւակն էր զոր ժողովուրդը կ'ընդունէր:

Փոմփիտու ժամը 10էն քիչ առաջ էր որ կը հասնէր Թրոնքիէռի օդակայանը, ուր զինքը կը դիմաւորէին Ներքին եւ Գիւղատնտեսութեան նախարարները եւ քաղաքապետը:

Ծաղկեպսակ մը զետեղելէ ետք Մեռեալներու յուշարձանին, Նախագահը ճեղքելով իր հայրենակիցներու բազմութիւնը, կը հասնի մինչեւ եկեղեցի, ուր Փարիզի Կարդինալ – Արքեպիսկոպոսը՝ Մարթի, պատարագը կը մատուցանէր:

Այս արարողութենէն ետք, Նախագահը կ'երթար Թաղապետարան ուր պիտի արտասանէր իր առաջին ճառը: Ճամբան սակայն, պահ մը կանգ կ'առնէր ակադեմական, վիրաբոյժ եւ գրագէտ (նաեւ նուրբ գծագրիչ) Անրի Մոնտորի կիսանդրիին առջեւ, ու քանի մը խօսքով կ'ոգեկոչէր, Օվերնեի այս ուրիշ մէկ մեծ զաւակը: «Անրի Մոնտորի կեանքը, կ'ըսէր Փոմփիտու, յատկանշական է Քանթալցիներու կեանքին հակառակ անոր բացառիկ ճակատագրին: Քիչէն ճամբայ ելաւ, ինչպէս մեր շրջանի մարդոց մեծ մասը: Աշխատանքի պաշտամունքն ունէր բայց նաեւ պէտք ունէր հոգիի յաւելեալ բաժնի մը, ինչպէս կ'ըսեն այսօր»:

Ու Փոմփիտու որ հեղինակ է Ֆրանսական բանաստեղծութեան ժողովածուի մը, կը յիշատակէ նաեւ Մոնտորի նպաստը բանաստեղծութեան, մասնաւորաբար տարած վերլուծական կարեւոր աշխատանքը Մալարմէի գործին մասին: Մոնտոր, Վալերիի աթոռը կը գրաւէր Ֆրանսական Ակադեմիայի մէջ:

Ապա, Փոմփիտու կը հասնէր Քաղաքապետարանը, ուր փոքր անհամութիւններ կը պատահէին, երիտասարդ բողոքողներու կողմէ, որոնք ցուցատախտակներով ցոյց կ'ընէին Լարզաքի բարձրաւանդակին ի նպաստ:

Օռիյաք իր հազարամեակը կը տօնէր: Հիմնուած հազար տարի առաջ Աւրեղինոս կայսեր կողմէ, ուրկէ առած է արդէն իր անունը: Ու այսօր իր համբաւոր զաւակը կ'ընդունէր ոգեւորութեամբ: Փոմփիտու արդէն քաղաքական ճառ պիտի չխօսէր այլ պիտի գոհանար միայն անդրադառնալով շրջանի հողերուն եւ մասնաւորաբար գիւղատնտեսական հարցերու: «Հողագործութիւնը, կը շեշտէր Փոմփիտու, պիտի մնայ գլխաւոր զբաղումը եւ գլխաւոր հարստութիւնը Քանթալցիներուն եւ այս հողագործութիւնը անհրաժեշտօրէն ընտանեկան շահագործման հողագործութիւն մը պիտի ըլլայ: Որպէսզի այս հողագործութիւնը կարենայ բնականոն ձեւով զարգանալ, պէտք է շահաբեր ըլլայ եւ որպէսզի շահաբեր ըլլայ պէտք է տրամաբանօրէն կազմակերպուի եւ արդիականացուի»:

Քանի մը ժամ ետք, Նախագահ Փոմփիտու կը խօսէր նոր ճառ մը, այս անգամ Մօրիաքի մէջ, ուր կ'ըսէր ի մէջ այլոց.— «Մօտ 15 տարի է հսկայական յառաջդիմութիւն ըրինք: Այս յառաջդիմութիւնները ամէն կողմ կը տեսնուին, ոչ միայն մեծ քաղաքներու եւ ամէնէն հարուստ ու ճարտարարուեստականացած նահանգներու մէջ: Բայց հո՛ս, Քանթալի մէջ, այս յառաջդիմութիւնները հո՛ս են, հողին մէջ: Կը վկայեն: Փաստն են որ, կրկին, պատմութեան մէջ, մեր երկիրը նոր բոյն մը գտած է եւ Թէ, եթէ ուզենք դէպի օրէ օր աւելի մեծ բարգաւաճման շրջան մը կ'երթանք: Հաւատք ունենանք Ֆրանսայի»:

Նախագահը ցոյց կուտար նաեւ Թէ «հոգին» մէջ մէկն է երբ կ'ըսէր Թէ «Օվերնեը երբեք յուսահատած չէ, կը բաւէ Աստերիքս կարդալ համոզուելու համար» կամ երբ Օռիյաք կը հասնէր փոքրիկ ցոյցերու մէջ, ժպտելով կ'ակնարկէր Ժան Եանի վերջին ժապաւէնին «Թու լը մոնտ իլ է պօ, թու լը մոնտ իլ է ժանթիլ»:

Իրիկուան մօտ Նախագահ Փոմփիտու Պրեկանսոն կը վերադառնար:

ԵՐԿՐՈՐԴԸ ԳՏՆՈՒԵՑԱՒ

Դեմոկրատ կուսակցութեան Թեկնածու Մք. Կովերն ի վերջոյ գտաւ իր երկրորդը, որ շատ բան կրնայ փոխել ցարդ ի նպաստ Նիքսընի եղած նախատեսութեանց մէջ:

Արդարեւ Մք. Կովերնի ցանկակիցն է՝ Սէրճընթ Շրայվէր, որ կարող մէկն ըլլալէ աւելի բան մըն է, Քենըտիի փեսայ է:

Ծանօթ է որ Քենըտիի անունը միշտ կախարդական բան մը ունի Միացեալ Նահանգներուն մէջ եւ մեծ դեր կրնայ խաղալ ի նպաստ Մք. Կովերնի:

57 տարեկան, ամուսնացած Քենըտիներու քրոջ հետ, Շրայվէր Փարիզի դեսպան եղած է եւ այդ առթիւ պտըտած Ֆրանսայի զանազան շրջանները: Կաթոլիկ է եւ Մք. Կովերն կը խորհի Թէ իր այս ընտրութեամբ պիտի կարենայ փրկել ինչ որ շատերու համար շատոնց կորսուած դատ մըն էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՍԿԻ վերջապէս խաղ մը շահեցաւ, 11րդը, եւ կրցաւ քիչ մը նուազեցնել Ֆիշէրի հետ ունեցած տարբերութիւնը, որ ներկայիս վեցուկէս – չորսուկէս է: Յոյս կայ որ այս արդիւնքը քիչ մը ինքնավստահութիւն տայ խորհրդային ախոյեանին եւ համոզուի որ տակաւին ամէն ինչ վերջացած չէ:

ԻՏԱԼԱՑԻ՝ Պասսօ հեծանիւի աշխարհի ախոյեան դարձաւ, Կափի մէջ, վերջին պահուն անցնելով Պիթոսսին եւ Կիմոնը:

ՎԱՌԻ նահանգի 12 ընտրեալներու յանձնախումբը հրապարակեց կարծիքի այն քննութիւնը զոր կատարած էր Վառի 153 գիւղերու մօտ, 1971 Յուլիս 16ի օրէնքի հիման վրայ, որ կը նախատեսէ քոմիւններու համախմբումը եւ ձուլումը: 152 համայնք դէմ արտայայտուած են ձուլումի, միայն Սէն-Ռաֆայէլն է որ պատրաստ է ձուլուելու Ֆրէժիւսի հետ:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ «Սեւ Սեպտեմբեր» կազմակերպութիւնը կը յայտարարէ Թէ Թրիէսթէի եղեռնափորձին հեղինակն է: Ըստ իրենց այդ արարական քարիւղը սահմանուած էր Արեւմտեան Գերմանիոյ նման Իսրայէլի բարեկամ երկիրներու: Նոյն կազմակերպութիւնը կը պահանջէ նաեւ իսրայելեան պայթած նաւուն խափանարարական արարքին պատասխանատուութիւնը: Ծանօթ է որ նաւ մը պայթեցաւ Միջերկրականի մէջ եւ հրամանատարն ալ զոհ գնաց: Միւս կողմէ Պէյրութէն կը հաղորդեն որ 36 տարեկանին քանէրի զոհ գացած է Ասատ ալ Շամալի որ «Սեւ Սեպտեմբեր»ի ուղեղը կը նկատուէր:

ՄԵԾՆ – ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ մէջ տոքերներու գործադուլը կը շարունակուի:

ՁԱՂՐԷՊԻ մէջ շարք մը ձերբակալութիւններ եղած են: Շուրջ 10 ազգայնականներ ձերբակալուած են այն առարկութեամբ Թէ խանգարած են խրուաթ համայնավար նախկին ղեկավար՝ Փերօ Փիրքէրի յուղարկաւորութիւնը:

ԸՍՏԱՆՊՕԼ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

(Ե· եւ վերջին մաս)

— Անոնք ալ կը պատմեմ, ըսաւ Նեվրուզը:

— Դուն աղէկ մը կատղեցար, պոռաց նորէն Գոհարը: Գէշանոցներուն կնիկները անգամ քու ատ ըսածներդ չեն ըսեր: Երէկ ըսիր չձգեցի հիմա նորէն կ'ըսես: Մարդ չկայ, կեսուր չկայ գլխուդ վերեւ, ամէնուն պատմէ ինչ որ մտքէդ կ'անցընես: Մայրդ իմանար որ դուն ատանկ անվայել խօսքեր կ'ընես, բերանդ կը պատռէր:

Դչխուն բեռէն պահենները հանեց, առաջքը բաց, առանց կոճակի, արծաթ խայթաններով եզերուած սուրխական էնթարին հագաւ որ մինչեւ կրունկները իջաւ··· Կողմերը միացնելով Թարապուլուս գօտին կապեց: Վրայէն սալթան, անոր վրայէն ճիպպէն հագաւ, երկուքն ալ Շամու կարմիր չուխայէ ու նոյնպէս արծաթ խայթաններով: Ճիպպէին քէօսթէկը կոնքէ կոնք ամրացուց: Սեւ Թաղիքը գլուխը դրաւ, վրայէն լաչակը առաւ, ոսկեզօծ սրմա սաչախներով, որոնք շրջանակեցին ճակատը քունքէ քունք ու երկու այտերուն կիսաբոլորակները: Հալէպի դեղին մորթէ չետուկները անցուց ոտքերը: Դչխուն Ըստանպօլ կը մտնէր, աղային կ'երթար:

Ամուսինը՝ Այլայեանը, եղբօրորդին՝ Մկրչը նաւ եկան առնելու համար զինքը: Ամուսինը նոր ածիլուեր էր, պեխերը վեր ոլորեր էր: Նոյնը գտաւ, ճիշդ ինչպէս վերջին անգամ գիւղը ղրկած նկարին մէջ կ'երեւար: Մկրչը խնդաց հօրաքրոջը: Գիւղն ալ անանկ էր, կը խնդար Այլայեանը «բարի եկար Դչխու» ըսաւ: Մկրչը հօրաքրոջը ձեռքը պագաւ: Գոյքերը առին, երկու պարկ էր արդէն, երեքը միասին քարափ ելան:

Այլայեանը մօտակայ Թէյարան մը տարաւ: Քանի մը յաճախորդ միայն նստեր էին, առտուն այդ ժամուն ո՞վ կ'ըլլայ: Դչխուին նայեցան: «Դչխու բան կերե՞ր ես, անօթի չե՞ս» հարցուց ամուսինը: «Կերեր եմ» ըսաւ: Թէյ մը խմեցին:

Ամէնքէն առաջ Վոսփորի առջեւ շոգենաւով Ենիգիւղէն Թորոս աղան եկաւ: Դչխուին մօրքուրայրն էր: Նաւ հանդիպեր էր, չէր գտեր. Թէյարան եկաւ: Ետեւէն Նիկողոս աղան եկաւ Պէյքօզէն, փռապան էր, ամուսինին հօրքուրայրն էր: Ետեւէն Գանլըճայէն Գէորգ աղան եկաւ:Նիկողոս աղային եղբայրն էր, փռապան էր, Դչխուին հօրքուրայրն էր: Անոնց ետեւէն Արուըթն ու Միքայէլը եկան Սկիւտարէն Ղըլար Աղասիէն, Արխանենց փուռէն, խմորը կը բանէին. Դչխուին տալերը առած էին, Այլայենց փեսայ էին: Աթրազարէն Նըշանը, Ակոբը եկան, սեմերճի էին, ամուսինին մօրքուրորդիներն էին: Ավրատ Բազարըէն Ալթըմէրմէրէն Կարապետը, Սարգիսը եկան, կերավաճառ էին, խոտ, գարի, յարդ կը ծախէին, Այլայեանց գերդաստանին միւս տուներէն էին, ամուսինին հօրեղբօր որդիներն էին, Իմիրկեանէն Թորոսը, Կոզիկը, Մաքրիգիւղէն Գասպարը, Գատըգիւղէն Տիգրանը, Սիրքէճիէն Բարսեղը եկան ու եկան, սեմերճի կ'ըսես, խմոր բանող կ'ըսես կերավաճառ կ'ըսես, արդէն Արմտանցիները, Թեղուտցիները, Զիմառցիները ուրիշ ի՞նչ կ'ըլլային: «Բարի եկար Դչխու, ապաշխարնք ըլլայ» ինչպէս երկիր ճամբորդութենէ եկողներուն կ'ըսէին, «Աւետիս աչքդ լուս» ըսին տարեցները: «Այլայեան աչքդ լուս» Դչխու բարի եկար, ըսին երիտասարդները: Ցորենին բերքը հարցուցին, խաղող շատ կա՞ր հարցուցին, Թութերը շատ Թութ տուի՞ն հարցուցին, ընկոյզ շատ կա՞ր հարցուցին. անձրեւ եկա՞ւ, հարմունք եղա՞ւ հարցուցին ամէնքն ալ աղէ՞կ են հարցուցին: «Ոտքի վրայ այսչափ կ'ըլլայ, ետքէն կուգանք կը խօսինք» ըսին ու մեկնեցան:

Սըլոն, Մեվլուտը, քարափի խաներէն մէկը բեռնակիր էին: Սըլոն Քուրդ էր, Կախմխցի էր, մշակ եղած էր իրենց տունը: Կախմըխին արտերը, Արմտանի արտերը խառն էին, իրարու կից էին: Մեվլուտը Արմտանցի էր, Թուրք էր, «Դչխու հարսիկ» կը կանչէր իրեն: Ենիչերոնց տղան չէր, կ'ըսեն, Այլայեանց տղան էր, Այլայեանց հացովը մեծցած էր: Դչխուի գալը իմանալով վազելով եկան: «Աղա աչքդ լուս, բարի եկար Դչխու քուրու» ըսին երկուքն ալ Ջուրերու պէս հայերէն կը խօսէին, «մենք պարկերը կը տանինք» ըսին, երկու պարկ էր արդէն, շալկեցին:

Սըլոն, Մեվլուտը առջեւէն, Դչխուն ամուսինը, Մկրչը, երկու փեսաները, Արուըթն ու Միքայէլը խումբով ետեւէն քալեցին: Ճամբան, կամուրջը չդարձած, Նեվրուզին, Գոհարին հանդիպեցան որոնք իրենց էրիկներուն հետ կ'երթային: «Ղըզ Դչխու, նորէն իրար տեսանք, մեր էրիկներուն հետ աղայիդ խանութը կուգանք, կը հասկնանք քու տունդ, Գոհարին հետ քեզ տեսնել կուգանք օր մը» ըսին: «Ասոնք ո՞վ են, աս ղըղըլպաշի կնիկները ո՞ւրկէ կը ճանչնաս, աս մէկն ալ Հա՞յ է, ի՞նչ է, Գոհար կ'ըսէ» հարցուցին ամուսինն ու փեսաները: «Հայ չէ, ան ալ ղըղըլպաշի կնիկ է, անոնք ալ Գոհար անունը ունին, Արջըդիէն են, մէկը Ակընիկ է, միւսը Բաղմաչէնէն, ճամբան մէկտեղ եկանք, տասնըհինգ օր մէկտեղ նստանք, ելանք, պառկեցանք» ըսաւ Դչխուն: «Եաման կ'երեւայ Նեվրուզ ըսածդ, աչքերը ինտո՛ր կը փայլէին» ըսաւ Միքայէլը: «Ինտո՞ր ալ հասկցար, ըսաւ Դչխուն, եաման է, քաշուիլ չունի, ով կ'ուզէ ըլլայ միտքը ինչ կայ համարձակ կը խօսի» ըսաւ Դչխուն:

— Սըլօ ըսաւ Դչխուն, երբ կամուրջէն սկսան քալել, Խաճէէթ էնթարի մը կ'ուզէ քենէ, աղաչեց ինծի որ ըսեմ քեզի: Մոշուտցի բիր սուլթանին, Խելմըկացի Աղային Տղան, Դարգըլոխցի Թեմիրը իրենց կնիկներուն ղրկեր են, անոնց էնթարիէն:

— Անոնք Դարգըլոխցի Թեմիր, Խելըմկացի Աղային, Մոշուտցի Բիր սուլթանի տղաքն են, ես ի՞նչ եմ, ես համալ մըն եմ ըսաւ Սըլօն:

— Ի՞նչ կայ, ձի մը ջորի մը չէ քենէ ուզածը ըսաւ Դչխուն, ճահել մըն է, կը փափաքի, դուն ալ էրիկն ես, քու տունդ կը դարձնէ, արտերդ կը քաղէ, քու տըղաքդ կը մեծցնէ: Հելէ մէկ տարուանդ, լաոդ, որ արթննայ ու մայրը քովը չըլլայ մէկ ձայն կը պոռայ: Կապուտ կապանի ձեր արտին քովի մեր արտը քաղեցինք. երկու գիշեր հոն մնացինք: Մէկ անգամուն մայրը քովը չկար, արթնցաւ, լացաւ, ես գացի, ի՞նչ կ'ըլլաս ըսի, պտկները սեղմեց, նայեցաւ նայեցաւ ինծի, մէկ մըն ալ անանկ ձայն մը ձգեց պոռաց որ ես վախցայ, փախայ, հիմա պիտի ճաթի ըսի մինչեւ որ մայրը հասաւ, ծիծը բերանը դրաւ որ ձայնը կտրեց: Հիմակուընէ յայտնի է, խոշոր Քուրդ մը պիտի ըլլայ, մեր Ս· Գէորգի, ձեր Կախմխի Քուրդերէն չէ, Տուժիկլի Քուրդերէն, Գուռէշանցի, Հայդարանցի Քուրդերէն· Սըլօն խնդաց:

Մեվլուտին ալ որ Սիլոյին հետ կը քալէին՝

— Մեվլուտ, ըսաւ Դչխուն, հարըդ, մարըդ եղէն վեր չեկան: Անոնք մինչեւ ձիւնը չգայ տուն կուգա՞ն: Աղուորակ մարըդ քուրըդ կարգեց, հարս ըրաւ, Քեմախու վերի Ուխտիկը Էյուպ աղա մը կայ, շատ ունեւոր է եղեր, անոր տուաւ: Վաթսուն տարեկանէն ալ աւելի է կ'ըսեն, քենէ չէ, ինծմէ ալ մեծ տղայ ունի:

— Կարգելը գրեր էին ըմը ծեր ըլլալը չէին գրեր, ըսաւ Մեվլուտը: Հարըս մարըս խե՞լք ունին: Տըլլիկին մէկն են երկուքն ալ Անչա մօրքուրիս մարիֆէթն է: Ինք Քեմախցի էրիկ առաւ, քուրս ալ հոն տարաւ: Ես հոն ըլլայի կը Թողէի՞: Ու աւելցուց·— Ես քու Ըստանպօլ գալէդ լուր չունէի Դչխու հարսիկ, չէնը կը գրէի որ Զերմայի եգիներու չամամներէն հատ մը հետդ բերէիր: Իմ աշխատած խանիս տէրը շատ հարուստ է, խան մըն ալ Սիրքէճի ունի, Հայ է: Անցած տարի մեր չամամներէն հատ մը ունէր, ո՞վ էր տուեր չեմ գիտեր, օրը մինչեւ իրիկուն ձեռքէն չէր ձգեր կը հոտուըտար, շատ կը սիրէր: Անոր համար բերել պիտի տայի:

— Ես երեք հատ բերի, մօրքուրարս ուղեր էր, բեռի մէջն է, մէկ հատը քեզի տամ, ըսաւ Դչխուն: Մեվլուտը ուրախացաւ:

Ենի Ճամիին կամարէն անցան, Մըսըր Չարշըսիին դռնէն քալեցին: Կետիկ փաշա պիտի երթային: Այլայեանը տուն մը վարձած էր հոն պիտի տանէին Դչխուն:

— Ի՞նչ ալ դէշ դէշ կը նային ինծի աս Ըստանպօլի մարդիկը ըսաւ Դչխուն:

— Թող նային, ըսաւ Միքայէլը, մեր Արմտաններու հագուստները չեն տեսեր, կը զարմանան:

— Դչխու, դուն ալ, ըսաւ Արուըթ, հարսնեւորի պէս հագուեր ես: Շիլեբուդ, ճակտիդ բուպիէներդ, ձեռքերուդ հինան պակաս են:

— Եգիէն Թութ ժողվելու, ջրելու, Թէ լեռ խոտ քաղելու լաթերովդ գա՞ր: Հարկաւ Ըստանպօլ պահենները պիտի հագուէր ու գար, ըսաւ Միքայէլը:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

(1972 Յուլիս)

ԼՈՅՍԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐ

ՀԱՆՐԻ ՏԻՒՆԱՆ(*)

(1828–1910)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՀԻՄՆԱԴԻՐԸ

—O—

Բ.

Փետրուար ամսուան վերջերուն, Տիւնան խումբ մը զուիցերացի անձնաւորութիւններու հետ կը ներկայանայ Նափոլէոն Գ. կայսեր, Թիւյլըրիի սրահներուն մէջ: Հանրի Տիւնանի առանձին տեսակցութիւն մը ունենալու խնդրանքը չէր ընդունուած: Սակայն կայսրը ներկաներուն ձեռքը սեղմելէ ետք, Տիւնանի հետ կը քաշուի պատուհանի մը առջեւ եւ կ'ըսէ·

— Կը շնորհաւորեմ ձեզ, Պր· Տիւնան: Դուք քաջութիւնը ունեցաք գրելու բաներ, զորս շատերը գիտեն, բայց կը վախնան ըսելու: Պատերազմը աշխարհի մեծագոյն չարիքն է: Զգուշացէք կարգ մը զինուորականներէ, որոնք պիտի ուզեն յուսահատեցնել ձեզ: Շարունակեցէք

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

Շատեր ուղեր էին զինքը, բայց վերէն կը նայէր իր Թեկնածուներուն վրայ՝ գիտակից իր հրապոյրներուն· բայց այլեւս երկու տարիէ ուզող չկար, երբ ահա Խաչիկ որ իրենց վարպետին խալֆան էր ու ամէն օր կ'երթար կուգար եաղմա ու ներկ բերել, տանելու համար, զարնուեր էր իրեն:

Սկիզբները Եւփիմէ ականջ չէր կախեր, բայց հետզհետէ տարուեր էր անոր յամառ ու հետապնդող սէրէն· բարձրահասակ ու Թիկնեղ կորիճ մըն էր վերջապէս, որ ինքզինքը սեպել կուտար Թաղին մէջ, ամէն կարգի Թաղային շարժումներու գլուխը կը գտնուէր· ընկերներուն հետ բարի, աղէկ ու գէշ օրերնուն հասնող, շիտակ ու զօրաւոր, անիկա չէր կրնար անտարբեր ձգել սիրտ ունեցող աղջիկ մը, բայց երբ անգամ մը խմէր, ինքզինքը կը կորսնցնէր, քանի՛, քանի՛ գինետունի կռիւներու հերոսը եղած էր անիկա· անգամ մը որ իր դեղեւուն սրունքներուն վրայ կենար, կարմիր ու լայն գօտին պնդացնէր մէջքին վրայ ու աչքերը ըսպառնային··· ամա՛ն··· ո՞վ իր ոտքին կը հասնէր:

Իբր խոհեմ եւ զգուշաւոր կին Երանիկ հանըմ չէր ուզեր Խաչիկը որ գինովի գէշ համբաւ ունէր· պարբերաբար գինովցող մարդու յատուկ խոժոռութիւն մը· անոր սԹափած ժամերուն մէջ զայն անհաղորդ կը դարձնէր ու հակակրելի, նոյնիսկ երբ պարզ դիտողութիւն մը ունենար ընելիք բանած բաներնուն վրայ, ան ի՞նչ կերպ էր, ան ի՞նչ ձայն էր, ան ի՞նչ նայուածք էր···

— Զխմած ժամուն ալ չիքեա՞ր մըն է, ըսաւ վերջապէս իր աղջկան, իբր գերագոյն առարկութիւն, երեսը ժանգոտ Թէնէքէի կը նմանի, հազար օրը մէյ մը խընդայ նէ չէօփլիւկը արեւ կը ծագի···

Վիրաւորուած այս վերջին դիտողութիւններէն, Եւփիմէ ոտքի ելաւ, դուրս ելլել ուզեց, կրկին վերադարձաւ ու կարծես վրէժը լուծելու համար ըսաւ մօրը·

— Ատա՞նկ է··· Թող ատանկ ըլլայ, դուն պիտի չառնես եա, իմ ուզածս է··· ես որի՞ վրայ յոյս դնեմ, ո՞վ ինծի տէր պիտի ըլլայ· ամէնուն բերնին ծամոց պիտի մնամ··· դուռ դրացի հասկցեր են որ բան մը կայ, վրանիս կը խօսին, բայց եԹէ բանի մը կապուի գործը, նշանուինք, լմննայ, ան ատեն որի՞ ինչ···

— Վո՛ւյ··· դուռ դրացին ի՞նչ կրնայ խօսիլ մեր վրայ· ոսկին փաս չի վերցներ, Եւփիմէ՛, ակռանին կը հասնի նէ Թող խածնեն, ամէն պտուղի ձեռք չի հասնիր, ամէն Թռչունի միս չուտուիր···

Այս խօսքերը ընդհատուեցան դուռի բախումով· Եւփիմէ մասամբ գոհ այս խօսակցութեան վերջ տրուելուն եւ մասամբ ալ հոգին յոյսով վառած, ճապուկ շարժումով մը խուսափեցաւ սենեակէն եւ գնաց դուռը բանալու:

Անմիջապէս էրիկ մարդու խոպոտ ձայներ հասան մինչեւ վեր եւ մինչ նորեկները կը բարձրանային, Երանիկ հանըմ ինքնիրեն տրտնջալով կը յարդարէր բազմոցին ծածկոցը:

— Երանի՛կ, պոռաց տարեց մարդ մը սենեակէն ներս մտնելով, Խաչիկը աս օրին ծով գացեր է, կարմիրները լուացեր է, վաղը գործ կայ··· առի հետս բերի, նայէ ինչ կ'ըսէ կոր:

Երանիկ հանըմ ընդոստ ետեւ դարձաւ· յուզումէն եւ զարմացումէն մինչեւ ճակատը կարմրած էր· դրանը մէջ կեցած՝ եղբայրը կը տատամսէր Խաչիկին սպասելով· ոտնամանները հաներ էր եւ ֆէսը ու հագուստները վարը բակին մէջ Թօթվեր էր, բայց դեռ ձիւնի ծուէններ կը ճերմկտէին երկայն բալթոյին Թիկունքը ու քղանցքները:

— Ներս չմտնա՞ս, սենեակը պիտի պաղի:

Մարտիկ տայի անգամ մըն ալ ետեւ նայեցաւ ու դարձեալ Խաչիկը չտեսնելով ինքնիրեն խնդաց, ներս եկաւ եւ կամաց ու հեգնական ձայնով մը ըսաւ քրոջը·

— Ասոնք վարը ի՞նչ կը տնտընան աս ցուրտերուն:

Մարտիկ տայի Խաչիկին գինետունի ընկեր, այս վերջնոյն կողմը կը բռնէր· մազաղուրկ եւ տարեց մարդ մըն էր ինքն իր վրայ կծկտած, ժամանակաւ եաղմաճի եղած էր, բայց ատենէ մը ի վեր անգործութեան դատապարտուեր էր յօդացաւի պատճառաւ որ երբեմն զինքը կ'անդամալուծէր ամենափոքր շարժումին սոսկալի ցաւեր պատճառելով:

— Ի՞նչ օդ եղաւ, Երանիկ, կ'ըսէր Թաց ու Թաւ յօնքերուն մէջէն դէպի պատուհանը նայելով եւ կրակարանին վրայ ձեռքերը տաքցնելով, որոնց աղուամազերը ցուրտէն ցցուեր էին···

— Վա՛յ, հրամմէ նայինք՛, Խաչի՛կ, ըսաւ յանկարծ դրանը մէջ տեսնելով իր ընկերոջ արքենի հասակը, որ կարծես դռներէն ներս չէր մտներ:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(2 – Շար·)

ձեր առաքելութիւնը: Ես միշտ ձեր հետը պիտի ըլլամ…

Տիւնանի միտքը միշտ յածախուած է Սոլֆերինոյի մարտադաշտին ահաւոր պատկերներէն եւ մանաւանդ այդ խեղճ վիրաւորներէն, որոնք անբուժելի նկատուելով կը լքուէին իրենց ճակատագրին: Կը տեսնէ այդ երիտասարդ զինուորը, որուն դէմքին մէկ մասը չկար, որ բերան իսկ չունէր աղաղակելու համար, եւ լքուած էր արիւնլուայ քուրջի մը պէս: Ինք միայն, ճերմակ հագած մարդը, մօտեցած էր խեղճին եւ ջուր սրսկած էր անոր ահաւոր վէրքին վրայ:

Տիւնան կարճ տեսակցութիւն մը կ'ունենայ Մուանէի հետ, Ժընեւի մէջ, ու անմիջապէս կ'անցնի Պերլին, ուր տեղի պիտի ունենայ վիճակագրական համագումար մը, որուն բժիշկներ ալ պիտի մասնակցին: Առիթ մը պիտի ըլլայ, որպէսզի Տիւնան պարզէ իր տեսակէտները եւ ներկայացուցիչներ հրաւիրէ Ժընեւի համագումարին: Հոլանտայի ներկայացուցիչը կը կարդայ Տիւնանի գրած ճառը եւ ներկաներէն կը խնդրէ, որ միջամտեն իրենց կառավարութիւններուն մօտ, որպէսզի լիազօր ներկայացուցիչներ ղրկեն Ժընեւի համագումարին:

Ժընեւ վերադառնալէ առաջ, Տիւնան տեսակցութիւն մը կ'ունենայ Սաքսի Թագաւորին հետ, որպէսզի լիազօր ներկայացուցիչ մը ղրկէ համագումարին: Թագաւորը կը խոստանայ: Աւստրիական կառավարութիւնը վերապահութիւն ցոյց կու տայ. իսկ Անգլիացիները իրենց առասպելական ամբարտաւանութեամբ կը պատասխանեն.

— Անգլիա ոչ ոքի պէտք ունի խնամելու համար իր վիրաւորները:

Սակայն 1863 Հոկտեմբեր 25ին, երբ կը բացուի Ժընեւի համագումարը գրեթէ բոլոր ազգերը ներկայ են հոն:

Բոլոր պատուիրակները խօսք կ'առնեն իրարու ետեւէ: Սպանիոյ պատուիրակը կը պատմէ դրուագ մը, իր երկրի անցեալէն: «Իզապէլ Թագուհին, կ'ըսէ, վրաններ լարել տուած էր Կրանատա քաղաքին պարիսպներուն տակ, վիրաւորները պատսպարելու համար: Վրաններուն վրայ կարուած էին խաչաձեւ լաթեր: Պատերազմող կողմերը յարգեցին այդ վրանները, որոնց վրայ կար խաչի նշանը»:

Եւ համագումարը իւրացուց անմիջապէս հետեւեալ բանաձեւը.—

«Կամաւոր հիւանդապահները, որ երկրի ալ պատկանին, իրենց թեւին վրայ պէտք է կրեն խաչի նշանը, կարմիր գոյնով»:

1864 Փետրուար 1ին տեղի կ'ունենայ Փրուսիա — Տանըմարքա պատերազմը: Ապրիլ 5ին, Տուփել քաղաքը կը ռմբակոծուի, մեռելներ ու վիրաւորներ կան երկու կողմէն ալ, ձիւնը ծածկած է դաշտերը: Իրիկուան ժամը չորսին, ռմբակոծումը կը դադրի եւ փրուսիական կողմէն կը յայտնուի մարդ մը, որ կը ճօճէ ճերմակ դրօշակ մը, մէջտեղը կարմիր խաչով: Անոր կը հետեւին հիւանդապահներ, թեւերնուն վրայ միշտ կարմիր խաչ մը: Պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, կը պատահի այսպիսի բան մը: Հրացանները եւ թնթանօթները կը լռեն ի տես այս նոր դրօշակին: Վիրաւորները կը փոխադրուին հիւանդանոց, եւ պատերազմը կը վերսկսի:

Նոյն տարին, Օգոստոս 8ին տեղի կ'ունենայ Ժընեւի երկրորդ համագումարը, եւ Օգոստոս 12ին կը ստորագրուի Ժընեւի հռչակաւոր համաձայնութիւնը, ըստ որուն հիւանդատար կառքերը, հիւանդանոցները պէտք է նկատուին չէզոք՝ պատերազմող ազգերու կողմէ: Վիրաւոր զինուորները պէտք է խնամուին, ինչ ազգի ալ պատկանին. այն տունը, ուր վիրաւոր զինուոր մը ապաստան գտած է, պէտք է անձեռնմխելի նկատուի, եւայլն:

Եւ զարմանալին հոն է, որ Տիւնան համեստօրէն հեռու մնաց այս ժողովէն: Ճակատագիրը յաճախ դէշ խաղեր կը խաղայ այն լոյսի ասպետներուն, որոնք կը ջանան մարդկութիւնը մղել դէպի լուսաւոր բարձունքներ:

Շլացած այդ բարձունքներու մաքուր լոյսէն, Տիւնան մոռցած էր կեանքի իրականութիւնները, մոռցած էր մանաւանդ ճամբայի ջաղացքները:

Առտու մը «Ժուռնալ տը Ժընեւ»ի տեղական լուրերու սիւնակին մէջ կը կարդայ հետեւեալը. «Տրուած ըլլալով, որ Պր. Հանրի Տիւնան գիտակցաբար խաբած է իր գործակիցները, ճամբայի ջաղացքներուն առընչութեամբ, սիվիլ դատարանը զայն կը դատապարտէ հատուցանել պատճառած վնասները»:

Եւ ահա եթերին մէջ սլացող տեսանողը ինքզինք կը գտնէ բիրտ իրականութեան սալայատակին վրայ: Ո՛չ, Տիւնան մը չի կրնար խաբեբայ ըլլալ. Տիւնան ոչ միայն չէր ուզած վնասել անհատներու, այլ եղած է մարդկութեան բարերարներէն մէկը…

Անմիջապէս կ'առնէ իր հաշուի տետրակները եւ կ'անդրադառնայ, որ նիւթապէս անկարող է վնասները հատուցանելու, աւելին՝ իր դրամատան կը պարտի 30.000 զուիցերական ֆրանք: Մէկ խօսքով Հանրի Տիւնան սնանկացած է: Այդ օրերուն, եւ այդպիսի մարդոց համար, սնանկութիւն կը նշանակէր անպատուութիւն: Շատեր անձնասպան եղած էին:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Սկիզբը կարդալ Օգոստոս 1ի «Յառաջ»ին մէջ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳէՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ, գրեց Աւօ, տպարան Սեւան, Պէյրութ 1972:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ԵՐԷԿ

ՄԱՔՍ ԼԻՆՏԷՐ, ԿԱՄ ԱՌԱՋԻՆ ՎԸՏԷԹԸ

Մաքս Լինտէր ծնած է Պորտօ քաղաքը եւ հոն առած է իր երկրորդական ուսումը: Շուտով կը ժամնէ Փարիզ ու երկրորդական դերեր կը վերցնէ Պուլվարի թատրոններուն մէջ, առանց որոշ յաջողութիւն մը ձեռք ձգելու:

Բարեկամ մը զինք կը տանի Վէնսէնի սթիւտիօն եւ կը ներկայացնէ բեմադրիչ Զեքքայի: Լինտէր միշտ կը խնամէր իր արտաքինը եւ համակրելի դիմագիծ մը ունէր:

Զեքքա նոր դերեր յանձնեց կարճ ժապաւէններու մէջ, որոնց պատրաստութիւնը մէկ օր կը տեւէր միայն: Բնականաբար, Լինտէր հասկցած էր, որ շարժապատկերը պէտք չէ շփոթել թատրոնի հետ, եթէ երկրորդին մէջ յաճախ անհրաժեշտ է շարժուձեւերու չափազանցութիւնը, առաջինին համար պէտք է աւելի զուսպ եւ աւելի բնական ըլլալ: Եւ կամաց կամաց ինքնիրեն համար ստեղծեց համակրելի տիպար մը: Լաւ ընտանիքի զաւակ, մաքուր հագուած, վայելուչ, որ միշտ յաջողութեամբ դուրս կը պրծի դժուարութիւններէն: Մաքս Լինտէրի համբաւը տարածուեցաւ աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ եւ ան դարձաւ փնտռուած դերասան: 1905էն մինչեւ 1914, Մաքս Լինտէր խաղաց տասնեակ մը երկար ժապաւէններու մէջ, որոնք հիացում կը պատճառէին Զարլի Զեփլինի պէս դերասաններու:

Լինտէր օգտուելով իր համբաւէն, սկըսաւ կամաց կամաց իր կամքը պարտադրել արտադրողներուն եւ բեմադրիչներուն: Ժապաւէններ կը պատրաստուէին իր անձը արժեւորելու համար:

Պատերազմի վերջաւորութեան, Մաքս Լինտէր հրաւիրուեցաւ Հոլիվուտ, պատրաստելու համար երեք ժապաւէններ էսէնէյ ընկերութեան համար…

Բայց, ինչպէս պիտի ըսէր Ֆրանսացին, ասիկա ուրիշ պատմութիւն մըն է:

ԼՈՒԻ ՖԷՕՅԱՏ ԿԱՄ ՃԱՐՏԱՐ ԲԵՄԱԴԻՐԸ

Լուի Ֆէօյատ ստանձնած էր Կօմոն ընկերութեան գեղարուեստական տնօրէնի պաշտօնը, Պիւթ — Շօմոնի սթիւտիոններուն մէջ: Այդ շրջանին դրականութեան եւ թատրոնին վրայ կը տիրէր իրապաշտ մթնոլորտ մը: Ֆէօյատ իր տաղանդը փորձեց զանազան սեռի ժապաւէններ արտադրելով, կատակերգական՝ ինչպէս «Կեսուր մայրերու վազքը», զգացական՝ ինչպէս «Մոնմարթրի Մանոն», արկածախնդրական՝ ինչպէս «Մախարաժային սակըղը»: Բայց այդ շրջանի իր ամէնէն կարեւոր գործը ժապաւէններու շարք մըն է «Կեանքը ինչպէս որ է», ընդհանուր վերնագրով: Այդ գործը Ֆէօյատ կը բնորոշէ հետեւեալ ձեւով.

«Առնենք կեանքի շերտեր են: Նիւթերը ներկայացուած են անկեղծութեամբ եւ կրնան տեսնուիլ ոեւէ անձի կողմէ: Անոնցմէ կը ծնի բարոյական մը, որ աւելի բարձր ու նշանակալից է, քան այն կեղծ ողբերգազգացական պատմութիւնները»:

Բայց ամէն բանէ առաջ Լուի Ֆէօյատ կը մնայ բեմադրիչը ոստիկանական եւ արկածախնդրական ժապաւէնին եւ մանաւանդ շարքերու որոնց յաջողութիւնը տեւական եղաւ եւ կը շարունակուի դեռ շնորհիւ պատկերասփիւռին:

Այդ հռչակաւոր ժապաւէնին նիւթը առնուած է Փիէր Սուվեսթրի եւ Մարսէլ Ալէնի աշխարհահռչակ վէպէն, «Ֆանթոմաս», որ կը պատկերացնէ Զարին ու Բարիին յաւիտենական պայքարը:

Լուի Ֆէօյատ յաջողեցաւ այդ վէպին տալ գերիրապաշտ շունչ մը, եւ մթնոլորտ մը, որ տարիներով կախարդեց հանդիսատեսները: Պէտք է ըսել, որ վէպին հեղինակները օգտուելով անոր յաջողութենէն կ'աւելցնէին հատոր հատորի վրայ: Փիէր Սուվեսթրի մահէն ետք, Մարսէլ Ալէն մինակը շարունակեց գործը մինչեւ իր մահը, որ տեղի ունեցաւ 1970ին:

Մասերը իրարու կը յաջորդէին եւ կանգ կ'առնէին երբ հանդիսատեսին հետաքրքրութիւնը հասած էր գագաթնակէտի մը, եւ պաստառին վրայ կը գըրուէր ճակատագրական նախադասութիւնը. մնացեալը յաջորդիւ:

Այս ոստիկանական շարքը, ոչ միայն սիրուեցաւ հասարակ ժողովուրդէն, այլեւ հետաքրքրութիւն արթնցուց զարգացած դասակարգին մէջ եւ ինչպէս կ'ըսէ Կիյոմ Ափոլինէր բանաստեղծը. «Ընտրեալ հասարակութիւնն իսկ հետաքրքրուեցաւ ոստիկան Ժիւվի, հրապարակագիր Ֆանտորի եւ Լէյտի Պելթամի արկածներով»: Մինչ այս բոլորին վրայ կը տիրէր անմերձենալի Ֆանթոմասի ստուերը իր դիմակով ու սեւ զգեստով:

Ֆանթոմասի համբաւը հասաւ մինչեւ Հոլիվուտ, ուր ծնունդ պիտի առնէր պատերազմի շրջանին իսկ հռչակաւոր «Նիւ Եորքի գաղտնիքները», ուր իւրաքանչիւր մասին վերջաւորութեան գեղանի Փըրլ Ուայթ կը վտանգէր իր թանկագին կեանքը:

Լուի Ֆէօյատ կանգ չառաւ այս յաջողութեան վրայ այլ շարունակեց գործել նոյն ուղղութեամբ:

Արդէն ընկերութեան հիմնադիրը Լէոն Կօմոն կը շարունակէր իր գործունէութիւնը, փնտռտուքներ կ'ընէր եւ կառուցանել կու տար այդ ատենուան աշխարհի ամէնէն ընդարձակ սրահը Կօմոն Փալասը, 5000 աթոռներով: Իւրաքանչիւր երկար ժապաւէնին հետ, կը ցուցադրուէր երգող ժապաւէն մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (126)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Թագուհի Հանըմին համար յանձնարարական մը պիտի գրուէր Հոգաբարձութեան, որպէսզի հիւանդանոցին մէջ ընդունին զինքը… գրուեցա՞ւ:

— Ոչ տակաւին:

— Ինչո՞ւ համար:

— Իր նիւթական անկարողութիւնը հաստատող երկու վկաներ չկան… սակէ զատ լսեցինք, որ Թագուհի Հանըմ տուն մը ունի եղեր, ուրկէ ամսական 80 ղուրուշ վարձք կ'առնէ:

— Ուրիշներ ալ ըսին, որ բացարձակ սուտ է ասիկա, միջամտեց Մելիտոս էֆէնտի:

— Մօտէն գիտցող կայ:

— Էյ, հիմա ի՞նչ պիտի ընենք, հարցուց Մարգար էֆէնտի:

— Մանրակրկիտ քննութիւն մը պիտի կատարենք:

— Բայց այդ պառաւը ծանր հիւանդ է եղեր ու քովը մէկը չունի զինքը խնամելու, հիմակուհիմա յանձնարարականը տանք, թող երթայ, քննութիւնն ալ ետքը կը կատարենք:

— Ինչպէս որ յարմար դատէք:

Այս խօսակցութեան միջոցին ուսուցիչը անշարժ նստած էր իր տեղը եւ մեկնելու դիտաւորութիւն ցոյց չէր տար:

Վաճառականը անհամբեր, դէպի անոր դարձաւ եւ ըսաւ.

— Կարող էք երթալ…

— Դեռ ըսելիքներ ունիմ… մէկ քանի դիտողութիւններ, կմկմաց պարոն Թորգոմ:

— Բայց մենք ձեր դիտողութիւնները լսելու համար ձեզ հոս չկանչեցինք, այլ մեր որոշումը յայտնելու համար, պատասխանեց վաճառականը:

— Իրաւունք ունիմ իմ բողոքս ներկայացնելու…

— Ոչ մեզի…

— Հապա որո՞ւ:

— Թերեւս Ուսում. Խորհուրդին, ըսաւ Մարգար էֆէնտի քմծիծաղով մը, կարծեմ երբ ուսուցիչ մը ինքզինքը անիրաւուած զգայ, անոր դիմում կ'ընէ:

— Ատիկա արդէն պիտի ընեմ, գոչեց ուսուցիչը:

— Ուրեմն աւելորդ է մեզի այստեղ ժամավաճառ ընել:

— Բայց կը պահանջեմ, որ իմ բողոքս արձանագրուի հոս:

— Երկար ըրիր…

— Ձեր անձնական վրէժը լուծելու համար է, որ զիս կը հրաժարեցնէք:

— Որոշումը միաձայնութեամբ տրըուեցաւ Թաղական Խորհուրդի կողմէ, եւ որոշումն ալ անդառնալի է, ուստի պարապ տեղ չունինք մի հատցներ, երթաք բարով:

Այս անգամ պարոն Թորգոմ հասկցաւ թէ իրաւցնէ անօգուտ էր երկար մնալ Խորհրդարանը, մանաւանդ որ Մարգար էֆէնտի կը սկսէր զայրանալ եւ կրնար ծանր բառեր արտասանել, որոնց ինքն ալ պիտի ստիպուէր պատասխանելու, եւ անախորժ միջադէպերու տեղիք տալու:

Ուստի կաս-կարմիր կտրած դուրս ելաւ «մնաք բարով» մը մըլտալով քթին տակէն:

Ինչպէս տեսանք՝ այս եղելութիւնը Թաղին մէջ հետեւեալ օր ընդհանուր խօսակցութեան նիւթ դարձած էր: Ուսուցիչը ամբողջ օրը անցուցած էր իր բողոքագիրքը պատրաստելու, ուղղուած Ուսումնական Խորհուրդին:

Երկուշաբթի «Հանրային Կարծիք»ի ազգային լուրերու բաժնին մէջ կը կարդացուէր հետեւեալ յօդուածը Պր. Նշանիկի գրչէն ելած, Մարգար էֆէնտիի թելադրութեամբ:

«Վարչութեան կողմէ նշանակուած Ք. Թաղի առժամեայ Թաղական Խորհուրդը շաբաթներէ ի վեր գործի ձեռնարկած է եւ գովելի փութաջանութիւն մը ցոյց կու տայ: Իր ուշադրութիւնը նախ դարձուցած է վարժարանին անկերպարան վիճակին վրայ եւ հիմնական մաքրագործումի մը ձեռնարկած: Նախկին տեսուչը ճամբու դրուած է իբրեւ անկարող եւ անոր տեղ նշանակուած է համալսարանական մասնագէտ մանկավարժ մը: Խորհուրդը որոշած է Թաղին մտաւորական երիտասարդութեան ներկայացուցիչներէն հոգաբարձութիւն մը ընտրել եւ անոր յանձնել վարժարանը, որուն ուսման ծրագիրը արմատական փոփոխութիւններ պիտի կրէ եւ պիտի պատշաճեցուի ժամանակիս ոգւոյն և պիտոյից: Բնականաբար հարկ պիտի ըլլայ այս առթիւ վարժարանին պիւտճէին վրայ կարեւոր յաւելումներ ընել: Խորհուրդը պիտի աշխատի բացառիկ հասոյթներու աղբիւրներ ստեղծել՝ չծանրաբեռնելու համար Թաղային սնտուկը: Թաղեցիները ուրախութեամբ կը տեսնեն իրենց նոր Թաղական Խորհուրդին այս եռանդուն գործունէութիւնը, եւ մոռնալով իրենց հին ոխերն ու հակառակութիւնները միասիրտ բոլորուած են անոր շուրջը»:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ
ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 14էն 28

Կազմակերպիչ՝
ՍԵՒԱՆ
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON
Tél. : 60-13-66

Խումբին կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Ցետագային՝ մանրամասնութիւնները

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Պելֆոնթէնի օգափոխութեան կայանը իրենց այցելութեան առթիւ հետեւեալ նուէրները ըրած են.—

Ոսկանեան (Մեզոն–Ալֆոր) 500 ֆր., Ոմն (Միլանօ) 500, Տէր եւ Տիկին Պերճ Մալեան 500, Առաքելեան (Ավինեոն) 250, Գնունի (Աթէնք) 600, Տիկին Տը–լաթր 120, Տիկին Աննիկ Պագըրճեան 50, Գայեան (Վիլժուիֆ) 20 ֆր.:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի Օգոստոս 13ին, ինչպէս ամէն տարի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն: Երեքշաբթի Օգոստոս 15ին Հոգեհանգստեան պաշտարապ կը մատուցուի Վալանսի ամբակոծման զոհերուն յիշատակին, ժամը առաւօտեան 10ին:

Կը հրաւիրուին բոլորը այդ ամբակոծման 28րդ տարելիցին յիշատակը յարգելու:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* :

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով :

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք :

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու գիշերօթիկ եւ փոքրիկներու կառտըռի *վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են* 1972 – 73 *տարեշրջանին համար* :

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան : Հեռաձայն 985–01–79 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

le CLUB des JEUNES de L'UGAB

Organise un voyage d'été

en ARMENIE

du 7 au 25 Août avec une extension en GEORGIE

Vol PARIS-EREVAN direct, séjour en pension complète à l'Hôtel ANI (1ère classe) en plein centre de la ville

Prix tout compris comprenant les excursions en ARMENIE et en GEORGIE 2000 Frs.

Renseignements — U. G. A. B. Club des Jeunes, 11 Square Alboni — Paris (16e)
Tél. : TRO. 03-18

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հեռաձայն՝ 15–75–35–91–11 *ապա ուղել՝* 17ը Վաննաս

Պայմաններ.— 14 *օրէն աւելի, օրական* 26 *ֆր.*, 7 *օրէն* 14 *օր՝* 29 *ֆր.* 7*էն պակաս՝* 32 *ֆր.*

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ
Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻ ԿՈՂՄԷ

Արտէշի գեղեցիկ հովիտին մէջ
Եկէք ապրիլ հայկական օր մը
Հարիւրաւոր հայ երիտասարդներով

ԴԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ **ՃՈԽ ՍԵՂԱՆ**

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպոնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 *տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են :*

Վարժարանը կը գործադրէ Ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայեցի դաստիարակութիւն :

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր.

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy
Հեռաձայն 927–01–72

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ «Նուպարեան» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Ուրբաթ 1 *Սեպտեմբերին :*

Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ
ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ	1/8	սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
9
ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI
9 AOUT
1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.485
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.485

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԱԽԸՆԹԱՑ ՓՈՐՁԵՐԸ

—0—

(Եգիպտոսի եւ Լիբիոյ միացման ծրագրին առթիւ)

Մէկը միւսէն աւելի կարեւոր երկու դէպքեր վերջին օրերուն քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնն ուղղեցին Մերձաւոր Արեւելքի վրայ:

Բոլորովին անակնկալ էր Նախագահ Անուար ալ-Սատաթի որոշումը՝ ռուս զինուորական խորհրդականները տուն ճամբելու մասին:

Այս բացառիկ երեւոյթին յարուցած ծանր տպաւորութիւնը չէր անհետացած՝ երբ նոր անակնկալ մը զարմանքի մատնեց քաղաքագէտները:

Օգոստոս 2ին արաբ երկու նախագահներ՝ ալ-Սատաթ եւ գնդապետ Քատաֆի Պենկազիի մէջ ստորագրեցին համաձայնագիր մը, որով Եգիպտոսն ու Լիբիան միանալով պիտի կազմեն մէկ Պետութիւն:

Նկատի ունենալով նախապատրաստական աշխատանքներու երկարութիւնն ու դժուարութիւնները, ամբողջական միացումը տեղի պիտի ունենայ ամէնէն ուշը 1973 Սեպտեմբեր 1ին:

Ուրեմն եղածը տեսակ մը խօսքկապ է, կամ նշանտուք: Պսակը տեղի պիտի ունենայ տասներեք ամիսէն:

Արաբական միացեալ ճակատ կազմելու փորձը նոր չէ:

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, երբ արաբական երկիրները հետզհետէ թօթափելով օտար Պետութեանց թեւարկութիւնը՝ անկախութեան տիրացան, 1945 Մարտ 22ին կազմուեցաւ Արաբական Լիկան, նախաձեռնութեամբ Եգիպտոսի եւ կնքահայրութեամբ Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետ Էնթընի Իտընի: Կեդրոնը Գահիրէ:

Հիմնադիր անդամներն էին Եգիպտոս, Սաուտի Արաբիա, Յորդանան, Լիբանան, Սուրիա եւ Եմէն: Լիբիա 1953ին, Մարոք եւ Թունուզ 1958ին, Ալժերիա՝ անկախութենէն վերջ, Իրաք եւ Սուտան եւս մաս կազմեցին Արաբական Լիկային, որ կը նկատուէր նախաքայլ մը՝ դէպի կազմութիւնը Համարաբական Միացեալ Մեծ Համադաշնակցութեան մը:

Լիկան պատնէշի վրայ է միշտ եւ պարբերաբար ժողովներ կը գումարէ՝ համարաբական հարցերով զբաղելու համար: Սակայն իր գործունէութիւնը ծրագիրներ մշակելէ եւ բանաձեւեր քուէարկելէ անդին չէ անցած ցարդ:

Եգիպտոսի նախագահ Ապտէլ Կամալ Նասըր օգտուելով արաբական աշխարհի մէջ իր վայելած հեղինակութենէն, անձամբ ծրագրեց կազմել Համարաբական Մեծ Դաշնակցութիւն մը, Պարսից ծոցէն մինչեւ Ատլանտեան, իր մականին տակ:

Ցիոնական Թուականներուն համայնավարական քարոզչութիւնը սկսած էր վտանգաւոր հետեւանքներ ունենալ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ: Մասնաւորապէս մտահոգիչ դարձած էր Սուրիոյ կացութիւնը:

Շիւքրի Քուաթլի, Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահը, երկընտրանքի առջեւ կը գտնուէր: Կա՛մ խորհրդային վարչաձեւ պիտի ընդունէր, կամ՝ պիտի միանար Եգիպտոսի հետ:

Նախընտրեց երկրորդ լուծումը, չարեաց փոքրագոյնը: 1958 Փետրուար 1ին Եգիպտոս եւ Սուրիա կազմեցին «Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը»: Ըստ համաձայնագրի, երկու երկիրները պիտի պահէին իրենց ներքին ինքնավարութիւնը, հաւասար իրաւունքներով:

Փորձը ցոյց տուաւ սակայն, որ Եգիպտացիք կ'ուզէին մինակնին տէր եւ տիրական դառնալ Սուրիոյ մէջ, առ ոչինչ դնելով տեղական իշխանութիւնները:

1961ին նախ Համայնավար կուսակցութիւնը, յետոյ Պաասը սկսան դժգոհիլ: Հուսկ ուրեմն սուրիացի սպաներ ըմբոստանալով 28 Սեպտեմբեր 1961ին Սուրիան վերջնապէս բաժնեցին Եգիպտոսէն եւ վերականգնեցին երկրի անկախութիւնը:

Սուրիոյ բախտին չարժանանալու համար, Հաշէմի երկու զարմիկներ՝ Իրաքի Ֆէյսալ Բ. և Յորդանանի Հիւսէյն Թագաւորները 1958 Փետր.ին կազմեցին Իրաք-Յորդանանեան Դաշնակցութիւնը, որ վերջ գտաւ նոյն տարուան Յուլիս 14ին, երբ Պաղտատի մէջ խումբ մը զինուորականներ սպաննելով երիտասարդ Թագաւորը՝ Հանրապետութիւն հռչակեցին:

Անյաջող փորձեր կատարուեցան նաեւ կազմելու Ա) Արաբական Միացեալ Պետութեանց Համադաշնակցութիւն մը՝ Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ Եմէնի միացումով (1958–1961): Բ) Դաշնակցութիւն Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ Իրաքի միջեւ (17 Ապրիլ 1963): Գ) Նախագահական խորհուրդ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան եւ Իրաքի միջեւ (1964 Յուլիսէն 1968):

1971ի Յուլիսին Եգիպտոս, Լիբիա եւ Սուրիա համաձայնագիր կնքեցին երեք Պետութիւնները միացնելու համար: Սեպտեմբեր 1ին համաձայնագիրը ժողովրդական հանրաքուէի ենթարկուելով վաւերացուեցաւ երեք երկիրներուն մէջ ալ: Սակայն այդ Թուականէն ասդին ո՛չ մէկ գործնական քայլ առնուեցաւ՝ իրագործելու համար միացումը:

Ու հիմա տեղի կ'ունենայ վերջին փորձը, Եգիպտոսի եւ սահմանակից Լիբիոյ միացումը:

Ալ-Սատաթ եւ Քատաֆի պիտի յաջողի՞ն հոն, ուր քանիցս ձախողեցաւ Նասըր:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՐԵԺՆԵՒ ԿԸ ԳՐԷ ՍԱՏԱԹԻ

—0—

Գահիրէի Ալ-Ահրամը արձագանգ կը հանդիսանայ կարեւոր նամակի մը զոր Բրեժնեւ ղրկած է նախագահ Սատաթի, Օգոստոս մէկին: Նամակին բովանդակութիւնը թէեւ չէ պարզուած բայց յայտնի է որ կը վերաբերի երկու երկիրներու միջեւ վերջերս ծագած տարակարծութեանց: Գահիրէ չուզեր մեծ աղմուկ հանել այս նամակին առթիւ եւ կը գոհանայ ըսելով թէ պիտի «քննուի»: Կարեւոր է սակայն նկատել որ խորհրդային ղեկավարի մը առաջին նամակն է Եգիպտոսի այն օրէն ի վեր երբ Սատաթ դուրս նետեց խորհրդային խորհրդատուներն ու փորձագէտները եւ հրապարակաւ արտայայտեց իր դիրքորոշումը Մոսկուայի հանդէպ:

Նոյն առեն նախագահ Պոդգորնի Խրիմ իջեցնել կուտար այն օդանաւը որ Մոսկուայէն Գահիրէ կը տանէր եգիպտական խորհրդարանական պատուիրակութիւն մը, որ Խորհ. Միութիւն կ'այցելէր, որպէսզի խորհրդակցի Խորհրդարանի բանբերին հետ: Այս առթիւ Պոդգորնի ըսած էր պատուիրակութեան պետին՝ Հաֆէզ Պատավիի, որ «Սիոնական եւ աշխարհակալ» շրջանակներն են որ կը ջանան թշնամացնել Ռուսերն ու Եգիպտացիները:

Ամէն պարագայի մէջ, շատ հաւանական չի նկատուիր, Գահիրէի լաւատեղեակ շրջանակներուն մէջ, որ Բրեժնեւի նամակը բան մը փոխէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻԼԻԻ մէջ կացութիւնը բաւական ծանր է եւ վախ կայ նաեւ որ բոլորովին խզուին Ալլէնտէի կառավարութեան յարաբերութիւնները ծայրայեղ-ձախին հետ: Ոստիկանութեան տնօրէնն ու փոխ-տնօրէնը պաշտօնանկ եղած են իբրեւ հետեւանք Սանթիակօ պատահած միջադէպի մը ուր մէկ հոգի մեռած էր եւ 11 հոգի ալ վիրաւորուած:

ՄԱԼՐՕ տեսակցութիւն մը տուած է Նիւ Եորք Թայմզի ուր կ'ըսէ, ի մէջ այլոց, թէ տը Կօլ ուզած էր պարտուիլ 1969ի հանրաքուէով, «ապերախտութիւնը փնտռած էր» կը շեշտէ Մալրօ: Ժանընէ կը հերքէ Մշակոյթի նախկին նախարարին այս յայտարարութիւնը:

ՋԵԽԱԿԱՆ մամուլը փորձելով արդարացնել Փրակայի դատավարութիւնները կը գրէ թէ դատապարտեալները շատ «ապերախտ» գտնուած են, որովհետեւ կրնային 1969ին իսկ դատուիլ: Նովա Սվոպոտա (Մորավիոյ համայնավար օրգան) կը գրէ նաեւ թէ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը գոհ է որ «միջազգային օգնութիւնը ճիշդ ատենին հասաւ 1968ին»:

ԵՐԵՒԱՆ – ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Օգոստոս երկուքէն ի վեր սկսած է բանիլ հեռատիպի նոր գիծ մը Երեւան-Փարիզ Մոսկուայի ճամբով: Արդէն քանի մը տարի է նման գիծ մը հաստատուած էր Պէյրութի հետ եւ վերջերս ալ հաստատուեցաւ Միացեալ Նահանգներու եւ Փարիզի հետ: Այս խնդրի առընչութեամբ Ամերիկա ապա Փարիզ այցելեց ԱՐՄԷՆՊՐԷՍի նախագահը՝ Պ. Խաչիկեան, գործնական կարգադրութեանց համար:

Ուրեմն այսուհետեւ կարելի պիտի ըլլայ աւելի արագ կերպով ստանալ Հայաստանի լուրերը, որոնց արձագանգ հանդիսացած է «Յառաջ» միշտ օրը օրին, տարիներէ ի վեր:

Ստորեւ նոյնութեամբ կուտանք Երեւանի հեռատիպի առաջին հեռագիրներէն մէկը, պահելով նաեւ «մայրենի» լեզուն, որ կը վերաբերի այս գիծի հաստատման: Դիտել կուտանք սակայն ԱՐՄԷՆՊՐԷՍի թէ մամուլի գործակալութիւն մը պարտի լուրեր տալ, առարկայօրէն, եւ առաջին օրէն իսկ չձեռնարկել քարոզչական կողմնակալ աշխատանքի մը ի նպաստ « իր Բանբերին » որ, ի դէպ, գործի գլուխ ալ չէ Օգոստոսին այսինքն, այնպիսի ատեն մը երբ միայն «Յառաջ»ն է որ «արձակուրդի չերթար» եւ ի վիճակի է ֆրանսահայ գաղութը տեղեակ պահելու Հայաստանի անցուդարձին.—

ՖՐԱՆՍԻԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ՓԱՐԻԶ, 3 ՕԳՈՍՏՈՍ (ՏԱՍՍ-ԱՐՄԷՆՊՐԷՍ).— Երէկ բացուեց Երեւան-Մոսկուա – Փարիզ հեռատիպային կապի գիծը: Այսուհետեւ Փարիզի հայկական թերթերը կը ստանան Հայկական ՍՍՀ Ինֆորմացիոն գործակալութեան՝ Արմէնպրէսի հաղորդումները հայերէն լեզուով:

Ֆրանսիան երրորդ երկիրն է (Լիբանանից եւ ԱՄՆ-ից յետոյ), որտեղ լոյս տեսնող հայկական թերթերը հնարաւորութիւն ունեն մայրենի լեզուով օպերատիւ ինֆորմացիա ստանալու Սովետական Հայաստանի կեանքի մասին:

Գծի բացման կապակցութեամբ Փարիզի «Աշխարհ» հայկական թերթը դետեղել է խմբագրական յօդուած, որով Սովետական Հայաստանի կառավարութեանն ու Տասսին շնորհակալութիւն է յայտնել Սփիւռքահայերի նկատմամբ ցուցաբերուող ուշադրութեան նոր դրսեւորման համար:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԻԲՐԵՒ ԱԶԳ. ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ

Այս խորագրով, Ալէն Ժաքոյ յօդուած մը հրատարակած է Մոնտի մէջ (Օգոստոս 6–7), որու կ'անդրադառնանք յաջորդով:

ԸՆԿ. ԼԵՒՈՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Խոր ցաւով կ'իմանանք թէ Գահիրէի մէջ մեռած է ընկ. Լեւոն Յովհաննէսեան: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Օգոստոս մէկին:

Մեր ողբացեալ ընկերը տիրական դէմքերէն էր Գահիրէի հայ գաղութին, ուր երկար տարիներ անսակարկ ծառայած է իր ժողովուրդին եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որու անձնուէր անդամն էր: Բազմիցս եղած է Կեդր. Կոմիտէի անդամ եւ մասնակցած Հ. Յ. Դ. ընդհ. ժողովներու:

Մեր ողբացեալ բարեկամը ծնած էր Իգտիր 1904ին, ընիկ Խօտէմիջցի ծնողքէ: Դժբախտութիւնը կ'ունենար կանուխէն կորսնցնելու իր հայրը, որ պիտի մեռնէր բանտը, զոհ չարչարանքներու, ու նաեւ իր մեծ եղբայրը՝ Յակոբ Յովհաննէսեան, որ անդամ էր Իգտիրի կոմիտէին եւ կը մեռնէր աքսորի մէջ:

Տասը տարեկանին, Լեւոն իր մօրը հետ կ'աքսորուէր Գոնիա եւ հոն կը մնար մինչեւ Զինադադար: Ապա կը վերադառնար Իգտիր, ու աղէտէն ետք կ'անցնէր նախ Յունաստան, ապա Գահիրէ ուր կը հաստատուէր վերջնապէս:

Լեւոն Յովհաննէսեան տարիներու ընթացքին, միայն ինքնաշխատութեամբ, կը յաջողէր փայլուն դիրք մը շինել Գահիրէի մէջ, միշտ մնալով սակայն անձնուէր այն Հայը, որ միշտ ներկա՛յ էր, ուր որ պէտք էր:

Հիմնադիր անդամներէն էր «Յուսաբեր» մշակութային ընկերութեան եւ ջանք չէ խնայած «Յուսաբեր» շէնքի կառուցման համար:

Իր մահով քիչ մը աւելի ամայի կը դառնայ եգիպտահայ երբեմնի շէն գաղութը մինչ հայ ժողովուրդը կը կորսնցնէ իր մէկ նուիրեալ զաւակը, որ անձնուիրութեան ու զոհողութեան ոգին մարմնացում էր:

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւակներուն՝ Գահիրէ եւ Պէյրութ, ինչպէս նաեւ Յովհաննէսեան ընտանիքներուն (Փարիզ):

Ա՛ՅՍ ՈԳԻՈՎ ԳՈՐԾԵՑ ՄԻՇՏ

Մեր բոլոր կազմակերպութիւններուն համար ալ գոյութեան իրաւունք ստացած է հետեւեալ մտահոգութիւնը․

— Ի՞նչ եւ ի՛նչպէս ընենք, որ սերունդներու յաջորդականութեան մէջ որեւէ զունատումի չենթարկուին համազգային, միութենական, բարոյական ու ընկերային հիմնական այն սկզբունքները, որոնց վրայ իրենց հիմերը հաստատած են անոնք։

Այս հարցումը հրամայական կարեւորութիւն ստացած է մեր Թուականներուն, մանաւանդ Եւրոպայի ու Միացեալ Նահանգներու մէջ, ուր հին եւ միջին սերունդէն նոր եւ նորագոյն սերունդներուն կը փոխանցուին վարչական պատասխանատուութիւններ ու ղեկավարման դիրքեր։

Քանի որ կը խօսինք Հայ Օգնութեան Միութեան մասին, կ'ուզենք սահմանափակուիլ առաւելապէս կիներէ բաղկացած այս կազմակերպութեան Թեւադրած մտահոգութիւններուն մէջ, եւ միանալ իրենց՝ ճշդելու համար ամէն բանէ առաջ, որ Միութիւնը աւելի քան վաթսուն տարիներու անցեալէ մը ապագային փոխանցելու իրենց պարտականութեան ճամբուն վրայ անոնք ամբողջական վստահութիւն ունին հանդէպ նոր ու նորագոյն սերունդներու մտաւոր պատրաստուութեան, վարչական կարողութիւններուն եւ գործելու արժնութեան։

Պէտք է հաստատել, արդարեւ, որ պատասխանատու դիրքերու վրայ են արդէն երիտասարդները․ անո՛նք, որ իրենց մայրերուն գծով եկած ու հողեն կապուած են հանրային հաւաքականութեան, օգնութեան գործը տեւականացնելու եւ աջակցելու համար մեր օրերու կրթական եւ մշակութային կեանքի զարգացման։

Բարենշան երեւոյթը այն է, որ երէց սերունդը «յոգնութենէ թեթեւնալու» փոյթէն չէ խթանուած՝ երբ նորեր ու նորագոյններ կ'որոնէ յառաջապահ ու պատասխանատու դիրքերու համար։ Փաստը այն՝ որ ղեկավարական գործը երիտասարդութեան յանձնելէ ետք, անոնք, տարեցները, շատ աւելի «սեւ» ու սրտմաշուք աշխատանքներու կը լծուին Միութեան շարքերուն մէջ, երջանկութեա՛մբ դիտելով նորերու լուրջ ու գիտակից գործունէութիւնը վարչական աթոռներու վրայ։

Ամերկեան կեանքի մէջ պատրաստուած ու տեղական պայմաններու խորագիտակ՝ նոր սերունդը հաստատած է միշտ, թէ միութենական կեանքի բազմաճիւղ գործունէութեան մարզերուն մէջ յաճախ շատ աւելի արդիւնք կուտան իր ճիգերն ու նախաձեռնութիւնները, եւ թէ «միջավայրին ու ժամանակին պատշաճելու» հարկին մէջ շատ աւելի ճկուն է ինք։

Հարցը այն է սակայն, որ համահայկական կոչումով եւ ընդհանրական ծաւալութեան ուխտով գործի լծուած որեւէ կազմակերպութիւն՝ յաճախ կը գտնուի հարկին տակ սկզբունքերն ու ազգային – բարոյական իմացումները գերիվեր համարելու գործնականութենէ եւ առարկայական դատումներէ։

Գործնապաշտութիւնը եւ առարկայական դատումը կը պահանջէր, որ Հայ Օգնութեան Միութիւնը, իր կազմակերպական կեդրոնավայրին՝ Պոսթընի կամ ամերիկեան որեւէ քաղաքի մէջ ցարդ կառուցած ըլլար սեփական շէնք մը։

Անկասկած, նիւթական միջոցները չէին պակսեր համամիութենական այդ պահանջը իրագործելու համար։ Ոչ ալ մեզադրելի կ'ըլլային եկող ու գացող Կեդր․ Վարչութիւնները, եթէ միութեան ընդհ․ պատգամաւորական ժողովին ալ համաձայնութիւնը ստանալէ ետք վայել կեդրոն մը հաստատած ըլլային Միացեալ Նահանգներու մէջ։

Փաստն այն է սակայն, որ այդ ներկայանալի շէնքը չունի այսօր Հայ Օգնութեան Միութիւնը։

Քիչ չէ թիւը հին թէ նոր ՀՕՄականներու, ինչպէս նաեւ ազգայիններու, որոնք այս իրողութեան մէջ ոչ միայն համակարծիք չեն ցոյց տրուած ինքնութեան, այլեւ մեղադրանք ունին անցեալի ժողովներուն ու մարմիններուն հասցէին։

Կազմակերպական մտահոգութեանց թէ գործնապաշտ մտածողութեան թելադրանքն ալ այն է, արդարեւ, որ այդ շէնքը կառուցուած պէտք է ըլլար ցարդ։

Մեղադրողները տրամաբանական հիմք ունին։ Դատումի, հեռատեսութեան թէ ծրագրումի բծախնդրութեան տեսանկիւնէն՝ թերացում մըն է եղածը։

Սակայն այն սերունդները, որոնք եկան ու անցան, ինչպէս բոլոր անոնք՝ որոնք կը շարունակեն մտածման եւ գործունէութեան իրենց հորիզոնին վրայ պահել համայնապատկերը տարասփիւռ Հայութեան — գաղթաշխարհէն մինչեւ հայրենիք, — ազգային եւ բարոյական իրենց իմացումներուն, գթութեան եւ օգնութեան կոչումի սկզբունքներուն հետ միշտ ալ հաշտ չգտան առարկայական ու գործնապաշտ ըլլալու պահանջը։

Անխե՞լք էին. կարճատե՞ս էին. նուա՞զ հոգածու էին Միութեան սեփական կարիքներուն։

Վճռաբար եւ բացարձակօրէն՝ ո՛չ։

Զիրենք ինքնուրացութեան մղող ազդակը հայանանաչումի փաստն էր։ Նուիրումի հայկական ըմբռնումն էր։ Հայ մօր միայն յատուկ անձնազոհութեան բնազդն էր։

Լա՞ւ ըրին թէ գէշ։ Ծի՞շդ չարժեցան թէ սխալ։ — Այս պարագային նշանակութիւն չունի տրամաբանութեան վճիռը։ ՀՕՄը սրտի հոգիի, ազգային նուիրումի կազմակերպութիւն մըն էր իր ծնունդով իսկ․ զաւակն էր Հայ Վշտին։ Ու տարբեր ճամբով չէին կրնար ընթանալ մեր մայրերն ու քոյրերը, երբ օգնութեան կոչերը կ'ողողէին իր համեստ դրասենեակը։

Զոհողութեան ի՛նչ դասեր ունի ՀՕՄի Ամերիկայի կեդրոնին ու մասնաճիւղերուն պատմութիւնը։ Ի՛նչ դասեր ունի այսօ՛ր ալ։

Սակայն, կը կարծենք թէ հասած է ժամանակը՝ որոշ ստիպողութիւններ նկատի առնելու լրջօրէն, առանց համազգային մտահոգութեանց ճամբէն հիմնական շեղում կատարելու։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԼՈՅՍԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐ

ՀԱՆՐԻ ՏԻՒՆԱՆ

(1828–1910)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՀԻՄՆԱԴԻՐԸ

———O———

(Բ․ եւ վերջին մաս)

Այս պայմաններու տակ, ճերմակ մարդը չի կրնար Կարմիր Խաչի ընդհանուր քարտուղար մնալ։ Կը հրաժարի ու կը մեկնի Փարիզ, ուր կը վարձէ սպասուհիի խցիկ մը, Փասիի արուարձանին մէջ։ Պարտքերու մէջ խեղդուած է։ Երբ չի կրնար վճարել տան վարձքը, սարսափելով տանտիրուհիին տեսքէն, կ'երթայ բանջարեղէնի շուկան եւ կը պառկի դատարկապորտներուն հետ։

Եւ վրայ կը հասնի 1870ի պատերազմը։ Տիւնան կը մոռնայ իր հոգերը։ Հիմա կրկին պիտի կարենայ ծառայել իր սիրելի Կարմիր Խաչին։ Կը վազէ աջ ու ձախ, հոն ուր կրնայ օգտակար ըլլալ։

Սեպասթոփոլ պողոտային վրայ, հիւանդապահներ, որոնք կը պատրաստուին ճակատ մեկնիլ, կը ճանչնան զինք․

— Պր․ Տիւնան, խօսեցէք մեզի, խրատեցէք մեզ։

— Պատերազմները ատելութեան քուրաներ են․ դուք եղէք մարդասէր։ Ձեզի համար թշնամի գոյութիւն պէտք չէ ունենայ։ Յիշեցէք Բարի Սամարացին... Ձեր դրօշակը ոչ մէկ ազգի դրօշակն է․ ան մարդկութեան դրօշակն է։

Տիւնան կը վազէ կառքէ կառք, կը խօսի, կը հրահրէ։ Կառքերէն մէկուն մէջ, կը նշմարէ հիւանդապահ մը, որ աստըճանակ մը անցուցած է գօտիին․

— Ինչո՞ւ ատրճանակ կը կրէք։ Ասիկա ժընեւի համաձայնութեան հակառակ արարք մըն է։

Հիւանդապահը ուսերը կը թօթուէ։

— Եթէ Փրուսիացի մը վրաս յարձակի, գոնէ առիթը կ'ունենամ պաշտպանուելու...

Տիւնան զարմանքէն կը դեղնի։

— Խե՛ղճ տղայ, քու պաշտօնիդ վեհութենէն բան մը չես հասկցած։ Տուր ինծի յանձնէ ատրճանակը։

Կառքը ճամբայ կ'ելլէ։ Տիւնան, որ երկու օրէ ի վեր անօթի էր, կը վազէ կառքին ետեւէն պոռալով, աղաղակելով․

— Նետէ՛, վար նետէ՛ ատրճանակը։

Մինչեւ որ հիւանդապահը համոզուած այդ մարդուն աղաչանքներէն, մայթին վրայ կը նետէ զէնքը։

Փարիզի Կոմունայի եղբայրասպան կռիւներու ընթացքին, Տիւնան ամէն տեղ է, թշուառի մը օգնելու համար, իսկ ինք՝ օրերով անքուն ու անօթի է։

Երբ Փարիզը կը խաղաղի, Տիւնան կ'անցնի Լոնտոն ու կ'ապրի միշտ նոյն թշուառութեան մէջ։ Աչքերը փոսի մէջ ինկած, նիհար, ան կը թափառի փողոցներու մէջ։ Խելքին հաւասարակշռութիւնը խախտած է։ Կը տառապի հալածախտէ։ Զուգեր վերադառնալ ժընեւ, ուր ընտանիքը պատրաստ է զինք խնամելու։ Տիւնան այնքան հպարտ է, որ իր վիճակին մասին բան մը չի գրեր իրեններուն։ Բայց անոնք կ'իմանան իրողութիւնը անուղղակիօրէն եւ անմիջական ամսական մը կը կապեն, որպէսզի կարենայ պատշաճ կեանք մը վարել։ Տիւնան կը հաստատուի Քոնսթանս լճին ափին գտնուող գիւղի մը մէջ եւ կը բնակի տիկին Սթահելի պանդոկին մէջ, որ Դրախտ կը կոչուի։

Տիկին Սթահելի բարի հրեշտակը եղաւ այս անձնուրացին։ Անոր տուաւ լաւագոյն սենեակը ու պատրաստեց մասնաւոր ճաշեր, մոռնալով պահանջել հաշիւը, եւ յաճախ հարիւր փրանքնոց մը սահեցնելով մտադրաբար յաճախորդին գրպանէն ներս։ Ամբողջ գիւղը կը յարգէ նշանաւոր հիւրը, բայց աշխարհ մոռցած է Կարմիր Խաչի հիմնադիրին անունը եւ գոյութիւնը։

1896ին, աննշան թերթի մը թղթակիցը, որ կազդուրուելու եկած էր Հայտէնի գիւղը, կը տարածէ Հանրի Տիւնանի գոյութեան լուրը։

Զուիցերիոյ բոլոր թերթերը կ'արձագանգեն այդ լուրին։ Հազարաւոր նամակներ կ'ողողեն Հայտէնի համեստ նամակատունը․ դրամական նուէրներ կը ղրկուին ամէն կողմէ։ Ի՛նչ զարմանք, Տիւնան դեռ չէ մեռած, Տիւնան առասպելական էակ մը չէր, այլ միսէ ոսկորէ մարդ մը։ Հոլանտայի Վիլհելմին թագուհին եւ Ռուսիոյ ցարուհին թոշակ կը կապեն իրեն։

1901ին, Սթոքհոլմի կաճառը, իր խաղաղութեան առաջին մրցանակը կը պարգեւէ զուիցերացի Հանրի Տիւնանի եւ ֆրանսացի Ֆրետերիք Փասիի։ Երբ կը հասնի հարիւր հազար զուիցերական փրանքնոց չէքը, Տիւնան կը մերժէ գանձել զայն։

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵ՛Ն ՍԻՐԵՐ

Դանդաղ ու հաստատ քայլերով Խաչիկ մտաւ ներս, իր ետեւէն կատուային ճապուկ շարժումներով կը մտնէր Եփիմէ աթոռ մը բռնած ձեռքը։

Առանց բառ մը ըսելու Խաչիկ առաւ աթոռը ու պատին առաջքը նստեցաւ․ նոյնպէս ոտնամանները հաներ էր ու թաց գուլպաներով ոտքերը մէկզմէկու կը շփէր տաքցնելու համար․ ցուրտէն եւ բուքէն դէմքը կապտագոյն էր եւ շրթները ուժգունած էին, յամր շարժումներով քակեց փէսին վրայի եաղման, փէսը հանեց, թաշկինակովը հոծ եւ սեւ մազերը չորցուց եւ այն ատեն միայն աչքերը դարձնելով Երանիկ հանըմին, ըսաւ քաղցր ձայնով մը․

— Ի՞նչպէս ես, մարի՛կ...

Շատ լաւ գիտէր որ Երանիկ հանըմ դէմ էր իրեն, բայց զգուշանալով հանդերձ որեւէ կերպով քծնելէ, ինչ ընելը չէր գիտեր անոր սիրտն ալ շահելու համար․ մէկ յարկի տակ պիտի ապրէին, մէկ ամանէ պիտի ուտէին, ինչո՞ւ պաղութիւն մնար մէջերնին։

Երանիկ հանըմ առանց իր դժկամակութիւնը ծածկելու, կը ճգնէր իր տանտիկնոջ պարտականութիւնը լաւ կատարել։ Եփիմէ, կարծես չքացած՝ գացեր անխօսուկ նստեր էր բազմոցին անկիւնը, թեւերը ծալած՝ ցուրտը չզգալու համար եւ մեքենաբար կը նայէր պատուհանէն դուրս։

Ձիւնը անընդհատ կը տեղար հեռաւոր նոճիներն անգամ ճերմկեր ու անշարժացեր էին, ու կարծես կը մխրճուէին կապարագոյն երկինքին մէջ որ հետզհետէ կը ցածնար։ Հակառակ կէս օրի մօտ ըլլալուն, մթնոլորտը չէր պայծառանար եւ մռայլ յուսահատութիւն մը կը տիրէր ամենուրեք։ Բայց իր հոգիին խորը յոյսի ճառագայթ մը ինկեր էր․ վաղը պիտի բանէին․ իրեն համար, վստահ էր, Խաչիկ սա ձիւնին, ցուրտին, ծով գացեր էր․ իրեն համար, ի՛նչ տարակոյս, խօսեր էր վարպետին հետ, եւ հիմա թերեւս կարելի ըլլար յուսացած պզտիկ փոխառութիւնը ընել։ Խանդաղատանքի տաք հոսանք մը անցաւ հոգիին մէջէն, իր սիրով ու գորովանքով խոնաւ աչքերը դարձուց Խաչիկին, խորհեցաւ ապագային վրայ, ինչեր պիտի ընէր մոռցնել տալու համար էրկանը տաժանելի աշխատանքը․ տունը միշտ տաքուկ, մաքուր ու հաճելի պիտի գտնար անիկա երբ ծովէն գար թրջած ու պարտասած։

— Եազմաեի է եղեր․ ի՞նչ կ'ըլլայ, մտածեց, աչքերը պղտորած երազանքով, արհեստին գէշը կ'ըլլա՞յ, մարդս մարդ ըլլալու է, մենք ալ ո՞վ ենք, որի՞ զաւակ եմ, մարս ու տայիս մէջտեղն են...

Խորհեցաւ թէ ինքն ալ պիտի աշխատէր ուժ ու օգնական պիտի ըլլար էրկանը, անիկա տունը տեղը կը նայէր, ինքն ալ վրայ գլուխ կը շինէր, տղոցը պակասները կը հոգար, մարդուս սիրտը հանգիստ ըլլար, սիրտին սիրածովը ապրէր, մնացածը ի՞նչ կարեւորութիւն ունէր։

Բոլորանուէր զգացում մը ներքնապէս զինքը Խաչիկին կը կապէր․ վստահ էր թէ պիտի յաղթանակէր ամէն արգելքի եւ երջանիկ կը զգար ինքզինքը, իր գորովագին նայուածքը հանդչեցուցած էր Խաչիկին հսկայ հասակին վրայ, սպասելով որ անոր նայուածքը պատասխանէր իրենին։ Բայց Խաչիկ կարծես քէնով ըլլար, յօնքերը պռստած՝ աչքերը հակած յամրօրէն, իր ցուրտէն կարմրած ու ուռած մատներով սիկառէթ մը կ'ոլորէր։ Սենեակին տաքութենէն իր վրայի թաց հագուստները բարակ գոլորշի մը կ'արտաշնչէին որ քօղասի, քըրմըզի տարտամ հոտ մը ունէր իր մէջ․ հետզհետէ իրենց շնչառութեանը հետ օղիի տարտամ հոտ մըն ալ կը ծածանէր սենեակին մէջ։

— Նայէ՛, Երանի՛կ, Խաչիկը խօսեր է վարպետին հետ, ըսաւ վերջապէս Մարտիկ տային, տեւող լռութիւնը խզելու անհամբեր։

Երանիկ հանըմ նստած տեղէն գլուխը ետեւ դարձուց եւ հարցական ձեւով մը նայեցաւ Խաչիկին։ Քանի չարաթ է որ երկու ոսկի կ'ուզէին, փոխ առնել վարխառուէ մը, բայց այս վերջինը պնդեր էր որ վարպետին երաշխաւոր ըլլայ ու բանածներնուն մէջէն ինքն անձամբ վճարէ իրեն մաս առ մաս, տոկոսին հետ, բայց ահա վարպետը, առարկելով թէ գործ չկայ, այս օղերուն չի կրնար գործ պատրաստել, մերժեր էր երաշխաւոր ըլլալ։

Խաչիկ վերջապէս բարձրացնելով իր աչքերը Երանիկ հանըմին վրայ, ըսաւ առանց ուղղակի պատասխանելու․

— Աչչափ ատենուան բանուոր էք, ինքը տայ նէ ի՞նչ կ'ըլլայ, պարապ տեղը այնչափ տոկոս ալ չէք տար։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(3 Տար․)

— Այդ գումարը բաժնեցէք պարտատէրերուս :

Միշտ ծամիլայի ձախորդ ջաղացքներն են որ կապարէ շղթաներու պէս կ'անդամալուծեն այս խոհալապաշտ մարդուն թռիչքները :

1910 Օգոստ. 30ի առաւօտուն սկսաւ Հանրի Տինանի հոգեվարքը : Սենեակի պատուհանին կախուած էր ճերմակ լաթի վրայ Կարմիր Խաչը :

Իրիկունը դրօշակին ծայրը կապուած էր սեւ ժապաւէն մը...

Հանրի Տինան մեր ժամանակներու անվեհեր առաքեալը, աչքերը փակած էր աշխարհի լոյսին, զանոնք բանալու համար ուրիշ լոյսի մը, ինչպէս պիտի ըսէր իր ժամանակակից եւ Նոպէլեան մրցանակաւոր առաջին բանաստեղծը՝ Սիւլլի Փրիւտոմ :

Աշխարհը պիտի փրկուի քանի մը հոգիներու կողմէ, ըսած է հռչակաւոր գրագէտ Անտրէ Ժիտ : Մենք անոնց տուինք Լոյսի Առաքեալ անունը, որովհետեւ անոնք արհամարհելով նիւթը, կը հետապնդեն այնպիսի նպատակներ, որոնցմէ կ'օգտուի համայն մարդկութիւնը : Եթէ հարուստ են, կը սնանկանան ու կը մնան թշուառ, եթէ աղքատ են, իրենց ունեցած քիչէն բաժին կը հանեն իրենց դժբախտներուն, եւ եթէ այն քիչն ալ չունին, իրենց կեանքը կը զոհեն իրենց դժբախտ եղբայրներուն փրկութեան համար :

Անոնց իւրաքանչիւրին անունը պատիւ կը բերէ ոչ միայն իրենց ազգին այլ եւ ամբողջ մարդկութեան : Անոնք մեզի մոռցնել կուտան այն վատութիւնները, խաբէութիւնները, սադրանքները, որ ամէնօրեայ զէնքերը կը կազմեն հասարակ մարդուն կեանքի պայքարին մէջ, զէնքեր՝ զորս կը գործածեն անխնայ հասնելու համար իրենց գձուձ նպատակներուն :

Մարդիկ, որ յուսահատած են մարդկութեան ճակատագրէն՝ կը վերագտնեն իրենց վստահութիւնը, երբ իրենց կը խօսին լոյսի առաքեալներ :

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

—0—

Մէկը հինգ միւսը վեց տարու երկու անառակ մանչուկներ գիրկընդխառն կը գլորտէին ճամբուն մէջտեղը : Հոնկէ անցնող պառաւ կին մը մօտաւ անոնց մէջեւ ու դժուարութեամբ զանոնք բաժնեց իրարմէ : Ցետոյ, դառնալով տղոցմէ աւելի մեծ եւ աւելի ուժեղին, յանդիմանեց զայն, ըսելով.

— Ջե՞ս ամչնար, եթէ թշնամիդ իսկ ըլլայ, պէտք չէ որ այդպէս ծեծես ու չարչարես քեզմէ փոքրը :

Տղեկը, քիթը քաշելով, եւ հանդիսաւոր շեշտով մը պատասխանեց.

— Ան իմ թշնամիս չէ, եղբայրս է...

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴՆԵՐԷՆ
ԼԱՒԱԳՈՅՆՍ ՕԳՏՈՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

—O—

Արձակուրդէն առաջ մաքրեցէք ձեր օրկանիզմը :

Արձակուրդի միջոցին մի' յափրանաք, այսինքն չափէն աւելի մի' ուտէք :

Արձակուրդէն ետք մոռցէ'ք ձեր գէշ սովորութիւնները :

— Ինչո՞ւ արձակուրդի կը մեկնիք :

Այս հարցումը եթէ հարիւր հոգիի ուղղէք, անոնց 95էն աւելին պիտի պատասխանէ՝

— Հանգստանալու համար :

Արդարեւ՝ արձակուրդները էական նպատակ մը ունին, — օրկանիզմը կենսաւորելու հնարաւորութիւն ստեղծել : Գիւղերու մաքուր օդը, մանիչով հարուստ ծովային օդը այդ նպատակին համար սքանչելի դեր մը կը խաղան :

Ձեր ձգանդի (տեթանթ) շաբաթներէն մեծագոյն օգուտ մը կրնաք քաղել, եթէ տաք եղանակի եւ բացօթեայ կեանքի պահանջներուն յարմար սնունդ մը ստանաք :

Արձակուրդի մեկնելէ քանի մը շաբաթ առաջ, դուք ձեզի պարտադրեցէք ռեժիմ մը, որ ձեր օրկանիզմը պիտի մաքրէ. ատոր համար քիչ միս կերէք. ո'չ խոզենիք, ո'չ ալ ընդեղէններ՝ զորս ձմրան շրջանին չափէն աւելի կ'ուտէք, ո'չ ալ, վերջապէս, ճարպոտ կերակուրներ : Ուստի՝ պիտի ուտէք կանաչ բանջարեղէններ, գետնախնձոր, թարմ ստեպղին, աղցաններ եւ պտուղներ. ամէն մարդու յարմարող այս ռեժիմը կը յանձնարարուի մանաւանդ 50ի մօտեցող անձերու եւ արեան գերճնշում ունեցողներուն :

Ցամենայն դէպս, չափաւորութեամբ շարժեցէք, որովհետեւ նպատակը ձեզ մաքրելու համար, սննդազրկել չէ :

Երբեք ինքզինքնիդ տկարացած կամ ուժաթափ պիտի չզգաք, այլ ընդհակառակն՝ աւելի թեթեւ եւ աւելի տրամադիր :

× Հետեւեցէք ձեր ախորժակին.— Պէտք եղածէն աւելի ուտել դուք ձեզի մի պարտադրէք. որովհետեւ բացօթեայ կ'ապրիք, արեւը կը սնուցանէ, կ'առոյգացնէ եւ օրկանիզմին զօլեր կ'ընծայէ. ասկէ զատ, տաք օդը աւելի նուազ սնունդ սպառելու կը դրդէ. արդարեւ մարմինը բնազդաբար կը ձգտի ինքզինքը պաշտպանել. այսինքն ուտելիքը զեղչելով կը զովանայ :

Ուրեմն, երբ օդը տաք է, ձեր ախորժակին պահանջէն աւելի ուտել մի փորձուիք. զեղչեցէք մանաւանդ իւղոտ, եւ շաքարոտ ուտելիքը. աւելի մեծ տեղ տուէք զոլով թեթեւ ուտելիքի, օրինակ՝ կանաչ բանջարեղէններ, թարմ պտուղներ :

× Ճաշերը սկսեցէք հում կերակուրներով.— Առաջին պնակնիդ պէտք է ըլլայ հում բանջարեղէններու «մասետուան» մը, եւ կամ պարզապէս քերթուած հում ստեպղին ու աղձանի քանի մը տերեւներ, վրան ձէթ եւ լիմոնի հիւթ աւելցնելով :

× Զգուշացէք եփած եւ ծանր կերակուրներէ.— Ուրեմն՝ նախընտրեցէք աւելի կասկար եփերը (կրիյատ). պատրաստութեան լաւագոյն եղանակն է այդ, որովհետեւ այդ ձեւ եփած միսերը, աւելի դիւրութեամբ մարսուելէ զատ, կը պահեն իրենց բոլոր կենսանիւթերը եւ սննդական յատկութիւնները. իսկ երեսի վրայ կազմուած անթափանցելի կեղեւն ալ ներսի հիւթը կը պահէ :

Առ ի չգոյէ կասկար եփերու, խորոված միս կերէք, ան ալ օգտակար է, մանաւանդ եթէ առանց ճարպի խորովուած եւ վերջին վայրկեանին հիւթին մէջ հում կարագ աւելցուած է :

Առատ ձուկ կերէք, եթէ արձակուրդը ծովեզերքը կ'անցընէք. արդարեւ՝ ձուկը սքանչելի սնունդ մըն է, պայմանաւ սակայն որ շատ թարմ ըլլայ : Նախընտրեցէք անճարպ ձուկերը, որոնք խաշած կամ խորոված ըլլան քան թէ տապկուած. կրնանք վրան հում կարագ եւ կամ ձէթ-լիմոնի հիւթ աւելցնել :

Զգուշացէք իւղոտ եւ համեմուած թացաններէ :

× Բաւարար չափով աղ ստացէք.— Քրտինքը մարմինը տաքի դէմ պաշտպանելու միջոց մըն է : Գիտենք որ քրտինքը աղի ջուրի լուծոյթ մըն է. ջուրը մորթին վրայ շոգիանալով մարմինը կը զովանայ. բայց երբ ենթական շատ քրտնի, իր օրկանիզմը շատ աղ կը կորսնցնէ. որով՝ մեծ մասամբ ծարաւ զգալու կարողութիւնը կը կորսնցնէ. այս պատճառաւ քիչ ջուր կը խմէ. այն ատեն քրտինքի արտադրութիւնը նուազելով՝ մարմինը չի քրտնիր. ատոր իբր հետեւանք երեւան կուգան զանազան խանգարումներ. օրինակ՝ սիրտ խառնուք, տաքութիւն, եւայլն :

Հետեւաբար, երբ օդը տաք է, ձեր կերակուրները բաւարար չափով աղեցէք :

× Ջուրը մի' չափազանցէք.— Պէտք է ջուր խմել քրտնելէն յառաջ եկած ջուրի կորուստը փոխարինելու համար, բայց եթէ մեծ քանակութեամբ հեղուկներ կըլլէք, ծայրայեղ կերպով կը քրտնիք. ատոր հետեւանքով օրկանիզմը կը յոգնի, որովհետեւ արտահանելու իր աշխատանքը կը մեծնայ : Լաւագոյն կերպն է ուրեմն՝ յաճախ խմել, բայց ամէն անգամ քիչ առ քիչ, պուտ-պուտ :

Սքանչելի սովորութիւն մըն է միայն ճաշերու միջեւ խմել : Սեղանի վրայ խմուած ըմպելիները, ստամոքսային հոյզերը աւելի թեթեւցնելով՝ զանոնք նուազ գործօն կը դարձնեն :

× Տաք ըմպելիներու առաւելութիւնը.— Տաք ըմպելիները քիչ քանակութեամբ առնուելով ծարաւի զգացումը կը ջնջեն. վրան լիմոնի հիւթ աւելցուած թեթեւ տաք թէյը կը յագեցնէ ծարաւը, կը խթանէ մարմինը, եւ տաքի առաջ բերած ուժաթափութիւնը :

× Սառն ըմպելիք.— Երբ օդը տաք է, սառն խմելիքը շատ հաճելի է. սակայն քրտնած ատենը շատ պաղ հեղուկներ խմելը կը ներկայացնէ կարգ մը վտանգներ. այսպէս, օրինակի համար, մորթը կը պաղի, քրտինքը կը դադրի. կրնան պատահիլ նաեւ մարսողական խանգարումներ, եւ նոյնիսկ թոքային կամ ուղեղային արիւնխռնումներ :

Որքան ստամոքսը պարապ է, այնքան վտանգները մեծ են. խոհեմութիւնը կը թելադրէ սառն ըմպելիներ խմելէ առաջ, քանի մը պիսքիթի եւ կամ կտոր մը հաց ուտել :

× Պաղպաղակ (քրեմ կլասէ) :— Քիմքին համար շատ հաճելի այս պատրաստութիւնները անցողակի զովութիւն մը յառաջ կը բերեն. իրենց պարունակած կաթը, հաւկիթը եւ շաքարը գոլական մեծ արժէք մը կը ներկայացնեն : Օշարակները նոյն անպատեհութիւնները չեն ներկայացներ :

× Պտղաբուժութիւնը (քիւր տը Ֆրիւի) խոհեմութիւն կը պահանջէ.— Պտղաբուժութիւնը թունաթերծման դէմ լաւ միջոց մըն է : Օրկանիզմին ճարպանիւթեր եւ փրոթէիններ չհայթայթելով, պտուղները կը հանդչեցնեն լեարդը, եւ յետոյ միզեցուցիչ ու կակղացուցիչ յատկութիւններով օժտուած են : Կենսանիւթերով եւ հանքային աղերով հարուստ ըլլալով բարերար դեր մը կը խաղան օրկանիզմին համար :

Պտղաբուժութիւն կարենալ ընելու համար, զօրաւոր մարմին մը ունենալը պայման է. այդ պարագային շաբաթը մէկ օր, միայն պէտք է պտուղ ուտել, եւ այսպէս երկու ամիս շարունակաբար, բայց ոչ՝ առանց բժիշկի յանձնարարութեան :

Զանազան պտուղներէ կազմուած եւ 4–5 ճաշերու բաժնուած ձեւը աւելի յանձնարարելի է : Եթէ այս ձեւը կ'որդեգրէք, անոր ընկերացուցէք քիչ շաքարով թէյ, օրը երկու անգամ :

Խաղողաբուժութիւնը կը կայանայ օրը 1–2 քիլօ խաղող ուտել, բաժնուած՝ 4–5 անգամներու. ժամ մը վերջ մեծ գաւաթ մըն ալ հանքային ջուր պէտք է խմել :

Պտղաբուժութիւնը կը յանձնարարուի աւելի գիրնալու հակամէտ անձերու եւ արեան գերճնշում ունեցողներու : Այս ռեժիմին հետեւողը նուազ գործօն կեանք պիտի վարէ, եւ արձակուրդներու ատեն անկողինը պիտի հանգչի :

Պտղաբուժութիւնը կ'արգիլուի գոլիպասիլ ունեցողներուն, տկար աղիքներ ունեցողներուն եւ շաքարախտաւորներու. տղոց եւ պատանիներու երբեք չի յարմարիր :

Կարելի է նաեւ (պայմանաւ որ մարսողական գործարանները թոյլատրեն) բնական ռեժիմի մը միացնել պտղաբուժութիւն մը, առաւօտները անօթի փորով եւ ճաշերու միջեւ առատ պտուղ ուտելով :

Հ. ՖԻՐԷ

«Բժիշկ»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (127)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ
(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Պօղոս էֆէնտի կարդալով այս տողերը՝ ինքնիրեն ըսաւ.

— Գտանք մեր փնտռած մարդը :

Ուսուցիչ պարոն Թորգոմին կ'ակնարկէր : Նոյն օրն իսկ մէկը ղրկեց եւ հրաւիրեց զայն, որ հետեւեալ օրը գրասենեակը գայ : Այս հրաւէրը բաւական զարմացուց ուսուցիչը :

— Ի՞նչ կ'ուզէ ինէ, արդեօք պաշտօ՞ն մը պիտի առաջարկէ :

Եւ Չորեքշաբթի կանուխ փութաց վաճառականի գրասենեակը :

Այս վերջինը դեռ նոր եկած էր ու մէկ քանի նամակներ կարդալով զբաղած : Զուարթ դէմքով մը ընդունեցաւ իր հիւրը :

— Անցած ըլլայ, պարոն Թորգոմ, գոչեց :

— Ի՞նչ բան, Պօղոս էֆէնտի, հարցուց ուսուցիչը քիչ մը շփոթած :

— Երէկ թերթերուն մէջ կարդացի գլխուդ եկածը... արդէն կը սպասէի կոր ատոր, Մարգար էֆէնտիին պէս մարդ մը ամէն գէշութիւն ընելու կարող է... խեղճ պարոն Թորգոմ, դուն ալ ինծի զոհ գացիր :

— Այդ խօսքերը չեմ ընդունիր, ես իմ ազգային անհատի պարտականութիւնս կատարեցի միայն, իմ համոզումներուս հպատակելով :

— Գիտեմ, բայց քեզի թշնամիներ ըստեղծեցիր :

— Այո, կը խոստովանիմ :

— Թշնամիներ, որոնք այսօր քեզ նիւթապէս վնաս կը հասցնեն :

— Այդ ալ իրաւ է, բայց ես իմ բռնած ընթացքիս համար զղջում չեմ յայտներ, որովհետեւ համոզումով եւ ուղղութեամբ վարուած եմ :

— Ատիկա շատ գեղեցիկ զգացում մըն է, բայց բաւական չէ :

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք :

— Ըսել կ'ուզեմ որ՝ պէտք է դուն ալ աշխատիս, որ այդ մարդիկը անպատիժ կերպով այսպէս քեզ անիրաւաբար չհարուածեն :

— Այդ մասին արդէն հարկ եղածը ըրած եմ :

— Ի՞նչ ըրիր, հարցուց վաճառականը հետաքրքրութեամբ :

— Անմիջապէս բողոքագիր մը գրեցի :

— Կեցցէ՛ս, եւ ղրկեցի՞ր :

— Ոչ տակաւին :

— Աւելի աղէկ :

— Ինչո՞ւ համար :

— Որովհետեւ այդ բողոքագրին հանրագրութեան մը ձեւ տալու է :

— Հանրագրութի՞ւն մը, հարցուց ուսուցիչը զարմացած, անձնական խնդիր մըն է աս, իմ եւ Թաղական Խորհուրդին միջեւ, որուն դատաւորն է...

— Բնականաբար, Վարչութիւնը, ընդմիջեց Պօղոս էֆէնտի :

— Չէ, Ուսումնական Խորհուրդը, ան կը խառնուի ուսուցիչներուն վէճերուն :

— Իրաւունք ունիմ եղեր ըսելու, որ աղէկ ես ըրեր բողոքագիրդ չղրկելով... Ուսումնական Խորհուրդը մէկ կողմ դիր, ուղղակի Վարչութեան դիմէ :

— Վարչութիւնը բողոքագիրս ուղղակի Ուսումնական Խորհուրդին պիտի յղէ պարզապէս ի նկատառութիւն :

— Տէ՛ֆ ըրէ մէյ մը սա բողոքագիր բառը, գոչեց վաճառականը անհամբեր, բողոքագի՞րը ինչ է, տղա՞յ ես դուն... շնորհքով մարդու պէս գործ տեսիր... անիրաւ վճիռ մը տրուած է քեզի դէմ, անոր համար իրաւունքդ պահանջէ : Նոյնիսկ քեզի ուրիշ խորհուրդ մը տամ, դուն քու ստորագրութեամբդ մի գրեր, այլ թաղեցիներուն ստորագրել տուր :

— Ի՞նչ բան, էֆէնտի :

— Ծանըմ, Թաղական Խորհուրդի դէմ հանրագրութիւնը :

— Բայց հանրագրութեան խնդիր չկայ, գոչեց ուսուցիչը :

— Ընդհակառակն, ամբողջ խնդիրը այդ է, պատասխանեց վաճառականը : Ուսումնական Խորհուրդին դիմելով բնաւ բան մը չես շահիր, գործը տարիներով կը ձգձգուի... տես, Գատը-Գիւղի ուսուցիչներուն խնդիրը մէջտեղն է : Ուղղակի Վարչութեան դիմելու եւ կարգադրութիւն պահանջելու է : Տես լրագրին մէջ ինչ են ըրեր, պատիւդ մէկ փարայի եղած է : Իր անկարողութեան համար ճամբուած է, կ'ըսէ կոր, ալ ասկէ ետքը ո՞ր դպրոցին մէջ քեզի պաշտօն կուտան :

— Արդէն այդ «Հանրային Կարծիք»ին դէմ դատ պիտի բանամ :

— Այդ ալ պարապ բան : Մինչեւ որ ասդիի կողմէ խնդիրդ չկարգադրես, ի՞նչ օգուտ ունի դատ բանալը :

— Բնական է, որ Ուսումնական Խորհուրդէն գոհացում ստանալէս ետքը դատ պիտի բանամ :

— Այն ատեն առնուազն տասը տարի պէտք է որ սպասես : Հիմա պարապ խօսքերով ժամանակ չանցընենք, քեզի լուր ղրկեցի եւ հոս բերել տուի՝ ինչո՞ւ համար, գիտե՞ս :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Հայր Աթանաս Վ. Քեսէճեան եւ իր ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

ՄԱՐԻ ՔԵՍԷՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 5ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի Օգոստոս 9, ժամը 9ին Ս. պատարագով եւ ննջեցեալներու աղօթ-քով, Առնուվիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, 69 Ռիւ Անրի Պարպիւս:

Զինքը ճանչցողներէն եւ յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի աղօթքով միանալ:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Հ. Աթանաս Վրդ.ի:

Այրի Տիկին Յակոբ Մանուկեան, Պ. Դանիէլ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Մանուկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սիւթթըն եւ զաւակը եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 6ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի Օգոստոս 9, ժամը 15.30ին Իսի-լէ-Մուլինոյի Սէն Պրիւնօ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Վերափոխում: Հանդիսաւոր պատարագ, անդաստան եւ խաղողօրհնէք ժամը 10.30ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ-Պուա Քոլոմպի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մարկոսեանի եւ բոլոր պարագաներուն իրենց եղբօր ողբացեալ Վենսան Մարկոսեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՇԱՒԻԼ.—

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆր., Պ. Խորէն Աննիկեանէ (Փարիզ) իր նահատակուած հօր յիշատակին:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի 13 Օգոստոս, տօնն է Վերափոխման Ս. Աստուածածնի: Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին: պատարագ՝ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

×

Երկուշաբթի, 14 Օգոստոս, Յիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի պատարագ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի 13 Օգոստոսին Ս. Աստուածածնայ Վերափոխման տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ:

Յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն: Սկիզբ պատարագի ժամը 10ին:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի (13 Օգոստ.) Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, պատարագ կը մատուցուի:

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

13 Օգոստոս Կիրակի առաւօտ, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ անուանակոչման տօնին առթիւ կը մատուցուի պատարագ, կը կատարուի խաղողօրհնէք եւ մատաղ: (Այս առթիւ ուխտաւորները ժամանում էքս-լէ-Պէնէն):

Պատարագէն ետք ճաշ, մատչելի գիներով: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ Պր. Արտաշէս Բամպուքճեանի մօտ (Էքս-լէ-Պէն):

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի Օգոստոս 13ին, ինչպէս ամէն տարի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

Երեքշաբթի Օգոստոս 15ին հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի Վալանսի ամբակոծման զոհերուն յիշատակին, ժամը առաւօտեան 10ին:

Կը հրաւիրուին բոլորը այդ ամբակոծման 28րդ տարելիցին յիշատակը յարգելու:

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 29

ԳԻՆ 2.500 ՖՐ.

Երդ ու դարձ օդանաւով: ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻՆՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ: Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունճեանի, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. Ալիքսանեանի՝

11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԷՍԻՆ՝ Կ. Գարայեանի

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն գրաւոր, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի ընթացիկ եւ նոր հասցէն:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse

95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու գիշերօթիկ եւ փոքրիկներու կառոյցի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար:

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան: Հեռաձայն 985-01-79:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ «Նուպարեան» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Ուրբաթ 1 Սեպտեմբերին:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանդըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ (Կնիք)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

« ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԱԼՊՈՄ »Ի ԿՈՉԸ

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

ԶԻՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի բոլոր անոնցմէ, արտասահման թէ Հայաստան, — որոնք որեւէ յիշատակով կապուած են Զօր. Անդրանիկին եւ ծանօթ են անոր կեանքին ու գործին, — որ եթէ ունին անտիպ նկարներ ու նամակներ Զօրավարէն, բարի ըլլան ուղարկելու խմբագրութեանս իր մասին հրատարակելի հատորին համար:

Հասցէ.—

AVO — A. TOUMAYAN
P. O. B. 80179 — Tél. 266492
BOURDJ - HAMOUD
BEIRUT — LEBANON

Յ. Գ.— Կը խնդրուի արտասահմանի եւ Հայաստանի բոլոր թերթի խմբագրութիւններէն արտատպել այս կոչը:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հեռաձայն՝ 15-75-35-91-11 ապա ուղել՝ 17ը Վանեաս

Պայմաններ.— 14 օրէն աւելի, օրական 26 ֆր., 7 օրէն 14 օր՝ 29 ֆր. 7էն պակաս՝ 32 ֆր.

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ԲԱՆԱԿՈՒՄԻ ԿՈՂՄԷ

Արտէշի գեղեցիկ հովիտին մէջ
Եկէք ապրիլ հայկական օր մը
Հարիւրաւոր հայ երիտասարդներով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՃՈԽ ՍԵՂԱՆ

ԸՍՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revêtement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
10
ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI
10 AOUT
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 փր.	Վեցամսեայ	65 փր.
Արտասահման	Տար. 135 փր.	Հատը	0,70 փր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.486

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.486

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ

———0———

Քառասուներկու երկարաձիգ տարիներ Սեւրը կը բաժնեն Պերլինէն: 42 տարիներ, որոնք վերիվայր շրջեցին աշխարհը, զայն անճանաչելի դարձնելու աստիճան:

Յիսուներկու տարի անցաւ Սեւրէն ի վեր: 52 անվերջանալի տարիներ որոնց ընթացքին աշխարհ անգամ մը եւս առարկայ դարձաւ ամենէն փոթորիկներու, կրկին հիմնայէս դիմագիծ փոխելով:

Իննսունեւչորս տարուան պատմութիւն ունի Հայկական Հարցը, որ 1878ին Պերլինի մէջ ազգերու ճակատագիրը տնօրինող եւ աշխարհի նոր քարտէսը գծող եւրոպական մեծ Պետութեանց սեղանին վրայ դրուեցաւ առաջին անգամ, իբրեւ միջազգային դիւանագիտութիւնը հետաքրքրող քաղաքական խնդիր:

Ի՞նչ շահեցանք Պերլինի վեհաժողովէն: Զարարատիկ 61րդ յօդուած մը, որ փորձանք դարձաւ Հայութեան գլխուն:

«Բարենորոգումներ»ը դրուած էին վեց մեծ Պետութեանց երաշխաւորութեան տակ:

Այսինքն օտարներ միջամտելու պիտի ըլլային օսմանեան կայսրութեան ներքին գործերուն, որպէսզի Բարենորոգումներ գործադրուէին Հայկական նահանգներուն մէջ:

Մեղրի կարաս մըն էր Ապտիւլ Համիտի կայսրութիւնը, որուն սահմանները կը տարածուէին, Եւրոպայի մէջ, Ադրիականի եզերքներէն մինչեւ Վոսփոր ու Տարտանէլ, Ասիոյ մէջ կ'ընդգրկէին ամբողջ Անատոլուն, Հայկական նահանգները, Կիլիկիան, Միջագետքը, Սուրիա-Լիբանանը, Պաղեստինն ու արաբական թերակղզին, ու Եգիպտոսի վրայէն կը հասնէին մինչեւ ափրիկեան Տրիպոլիս (Լիբիա):

Կարմիր Սուլթանը գիտցաւ օգտագործել նիւթապաշտ Եւրոպացիներու ընչաքաղցութիւնը, մեղրի կարասէն շահաբեր բաժիններ բաշխելով երաշխաւոր Պետութեանց իւրաքանչիւրին, ամէն անգամ, որ անոնցմէ մէկն ու միւսը «Հայկական բարենորոգումներ»ու սպառնալիքը կը ցցէր իր աչքին, մենաշնորհներ խլելու յետին մտքով:

Ապտիւլ Համիտ արեան մէջ խեղդեց Հայկական նահանգներէն դատ Թուրքիոյ հայաշատ մեծ քաղաքները, երաշխաւորներու անտարբեր, չըսելու համար մեղսակից աչքերուն տակ:

Արիւնարբու սուլթանին կէս ձգածը իր լրումին հասցուցին անոր հրէշածին ժառանգորդները, որոնք 1914ի Բարենորոգումներու նոր ծրագիրը չգործադրելու համար սարքեցին Մեծ Եղեռնը: Արմատախիլ ըրին Հայութիւնը, արմատական լուծումի ենթարկելով Հայկական Հարցը, — դահիճներու յաւիտենական մղձաւանջը:

Յաղթական դաշնակիցները իբրեւ արեան գին մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն, 1920 Օգոստոս 10ին մեզի տուին Սեւրի դաշնագիրը:

Այն ճակատագրական օրերուն, երբ օսմանեան կայսրութեան փլատակներուն տակէն նոր ազգեր ու Պետութիւններ կեանքի կը կոչուէին, Հայերն ալ կը ստանային իրենց արդար բաժինը:

Հայկական մարտիրոսագրութեան պատասխանատու Մեծերը պահ մը կը հանդարտեցնէին իրենց խռովեալ խիղճը, յանուն արդարութեան, հանդիսաւորապէս նուիրագործելով Հայաստանը իբրեւ անկախ Պետութիւն, 1920ի նեղ սահմաններուն վրայ աւելցնելով Վանի, Պիթլիսի, Էրզրումի եւ Տրապիզոնի նահանգներէն որոշ մասեր:

Նախագահ Ուիլսընի 22 Նոյ. 1920ի իրաւարարական վճիռը, իբրեւ լրացուցիչ մասը Սեւրի դաշնագրին, իր կարգին կը նուիրագործէր Միացեալ Հայաստանը:

Շատ կարճ տեւեց խանդավառութեան շրջանը

Հարաւի եւ հիւսիսի հարեւանները մէկ կողմէն, Սեւրի դաշնագիր Մեծերը միւս կողմէն դաւադրեցին Հայութեան դէմ: Առաջինները իրարու միջեւ բաժնեցին մեր նորագատ հայրենիքը, վերջ տալով անկախութեան: Վերջինները ուրացան մեր Դատը, չյարգեցին իրենց հանդիսաւոր ստորագրութիւնները եւ խաչ քաշեցին Միացեալին վրայ:

Սեւրի դաշնագրին 52րդ տարեդարձին առթիւ, յիշեցնելով Հայոց ժամանակակից պատմութեան մօտիկ անցեալի այս դառն ճշմարտութիւնները, կուզենք անգամ մը եւս հաստատելու, որ չենք հրաժարած մեր արդար իրաւունքներէն, որոնք նուիրագործուած եւ վաւերացուած են միջազգային մուրհակով մը:

Կ'ուխտենք հաւատարիմ մնալ Սեւրի դաշնագրին եւ հետապնդել անոր իրագործումը, մինչեւ որ ստեղծուի Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանը՝ ամբողջական Հայութեամբ:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՉԲԵՐԱՒ

Հետաքրքիր Ա. կայանի տնօրէնուհին էր — Ժաքլին Պոտրիէ — որ հարցազրոյց մը կ'ընէր նոր Նախարարապետին հետ:

Ընդհանուր ձեւով հարկ է խոստովանիլ թէ նոր բան մը չըսուեցաւ: Նոյնիսկ շատ յստակ չէր թէ ինչո՞ւ Մէսմէռ եկած է գրաւելու Շապանի աթոռը: Այս առընչութեամբ ճիշդ է որ աւելի Նախագահ Փոմփիտուի կ'իյնայ բացատրութիւններ տալ այդ մասին քան նոր Նախարարապետին: Այս խնդրին մասին եղած առաջին հարցումին ի պատասխան, Մէսմէռ վարժապետական շեշտով հետեւեալ դասը տուաւ. — «Հանրապետութեան Նախագահն է որ կը նշանակէ Նախարարապետը: Ուրեմն ես անձնական կարծիքս պիտի տամ: Կառավարութեան փոփոխութիւն մը փոփոխութիւն չի նշանակեր կառավարութեան քաղաքականութեան մէջ: Նախորդ կառավարութիւնը երեք տարի տեւած էր եւ սկիզբէն նախորդս իբրեւ պայմանաժամ նշանակած էր իր գործունէութեան համար երեսփոխանական ընտրութիւնները: Արդիւնքն այն էր որ կառավարութիւնը ձեւով մը իր վաղքին վերջաւորութեան հասած էր: Այդ վերջաւորութիւնները միշտ դժուար են եւ բնական անպատեհութիւններ ունին»:

Տիկին Պոտրիէ կը յիշեցնէ որ Ազգ. Ժողովը Մայիս 29ին վստահութեան քուէ տուած էր Շապան Տէլմասի բայց հոն ալ Մէսմէռ կը փորձէ խլրտել դիրքը լուսաբանել. — «Ճիշդ է: Բայց պէտք չէ շփոթել Ե. Հանրապետութեան վստահութեան քուէն եւ Գ. կամ Դ. Հանրապետութեանց վստահութեան քուէները: Պէտք է Հանրապետութիւն չշփոթել»: Ու Մէսմէռ կը ծանրանայ այս կէտին վրայ առանց սակայն համոզիչ բանաձեւում մը գտնելու:

Նոր Նախարարապետին համար պէտք է, Ֆրանսայի համար, թէ փառամոլ եւ թէ խելօք ըլլալ: Նախ հարկ է հակակշռել պիւտճէն ու Մէսմէռ կը բացատրէ որ պիւտճէ մը հակակշռել կը նշանակէ որ ծախքերը մուտքէն աւելի չըլլան: Ուրեմն պէտք է ծրագիրներու մէջ նախապատուութիւններ տալ եւ Նախարարապետին նպատակն է նախ եւ առաջ հասնիլ այն Ֆրանսացիներուն, որոնք նիւթապէս թէ բարոյապէս ամէնէն զրկուածներն են: Պէտք է զեղչել ընկերային անհաւասարութիւնները: Մէսմէռ կը գտնէ որ իր նախորդին քաղաքականութիւնը հիանալի էր եւ զայն պիտի շարունակէ աւելի առաջ երթալով:

Ընդհ. ձեւով Մէսմէռ կ'ուզէ վերամուտին պարզել իր քաղաքականութեան ընդհ. ծրագիրը: Վերջաւորութեան Մէսմէռ կը խօսի նաեւ իր մասին, յիշելով իր զինուորական անցեալը, Ֆրանսա, Ասիա կամ Ափրիկէ եզրակացնելու համար թէ. — «Կը խորհիմ թէ ինչ որ ուզեցի ըլլալ, Ֆրանսայի ծառայել էր ծառայելով Պետութեան»:

Այս ելոյթին առթիւ մասնաւոր հակադրութիւններ տեղի չունեցան եւ ունկնդիրները կը յայտարարեն թէ խօսքերէն աւելի արարքներու կը սպասեն, դատելու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՀՐԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Պարսկաստան կը պատրաստուի առանձին համաձայնագիր կնքելու քարիւղի ընկերութեանց հետ, կարեւորութիւն չտալով այն բանակցութիւններուն, որոնք կը կատարուին քարիւղ արտադրող երկիրներու եւ քարիւղի ընկերութեանց միջեւ: Այս առընչութեամբ, Պարսկաստան մտադիր է կրկնապատկելու քարիւղի իր արտադրութիւնը եւ պիտի ունենայ աշխարհի մեծագոյն զտարանը:

ԹՈՒՐՔԻԱ Ամերիկայէն Ֆանթոմ օդանաւերու երկու տորմիղ պիտի գնէ, վճարումի շատ երկար պայմանաժամով: 36 օդանաւերու իւրաքանչիւրին գինն է հինգ միլիոն տոլար:

ՊՐՆՈՅԻ մէջ (Չեխոսլովաքիա) կուսակցութեան տեղական կոմիտէին նախկին ղեկավարը՝ Սապաթա վեցուկէս տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ: Տուպչէքի գործակիցներէն եղած էր: Իրմէ զատ դատապարտութիւններ կրեցին նաեւ միւս «ամբաստանեալները», 18 ամիսէն մինչեւ հինգուկէս տարի: Յիշենք որ Սապաթայի երկու տղաքն ալ երկքուկէս եւ երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուած են:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ Չինաստանի յարաբերութիւնները միշտ ձգտուած են: Մոսկուայի կառավարական պաշտօնաթերթը՝ Իզվեստիա կը վստահեցնէ թէ Չինաստան կ'ուզէ կցել Մոնկոլիան եւ Ղազախիստանը: Յօդուածին խորագիրն է. — «Ա լա Մաօ աշխարհագրութիւն»:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ «Տասներու» Ելմտական նախարարները հանդիպում պիտի ունենան Հռոմի մէջ, Սեպտ. 10ին եւ 11ին:

ՊԱՆԿԼԱ-ՏԷՇԸ դիմում ըրաւ որպէսզի անդամակցի ՄԱԿի: Վախ կայ որ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ Չինաստան իր վէթօն գործածէ այս առթիւ:

ՇԱՌԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ գրօսանաւը կրակ առաւ առջի օր եւ քանի մը վայրկեանէն հրոյ ճարակ դարձաւ: Ազնաւուր միտք ունի հրաժարելու գրօսանաւերէն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, Օգոստոս 4.—

Մամուլի ֆրանսական գործակալութեան տնօրէնը Ժան Մարէն, Օգոստոս 3ին ընդունած է Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի կից պետական տեղեկատուութեան գործակալութեան Արմէնփրէսի տնօրէնը՝ Պ. Արտաւազդ Խաչիկեան, որ Ֆրանսա կը գտնուէր Երեւան - Մոսկուա - Փարիզ հեռատիպի գիծի բացման առթիւ:

×

Հայաստանի Ելմտական նախարար՝ Ստեփան Սաֆարեան յայտարարած է թէ Հայաստանի բնակչութիւնը, այս տարուան առաջին կիսամեակին հասարակական օգտագործման ֆոնտէն ստացած է 335 միլիոն ռուբլի, այսինքն 25 միլիոն աւելի քան անցեալ տարի նոյն շրջանին: Այդ գումարը, ըստ է նախարարը, ծախսուած է բնակչութեան, ձրի ուսուցման, բուժման, կենսաթոշակներու եւ նպաստներու համար: Այս գումարին զգալի մէկ մասը ծախսուած է ուսանողներուն կրթաթոշակ տալու եւ մանկական նախադպրոցական հիմնարկներու կարիքներուն համար:

×

Երաժշտագէտ Եդուարդ Բաղդասարեան դարձաւ երգչախումբի համար լաւագոյն ստեղծագործութեան մրցումի դափնեկիր: Անոր «Հայրենիք» երգը լաւագոյնս ծանօթացուած է խորհրդային Հանրապետութեանց միութեան 50ամեակի առթիւ Երեւան կազմակերպուած մրցումին երեսուն գործերուն շարքին:

Մարտին Մազմանեանի «Զօն Եղբայրութեան» երգը, յօրինուած Յովհ. Շիրազի խօսքերուն վրայ, ստացած է Բ. մրցանակը: Երրորդ մրցանակը առած են յօրինող՝ Ռուբէն Պետրոսեան «Զօն Բարեկամութեան» եւ Ազատ Շիշեան «Ամբոխները խելագարուած» (ըստ Զարենցի համանուն պոէմին) ստեղծագործութիւնները:

×

Պուքրէշի պատանի ֆիզիկոսներու միջազգային ողիմպիատի մրցանակիրներէն մէկը եղած է Երեւանէն, 17 տարեկան Ռուբէն Մկրտիչեանը: Մասնագէտները բարձր գնահատած են պատանիին ընդունակութիւնները ճշգրիտ գիտութիւններու բնագաւառին մէջ:

×

Վերջերս փրոֆեսէօր Սերգէյ Դարոնեան աւարտած է «Նալբանդեանի ստեղծագործական կապերը ռուս եւ համաշխարհային գրականութեան հետ» մենագրութիւնը: Հոն մանրամասն վերլուծուած է Գերցենի եւ Չերնիշեւսկիի ազդեցութիւնը Նալբանդեանի վրայ: Մենագրութեան մէջ ուսումնասիրուած է նաեւ Նալբանդեանի բանաստեղծութիւնը:

×

Աւստրիոյ Կրաց քաղաքի մէջ վերջ գտած է ճատրակի ուսանողական համաշխարհային մրցումը: Գլխաւոր մրցանակին արժանացած է խորհրդային խումբը, որու մաս կը կազմէր Երեւանցի՝ Ռաֆայէլ Վահանեան:

Վահանեան մասնակցած է չորրորդ խաղին եւ 10 կէտի վրայ շահած է՝ 9ը, արժանանալով ոսկի մետալի:

ՏԱՂԱՒԱՐ ՏՕՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԱՅՐ

Մեր յաջորդ տաղաւար տօնն է ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ, որ կը կատարուի, ըստ Հայց. Եկեղեցւոյ կանոնին Օգոստոս 15ի մերձաւորագոյն կիրակին, որ այս տարի կը հանդիպի Օգոստոս 13ին իսկ միւս բոլոր եկեղեցիները կը տօնեն զայն Օգոստոս 15ին, հոգ չէ թէ շաբթուան որ օրը հանդիպի այդ թուականը: Իբրեւ տաղաւար տօն՝ իր շաբաթապահքը կը սկսի այս տարի Օգոստոս 7ի Երկուշաբթին, զոր հայ ժողովուրդի բարեպաշտ տարրը բծախնդրութեամբ կը պահէ, միաժամանակ ներկայ ըլլալով եկեղեցիի ամէնօրեայ պաշտամանց: Հին ատեն այս տօնախմբութիւնն ալ կը տեւէր երեք օրեր, Վարդավառին պէս. սակայն Ներսէս Շնորհալի Հայրապետը (12րդ դար) վերածեց զայն 9 օրերու:

ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄը իրականին մէջ Աստուածամօր սրբասնեալ կեանքին աստուածացիր կնիքն էր, հետեւաբար նախ այս տօնին իմաստը լրիւ ըմբռնելու համար, միւս կողմէն Աստուածամօր շնորհալի դէմքին եւ աստուածատուր դերի մասին ամբողջական գաղափար մը կազմելու համար պարտաւոր պիտի ըլլանք անդրադառնալ Ս. Կոյս Մարիամին լիակատար վարքին, այնպէս ինչպէս որ պատկերացուած է այդ Աւետարաններու, Աւանդութեան եւ մեր Շարականներուն մէջ: Ուրիշ խօսքով աւելի պիտի զբաղինք վերափոխուող դէմքին հետ քան Վերափոխման դէպքին հետ:

Աստուածամայրը եզակի եւ բացառիկ դէմք մըն է քրիստոնէական եկեղեցիին մէջ. անդերազանցելի անձնաւորութիւն մը: Սուրբերու Թագուհին: Եկեղեցիի յարգանքին, սիրոյ եւ պաշտամունքին կարգին մէջ, անմիջապէս յետոյ կուգայ ան իր Աստուածային Որդիէն: Եկեղեցին անոր ի պատիւ սահմանած է աւելի քան եօթը տօնախմբութիւններ տարուան ընթացքին: Ասկէ զատ, ամէն օր անխափան շարականներ կ՚երգուին առաւօտեան ժամերգութեանց ընթացքին ի յարգանս անոր: Մեր աստուածային պատարագը կը սկսի անոր յիշատակութեամբ եւ անոր բարեխօսութեան դիմելով: «Եւ վասն Սրբուհւոյ Աստուածածնին բարեխօսութեանն, Տէր, ընկալ զաղաչանս մեր եւ կեցո զմեզ»: Այս խօսքերով կը սկսի մեր պատարագը:

Այնպէս որ գրեթէ անսահման է յարգանքը, զոր հին ու պատմական եկեղեցիներ ունին Աստուածամօր հանդէպ: Բողոքական շարժումը, որ տօները, սուրբերը, ծէսերը եւ կանոնական պաշտամունքային դրութիւնը մէկ կողմ նետեց, կեդրոնական տեղ տալու համար Ս. Գիրքին եւ քարոզին, փորձեց վար առնել զայն սիրոյ եւ յարգանքի այդ բարձունքէն: Ոմանք յանդգնեցան մինչեւ իսկ այնպիսի լիրբ արտայայտութիւններ ունենալ, որոնք անվայել էին ոչ միայն քրիստոնեայ անունը կրող ուեւէ անձին, այլ եւ հակառակ էին մինչեւ իսկ մարդկային ամէնէն տարրական պատշաճութեան կանոններուն: Ասոնց կարգէն եղան, ըստ ժամանակակից ականատես եւ ականջալուր պատմիչին, առաջին հայ բողոքականներէն ոմանք: Եթէ Կ. Պոլսոյ Հայոց պատրիարքներէն մէկը հարկադրուեցաւ նզովքի խիստ կոնդակ մը հանել ասոնց դէմ, գլխաւոր պատճառը՝ եւ բաժակը յորդեցնողը եղաւ Աստուածամօր հասցէին կարգ մը նորադարձներուն ցոյց տուած ժպիրհ անպատկառութիւնը, եւ տառապէս հայհոյիչ լեզուն:

Աստուածամօր բացառիկ հանգամանքին երկու պատճառներ կրնանք մատնանշել որոնք իրարմէ անբաժան են. առաջինը բնականաբար Քրիստոսի Մայր ըլլալն է, եւ իր այդ հանգամանքով մեծագոյն դերը կատարելն է Անոր աճման եւ մանկութեան տարիներուն: Երկրորդ՝ Աստուածամայրը ունեցած իր լիութեան մէջ այն հիմնական յատկութիւնները եւ առաքինութիւնները, որոնք անհրաժեշտ են սուրբ մը կազմելու համար. այսինքն խոնարհութիւն, համբերութիւն, մաքուր սիրտ, աստուածասիրութիւն, մարդասիրութիւն ու մանաւանդ անայլայլ համակերպութիւն Աստուծոյ կամքին:

ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ՀՈԳԵՐԷՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

Ռատիօներու եւ հեռատեսիլի գործիքներուն համաշխարհային արագ տարածումը խրախուսիչ ու մտահոգիչ երեւոյթ է միաժամանակ:

Մարդոց հոգեկան ու մտային աշխարհին հարստացումը կենսական նշանակութիւն ունի մարդկութեան ապագային համար. ռատիօները, հեռատեսիլի յայտագրերը մէկ կողմէ որոշ հարստութիւն կը բերեն մարդկութեան մէկ մասին, միւս կողմէն կ՚աղքատացնեն այլ մասի մը հոգեկան աշխարհը:

Կը թուի թէ ամենածանր հարուածը, որ անոնք կուտան, գիրքերու աշխարհին տրուած հարուածն է: Հարուածը քանակական տեսակէտէն չէ այնքան, որքան որակական: Կրնայ մինչեւ անգամ պատահիլ, որ հեռատեսիլով եւ ռատիօներով կատարուող քարոզչութեանց պատճառով գիրքերը հիմա ծախուին շատ աւելի մեծաքանակ, քան անցեալին. սակայն ընթերցանութեան պահանջը տարբեր ախունքէ կուգայ հիմա ու գիրքերը կը սկսին ձգտիլ գոհացնելու ընթերցողներուն բնազդական պահանջները:

Գիրք գրելը հիմա վերածուած է ճարտարարուեստի արտադրութեան մէկ տեսակին:

Հրատարակչական ընկերութիւնները կը քաջալերեն «պատրաստութիւնը» այնպիսի գիրքերու, որոնք պիտի կարենան լայն ժողովրդականութիւն շահիլ եւ հարիւր հազարներով ծախուիլ: Զգործածեցինք «գրուիլ» արտայայտութիւնը, որովհետեւ իրապէս գիրքի «պատրաստութեան թեքնիք» մը գոյութիւն ունի այլեւս, որ կը գործածուի հեղինակներու, մանաւանդ հեղինակներու միջոցով դրամ շահելու մտահոգութիւնը ապրող հրատարակիչներու կողմէ: Հեղինակներէն կը պահանջուի իրենց գործին մէջ մտցնել քիչ մը ապրում, քօղարկուած վիպապաշտութիւն, ոճիրներ, արկածներ, բաւական մը սեռականութիւն, քիչ մըն ալ սէր, բազմատեսակ դէպքեր, արկածախնդրական երեւոյթներ եւ լաւ վերջաւորութիւն մը...: Գիրքը մէկ լեզուով չէ որ կը տպուի հիմա: Անգամ մը որ բաւարար աղմուկ հանուած է գիրքին շուրջ (դրամի ուժով գրել տրուած զանազան գրախօսականներ, մեղադրանքներ, ամբաստանութիւններ գիրքի հասցէին, եթէ կարելի է՝ պետական հալածանք մը... դատ-դատավարութիւն...), գիրքը պիտի ծախուի տասնեակ հազարով, երբեմն հարիւր հազարով: Ուստի անմիջապէս կը կազմակերպուի անոր թարգմանութիւնը այլազան լեզուներու, եւ աշխարհը չըրջող ճամբորդ մը կրնայ նոյն ամիսներուն, Հարաւային Ամերիկայի երկիրներէն որեւէ մէկուն գրախանութներուն մէջ տեսնել ֆրանսերէնով կամ անգլերէնով իր կարդացած գիրքին թարգմանութիւնը սպաներէնով, փորթուկալերէն, տպագրուած նոյն կողքով, նոյն՝ ճարտարարուեստականացած արտադրութեամբ:

Դեռ կան վարդապետական մղումներով գրուած ու լայն քարոզչութեան համար տպուած բազմահազար գիրքերը, որոնք Պետութիւնները լոյս կ՚ընծայեն, ու գրեթէ ձրի կը բաժնեն: Ասոնք եւս գիրք են, անկասկած. սակայն մաս չեն կազմեր գիրքերու այն աշխարհին, որ մարդկային հոգիի բնական հարստութեանց արտայայտութիւններով կազմաւորուած է առանց քարոզչական այս կամ այն նպատակին եւ որ իր կարգին հոգիները կը հարստացնէ, անոնց մէջ արթնցնելով սեփական արձագանգներ:

Հարցը այս ձեւով կը ներկայանայ սակայն միայն յառաջդէմ երկիրներուն համար, ուր գիրքի տպագրութիւնն ու տարածումը արդէն իսկ հսկայական չափերու հասած են եւ դարերէ ի վեր: Նոյնը չէ պարագան յետամնաց երկիրներուն համար:

Ըստ ԻՒՆԵՍՔՕՅԻ տուեալներուն, 2 միլիառ 225 միլիոն բնակիչի վրայ 800 միլիոն անգրագէտ կայ:

Պարզ է, որ յետամնաց երկիրներուն մէջ, ուր անգրագիտութիւնը տարածուած է, առայժմ եւ երկար ժամանակի համար ռատիօն ու հեռատեսիլը պիտի ըլլան զանգուածներու հետ հաղորդակցութեան գրեթէ միակ միջոցը: Ժամանակին հետ սակայն այդ երկիրներուն մէջ իսկ գիրքը իր արժէքը պիտի գտնէ: Ծանօթացումները, որ կը տրուին ռատիօյէն ու հեռատեսիլէն, անխուսափելիօրէն պիտի արթնցնեն ծարաւը աւելին գիտնալու: Արդ, ռատիօյի ու հեռատեսիլի գործունէութիւնը կանդ կ՚առնէ հեռարձակումի աւարտումին հետ. կարելի չէ վերստին բանալ, նոյն յայտագիրը վերստին ստանալ ու կարելի չէ մանաւանդ անձնական պահանջներուն գոհացում տալ, փնտռելով ստացուածին հետ կապուած այլ իրողութիւններ, մանրամասնութիւններ, լրացումներ: Գիրքն է միայն որ տեղեկութիւններ ստանալու, տեղեկութիւնները խորացնելու եւ ընդլայնելու մնայուն աղբիւր է:

Եթէ փոխանցուելիք տեղեկութիւնները պարզ են, խտացուած են, փոխանցման համար լաւագոյն միջոցը հեռատեսիլն է կամ, մասամբ ռատիօն. հարցը կը փոխուի սակայն երբ փոխանցելի տեղեկութիւնները բարդ են: Այդ պարագային նկարներու ընկերակցութեամբ տպագրուած էջն է որ լաւագոյն հաղորդակցութեան միջոցը կը դառնայ: Միւս կողմէ, գիրքը կարիք չունի հեռարձակող եւ ընկալող գործիքներու, ուղղակի ընթերցողին կապուած է, առանց դժուարութեան, երբ անշուշտ կարդալ գիտէ ընթական:

Գիրքը, 4000 տարի առաջ հնարուած, հաղորդակցութեան սքանչելի գործիք մըն է, որուն մէջ պահուած պատգամներ կան. պատգամնե՛ր, որ կարելի է վերարտադրել՝ ցանկացուած ատեն, բազմապատկել, տեղէ տեղ փոխադրել, վերադառնել, որեւէ պահու, ելեկտրականութիւն ունենաս թէ ոչ, բանալ եւ կարդալ. եթէ կարդալ գիտես անշուշտ եւ գիրքը աժան տպագրութեամբ տպուած է, ու մատչելի դարձած նաեւ փոքր պիտանէներուն:

Դարերու ընթացքին թափուած ճիգերը կեդրոնացած են գիրքերու նիւթական կողմին բարելաւման վրայ՝ թուղթ, տպագրութիւն եւայլն: 19րդ դարուն մեքենականութեան արագ զարգացումին հետեւանքով, գիրքը դարձաւ զանգուածներու սեփականութիւնը եւ, իր կարգին, նպաստեց գրել-կարդալու փափաքի տարածման, աւելի լայն զանգուածներու մէջ:

Հիմա հրամայական պահանջ մը դար-

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

— Վայ գլխո՛ւն, ըսաւ արհամարհանքով Երանիկ հանըմ, նեղը մնացեր, բերան ծռեր եմ...: Ի՞նչ կը պակսի... աբիւննիս քամելով փորը կը կշտացնէ, երկու ոսկին ի՞նչ է իրեն համար, նեղը մնար նէ ի՞նչ կ՚ըլլար, խէնչարին քա՞րը կ՚իյնար... աչք ունի, աչքը լոյս չունի մեզի համար:

— Ամա՛ն, դուն ալ, Երանի՛կ, ըսաւ եղբայրը գլուխը ցնցելով, մէյ մը բերանդ չբանաս. ո՞ր մէկին պիտի հասնի. գիտե՞ս ինչ օրերու հասանք. ամէն տուն մեր վիճակին մէջ է, հիւանդութի՞ւն կ՚ուզես, չքաւորութի՞ւն կ՚ուզես...

Ամէնքը Խաչիկ չէին որ այս օգին երթային ծով ճաշմանները լուային, որո՞ւն ոտքը ձեռքը կը բռնէր, ներկերը իրենց ամաններուն մէջ կը սառէին, նախապէս լուացուած եւ խոնաւ եազմայի դէզեր կամ կը փտէին ցուրտ բակերու մէջ կամ գանդաղօրէն կը չորնային սենեակներու անկիւնները, դոլորշիի ամպեր արտաշնչելով, մինչ մէկ սենեակի մէջ թըխմուած տղաքը մեծ մասով հիւանդկախ, խոյլոտ կամ բաշիղիք, անդադար կը հազային ու ծերերը յօդացաւերէ կծկտած, օգիէն հիւծած կամ տիկլի պէս ուռած, կը յամառէին ապրիլ ու բանողներուն ուսին բեռ ըլլալ: Թո՛ղ բանէին ու ապրէին դէշ աղէկ, բայց ահա շաբաթներէ ի վեր անգործութիւնը կը տիրէր, թէզկեահները մէկ կողմ դրեր էին, էրիկ մարդիկ գինետուները, կիները սենեակներու մէջ թեւերնին ծալած կը սպասէին, երբեմն պառաւները իրենց մուշտակներուն մէջ ապաստանած գլուխնին կը շարժէին ու երկինքին նայելով կը գոչէին.

— Է՛յ Սուրբ Աստուածամայր, քու կամքիդ դժուարը չկայ, ե՞րբ անուշիկ երեսդ պիտի բանաս:

— Առնելիք ունի՞ք, Երանիկ հանըմ, ըսաւ վերջապէս Խաչիկ ուղղակի խնդրին գալով:

Ծնունդը մօտ էր բայց դեռ բան բանած չէին որ իրենց հաշիւին վրայ յոյս դնէին:

— Չէ՛, ըսաւ Երանիկ հանըմ աչքերով հետապնդելով պատասխանին տպաւորութիւնը Խաչիկին երեսին վրայ, որոնք այլեւս կորսնցուցեր էին իրենց խոժոռ եւ դժկամակող արտայայտութիւնը եւ կը ջանային ընդհակառակն վստահութիւն ներշնչել Խաչիկին. կարօտութիւնը ծովի պէս մեծ էր, փոխ առնելիք երկու ոսկին կարկտան անգամ չէր ըլլար, բայց ի՛նչ ընէին... Խաչիկ մտմտալով գետին կը նայէր եւ իր դէմքը այնքան զուրկ էր արտայայտութենէ որ կարելի չէր աղէկ կամ դէշ գուշակութիւն մը ընել, լռութիւնը երկար տեւելուն Երանիկ հանըմ յուսահատեցաւ, նորէն դէպի կրակարանը դարձուց դէմքը եւ ձեռքի ունելիով կրակարանին տաք մոխիրները խառնելով կ՚աւաղէր ու կ՚ըսէր.

— Երնէ՛կ ան օրերուն, որ տաղաւարէ տաղաւար ձեռքերնիս փարա կ՚անցնէր, պականիս կ՚ընէինք. հիմակ ամէմին չամէմին բերան պիտի ծռես, նազերնին պիտի վերցնես... Հալխըդ անգամ աղաչելով պիտի ուզես, ինչերնո՞ւս կ՚ապրինք կոր:

— Առ սա երկու ոսկին, ըսաւ Խաչիկ, մէկէն ի մէկ ոտքի ելլելով ու դրամը դնելով Երանիկ հանըմին ձեռքին մէջ, մինչ անիկա ապշած ու միանգամայն հիացած փոխն ի փոխ աղջկանը ու Խաչիկին կը նայէր...

Արագ շարժումներով, իր պինդ քալուածքին ներքեւ տախտակամածը ցնցելով Խաչիկ հասաւ դուռը, ինքն ալ յուզումէն կարմրած էր, իր շրթները կը թոթվէին եւ աչքերուն մէջ սիրոյ եւ գորովանքի գինովութիւն մը կար՝ երբ ետեւ դառնալով ըսաւ.

— Մարիկս, տոկոսի խօսք մ՚ըներ, ամօթ է, ես փարիզճի չեմ, ինծի Խաչիկ կ՚ըսեն, թէք գլուխ մարդ եմ, փարան ի՞նչ պիտի ընեմ, ան ալ պահած էի նէ... նորէն ձեզի համար էր, Եփիմէին համար էր...

Ու կարծես շատ բան ըսած ըլլալուն համար խղճահար, շտապով իջաւ սանդուխներէն, չսպասեց որ Եփիմէն երջանիկ ու փքացած հասնէր ետեւէն, տնամանները ոտքը անցուց ու դուռը բանալով փախստականի պէս անհետացաւ, ետեւէն դուռը գոցելով այնպիսի աղմուկով մը որ ամբողջ տանը մէջ թնդաց:

Դուրսը համայնատարած սպիտակութիւն. անդադար եւ յամրօրէն կը շարունակէր ձիւնել եւ պարտէզներու մէջ այլեւս ծառերուն ճիւղերը մինչեւ գետին կը հասնէին, կքած իրենց սպիտակ եւ սառուցիկ բեռին տակ:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(4 – Շար.)

ձած է բոլոր յետամնաց երկիրներուն մէջ, մանաւանդ անոնց մտաւորական, առաջնորդող դասակարգին մէջ, ընթերցասիրութիւնը, դրագիտութիւնը տարածել, ժողովրդական լայն զանգուածները մասնակից ընել գիրքերու մէջ պահուած հարստութեան տիրացման: Բայց եւ այնպէս, նոյն տնտեսական աննպաստ պայմանները, որոնց վերացման համար իսկ գրագիտութիւնը տարածել պէտք է, արգելքներ են արագ գրագիտութեան հասնելուն, գիրքերու արագ տարածման՝ յետամնաց երկիրներուն մէջ:

1970ին աշխարհի գիրքի արտադրութիւնը 500·000 գիրք էր, 7–8 միլիառ տպաքանակով:

Այս 500·000 անուն գիրքերուն 45 առ հարիւրը, մօտաւորապէս 225·000 անուն գիրք, Եւրոպայի մէջ տպուած են (Խորհրդային Միութիւնը չհաշուած). մինչ Եւրոպայի բնակչութեան թիւը աշխարհի բնակչութեան թիւին 13 առ հարիւրը միայն կը ներկայացնէ:

Մինչեւ 1970, Ափրիկէն, Հարաւային Ամերիկան, Ասիան (Ճափոնը չհաշուած) կ'արտադրէին աշխարհի գիրքի արտադրութեան 19 առ հարիւրը. երբ անոնք իբրեւ ընթերցանութիւն գիտցող բնակչութիւն, աշխարհի բնակչութեան կէսը ունէին ու դպրոց յաճախողներու թիւին 63 առ հարիւրը:

Խորհ. Միութեան մէջ, մէկ տարուան ընթացքին, 1970ին 1·309·600·000 օրինակ գիրք տպագրուած է, ինչ որ աւելի է, քան տպագրութեան գիւտէն մինչեւ 150 տարի ետք, Եւրոպայի մէջ հրատարակուած բոլոր գիրքերուն տպաքանակը:

Խորհ. Միութեան բնակչութիւնը աշխարհի բնակչութեան 6,8 առ հարիւրը կը կազմէ, գիրքի հրատարակութեան մէջ իր բաժինը աշխարհի արտադրութեան 15,6 առ հարիւրը կը կազմէ:

Ափրիկէ ունի աշխարհի բնակչութեան 10 առ հարիւրը, իբրեւ հրատարակութիւն, իր հրատարակած գիրքերը կը ներկայացնեն աշխարհի հրատարակութեան 2 առ հարիւրը:

Այս թիւերը ինքնին պերճախօս են դրագիտութեան, ընթերցանութեան եւ գիրքերու տարածման ինչպէս եւ յետամնաց երկիրներու ունեցած աննպաստ դիրքին տեսակէտէն:

Գիրքի տպագրութիւնը, Եւրոպայի մէջ գէթ, տպագրութեան գիւտէն կէս դար ետք, մինչեւ 1500 թուականը, կը հասնէր 30·000 անուն տպագրուած գիրքի. ինչ որ հսկայական ոստում մըն էր համեմատած նախապէս գոյութիւն ունեցող ձեռագիր գիրքերով ընթերցանութեան շրջանին: 16րդ դարուն այդ թիւը կը բարձրանար 250·000ի, իսկ 19րդ դարուն արդէն 7 միլիոն անուն գիրք հրատարակուած էր: Նախատեսութիւնները կ'ըսեն, թէ 20րդ դարու աւարտին հրատարակուած գիրքերու թիւը պիտի հասնի 25 միլիոն անուն գիրքի:

Գիրքի հրատարակութեան ճարտարարուեստի այս արագ զարգացումը կը յառաջացնէ հիմա բարդ խնդիրներ, պարզապէս գրապահեստներու, գրադարաններու տարածութեան, դարակներու, տեղի տեսակէտէն իսկ: 1944ին, Ուէզլէյի համալսարանի գրադարանի տնօրէն Պր. Ֆրեմոն Ռիտէր ահազանգ կը հնչեցնէր. «2000 թուականին Եէյլի համալսարանի գրադարանը պիտի ունենայ 200·000·000 հատոր գիրք (երկու հարիւր միլիոն հատոր գիրք...) որոնք շարելու համար պէտք պիտի ըլլան 10·000 քիլոմեթր երկարութեամբ դարաններ: Եէյլի գրացուցակը, որ խաւաքարտէ փիշերով պատրաստուած է, պէտք պիտի ունենայ 750·000 տուփերու, այսինքն 32 հեկտար մակերես գրաւող դարակներու: Ամէն տարի 12 միլիոն նոր գիրքեր մուտք պիտի գործեն գրադարանը, որոնց արձանագրութեան համար միայն պէտք պիտի ըլլայ օգտագործել 6000 պաշտօնեայ»: Այս նախատեսութիւնները կրնան մասամբ չափազանցուած ըլլալ. իրականութիւնը սակայն շատ հեռու չէ անկէ: Ուստի մտահոգիչ հարց է գիրքերու քանակի, թիւի հարցը, եւ մանաւանդ զանոնք օգտակար ձեւով դասաւորելու, պահելու, գրադարաններով ընթերցող հասարակութեան մը տրամադրութեան տակ դնելու խնդիրը:

Արդէն իսկ սկսուած է գիրքերու միքրօ–օրինակներու գործածութեան, այսինքն միքրոֆիլմի վրայ առնուած, միքրոֆիլմի ձեւին տակ պահուող գիրքերու գործածութիւնն ու պահպանումը: Նիւ Եորքի Տակ Համըրշըլտ գրադարանը իր թերթերու հաւաքածոն միայն միքրոֆիլմի ձեւին տակ կը պահէ ու կը մատուցանէ ընթերցողներուն: 1969ին Մ. Ա. Կ.ն ալ սկսաւ իր բոլոր փաստաթուղթերը միքրոֆիլմի վերածելու աշխատանքին:

Կը թուի ուրեմն, որ աշխարհ պիտի պարտաւորուի միքրոֆիլմի վերածելու նաեւ այդ ամբարուած արժէքաւոր եւ անարժէք գիրքերը եւս, կարենալ զանոնք պահելու տեղ գտնելու համար:

Այս բոլորը գիրքերու քանակական ճակատագրի հարցը կը դնէ եւ ժամանակաւորապէս կը լուծէ:

Լուծուած չէ սակայն գիրքերու որակական աճի կամ նուազումի հարցը:

Լուծուած չէ մանաւանդ թերաճ երկիրներու բնակչութեանց անգրագիտութեան հարցը, որուն վերացումը կենսական նշանակութիւն ունի համայն մարդկութեան ապագային համար:

ԱՆԾԱՆՕԹ ԱՐՇԻՊԵՂԱԳՈՍ ՄԸ

Ահվենանմաա կամ Ալանտ 6·544 կղզիներէ, կղզեակներէ եւ ժայռերէ կազմուած արշիպեղագոս մըն է, որ առաւել կամ նուազ ինքնավար նահանգ մըն է Ֆինլանտայի Հանրապետութեան շրջագիծին մէջ: Մայրաքաղաքը, որ իրականութեան մէջ միակ քաղաքն է այդ շրջանին մէջ, կը կոչուի Մաարիանհամինա եւ ունի 8·000 բնակիչ:

Միջազգային համաձայնութեամբ կղզիները ապազինեալ գօտի կը նկատուին եւ, հետեւաբար, տեղացիները զերծ են զինուորական ծառայութենէ: Նահանգը ունի իր դրօշը՝ կապոյտ, կարմիր եւ դեղին գոյներով, ու մայրաքաղաքի տուներուն վրայ քիչ կ'երեւան Ֆին դրօշները:

Կղզիները գեղեցիկ են: Շրջապատի ջուրերը՝ հարաւէն Պալթեան ծովը, հիւսիսէն Պոթնիա եւ արեւմուտքէն Ահվենանմաայի ծովերը ամէնէն մաքուրն են այդ կորսուած շրջագիծին մէջ: Ձկնորսութիւնը հիմնական զբաղումն է տեղացիներուն:

Կղզիներու բնակչութեան թիւն է 26 հազար: Անգործութիւն գոյութիւն չունի եւ, առնուազն, յաւելեալ 600 ձեռքերու անհրաժեշտութիւնը կը զգացուի: Միսի գինը սկանտինաւեան չափանիշով շատ աժան է, եւ որքան ալ տարօրինակ թուի, ասիկա կղզիներու բնակչութեան գլխաւոր «հոգ»ն է:

Արդարեւ, վերջին 10 – 15 տարիներուն Մաարիանհամինա միսի շուկան դարձած է հարիւր հազարաւոր Շուէտուհիներու, որոնք օգտուելով փոխադրամիջոցներու ընձեռած դիւրութիւններէն — օրական 20 նաւ կ'երթեւեկէ — իրենց միսի գնումները կը կատարեն հոն: Ասոնց կը հետեւին հազարաւոր շուէտացի այրեր, որոնք, իրենց կարգին, կ'ուզեն օգտուիլ խմիչքներու աժանութենէն (ալքոլի վրայ տուրք չկայ):

Անցեալ տարի 800·000 Շուէտացի այցելած է, մեծ մասամբ մէկ օրուան համար: Այս տարի այցելուներու թիւը պիտի հասնի մէկ միլիոնի:

Շուէտացիներու «ներխուժումը» իր հետքը ձգած է կղզիներուն վրայ, որոնց բնակիչները ընդհանրապէս ձկնորս են կամ հողի մշակներ: Արդարեւ, մսագործները հարկադրուած են միս ներածել Ֆինլանտայէն՝ բաւարարելու համար պահանջը, իսկ տեղացի կիները կարգի կը կենան օտարներու հետ՝ իրենց առօրեայ գնումին համար:

Զբօսաշրջիկներու խուժումը իր օգուտներն ալ ունեցած է, քանի որ տարադրամ ներս կը մտնէ եւ զարկ կու տայ տնտեսութեան որոշ ճիւղերուն: Այսուհանդերձ կան մարդիկ՝ պահպանողական մտքի տէր, որ դժգոհ են կենցաղի փոփոխութենէն: Արդարեւ, նահապետական բարքերը աստիճանաբար կ'անհետանան: Ոմանք կ'ըսեն, թէ «չենք ուզեր Մայորքա մը դառնալ, ժամանակն է, որ մտածենք մեր ապագայի մասին»:

Ցամենայն դէպս կղզեցիները պէտք է շատ մտածեն, որովհետեւ Շուէտացիներուն պիտի յաջորդեն գերման զբօսաշրջիկները, որոնք սկսած են իրենց կարգին սիրել Ահվենանմաայի կղզիները:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ

Հայկ Սէրէնկիւլեան Գրական Մրցանակի յանձնախումբը կը հաղորդէ, թէ 1972ի իր մրցանակը միաձայնութեամբ տուած է մտաւորական եւ գրչի մշակ Յ. Ճ. Սիրունիի մէկ չահեկան ուսումնասիրութեան՝ ռումէն գիտնական եւ հայ մշակոյթի մեծ բարեկամ՝ Փրոֆ. Նիկոլայ Եորկայի կեանքին եւ հայանպաստ աշխատանքներուն նուիրուած: Յանձնախումբս վստահ է, թէ այս ստուար հատորը, որու խորագիրն է «Ն. Եորկա եւ Հայերը» մեծ նպաստ մը պիտի բերէ մեր մշակոյթին:

Յանձնախումբս նոյնպէս միաձայնութեամբ որոշեց 1973ի իր մրցանակը տալ ծանօթ գրագէտ՝ Կարօ Մեհեանի պատմուածքներու մէկ հատորին՝ «Ալեծուփ ջուրեր»:

Այս տարի լոյս պիտի տեսնէ Յ. Ճ. Սիրունիի գործը, իսկ գալ տարուան ընթացքին՝ Կ. Մեհեանի հատորը, Անթիլիասի տպարանէն:

Յ. Ճ. Սիրունիի գործը չորրորդ մրցանակն է, իսկ Կ. Մեհեանի հատորը՝ հինգերորդ: Ընթերցասէր հասարակութիւնը կը յիշէ ի հարկէ Քարլ Պրէֆինի մեծածաւալ վէպը՝ Քրիստոս ինքնակալ, թարգմանութեամբ Երուանդ Տէր–Անդրէասեանի: Երկրորդ հատորը Յովհաննէս Գազանճեանի, Հայ գրականութեան Պատմութիւնն էր, իսկ երրորդը՝ Եղիշէ Չարենցի հատընտիր քերթուածներու թարգմանութիւնը, ֆրանսերէնով, Լիւք–Անտրէ Մարսէլի եւ Կ. Փօլատեանի աշխատասիրութեամբ:

Յանձնախումբս իր ապագայ գործունէութեան նկատմամբ կը հաստատէ, թէ Հ. Սէրէնկիւլեան Գրական Մրցանակը առաւելապէս պէտք է տրուի նորայայտ հայ երիտասարդ գրողներու, ամէն տարի: Այս էր փափաքը ողբացեալ մեր մեծ ընկերոջ՝ Հայկ Սէրէնկիւլեանի: Յանձնախումբս ամբողջովին կը բաժնէ այս տեսակէտը:

Արդ, կոչ կ'ուղղենք սփիւռքի բոլոր գրողներուն ընդհանրապէս, երիտասարդներուն մասնաւորապէս, որ իրենց գրական ստեղծագործութիւններով դիմեն մեզի — վէպ, պատմուածք, թատերգութիւն, բանաստեղծութիւն թէ գրական այլ սեռեր — առ ի քննութիւն մեզի ուղարկելով իրենց ձեռագիրները:

ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Նախագահ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
Ատենադպրուհի Մ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Փարիզ, 5 Օգոստ. 1972

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (128)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Չէ, Պօղոս էֆէնտի, ես կը սպասեմ, որ հաճիք բացատրել ձեր հրաւէրին շարժառիթը:

— Լաւ ուրեմն, պարզապէս քու օգտիդ համար է:

— Շատ շնորհակալ եմ:

— Կ'ուզեմ քեզի դէմ գործուած անլուր անիրաւութենէն քեզ փրկել, այսինքն քու պաշտպանութիւնդ ստանձնել:

— Շատ երախտապարտ եմ:

— Ասոր համար եթէ պէտք ըլլայ, ձեռքէս եկած զոհողութիւնները պիտի ընեմ: Սա եւս ըսեմ, որ Վարչութիւնը ձեռքիս մէջն է, ուզածս ընել կարող եմ:

— Այն ատեն խնդիրը շատ կը դիւրանայ:

— Միայն թէ դուն ալ պէտք է որ գործես, քանի որ քեզի համար է մեր ընելիքը:

— Բնական է, որ ձեռքէս եկածը պիտի ընեմ:

— Արդ, թաղին մէջ ներկայ առժամեայ եւ ապօրինի Թաղական Խորհուրդին դէմ եղող անձեր կա՞ն:

— Շատ, գոչեց ուսուցիչը, գրեթէ մեծամասնութիւնը հակառակ է, մանաւանդ իմ մասիս եղած անիրաւութենէն ի վեր:

— Բայց մեզի պէտք եղածը ծանօթ անձեր են քիչ շատ, դիտել տուաւ Պօղոս էֆէնտի:

— Անշուշտ, աննշան մարդոց հետ յարաբերութիւն չունիմ արդէն: Բայց չեմ կրնար կոր ըմբռնել թէ՝ իմ զուտ անձնական պարագաս ի՞նչպէս կրնայ հանրագրութեան մը առարկայ ըլլալ:

— Դուն այդ կէտը ինծի ձգէ, հանրագրութիւնը ես պատրաստել կուտամ, դուն միայն ջանա, որ զայն ստորագրել տաս... յիսուն ստորագրութիւն մը կըրնա՞ս հաւաքել:

— 500, հազար ստորագրութիւն, գոչեց Թորգոմ, բոլոր թաղը ինծի հետ է:

— Այն ատեն յաջողեցանք: Միայն պայման մը... թաղին մէջ ոչ ոք պէտք է իմանայ, որ ես այս գործերուն կը խառնուիմ կոր... ետքը ամէն բան կը խանգարուի:

— Այդ մասին վստահ եղէք:

— Ուրեմն ամէն բան կարգին է: Դուն վաղը առտու եկուր, ես հանրագրութիւնը պատրաստել տուած կ'ըլլամ եւ իսկոյն գործի կը սկսինք

Ուսուցիչը մեկնեցաւ ինքնիրեն խորհելով:

— Իրաւցնէ աղնիւ մարդ է եղեր Պօղոս էֆէնտին: Գիտնալով, որ իր պատճառաւ այս փորձանքը գլխուս եկաւ, կ'աշխատի կոր դարմանելու... Ես առանձին թերեւս բան մը չկրնայի ընել, բայց երբ Պօղոս էֆէնտիի պէս օժանդակ մը ունիմ, կարող եմ յաջողիլ, մանաւանդ որ Վարչութիւնն իր ձեռքին մէջն է եղեր:

Հազիւ թէ պարոն Թորգոմ մեկնած էր, վաճառականը իր սպասաւորը ղրկեց եւ կանչել տուաւ փաստաբանը: Այս վերջինը ուշադրութեամբ լսեց ամէն բան եւ գոչեց.

— Հիմա գործերնիս եղաւ:

— Բայց հանրագրութիւնը դուն պիտի պատրաստես:

— Բնականաբար... հիմա, անմիջապէս:

Եւ գրասեղանին առջեւ անցնելով, Սափրեան էֆէնտի, հետեւեալ գլուխ գործոցը արտադրեց.

«Ստորագրեալքս կուգանք յանուն Ք. Թաղի ամբողջ հայ բնակչութեան ուժգնօրէն բողոքել տեղւոյս Նորակազմ Առժամեայ Թաղական Խորհուրդին եւ մասնաւորապէս իր ատենապետին ինչ-ինչ արարքներուն դէմ, որոնք կը սպառնան վրդովել եւ նորանոր յուզումներու մատնել ամբողջ թաղը եւ անախորժ ծայրայեղութեանց մղել թաղեցիներս, ծայրայեղութիւններ, որոնց ամբողջ պատասխանատուութիւնը այժմէն կը թողունք Թաղական Խորհուրդին եւ իր ատենապետին վրայ:

«Շատ երկար կ'ըլլայ մի առ մի թուել բոլոր այն յախուռն, ապօրէն, հակասահմանադրական, անհեռատես ու կամայական արարքները, որոնցմով Նորակազմ Առժամեայ Թաղական Խորհուրդը եւ իր ատենապետը ցոյց տուին իրենց գործունէութեան որակն ու քանակը, ժողովրդային զայրոյթը հասցնելով իր գագաթնակէտին, եւ քար գայթակղութեան ու խնձոր գժտութեան հանդիսանալով թաղիս մէջ:

«Այդ անլուր արարքներէն առայժմ կը յիշենք միայն վերջինը, որ ժողովրդային ցասումը իր ծայր աստիճանին հասցուցած է:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Յակոբ Տօլպաշեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Տիրուհի Հայկ Սէրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ոսկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդուկեան ընտանիքներ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ՝ յետ պատարագի, 13 Օգոստոսի Կիրակին,

ՄԱՆՆԻԿ ՏՕԼՊԱՇԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Աստուր Մարգոյեան իրենց աղջկան անգլերէնի ակրեկասիոնի յաջողութեան առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի 13 Օգոստոս, տօնն է Վերափոխման Ս. Աստուածածնի: Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին: պատարագ՝ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

×

Երկուշաբթի, 14 Օգոստոս, Յիշատակ է Մեռելոց:

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի պատարագ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վերափոխման տօնին առիթով տեղի պիտի ունենայ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէքի արարողութիւն, 13 Օգոստ. Կիրակի:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 9.45ին, քարոզ 11ին, խաղողօրհնէք 11.30ին:

Լասիօթայի Ավըընիւ Ֆրիւշիէի Ս. Կարապետ մատրան մէջ 15 Օգոստ. Երեքշաբթի: Սկիզբ պատարագի 9.40ին, քարոզ՝ 11ին, խաղողօրհնէք 11.30ին:

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ եւ Լասիօթայի մէջ պատարագները կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի 13 Օգոստոսին Ս. Աստուածածնայ Վերափոխման տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ:

Յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն: Սկիզբ պատարագի ժամը 10ին:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի (13 Օգոստ.) Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, պատարագ կը մատուցուի:

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

13 Օգոստոս Կիրակի առաւօտ, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ անուանակոչման տօնին առթիւ կը մատուցուի պատարագ, կը կատարուի խաղողօրհնէք եւ մատաղ: (Այս առթիւ ուխտաւորները ժամանում էքս–լէ–Պէնէն):

Պատարագէն ետք ճաշ, մատչելի գիներով: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ Պր. Արտաշէս Բամպուքճեանի մօտ (էքս–լէ–Պէն):

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի Օգոստոս 13ին, ինչպէս ամէն տարի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն: Երեքշաբթի Օգոստոս 15ին հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի Վալանսի ումբակոծման զոհերուն յիշատակին, ժամը առաւօտեան 10ին:

Կը հրաւիրուին բոլորը այդ ռմբակոծման 28րդ տարելիցին յիշատակը յարգելու:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Վերափոխում: Հանդիսաւոր պատարագ, անդաստան եւ խաղողօրհնէք ժամը 10.30ին:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ
ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն գրաւոր, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի ընթացիկ եւ նոր հասցէն:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

Imprimerie Spéciale
du Journal «Haratch»
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ՏՕՆԸ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՄԷՋ
ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Երեքշաբթի, Օգոստոս 15, Կապոյտ Խաչի Պելփոնթէնի կայանը, ամբողջ օրը:

Ցերեկին ճաշ: Կէսօրէ ետք՝ դաշտահանդէս

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու գիշերօթիկ եւ փոքրիկներու կառոյրի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար:

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան: Հեռաձայն 985–01–79:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

փակուած են արձանագրութիւնները

1972 – 1973

Տարեշրջանի համար, դպրոցը լեցուած ըլլալով:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յուլիս 15էն ի վեր եւ մինչեւ Օգոստոս 31, ամէն օր ժամը 10.30էն 12.30 եւ 14.30էն 19.30:

ԳԱՌԶՈՒԻ

փորագրութիւնները եւ վիմագրութիւնները կը ցուցադրուին.—

Le Bateau Lavoir
50, rue Louvel et Brière
TOUQUES (14)

Ցուցահանդէսը կազմակերպած է Փիէր տը Թարթաս, «Գարզու փորագրիչ եւ վիմագրող» հատորի հրատարակութեան առթիւ:

Օրեր եւ Ժամեր

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիէի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (Նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կնիք)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հեռաձայն՝ 15–75–35–91–11 ապա ուզել՝ 17ը Վանեաս

Պայմաններ.— 14 օրէն աւելի, օրական 26 Ֆր., 7 օրէն 14 օր՝ 29 Ֆր. 7էն պակաս՝ 32 Ֆր.

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ԲԱՆԱԿՈՒՄԻ ԿՈՂՄԷ

Արտէշի գեղեցիկ հովիտին մէջ
Եկէք անցնել հայկական օր մը
Հարիւրաւոր հայ երիտասարդներով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ ՃՈԽ ՍԵՂԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ դաշտահանդէսին ներկայ ըլլալու համար, վարձուած է մասնաւոր օթոքար, որ կը մեկնի Մարսէյլի Ահարոնեան ակումբի առջեւէն: Մեկնում՝ 15 Օգոստոս առաւօտեան ժամը 6ին

Արձանագրութեան համար դիմել ամէն օր ժամը 18էն 20, Ահարոնեան ակումբ՝ 26, Ռիւ տէ Քոնվալէսան

ԿՈՉ
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ՝ ՈՒՂՂԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ

Մեր հայ հասարակութեան քաջ ծանօթ է որ Հ. Բ. Ը. Միութեան «Նուպարեան» մատենադարանը մօտ կէս դարէ ի վեր կը ջանայ միջազգային այս Լոյսի Ոստանին մէջ տանելու հանրօգուտ առաքելութիւն մը՝ իր բազմահարիւր հայ թէ օտար հատորներով Հայ Մշակոյթն ու Պատմութիւնը ծանօթացնելու իր հայ եւ օտար ընթերցողներուն եւ ուսումնասիրողներուն, մասնաւորաբար հայագիտական մարզերու մէջ:

Շնորհակալ ենք որ բազմաթիւ հեղինակներ ու հրատարակիչներ ու թերթերու վարիչներ ինքնաբերաբար իրենց առաքումներով կը ճոխացնեն Մատենադարանը ու այդ կերպով զօրավիգ կը հանդիսանան մեր ջանադրութեան արդիւնաւորման:

Բայց կը թուի ոմանց անծանօթ ըլլալ Մատենադարանին այս դերը ու կան հեղինակութիւններ որոնցմէ զրկուած կը մնանք:

Հետեւաբար կը խնդրենք բոլոր հեղինակներէն ու հրատարակիչներէն, ու նաեւ բոլոր մեր ազգայիններէն որոնք իրենց մօտ ի պահ ունին մասնաւորաբար Հայութիւնը շահագրգռող հին թէ նոր հրատարակութիւններ, թերթերու կամ պարբերաթերթերու հաւաքածոներ, ամէն լեզուէ, — նոյնիսկ երաժշտական, թատերական եւ նկարչական, — որ բարեհաճին զանոնք նուիրել «Նուպարեան» Մատենադարանին որպէսզի վերջինս լաւագոյնս կարենայ շարունակել իր առաքելութիւնը ու ընդարձակել իսկ զայն:

Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէով՝

Bibliothèque Nubar de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni — 75 - PARIS (16e)
FRANCE

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

ՈՒՐԲԱԹ
11
ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI
11 AOUT
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.487
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.487

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԹԱՂԵՑԻՆ ՍԵՒՐԸ

—0—

«Կեանքիս ամենաերջանիկ օրն է այս: Երեսուն տարուայ պայքարս, բողոքս, տառապանքս ու յոյսերս պսակուեցին փառաւոր յաջողութեամբ: Թիւրքական դաշնագիրն ստորագրուեց եւ բոլոր դաշնակից Պետութիւնների Համաժողովն այսպիսով հռչակեց Միացեալ, Անկախ, Ազատ Հայաստանը Սեւրի սրահում»: (Սարտարապատից մինչեւ Սեւր եւ Լօզան, Պօսթըն, 1943, էջ 88):

Այս տողերով կը սկսէր 10 Օգոստոս 1920ի իր Օրագրութիւնը Աւետիս Ահարոնեան, Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան նախագահը, որ նոյն օրը, յաղթական դաշնակիցներու կողքին նստած, յանուն անկախ Հայաստանի կառավարութեան, ստորագրած էր Սեւրի դաշնագիրը, օսմանեան կայսրութեան մահավճիռը:

Թուրք երեք պատուիրակները գլխիկոր ներս էին մտեր սրահէն եւ ջղուտ շարժումով, արագութեամբ ստորագրեր՝ ցոյց տրուած տեղը:

Արարողութիւնը վերջանալէ ետք, «Վէնիզէլոսն առաջինը վազեց դէպի ինձ, ձեռքս բռնեց երկու ձեռքով եւ գրեթէ բացագանչեց յուզուած. «Շնորհաւորութիւններս, իմ սիրելի նախագահ, Ձեզմէ յետոյ ես եմ Հայաստանի համար ամենաերջանիկ անձը»: (Անդ, էջ 89):

Հայելայն բարեկամութեան խանդավառ օրեր էին: Պոլսոյ Թաքսիմի պարտէզին մէջ դաշտահանդէս կը սարքէին Հայերը, կեցցէներով կ՚ողջունէին Պօղոս Նուպարի եւ Վէնիզէլոսի անունները, — գիթօ՜ Վէնիզէլոս:

Շուտով սակայն պիտի մթագնէր հորիզոնը: Սեւ սեւ ամպեր իրարու պիտի յաջորդէին, ամէնհի նոր փոթորիկներ պայթեցնելով Հայութեան գլխուն:

Սեւրէն մէկուկէս ամիս վերջ, 1920 Սեպտ. 24ին, Քեազիմ Գարապէքիրի բանակները պիտի յարձակէին նորազատ Հայաստանի Հանրապետութեան վրայ, կանգ առնելով Ալեքսանդրապոլի մէջ եւ պարտադրելով իրենց ծանրակշիռ պայմանները Դեկտ. 2էն 3 լուսնալիք գիշերը, երբ արդէն մէկ օր առաջ Հայաստան խորհրդայնացած էր, մտնելով Մոսկուայի մականին տակ:

Սեւրի դաշնագիրն ստորագրող մեծ դաշնակիցները իր բախտին էին ձգած Հայաստանը, մոռնալով իրենց հանդիսաւոր խոստումներն ու պաշտօնական ստորագրութիւնները:

Ժընեւի Ազգերու Դաշնակցութիւնը Պիղատոսի դեր կը կատարէր: Հանդարտ խղճով ձեռքերը կը լուար եւ մէկ կողմ կը քաշուէր:

Հայաստանի խորհրդայնացումը մէկ կողմէն, քէմալական շարժման ծաւալումն ու հելլէնական բանակին տկարացումը միւս կողմէն ջուրը կը ձգէին Սեւրի դաշնագրին վաւերացումը:

1921 Փետրուարին եւ Մարտին Լոնտոնի մէջ խորհրդաժողով կը գումարուէր՝ վերաքննելու համար Սեւրի գլխաւոր յօդուածները: Պոլսոյ սուլթանական կառավարութեան ներկայացուցիչներուն հետ միաժամանակ ժողովի հրաւիրուած էին Անգարայի Ազգ. Մեծ Ժողովի պատուիրակները, որոնք արդէն տիրական դիրք էին բռնած, ստուերի մէջ ձգելով օսմանեան պատուիրակութիւնը:

Լոնտոնի մէջ Ֆրանսայի վարչապետ Արիսթիտ Պրիան գաղտնի տեսակցութիւններ կ՚ունենար քէմալականներու Արտաքին Գործոց Պէքիր Սամիի հետ, հող պատրաստելով Կիլիկիոյ պարպումին:

Հայաստանէն վերջ կը վտանգուէր նաեւ Կիլիկիան, որ 1921 Հոկտ. 20ի Անգարայի ծանօթ դաշնագրով կը յանձնուէր Թուրքերուն, որոշ շահեր ապահովելով Ֆրանսայի դրամատէրերուն:

Յաջորդ տարին, շնորհիւ երէկի Թըշնամի Պետութեանց ամէն կարգի լայն աջակցութեան, քէմալական Թուրքերը կը յաջողէին Յոյները ծով թափել՝ 1922 Սեպտեմբերին՝ Իզմիրի մէջ:

Կատարեալ կ՚ըլլար աղէտը:

1923ի գարնան անգլիական, ֆրանսական, ամերիկեան, իտալական եւ հելլէնական բանակները վերջնապէս կը պարպէին Պոլսոյ եւ գաւառի որոշ մասերու գրաւեալ հողամասերը:

Նոյն տարուան Յուլիս 24ին Լօզանի մէջ կը թաղուէր Սեւրը, օրհնութեամբ յաղթական մե՛ծ դաշնակիցներու:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒՍ. ԻՐԼԱՆՏԱ ՉԻ ՀԱՆԴԱՐՏԻՐ

—0—

Տարի մը առաջ էր որ սկսան, Ըլսթըրի մէջ, բանտարկութիւնները վարչական եղանակով եւ այս տարեդարձին առթիւ է որ կրկին եղեռնափորձեր եւ հրացանաձգութիւն իրարու յաջորդեցին:

Նիւուրի մէջ տղեկ մը մեռած է, զոհ իր իսկ զետեղած ռումբի պայթումին: Նիւրի Պելֆասթի եւ Տըպլինի միջեւ կը գտնուի, 14 հազար բնակիչ ունի որու 12 հազարը՝ կաթողիկէ եւ երկու հազարը միայն բողոքական է: Հոս է որ 1971 Օգոստոս 9ին, առաւօտեան 4ին ծայր տըւած է վարչական եղանակով ձերբակալութեանց շարքը: Այսօր 283 հոգի բանտին մէջ կը սպասեն որ դատուին եւ դեռ չեն գիտեր թէ իրենց դէմ ի՞նչ ամբաստանութիւն կայ: Կաթողիկէները իրենց ձեւով ոգեկոչած են այս տարեդարձը, առաւօտեան 4ին ձեռնարկելով մեծ իրարանցումի մը. — սուլիչ, հազարաւոր ամաններու խշխշոց, կանչ, աղմուկ, վերջապէս խորհրնչական վերյիշեցում մը: Քիչ ետք արդէն հրացանաձգութիւն ալ կը սկսէր եւ ցոյց մըն ալ կ՚ըլլար պահանջելու համար բանտարկեալներու ազատ արձակումը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ բացուեցաւ 9րդ դատավարութիւն մը եւ այս ամբաստանեալներուն մէջ կայ նաեւ Սապաթայի աղջիկը (Սապաթա եւ իր երկու տղաքը արդէն դատապարտուած են): Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութիւնը իր կարգին կը դատապարտէ այս դատերը եւ զեկոյցով մը կը կրկնէ թէ բացարձակապէս համաձայն չէ դատական հալածանքի այս մեթոտներուն: Իտալիոյ համայնավարները կ՚աւելցնեն թէ խորհրդային զինեալ միջամտութենէն չորս տարի ետք, քաղաքական շարք մը դատավարութեանց ձեռնարկումը նոր եւ ծանրակշիռ հարցեր մէջտեղ կը հանէ Չեխոսլովաքիոյ կացութեան մասին:

ԵՐԲ ԹՈՒՐՔԸ ՀԱՅ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԷ...

—0—

ԽՄԲ. — Ստորեւ Պոլսոյ թերթերէն արտատպելով, կը հրատարակենք Սոն Հավատիսի մէջ լոյս տեսած յօդուած մը, ուր թուրք լրագրողը կը պաշտպանէ Հայերու իրաւունքը Գալֆայեան որբանոցի խնդրին առընչութեամբ:

Առնուազն ա լա Թուրքա խմուռ պէտք է ունենալ սակայն գրելու համար թէ «Դարերէ ի վեր յոյն, հայ, հրեայ եւ միւս փոքրամասնութիւններուն եւ Թուրքերուն միջեւ ոչ մէկ խտրութիւն դրուած է, նոյնիսկ կարգ մը տեսակէտներով մեր Պետութեան պաշտպանութիւնը վայելող փոքրամասնութեան բնակչութիւնը բացառիկ վերաբերումի առարկայ դարձած է»:

Թէքիր Էրէր արդեօ՞ք պատմութիւն կարդացած չէ թէ ոչ «բացառիկ վերաբերում» կը նկատէ մէկուկէս միլիոն Հայերու ջարդը...

×

Ծանօթ հրապարակագիր Թէքին Էրէր «Անիրաւ գործելակերպ մը» խորագրին տակ «Սոն Հավատիս» թերթին մէջ կը գրէ. —

Դարերէ ի վեր բովանդակ աշխարհի հիացումին առարկայ դարձած է Թուրք Պետութեան երաշխաւորութեան տակ գտնուող մեր փոքրամասնութեան հայրենակիցներուն հանդէպ գործելակերպը:

Եթէ բացառութիւն նկատուին մեր թշնամիները Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտ Խանէ սկսեալ փոքրամասնութեան հանդէպ մեր ազգին ցոյց տուած մարդկային ու եղբայրական վերաբերումը ամենուրեք գնահատութիւնով դիմաւորուած է: Դարերէ ի վեր յոյն, հայ, հրեայ եւ միւս փոքրամասնութեանց հայրենակիցներուն միջեւ ոչ մէկ խտրութիւն դրուած, նոյնիսկ կարգ մը տեսակէտներով մեր Պետութեան պաշտպանութիւնը վայելող փոքրամասնութեան բնակչութիւնը բացառիկ վերաբերումի առարկայ դարձած է: Մենք երբեք չենք գանգատած փոքրամասնութեան ընծայուած այն իրաւունքներու հետեւանքով, նոյնիսկ հաճոյք զգացած ենք ասկէ: Այնքան ատեն որ գոյատեւեն Թուրք Պետութիւնը եւ Թուրք ազգը, փոքրամասնութեան հայրենակիցներուն հանդէպ մեր որդեգրած այս տիպար գործելակերպը պիտի շարունակուի:

Միայն թէ վերջին օրերս ցաւալի վիճակ մը կը շարունակուի: Վստահ թէ մեր կառավարութիւնը ամենակարճ ատենէն վերջ պիտի տայ այս ցաւալի կացութեան, կ՚ուզեմ հակիրճ կերպով պարզել խնդիրը:

Ասկէ 107 տարի առաջ 1865ին Իսթանպուլի մէջ քոլէրայի համաճարակ մը կը ծագի: Բազմաթիւ մարդիկ կը մեռնին ու անոնց զաւակները որբ կը մնան: Իսթանպուլի հայ համայնքը որբ մնացած մեր հայ հայրենակիցներուն համար 1866ին Սրբուհի Մայրապետ Գալֆայեանի որբանոց մը հիմնել կուտայ: Ոսկեղջիւրի կամուրջին շրջակայքը Խասգիւղի մէջ կը գտնուէր այս որբանոցը ուր 106 տարիէ ի վեր հայ համայնքին որբերը կը պատսպարուէին ու հարիւրէ աւելի աղքատիկ եւ ծնողազուրկ մանուկներ կը խնամուէին: «Շրջանային ճամբուն» չինութեան պատճառաւ այս որբանոցին շէնքը կ՚ապասեփականացուի: Հիմա հայ համայնքը կ՚ուզէ փլցուած այս որբանոցը Սկիւտար իրենց սեփական շէնք մը փոխադրել: Կ՚ըսուի որ այս ամէնէն բնական իրաւունքին արտօնութիւն չի տրուիր Մէլէնի կառավարութեան կողմէ:

Եթէ այսպէս է ասիկա, լրջօրէն մեծ անիրաւութիւն մըն է: Տրամաբանութեան անհաշտ է որ կառավարութիւնը փոխանակ օժանդակ հանդիսանալու հիմնումին այսպիսի ընկերային հաստատութեան մը, որ միշտ ապաստան ընծայած է աւելի քան հարիւր որբ ու անտէր ձագուկներու, ջանայ ներկայիս գոյութիւն ունեցողը բնաջնջել: Մնաց որ այս ձագուկներուն մեղքը ի՛նչ է այս սեփականացումէն ու շրջանային ճամբուն բացումէն:

Մենք միշտ կը գանգատինք տարբեր երկիրներու մէջ Թուրք փոքրամասնութեան հանդէպ գործուող անիրաւութիւններէն: Ուրեմն նախ մեր երկրին մէջ այսպիսի անիրաւութիւններ երբեք պէտք չէ արտօնենք: Երբեք չենք յօժարիր որ դարերէ ի վեր մեզի սրտանց կապուած, մեր հայրենիքը իրենց հայրենիքը, մեզի եղբայր նկատող մեր հայ, յոյն, հրեայ հայրենակիցները այսպիսի անիրաւութիւններու ենթարկուին: Վըստահ ենք որ մեր կառավարութիւնը արտօնութիւն պիտի տայ այս որբանոցին վերաբացումին:

ԵՐԵՒԱՆ ◄═► ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

«ԱՐԱՐԱՏ» ԿԸ ՅԱՂԹԷ ՌՈՒՄԱՆԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Ուրբաթ օր, Օգոստ. 4ին, Երեւանի Հրազդան կեդրոնական մարզադաշտին մէջ միջազգային ընկերական հանդիպում մը տեղի ունեցած է: Երեւանի Արարատը ընդունած է ռումանական Պակէոյի խումբը: Այս երկրորդ անգամն էր որ Ռումանացիք Հայաստան կուգային: Հանդիպումի սկիզբէն խաղը եղած է շատ հետաքրքրական:

Ռումանացի խաղացողները ընդհանրապէս կը նախընտրեն թեքնիք ցոյց տալ եւ սկիզբը Արարատցիները դժուարութիւն ունեցած են որեւէ բան ընելու, բայց քիչ ետք սկսած են գործածել իրենց գլխաւոր զէնքերը՝ արագութիւն եւ եռանդուն յարձակում եւ Ռումանացիներու պաշտպանողական գիծը տեղի տուած է: Խաղին 28րդ վայրկեանին Լեւոն Իշտոյեան կը նշանակէ առաջին կէտը: Կիսախաղի վերջաւորութենէն քիչ առաջ, սակայն Երեւանցիները երկրորդ կէտ մը նշանակելու առիթը կը կորսնցնեն, Իշտոյեանի գեղեցիկ փոխանցումը չի յաջողիր օգտագործել Ղազարեանը: Երկրորդ կիսախաղի 28րդ վայրկեանին, Արարատ կը նշանակէ երկրորդ կէտը ու քիչ ետք՝ երրորդը: Վերջաւորութենէն տասը վայրկեան առաջ, Արարատ կը կորսնցնէ չորրորդ կէտի մը հնարաւորութիւնը երբ Զանազանեան 11 մեթրէն չի յաջողիր տուգանքի հարուածը:

Արարատ Սեպտ. 13ին առաջին հանդիպումը պիտի ունենայ Իփսուիչի բաժակի մրցումներուն եւ Ռումանացիներու հետ այս հանդիպումով ցոյց տուաւ որ ի վիճակի է մրցելու Եւրոպայի ակումբներուն հետ:

ՎԱՂԸ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՈՐՊԷՍ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Ստորեւ թարգմանաբար կուտանք Ալէն Ժաքոպի յօդուածը, լոյս տեսած *Մոնտի* Օգոստոս 6–7ի թիւին մէջ «Նամակ Երեւանէն» ձեւով, եւ «Պատմութիւն որպէս Ազգ. հարստութիւն» խորագրով:

×

Եթէ կ'ուզէք Հայաստանի սրտին զարկը լսել, պէտք է պտըտիք, իրիկուն մը, զովին, Լենինի Հրապարակի մայթերուն եւ սանդուխներուն վրայ, Երեւանի բնակիչներուն ամբոխին մէջ: Երբ կ'իջնէ գիշերը, հոս կը հաւաքուին, ինչպէս այլուր Պարչելոնայի պողոտաները կամ էքս' Փուռ Միրապօ, այսինքն ամէն տեղ ուր հարաւի օդը կայ, եւ նոյնիսկ, հեռաւոր' Միջերկրականի օդը:

Տէֆօրը, ճիշդն ըսելու համար աւելի խորհրդային է քան հայկական: Հրաբխային քարը, վարդագոյն, միատեսակ, ա'լ աւելի կը չէզոքէ, իր միօրինակութեամբ սթալինեան ոճը, հազիւ ձեւաւորուած քանի մը կամար, մեծ կառոյցներ կլոր շարուած հրապարակին շուրջ: Բայց նախ եւ առաջ ջուրը կայ, այդ ջուրը, որու զովութիւնն ու մաքրութիւնը կը պանծացնեն Հայերը, ամէն առիթով: Ջուրը, որ կը հրամցուի ծարաւի անցորդին ամէն փողոցի անկիւն եւ որ կը ժայթքի հոս լուսաւոր մեծ աղբիւրներով, եւ երկար ցայտքերով կը թրջէ Մատենադարանին սիւները: Յետոյ, կան Հայերը... ամէն տարիքի մարդիկ, խառնուած այս դանդաղ պտոյտին մէջ, մեծ-մայրիկէն սկսեալ որու յանձնուած են, հակառակ ուշ ժամուն, երեք եւ չորս տարեկան երկու թոռնիկներ, մինչեւ պատանիներու խումբերը, մանչ եւ աղջիկ, գրեթէ խիստ կիսաղէմքով, սեւաչեայ, որոնք, կարծես, գիրար կը դիտեն տեսակ մը սիկիլիական վերապահութեամբ: Ոչ մէկ ռուսերէն բառ այս ամբոխին մէջ, ուր հնչիւնները, սկսելով հայերէնէն, արեւելեան բան մը ունին: Շատեր, արդէն, աւազանին սանդուխներուն վրայ նստած կամ ոտքի կեցած, քիչ մը կորսուած նայուածքով, լուռ կը մնան ու միայն մտիկ կ'ընեն երգչուհիի մը ձայնը, զոր բարձրախօսը կը սփռէ:

Ձայնը, ինքն ալ, հայերէն կ'երգէ, իջնելով մերթ ընդ մերթ, ցից կամ քնքոյշ գագաթներէն մինչեւ խորը' զարմանալիօրէն տարածուն ռէժիսթրի մը:

Յաջորդ օրն է որ կը պատահի անակնկալը, Էջմիածնի տաճարին մէջ երբ կը լսենք դպիրը որ կ'երգէ անոր շատ մօտիկ շարական մը, Վազգէն կաթողիկոսի ներկայութեան մատուցուած պատարագին ընթացքին:

Այս ամբողջը, Երեւանի գլխաւոր հրապարակին, երեկոյեան պտոյտին, կուտայ եթէ ոչ ազգայնական, առնուազն շատ «ազգային» ցոյցի մը բնոյթը: Կովկասեան միւս Հանրապետութեանց մէջ ալ ազգային այս գիտակցութիւնը աչքի կը զարնէ: Օրինակ, Վրաստանի մէջ, ուր ան կը պահպանուի շատ ամուր աւանդութիւններով եւ միաժամանակ տեղական հարստութեամբ մը, որ թոյլ կուտայ Վրացիներուն առանց արգելքի շեշտել իրենց անհատականութիւնը Մոսկուայի հովանաւորութեան առջեւ: Հայաստանը, տարբեր, աղքատներուն հարստութիւնն ունի.— իր պատմութիւնը եւ իր զաւակները:

Աղքատ... անշուշտ ամէն ինչ համեմատական է, բայց հակառակ այգիներուն եւ ծիրանի ծառերուն, քիմիական եւ ելեկտրամեքենական գործատուներուն, յստակ է որ ճոխութիւն չկայ:

Զեւ մը կը գտնուի եղածին հետ, բայց բաւական հնարամտութիւն պէտք է, բարեկամութեանց լաւ ցանց մը եւ ոչ մէկ կարեւոր բան կարելի է ընել առանց կեդրոնական իշխանութեան ուզելուն: «Ծրագիրը, Ծրագիրը... կը գանգատի շինարարութեան ճարտարագէտ մը, Մոսկուան է որ կը սահմանափակէ նոր շինութիւնները: Այն կէս միլիոն Հայերով, որոնք ցրուած են Խորհ. Միութեան տարածքին վրայ եւ որոնք տուն գալ կ'ուզեն, Երեւան վաղը, կրնար մէկ միլիոնէ աւելի բնակիչ ունենալ» (Ներկայիս 850 հազար ունի):

Թիֆլիզի մէջ ալ կը դժգոհին կեդրոնական իշխանութեան պարտադրած սեղմումներէն: Բայց կը թուի թէ միջոցները կան անոնց քովէն անցնելու, առնուազն իբրեւ «համագումարի սրահ» ներկայացնելով, ինչ որ վրացական մայրաքաղաքին ամէնէն արդիական երաժշտասրահը դարձած է:

Կրնայ ըլլալ որ հոգեբանութեան հարց է, բայց Հայերն ալ «մէջէն ելլելու» որոշ թեքնիք մը ունին: Ամէնէն առաջ կը խօսին իրենց պատմութեան մասին: Ազգային հպարտութեան եւ ողբի խառնուրդ մը: Այդ տեսակէտով իրենց պատմածները չեն ցամքիր: Առանց որեւէ բարդոյթի, առաջին հասնողը ցոյց կուտայ ձեզի հայկական արծիւը «Հայաստանի խորհրդանշան, մեր թագաւորներէն սկսեալ»: Ուրիշ մը ձեզի ցոյց կուտայ Արարատի երկու գագաթները, ձիւնով սպիտակ ամրան մէջտեղը եւ որոնք կը տիրապետեն, հեռաւոր երազի մը նման, Երեւանի ամբողջ բնանկարը.— «Թուրքիան է հոն (սահմանը հազիւ 25 քիլոմեթր անդին է) բայց ի՞նչ է Հայաստանը այսօր: մէկ քառորդը, գուցէ մէկ երրորդը Հայաստան երկրին: Եւ ան ալ, ամէնէն լաւ մասը չէ»:

Ինչ որ, սակայն, կը զարմացնէ նոյնիսկ այս հնադարեան հողին վրայ, ամէնէն համեստ մարդոց պատմական զարգացումն է: Յետ միջօրէի մը, առանց առաջնորդի բայց յայտնութիւններ փնտռելով, պատահական թաքսիի մը վարորդէն խնդրեցինք որ մեզի քաղաքին շրջանն ընել տայ իր հայեցողութեամբ: Սկսաւ, անշուշտ նկարագրութիւններովը միասին, այն բլուրէն ուր Թուրքերը յարձակած են վերջին դարուն, Երեւանի վրայ, վերջանալու համար Էրեբունիի աւերակներուն ոտքերուն: Մինչ այդ, կեցած էինք քաղաքին գլխաւոր գերեզմանատունը, որ իր կանաչ խոտերով քիչ մը լքուած պարտէզի մը կը նմանի եւ ուր նուազ հին յիշատակներ կապը կը պահեն ներկային հետ:

Ճիշդն ըսելով, ամբողջ երկիրը թաղուած է պատմական յիշատակներու մէջ, սերտօրէն կապուած շատ հին հաւատքի մը յիշատակներուն:

Մեծ ծախքերով կը վերանորոգուի Գառնիի մէջ, Երեւանէն 30 քիլոմեթր դէպի արեւելք, հռովմէական փոքր տաճար մը, Ա. դարէն, բայց Դուինի մէջ, հայկական առաջին եկեղեցիներէն մէկուն աւերակները Դ. դարէն են: Այդ հեռաւորութեան վրայ արդէն, թուականները չնչին կարեւորութիւն մը ունին: Ինչ որ ուշադրութիւն կը գրաւէ, կրօնական հետքերու մշտական ներկայութիւնն է: Սեւանայ լճի ափին, 2000 մեթր բարձրութեան վրայ' երկու փոքրիկ եկեղեցիներ զորս հովը, նուաճումները եւ անձրեւը դեռ խնայած են, քառասուննոց մարդու մը կուրծքին' խաչ մը, Էջմիածնայ պատարագին առաջնորդուող երախաներու ճակատին վրայ, ուրիշ խաչ մը, գծուած արիւնովը հաւու, ոչխարի, աղաւնիի, զոհուած ինչպէս Աբրահամի ատեն:

Աւանդութեանց այս հակումը, անցեալի այս տեւական ոգեկոչումները, այս սուր հայրենասիրութիւնը չեն նշանակեր երբեք ինքնափակում մը: Արդէն ի՞նչպէս կարելի կ'ըլլար, ժողովուրդի մը համար զոր հալածանքները նետած են աշխարհի չորս կողմը: Իւրաքանչիւրը հոս զարմիկ մը կամ մօրեղբայր մը ունի արեւմտեան Եւրոպայի կամ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, հոն մնացած աքսորի ատեն կամ դեռ ջանալով դիրք շինել:

Բայց Հայաստան կը ժողվէ իր զաւակները եւ այս վերադարձներու պատմութիւնը կը վկայէ անդիմադրելի քաշողականութիւնը դէպի մայր հայրենիք: Սիւզան, գանձիչ ճաշարանի մը մէջ Փարիզ ծնած է բայց եկած է Երեւան հաստատուիլ 1949ին, իր ամուսնոյն հետ: Պանդոկին պառմանը Պոլիս ծնած է 1928ին, Սուրիա եւ Լիբանան ապրած է եւ հազիւ 20 տարի է որ Հայաստան եկած է: Մեծ վաճառատան մը մէջ, անուշահոտութեան ծախող աղջիկը ձեզի հետ սահուն ֆրանսերէն կը խօսի: Գահիրէի Ֆրանսական վարժարանը սորված է:

Շատ կը յիշուի Երեւանի մէջ, այն յատուկ կապերը որ կը միացնեն Հայաստանն ու Ֆրանսան: Տասն անգամ մեզի յիշեցուցած են Մուսա-Տաղի դրուագը, ուր Ֆրանսական ռազմանաւ մը 1915ին, Հայերու օգնութեան փութաց, երբ անոնք պիտի ջարդուէին Թուրքերու կողմէ: Պատմութիւնը ոգեկոչուած է մանրամասնութեամբ Ազգ. Մատենադարանը, բայց քիչ անդին Ֆրանսական դրօշակը աչքի կը զարնէ.— Անիկա կը պատկանի «խորհրդային դիմադրական առաջին զօրաբաժնին» (Հայեր) կազմուած Ֆրանսայի հարաւը 1944ին:

Այս բոլոր ճամբորդութիւնները, գաղթականութեան տարիները շատ կենդանի յիշատակներ թողած են եւ արդիւնքն այն է որ Հայերը այն տպաւորութիւնը կը թողուն որ քսուած են արտաքին աշխարհին, շատ աւելի քան Խորհրդային Միութեան ուրիշ որեւէ ժողովուրդ: Իրենք ալ հպարտ են ատով, նոյնիսկ եթէ ատիկա քիչ մը դառն խորհրդածութիւններու կը մղէ: «Գիտէք, կ'ըսէ մեր հանդիպած բարեկամներէն մին, մեզմէ շատեր արտասահման ապրած են եւ կ'ուզէինք որ հոս ալ քիչ մը Եւրոպայի պէս ըլլայ: Բայց դեռ չէ, նոյնիսկ եթէ ամէն մէկս մեր գլխուն ճարը կը տեսնենք», ու կ'աւելցնէ, լաւատես.— «Նորէն եկէք, մէկ-երկու տարիէն, պէտք եղածը կ'ըլլայ»:

ԱԼԷՆ ԺԱՔՈՊ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԻՐՔԸ

Պատմութեան ամէնէն շատ խօսուած դիւանագիտական հանդիպումներէն մէկն ըլլայ, հաւանաբար, Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովը: Արդարեւ, տասնամեակէ մը ի վեր յաճախ կը խօսուի այդ մասին ու դեռ պիտի խօսուի առնուազն մինչեւ 1973: Կ'ենթադրուի թէ' խորհրդաժողովը կը գումարուի այդ թուականին, յամենայն դէպս ոչ անկէ առաջ: Խորհրդային դիւանագիտութիւնը յաճախ արծարծած է խորհրդաժողովի հարցը. անոր հետեւած են Վարշաւա եւ Հելսինքի զանազան առիթներով: Բրեժնեւ – Նիքսըն խօսակցութիւնները մղում տուին այդ գաղափարին եւ այսօր հնարաւոր կը նկատուի անոր իրականացումը:

Իրաց այս վիճակին մէջ հրապարակ կը դրուին զանազան մտքեր, որոնցմէ ոմանք հին են: Այս գետնի վրայ շահեկանութիւն կը ներկայացնեն Եուկոսլաւիոյ առաջարկները, որոնք կը ձգտին «որոշ

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

Բ.

ԵՐԱԶԸ

Իրիկուն էր եւ ձմեռնային մթնշաղը այս մռայլ եղանակին մէջ գրեթէ անմիջապէս տիրեց սենեակին: Երանիկ հանըմ թէքկեահէն ելաւ, կազը վառեց, վարագոյրները գոցեց, կրակը հրահրեց ու նըստեցաւ բազմոցին եզերքը: Եփիմէ դեռ կը շարունակէր բանիլ հակառակ մօրը հրաւէրներուն, որովհետեւ զբաղումը կը պարտըկէր աստիճան մը իր խռոված զգացումները դէմը, բազմոցին անկիւնը, մօրեղբայրը եւ Խաչիկ դէմ առ դէմ նստած օղի կը խմէին, իրենց միջեւ դըրուած էր պզտիկ ափսէ մը' որուն մէջ փոքրիկ պնակներով զետեղուած էին խաշած լուբիա, ձիթապտուղ եւ բողկ:

Երբեմն մօրեղբայրը գաւաթ մը օղի կը հրամցնէր քրոջը, հակառակ այս վերջինին յամառ մերժումներուն եւ երբ անոնց վիճաբանութիւնը կ'աւարտէր, դարձեալ լռութիւն կը տիրէր սրահին մէջ:

Եփիմէ լամբարին դեղնորակ լոյսին տակ տենդագին արագութեամբ կ'աշխատէր, իր քով դիզուած եազմաները կ'առնէր մէկիկ մէկիկ, որոնց վրայ կանանչը եւ կապոյտը բանուած ըլլալուն, ներկին պարունակած խէժէն կարծրացած էին, կը տարածէր զանոնք տէզկեահին վրայ, ճկոյթովը կը շտկէր իր ներկելիք մասերը ու թեւը սոթտած, բազուկը բարձր, վրձինը շնորհալի շարժումով մը խաղցընելով կ'ամբողջացնէր գոյները: Խոշոր կարմիր վարդեր, կամ դեղին անօրինակ ծաղիկներու ողկոյզներ կը կենդանանային իր վրձինին հարուածներով. Թէեւ գործը մեքենական աշխատութիւն մըն էր, այլ սակայն իւրաքանչիւր գործաւորուհի կրնար մասնաւոր շնորհ մը դնել իր գործին մէջ: Եփիմէի ձեռքէն ելած եազմաները վառ գոյներ կ'ունենային ու վարպետը իր լաւ տրամադրուած օրերուն քանիցս ըսած էր իրեն.

— Քեզի պէս պայծառ կը բանիս, Եփիմէ...

Քանի օղիի գաւաթները կը պարպուէին, այնքան Մարտիկ դայի շատախօս կը դառնար, մինչ Խաչիկ լուռ ու մունջ կը խմէր, բայց իր աչքերը կը վառէին ու նայուածքը հետզհետէ աւելի համարձակութեամբ կը դառնար Եփիմէին կողմը եւ երկարօրէն կը նայէր, հակառակ ցուրտին, անոր այտերը այնքան կարմրած էին որ կարծես կ'այրէին, շրթները կը չորնային եւ երբեմն լեզուին ծայրովը կը թրջէր զանոնք, իր ճերմակ եւ գիրուկ վիզին վրայ սաթի հատիկները շուք կը ձգէին' աւելի շեշտելով անոր սպիտակութիւնը: Ու Խաչիկ քանի կը նայէր, այնքան սիրտը թունդ կ'ելլէր, տենդագին ջերմութիւն մը մինչեւ ճակատը կը բարձրանար ու իր յուզմունքը ծածկելու համար' ծխախոտին տուփը կը բանար եւ դանդաղօրէն սիկարէթ մը կ'ոլորէր:

Տաժանելի օր մը անցուցեր էր, ժամեր ու ժամեր մինչեւ ծունկերը ջուրին մէջ' աշխատեր էր ծովին եզերքը ու վերադարձին թաց եազմաներու բեռը կռնակին վրայ' բարձրացեր էր զառիվերէն, աշխատութիւնը այնքան ծանր էր որ հակառակ խայթող ցուրտին' քրտինք թափած էր ու երբ անդիմակից քայլերով դէպի գինետուն կ'երթար կազդուրուելու համար, յիշեր էր Եփիմէի տուած խոստումը.

— Մարդուս խօսքը բերնէն կ'ելլայ:

Մարտիկ դայի Խաչիկը տեսնելուն առաջարկեր էր տունը երկու հատ խմել. ինքն ալ անկարող էր գինետուն երթալու, քանի օրերէ ի վեր յօդացաւը զինքը կը տանջէր, ինքն իր վրայ կծկտած, դժուարաւ մինչեւ անկիւնի նպարավաճառը կ'երթար բան մը գնելու համար: Հիւսիսային հովը փարատեր ու ցրուեր էր ամպերը եւ այլեւս չէր ձիւներ. երկինքին վրայ գորշորակ ու սեւ ծուէններ հալածական եւ պատառատուն, արագ ընթացքով կ'անցնէին ու կ'անհետանային:

Բայց օրն ի բուն ու մանաւանդ գիշերը մինչեւ լոյս' հովը արձակուած գազանի պէս կը սուրար մռնչելով, երբեմն հազար բերնով կը գոռար, երբեմն ալ միայնակ եւ քինախնդիր ոգիի մը պէս գետնին վրայ սողալով յանկարծ կը խոյանար գալարուելով եւ կը սուլէր կամ պատուհաններուն ետեւէն լալագին մրմունջով մը կը հեծեծէր: Ու տուները կը ցնցուէին, դիզուած ձիւները մէկ տանիքէն միւսը կը քշուէին, իսկ պարտէզներու մէջ չոր ծառերը այսահարներու պէս կը թօթուէին, մինչ ճիւղերն ի վար կախուած սառոյցները բիւրեղանալով' առանց հալելու կը փշրանային եւ կը ցրուէին յարատեւօրէն փչող քամիին ուղղութեամբ:

— Ասեղին ծակէն ցուրտ կը մտնայ, ըսաւ Երանիկ հանըմ սարսռալով:

Խաչիկ նայեցաւ անոր' անսահման գորովանքով, ամէն ինչ եւ ամէն' բան որ կապ ունէր Եփիմէին հետ' իրեն պաշտելի դարձեր էր:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(5 – Շար.)

չափով» իրականութիւն դարձնել այսպէս կոչուած շրջանային զինաթափութիւնը՝ իբրեւ նախապատրաստութիւն Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովի դումարման: Պելկրատի միտքերը, որոնք ներկայացուած են դիւանագիտական շրջանակներու, արեւմտեան թէ արեւելեան, շատ յստակ են:

Պելկրատ նախ կ'առաջարկէ վերջ տալ այն ռազմափորձերուն, որոնք տեղի կ'ունենան սահմանային շրջագիծերու մէջ եւ որոնք պարզապէս «ուժի ցուցադրութիւններ» են: Ասիկա կը վերաբերի հաւասարապէս Ատլանտեան եւ Վարշաւայի Ուխտերու ռազմափորձերուն, ինչպէս նաեւ անդամ երկիրներու առանձին փորձերուն: Այս առաջարկի շրջագիծին մէջ կը մտնէ նաեւ արգիլումը ուժի ցուցադրութեան՝ եւրոպական երկիրներու մերձ միջազգային ջուրերու եւ օդային տարածութիւններու վրայ:

Այս առաջարկը, ինչպէս նկատել կուտան Եուկոսլաւները, անկողմնակալ նկարագիր ունի, քանի որ կը վերաբերի հաւասարապէս թէ՛ Ատլանտեան եւ թէ՛ Վարշաւայի Ուխտերուն: Առաջինը՝ Ատլանտեան Ուխտը սովորութիւն դարձուցած է ռազմափորձեր կատարել հիւսիսային Նորվեկիոյ մէջ (դէմ յանդիման Ռուսիոյ), Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ (դէմ յանդիման Արեւելեան Գերմանիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ), Յունաստանի եւ Թուրքիոյ մէջ, այլ խօսքով՝ Պուլկարիոյ եւ Խորհ. Միութեան հարաւային սահմաններու մօտ: Վարշաւայի Ուխտն ալ, իր կարգին, իր բանակները կը շարժէ Պալթեան ծովէն մինչեւ Սեւ ծով: Միեւնոյն ատեն, երկու կողմերն ալ սովորութիւն դարձուցած են իրենց օդանաւերը ղրկել օդային փափուկ նրբանցքներու վրայ (ինչ որ իրաւունք ունին ընելու) եւ իրենց ռազմանաւերը ուղղել լարուած շրջանները: Այս սովորութիւնը առաւել եւս ցայտուն դարձած է Միջերկրականի մէջ, 1967ի պաղեստինեան պատերազմէն ետք:

Հասկնալի է, որ Եուկոսլաւ կառավարութիւնը այս միտքերը հրապարակ կը դնէ, որովհետեւ ինքզինք կը գտնէ աննպաստ դիրքի մը մէջ թէ՛ աշխարհագրական, թէ՛ քաղաքական իմաստով: Չմոռնանք, որ ան ոչ մէկ ճակատի պատկանելով հանդերձ, եւ ոչ մէկ հասարակաց սահման ունենալով երկու գեր–Պետութիւններու հետ, այնուամենայնիւ, միացեալ սահմաններ ունի Ատլանտեան Ուխտի անդամ երկու երկիրներու (Իտալիա եւ Յունաստան) եւ Վարշաւայի Ուխտի անդամ երեք երկիրներու հետ (Հունգարիա, Պուլկարիա եւ Ռումանիա): Սահմանագիծ մը ունի նաեւ չինասէր երկրի մը (Ալպանիա) եւ չէզոք Աւստրիոյ հետ:

Պարզ կը դառնայ, ուրեմն, թէ զինարշաւի հետեւանքով եւ լարուած կացութեան մը պարագային Եուկոսլաւիոյ աշխարհագրական դիրքը վտանգաւոր է իրեն համար: Այս է պատճառը, որ Պելկրատ մտահոգ աչքով կը դիտէ Միջերկրականի մէջ ստեղծուած մրցապայքարը՝ Մ. Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան նաւատորմներու միջեւ: Յատկապէս խորհրդային ծովակալները միշտ ձգտած են օգտուիլ Ադրիական ծովափի (իմա՛ Եուկոսլաւիա եւ Ալպանիա) ռազմագիտական նպաստաւոր դիրքէն:

Միեւնոյն ժամանակ Պելկրատ չի մոռնար, որ 1968ին Բրեժնեւ հրապարակ դրաւ իր անունով մկրտուած վարդապետութիւն մը, որով Ռուսիա իրաւունք կուտայ ինքզինքին Փիզիքապէս միջամտելու «ընկերվարական» այլ Պետութիւններու գործերուն: Արդ, Եուկոսլաւիա «ընկերվարական» երկիր մըն է:

Խորհ. Միութիւն օգտագործեց Վարշաւայի Ուխտի ռազմափորձերը գրաւելու համար Չեխոսլովաքիան եւ վերջ տալու համար Տուպչէքի իշխանութեան: Ցայսօր քանի մը անգամ նոյն փորձը կատարեց — ցարդ առանց յաջողելու — որպէսզի հարկադրուի Ռումանիոյ կառքին լծուիլ:

Մոսկուա մօտ ապագային կրնայ նոյն ռազմավարութիւնը կիրարկել Եուկոսլաւիոյ նկատմամբ: Այսպէս, Թիթոյի մահէն ետք եթէ երկիրը ներքին տագնապներ արձանագրէ կեդրոնախոյս ուժերու (օրինակ Խռուաթներու անջատողական շարժումը) խլրտումներուն հետեւանքով, Մոսկուա, հետեւելով Բրեժնեւի վարդապետութեան, ընկերվարութեան պաշտպանութեան պատրուակով կրնայ յարձակիլ Եուկոսլաւիոյ վրայ:

Ահա թէ ինչո՛ւ Պելկրատ շահագրգռուած է, որ մասնակի համաձայնութիւններ հաստատուին Եւրոպայի որոշ շրջաններու վերաբերմամբ:

Թ. Ա. Թ.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ԿԱՅԱՆԸ ՅՈՒԼԻՍ ԱՄՍՈՒՆ

—0—

Ընկալեալ եւ մեզի ծանօթ սովորութեան համաձայն, Կապոյտ Խաչի կայանը այս տարուան Յուլիս ամսուն բոլորեց ամառնային օգախոխութեան հաճելի շրջան մը:

Յուլիս 3–30 երկարող շրջանին 140 մանուկներ իրենց ամէնօրեայ դպրոցական տաղտուկներէն հեռու տարբեր մթնոլորտի մը մէջ ապրեցան հաճելի եւ զուարթ օրեր:

Արդ, Կապոյտ Խաչի վարչութիւնն ու կայանի պատասխանատուները կրցած են զուգորդել մանուկին համար հաճելին եւ օգտակարը:

Հաճելին՝ կազմակերպուած խաղերն են, պտոյտները որոնք կը միտին ի յայտ բերել մանուկին հակումները եւ ստեղծագործող ոգին, ու կարելիութեան սահմաններուն մէջ զարգացնել զանոնք. նաեւ հաւաքական կեանքի մը մէջ մշակել մանուկին մօտ հաւաքական աշխատանքի ոգին եւ ձեռներէցութիւնը:

Վերեւ յիշուածը ընթացիկն են, զատականը զորս կարելի է գտնել ֆրանսական որեւէ կայանի մէջ. Կապոյտ Խաչի կայանը սակայն այս բոլորէն վեր կը մնայ իր հայկական դիմագծով, եւ այդ դիմագիծն ու ազգային ոգին բարձր պահելու եւ զանոնք նոր սերունդին փոխանցելու մտահոգութիւնն է որուն վրայ կը դրուի շեշտը:

Ազգային տեսակէտէն նուաճումներ ակընկալելը ճիշդ պիտի չըլլար, ոչ ալ իրապաշտ կեցուածք: Սակայն չենք կրնար ուրանալ տարուած աշխատանքին տարողութիւնն ու օգտակարութիւնը, համեմատած մէկ ամսուան ժամանակամիջոցին հետ: Կայանը այն բոյնն է որ երախային մօտ կ'ուզէ արթնցնել ազգային ոգին, ու կայանէն վերջ ծնողքներուն կը մնայ փորձել արթուն պահել զայն:

Յուլիս 16ի հանդէսին արձանագրած բարոյական եւ նիւթական աննախընթաց յաջողութիւնը անգամ մը եւս թարգման հանդիսացաւ այն կարեւորութեան զոր ֆրանսահայութիւնը կ'ընծայէ մեր կայանին եւ անոր աշխատանքին: Արդարեւ, աւելի քան 15.000 ֆրանքի գումար մը կազմուեցաւ ծնողքներու եւ այցելուներու նուէրներէն:

Յուլիս 27ին տեղի ունեցան կայանի ողիմպիական խաղերը, մասնակցութեամբ կայանի բոլոր մանուկներուն, որոնց ախոյեանները վարձատրուեցան շքանշաններով: Կայանի մարզական գործունէութեան մաս կը կազմէր նաեւ ոտնագնդակի յիշատակելի մրցում մը, կայանի տղոց եւ դրացի սկաուտներու միջեւ. մրցումը վերջացաւ 6–0 արդիւնքով, ի նպաստ մեր տղոց:

Վիճաբանութիւններ եւ դասախօսութիւններ տեղի ունեցան Հայութեան վերաբերող բազմաթիւ հարցերու շուրջ, շաբաթը առնուազն երկու անգամ, զանազան տարիքի տղոց յարմարցուած մօտեցումներով:

Բնականաբար տիրող մթնոլորտը որոշ կապ մը ստեղծեց մանուկներուն միջեւ ինչ որ Յուլիսի վերջաւորութեան տեղի տուաւ յուզիչ վայրկեաններու, մանուկներու՝ որոնք կը մերժէին կայանը ձգել եւ մեկնիլ:

Այս բոլորին հետ մէկտեղ սակայն պէտք չէ շփոթել կայանի գործնական եւ «զգացական» դիմագիծը. — Այսօր կայանը հսկայ ոստումի մը նախօրեակին է իր նոր եւ արդիական կառուցելիք շէնքով, դուրս գալով իր նախկին ատաղձանական զարգացման ուղեգծէն. հետեւաբար, յառաջիկային, կայանի պատասխանատու մարմինը պիտի հարկադրուի նոր միջոցներ ձեռք առնելու, նոր կազմակերպչական աշխատանքներու ձեռնարկելու համար:

Մինչ այդ՝ կայանը կը շարունակէ իր կեանքը Օգոստոս ամսուն, նորեկ մանուկներուն հետ, եւ մանուկներուն համար:

Հ. Ս.

ԱՄՐԱՆ ՄԷՋՏԵՂ ԿԵՆՍԱՏՈՒ ԶՈՎԱՑՈՒՑԻՉ ՄԸ

—0—

Եթէ ամառը իր պայծառ արեւով եւ արձակուրդներով հաճելի է, բայց յաճախ ծանր ու անտանելի օրերն ալ կարելի չէ խուսափիլ. առտուընէ մինչեւ իրիկուն զովութիւն կը փնտռենք, եւ ինքզինքնիս միշտ ծարաւ կը զգանք. շատ խմելն ալ շատ կը քրտնեցնէ, եւ յետոյ՝ մարմինը կը գիրցնէ ու ախորժակը կը կտրէ:

Այս անպատեհութեանց դէմ հակազդելու եւ մենք մեզ լաւ զգալու համար կայ սքանչելի միջոց մը ճարինջ ունել:

Թարմ, հիւթեղ, կենսանիւթերով հարուստ նարինջը՝ ամրան որոշ օրերու ընթացքին մեր զգացած յոգնածութեան ու ծանրութեան դէմ, ազդու հակաթոյն (անթիտոթ) մըն է:

Օրուան ո՛ր ժամուն ալ ըլլայ, նարինջը իր ծարաւանցոյց զովութեամբ, ձեզի կը հայթայթէ խորունկ ու հանդիստ զգայութիւն մը:

Ամէն առաւօտ քամուած կամ ոչ՝ նարինջ մը սքանչելի զօրացուցիչ մըն է. ճաշերու ատեն ալ համով եւ թեթեւ աղանդեր մը, որ մարսողութիւնը կը դիւրացնէ: Դաշտաղնացութիւններու ատեն դիւրութեամբ տանելիք լաւագոյն զովացուցիչն է նարինջը:

Իր ոսկեգոյն կեղեւը բոլոր կենսանիւթերը կը պահէ, եւ իր թարմ ու բարերար հիւթը ձեր ուժականութիւնն ու լաւ տրամադրութիւնը կը պահպանէ: Ամրան ընթացքին նարինջը ձեզ կը զօրացնէ եւ ձեզ կը զովացնէ առանց «ուռեցնելու»:

Ձեր գոյնը թարմ եւ ձեր գիծերը պահելով, կարելի է ըսել թէ նարինջը առողջութեան եւ գեղեցկութեան համար հաճելի եւ ազդու միջոց մըն է:

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

—0—

Լիոնէն Օրիորդ Վերժին Մարգոյեան, յաջողութեամբ անցուցած է անգլերէնի ակրեկասիոնի մրցումը, ժաննտ տը Սաջիի մէջ և ստացած անգլերէնի փրոֆեսէօր ակրեժէի տիտղոսը:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (129)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

«Տեղւոյս Ազգ. Վարժարանի բազմարգին, ժրաջան, անձնուէր ու գործունեայ տեսուչը՝ պարոն Թորգոմ, որ թէ վարժարան յաճախող երկսեռ աշակերտներուն եւ թէ անոնց ծնողքներուն յարգանքն ու համակրանքը կը վայելէր, եւ որ համեմատապէս կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ կրցած էր վարժարանը նախանձելի վիճակի մը հասցնել, յանկարծ կը վտարուի իր պաշտօնէն նորակազմ Թաղ. Խորհուրդի ատենապետին անձնական թշնամութեան եւ վրէժխնդրութեան զոհ երթալով եւ իր տեղ տեսուչ կը նշանակուի կուսակցամոլ բախտախնդիր մը, զուրկ որեւէ արժանիքէ, եւ որուն տեսչութեան ներքեւ մեր վարժարանը կը սպառնայ հոգեւոր սպանդանոց մը դառնալ, մեր երկսեռ մանուկներուն համար:

« Այդ բախտախնդիր անձին տեսուչ նշանակուելուն զրոյցն իսկ բաւ եղաւ, որպէսզի շատ մը ծնողքներ որոշեն իրենց զաւակները չղրկել Ազգ. վարժարան, եւ օտար հաստատութիւններու յանձնեն անոնց կրթութիւնը, զանոնք ուծացնելով մայր եկեղեցիէն եւ տոհմային նկարագրէ, մէկ–մէկ աշխարհաքաղաքացի դարձնելով: Այս ահեղ վտանգը արդէն բաւ է, վերիվայր շրջելու ամբողջ թաղս, եւ արդէն իսկ բողոք, տրտունջ, զայրոյթ եւ բարկութիւն կը տիրեն ամէն կողմ, եւ եթէ պատկառելի Վարչութիւնդ անմիջական տնօրինութիւնով մը չփութայ մտքերը խաղաղեցնել, ապահով կրնայ ըլլալ, թէ մօտաւոր ապագայի մը մէջ Ք. Թաղը նորանոր խռովութիւններու պիտի մատնուի, որոնց հետեւանքը չենք գիտեր թէ ուր կրնայ հասնիլ:

«Մեր թաղին կացութեան այս խիստ մեղմացած ձեւի վիճակը ներկայացնելով Պատ. Ժողովիդ խորին ուշադրութեան, կը խնդրենք, որ հաճիք պարտ ու պատշաճը տնօրինել, անմիջապէս, առանց ժամանակ տալու, որ Առժամեայ Թաղական Խորհուրդը, եւ ատենապետը նորանոր ու անդարմանելի սխալներ գործեն իրենց կործանարար ընթացքովը, եւ ճըշմարիտ աղէտ մը դառնան թաղիս մէջ»:

Սափրեան էֆէնտի գրութիւնը վերջացնելով կարդաց զայն վաճառականին:

— Շատ մեղմ գացեր ես, դիտել տուաւ այս վերջինը:

— Հէ՞, գոչեց փաստաբանը, դեռ ի՞նչ կարելի էր գրել:

— Կրնայիր Առժամեայ Թաղային Խորհուրդին պաշտօնէ դադարեցուիլը պահանջել:

— Ատիկա կարելի չէ, անօգուտ պոռոտախօսութիւն մը կ'ըլլայ... այս համբաւութիւնը բաւ է մեր նպատակին հասնելու համար: Թող այս գրութիւնը Վարչութեան սեղանին վրայ գայ, ատիկա բաւական է:

— Ի՞նչ կերպով, հարցուց Պօղոս էֆէնտի:

— Էֆէնտիմ, այս բողոքը մատերնիս փաթթելով, Մարգար էֆէնտին ու ատենապետը ժողովի կը հրաւիրենք, որպէսզի բացատրութիւն տան, եւ հոն այնպիսի լեզու մը գործածենք, որ իրենց արժանապատուութիւնը վիրաւորուի, առնեն քալեն եւ հետեւեալ օրը հրաժարական տան:

— Իրաւունք ունիս, գոչեց Պօղոս էֆէնտի... ուրիշ բան մըն ալ կրնանք ընել:

— Ի՞նչ բան:

— Հանրագրութեան պատճէնը հրատարակել տանք թերթի մը մէջ:

— Այդ ալ գէշ գաղափար չէ, միայն թէ ստորագրուելէ ու Վարչութեան մատուցուելէ ետքը ընելու է:

— Բնականաբար: Միայն թէ դուն վստա՞հ ես քու պաշտօնակիցներուդ վրայ ... պիտի կրնա՞ս ամէնքն ալ ձեռքիդ մէջ առնել:

— Եթէ ոչ ամէնքը, գոնէ մեծամասնութիւնը եւ ատիկա բաւական է արդէն:

Փաստաբանը մեկնեցաւ եւ Պօղոս էֆէնտի հանրագրութիւնը խոշոր թուղթի մը վրայ մաքուրի քաշել տուաւ իր գրագիրին:

Հետեւեալ առտու ուսուցիչը եկաւ:

— Պատրա՞ստ է, հարցուց, ներս մըտնել ու բարեւելէ ետքը:

— Ահաւասիկ, նստէ, ու անգամ մը կարդա, ըսաւ վաճառականը դարակը բանալով, ու պըլլուած թուղթ մը երկարելով ուսուցչին:

Պարոն Թորգոմ երկիւղածութեամբ առաւ թուղթը, բացաւ, եւ սկսաւ կարդալ: Քանի ընթերցումը առաջ կը տանէր դէմքը ուրախութենէն կը շողշողար. երբ աւարտեց, խանդավառուած էր:

— Սքանչելի՜, հիանալի՜, հրաշալի՜ է, գոչեց, ասկէ աւելի գեղեցիկ կերպով կարելի չէր խնդիրը պարզել, հոյակապ կերպով գրուած է...

Ինչ որ ամէնէն աւելի կը խանդավառէր ուսուցիչը, այս գրութեան մէջ իր մասին եղած գնահատութիւնն էր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Յակոբ Տօլպաշեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Տիրուհի Հայկ Սէրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ոսկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդուկեան ընտանիքներ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ՝ յետ պատարագի, 13 Օգոստոսի Կիրակին,

ՄԱՆՆԻԿ ՏՕԼՊԱՇԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանդըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

(Կնիք)

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ՏՕՆԸ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՄԷՋ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Երեքշաբթի, Օգոստոս 15, Կապոյտ խաչի Պելփոնթէնի կայանը, ամբողջ օրը:

Ցերեկին ճաշ: Կէսօրէ ետք՝ դաշտահանդէս

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Վերափոխում: Հանդիսաւոր պատարագ, անդաստան եւ խաղողօրհնէք ժամը 10.30ին:

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

83, Ռիւ Լուի–Պլան, Լիոն 6րդ

Երեքշաբթի 15 Օգոստոս, Աստուածածին եւ խաղողօրհնէք ժամը 10.30ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդելով *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանքի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի 13 Օգոստոս, տօնն է Վերափոխման Ս. Աստուածածնի: Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին: պատարագ՝ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

×

Երկուշաբթի, 14 *Օգոստոս, Յիշատակ է Մեռելոց:*

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի պատարագ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլ – Սէն Ժերոմի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Խօրոզեանէ 30 Ֆր. իր սիրելի մօրեղբօրորդւոյն Արամ Պամանեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Փակուած են արձանագրութիւնները

1972 – 1973

Տարեշրջանի համար, դպրոցը լեցուած ըլլալով:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յուլիս 15էն ի վեր եւ մինչեւ Օգոստոս 31, *ամէն օր ժամը* 10.30էն 12.30 *եւ* 14.30էն 19.30:

ԳԱՌՆԱՁՈՐԻ

փորագրութիւնները եւ վիմագրութիւնները կը ցուցադրուին.—

LE BATEAU LAVOIR

50, rue Louvel et Brière

TOUQUES (14)

Ցուցահանդէսը կազմակերպած է Փիէր տը Թարթաս, «Գարզու փորագրիչ եւ վիմագրող» հատորի հրատարակութեան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վերափոխման տօնին առիթով տեղի պիտի ունենայ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէքի արարողութիւն, 13 Օգոստ. Կիրակի:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 9.45ին, քարոզ 11ին, խաղողօրհնէք 11.30ին:

Լասիօթայի Ավընիւ Ֆրիւշիէի Ս. Կարապետ *մատրան մէջ 15 Օգոստ. Երեքշաբթի: Սկիզբ պատարագի 9.40ին, քարոզ՝ 11ին, խաղողօրհնէք 11.30ին:*

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ եւ Լասիօթայի մէջ պատարագները կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի 13 Օգոստոսին Ս. Աստուածածնայ Վերափոխման տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ:

Յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն: Սկիզբ պատարագի ժամը 10ին:

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

13 *Օգոստոս Կիրակի առաւօտ, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ անուանակոչման տօնին առթիւ կը մատուցուի պատարագ, կը կատարուի խաղողօրհնէք եւ մատաղ: (Այս առթիւ ուխտաւորներու ժամանում էքս–լէ–Պէնէն):*

Պատարագէն ետք ճաշ, մատչելի գիներով: Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ Պր. Արտաշէս Բամպուքճեանի մօտ (էքս–լէ–Պէն):

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի (13 Օգոստ.) Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, պատարագ կը մատուցուի:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի Օգոստոս 13ին, ինչպէս ամէն տարի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն: Երեքշաբթի Օգոստոս 15ին հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի Վալանսի ռմբակոծման զոհերուն յիշատակին, ժամը առաւօտեան 10ին:

Կը հրաւիրուին բոլորը այդ ռմբակոծման 28րդ տարելիցին յիշատակը յարգելու:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հեռաձայն՝ 15–75–35–91–11 *ապա ուզել՝* 17ը Վանեաս

Պայմաններ.— 14 *օրէն աւելի, օրական* 26 *Ֆր.*, 7 *օրէն* 14 *օր՝* 29 *Ֆր.* 7*էն պակաս՝* 32 *Ֆր.*

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻ ԿՈՂՄԷ

Արտէշի գեղեցիկ հովիտին մէջ
եկէք ապրիլ հայկական օր մը
Հարիւրաւոր հայ երիտասարդներով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ **ՃՈԽ ՍԵՂԱՆ**

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ դաշտահանդէսին ներկայ ըլլալու համար, վարձուած է մասնաւոր օթոքար, որ կը մեկնի Մարսէյլի Ահարոնեան ակումբի առջեւէն: Մեկնում՝ 15 Օգոստոս առաւօտեան ժամը 6ին

Արձանագրութեան համար դիմել ամէն օր ժամը 18էն 20, Ահարոնեան ակումբ՝ 26, Ռիւ տէ Քոնվալէսան

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ
ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 14էն 28

Կազմակերպիչ՝

ՍԵՒԱՆ

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON
Tél. : 60-13-66

Խումբին կ'ընկերանայ՝ Վ.ԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Յետագային՝ մանրամասնութիւնները

ՇԱԲԱԹ 12 ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI 12 AOUT 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.488
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.488

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

Նախարարապետ Մէսմէր շարունակեց իր տեսակցութիւնները շաբթուս ընթացքին եւ Հինգշաբթի օր, ունեցաւ իր վերջին տեսակցութիւնը, ընկերային հարցերու կապակցութեամբ: Նախապէս տեսնուելէ ետք բոլոր սենտիքաներու ներկայացուցիչներուն հետ, ընդունած էր նաեւ ընտանեկան նպաստներու ներկայացուցիչները եւ գրեթէ խոստացած թէ ընտանեկան նպաստները նոր յաւելում մըն ալ կրնան արձանագրել ի մօտոյ: Այս անգամ 4 առ հարիւրի, ինչ որ 10 առ հարիւրի կը հասցնէ ընդհ. յաւելումը (Օգոստոս մէկէն արդէն վեց առ հարիւրի յաւելում եղած էր):

Հինգշաբթի օր, Մէսմէր կ'ընդունէր ֆրանսական Գործատիրութեան Ազգ. Խորհուրդի նախագահը՝ Իւվրէն: Այս վերջինը կը յայտարարէր թէ Ազգ. Խորհուրդը վճռած է շարունակել ընկերային յառաջդիմութեան իր գործօն քաղաքականութիւնը: Այս քաղաքականութեան նպատակն է բարձրացնել ապրուստի մակարդակը:

×

Համայնավար կուսակցութեան փոխ-քարտուղարը յայտարարած է թէ ոչ մէկ կրօնաւոր կրնայ մաս կազմել ուսուցման մարմնին, ըստ իր եւ Ընկերվարական կուսակցութեան կառավարական ծրագրին: Ասիկա յանուն՝ աշխարհական սկզբունքներուն, որոնք կը բաժնեն կրօնքը Պետութենէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ երեւան հանուած է քաղաքի ահաբեկիչներու ցանց մը, որոնք պատասխանատուները կը նկատուին 1970 Նոյեմբեր 27ին, օփերային հրդեհին եւ «Նարմարիս» նաւուն ընկղմումին:

ԼԻԲԱՆԱՆ ի յարգանս Ջոր. տը Կոլի, որոշած է 500 մայրի տնկել Քոլոմպէի յուշարձանի բլուրին վրայ: Արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 9ին, տը Կոլի մահուան Բ. տարելիցի օրը:

ՍԱՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻՈՅ Թագաւորը՝ Ֆայսալ յօդուած մը հրատարակած է եգիպտական Ալ-Մուսավար պարբերականին մէջ ուր բուռն յարձակում մը կ'ընէ Հրեաներու դէմ, զորս աշխարհի բոլոր ցաւերուն պատասխանատու կը նկատէ: Կ'ըսէ ի մէջ այլոց թէ «Հրեաները միշտ ուզած են քանդել միւս բոլոր կրօնքները: Իրենք է որ առիթ տուած են Խաչակրութիւններուն, տկարացնելու համար մահմետականներն ու քրիստոնեաները»: Թագաւորը կ'ըսէ նաեւ թէ Հրեաները սովորութիւն ունին իրենց հացը ոչ-հրեայ երախաներու արիւնով շաղուելու եւ իբրեւ փաստ կը յիշէ որ երբ երկու տարի առաջ Փարիզ եղած է, ոստիկանութիւնը երեւան հանած է 5 երախաներու դիակներ, որոնց արիւնը ծառայած է Հրեաներու հացին»: Կուարտիրնի Թղթակիցը որ արձագանգ կը հանդիսանայ այս յայտարարութեանց, կ'ըսէ թէ «ցարդ Ֆայսալ մոլեռանդ կը նկատուէր բայց Ճետահի լաւատեղեակ շրջանակները այլեւս կը խորհին թէ նոյնիսկ ցնդած է»:

ՓԵՔԻՆ հասած է Միացեալ Ազգերու ընդհ. քարտուղարը՝ Վալտհայմ: Հաւանական կը նկատուի որ Չինացիներու հետ իր խօսակցութիւններու կնճռոտ հարցն ըլլայ՝ Պանկլա Տէշը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ: Օգոստ. 7 (Արմէնփրէս).— Երեւանի մէջ, կառքի արկածի հետեւանքով մեռած է Ֆութպոլի Արարատ խումբի պաշտպան՝ ծանօթ եւ գնահատուած մարզիկ՝ Ֆուրման Աբրահամեան:

×

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ՝ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ

Օգոստոս 7ին Երեւանէն Զանգեզուրի լեռները գտնուող Արէն գիւղը մեկնած են զանազան հաստատութիւններէն խումբ մը բանուորներ եւ ծառայողներ, ճարտարապետ Ա. Գասպարեանի ղեկավարութեամբ: Անոնք պիտի նորոգեն հարիւրամեակներ առաջ կառուցուած Արէնի վանքի երկաթագուռը եւ կարգի դնեն յուշարձանի տանիքը:

×

ՍԻՍԱԿԵԱՆԻ ԴԻՒԱՆԸ

Հայաստանի Թանգարանը վերջերս հարստացած է մեծանուն գիտուն Նորայր Սիսակեանի դիւանով, զոր նուիրած է իր այրին՝ Վարվառա: Դիւանին մէջ կան բազմաթիւ շահեկան նիւթեր, որոնք կը փաստեն Սիսակեանի աշխատանքներու կարեւորութիւնը եւ նաեւ անոր ստացած գնահատանքը Խորհ. Միութենէն դուրս՝ Ամերիկա, Ֆրանսա:

×

Օգոստ. 6ին Սթոքհոլմի մէջ տեղի ունեցած է ֆութպոլի միջազգային բարեկամական հանդիպում մը Շուէտի եւ Խորհ. Միութեան ազգային խումբերու միջեւ: Արդիւնքը եղաւ հաւասար՝ 4-4: Խորհրդային խումբին մէջ կը խաղար Արարատի կիսապաշտպան՝ Ա. Անդրէասեան, որ մէկ կէտ նշանակեց, ու նպաստեց երկու ուրիշներու իր կատարած յաջող փոխանցումներուն շնորհիւ:

×

ԱՐԱՐԱՏ՝ 5ՐԴ

Օգոստոս 3ի դասաւորումով Արարատ 5րդ դիրքը կը գրաւէ (նախապէս՝ 2րդ): 17 խաղի մէջ, յաղթած է եօթը անգամ, հաւասար մնացած է 6 անգամ, պարտուած է 5 անգամ եւ 20 կէտ ունի:

×

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ (Օգոստոս 8).— Քանաքեռի Մշակոյթի տան 200րդ համերգը տուած է Հայպետէստրադայի (իմա՝ Հայկական Պետական Բեմի) «Երգ եւ Պար» ժողովրդական գործիքներու խումբը, որու գեղարուեստական ղեկավարն է՝ Լուսիկ Քոչեան: Տարի մըն է հազիւ որ ստեղծուած է այս խումբը որ զանազան ներկայացումներ տուած է Հայաստանի տասնեակ մը քաղաքներու մէջ եւ վերջին մէկուկէս ամսուան ընթացքին եղած է նաեւ՝ Թիֆլիզ, Ախլցխա, Ախալքալաք, Բոգդանովկա, Ծալկա հայաշատ շրջանները, ուր տուած է 32 համերգ: Աշնան պիտի ըլլան նաեւ Բագու եւ Լեռնային Ղարաբաղ:

×

ՋՕՐ. ԲԱՐԱՅԵԱՆ ՀԵՂՈՒԿԱՆԱՒ

Յաւերժացնելու համար հայ ժողովուրդի պանծալի զաւակ՝ Հմայեակ Բարայեանի յիշատակը, Խորհ. Միութեան Ծովային Նախարարութիւնը որոշած է Ջօր. Բարայեանի անունը տալ խորհրդային մեծ հեղուկանաւի մը:

Բարայեան իր գնահատելի մասնակցութիւնը բերած է Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին: Մեռած է ծանրօրէն վիրաւորուելէ ետք Պերլինի կռիւներու ատեն, երբ հրամանատարն էր 5րդ զրահապատ վաշտին:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Օր կայ սերմնացանի եւ տակաւին օր՝ հունձքի: Մեր մշակները լաւ կը ճանչնային տարուան չորս եղանակները, բայց ըլլալով հայ գրականութեան մշակներ, անոնք կը մնային ձեռնածալ՝ ընդդէմ մեր փոքր ածուին: Անոնք կը մնային իրենք իրենց մէջ կծկուած, վասնզի ձիւն կը տեղար իրենց գլխուն: Պէտք եղաւ սպասել երկար ժամանակ, մինչեւ պատմական ձիւնհալը, երբ մեր գրականութեան արեւելեան թեւը դէպի մեզ երկարեցաւ անհամբեր աշխուժութեամբ, եւ մենք, Արեւմտահայերս, իրենց փոխանցեցինք օրհնեալ հացահատիկը: Հնչած էր ժամը սերմնացանի:

Այսպէս է որ սկսաւ տեղափոխութիւնը, սփիւռքէն դէպի Երեւան, մեր Թրքահայ մշակոյթի անգին վաւերաթուղթերուն, բոլորն ալ կոտորակեալ եւ արիւնոտ, բայց տակաւին յորդուն՝ աւիշով: Այսպէս է որ ճամբու դրուեցան, կապոց առ կապոց, ձեռագիր, մամուլ եւ նկար, մշտանորոգ թափով: Այս պատմական փոխանցումը, որ կը շարունակուի բարեբախտաբար, չէր կրնար չխոստանալ մօտաւոր հունձքի մը կարելիութիւնը: Եւ ահաւասիկ հունձքը:

Արեւմտահայ Գրողների Նամականի ընդհանուր տիտղոսին տակ, Երեւան մեզի կը փոխանցէ առաջին հատոր մը, ուր բանասէր տիկին մը, Գոհար Ազնաւուրեան, ուշադիր հոգածութեամբ խմբած է Թրքահայ հեղինակներու նամակները, շուրջ երեք հարիւր միաւոր, եւ իր աշխատութիւնը օժտած՝ ընթացիկ մանրասարքերով (ծանօթութիւններ, բառարան, ցանկ անձնանուններու) բաներ՝ որ կը շեշտեն ձեռնարկին լրջութիւնը:

Այս նամակները կուգան... գործածեմ բո՛ւն բառը, մեր հարազատ ընտանիքէն: Նամակագիրները մտերիմ էին մեզի իրենց գրական վաստակով եւ երբեմն նոյնիսկ իրենց անձով, բայց մեզմէ ոչ ոք կրնար յաւակնիլ տեղեակ ըլլալ անձնական նամակներու, որոնք երբեմն ունին ութսուն տարուան հնութիւն: Յետշիրիմեան այդ ձայները կարելի չէ լսել այսօր առանց յուզումի եւ լարուած ուշադրութեան, ինչպէս որ կարելի չէ չյանձնուիլ բազմադիմի խորհրդածութիւններու ցանցի մը, զոր դժուա՛ր թէ կարելի ըլլայ պարզել գոհացուցիչ լիութեամբ:

Ձեռնարկելէ առաջ այդ փորձին, թող աւելորդ չըլլայ ըսել, թէ Նամականիի հեղինակին տրուած են զոյգ մը թարգմաններ իբրեւ գործակից, մէկը Թրքերէնի, միւսը Ֆրանսերէնի, որ չեն քաշուած ռուսահայերէնի վերածել մեր բանաստեղծներուն այն նամակները, զոր անոնք գրած են օտար լեզուով, ստիպման հարկի տակ: Չեն նկատած թէ որքա՛ն տգեղ բան է փոխել լեզուն գրագէտի մը, որուն համար մեր աշխարհաբարի խնամքն ու հոգածութիւնը իր էական մտահոգութիւններէն մէկը եղած է: Սիամանթօ կը գրէ քառասուն նամակ, բնականաբար իր մայրենի լեզուով, եւ յանկարծ կ'ըսէ իր հարազատներուն.— Ես դրամի կարիք չունեմ, պատուիրիր որ չուղարկեն: Համմէ՞: Ընդունելի չէ նմանապէս, որ Ռուբէն Սեւակի բերանը դրուի ռուսահայերէնը, անո՛ր՝ որ կը գրէր Ժընեւէն.— Տեղւոյս ազգայինները թիւով երեսուն հոգի են, գրեթէ ամէնն ալ Ռուսաստանէն: Զարմանալի է իրենց լեզուն, ումերով եւ իսերով լեցուն լեզու մը: Զարմանալի կը նշանակէ ըմբռնելի, բայց նաեւ անհաղորդ:

Տիկին Ազնաւուրեանի պէս, եւ անո՛ր կողքին, գնահատութեան արժանի է Գ. Ստեփանեան, որ յառաջաբանով մը պարզած է Թրքահայ մշակութային կեանքի օրհասական գալարումներն ու դիմադրական կորովի ոգին, Համիտեան բռնակալութեան տարիներուն, եւ վերջն ալ՝ մեր Թափառական գրագէտներուն հոգեկան ապրումները: Ապրումներ, որ կը տարուբերէին կիսաքաղց գաղթականի յուսալքումէն մինչեւ խոր հաւատքը դէպի ազգային վերածնունդ: Այս կարեւոր յառաջաբանի կողքին, որ գործն է հմուտ եւ տարկայական պատմաբանի, ես ինծի պիտի թոյլատրեմ խորհրդածութիւններ, որ հեռու մնալով հանդերձ արմատական հերքումէ, պիտի ըլլան, կը խորհիմ, լրացուցիչ եւ լուսանցքային խորհրդածութիւններ:

Կ'ըսուի թէ մեր գրագէտները ցոյց տուած են, գաղթականական կեանքի մէջ, փոխադարձ եւ ջերմ իրերօգնութիւն, եւ թէ իրենց միջեւ բաժնած են պատառ մը հացը, եղբայրաբար: Ստեփանեան կը թուէ օրինակներ, կուտայ անուններ: Բայց ցոյց չի տար մէտայլին միւս երեսը, որ այլեւս եղբայրացում չէ այլ եղբայրասպան կռիւ: Գոյութիւն ունի ազգային պատմութեան իմացում մը, ըստ որուն վեր կ'առնուի եւ կը խոշորցուի այն ամէն ինչը որ նպաստաւոր է ազգին, եւ կը քօղարկուի աննպաստը: Պատմութեան այս իմացումը, որ իր կիրարկումը կը գտնէ դասագիրքերու մէջ, հասկնալի առաջադրութեամբ, իր տեղը

→

ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ յաջող մրցումը

—o—

Հոկտեմբեր 5ին, Իտալիոյ Թորինօ քաղաքը տեղի պիտի ունենայ Եւրոպայի գեր-ուելթէրներու ախոյեանութեան մըրցումը: Այս առթիւ Ժաք Քէշիշեան, Ֆրանսայի ախոյեան, պիտի հանդիպի Եւրոպայի ախոյեանին՝ իտալացի Տիւրանի:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

չունի առարկայական պատմութեան մէջ: Մենք բաւական պատճառներ ունինք հըպարտ ըլլալու իբրեւ Հայ, որպէսզի պէտք չըլլայ քօղարկել աննպաստը, նամանաւանդ երբ այդ աննպաստը մասնայատուկ չէ Հայուն: Գաղթականութիւնը ընկերային այն երեւոյթն է, որ ինքն իր մէջ կը սաղմէ թոյն մը: Ահա այդ թոյնն է որ կը ղայրագնէ գաղափարներն ու զգացումները, որ կը խաթարէ եւ կը թթուեցնէ քիչ մը ամէն բան, եւ որմէ զերծ չէ եւ ոչ մէկ ազգ:

Գրագէտը ունի կեանքի հայեցողութիւն մը որ իրեն կուգայ մեծ կրօնքներէն, այսինքն բարոյականէ մը, որ իրեն կը թելադրէ մարդ էակին մէջ ճանչնալ բարին, որ կը կենակցի չարին հետ, այսինքն թէ՝ մարդուն մէջ ճանչնալ եղբայր մը, որ աւելի՛ անպաշտպան է քան ռեւէ անասուն: Գրագէտը որ կը մերժէ յանձնուիլ գաղափարներու եւ զգացումներու մոլորացուցիչ ղայրագնումին, կը կոչուի անհաւատարիմ՝ այլեւ ըմբռնելի մակդիրով մը, հիւմանիստ: Կայ սակայն տարբեր գրող մը, որուն մէջ առաջնագոյն դիրք բռնած է ազգային գործիչը եւ յեղափոխականը, եւ որուն համար բարին գոյութիւն ունի ա՛յն ատեն միայն, երբ ինքն է որ զայն կը պարտադրէ իր եղբօր: Քսաներորդ դարու յեղափոխութիւնները, անոնք ըլլան սթալինական թէ ֆաշական, անոնք ուրիշ բան չեն եթէ ոչ մանիխէիզմ: Բարին ի՛նքն է, չարը՝ միւսը: Թրքահայ տէռոռիստը եւ հայաստանեան կոմիսարը ուրիշ բան չեն ըրած, եթէ ոչ դաւաճանել կեանքի սկզբունքին: Անոնք կարծած են տէրը ըլլալ, թոյնի ազդեցութեան տակ, բացարձակ ճշմարտութեան մը: Բայց ոչ մէկ գաղթականական զանգուած կրնայ ապրիլ երկար ժամանակ, ղայրագնած վիճակի մէջ: Կամ այն է որ կը կորսուի թունալից, եւ կամ թէ կը ներծծէ թոյնը (absorber) երբ տուն-տեղ կ'ըլլայ եւ արմատ կը նետէ: Այս պարագան այնքան ճիշդ է, որ կագ ու կռիւ կար մեր գաղթավայրերու մէջ երեսունական թուականներուն: Այլեւս չկայ այդ տեսակ բան: Մենք գաղթական ենք, գաղթական չըլլալով հանդերձ: Մենք սփիւռք ենք:

Գաղթականը կը ներգաղթէ, ըՍփիւռքը՝ ոչ: Հոս է մեր ազգային վէրքը որ կը կոտտայ: Սփիւռքը կը հպարտանայ Խորհրդային Հայաստանով, անոր յարաճուն վերելքով եւ ապագային փայլուն ակնկալութիւններով, բայց եւ այնպէս կը մնայ հոն՝ ուր որ էր, այն պարագային երբ չի չուեր դէպի արեւմուտք, միշտ աւելի հեռուն, միշտ աւելի՛ ցրիւ, ճամբու ընթացքին ստախճանաբար նօսրանալով եւ հալելով: Ահա այս սանձարձակ եւ անհակակշիռ նահանջին դէմ է որ կը ցցուի տժգոյն ստուերը հայ գրագէտին:

Առանց պատճառի չէ, որ Գ. Ստեփանեան կը գրագի Յուշի գրականութեամբ (ըսի մեզի՝ գաւառական գրականութիւն) որ սփիւռքի մէջ ծաղկեցաւ երեսունական թուականներուն (Համաստեղ, Վահէ-Հայկ եւ ուրիշներ) եւ որ ուրիշ բան չէր, ըստ Ստեփանեանի, եթէ ոչ փափաք եւ ցանկութիւն՝ դէպի Խորհրդային Հայաստան ներգաղթելու (եթէ բառերը իմաստ ունին, ճշդիւ ա՛յս կը նշանակէ հեղինակին պարբերութիւնը, որ յանկարծ կ'ըլլայ, չե՛ս գիտեր ինչու, միգամածային): Անշուշտ կարելի է ընդունիլ տրուած մեկնութիւնը: Կարելի է նաեւ խորհիլ, թէ գիւղագէտները երգեցին իրենց ծննդավայրը, ան եղած ըլլայ հայկական հողամաս թէ ոչ, ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս մարդ կը վերակոչէ իր անփոխարինելի մօր յիշատակը: Մայրը կորսուած էր առյաւէտ, հայրենի օճախին հետ: Կը մնար ինքը, գրագէտը: Այլ խօսքով, կը մնար ոգին:

Ոգի բառը առաձգական է եւ բազմիմաստ, ինչպէս ամէն վերացական բառ: Այս պարագային կարելի է ըսել, պարզաբանելով, թէ ոգին բուն իսկ գրագէտն է, գեղեցիկին կախարդանքով հմայուած գրագէտը, որուն մէջ կենդանի է Հայաստանի ու Հայութեան խորունկ գգայնութիւնը: Ան չէր կրնար վերագրաւել կորսուած հողամասը, բայց իր գոյութիւնը կ'արդարացնէր շնորհիւ ոգիին: Զա՛յն ունէր միայն: Միմիայն ինքզինքը, իր ներքին հարստութեամբ: Աւելորդ է յիշել պարագան անոնց, որ Հայութիւն եւ հայրենիք երգեցին, երբ ոտք իսկ չէին դրած Հայաստանի վրայ (Ալիշան, Դուրեան): Բայց աւելորդ չէ մտաբերել տարրական ճշմարտութիւններ, սա թէ՝ հողը տարբեր է մարդ էակէն, թէ հողը անտարբեր է իր անցաւոր բնակիչէն: Սփիւռքի գրագէտին գոյութիւնը կ'արդարանայ ա՛յն չափով, ինչ չափով որ ան կը յաջողի չտարբերիլ ոգեկան հայրենիքէն, այսինքն ինքն իրմէ, եւ երբ կ'ընէ իր բոլոր կարելին, որպէսզի անտարբերութիւնը չհամակէ զինքը, եւ թէ ամուր մնայ կապը ընդմէջ իրեն, գրագէտին, եւ իր այսօրին: Գրականութիւնը կ'ապրի գրագէտին այսօրով, իր անձնական կեանքով, իր առօրեայ փորձառութեամբ: Կարելի է ըսել, առանց paradoxeի, թէ գոյութիւն չունի յուշի գրականութիւն: Ամէն ինչ ներկայ է, այսօր է եւ հոս է (ici et maintenant). Երբ Համաստեղ կը պատմէ իր գիւղը, իր այսօրուան ապրումներն են որ կը հաղորդէ մեզի, եւ թէ իր այսօրով կը գունաւորէ ամէն ինչ, մինչեւ իսկ իր բառերը: Հայրենի հողը մեծ բան է: Ամէն բան չէ: Երեք սեռունդ թրքահայ գրագէտ ճանչցանք որ ապրեցան, որ երգեցին եւ մեռան, իրենք իրենց մէջ կրելով Հայաստանի եւ Հայութեան խոր զգայնութիւնը, այլ խօսքով՝ ոգեկան հայրենիքը: Կեցցէ՛ Հայաստան:

×

Ժամ է վերջապէս որ մխրճուիմ մեր Ընտանեկան Նամականիին մէջ, ուր տեղ գտած են մեր անուանի գրողներուն նամակները, շուրջ 300 միաւոր: Անոնք դուրս բերուած են Ֆրանսայէն եւ առաւելաբար Արշակ Զօպանեանի դիւանէն, որ կը հաշուէ աւելի քան 35 հազար նամակ: Հատորին մէջ նամակ չկայ Զօպանեանէ: Բայց ինք այնքա՜ն յաճախ ծառայած է որպէս կեդրոնական առանցք՝ հանդէպ գրողներու եւ գործիչներու, որ աւելորդ չեմ համարիր զինքը ներկայացնել հոս, հակիրճօրէն, անգամ մըն ալ չվերադառնալու համար իրեն:

Այն տարիներուն, որ ԺԹ. եւ Ի. դարերու ծխանին կը կազմեն, Զօպանեան տիրացած էր վաղահաս համբաւի մը, որուն արժանի էր անկասկած: Թունդ ազգասէր, բազմահմուտ գրականագէտ եւ թարգմանիչ, ան մեր ազգը ծանօթացուցած էր օտարներուն, անվհատ կորովով եւ խոշոր ակնկալութիւններով: Ան տրամադրած էր նաեւ թանկագին բեմ մը, Անահիտը, իր տարագիր եղբայրներուն: Այսուհանդերձ, իրմէ ստախճանաբար պաղած էին (1900էն իսկ առաջ) բոլոր անոնք որոնց կարծիքը կշիռ ունէր, ինչպէս Ա. Արփիարեան, Լ. Բաշալեան, Վ. Թէքէեան, Զ. Եսայեան եւ ուրիշներ: Անկարելի չէ պարզել պատճառը: Գրողը չէր արդարացուցած երիտասարդին փայլուն խոստումները: Անկախաբար մեր այս polygrapheի համասփիւռ անձէն, անկախաբար մանաւանդ իր գործունէութեան մասնաւոր ոճէն, պէտք է ընդունիլ որ Արշակ Զօպանեան մակերեսային իմացականութիւն մըն էր:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՈՒՂԵՑՈՅՑ ԴԷՊԻ ԳԱՌԶՈՒԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԸ

Ֆրանսական «Ֆրանքոնի արուեստ» հրատարակչականը լոյս ընծայեց ֆրանսահայ աշխարհահռչակ նկարիչ Գառզուի (Գառնիկ Զուլումեան) փորագրական եւ վիմագրական գործերուն 215 էջերէ բաղկացած շքեղ հատորը: Հոն զետեղուած են արուեստագէտին 1948էն 1962ին ստեղծած վիմագրութիւններն ու փորագրութիւնները, իւրաքանչիւր գործ բնագիրին հարազատ ու համանման սեւ-սպիտակ կամ գունաւոր:

Հրատարակչականը կը գրէ «Այս գիրքը սովորական իմաստով գիրք մը չէ, այլ՝ կոչուած է ուղեցոյց ըլլալ արուեստի գործերու հաւաքածոյ կազմողներու եւ մասնագէտներու համար, ինչպէս նաեւ օգնել լաւատեղեակ արուեստասէրներուն Գառզուի փորագրութիւններու եւ վիմագրութիւններու միջոցով աւելի խորը թափանցել անոր արուեստին մէջ եւ աւելի լաւ հասկնալ անոր ստեղծագործութիւնները»:

Արդարեւ, այս գիրքը՝ ընթերցողին առաջ կը բանայ գառզուական զարմանալի կերպով հմայիչ, գեղեցիկ, բանաստեղծական, բայց միեւնոյն ատեն տաղնապալի աշխարհը:

Ծամբորդելով գառզուական աշխարհը՝ մարդ կը հանդիպի հակասական, երկփեղկուած տրամադրութիւններու. լոյս եւ յուսահատութիւն, արեւ, լոյս եւ չարագուշակ ստուերներ, ամայութիւն. տաղնապներ Երկիր մոլորակի ապագայի նկատմամբ, աւերածութեան մթնոլորտ մը, եւ մանաւանդ, լաւատեսութիւն, բանականութեան անյողդողդ հաւատք, մարդկայնութեան յաղթանակի նկատմամբ: Այս է աշխարհը որ կը պարզուի ընթերցողի առաջ: Այստեղ քաղաք-հըրթիռներ կան, կան առանց գնացքներու երկարաձիգ երկաթուղիներ, թնդանօթներ, փչաթելեր, անտառանման երկաթեայ սիւներ, լքուած նաւեր, ամայի քարափներ: Նկարիչը տաղնապած է, զգայութիւնը ունի հեռուին, տիեզերքին մէջ տեղ մը առկայ մահասփիւռ հողմի մը վտանգին եւ մարդոց կ'ըսէ. «Եղէք զգոյշ, եղէք զգօն, համախմբեցէք լաւ ու բարի ուժերը, մի՛ ձգէք, որ սանձազերծուի փոթորիկը եւ կործանի այս գեղեցիկ Երկիր մոլորակը»:

Գառզուի նմանօրինակ մտահոգութիւններու եւ տաղնապներու ծնունդ են անոր «Հրանօթը», «Հրանօթը աւերակներու մէջ» եւ «Ցայտնութիւն» գունաւոր վիմագրութիւններու շարքը:

«Ցայտնութիւն» նկարաշարքի մասին,

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

— Կրակին քովը չգա՞ս, ըսաւ դողդոջ ձայնով մը:

Երանիկ հանըմ թէեւ դեռ ցրտութեան երեւոյթ մը կը պահէր Խաչիկին նկատմամբ, բայց ներքնապէս սիրտը կակուղցեր էր. դէշ տղայ չէր. Եփիմէին ուզածն էր. դեռ ի՞նչ ըլլար. ասանկ ժամանակներու մէջ ո՞վ տէր պիտի ըլլար անօժիտ աղջկան մը: Ամբողջ օրը թէզկեահին առաջք երկու կիները դէմ դէմի նստած՝ եռանդով կ'աշխատէին ու կը խօսէին, մայրը կ'ուզէր իր բուն զգացումները յայտնել, բայց չուտով տեղի տուած չըլլալու մտահոգութեամբ՝ կողմնակի կ'ընէր միայն:

— Կ'ուզեմ քի աս փարային մէջէն քեզի բան մը առնես, Եփիմէ, ըսեր էր աղջկանը՝ Խաչիկին փոխ տուած դրամին ակնարկելով:

Եփիմէ կը զգար մօրը լաւ տրամադրութիւնը եւ գոհ էր, ինքն ալ իր կարգին խօսքը Խաչիկին վրայ կը բերէր. վերջապէս մայրը ըսեր էր.

— Գինովութիւնը չըլլայ նէ, ի՞նչ ունի, ես ալ բան մը ըսած չունիմ. էրիկ մարդուն աղուորը ի՞նչ ընեմ, կարճութիւնը պէտք է...

Եփիմէ յիշելով մօրը խօսքերը, ներկին ամանը եազմային վրայ տեղաւորուցած պահուն՝ կը նայէր Խաչիկին ու կը մտածէր ոգեւորութեամբ.

— Կարի՞ճ... ո՞վ կը տարակուսէր ատոր, անոր պէս երիտասարդ մըն ալ կա՞ր թաղին մէջ. լերան պէս մարդ էր... է՛հ, իրաւ է, վրայ գլուխ չկար, վախտին երիտասարդը չէր, դիր, ուսում չունէր, բայց հոգին՝ ժամը վառած ճրագի պէս պայծառ էր, — հիմակուան ճահիլներուն պէս արեւէն անճրկած չէր, նեղ օրի, դէշ օրի, տէր տիրական կը կանգնէր ընտանիքին. աս չըլլար՝ ան կ'ընէր, կինը, զաւակները հալխուն կարօտ չէր դարձըներ... մինակ ուժը լուսը հերիք էր, պէտք ըլլար, կը դրկէր տունը տանը վրայ կը դնէր...:

Գաղջ եւ զորովագին զգացում մը համակեց Եփիմէի հոգին, աչքերը խոնարհեցին, թուլութիւն մը զգաց, վրձինը ձգեց ներկի ամանին մէջ եւ պահ մը անգործ ու անշարժ՝ զգաց, որ հոգին կը վերանար սիրաբաղձ երազի մը մէջ:

Մայրն ու Խաչիկ իրարու հետ կը խօսակցէին գործի վրայ ու Մարտիկ տայի ալ բոլորովին գինովցած՝ թէեւ դժուարաւ կը հետեւէր անոնց, բայց զանոնք կ'ընդհատէր ամէն րոպէ՝ աննշան հարցումներով. երբեմն ալ իր միտքը կ'անջատուէր ու ինքնիրեն կը հետեւէր իր մտմտուքներուն. երբեմն կը փղձկէր իր վիճակին վրայ, կը սրտմտէր ու գլուխը կը շարժէր այնպիսի ուժգնութեամբ որ փէսին ծոպը ետեւէն դէպի առաջ կ'ոստնուր եւ կը տարածուէր ճակատին վերեւ:

— Օ՜ֆ... օֆ... Խաչի՛կ, օղլում, ես ալ ասանկ ըլլալու մա՞րդ էի, տունէն դուրս ելած չունինք, կնիկ ալլա եղանք:

Զինքը մխիթարելու համար՝ Երանիկ հանըմ ամէն իրիկուն օղիին ափէն կը շտկէր, ճար ճարակ կ'ընէր, չկայէն կը ստեղծէր, բան մը պակաս չէր ըներ, բայց տայիին գերագոյն երազն էր գինետունի սրահը, օրը քանի մը անգամ աչքին առաջքը կուգային ծխախոտով եւ գանազան արտաշնչումներով անթափանց մթնոլորտին մէջ պզտիկ եւ ցած սեղանները՝ որոնց մակերեսը ողորկ դարձած էր իւղոտ կեղտէն: Իրիկուան դէմ այդ տեսիլքները արտակարգ ուժգնութիւն մը կը ստանային, ինքզինքը կը տեսնար հոն կարկամած սրունքներով գանդաղօրէն յառաջանալը դէպի նստարանը, կը տեսնէր հեղհեղէ դիմացը դրուած օղիի շիշը՝ որուն գեղնորակ հեղուկը կը պսպղար մէջտեղէն կախուած լամպային լոյսէն, մինչ ռնգունքը հեշտալիօրէն կը գրգռուէին կրպակին խորը տապակուող ուէ ձկնեղէնի հոտերէն: Ինքը կը գոհանար յաճախ խաշած լուբիայի եւ ձիթապտուղի մէզէով, բայց անոնք ալ ասանկ համ մը ունէին որ տունը չէր գտներ երբեք:

Երբեմն այնքան կը ղայրացնէր Երանիկ հանըմը իր դժգոհութիւններով, որ անիկա ինքզինքէն ելած՝ կը պոռար եբեան ի վեր.

— Էրիկ մարդ չէ՞ք մի, կրողը տեսնայ երեսնիդ... ամէնէն աղէկը տեղը մնայ, տասը մատդ մոմ ընես, օգուտ չըներ:

— Երանի՛կ, գոչեց վերջապէս Մարտիկ տայի, քրոջը եւ Խաչիկին խօսակցութիւնը կարելով, մեզի մէկ մէկ խահուէ չեփե՞ս:

— Թող Եփիմէն ելլայ եփէ, ըսաւ Խաչիկ երկչոտութեամբ, ու անոր կողմը դարձուց իր քաղցր եւ թափանցող նայուածքը:

Խաչիկին իրեն ուղղած խօսքերը լսելով, Եփիմէն ձգեց գործը, ոտքի ելաւ, պահ մը կեցաւ թէ՛ թմրած ոտքերուն համար եւ թէ որովհետեւ սրտին զարկը կը լսէր ու չէր համարձակեր վեր բարձրացնել աչքերը:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(6 – շար.)

արուեստաբան՝ Ռոպէր Ռէյ գրած է.— «Գառզո՛ւ, ճեզմէ լաւ ոչ ոճ կրցած է պատկերել աշխարհի անմարդկայ– նացած դէմքը, մոլորակի մեռած մակերեսը, ուր սարսափը կ'արտացոլայ ինչպէս հայելիի մը մէջէն»:

Եւ ի՛նչպէս այդքան բիւրեղեայ մաքրութեամբ, այդպէս ներազդող ուժգնութեամբ Գառզու չարտացոլէր այն սարսափը, որ իր ծնած օրէն ունէր իր բջիջներու, իր արիւնին եւ հոգիին մէջ: Գառնիկ Զուլումեան, ծնած է Հալէպ՝ այն քաղաքը, ուր ապաստան գտան հայրենի տուն ու տեղէ քշուած, աքսոր ու անապատ տեսած հայ գաղթականները: Անոնց աչքերուն մէջ, անոնց ծուարած մարմիններուն վրայ, անոնց խօսքի եւ երգի մէջ կար մահուան, աւերումի սարսափը: Եւ այդ սարսափը կար նկարիչին ընտանիքին մէջ, անոր շուրջը, ամենուրեք: Եւ եթէ ճիշդ է, որ ամէն արուեստագէտ կը ցոլացնէ իր էութիւնը, ուրեմն Գառզու որպէս անկեղծ ու ճշմարիտ արուեստագէտ, նոյնպէս պիտի ցոլացնէր իր էութեան մաս կազմող սարսափը, սակայն արուեստի մեծ ընդհանրացումով՝ անոր տալով համամարդկային հնչեղութիւն, զայն հնչեցնելով որպէս ահազանգ անմարդկայնութեան, կործանումի, աւերումի դէմ:

Գառզուի էութեան մէջ առկայ են իր հարազատ ժողովուրդի յատկանիշները՝ անընկճելի յոյսը, հաւատքը ապագայի մասին, ապրելու եւ ստեղծելու կամքը, լաւատեսութիւնը:

«Հակառակ մեր քաղաքակրթութեան մեքենայացումին, ես պատրանքներ ունեցող անձ մըն եմ: Կը հաւատամ, թէ մարդը պիտի մնայ միշտ մարդկային: Ու միշտ պիտի գտնուին անհատներ, որոնք ծովին անծայրածիր տարածութեան դիմաց կամ ծաղիկի մը առջեւ պիտի ազդուին եւ իրենց՝ այդ զգացումը պիտի վերածեն գիծերու: Ու նաեւ, պիտի գտնուին ուրիշներ, որոնք պիտի ունենան յուզումներ այդ գիծերը դիտելով», այսպէս ըսած է Գառզու, երբ տարիներ առաջ կը գտնուէր Երեւան, իր ցուցահանդէսի բացումին:

Եւ Գառզու, զոր կ'անուանեն «իրենց մողական հմայքը երեւան հանող բանաստեղծ», սրտին մէջ պահած իր ժողովուրդին դարերու խորքէն եկող յոյսն ու հաւատքը, իր տաղնապներուն, մարդկութեան տաղնապներուն վրայ կը տարածէ կեանքի օրհներգութիւնը:

Դէպի վեր ուղղուած թնդանօթներու փողերու դիմաց, երկինքը կը պահէ իր երազային կապոյտը, իր արեւաշող անդորրը, գիտողին հայեացքին դիմաց կը փռուին կանաչ ծառեր, ընդարձակ՝ լոյսի ճառագայթներով ողողուած անտառներ: Ծովի խաղաղ ջուրերուն վրայ կանգնած նաւերը կարծես կը պատրաստուին ուղեւորուիլ դէպի հեռաւոր, խաղաղ ու լուսաւոր ափեր. գեղեցիկ, սլացիկ կիներ, իրենց ձեռքին ծաղիկներ կամ ճիւղեր կը մարմնաւորեն կեանքի զօրչու – թեան նկատմամբ բանաստեղծականու – թեան ու երազի յաղթանակը:

Արուեստաբան՝ Մաքի Ֆուրանժ, որ գրած է գիրքին բնագիրը, որպէս բնաբան ընտրած է Ուիլեըմ Պլէյկի հետեւեալ տողերը. «Լսէ գուսանի ձայնը: Ան կը տեսնէ անցեալը, ներկան եւ ապագան»:

Անցեալը, ներկան եւ ապագան տեսնող արուեստագէտ է Գառզու: Եւ Մաքի Ֆուրանժ՝ իրաւացիօրէն կը նշէ. «Գառզու՝ իր ստեղծագործութիւններով կանգնած է մեր ժամանակի բացառիկ արուեստագէտներու շարքին: Ան, աւելի քան ուրիշը, կուտայ մեր դարու մտահոգութիւնները, տագնապները, փառահեղ եւ վտանգներով լի իրագործումները եւ միաժամանակ, եւ այստեղ է իր խորունկ ինքնատիպութիւնը, ան գիտէ պահպանել բանաստեղծականութիւնը: Գառզուական եւ միայն գառզուական են իր թափանցիկ եւ կատարելապէս ամուր ճարտարապետութիւնը, լքուած քարափներու վրայ ականի պայթիւնէն յառաջացած խոռոչները, իր կին-կուռքերը, իր նիզակաձեւ, դաժան զարդանկարները, իր պայծառ բնանկարները: Եւ անոնք, որոնք կը կարծեն թէ կրնան Գառզուի պէս նկարել չարաչար կը սխալին»:

Գառզուի մասին հիացմունքով կ'արտայայտուի նաեւ Ֆրանսական Կաճառի անդամ՝ Ռոժէ Գայուա, գիրքին մէջ գրած իր յառաջաբանով:

Գիրքին մէջ տեղ գտած յօդուածները, ինչպէս նաեւ ստեղծագործութիւններու մասին բացատրութիւնները տպագրուած են երեք լեզուներով՝ ֆրանսերէն, անգլերէն եւ գերմաներէն:

Գառզուի մասին ցարդ ութ մենագրութիւններ լոյս տեսած էին քննադատներու եւ տեսաբաններու կողմէ: Այս մէկն ալ աւելցաւ, այս շքեղ հատորը ուր բոլոր կողմերով բացայայտ է Գառզու, անոր արուեստը: Այն արուեստը որ կը պայքարի հակազդելու կեանքն աղարտող երեւոյթներուն, բարձրացնելու մարդը, օգնելու որ ան հարազատ մնայ իր էութեան, իր մարդկայնութեան:

ՇԱՔԷ ՎԱՐՍԵԱՆ

(Հայրենիքի Ձայն)

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ՔԱԼԵ, ՔԱԼԵ, ՔԱԼԵ

———0———

Մօտաւորապէս տասը տարի առաջ, սրտի հիւանդութեանց ամերիկացի հռչակաւոր մասնագէտ Տոքթ. Փօլ Տատլէյ Հուայթ խառլայի լրագրողի մը հետ ունեցած տեսակցութեան ընթացքին կ'ըսէր. «Ժողովուրդը կը վախնայ սրտերակի խըցումի հետեւանքով մահէն, բայց բացարձակապէս ոչինչ կ'ընէ անկէ խուսափելու համար: Քալելը՝ ամէնէն պարզ եւ ամէնէն արդիւնաւէտ կերպն է մեր երակներու առողջութիւնը պահպանելու համար: Այսպէսով կը կանխուին անդերակութիւնը եւ պսակաձեւ երակներու եւ ուղեղային արիւնախռնումի ողբերգութեան վտանգները: Անձնապէս, ինքնաշարժս տեւաբար փակած եմ կառատան մէջ: Միշտ քալելով կամ հեծիկով կ'երթամ գործիս»:

×

Տասը տարի վերջ, ներկայիս, Փրոֆ. Հուայթ, որ տարիներով խնամեց Նախագահ Այզընհաուըրը եւ որ յաճախ Բեւեռային ծով կ'երթայ, կէտ ձուկերու սրտի գործունէութիւնը ուսումնասիրելու համար սրտագրութիւն (քարտիոկրաֆի) ընելու, կը պնդէ իր տեսակէտներուն վրայ:

Վերջերս, Պուքրէշի մէջ տեղի ունեցած Ծերաբանութեան Համագումարի ըն – թացքին, երբ իրեն հարց տրուեցաւ թէ՝ մարդ ի՞նչ ընելու է երակներու մաշումէն խուսափելու եւ աւելի երկար ապրելու համար, պատասխանեց. «Քալեցէք, քալեցէք, քալեցէք...»:

Ճիշդ նոյն պատասխանը տուաւ հռչակաւոր ծերագէտ Տիկին Աննա Ասլան: Իր գործակիցը Տոքթ. Տաւիտ ըսաւ, թէ Տիկին Ասլան միշտ կը քալէ ու շատ կը շարժի:

Ժամանակին, երբ ինքնաշարժները հազուագիւտ էին, միշտ իր տունէն հիւանդանոց քալելով կ'երթար՝ իր արագ քալուածքով: Այսօր ալ չէ լքած իր այդ սովորութիւնը:

Ծերաբանութեան Հիմնարկին մէջ, ուր կ'անցընէ իր օրերը, կը նստի միայն այն ատեն, երբ պիտի գրէ կամ իր հիւանդները պիտի քննէ: Օրուան մնացեալ մասը կ'անցընէ շարունակ շարժելով:

Տիկին Ասլան կ'ըսէ. «Աւելի քիչ կերէք եւ աւելի շատ քալեցէք: Ինքնաշարժ գործածեցէք միայն այն ատեն, երբ բացարձակապէս անհրաժեշտ է: Աստիճաններէն քալելով վեր ելէք, փոխանակ վերելակ գործածելու: Ամէն առիթէ օգտուեցէք, շարժելու համար ձեր բազուկներն ու սրունքները: Առողջապահութեան տարրական կանոններն են ասոնք, բայց, դժբախտաբար, մարդիկ չեն տպաւորուիր անոնցմէ ու չեն գործադրեր զանոնք, ճիշդ անոր համար, որ այնքան պարզ են»:

×

Սրտի հիւանդութիւնները կանխելու եւ կեանքը երկարաձգելու համար շարժումի անհրաժեշտութեան մասին սրտի հիւանդութեանց ամերիկացի մասնագէտին ու ռումանացի ծերագէտին միաձայնութիւնը բացարձակ էր համագումարի ընթացքին:

Անոնք յայտարարեցին թէ՝ շարժումը ամէնէն բնական ու պարզ միջոցն է մարզելու համար շրջանառութեան ամբողջ դրութիւնը — եւ ոչ միայն երակները այլ նաեւ մազակերպ անօթները:

Երկու գիտնականները ընդգծեցին թէ՝ վարի ու վերի ծայրամասերու երակները կը նմանին ջրհան մեքենայի մը, որ կ'օգնէ սրտին, արիւնը մղելու համար շրջանառութեան մեծ ցանցին մէջ: Այն պահուն երբ կը պրկուին, երակները կը ցնցեն իրենց մէջ գտնուող արիւնը եւ զայն կը մղեն աւելի արագ շարժելու: Այս ցնցումը, միեւնոյն ատեն կը պատճառէ մազերակներու պրկում, ինչ որ կը նպաստէ բջիջներու մէջ նիւթերու փոխանակումէն կուտակուած մնացուկներու արտաքսումին, այսպէսով իրագործելով թանկագին թունաթերծում մը:

Թարգմ. Մ. Ե.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

———0———

Պետական համալսարանի խումբ մը ուսանողներ մեկնած են Թալինի շրջանը, ուր պիտի մասնակցին մօտաւորապէս հազար տարի առաջ կառուցուած «մեծ տաճար»ի վերականգնումին:

Պատմական յուշարձաններու պահպանութեան համալսարանական խորհուրդի այդպիսի գիտարշաւները աւանդական դարձած են:

Անցեալ տարի, ամրան, Դիլիջանի շըրջակայքը եւ Թումանեանի եւ Հրազդանի շրջաններուն մէջ, ուսանողները կարգի բերին ճարտարապետական 15 շինութիւններ: Այնուհետեւ, շարք մը յուշարձաններ տեղաւորեցին գրօսաշրջիկային ու – ղիներու մէջ:

Այս ամառ, ուսանողները հին կառուցուածքներու նորոգութեան իրենց օժանդակութիւնը պիտի բերեն նաեւ Աբովեանի եւ Աշտարակի շրջաններուն մէջ:

Յուշարձաններու պահպանութեան խորհուրդներ կը գործեն Հայաստանի բոլոր բուհերուն մէջ: Անոնց մէջ համախմբուած են աւելի քան վեց հազար ուսանողներ, որոնք կը մասնակցին վերականգնումի եւ հնագիտական աշխատանքներուն եւ կը կատարեն գրօսաշրջիկներ առաջնոր – դողներու պարտականութիւններ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (130)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Բայց ո՞վ գրեց ասիկա, հարցուց շլացած. խնդրին մօտէն տեղեակ, կա – ցութիւնը ուսումնասիրած մէկը ըլլալու է, միանգամայն շատ խելացի ու գրիչ շարժել գիտցող մէկը... սովորական գըրութիւն մը չէ այս:

— Եթէ խոստանաս բացարձակապէս գաղտնի պահել, կ'ըսեմ թէ ով է գրած:

— Պատւոյս վրայ կ'երդնում:

— Լաւ ուրեմն, Վարչութեան մէկ անդամը գրեց այս հանրագրութիւնը...

— Վարչութեան մէկ անդա՞մը, գոչեց ուսուցիչը շմորած:

— Այո, որ միանգամայն փաստաբան է եւ որուն ձեռքին մէջ կը գտնուի Քաղաքական ժողովի մեծամասնութիւնը: Սափրեան էֆէնտին գրեց: Բայց պէտք չէ որ մարդ իմանայ:

Ուսուցիչը կատարեալ գաղտնապահութիւն խոստացաւ:

— Հիմա այս հանրագրութիւնը կ'առնես ու անմիջապէս ստորագրել տալ կը սկսիս:

— Ասիկա դիւրին է... քանի՞ ստորագրութիւն բաւական է, հարցուց Թորգոմ:

— Որչափ շատ ըլլայ, այնչափ աղէկ է, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի, բայց առնուազն 50–60 հատ մը ըլլալու է... լաւագոյն կ'ըլլայ, որ աշակերտներու ծընողքները ստորագրեն:

— Ամէնքն ալ կը ստորագրեն, քանի մը ժամուան մէջ կրնամ հաւաքել:

— Քեզի շաբաթ մը պայմանաժամ, ըսաւ վաճառականը, որպէսզի կրցածիդ չափ շատ ստորագրութիւն հաւաքես:

— Շաբաթուան գործ չկայ:

— Ինչ որ է, եթէ աւելի առաջ լմնցնես, վնաս չունի, միայն թէ շաբաթը չանցնի ... երկաթը տաք-տաք պէտք է ծեծել: Սուսէրեանցի հետ արդէն պայմանաւորուեցա՞ն:

— Չեմ գիտեր:

— Ատ ալ նշանակութիւն չունի, մենք մեր գործը նայինք: Պահանջք ունի՞ս Թաղական Խորհուրդէն:

— Չէ, հաշիւս մաքրեցին:

— Ուրեմն առ այժմ դրամ կայ քովդ:

— Այո, պատասխանեց ուսուցիչը, այս հարցումէն քիչ մը նեղուելով, քիչ մը ժամանակի համար ապրուստ ունիմ, եւ կը յուսամ, որ վարժարաններու վերա – բացումին պիտի կրնամ պաշտօն մը ձեռք ձգել, արդէն այս մասին դիմումներ ըրած եմ:

— Հիմա ուրիշ գործի ետեւէ մի ըլլար, դուն պէտք է քու հին պաշտօնիդ մէջ վերահաստատուիս, հոգ չէ, եթէ քիչ մը ժամանակ անգործ մնաս: Եթէ երբեք դրամի պէտք ունենաս, բան մը կ'ընենք, անհոգ եղիր:

— Շնորհակալ եմ, բայց ես ուրիշի բեռ ըլլալ չեմ ուզեր. ես մինչեւ հիմա իմ ճակտի քրտինքովս ապրած եմ:

Վաճառականը կրկին յորդորեց ուսուցիչը, որ ուրիշ պաշտօն չփնտռէ, որովհետեւ, ըսաւ, այդ կերպով Թաղական Խորհուրդի վճիռը ընդունուած կ'ըլլայ եւ իր բողոքելու իրաւունքը կը կորսնցնէ:

Պարոն Թորգոմ մեկնեցաւ յուսալից: Իրեն այնպէս կը թուէր, թէ ոչ մէկ թաղեցի պիտի մերժէր ստորագրել այս հանրագրութիւնը: Չէ՞ մի որ ամէնքն ալ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնած էին վարժարանէն հեռանալուն համար ու անիրաւ գտած էին Թաղական Խորհուրդի որոշումը:

Գիւղ հասնելով՝ մտածեց անմիջապէս գործի սկսիլ: Աչքի առջեւ բերաւ աշակերտներու ծնողքները եւ անոնց մէկ ցանկը պատրաստեց:

— Ամէնքն ալ զիս կը սիրեն, կը մտածէր, եւ չեն կրնար մերժել խօսքս:

Առաջին անգամ գնաց Մարտիկ աղա – յին, որ կերպասավաճառ էր եւ եկեղեցին պատկանող խանութի մը վարձա – կալը: Երեք զաւակներու հայր էր եւ երեքն ալ վարժարան կ'երթային: Պարոն Թորգոմ յաճախ ճաշի կ'երթար այդ տունը եւ իբրեւ մտերիմ բարեկամ կ'ըն – դունուէր:

— Ամէնէն առաջ Մարտիկ աղային ըստորագրել տամ խորհեցաւ, գեղին սիրուած ու պատուաւոր անձերէն է ու իր ստորագրութիւնը ուրիշներուն վրայ ալ ազդեցութիւն կ'ընէ:

Եւ դէպի կերպասավաճառի տունը ուղղուեցաւ:

Դուռը տան աղջիկը բացաւ:

— Զապէլ, հայրիկդ հո՞ս է, հարցուց Թորգոմ:

— Այո, էֆէնտի, հրամմեցէք, պա – տասխանեց աղջիկը շիկնելով, վերն է:

Մարտիկ աղա, ընտանիքի պատուական հայր մըն էր: Խանութը գոցելուն պէս, առանց սրճարան կամ գինետուն հանդիպելու, ուղղակի տուն կուգար, կը հանուէր, գիշերազգեստը կը հագնէր, ձեռքով կը շտկէր օդիի ափսէն, եւ իր կինը կամ բարեկամ մը իր դէմը առնելով՝ մէկ քանի հատ կը ճնկէր սիկարէթ ծխելով: Օրուան խոնջէնքին դէմ իր դարմանն էր այս, ու միանգամայն հաճոյքը:

(Շար.) ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Յակոբ Տօլպաչեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Տիրուհի Հայկ Սէրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ոսկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդուկեան ընտանիքներ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ՝ յետ պատարագի, 13 Օգոստոսի Կիրակին,

ՄԱՆՆԻԿ ՏՕԼՊԱՃԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Վերափոխում: Հանդիսաւոր պատարագ, անդաստան եւ խաղողօրհնէք ժամը 10.30ին:

×

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

83, Ռիւ Լուի–Պլան, Լիոն 6րդ

Երեքշաբթի 15 Օգոստոս, Աստուածածին եւ խաղողօրհնէք ժամը 10.30ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Ա Ջ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտիէի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

(Կնիք)

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի 13 Օգոստոս, տօնն է Վերափոխման Ս. Աստուածածնի: Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին: պատարագ՝ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

×

Երկուշաբթի, 14 *Օգոստոս, Յիշատակ է Մեռելոց:*

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի պատարագ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վերափոխման տօնին առիթով տեղի պիտի ունենայ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէքի արարողութիւն, 13 Օգոստ. Կիրակի:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 9.45ին, քարոզ 11ին, խաղողօրհնէք 11.30ին:

Լասիօթայի Ավընիւ Ֆրիւշիէի Ս. Կարապետ *մատրան մէջ 15 Օգոստ. Երեքշաբթի: Սկիզբ պատարագի 9.40ին, քարոզ՝ 11ին, խաղողօրհնէք 11.30ին:*

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ եւ Լասիօթայի մէջ պատարագները կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի (13 Օգոստ.) Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, պատարագ կը մատուցուի:

Ա.Ս.ՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ՏՕՆԸ ՊԵԼՖՕՆԹԷՆԻ ՄԷՋ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Երեքշաբթի, Օգոստոս 15, Կապոյտ Խաչի Պելֆօնթէնի կայանը, ամբողջ օրը:

Ցերեկին ճաշ: Կէսօրէ ետք՝ դաշտահանդէս

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆ 1972Ի ԱՇՈՒՆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1էն 15

ԲՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆԱԽԱՃԱՇ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ, Ա. ԿԱՐԳ

2230 ՖՐ.

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1էն 16

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՓԱՆՍԻՈՆ

2550 ՖՐ.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1էն 16

Սենեակ, նախաճաշ, Ա. կարգի բնակութիւն Երեւանի մէջ

2050 ՖՐ.

Դիմեցէք մեր մանրամասն գրքոյկները ստանալու համար

Մանրամասնութիւն և արձանագրութիւն՝

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ — SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ — Լիոնին մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ — JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հեռաձայն՝ 15-75-35-91-11 *ապա ուզել՝* 17ը Վաննաս

Պայմաններ.— 14 *օրէն աւելի, օրական* 26 *Ֆր.*, 7 *օրէն* 14 *օր՝* 29 *Ֆր.* 7էն *պակաս՝* 32 *Ֆր.*

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻ ԿՈՂՄԷ

Արտէշի գեղեցիկ հովիտին մէջ
Եկէք ապրիլ հայկական օր մը
Հարիւրաւոր հայ երիտասարդներով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ — ***ՃՈԽ ՍԵՂԱՆ***

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ դաշտահանդէսին ներկայ ըլլալու համար, վարձուած է մասնաւոր օթօքար, որ կը մեկնի Մարսէյլի Ահարոնեան ակումբի առջեւէն: Մեկնում՝ 15 *Օգոստոս առաւօտեան ժամը* 6*ին*

Արձանագրութեան համար դիմել ամէն օր ժամը 18*էն* 20, *Ահարոնեան ակումբ՝* 26, Ռիւ տէ Քոնվալէսան

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն :*

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով :

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանքի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յուլիս 15*էն ի վեր եւ մինչեւ Օգոստոս* 31, *ամէն օր ժամը* 10.30*էն* 12.30 *եւ* 14.30*էն* 19.30 :

ԳԱՌԶՈՒԻ

փորագրութիւնները եւ վիմագրութիւնները կը ցուցադրուին .—

LE BATEAU LAVOIR
50, rue Louvel et Brière
TOUQUES (14)

Ցուցահանդէսը կազմակերպած է Փիէր տը Թարթաս, «Գարզու փորագրիչ եւ վիմագրող» հատորի հրատարակութեան առթիւ :

IIMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Պ. Ժերար Սթեֆանէսքօ կը հաղորդէ որ մեծ հանդիսութիւն մը տեղի պիտի ունենայ, Նոյեմբեր 1ին, Վերտէօն, ի ներկայութեան 5000 հոգիի, ի յիշատակ Ֆրանսայի համար մեռած Հայերուն: Այս առթիւ կը խնդրուի անոնցմէ որոնք ազգական մը կամ բարեկամ մը ունին որ իբրեւ ռազմիկ (1914–18 *կամ* 1939-45) *թաղուած է զինուորական գերեզմանատուն մը որ հաղորդեն անունն ու թաղուած վայրը:*

Միւս կողմէ, 1914–18*ի Պատերազմի նախկին ռազմիկները, ինչպէս նաեւ Հնդկաչինի, Ալժերիոյ նախկին ռազմիկները եւ դիմադրականներն ու տեղահանուածները թող հաճին սերտօրէն յարաբերութեան մէջ մտնել Պ. Ժերար Սթեֆանէսքօյի հետ, հեռատեսիլի հայկ. յայտագրերու պատասխանատու*

16, Rue José Maria de Heredia
PARIS (7e)

Պ. Սթեֆանէսքօ կը խնդրէ նաեւ որ իրեն հաղորդուի անունը, հասցէն, տարիքը, զինուորական աստիճանը բանակին մէջ, արհեստը, կոչուած վայրերը եւ ի հարկին՝ պատուանշանները :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Փակուած են արձանագրութիւնները

1972 – 1973

Տարեշրջանի համար, դպրոցը լեցուած ըլլալով :

ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՅՐԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի օդակայանէն՝

Մեկնում կիրակի 15 Հոկտեմբեր 1972
Վերադարձ Երեքշաբթի 31 Հոկտ. 1972
Ծախքերու ընդհանուր մասնակցութիւն 1500 ֆր.

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝

Պօմոն՝ *Հայր Գեղամ Վրդ. Հեռ.* 51-73-50
Սէն-Լու՝ Տէր Շահան Քհյ. 47-97-13
Պլ. Օտտօ՝ Տէր-Նշան Քհյ. 50-18-23

ԿԻՐԱԿԻ
13
ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE
13 AOUT
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12·489
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.489

ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԱՅՐ

Արուեստագէտը քեզ միշտ կը յղանայ արցունքով,
Ու վշտի մէջ պարուրուած, շքեղօրէն ցաւագին.
Երանութիւնն արցունքիդ՝ հոգիիդ պէս պարզաշող
Լոյսի շիթեր կը վառէ մեր սրտերու խաւարին:

Բիւրեղաշիթ արցունքի կաթիլներէն յամրաբար
Հոգիիդ մէջ տառապող՝ շքնորհալի ու տքրտում
Քաղցրութիւններ կը շողան, սրտագեղուն օրհնութեան
Վերացումի ու յոյսի աղօթքին պէս անդադրում…:

Բիբերուդ մէջ ջերմագին կը տեսնեմ լոյսը կրկին
Աստուածութեան մը անհուն: — Քաղցրահայեաց ակնարկիդ
Հրմայքին տակ յամրօրէն կը ծնրադրէ իմ հոգին
Էութենէդ խնդրելու հաւատքի շող մը վճիտ:

Դուն կաթնաղբիւրը մաքո՛ւր, աստուածագեղ կուսութիւն,
Ու անսահման գութ–գորով, վեհ մարմնացում բարութեան
Նայուածքիդ մէջ կը լենա՛յ անհուր շունչը վշտին
Ցեղիս վշտին պէս անհուն ու անոր չափ եզակա՛ն:

Քեզմէ՛ է որ կը յուսան կարեկցութիւն հարազատ
Ցեղիս մայրերը բոլոր՝ որդեկորոյս, ոգեվար —
Որովհետեւ մայրական սիրտըդ ճանչցաւ ցաւերու
Նուիրումի՛ ու սիրոյ գողգոթաները խաւար:

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ (Օգոստոս 10)

ՆՈՐ ԴԻՒԱՆՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՍԱԾ ԵՆ

Վերջերս Հայաստան հասած են արտասահմանեան շարք մը դիւաններ, որոնք շատ արժէքաւոր կը նկատուին:

Ասոնց շարքին պատմաբաններու համար ճոխ նիւթեր կը կազմեն Պօղոս Նուպար Փաշայի ղեկավարած Ազգ. Պատուիրակութեան (1912–22) փաստաթուղթերը: Ամերիկահայ փրոֆեսէօր Ռիչըրտ Յովհաննէսեան դիւաններու պահպանութեան յանձնած է հայ գործիչներու եւ պատմաբաններու իր մօտ եղած նիւթերը:

Մասնաւոր արժէք կը ներկայացնէ ողբացեալ Հ. Մկրտիչ Պօտուրեանի (Ռումանիա) Հանրագիտարանը (եօթը պրակ):

Պուլկարահայ Գէորգ Մեսրոպի դիւանին մէջ կան անտիպ աշխատութիւններ հայ մանկավարժութեան պատմութեան համար:

Զուիցերահայ հրապարակագիր Լեւոն Թիւթիւնճեանի փաստաթուղթերը տեղեկեններ կը պարունակեն 1918ին Բագուի Ստեփան Շահումեանի ղեկավարած կոմունայի մասին:

Հալէպի Հայոց որբանոցի հիմնադրութեան պատմութեան կը վերաբերին Ռոպէր Ճէպէճեանի դիւանները (թուղթեր եւ նկարներ):

Պետական պատմական արխիւը Սփիւռքի Հայութեան հետ կապ է հաստատած 1953էն: Այդ թուականէն ի վեր Սփիւռքէն Հայաստան են ղրկուած զանազան բնոյթ ունեցող փաստաթուղթեր, անձնական դիւաններ որոնք կը հարստացնեն վաւերաթուղթերու այս հիմնարկը:

Ներկայիս հոս կը պահպանուին մօտ 230 հազար միաւոր, կէս միլիոն նկար, ժապաւէն, լուսապատճէնները: «Ամէնէն տարեցը» 16րդ դարէն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ամերիկեան վերջին ցամաքային ուժերը հեռացան: Այլեւս միայն օդանաւային ուժեր կը մնան:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ ութ նոր դատավարութիւններ կատարուած են վերջին օրերը: Սապաթայի աղջիկն ալ երեքուկէս տարի բանտարկութեան դատապարտուած է (ծանօթ է որ Սապաթայի վեցուկէս տարի տրուեցաւ եւ երկու տղաքն ալ արդէն դատապարտուած էին): Իրմէ եօթը հոգի ալ 15 ամիսէն մինչեւ չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուած են: Պարզ է որ չեխ ղեկավարները ոչ մէկ կարեւորութիւն կուտան ոչ միայն միջազգային հանրային կարծիքին այլեւ՝ իրենց քոյր կուսակցութեանց դատապարտութեան բանաձեւերուն (ի շարս որոնց վերյիշենք Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութիւնները):

ԳԱՀԻՐԷԻ ղեկավարները ցոյց տալու համար թէ խորհրդային զինուորական օժանդակութիւնը մասնաւոր օգուտ մը չէ ունեցած, կը յայտնեն — յապաղումով — թէ 1970ին Իսրայէլ եգիպտական ուժերու պատկանող հինգ օդանաւ վար առած են, զորս կը վարէին խորհրդային օդաչուներ:

ԻՍԼԱՆՏԱ շարունակուող ճատրակի ախոյեանական մրցումին մէջ, Ֆիշէր շահեցաւ 13րդ խաղը, 9ուկէս ժամ բուռն պայքարէ մը ետք: Այլեւս կասկած չի վերցներ Ամերիկացիին յաղթանակը որու միայն 4ուկէս կէտ կը պակսի աշխարհի ախոյեան դառնալու համար: Սպասկի մեծ յուսախաբութիւն պատճառած է:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ տօնին առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ, թղթատարն ալ փակ ըլլալով: Մեր յաջորդ թիւը՝ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 17: (Խմբագրատունը փակ է Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի):

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Բ.

Ներկայ հատորը պտուղն է պատեհականութեան: Ան նման է ժխորալի յորձանքի մը որ ջրափէն կը նետէ անհաւասար բեկորներ, մինչդեռ ուրիշներ, որ թերեւս աւելի թանկագին էին, ջրամոյն ըլլած էր: Արդարեւ կը բացակային շատեր, Դանիէլ Վարուժանէն մինչեւ Յակոբ Օշական: Եղիայի եւ Ինտրայի պէս անուանի նամակագիրներ կը ներկայանան համեստ հունձքով, երբ տժգոյն գրիչներ կը տարածուին բազմաթիւ էջերու վրայ: Ամբողջութիւնը կ՚ընդգրկէ 1883–1950 շրջանը, գրաւելով երեք անհաւասար՝ բայց հաղորդակից մասնաբաժիններ, որոնք են՝ Համիտի շրջան, Հիւրիէթի օրեր եւ վերջապէս Սփիւռք: Մեծ աղէտը տեղ չունի հոս, ինչ որ զարմանալի չէ: Կը բաւէ բանալ Վահան Տէրեանի նամականին, ուղղուած՝ Յ. Թումանեանի, հաստատելու համար թէ կոտորածը՝ որքան քիչ յիշատակուած է հոն, նոյնիսկ 1917 զարհուրելի տարեթիւին: Ազգային աղէտը երգուած է այլուր:

Մենք հոս ունինք նամակներ, որոնց մեծամասնութիւնը աղքատ է իր միջուկով: Ունինք բացիկներ եւ երկտողներ, անձնական ցաւերու վրայ, ուր կարեւոր տեղ կը գրաւեն յոգնածի եւ տպագրութեան հարցեր: Աճապարանքն ու անփութութիւնը երբեմն կը ստանան անհանդուրժելի համեմատութիւն: Սիամանթոյի պէս մեծատաղանդ բանաստեղծ մը (թող այդպէ՛ս ըլլայ), կը գրէ.— Ա՛ս Յունաստանը ի՛նչ գեղեցիկ քաղաք է: Քիչ անգին՝ Հօս ապրանքները սոսկալի աժան են: Եւ սակայն, հատորը ունի թանկագին բաժին մը, (morceau de résistance) որ կը փայլի իր գերազանցութեամբ: Լեւոն Բաշալեանի կը պարտինք զայն:

Տասնըվեց տարեկանին խմբագիր՝ Հայրենիքի համբաւաւոր փաղանգին մէջ, որ բարձրացուց պոլսահայ լրագրութեան մակարդակը եւ ոգեւորեց գրականութիւնը երիտասարդ ուժերով, Բաշալեան յայտնուեցաւ որպէս հրաշալի մանուկ (enfant prodige): Ապշեցուցիչ են իր կանխահաս իմաստութիւնը, ներթափանց վերլուծողի իր նրբութիւնը եւ ոճարանի իր ընդոծին ձիրքը: Զօպանեանի ուղղած իր 38 երկար նամակները կը նկարեն մէկ լիակատար պատկերը՝ հայ գրագէտի օրհասական գալարումներուն, լրագրողի վախ ու սարսափներուն, եւ ի լրումն ամենայնի իր պարտութեան: Ինք որ բնիկ Պոլսեցի է, չի թերանար խարանելէ համիտեան օրերու պոլսահայ մթնոլորտը, իր լրտեսներով, գրաքննիչներով եւ քըծինքով լղրճուած: Արտասահմանի մէջ, ուր կը յուսար գտնել լաւագոյն պայմաններ, կը գտնէ Հայութիւն մը որ արեւելքցի մնացած է: Ե. Օտեան, որ նոյն գոյավիճակը կը պատմէ իր «12 տարի Պոլսէն դուրս» աշխատութեամբ, կը մնայ քրոնիկագիր մը թեթեւոտն, մինչդեռ Բաշալեան կը յայտնուի որպէս հարազատ արուեստագէտ: Մինչեւ այսօր ոչ ոք կրցած է հասնիլ Բաշալեանի աշխարհահարարի գեղեցկութեան: Ան մեր լեզուին տուած է ֆրանսերէնի թափանցկութիւնը եւ ճշգրտութիւնը, առանց իյնալու ֆրանսաբանութեան մէջ: Ոմանք զինքը բաղդատած են Մէրիմէյի հետ, որուն լեզուն burinի ճշգրիտ դրոշմն ունի: Ժամանակի իրապաշտ դպրոցը զոր Հայրենիք ընդգրկեց, բոլորովին զուրկ չէր չորութենէ: Բայց հո՛ս, մտերիմ նամակագրութեան մէջ, ուր այլեւս կը տիրէ զեղուն հոգեխոստովանութիւնը, Բաշալեանի գրիչը կ՚ըլլայ գերազանցօրէն կենդանի, բարախուն եւ հրացայտ: Կ՚ունենայ խօլ պոռթկումներ, գիշերային իր թափառումներուն մէջ, երբ կը կարծէ հասնիլ խելագարութեան սահմաններուն: Լոնտոնէն կը գրէ.— Մէկ–երկու ամիսէն երեսունս կը լրացնեմ, ու տակաւին կեանքին է՛ն տարրական պէտքերը, գլուխ դնելու տեղ մը եւ անօթութիւնը յագեցնելու չափ ուտելիք ապահոված չեմ ինքզինքիս: Արդ, ո՞ւր կը մնան այն ատեն մեծ խորհուրդները, բաղձանքները, ակնկալութիւնները: Եւ սակայն, ա՛լ ատոնց ժամանակն էր: Հիմա է որ, քիչ քիչ ա՛լ մտաւորական բոլոր կարողութիւններուս տէրը կը զգամ»: Տիգրան Կամսարական կուտայ սա նշանակելի սահմանումը.— Իր բառերուն հիւթը կը յորդի, երբ կտրենք զանոնք: Բաշալեանի դասալքութիւնը, խաւարի ուժերու ճնշումին ներքեւ, անդարմանելի կորուստ մը եղած է մեր արձակին համար:

Այն միակ անդամուն երբ կինը կ՚երեւայ հատորին մէջ, անկեղծ սէրն է որ լսելի կ՚ընէ իր գարնանային դայլայլը: Կարելի չէ անմիջապէս չհամակրիլ Ռուբէն Սեւակի: Իր սիրային նամակները ունին պարզութիւնը մտերիմ զուղախոսութեան, ինչպէս որ ունին կրակոտ խոյանքներ: Որքա՜ն քաղցր է ունենալ դեռատի կին մը եւ ամբողջ աշխարհ մը կերտել օճախին շուրջ. կը տեսնես թէ աւելի եւ աւելի երախայ կը դառնամ, աւելի եւ աւելի խորութեամբ կ՚երազեմ ունենալ փոքրիկ տաճարը, իմ հրաշակերտ տիկին (…) սիրելի ժանն, իմ ամենասիրելի ժանն, գեղեցիկ գարուն կայ այստեղ եւ գեղեցիկ երկինք՝ երեկոյեան: Հազարաւոր աստղեր կան եւ սէր կայ օդին մէջ. իսկ եթէ այդ մասին երկար չեմ գրեր, գիտցիր միայն որ շատ երկար կը մտածեմ, շատ յանախ, մեծ քնքշութեամբ, ինչպէս նաեւ անհամբերութեամբ: Ա՜խ, կը սիրեմ քեզ, զանձդ իմ, կ՚ուզէի քեզ ունենալ, ունենալ, ունենալ, կ՚ուզէի քեզ սիրել, սիրել (…) իմ պաշտելի կուռք, անուշիկ ընկերուհիս, իմ վերջին յոյս եւ առաջին երջանկութիւն (…) Եկո՛ւր, ժանն իմ, երջանիկ կը դարձնեմ քեզ: Ես ունիմ հարուստ գաղտնիքներ կախարդական աշխարհէն, քեզի կուտամ այդ բոլորը, եւ որչափ տամ՝ այնքան շատ կ՚ունենամ անոնցմէ…:

Երկու գրիչներ կը բանան լուսամուտ մը, իրենց գրական հաւատամքին վրայ:

→

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Եղիա Տէմիրճիպաշեան կ'ընէ յայտարարութիւն մը, զոր ինքն իսկ կը կոչէ «տարօրինակ» — Կը գրեմ առանց սկրզբունքի, առանց ուղղութեան, առանց նպատակի: Ներդաշնակ պարբերութիւններ իրար քով շարել, սրտերն անզգալապէս ապականել, մտքերն յանուն լուսաւորութեան երկբայութեամբ եւ մթութեամբ լեցնել, հոգիները հեշտութեան եւ անտարբերութեան հրաւիրել — անտարբերութեան դէմ սուրբ ցասմամբ մաքառելու կերպարանն ունենալով, այդ չէ անշուշտ նպատակս, այլ անշուշտ այս է իրնուանքս, իմ դառն հաճոյքս:

Աւելի յստակ է Գր. Զօհրապ: Խզումի նամակով մը, որ ուղղուած է Մասիսի խմբագիր Հրանտ Ասատուրի, կը պահանջէ որ իր անունը, որպէս կից խմբագրի, ջնջուի հանդէսի ճակատէն.— Զիս խնդացնող բանը զքեզ կը սարսափեցնէ կարծես եւ փոխադարձաբար: Դուն անբարոյական երեւոյթէն կը վախնաս, իսկ ես՝ բո՛ւն անբարոյականութենէն: Կիները կը դողացնեն քեզ եւ զիս էրիկ մարդիկ. ես անկումները կը սիրեմ դիտել, շոյել եւ փայփայել, դուն՝ բարձրացումները. ես ձորն եմ, իսկ դուն լեռը. ո՛չ քոնվանսիոնին (convention) անշուշտ, կամ թերեւս քոնվանսիոնին (convention):

Ռուբէն Զարդարեան միակն է, որ լսելի կ'ընէ գաւառի ձայնը: Նախ կարի զգուշութեամբ եւ յետոյ՝ Հրապարակագրի իր յախուռն, ջղուտ եւ հոգեցունց գրիչով.— Հաւատացէք որ հրաշալի է մեր ցեղին կորովը եւ այս հողին միգութիւնը. ջուրը թոյն՝ երկինքէն ժահր կը տեղայ, ամէն քայլափոխի մահը մեզի հետ կը կատակէ, եւ սակայն տակաւին կը շարունակենք ապրիլ հոս մեր նամուսովն ու հաւատքովը, մեր օճախովն ու քրտինքովը եւ մեր... արիւնով: Օրհասական, բայց միշտ յուսալից պայքար մըն է ասիկա, թէեւ կը զգանք թէ ամէն օր բան մը կը պակսի մեր ուժերէն:

Մինչեւ իր եղերական վախճանը, Զարդարեան անեղծ պահեց իր սէրն ու հիացումը հանդէպ մեծայարգ Վարպետին՝ Զօպանեանի: Ըլլալով առաւելաբար ազգային գործիչ քան թէ գրագէտ, Զարդարեան մեծապէս կը գնահատէր Զօպանեանի գործունէութիւնը, օտարներուն մօտ, ի նպաստ մեր դատին: Պէտք է գիտել այս առթիւ, որ պոլսարնակ եւ գաւառարնակ մեր մտաւորականները, որ չէին ճանչնար քաղաքական եւ նոյնիսկ գրական Փարիզը, Զօպանեանի գործունէութեան կուտային արժէք մը եւ տարողութիւն մը, որ հեռու էր ունենալէ: Հայասէրները սիրտի տէր մարդիկ էին, կարեկից եւ քաղաքավար: Բայց այդքա՛ն միայն:

Այնպէս՝ ինչպէս կը ներկայանան հոս, իրենց պատահական նամակներով, մասնաւոր յիշատակութեան արժանի չեն Տիրան Չրաքեան, Ռուբէն Որբերեան, Թլկատինցին, Արտաշէս Յարութիւնեան եւ Թորոս Ազատեան (ո՛ւրկէ ուր՝ այս մէկը): Բայց աՀաւասիկ վաճառական մը, Տիգրան Կամսարական, որուն մէջ անվթար մնացած է ազգասիրութիւնը:

Կամսարական կը յայտարարէ, գրեթէ սրբազան կիրքով, իր սէրն ու հաւատքը հանդէպ Խորհրդային Հայաստանի: Ի պատիւ Թրքահայ գրագէտներուն պէտք է ըսել, որ Կամսարական առանձին չէր իր զիրքին մէջ. Փարիզ ապաստանած մեր գրողները ընդունեցան, կանուխէն եւ գրեթէ հաւաքաբար, թէ ռուսական orientation*ը լաւագոյն եւ կարելի միակ լուծումն էր Հայաստանի տագնապին: Կովկասեա՛ն Հայաստանի: Անհրաժեշտ է ճշդել այս պարագան, առանց որուն կարելի չէ բացատրել թէ ինչո՞ւ մեր գրագէտները չներգաղթեցին դէպի յառեալ հայրենիք: Զոհաբերութիւնը եղած էր երկուստեք, համանման խտէալով, բայց վերածնած Հայաստանը ամէն Հայու Հայաստանը չէր, ոչ իսկ Թրքահայ գրագէտին, որ չէր կրնար երթալ Երեւան, ինք որ զացած էր մինչեւ Տէր–Զօր, ցնցոտիներով: Որո՞ւ վզին փաթթել այս անանուն ողբերգութիւնը: Ամէնուն եւ ոչ ոքի, բնականաբար: Պարագաները տնօրինուած էին ա՛յդ ձեւով եւ ոչ թէ տարբեր ձեւով: Հայը պէտք եղած զօրութիւնը չունէր, դէպքերը տնօրինելու համար ըստ իր բարձրագոյն խտէալին:*

Գտնուեցաւ սակայն մէկը, ամէնէն տաղանդաւորներէն, որ ներգաղթեց, գիտենք թէ ինչպիսի՛ եղերական հետեւանքներով: Զապէլ Եսայեանի նամակները, ներկայ հատորին մէջ, գործի նամակներ են: Տիկինը լծուած է մեծապէս օգտաշատ ձեռնարկի մը, որ կը կայանայ օժանդակել Երեւանի Պետական Համալսարանին, համակրական աջակցութեամբը փրնս. մեծանուն գիտուններու: Տիկին Եսայեանի համայնավարութիւնը կասկածէ վեր է: Բայց ո՞վ կրնայ վկայել, թէ օրապահիկի դժնդակ հարցը իր դերը չունեցաւ այս բացառիկ տեղափոխութեան մէջ: Զ. Եսայեան կ'ըսէր, Պոլսոյ ժողովրդական բարբառով.— «Աստծո՛ւն օրը «չամաշիր», Աստծո՛ւն օրը «խըզմէթ». միշտ ջուրերուն մէջն եմ. սա ուռած մատներուս նայէ, ի՛նչպէս կ'ուզես որ գրիչ բռնեմ»:

Ատոմ Եարճանեան այն կորուսեալ երախան է, որ մութին մէջ կ'երգէ կամ թէ կը պոռայ, իր ձայնն ունենալու համար իբրեւ կենդանի ներկայութիւն: Բանաստեղծը քանի բարձրացնէ իր ձայնը, մենք այնքան դէշ կը լսենք զինքը, բանաստեղծը՝ որ ամէն ինչ է, բայց ո՛չ երախայ: Բանաստեղծութիւնը, որ մտերմութիւն մըն է, աղաղակ չի վերցներ որոշ décibel*է անդին: Բայց նոյն վախը բնութիւն կը փոխէ առօրեայ կեանքի մէջ, ուր այլեւս չկայ երախայ թէ տարեց, այլ միայն սառուցեալ շունչը մահուան: Սիամանթոյէ որ* հիւանդ անկողին ինկած է *վախի ազդեցութեան տակ, ունինք երկար նամակ մը, Պոլսէն գրուած, 5 Սեպտեմբեր 1914 թուակիր: Դժբախտ մարդը ինկած է դառադեղի մէջ: Կը զգայ թէ փրկութիւն չկայ: Իր յուսակտուր աղաղակը կը թափանցէ մեր ոսկորներուն մինչեւ ծուծը: Ի՞նչ զգայ զաղտնային ոճրագործներու դէմ, Անատոլուի չարաչուք լեռներուն ծոցը: Իցի՛ւ թէ վերջին պահուն, աներեւակայելի՛ պահուն, իրականացած ըլլար իր ցանկութիւնը* — Զզուանքէս եւ զայրոյթէս յանկարծամահ:

Վահան Թէքէեան, որուն Հայրական գուրգուրանքը՝ հանդէպ մանուկներու հանրածանօթ է, կը ճգնի ցնցել Փարիզի ազգային մարմինները, փրկելու համար Յունաստանի մեր որբերը: — Մեր որբերուն վիճակը տխուր, չափազա՛նց տխուր է: Բարոյապէս ընկճուած ենք եւ պիտի փնտռենք Ամերիկացւոց ձեռքը, եթէ ազգը տէրութիւն չըսէ: Եթէ ճգնենք որ առնենք ալ կորսուին, պէտք է ԽԱՉ ՔԱՇԵԼ Հայութեան վրայ: Ամերիկացիք մեզ, մեր տղաքները ու չափահասները, իրենց արհամարհոտ նպատով, իրենց վարմունքով, շատ ցած կը տեսնեն եւ կ'օգնեն կոր աւելի նուաստացնելու: Մեր կողմէ իրենց հասկցնելու ենք, որ տակաւին ազգ ենք, դեռ մարդ ենք: Մեր պատուիրակութիւնը, մտաւորականութիւնը, կուսակցութիւնները եւ հարուստները (թերթերը ինքնին կը հասկցուի) ուժգնօրէն ցնցելու ենք. հակառակ պարագային, ամէն մարդ իր գլխուն ճարը պիտի նայի այլեւս, ու մենք կորսուած պիտի ըլլանք:

Մեր որբերը իրենց գլխուն ճարը նայեցան, գիտենք թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ: Անոնք ունեցան Աստուածային նեցուկ մը — բո՛ւն իսկ իրենց փոխադարձ եւ եղբայրական սէրը, զոր որբութեան անէծքը սերմանած էր իրենց մատղաշ հոգիներուն մէջ:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Օգոստոս 1972

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ

Պատուհանիս քով նստած, ուշադրութեամբ կը նայիմ քովի պարտէզը ուր խումբ մը տղաք, զորս դպրոցական արձակուրդը բերած միացուցած է, թատերական ներկայացում մը կը կազմակերպեն:

Պարտէզին մէկ անկիւնը տախտակներով գոցուած է, եւ վրան ծածկուած տեբեւախիտ ոստերով: Առջին, գոյնզգոյն կտաւներէ կարուած վարագոյր մը կայ: Բեմը կը ներկայացնէ ասիկա: Դիմացը, յենարաններու վրայ հաստատուած երեք չորս կարգ տախտակ հանդիսականներուն յատկացուած են:

Հանդիսականները հետզհետէ կուգան, ներկայացման համար որոշեալ ժամէն շատ առաջ: Մուտքն է եօթը պիլիա*, զոր կը գանձէ պարտէզին դրան առջեւ կեցած տղայ մը, թատերական խմբին գանձապետը: Հսկողութիւնը խիստ է. դուռը գոցուած է զօրաւոր պարզունակով մը որ ամէն անգամ շառաչածայն կը քաշուի, երբոր դուրսէն տղայ մը իր* պիլիա*ները կը խաղցնէ ձեռքին մէջ: Դուրսը մեծ բազմութիւն խռնուած է պզտիկ մանչերու ու աղջիկներու, որոնցմէ սակայն շատ քիչերը կարող կ'ըլլան ներս մտնել, իրենց եռեւէն քաշելով մնացեալներուն ըղձական նայուածքները:*

Հանդիսականները արդէն լեցուցած են նստարանները, եւ անհամբերութեան նըշաններ կը սկսին երեւան գալ իրենց մէջ. գլուխները եռի կը դառնան ամէն վայրկեան. մէկու մը կը սպասեն:

Մէկէն ի մէկ դուռը կը բացուի եւ տըղայ մը, ուրիշներէ շրջապատուած, ներս կը մտնէ յաղթական:

— Մարդակեա՛նն է, Մարդակեա՛նն է, կը պոռան հանդիսականները ուրախութեան չեչտերով:

Թատերապետն է ինքը, եւ քովինները՝ դերասանները: Վերէն նայուածք մը կը նետէ հանդիսականներուն վրայ, իր գեբազանցութեանը համոզուած, իր առաջ բերած յուզման անտարբեր, ու թատրոնի քովի դռնէն ներս կը մտնէ, մինչ ընկերները իրեն կը հետեւին գլխիկոր:

Ներսը պատրաստութիւններ կը տեսնուին անշուշտ, որովհետեւ աղմուկը անպակաս է հոն: Հանդիսականները ա՛լ ձայն չեն հաներ:

Զանգակ մը կը զարնուի, եւ ահա վարագոյրը կը բարձրանայ:

Դերակատարները խենթ ու խելառ հագուստներ հագած են, երեսնին ածուխով կամ ալիւրով ներկած: Չեմ իմանար թէ ի՛նչ կ'ըսեն իրարու: Մարդակեանը միայն կը տեսնեմ որ մէջերնին անշարժ կեցած է, ճանձրացած կերպարանքով մը: Երբեմն երբեմն ձեռքի փայտը քովը գըտնուողներուն գլխուն կամ կռնակին կ'իջեցնէ, ու հանդիսականներուն մէջ ծիծաղ մը կը սկսի մանկական կլկլուքներով որոնք նստարանէ նստարան կ'երկարաձգուին:

Մէկէն աղմուկ մը կը բըղխի: Տղայ մը դրսէն յաջողեր է ներս մտնել առանց մուտքը վճարելու: Բոլոր հանդիսականները ոտքի կ'ելլեն եւ տղուն վրայ կը յարձակին, դուրս վանելու համար: Իրենց վնաս մը եղած չէ, բայց քանի որ իրենք վճարեր են, չեն ընդունիր որ ուրիշ մը ձրիաբար կարենայ մասնակցիլ իրենց վայելքին:

Ներկայացումը կը շարունակուի, թոյլ, անհող: Թատերապետն ու դերասանները, կ'երեւայ թէ հասոյթէն գոհ, հոգ չեն տանիր զուարճացնելու վարի միամիտները որոնք աչուընին խոշոր բացած, բան մը կ'ուզեն հասկնալ թատերաբեմին վրայ եղած շարժումէն, երթեւեկներէն, խընդուքներէն, գոչումներէն, որոնց իմաստը կը խուսափի իրենցմէ:

Տղայ մը, որ կ'երեւայ թէ եօթը պիլիա *չունի ամբողջ, չորս* պիլիա *ճարած եւ ներս ընդունուած է, պայմանով որ հանդիսականներուն եռեւօք ոտքի վրայ կեցած հետեւի ներկայացման: Երբեմն, երբեմն, յոգնած, կամացուկ մը կը յառաջանայ եւ կը փորձէ կռթնիլ վերջին նըստարանին որուն վրայ բաւական տեղ կայ: Հանդիսականները միաբերան թող չեն տար. ինչո՞ւ պիտի նստի, քանի որ իրենցմէ վար է ան, իրենց պէս եօ՛թը* պիլիա *չէ տուած: Ու տղեկը, կարմրած, նորէն կ'երթայ պատին տակը շարունակել իր կայքը, նախանձոտ նայուածքով:*

Մէյ մըն ալ վարագոյրը վար կ'իջնէ: Թատերապետը հարկ չի համարիր ա՛լ աւելի յոգնիլ հանդիսականներուն համար, որոնք, իրենց չահագործուած ըլլալու սառուցութեան վերջապէս համոզուած, դժգոհութեան ձայներ կը բարձրացնեն:

Թատերապետն ու դերասանները դէպի դուռը կ'երթան: Հասոյթը բաժնելու կարեւոր ժամը եկած է: Բայց ո՞ւր է գանձապետը. մէջտեղ չկայ:

Դուրսը կեցող տղաքները կը յայտնեն իրողութիւնը: Գանձապետը պիլիա*ները գրպանները լեցուցած, փախած գացած է: Զգելով անդին իր ընկերները, թատերական խումբը, չահագործել հասարակութիւնը, ինքն ալ իր կարգին զանոնք չահագործած է՝ հասոյթը առնելով փախչելով:*

Պիլիաները ամբողջ փերեզակին պիտի տանի անշուշտ, որ տասը փարայով տըղուն ձեռքէն պիտի առնէ ամէնքն ալ:

Ի՛նչ մանրանկար մեծերու աշխարհքին:

1895 ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

ՄԻՔԷԼ ԱՆՃԷԼՕՅԻ «ՓԻԷԹԱՆ» ՎՇՏԻ ՎՍԵՄ ՔԱՆԴԱԿԸ

Միքէլ Անճէլոյի ամէնէն ծանօթ եւ ամէնէն սրտաշարժ քանդակը իր Փիէթան *է: Արուեստագէտը քսանեւչորս տարեկան էր, երբ աւարտեց զայն 1499ին եւ թէեւ մեռաւ 89 տարեկանին եւ քանդակեց բազմաթիւ ուրիշ ուժեղ եւ արտակարգօրէն չքեղ գործեր, սակայն իր վրայ հիացողներէն շատերու կարծիքով, ո՛չ մէկը կը հաւասարի գեղեցկութեան եւ խոր վշտի արտայայտութեան տեսակէտով այս հոյակապ ստեղծագործութեան:*

Միքէլ Անճէլօ ծնած է 1475 Մարտ 6ին: Պիւօնառօթի ընտանիքին երկրորդ զաւակն էր: Այս ընտանիքը որ առենին հարուստ եղած էր, անտարբեր էր գեղարուեստի գործերուն հանդէպ: Միքէլ Անճէլօ սկսաւ գծել երբ դեռ փոքր էր եւ փախուստ կուտար դպրոցէն, յաղուրդ տալու համար գծագրելու իր փափաքին:

1489ին Լօրան տը Մետիչիս դպրոց մը բացաւ մարմարի վրայ քանդակագործութեան, որ անհետանալու վրայ էր: Միքէլ Անճէլօ չորս տարի յաճախեց այս դպրոցը, եւ շնորհիւ իր աշխատասիրութեան մեծապէս ճոխացուց իր ծանօթութիւնները եւ հմտութիւնը: Ապա մտաւ Մետիչիներու պալատը իբրեւ տունի տըղայ:

Տասնեւեօթը տարեկան էր երբ մեռաւ Լօրան տը Մետիչիս: Ֆլօրանսցիները չհանդուրժելով անոր տղուն՝ Փիէրի գոռոզութեան, թալլեցին պալատը, իսկ Միքէլ Անճէլօ փախաւ Պօլօնիա: Երբ մէկ տարի ետք Ֆլօրանս վերադարձաւ, առանց մեկենասի եւ առանց դրամի մնաց: Պզտիկ Կուպիտոն մը շինեց, ձեռքի վարժութիւնը չկորսնցնելու համար: Մետիչիներէն ոմանք խորհուրդ տուին որ Կուպիտոնը թաղէ ժամանակի մը համար հողին մէջ, յետոյ դիւրին պիտի ըլլար իբրեւ հնութիւն անցընել տալու եւ ծախել Հռոմի մէջ: Միքէլ Անճէլօ համաձայնեցաւ եւ իրապէս գնող մըն ալ գտաւ:

Բայց այս գնողը խորամանկ կարդինալ Ռիաուիօն էր, որ մէջտեղ հանելով կեղծիքը, Հռոմ կանչեց Միքէլ Անճէլօն... ոչ թէ պատժելու, այլ աշխատցնելու համար: Բայց չկրնալով որոշ նիւթ մը ըստրել, անգործութեան դատապարտեց արուեստագէտը տարի մը:

Այդ միջոցին Միքէլ Անճէլօ ծանօթացաւ նշանաւոր Եաքոպօ Կալլի հետ, որ գուշակելով անոր տաղանդը, Բագոս մը ապսպրեց: Այս առաջին քանդակին յղացումը հնարամտութեան զարմանալի յանդգնութիւն մըն է: Գինով Բագոս մը,

որուն Թեւերը բաժնուած մարմինէն, հաճելի եւ հեշտասէր կերպով, իրապէս հեթանոսական էր, անոր փայլուն եւ յղկուած մորթը կը ծածկէր մարդկայնութեան ամէնէն վաւերական նմոյշը, որ չէր տեսնուած Եւրոպայի մէջ, (Միքէլ Անճէլօ ամիսներ չարունակ դաղանօքէն կ'ուսումնասիրէր Ֆլօրանսի Սանթօ Սփիրիթօյի հիւանդանոցին դիակները)։ Այս Բագոսը մեծ տպաւորութիւն գործեց։

Գալով այն հարցին թէ ի՛նչպէս Միքէլ Անճէլոյի ամէնէն նուիրական գործը փիէքան ծնունդ առաւ, ամէնէն պիղծ Բագոսէն ետք, ասիկա խիստ խորհրդաւոր բան մըն է որ միայն հաւատքը կրնայ բացատրել։

Եաքոպօ Կալլիի բարեկամներուն մէջ կը գտնուէր Ֆրանսացի բարձրաստիճան եկեղեցական մը, կարդինալ Լա Կռոլէն, որ կը փափաքէր քանդակ մը շինել տալ Ս. Պետրոսի Մայր եկեղեցիին մէջ, Ֆրանսացի Թագաւորներու մատուռին համար։ Հեթանոսական Բագոսէն ետք, կարդինալը չէր կրնար մտածել թէ երիտասարդը պիտի կրնար նաեւ վերածել Քառաի մարմարակոյտ մը իրապէս մաքուր եւ հոգեկան գործի մը։ Բայց Եաքոպօ Կալլին վստահեցուց։

Պայմանագրութիւն մը կնքուեցաւ կարդինալին եւ Միքէլ Անճէլոյի միջեւ եւ պայման դրուեցաւ որ գործը ըլլայ անցնի Հռոմի մէջ գոյութիւն ունեցող բոլոր մարմարէ քանդակները։

Միքէլ Անճէլօ տեղաւորուեցաւ 2 պաղ քարեպատ սենեակներու մէջ, որոնք կը նայէին Տիբերիսի վրայ, եւ եռանդով լծուեցաւ գործի, փնտռելով Թոսքանեվէնի Հրեաներուն մէջ հարազատ Յիսուս մը եւ Հռոմէացի երիտասարդ կիներու ընկերութեան մէջ Սուրբ Կոյսին նախատիպ մը։ Երկար ամիսներ դրաւ միայն ուրուագիծեր պատրաստելու։

Առաջին գործը եղաւ խզուիլ փիէթաներ քանդակելու մինչ այդ սովորութիւն եղած բոլոր տեսակի կանոններէն։ Նախ որոշեց գլուխ հանել բնական մեծութեամբ երկու անձեր։ Մինչեւ այդ թուականը, նման յօրինումներու մէջ Յիսուս երկրորդական անձի դեր ունէր։ Յետոյ մտածեց թէ մօրը տարիքոտ կնոջ մը երեւոյթը պէտք չէ որ տար։ Պիտի քանդակէր դեռ երիտասարդ Մօրի մը։

Միքէլ Անճէլօ կը հեռանար նախորդ փիէթաներէն, որոնք ծանրաբարոյ էին, տրտում, վշտահար, որոնց սիրոյ պատգամը աղօտած էր արիւնէն։ Իր գործէն դուրս ձգեց ամէն տեսակի բռնութեան գաղափար։ Քրիստոսի ձեռքերուն եւ ոտքերուն վրայի գամերուն ծակերը հազիւ նշմարելի կ'ըլլային դարձան։ Մեռած Յիսուսը պէտք էր խաղաղօրէն քնանար իր մօր ծունկերուն վրայ։

Միքէլ Անճէլօ կ'ուզէր որ այս փիէթային մէջ զգացուէր այս բառին իսկական իմաստը — գութ, վիշտ։ Կ'ուզէր արտայայտել դէմքերու եւ ձեւերու վեհ պատկերին մէջ զգացումի սաստկութիւն, որ լուսաւորելով ամբողջ գործը, պիտի արթնցնէր ամէնէն խոր համակրութիւնը, ոչ միայն Յիսուսի համար, այլեւ մօրը, որուն աչքերը յառած դաւկին, ձեռքը բաց, թեւը այնպէս մը պրկուած որ կարծես կ'ըսէ.

— Ո՛վ արդարն Աստուած, ինչո՞ւ։

Գաղափարներու, ձեւերու եւ պատկերներու ժայթքումը արուեստագէտին քով այնքան բնական էր որքան ներշնչումը։ Իր բնազդը կ'ուզէր սահզծել նորը։ Ինչ որ եղած էր իրմէ առաջ սկզբնակէտ մըն էր, զինքը կ'ոգեւորէր ինչ որ չէր փորձուած։ Քանի կը տաշէր մարմարակոյտը, այնքան աւելի կ'ամփոփուէր առանձնութեան մէջ։

Անդադար տաշելով եւ յղկելով երկու տարի դրաւ իր գործին տալու համար արտայայտութեան ամէնէն բարձր աստիճանը։ Կարդինալ Լա Կռոլէն երբեք չտեսաւ ամբողջութիւնը վերջացած, բայց իր մահէն քիչ առաջ, քննելով հազիւ թէ ուրուագծուած անձերը, զարմացաւ եւ նեղուեցաւ այս յեղափոխող Փիէթայէն։

— Ըսէ՛, տղաս, մեղմօրէն հարցուց Միքէլ Անճէլոյի, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Մատոնային դէմքը այնքա՛ն երիտասարդ կը մնայ... աւելի երիտասարդ քան իր տղունը։

— Ինծի այնպէս թուեցաւ թէ Կոյսը չէր կրնար ծերանալ, Բարձրապատիւ պատասխանեց արուեստագէտը։ «Անաբատ էր, որով պէտք էր որ պահէր երիտասարդական թարմութիւնը»։

Կարդինալը համոզուեցաւ։

Փիէքայի պատմութեան ամէնէն զարմանալին այն է որ 1 մեթր 75 մարմարի արձանակոյտը որ հազար չորս հարիւր քիլօ կը կշռէ, գրեթէ գաղտնի դրուեցաւ «Ռուա տը Ֆրանս»ի մատուռին մէջ։ Կարդինալ Լա Կռօլէի մահէն ետք, կալին վախցաւ որ Աղեքսանդր Զ. Պապը կրնար հրաման չտալ որ Սուրբ Պետրոսի Մայր եկեղեցիին մէջ դրուէր։ Միքէլ Անճէլոյի ժամանակակիցներէն ոմանց համար հեբետիկոս էր այս Փիէքան, այնքան տարբեր իր նախորդներէն։

Մերժուելու վտանգէն ազատելու համար, հեղինակը օժանդակութեամբ քանի մը որմնադիրներու, 1500ի տարուան գիշեր մը, տարաւ «Ռուա տը Ֆրանս»ի մատուռին մէջ դրաւ, երբ Հռոմ խոր քունի մէջ էր։ Այս գործին համար պաշտօնական բացում երբեք չեղաւ, ոչ ալ գործը օրհնուեցաւ։ Ընդհակառակն Բագոսին, փիէթան երբեք հետաքրքրութիւն չարթընցուց։ Թէեւ 1500ը յոբելենական տարի մըն էր եւ ամբողջ Եւրոպայէն կը խուժէին այցելելու Սուրբ Պետրոսի Մայր եկեղեցին, քիչեր միայն գացին «Ռուա տը Ֆրանս»ի մթաստուեր մատուռը։ Յաւիտենական քաղաքին աչքին Փիէքան գոյութիւն չունէր։ Ասիկա ցոյց տուաւ թէ որքա՛ն անծանօթ մնացած էր Միքէլ Անճէլօն։

Արուեստագէտը մատուռը կը գտնուէր երբ Լոմպառտացի ընտանիք մը կանգ առաւ Փիէքայի առջեւ, եւ սկսաւ վիճիլ։

— Ես ձեզի կ'ըսեմ թէ ծանօթ եմ կերտուածքին, կ'ըսէր կինը։ Ասիկա տաշուած է Օսթենոյի այն մարդուկին կողմէ, որ գերեզմանաքարեր կը շինէ։

— Բայց ո՛չ, կը պատասխանէ ամուսինը, մեր քաղաքացի Քրիսթոֆորօ Սոլարիէն է։ Մեծ քանակութեամբ շինած է ասոր պէս։

Զայրացած՝ Միքէլ Անճէլօ գիշերն իսկ Սուրբ Պետրոսի Մայր եկեղեցին մտաւ մկրատով եւ մուրճով մը, եւ Կոյսին կուծքին ժապաւէնին վրայ փորագրեց սա բառերը.— «Շինուած Ֆլօրանսի Միքէլ Անճէլօ Պիւոնառոթիի կողմէ»։

Միակ անգամն ըլլալով կեանքին մէջ, ստորագրեց իր քանդակներէն մէկուն վրայ։

Եւ այս գլուխ գործոցին է որ 1972 Հոգեգալուստի օրը, խելագար մը հարուած մը տուաւ, Ս. Պետրոսի մէջ։

Թ. Ա. Թ.

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Միջազգային զբօսաշրջիկութիւնը զարգացում մը արձանագրեց անցեալ տարի եւ թիւերը ցոյց կուտան, թէ 1972ը աւելի նպաստաւոր պիտի ըլլայ զբօսաշրջիկութեան համար։

Տնտեսական Համագործակցութեան եւ Զարգացման Կազմակերպութիւնը յայտարարեց, թէ 23 Պետութիւններ, որոնք անդամ են այդ կազմակերպութեան, 17 տոկոսի յաւելում արձանագրած են զբօսաշրջիկութենէ գոյացած եկամուտներուն մէջ անցեալ տարի, բաղդատմամբ նախանցեալ տարուան։ Եւ այս դետնի վրայ առաջին դիրքը կը գրաւէ Արեւմտեան Եւրոպա։

1971ի ընդհանուր շահը եղած է, միջազգային զբօսաշրջիկութեան դծով, 16 միլիառ 860 միլիոն տոլար։

Արեւմտեան Եւրոպայի բաժին ինկած է 12 միլիառ 900 միլիոն տոլար, որ կը նշանակէ 21 տոկոսի յաւելում 1970ի բաղդատմամբ։

Արեւմտեան Գերմանացիները, Անգլիացիները, Իտալացիները եւ Ճափոնները կը նկատուին ամէնէն մեծ ճամբորդները։ Ամերիկացիք եւ Ֆրանսացիք երկրորդ գիծի վրայ կուգան։

Մ. Նահանգներու շահը ամէնէն բարձրը եղած է անցեալ տարի։ Զբօսաշրջիկներէ շահ ապահոված է 2 միլիառ 457 միլիոն տոլար։ Միւս կողմէ, սակայն ամերիկացի զբօսաշրջիկները օտար երկիրներու մէջ ծախսած են 4 միլիառ 294 միլիոն տոլար։

Գալով եւրոպական երկիրներուն՝ ամէնէն բարձր շահը ապահոված է Սպանիա, ապա յաջորդական կարգով Իտալիա, Դաշնակցային Գերմանիա, Ֆրանսա, Աւստրիա, Անգլիա եւ Զուիցերիա։

Եւրոպացիներուն մէջ ամէնէն շատ ծախսողներն են Գերմանացիները, որոնք միջին հաշուով եռապատիկը ծախսած են ճամբորդութիւններու համար Ֆրանսացիներուն եւ Անգլիացիներուն բաղդատմամբ։ Այս վերջինները կը յաջորդեն Գերմանացիներուն։

Ներկայ տարեշրջանի առաջին վեց ամիսներուն Յունաստան 29 տոկոսի յաւելում արձանագրեց զբօսաշրջիկներու թիւի մէջ, անցեալ տարուան նոյն ժամանակաշրջանի բաղդատմամբ։ 1972ի առաջին չորս ամիսներուն Ֆրանսա 20 առ հարիւր աւելի զբօսաշրջիկ ընդունեցաւ, Իտալիա 17 առ հարիւր աւելի քան երկու ամսուան մէջ, Անգլիա եւ Սպանիա 15ական տոկոս առաջինը վեց եւ երկրորդը հինգ ամսուան մէջ, իսկ Թուրքիա 14 տոկոս յաւելում ունեցաւ առաջին երկու ամիսներու ընթացքին, միշտ բաղդատմամբ անցեալ տարուան նոյն ժամանակաշրջաններուն հետ։

ԱՌԱԾՆԻ

Երբ չունինք՝ ինչ կը սիրենք, պէտք է սիրենք՝ ինչ ունինք։

Ֆրանսական

×

Ովկիանին միացած՝ ջուրի կաթիլը կը տեւէ։

Հնդկական

×

Ան որ կ'արձանագրէ, երբեք յանցաւորներու ցանկին մէջը չէ։

Արաբական

×

Իր անձին տէր մարդը ուրիշ տէրեր չունենար։

Չինական

×

Առաքինութեան նախապայմանը անձնազոհութիւնն է։

Յունական

×

Դրախտը սուրերու շուքին մէջն է։

Արաբական

×

Խուլը երկու անգամ կը խնդայ

Ագուանական

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (131)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Երբ ուսուցիչը վեր ելլելով սենեակ մտաւ, արդարեւ Մարտիկ աղան գտաւ օղիի ափսէին քովը, իր կնոջ՝ Հռոփիկ հանըմի եւ դրացի ոսկերիչ Հաճի Ակոբճանի հետ։

Բարեբախտութիւն մըն է այս, մտածեց Թորգոմ, Ակոբճանն ալ բարեկամ է, անոր ստորագրել կուտանք։

Իր մուտքը ուրախութեամբ ողջունուեցաւ։

— Վա՜յ, միւսիւ Թորգոմ, բարի եկաք, գոչեց Մարտիկ աղա, ոտքի ելլելով, ու բազմոցին վրայ տեղ բանալով, աս ո՞ւր մնացիր քանի օր է. չաբաթ մըն է երեւդ տեսած չունինք։

Հռոփիկ եւ Յակոբիկ նոյնպէս սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրին։

Ուսուցիչը բացատրեց, թէ այս օրերս չափազանց զբաղած էր եւ անոր համար չէր կրցած այցելել իրենց։

— Հատ մը կը խմես հարկաւ, ըսաւ Մարտիկ աղա, գաւաթը լեցնելով։

— Շնորհակալութեամբ, պատասխանեց ուսուցիչը։

Բոպէ մը լռութիւն տիրելէ ետքը Հռոփիկ ըսաւ.

— Աս բաներ մը լսեցինք նէ, իրա՞ւ է, ճանըմ։

— Ի՞նչ բան, տիկին։

— Իբր թէ ձեզի վարժարանէն հաներ են, եւ ուրիշ տնօրէն մը պիտի բերեն եղեր։

— Իրաւ է, պատասխանեց Թորգոմ չոր ձայնով մը։

— Շիտակը երբոր մեր տղաքը իմացան, շատ ցաւեցան. «Եթէ միւսիւ Թորգոմը դպրոցէն ելլէ, մենք դպրոց չենք երթար» կ'ըսեն կոր։

— Շատ տեղերէ նոյն բանը իմացայ։

— Քու տեղդ Սուսերեա՞նցը պիտի բերեն եղեր, հարցուց Ակոբճան։

— Անանկ կ'ըսեն կոր։

— Մարդ չգտան տէ, աս գիւղպէ՞ն տնօրէն կ'ընեն կոր։

— Քու վրադ ի՞նչ յանցանք բեռցուցին։

— Յանցանք չկայ, պատասխանեց ուսուցիչը, պարզապէս Մարգար էֆէնտիին քէյֆը ատանկ ուզեր է։

— Ատանկ խաղքութիւն կ'ըլլա՞յ, եա՞ ճէհաքէլէլիմ տիր պու, կեցած տեղը մարդը գործէն կը հանե՞ն, երբ պակասութիւն մը չէ գործած...

— Ի՞նչ պիտի ընես, կ'ընեն կոր, էֆէնտիմ, պատասխանեց ուսուցիչը գաւաթը պարպելով։

— Գտեր են քեզի պէս կակուղ մարդը, ուզածնին կ'ընեն կոր, — գոչեց Մարտիկ աղա, հելէ դէմերնին զօռլը մէկը ըլլար, նայինք կրնայի՞ն ընել։

— Խաթրդ չմնայ, ամմա, դուն ալ բէք բամպակ մարդ ես, դիտել տուաւ Ակոբճան աղա։

— Ի՞նչ ընեմ, բռնի՝ «պիտի մնա՞մ» ըսեմ։

— Բողոքէ՛, էֆէնտիմ, պոռա՛, կանչէ՛, աղմուկ հանէ... Թաղեցիները բոլորը քու կողմդ են, ի՞նչ բանէ կը վախնաս, ամէնքն ալ դժգոհ են Թաղական Խորհուրդի այս որոշումէն, գոչեց Ակոբճան աղա։

— Ես քեզի խրատ տալու մարդ չեմ, բայց կարծեմ իրաւունք ունիմ, միջամտեց Հռոփիկ, չլացող տղուն կաթ չեն տար, ատանկ սուսիկ-փուսիկ նստելով բան չըլլար, քանի որ յանցանք մը չես գործած, քանի որ ծնողքները եւ աշակերտները գոհ են քենէ, ի՞նչ պատճառով քեզ դուրս կը նետեն կոր վարժարանէն։

— Պարզապէս Մարգար էֆէնտին իր անձնական վրէժը կը լուծէ կոր, պատասխանեց Թորգոմ։

— Ատ ի՞նչ խօսք է, գոչեց Մարտիկ աղա բարկութեամբ, նայինք վարժարանը ի՞րն է, ի՞նք կուտայ կոր ծախքերը. վարժարանը Թաղեցիներունն է, անոնց տուած փարայովը կ'ապրի կոր, ինք վարժարանին համար տասը փարա տուած ունի՞։ Է՜յ, միւս Թաղականնե՞րը... ատոնք ձայն չե՞ն կրնար կոր հանել, խաբո՞ւ մանտա՞լ են, ինչ են այդտեղ

— Մարգար էֆէնտիէն կը քաշուին, խօսքէն դուրս չեն ելլեր, որովհետեւ հարուստ է, ազդեցիկ է...

— Զարմանալի բան, հարուստ է նէ իրեն համար է, հարուստ է տէյի ամէն անիրաւութիւն գործելո՞ւ է։ Ես ըլլալու էի Թաղական, որ անոր սորվեցնէի։

— Ես ալ շիտակը Թաղական ըլլայի նէ, աս անիրաւութեան չէի կրնար համբերել, ըսաւ Ակոբճան աղա, ամմա, նորէն կ'ըսեմ յանցանքին մեծը քու քովդ է, ինքզինքդ չես կրնար կոր պաշտպանել։

— Գոնէ քանի մը բարեկամներու խորհուրդ հարցուր, խրատեց Մարտիկ աղա, թաղին մէջ այսչափ պաշտպաններ ունենալէ ետքը՝ ալ ի՞նչ ես կեցեր, պարզապէս ապուշութիւն է ըրածդ։

— Սանքիմ վարժապետները քիչ մը տղայամիտ կ'ըլլան, կ'ըսեն նէ, իրաւունք ունին, ըսաւ Ակոբճան աղա։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հեռաձայն՝ 15-75-35-91-11 *ապա ուզել՝* 17ը Վանեաս

Պայմաններ.— 14 *օրէն աւելի, օրական* 26 *ֆր.,* 7 *օրէն* 14 *օր՝* 29 *ֆր.* 7էն *պա- կաս՝* 32 *ֆր.*

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ԲԱՆԱԿՈՒՄԻ ԿՈՂՄԷ

Արտէշի գեղեցիկ հովիտին մէջ
եկէք անցնել հայկական օր մը
Հարիւրաւոր հայ երիտասարդներով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ **ՃՈԽ ՍԵՂԱՆ**

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ դաշտահանդէսին ներկայ ըլլալու համար, վարձուած է մասնաւոր օթոքար, որ կը մեկնի Մարսէյլի Ահարոնեան ակումբի առջեւէն: Մեկնում՝ 15 *Օգոստոս առաւօտեան ժամը* 6*ին*

Արձանագրութեան համար դիմել ամէն օր ժամը 18*էն* 20, *Ահարոնեան ակումբ՝* 26, Ռիւ տէ Քոնվալէսան

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՑ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Երկուշաբթի, 14 *Օգոստոս, Ճիշդտակ է Մեռելոց:*

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի պատարագ ժամը 10*ին: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:*

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

83, Ռիւ Լուի-Պլան, Լիոն 6րդ

Երեքշաբթի 15 *Օգոստոս, Աստուածածին եւ խաղողօրհնէք ժամը* 10.30*ին:*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ՏՕՆԸ ՊԵԼՖՕՆԹԷՆԻ ՄԷՋ
ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Երեքշաբթի, Օգոստոս 15, Կապոյտ Խաչի Պելֆօնթէնի կայանը, ամբողջ օրը:
Ցերեկին ճաշ: Կէսօրէ ետք՝ դաշտահանդէս

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ
ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 14ԷՆ 28

Կազմակերպիչ՝

ՍԵՒԱՆ

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON
Tél. : 60-13-66

Խումբին կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Ցետագային՝ մանրամասնութիւնները

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Հայկանոյշ (այժմ՝ Շաքէրեան) կը փնտռէ իր քոյրը, զոր կորսնցուցած է աքսորի ատեն: Բնիկ Մարզուանցի, մօրը անունը՝ Ագապի, հօրը անունը՝ Յակոբ, քրոջը անունը՝ Ենովա: Մայրը եւ քոյրը կորսնցուցած է Տէր-Զօրի ճամբուն: Մականունը չի գիտեր: Եթէ լուր ունեցող կայ դիմել՝ Տիկին Հայկանոյշ Շաքէրեանի՝

H. L. M. Mas de Cornavent 23
69 - DECINES (France).

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ
ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ձեռմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* :

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով :

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանքի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւքսէնպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

Գին 15 փրանք
փոստով՝ 17 փրանք

Դիմել «Յառաջ»ի

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

« ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԱԼՊՈՄ »Ի ԿՈՉԸ

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

ԶԻՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի բոլոր անոնցմէ, արտասահման թէ Հայաստան, — որոնք որեւէ յիշատակով կապուած են Զօր. Անդրանիկին եւ ծանօթ են անոր կեանքին ու գործին, — որ եթէ ունին անտիպ նկարներ ու նամակներ Զօրավարէն, բարի ըլլան ուղարկելու խմբագրութեանս իր մասին հրատարակելի հատորին համար:

Հասցէ.—

AVO — A. TOUMAYAN
P. O. B. 80179 — Tél. 266492
BOURDJ - HAMOUD
BEIRUT — LEBANON

Յ. Գ.— Կը խնդրուի արտասահմանի եւ Հայաստանի բոլոր թերթի խմբագրութիւններէն արտատպել այս կոչը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 29
ԳԻՆ 2.500 ՖՐ.

Երդ ու դարձ օդանաւով: ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻՆՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»*ի* մէջ: Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունենեանի, *ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը* 15*էն* 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. Ալիքսանեանի՝

11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — *ԼԻՈՆ՝* Պալեանի — *ՏԷՍԻՆ՝* Կ. Գարայեանի

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
17
ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI
17 AOUT
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.490 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 48e ANNÉE — No 12.490

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՐԻՒՂ ԱՐՔԱՆ

(իրանի նոր համաձայնագրին առթիւ)

Առաջնակարգ դեր վերապահուած է քարիւղին արդի աշխարհի մէջ, դարուս սկիզբէն ի վեր:

Քաղաքակրթութիւնը հասած է զարգացման այնպիսի աստիճանի մը, որ առանց քարիւղի անդամալուծման կ'ենթարկուի կեանքը: Սեւ ոսկին է մղիչ ուժը ճարտարարուեստի բոլոր ճիւղերուն եւ երթեւեկի միջոցներուն, — ինքնաշարժ, օդանաւ, եւայլն:

Պատերազմական մեքենան քարիւղի կը կարօտի՝ շարժման մէջ դրուելու համար: Կը շահի այն՝ որ քարիւղի անսպառ աղբիւր ունի: Այս ճշմարտութեան ապացոյցները տեսանք զոյգ աշխարհամարտներու ընթացքին:

Թուրքերն ու Գերմանները 1918ին կ'ուզէին օր առաջ Բագու հասնիլ, տիրանալու համար քարիւղի հարուստ հորերուն: Հայերու դիմադրութիւնը յապաղեցուց դաշնակիցներու թշնամիներուն յառաջխաղացումը եւ Գերմանները ժամանակին չկրցան բաւարար քարիւղ ձեռք բերել: Այս պարագան պատճառներէն մէկն էր կեդրոնի Պետութեանց պարտութեան, ինչպէս կը խոստովանի Լիւտէնտորֆ իր յուշերուն մէջ:

1923ին Լօզանի մէջ Անգլիոյ առաջին պատուիրակ Լորտ Քըրզըն Թուրք պատուիրակներուն սպառնաց Հայկական Հարց յարուցանել, եթէ Մուսուլի քարիւղաշատ շրջանը չզիջին Իրաքի, որ ենթակայ էր բրիտանական թեւարկութեան:

Քարիւղը աւելի ծանր կշռեց քան հայկական արիւնը:

1951ին Իրանի վարչապետ Մոսատեղ ազգայնացուց Անգլեւիրանեան քարիւղի ընկերութիւնը: Թեհրանի կառավարութիւնը նեղութեան ենթարկուեցաւ քանի մը տարի: Սակայն 1954ին կազմուեցաւ նոր ընկերութիւն մը, որ իբրեւ վարձակալ, 25 տարի, մինչեւ 1979 թուականը, շահարկումի կ'ենթարկէ Պարսկաստանի քարիւղի հանքերը: Սեփականութիւնը կը պատկանի Թեհրանի կառավարութեան:

Վերջին երկու տարիներու ընթացքին քարիւղ արտադրող արաբական երկիրները միացեալ ճակատ կազմեցին շահարկումի մենաշնորհն ունեցող օտար ընկերութեանց դէմ եւ յաջողեցան շահաբաժինի յաւելում ստանալ:

Պաղտատի կառավարութիւնը քանի մը ամիս առաջ ազգայնացուց Իրաքի Քարիւղի Ընկերութիւնը, յուսալով աւելի եկամուտ ստանալ երկրի ընդերքին մէջ թաքնուած սեւ հեղուկէն: Ընկերութիւնը դատ բացած է կառավարութեան դէմ:

Ներկայիս Իրան բաժնուելով քարիւղ արտածող արաբական երկիրներէն, ծրագրած է ուղղակի առանձին համաձայնութիւն կնքել դրամատիրական միջազգային այն խմբակցութեան (քոնսորսիոմ) հետ, որ 1954էն ի վեր կը շահարկէ իր քարիւղի հանքերուն մեծագոյն մասը:

Շնորհիւ նոր համաձայնագրին, մենաշնորհի պայմանաժամը պիտի երկարաձգուի 15 տարի եւս, մինչեւ 1994:

Ներկայիս Քոնսորսիոմը կ'արտադրէ օրական 4,5 միլիոն պարիլ (տակառ), այսինքն տարեկան 225 միլիոն թոն քարիւղ՝ իր մենաշնորհը կազմող երեսուն նաւթադաշտերու 17ի շահարկումէն: Մինչեւ տարեվերջ օրական արտադրութիւնը պիտի հասնի 5,2 միլիոն տակառի (տարեկան 260 միլիոն թոն): Յետոյ ամէն տարի 10 առ հարիւր պիտի աւելցուի արտադրութիւնը, 1990ին հասնելով 9-10 միլիոն տակառի (տարեկան 450-500 միլիոն թոն): Այդ թուականէն վերջ արտադրութիւնը պիտի պակսեցուի այն համեմատութեամբ, որ 2010ին Իրան այլեւս քարիւղ պիտի չարտածէ:

Այս ձեւով յառաջիկայ քառասուն տարիներու ընթացքին Իրան պիտի ստանայ 1500 միլիառ ֆրանք: 1971ին եկամուտն էր 9,8 միլիառ ֆրանք, 1970ի համեմատութեամբ 70 առ հարիւր աւելի:

Ընկերութիւնը շահարկումի պիտի ենթարկէ 30 քարիւղադաշտերն ալ: Քարիւղի հսկայ զտարան մը պիտի կառուցանէ Խարկ կղզիին վրայ, ուր կը յանգի Իրանի նաւթամուղը: Նոյնպէս պիտի կառուցանէ մեծ նաւահանգիստ մը, կարենալ ընդունելու համար 500.000 թոննոց քարիւղաբարձ նաւեր: Պիտի ստեղծէ արուեստական կղզեակ մը՝ կապուած Խարկ կըղզիին՝ աւելցնելու համար բեռնաւորումի տարողութիւնը: Այս կղզեակը պիտի կըրնայ բեռցնել ժամական 30.000 թոն քարիւղ, երեք անգամ աւելի քան այլուր: Նաւթամուղ խողովակներու տրամագիծը պիտի ըլլայ 78 մատնաչափ (շուրջ երկու մեթր):

Մինչեւ 1975 քարիւղի ուրիշ նաւահանգիստ մըն ալ պիտի կառուցուի Կանալէի մէջ, ամենամօտիկը Հնդկաց ովկիանոսին:

Ապատանի ներկայ զտարանը պիտի յանձնուի Իրանի կառավարութեան, որ 1975էն սկսեալ ինք պիտի որոշէ քարիւղի գինը:

Նոր համաձայնագրով, Իրանի քարիւղի արտադրութիւնը պիտի կրկնապատկուի յառաջիկայ քսան տարիներու ընթացքին եւ Թեհրանի կառավարութիւնը տարեկան եկամուտները պիտի աւելնան ութ անգամ: Իրան պիտի ունենայ աշխարհի մեծագոյն քարիւղի զտարանը:

Իրանի Շահնշահին այս կարգադրութիւնը կոչուած է որոշ շարժում առաջ բերելու քարիւղ արտադրող արաբական երկիրներու եւ շահարկող միջազգային մեծ ընկերութիւններու շարքերուն մէջ:

Քարիւղ արքան օրէ օր աստիճան մը աւելի կ'ամրացնէ իր դիրքը՝ իբրեւ մղիչ ուժը մեծ Պետութեանց քաղաքականութեան:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՎԻԷԹՆԱՄԸ

ՔԻՍԻՆՃԸՐ ՍԱՅԿՈՆ ԳՆԱՑ

Ամէնէն առեղծուածային քաղաքական դէմքն է, անկասկած, Նիքսընի խորհրդատուն՝ Հանրի Քիսինճըր: Եւ կը բաւէ որ ան տեղ մը երթայ որպէսզի աշխարհի ուշադրութիւնը լարուի, տրուած ըլլալով որ Քիսինճըրի ամէն մէկ ճամբորդութիւնը անակնկալ մը կը պատրաստէ: Օրէ օր աւելի յստակ կը դառնայ որ Վիէթնամի համար անմիջական նորութիւն մը երեւան ելլելու վրայ է: Արդարեւ Միացեալ Նահանգներու նախագահական ընտրութիւնները կը մօտենան (Նոյեմբեր) եւ Նիքսըն կ'ուզէ ընտրապայքարի կրկէսն իջնել դրական զէնք մը ունենալով իր ձեռքը: Ներկայիս, ուրեմն, մինչ կը կարծուէր որ Քիսինճըր Փարիզ պիտի գայ, ելած Սայկոն գացած է տեսնուելու համար Նախագահ Թիէօի հետ: Հաւանական չի նկատուիր թէեւ որ Քիսինճըր նաեւ Հանոյ երթայ, բայց շատ հաւանական կը նկատուի որ վերջին սակարկութիւններու ժամը հնչած է: Ոմանք կը խորհին նոյնիսկ թէ սկզբունքի համաձայնութիւն մը գոյացած է Հիւսիսային եւ Հարաւային Վիէթնամներու միջեւ եւ թէ այդ համաձայնագրով ճշդուած է այն պայմանաժամը, որմէ յետոյ Միացեալ Նահանգները պիտի դադրին զօրավիգ կենալէ Նախագահ Թիէօի: Ասոր փոխարէն կը կարծուի թէ Հանոյ պիտի արձակէ ամերիկացի գերիները եւ հռչակուի զինադադարը: Կը մնայ ուրեմն որ Ուաշինկթըն, հոգեշահ խօսքերով որոնց մասնագէտ է, համոզէ տարիներու իր զինակիցը որ այլեւս իր վրայ յոյս չդնէ:

ՓԻԷՐ ՊՐԱՍԷՕՐԻ ՄԱՀԸ

Ֆրանսական բեմի եւ շարժանկարի մեծերէն մէկը՝ Փիէր Պրասէօր մեռաւ առջի օր, Իտալիա, ուր կը դարձնէր նոր ժապաւէն մը՝ «Իր կեանքին ամէնէն գեղեցիկ գիշերը»:

Ծնած 1905ին, Փարիզի Պաթինեոլի թաղը, կանուխէն սկսած է իր թատերական ասպարէզը: 1924ին Հիւկէթ Տիւֆլօյի հետ կը խաղար Լը Քէօր էպլուի եւ տարի մը ետք, կը սկսէր շարժանկարի իր կեանքը՝ «Ջուրին աղջիկը» ֆիլմով: Իր ամբողջ կեանքի ընթացքին պիտի դարձնէր աւելի քան հարիւր ֆիլմեր եւ մարմնաւորէր ամէն տեսակի տիպարներ նոյն անհատականութեամբ եւ մեծ տաղանդով:

«Հսկայ» մըն էր իսկապէս, եւ իր ըստանձնած իւրաքանչիւր դերը դրոշմուած կը մնար հանդիսատեսին մտքին մէջ:

Առաջին անգամ ամուսնացած էր Օտէթ Ժուայէօի հետ, որմէ ունէր զաւակ մը՝ Քլօտ Պրասէօր, ան ալ դերասան: Յետագային բաժնուած, ամուսնացած էր երկու անգամ եւս, վերջին անգամ երգչուհի՝ Քաթրին Սօվաժի հետ: Իր ասպարէզին կողքին, նաեւ կը նկարէր: Գրած է քանի մը թատերգութիւններ եւ վերջերս լոյս կ'ընծայէր իր յուշերը «Կեանքս խառնիխուռն» (Մա վի ան վրաք) խորագրով:

Հակառակ սրտի առաջին ազդարարութեան մը, կը շարունակէր աշխատիլ եւ չէր մերժած դարձնել այս ժապաւէնը Շառլ Վանէլի, Միշէլ Սիմոնի եւ Քլօտ Տօֆէնի հետ, որոնց թեւերուն մէջ զոհ կ'երթար էնֆարքթիւսի: Իր յուշերու հատորին մէջ, կը գրէր արդէն՝ «Գերեզմանս վերջին վարագոյրս պիտի ըլլայ»:

Իր մահով, կը կորսուի մէկը դերասաններու այն սերունդէն, որմէ քիչեր մնացին այլեւս: Սերունդ մը որ աշխատանքի, արհեստի գիտակցութեան, բծախնդրութեան սէրն ունէր, հաւատք ունէր ու յարգանք հանդէպ իր հանդիսատեսին: Սերունդ մը որ կ'անհետանայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ հացը հինգ սանթիմ սղեց ինչ որ 0,70ի կը հասցնէ պակէթի գինը, Փարիզի մէջ: Որոշ ազատութիւն կայ սակայն գաւառը եւ նահանգները կրնան իրենց գիները որոշել 400էն 500 կրամնոց եւ 600էն 700 կրամնոց հացերուն համար:

ՍՈՒՐԻՈՅ նախագահը՝ Ասատ յայտարարեց թէ ինք բնաւ միտք չունի երկրէն դուրս ընելու խորհրդային խորհրդատուները: Ասատ տեսակցութիւն մը շնորհած է լիբանանեան Ալ Անվար (եգիպտասէր) թերթին եւ ըսած թէ Նախագահ Սատաթի ըրածը «զուտ ներքին հարց մըն է»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԽՕՍՔ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

«Երեւան – Փարիզ հեռատիպային գծի բացման կապակցութեամբ ողջունում եմ ամբողջ Ֆրանսահայութիւնը: Գտնում եմ, որ այս բացումը կարեւոր աւանդ է Հայաստանի եւ Սփիւռքահայութեան կապերի ամրապնդման գործում: Ֆրանսահայութիւնը հնարաւորութիւն կ'ունենայ ժամանակին ստանալու բոլոր նորութիւնները հայրենիքի քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային կեանքի վերաբերեալ:

«Ցանկանում եմ մեր ֆրանսահայ եղբայրներին առողջութիւն եւ երջանկութիւն»:

ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ
(Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադեմիայի Նախագահ)

×

10 ԸՆՏԱՆԻՔ ՆԵՐԳԱՂԹԱԾ ԵՆ

Տասը ընտանիք հայրենիք վերադարձած են վերջերս: Տարւոյս սկիզբէն ի վեր 30րդ խումբն է որ Հայաստան հասած է, Լիբանանէն, Սուրիայէն, Ֆրանսայէն, Թուրքիայէն, Պրազիլէն եւ այլ վայրերէ: Ասոնց ընդհ. թիւն է 1650 որ բնակարան ունեցած են մեծ քաղաքները եւ տեղաւորուած ըստ իրենց մասնագիտութեան:

×

ԱՆԳԼԻԱՅԻ ԳԻՏՈՒՆՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Քանի մը օր է Հայաստան կը գտնուին անգլիացի գիտնականներ (բուսաբան, բնագէտ, անասնաբան). անոնք առաւելաբար կը հետաքրքրուին Հայաստանի բուսական եւ կենդանական աշխարհի ուսումնասիրութիւններով եւ Սեւանայ լիճի մակարդակի պահպանման աշխատանքներով: Հիւրերը այցելած են նաեւ գիտական հաստատութիւնները եւ թանգարանները:

×

ԻՏԱԼԱՅԻ ՀԻՒՐԵՐ

Իտալացի ուսանողներու եւ դասախօսներու խումբ մը Երեւան հասած է եւ կը հետաքրքրուի երկրին կրթական հարցերով: Հանդիպումներ ունեցած են իրենց պաշտօնակիցներուն հետ եւ տեղեկացած թէ Հայաստանի մէջ կան աւելի քան 1500 դպրոց, մասնագիտական ուսումնարան, թեքնիք հաստատութիւններ: Բարձրագոյն եւ միջնակարգ ուսումնական հաստատութիւնները ներկայիս կը պատրաստեն աւելի քան 22 հազար մասնագէտ:

×

ԱՐԱՐԱՏԸ՝ 3ՐԴ

Օգոստոս 10ին Երեւանի Ֆութպոլի Արարատի դիրքը բարելաւուած է եւ ընդհանուր դասաւորման մէջ 5րդէն բարձրացած է 3րդ դիրքի (առաջինն է՝ Զարիա): Վերջին հանդիպումներէն (Երեւանի Հրազդան մարզադաշտի վրայ) Արարատ յաղթած է Դինամոյի 1ի դէմ 2 կէտով:

Ի՞ՆՉ Է

ՍԵՆ - ՍԻՄՈՆԻԶՄԸ ԿԱՄ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՁԵՒԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

Ա.

Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը ջնջե - լով Թագաւորական վարչակարգին բոլոր բիջիջները եւ հռչակելով Մարդկային Իրաւունքներու Յայտարարութիւնը, մարդանհատը վերածած էր անարմատ միա - ւորի:

Քաղաքական նոր վարչակարգը հաստատուած էր իբր թէ չքաւոր մեծամասնութեան ի նպաստ, բայց խորքին մէջ Պետութեան ղեկը կը մնար ազնուական ու քաղքենի դասակարգին ձեռքը:

Ընկերային գետնի վրայ գործաւոր դասակարգին վիճակը աւելի գէշ էր, քան 1789էն առաջ, որովհետեւ ան կորսնցուցած էր կազմակերպուելու իրաւունքը եւ արհեստական հին խմբակցութիւնները ջնջուած էին իբր յետադիմական եւ ոչ-ժողովրդական:

Մէկ խօսքով՝ աշխատաւոր դասակարգը ազատ էր անօթի մեռնելու կամ գերին դառնալու գործատէրերուն: Այդ աղէ - տին դարմանը գտնելու համար, փիլիսոփաներ եւ տնտեսագէտներ լծուեցան գործի: Եւ մինչ գրականութեան վրայ կ'իշխէր բարձրաթռիչ վիպապաշտութիւնը, ընկերային գետնի վրայ կը կառուցէին սիսթեմներ, որոնցմէ պիտի ծնէր ապագայ ընկերվարութիւնը:

Արդ՝ ԺԹ. դարու սկզբնական շրջա - նին, ամէնէն աչքառու շարժումը եղաւ Սէն Սիմոնիզմը, իր հիմնադիր Կոմս տը Սէն Սիմոնի անունով:

Քլօտ Հանրի տը Սէն Սիմոն ծնած է ազնուական եւ հարուստ ընտանիքի մը մէջ, 1760ին: Իր հօր հօրեղբայրը դրագէտ Սէն Սիմոնն էր, որուն «Յուշերը» կարեւոր տեղ մը կը գրաւեն ԺԷ. դարու գրականութեան մէջ:

Քլօտ Հանրի անհատականութիւն ունեցող երիտասարդ մըն էր: Ան ունէր հարստութիւն, ազդեցութիւն եւ համբաւ, բայց գիտէր, որ մարդ իր ձեռքով կը կերտէ իր նկարագիրը: 17 տարեկանին, սենեկապանը զինք կ'արթնցնէր հետեւեալ նախադասութեամբ.

— Ելէ՛ք, տէր Կոմս, շատ մեծ բաներ կան կատարելիք:

Քսան տարեկանին, իբր կամաւոր՝ մեկնեցաւ Ամերիկա, կռուելու համար ազատութեան բանակին մէջ եւ վերադարձաւ մեծ երազով մը:

1789ի յեղափոխութիւնը զինքը խանդավառեց սկիզբները, բայց յետագային Սէն Սիմոն քննադատեց անոր քանդիչ եւ կրքոտ արարքները: Շրջեցաւ Եւրոպայի մեծ քաղաքները, շփումներ ունեցաւ անուանի փիլիսոփաներու, գիտուններու եւ դրագէտներու հետ եւ այն համոզումին եկաւ, որ ընկերային հարցերը պէտք է լուծուէին գիտութեան ճամբով: Կարլ Մարքսէն քառասուն տարի առաջ արդէն հիմնած էր գիտական Ընկերվարութիւնը: Իր ամբողջ հարստութիւնը սպառեց՝ ապահովելու համար իր գաղափարներուն յաջողութիւնը: Նամակներ գրեց Լուի ԺԶ. Թագաւորին, որպէսզի կիրարկէ ընկերային դրութիւն մը, ուր ժառանգականութիւնը տեղ չունենայ, որպէսզի իւրաքանչիւր անհատ ունենայ նոյն մեկնակէտը եւ վարձատրուի իր կարողու - թիւններուն համաձայն:

Սէն Սիմոնի այս գաղափարները գայն կասկածելի դարձուցած էին Պետութեան մօտ: Իր անբաւ հարստութենէն եւ կալուածներէն նոյնիսկ սանթիմ մը չէր մնացած: Ապրուստը վաստըկելու համար, չնչին ամսականով մը դարձաւ գրասա - տան պաշտօնեայ: Ցերեկը կ'աշխատէր ինը ժամ, իսկ գիշերները մինչեւ այգաբաց կը գրէր: Բերնին հացը կը կտրէր՝ վճարելու համար իր հրատարակած գործերուն ծախքը: 1812ին, հետեւեալ խոստովանութիւնը կ'ընէր մտերիմ բարեկամի մը.

— 15 օրէ ի վեր չոր հաց կ'ուտեմ ու կը խմեմ ջուր: Կ'աշխատիմ առանց կրակի: Ծախեցի հագուստներս՝ վճարելու համար հրատարակիչներուն: Զեմ ամըչնար թշուառութիւնս խոստովանելէ եւ հայցելէ պէտք եղած նիւթական օժան - դակութիւնը, շարունակելու համար գործս:

Սակայն յուսահատութեան մէկ նոպային փորձեց անձնասպան ըլլալ: Բայց շնորհիւ իր համակիրներուն եւ հետե - ւորդներուն՝ վերականգնեցաւ: Ընկերա - յին փիլիսոփայութեան լաւ գործ մը արտադրելու համար, Սէն Սիմոն առաջ կը քշէ չորս պայմաններ:

1.— Երիտասարդ տարիներուն մզել գործօն եւ ինքնատիպ կեանք մը:

2.— Տեղեկանալ բոլոր տեսութիւններուն եւ գործելակերպերուն:

3.— Ծանօթանալ երկրին բոլոր դասակարգերուն եւ, մանաւանդ, չքաւոր դասակարգին:

4.— Ծերութեան շրջանին, ամբարուած այդ բոլոր գիտելիքներէն ու փորձառութիւններէն հանել տեսութիւններ եւ ըմբռնումներ:

Քլօտ Հանրի տը Սէն Սիմոն, շիջեցաւ իր հաւատաւորներու պաշտամունքով շրջապատուած՝ 1825 թուականին: Այդ հաւատաւորներէն մէկը կը գրէ.

«Աստուած յայտնուեցաւ մեր առաջնորդ Սէն Սիմոնին, Ֆրանսական Յեղափոխութեան որոտումներուն եւ շանթերուն մէջէն, եւ անոր ներշնչեց ճարտարարուեստի եւ գիտութեան խաղաղ աշխատանքին սէրը»:

×

Սէն Սիմոնի ամբողջական գործերը համախմբուած են «Ճարտարարուեստական Դրութիւնը» խորագրին տակ: Ցնորական գաղափարապաշտութեան հետ միասին՝ հոն կը գտնենք իրագործելի եւ իմաստուն յղացումներ, որոնցմէ ներ - շնչուեցան բոլոր անոնք, որ բարձրացուցին Ընկերվարութեան շէնքը:

Սէն Սիմոնի հիմնական գաղափարը հետեւեալն է.

Կարելի է գիտական մեթոտները կի - րարկել մարդ էակին ընկերային, գեղարուեստական ու տնտեսական կեանքին մէջ:

Յառաջդիմութեան գաղափարը եւ մարդ էակին հիմնական բարութեան գաղափարը կը կազմեն Սէն Սիմոնի ընկերային փիլիսոփայութեան հիմնաքարերը: Զմոռ - նանք, ըսելու, որ այս երկու գաղափարները իրարու թշնամի են այնպէս, ինչպէս ջուրը եւ կրակը: Անոնց պաշտպանները եղան Վոլթէր եւ Ռուսօ:

Սէն Սիմոն կը գովէ Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը, որովհետեւ վերջ դրաւ ընկերային հինցած եւ փտած դրութեան մը, բայց կը դատապարտէ զայն իր անհեթեթ եւ փճացնող քաղաքականութեան համար:

Սէն Սիմոն կը հաւատայ նաեւ պատ - մական որոշադրականութեան: Պատմա - կան շրջանները երեք տեսակ են.

ա) Կազմաւորման շրջան:

բ) Լուծարքի շրջան:

գ) Համադրութեան շրջան:

Կրօնական գետնի վրայ մարդը միշտ կը կատարելագործուի: Հաստատում մը, զոր կը հերքեն քսաներորդ դարուն մեր բարքերն ու բարոյականը:

Սէն Սիմոն կ'ուզէ մարդ անհատը բարելաւել հաւաքականութեան միջոցով, փոխանակ հաւաքականութիւնը բարելա - ւելու անհատին միջոցով:

Ասոնք կը կազմեն կորիզը Սէն Սիմոնի փիլիսոփայութեան:

Ընկերային գաղափարները աւելի գործնական են, եթէ ոչ իրագործելի: Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը ժողովուրդը բաժնած էր երեք դասակարգի՝ ազնուական, կղերական եւ երրորդ դասակարգ, այսինքն՝ քաղքենիները եւ ժողովուրդը: Սէն Սիմոն դէպքերը ուսումնասիրելէ ետք, կը յայտարարէ, որ ժողովուրդը, որ կը կազմէ երկրին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը, երբ գործիք ծառայած է քաղքենիներու նպատակները իրագործելու համար, եւ բան մը չէ շահած այդ բոլոր վերիվայրումներէն: Ընկերաբանին առաջին պարտականութիւնը պէտք է ըլլայ զբաղիլ այդ չահագործուած դասակարգով, զոր Սէն Սիմոն կը կոչէ չորրորդ դասակարգ:

Այդ չորրորդ դասակարգին համար է, որ պէտք է հաստատել նոր կարգ մը: Ճարտարարուեստական դրութեան հիմնական օրէնքը պէտք է ըլլայ հետեւեալը. Իւրաքանչիւրին՝ իր կարողութեան համեմատ: Իւրաքանչիւր կարողութեան՝ իր գործերուն համեմատ:

ՆՈՒՊԱՐ ՋԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐԸ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ԵՐԷԿ

o

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐԸ 1914էն 1918

1914ի Օգոստոսի սկիզբները, Եւրոպան եւ աշխարհի մեծ մասը կը նետուէին ահաւոր արկածախնդրութեան մը մէջ, որ ճակատագրական պիտի ըլլար ամբողջ մարդկութեան համար:

Շարժապատկերի սթիւտիոները սկսան մէկիկ մէկիկ գոցել իրենց դուռները: Դերասանները հիմա կը խաղային իրական դերեր:

Սակայն, տարի մը չանցած, ժապաւէններու արտադրութիւնը կը վերսկսէր, ժողովուրդին զբաղում եւ զրօսանք հայթայթելու համար:

Ֆրանսայի մէջ Կոմոն սթիւտիոները սկսած էին իրենց գործունէութեան: Լուի Ֆէօյատ, հռչակաւոր Ֆանթոմաս շարքին բեմադրիչը, կը պատրաստէր ուրիշ շարքեր, որոնք պիտի արժանանային նոյն յաջողութեան: Վամփիռները, որոնք բաղկացած էին տասը դրուագներէ (էփիզոտ), նորութիւն մը կը բերէին. այս անգամ, հերոսը՝ հերոսուհի մըն էր, անինքնող ու գեղեցիկ, որուն տիրանալու համար մարդիկ զիրար կը սպաննէին: Հերոսուհիին դերը վերցուցած էր սեւաչեայ Միւզիտորան:

Անմիջապէս ետք, Ֆէօյատ սկսաւ պատրաստել ուրիշ շարք մը, որուն հերոսը կը կոչուէր Ժիւտէքս: Դերը վերցուցած էր Ռընէ Քրեսթէ դերասանը, որ իր դերը խարկով ու վերարկուով, երկուքն ալ լայն ու սեւ, կը մարմնաւորէր արդարութիւնը եւ կը պաշտպանէր որբն ու այրին: Ժիւտէքսներու երկու շարքերէն իւրաքանչիւրը ունէր 12 դրուագ:

Ճիշդ է, որ բծախնդիր քննադատներ,

ԵՐԲ

ԱՅԼԵՒՍ

ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

— Պօ՛յդ սիրեմ, հոգի՛ս, ըսաւ մտքէն Խաչիկ եւ խոր հառաչանք մը թռաւ կուրծքէն:

Հիմակ որ իրենց սրտին գաղտնիքը մէջտեղ ելած էր, այլեւս չէին համար - ձակեր իրարու հետ առանձին խօսիլ, բայց աւելի սրտագին զգացումով մը կապուած էին իրարու. իրենց կուրծքին ներքեւ սիրտերը մէկ չափով կը թնդային եւ իրենց գաղտագողի եւ արագ նայուածքները լեցուն էին սիրով եւ տարփանքով: Հուժկու եւ կենսաւէտ խոյանք մը կը միացնէր զիրենք ու տեսակ մը արբեցութիւն մշուշի պէս կը ծածանէր իրենց եւ իրականութեան միջեւ, կը մոռնային բոլոր կարելի դժբախտութիւն - ները, կը մոռնային հրէշային չքաւորութիւնը, չէին մտածեր իսկ թէ օր մը իրենք ալ ուրիշներու պէս պիտի ըլլային, այլ ջերմեռանդօրէն կը հաւատային թէ արեւը աւելի տաք եւ աւելի պայծառ պիտի ըլլար իրենց համար, թէ լոյսի պէս պիտի ծաղկէին, ծաղիկներու պէս պիտի ծաղկէին, ու իրենց խոնարհ հոգիները թեւեր առած կը սաւառնէին երջանկու - թեան նոյն երազին մէջ:

Գ.

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

Խթման օրն էր եւ քանի մը շաբաթներէ ի վեր տիրող ձիւնին ու բուքին յաջորդեր էր արեւոտ երկինք մը որ կանխահաս գարնան տպաւորութիւնը կ'ընէր. ամենուրեք ձիւնը կը հալէր արագու - թեամբ եւ տեղ տեղ միայն, բարձր պատերու շուքին ներքեւ կամ հիւսիսի կողմը գտնուող տուներուն առաջքը ցեխի հետ դեռ սառոյց կար խառնուած: Զինջ եւ վտիտ առուակներ անկանոն սալայատակներու ցից քարերուն վրայէն սորսորելով կ'անցնէին եւ անոնց մեղմ խոխոջը հաճելիօրէն կը մրմնջէր: Փողոցները կենդանացած էին արձակուրդի մէջ եղող ամէն տարիքէ մանուկներու զուարթ խումբերով. երբեմն ալ շրջուն փերեզակի մը բոժոժը երկարօրէն կը հնչէր թաղերու մէջ որուն թրթռացումէն կարծես սթափելով, պարտէզներու մէջ ապաս - տանած ճնճղուկներու երամները կըթռչկոտէին եւ կը ճռուողէին:

Երանիկ հանըմ եւ աղջիկը կը զբաղէին տնական գործերով, վերէն վար տունը աւլեցին ու սրբեցին, թէզկեահը վերցուցին, ներկին ամանները ու ապանները ջուրը ձգեցին, որպէսզի անոնց վրայ կուտակուած խէժը հալի եւ ահա զբա - ղեցան ընթրիքի պատրաստութիւնով, մինչ միւս կողմէ ջուր կը տաքցնէին՝ լուացուելու համար: Խոհանոցը հարաւի վրայ ըլլալուն՝ արեւով ողողուած էր եւ երկու կիները, վարժ՝ այս կարգի գործերու, ճապուկ շարժումներով կ'աշխատէին:

Երանիկ հանըմին սրտմտած դէմքը առեր էր իր ամէնէն խոժոռ արտայայտութիւնը եւ երբեմն իր նալընները այնքան խստօրէն կը հնչէին խոհանոցի գետնի քարերուն վրայ որ կարծես կը կռուէր անոնց հետ: Ուժգին շարժումներով միսը տախտակին վրայ դրաւ զանազան մասերու բաժնելու համար զայն, եւ սկսաւ ջարդել. անմիջապէս որ աւելորդ պատառ մը կը նետէր դէպի պարտէզ՝ սեմին վրայ շարուած չէկ եւ գորշորակ կատուներ որոնք անդէտ կը սպասէին, կը յարձակէին անոր վրայ զիրար ճանկռտելով ու մռլտալով, այն ատեն Երանիկ հանըմին զայրոյթը կը պոռթկար:

— Գետնին տակերը անցնի՜ք... ճըղիկ ճըղիկ կոտրտիք... փի՛սթ...

Կը ծռէր նալընը ոտքէն հանելու եւ անոնց գլխուն նետելու համար, բայց մուճակը միայն կ'ելլէր ոտքէն, մինչ կատուները իր շարժումէն սարսափած կը խուսափէին եւ հեղնական կեցուածքներով կը շարուէին պարտէզին ցանկապատին վերեւ. այն ատեն սայթաքելով իր մերկ ոտքին վրայ, անէծքը իր գլխուն կը թափէր:

— Նահլէթ ըլլա՛յ... Թերմաչ մնայ վրայէս...

Եփիմէ տխուր էր եւ մօրը այս ջղագրգռուած զայրոյթը, որ Կաղանդի օրէն ի վեր անդադար գերագրգռուեր էր առանց րոպէ մը հանդարտելու, զինքը կը ջլատէր, երբեմն սիրտը այնքան կը թունդար որ արցունքը կուլ կուտար եւ մանաւանդ ժամանակ չէր գտներ իր հոգեկան վիճակին անդրադառնալու եւ կացութեան վրայ որոշ գաղափար մը կազմելու:

Մայր ու աղջիկ ջերմապէս յուսացեր էին թէ Խաչիկ Կաղանդին օրը գոհարեղէն մը կը բերէ նշանածին. օրերով փայփայեր էին այդ գաղափարը:

— Կոխած հողերնուդ զուրպան կ'ըլլայ կոր. ինչչափ ալ քի գործերը նարին են, մէջտեղը փարա չկայ, անիկա ճար ճարակ կ'ընէ, մատնի մը կը բերէ:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(7 – Շար.)

ինչպէս Լուի Տըլիւք, չրաժնեցին ժողովուրդին խանդավառութիւնը։ Պէտք է ըսել, որ յաճախ լաւագոյն քննադատները կը սխալին, որովհետեւ կ'ուզեն իրենց ճաշակը պարտադրել բոլորին։ Ֆէօյատ՝ ցոյց տալու համար, որ կրնար ուրիշ սեռի գործեր ալ պատրաստել, անցաւ նոր նիւթերու։ Բայց ամէն բանէ առաջ Ֆէօյատ կը մնայ Ժիւտէքսի եւ Ֆանթոմասի տաղանդաւոր բեմադրիչը։

Առաջին Համաշխարհային պատերազմին կը պարտինք սակայն նորութիւն մը, դէպքերու նկարահանումը տեղւոյն վրայ, ռմբակոծումի եւ կռիւի տեսարաններ, շնորհիւ յանդուգն ռըփորթըրներու։

Գերմանական շարժապատկերը, որ ցարդ կը մնար անկազմակերպ վիճակի մէջ, ծնունդ առաւ ու զօրացաւ շնորհիւ զինուորականներու, պատերազմական նպատակներու համար։ Գերմանական շուկան ողողուած էր օտար ժապաւէններով, Պատերազմական նախարարութիւնը որոշեց պայքարիլ օտար քարոզչութեան դէմ եւ հիմնեց ՈՒՖԱ ընկերութիւնը, 25 միլիոն մարք դրամագլուխով։

ՈՒՖԱ ընկերութիւնը աշխատեցաւ երկու ուղղութեամբ, նախ պայքարիլ օտար ժապաւէններու դէմ, երկրորդ ֆիլմեր հայթայթել գոյութիւն ունեցող 3·000 սրահներուն, ուր կը ցուցադրուէին չէզոք երկիրներէ ներածուած ժապաւէններ։ Եւ որովհետեւ, ինչպէս կ'ըսէ առածը, ամէն չարիքէ բարիք մը կը ծնի, գերմանական շարժապատկերը սկսաւ արտադրել որակաւոր ժապաւէններ։ Ցայտնուեցան անուններ, որոնք շուտով միջազգային համբաւի պիտի տիրանային։ Յիշենք Էրնըսթ Լուպիչի «Եղիցի լոյս»ը, Արթիւր Ռոպինսոնի «Սարսափի գիշերը», որուն դերակատարները կը կոչուէին Լուփու-Փիք եւ Էմիլ Եանինկս։ Իսկ նոյն Լուպիչի «Մոմիային աչքերը» եւ «Քարմէն» ժապաւէններուն մէջ կը յայտնուէին Փօլա Նեկրի եւ Քոնրատ Վայթ։ Ըսենք նաեւ որ Փօլա Նեկրի Լեհ էր, իսկ Լուփու-Փիք Ռումանացի։

Անգլիոյ մէջ, առաջին ամիսներու շփոթէն ետք, շարժապատկերը կը վերագտնէր ինքզինք։ Արտադրութիւնները երկու նպատակ կը հետապնդէին, նախ ժողովուրդին տալ ժամանցի եւ վերացումի պահեր, երկրորդ վառ պահել հայրենասիրական ջիղը։ Առաջին տեսակէն յիշենք «Վենետիկի վաճառականը» եւ «Արսէն Լիւփէն»էն չարք մը։ Հայրենասիրական ջիղը վառ պահելու համար բեմադրիչները կը թղթատէին պատմութեան գիրքերը եւ մեզի կը պանծացնէին Էտիթ Քէվըլի մը հերոսութիւնը, Ֆլորանս Նայթինկէլի անձնազոհութիւնը եւ կարգ մը պատմական դէմքերու կեանքը։ Այդ տարիներու նորութիւնը կը կոչուի «Առաջին մարդերը լուսնին մէջ» ժապաւէնը՝ ներշնչուած Հ. Ճ. Ուէլսի վէպէն։

Միացեալ Նահանգներու մէջ պատերազմը կը նկատուէր հեռաւոր դէպք մը եւ աւելին՝ նպաստաւոր դէպք մը։ Շարժապատկերի սթիւտիոներ օգտուելով տիրող կացութենէն բազմապատկած էին իրենց գործունէութիւնը առանց հետաքրքրուելու իրենց հարեւաններուն դժբախտութիւններով։ Սակայն հանրային կարծիքը իր համակրանքը կը յայտնէր դաշնակիցներուն։ Եւ կամաց կամաց պատերազմը դարձաւ կարգ մը ժապաւէններու նիւթը։ Մօրիս Թուրնէօր, Միացեալ Նահանգներ հաստատուած Ֆրանսացի մը, կ'արտադրէր «Ամերիկա՝ իրաւունքի ախոյեան» ժապաւէնը, Լէոնս Փերէ՝ «Փառքի աստղերը»։ Բայց ամէնէն շատ տպաւորութիւն ձգող ժապաւէնը կը կոչուի «Միացեալ Նահանգներու գրաւումը», Սթիւըրթ Պլեքթընի։ Հերոսուհիին դերը վերցուցած էր գեղանի Նորմա Թալմաճ։ Ժապաւէնին նիւթը հետեւեալն է.— Գերմանիա Եւրոպան պարտութեան մատնելէ ետք, կը յարձակի Միացեալ Նահանգներու վրայ, կը ռմբակոծէ մեծ քաղաքները եւ կը ստրկացնէ ժողովուրդը։ Երբ 1917ին, Միացեալ Նահանգները իրենց մասնակցութիւնը բերին պատերազմին, շարժապատկերն ալ հետեւեցաւ ընդհանուր շարժումին, առանց սակայն յիշատակութեան արժանի գլուխ գործոց մը տալու։

Ռուսիոյ մէջ, պատերազմական վիճակը նպաստած էր տեղական շարժապատկերին։ Տրուած ըլլալով, որ անկարելի էր օտար ժապաւէններ ներածել, Ռուսերը ուժ տուին իրենց արտադրութիւններուն։ Այդ շրջանին Ռուսիոյ մէջ գոյութիւն ունէին շարժապատկերի 2·700 սրահներ։ Հոկտեմբերեան Յեղափոխութենէն ետք, անոնց թիւը պիտի իջնէր 500ի։

Ճիշդ է, որ արտադրուած ժապաւէններուն թիւը չէր համապատասխաներ անոնց որակին։ Բայց կ'արժէ յիշել հետեւեալները.— «Դիմանկարը», Կոկոլի հետեւողութեամբ, «Թամանը», Լերմոնտովի հետեւողութեամբ։ Իսկ 1917էն ետք, քաղաքական երանգ ունեցող արտադրութիւններ, ինչպէս «Կափոնէ քահանան», 1905ի դէպքերու մասին, «Խաւարի ուժերը», ուր գործող անձերէն մէկը Ռասփութինն է, եւ «Կը բաւէ այսքան արիւն», որ կը քննադատէ ցարական ոստիկանութիւնը։

Պատերազմի վերջաւորութեան, այսինքն 1919ին, շարժապատկերը 24 տարեկան երիտասարդ մըն էր, որ տեսած էր տաք ու պաղ, կատարած էր լաւ եւ գէշ պաշտօններ, եւ սակայն տակաւին չէր գտած իր ուղին։

Բայց պատերազմի ահաւոր տակնուվրայութենէն ետք, ան դարձած էր հասուն, տիրացած էր նիւթական եւ գեղարուեստական միջոցներու եւ պատրաստ էր կատարելու իր առաքելութիւնը եւ ապրելու փառքի շրջան մը, ուր պիտի չպակսէին վերիվայրումները։

1919էն կը սկսի համր շարժապատկերի ոսկեդարը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՈՒՐԵՐԸ

—0—

Հայաստանի երկրաբանները հաշուառած են «Լիճք» հանքային ջուրի պաշարը, որ ջրաբնածխատային է եւ շատ օգտակար ստամոքսի, աղիքներու, յօդացաւի եւ նեարդային հիւանդութիւններու բուժումին համար։

Սեւանի հարաւային ափին, յայտնաբերուած այդ ջուրի աղբիւրները կը գեղուն 2·400 լիտր, վայրկեանին։ Գրեթէ մէկուկէս անգամ աւելի քան «Ջերմուկ» հանքային ջուրին ուժը։ Ներկայիս հանքաջուրերու հարստութիւնով եւ արտադրութեամբ, Հայաստան առաջին տեղը կը գրաւէ Խորհ. Միութեան մէջ։

Հանքաջուրերու որոնումի աշխատանքները սկսան 35 տարի առաջ։ Այդ շրջանին է, որ չատրուանի վերածեցին «Ջերմուկ»ի յորդ աղբիւրը։ Այնուհետեւ, մէկը միւսի ետեւէն օգտագործուեցան Արզնիի, Հանքաւանի, Դիլիջանի, Բժնիի հանքաղբիւրները։

Հայաստանի հանքային ջուրերու այս առատութիւնը կը բացատրուի անով, որ երիտասարդ հրաբխային, ընդերքի ուժեղ ներգործութեան եւ երկրաբանային կառոյցի բազմազան պայմաններու երկիր է։ Այդ ամէնը կը պայմանաւորեն երկրի կեղեւին հարուստ քիմիական բաղադրութիւնը որուն շնորհիւ՝ բազմատեսակ հանքային ջուրերու առկայութիւնը։ Ըստ մասնագէտներու, Հայաստանի հանքային ջուրերու պաշարները կրնան տալ մեծ եկամուտ։

Կը շարունակուին նոր աղբիւրներու որոնումները։ Երկրաբանական հետախուզութեան տուեալներու համաձայն, հանքային ջուրերու մեծ պաշարներ կան Կիրովականի, Ստեփանաւանի եւ Վեդիի շրջանները։ Կիրովականի մօտերը յորդող ջուրերը Ջերմուկի ջուրին կը նմանին։

Ջերմուկը կը գտնուի Հայաստանի գեղատեսիլ շրջան մը, ուր ալպեան մարգագետիններ եւ խիտ անտառներ կը ծածկեն լերան լանջերը։

Հանքաւանը՝ ծովի մակերեսէն 2000 մեթր բարձրութեան վրայ է, Մարմարիկ գետի գեղատեսիլ կիրճին մէջ շրջապատուած անտառոտ լեռներով որոնք կ'արգիլեն պաղ հովերու մուտքը, եւ հոն, համեմատաբար կը պահպանուի կայուն ջերմաստիճան։ Մարմարիկ գետի սահանքն ու տաք ջուրերը գեղեցիկ ներդաշնակութիւն մը կու տան բնութեան։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԴԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

19 ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ Հ.Յ.Դ. ՇԱՐՔԵՐԸ ՄՏԱՆ

—0—

Յուլիս 29ին, Շաբաթ օր, երեկոյեան Այնճարի Ազգային «Յառաջ» գոլէճի Տիգրանեան սրահին մէջ, Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Ուսանողական Միութեան օժանդակ անդամներէն 19 ուսանողներ կատարեցին իրենց դաշնակցականի երդումը եւ մաս կազմեցին Հ. Յ. Դ. չարքերուն։

Երդման արարողութեան կը նախագահէր ընկ. Կ. Սասունի որ, դաշնակցական երդումի իմաստը բացատրելէ ետք, հրաւիրեց 19 ուսանողները, որպէսզի կատարեն իրենց գաղափարական գերագոյն ուխտը։

Արարողութեան ներկայ գտնուեցան երէց ընկերներ, ինչպէս նաեւ զաւարեանականներ։

Այս առթիւ խօսք առին եւ 19 նորագիրներուն բարի գալուստ մաղթեցին ընկերներ Անդրանիկ Ուրֆալեան եւ Սարգիս Զէյթլեան, որոնք յաջորդաբար վերլուծեցին եւ բացատրեցին օրուան խորհուրդը։

Աւելի քան ժամ մը տեւող տպաւորիչ այս արարողութենէն ետք, ներկաները ուղղուեցան դէպի Այնճարի ծառաստանը, ուր, յատուկ խրախճանքով եւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ, մինչեւ ուշ գիշեր տօնեցին 19 երդուեալներուն մուտքը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան չարքերէն ներս։

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

—0—

Զարաճճի տղան հօրը.
— Հայրիկ, գիտե՞ս...
— Չեմ գիտեր տղաս...
— Հարցնելիքս չգիտնալդ ինչէ՞ն գիտես, թերեւս ալ գիտցած մէկ բանդ է։
— Գիտցած կամ չգիտցած ըլլալս չեմ գիտեր...
— Եւ սակայն քանի որ գիտցած կամ չգիտցած ըլլալդ կ'ըսէիր, ինչո՞ւ կը պնդես որ չես գիտեր...
— Չգիտնալս գիտեմ, որովհետեւ գիտեմ թէ ամէն հարցումի պատասխան չեմ կրնար տալ։ Բայց ալ կը բաւէ, հարցնել ուզածդ ի՞նչ է...
— Բայց հայրիկ, խնդիրը այնքան երկարեցաւ, որ հարցումիս ինչ ըլլալը ես ալ մոռցայ։

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Բայց ո՞վ ըսաւ, որ ես հանդարտ կեցեր եմ ու ձայն չեմ հաներ կոր, գոչեց ուսուցիչը, քիչ մը սրտմտած իրեն ուղղուած խօսքերէն։
— Ի՞նչ ըրիր, նայինք, հարցուց Մարտիկ աղա հեգնօրէն։
— Ձեր բոլոր ըսածներն ալ ըրի։
— Ինչ ըրիր նէ ան ըսէ։
— Առժամեայ Թաղական Խորհուրդին ու Մարգար էֆէնտիին դէմ հանրագրութիւն մը պատրաստել տուի, զոր վարչութեան պիտի մատուցանեմ։
— Կեցցէ՛ս, աֆերիմ, տեսա՞ր մի, գոչեց կերպասավաճառը։
— Հա, չէօյլէ, երկրորդեց ոսկերիչը։
— Սքանչելի բան մը եղաւ, կարդամ տէ մտիկ ըրէք։
— Կարդա եա, կարդա։

Ուսուցիչը թուղթը բացաւ եւ սկսաւ կարդալ։

Երկու բարեկամները եւ Հոռոփիկ հանըմ, գլխու շարժումներով հաւանութիւն կը յայտնէին։ Երբ պարոն Թորգոմ ընթերցումը աւարտեց, Մարտիկ աղա գոչեց.
— Շատ աղուոր է, բայց շատ թեթեւ գացեր ես, աւելի զօրաւոր բան մը գրելու էիր։
— Էօյլէ եա, գափալըրընա էինէ վուրմալը, հաստատեց ոսկերիչը։
— Ես ալ այդ պիտի ըսէի, բայց քաշուեցայ, գիտել տուաւ Հոռոփիկ հանըմ։
— Ասկէ խիստը չի գրուիր, պատասխանեց ուսուցիչը։
— Ի՞նչպէս չի գրուիր, անանկ էտէպսիզներուն, գոչեց Մարտիկ աղա բորբոքած, բէք ալ աղէկ կը գրուի, ես ըլլալու էի քու տեղդ տէ՝ անոնց կը սորվեցնէի... է՛յ, ե՞րբ պիտի տաս թուղթ. առեն մի՛ անցըներ։
— Պէտք է, որ նախ ստորագրուի։
— Ո՞վ պիտի ստորագրէ...
— Թաղեցիները։
— Էօյլէ եա, հաստատեց Ակոբճան աղա, նիզամ էօյլէ տիր։
— Հիմա, ճիշդ ատոր համար եկած եմ հոս, շարունակեց ուսուցիչը. աղէկ, որ մեր բարեկամ Ակոբճան աղան ալ հոս գտնուեցաւ։
— Ի՞նչ բանի համար, հարցուց Մարտիկ աղա կասկածոտ դէմքով մը։
— Որպէսզի դուք ալ ստորագրէք։
— Ուրիշ ո՞վ ստորագրեց։
— Դեռ մէկը չէ ստորագրած, ամէնէն առաջ ձեզի եկայ։

Կերպասավաճառը անմիջապէս չպատասխանեց, օղիի գաւաթը լեցուց, եւ յետոյ ըսաւ.
— Օղլում, ինձ առաջ դեռ թաղին մէջ ի՛նչ մարդիկներ կան... ես ամէնէն վերջը կուգամ։
— Առաջինի վերջինի խնդիր չկայ. գիտել տուաւ Թորգոմ, ամէնուն ալ պիտի երթամ։
— Թող մէյ մը ուրիշները ստորագրեն, ետքը բան մը կ'ընենք։
— Ուրեմն առաջ դուք ստորագրեցէք, Ակոբճան աղա, առաջարկեց ուսուցիչը՝ ոսկերիչին։
— Պէնիմ ագըլըմ էօյլէ չէյլէրէ էրիշմէզ, պատասխանեց այս վերջինը։
— Ճանըմ, խելք չհասնելիք բան մը չկայ, գրուածքին համամի՞տ էք...
— Համամիտ եմ։
— Ուրեմն ստորագրեցէք։
— Համամիտ ըլլալս անպատճառ ստորագրելո՞ւ եմ։
— Ինչո՞ւ չէք ուզեր ստորագրել։
— Ճանըմ, թող մէյ մը ուրիշները ստորագրեն... ինչո՞ւ համար ամէնէն առաջ ես իմզա դնեմ ատոր տակը։
— Դուն ալ ծնողք չե՞ս, դուն ալ երկու զաւակ չունի՞ս վարժարանը։
— Ունիմ ամմա, ես այդ տեսակ գործերու չեմ ուզեր խառնուիլ, պանա նէ... հացին փարան հանելը նայինք։
— Բայց ի՞նչ նկատումով չէք ուզեր ստորագրել, գոչեց Թորգոմ յուզուած, ասոր ներքեւ ստորագրութիւն դնելով ի՞նչ վնաս կը կրէք։ Դուք կ'ըսէք, որ եղածը անիրաւութիւն է, թէ պէտք է որ բողոքեմ, թէ թաղեցիները ինծի հետ են եւայլն, եւ երբ ձեզի կը դիմեմ, կռնակ կը դարձնէք, Մարգար էֆէնտիէն կը վախնա՞ք կոր...

Վախնալու այս ակնարկութիւնը բարկացուց երկու բարեկամները։
— Վախնալը ի՞նչ պիտի ըլլայ, պոռաց Ակոբճան աղա, ինչո՞ւ պիտի վախնամ եղեր Մարգար էֆէնտիէն, ա՞ն է գիս ապրեցնողը, տղաքս ա՞ն կը նայի կոր... Թօհաֆ բան, ինչո՞ւ սանկ ծանր խօսքեր կ'ընես, միւսիւ, ես իմ քրտինքով ապրող մարդ մըն եմ, իմ վրաս մէկը չիշխեր, եւ ես ալ մէկէ մը բան մը չեմ սպասեր...
— Ճիշդ այդպէս ըլլալը գիտնալուս համար էր, որ ձեր հիմակուան ընթացքին կը զարմանամ, պատասխանեց ուսուցիչը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Տալաքիւփէեան եւ զաւակը, Պ. Ժան Տալաքիւփէեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Տալաքիւփէեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Ա. Այնալճեան (ծընեալ Տալաքիւփէեան) եւ զաւակը, այրի Տիկին Մարսէլ Տալաքիւփէեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Գոչումեան (ծընեալ Տալաքիւփէեան) ինչպէս նաեւ Պրէօն, Պոտիկեան, Ֆեռարի եւ Սաֆարեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ-հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՏԱԼԱՔԻՒՓԷԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 4ին, 96 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Օգոստոս 7ին Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Ընտանիքը ցաւակցական այցելութիւն չընդունիր:

ԱՄՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՊՈՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի 20 Օգոստոսին, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳԵՂԱՄ ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Պատարագ ժամը 10ին: Պատարագէն ետք կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Հայկանոյշ (այժմ՝ Շաքէրեան) կը փնտռէ իր քոյրը, որ կորսնցուած է աքսորի ատեն: Բնիկ Մարզուանցի, մօրը անունը՝ Ագապի, հօրը անունը՝ Յակոբ, քրոջը անունը՝ Ենովա: Մայրը եւ քոյրը կորսնցուած է Տէր-Զօրի ճամբուն: Մականունը չի գիտեր: Եթէ լուր ունեցող կայ դիմել՝ Տիկին Հայկանոյշ Շաքէրեանի՝

H. L. M. Mas de Cornavent 23
69 - DECINES (France).

le CLUB des JEUNES de L'UGAB

Organise un voyage en Septembre

au LIBAN

30 Août au 23 Septembre avec une extension en Syrie et en Bulgarie

1900 F. tout compris

Hôtel Première classe

IL RESTE ENCORE QUELQUES PLACES

Renseignements — U. G. A. B. Club des Jeunes, 11 Square Alboni — Paris (16e)
Tél. : TRO. 03-18

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Կեդրոնական Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները.—

Թուր-Տէկը, Տէր եւ Տիկին Յ. Հայրապետեան 500 ֆր., ողբացեալ Տիկ. Մելինէ Սարգիսեանի քառասունքին առթիւ, Հ. Յ. Դ. Շաւարշ Միսաքեան խումբէն 80 ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեանէ 50, Տէր եւ Տիկին Փ. Մելքոնեանէ, Տէր եւ Տիկին Գ. Պօյաճեանէ, Տէր եւ Տիկին Դ. Սրապեանէ 10ական:

Տիկին Հռիփսիմէ Պաղտասարեան եւ որդիք ողբ. Գրիգոր Պաղտասարեանի մահուան 5րդ տարեդարձին առթիւ 30, ողբացեալ Աշխէն Վէմեանի մահուան առթիւ Պր. Տէլէսթէնէ 50, Յակոբիկ Աւտոյեանէ, Նոէլ Թիֆթիքճեանէ 30ական, Սիմոն Աւտոյեանէ, Միսաք Աւտոյեանէ, Վարդգէս Աւետիքեանէ, Կիւրկիկեանէ 10ական:

Օրեր եւ Ժամեր

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են:

Վարժարանը կը գործադրէ ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայեցի դաստիարակութիւն:

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր.

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy
Հեռաձայն 927–01–72

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեփի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կնիք)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն գրաւոր, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի ընթացիկ եւ նոր հասցէն:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանքի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԱՐԵԻՒՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յուլիս 15էն ի վեր եւ մինչեւ Օգոստոս 31, ամէն օր ժամը 10·30էն 12·30 եւ 14·30էն 19·30:

ԳԱՌԶՈՒԻ

փորագրութիւնները եւ վիմագրութիւնները կը ցուցադրուին.—

LE BATEAU LAVOIR
50, rue Louvel et Brière
TOUQUES (14)

Ցուցահանդէսը կազմակերպած է Փիէր տը Թարթաս, «Գարզու փորագրիչ եւ վիմագրող» հատորի հրատարակութեան առթիւ:

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու գիշերօթիկ եւ փոքրիկներու կառտրքի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար:

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան: Հեռաձայն 985–01–79:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

Գին 15 փրանք
փոստով՝ 17 փրանք

Դիմել «Յառաջ»ի

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւքսէմպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI 18 AOUT 1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.491
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.491

ՁՈ՞ՒՐ Է ՊԱՐՏԱԴՐԵԼ

———o———

Երեք ամիս առաջ, Մայիս 23ին եւ 24ին, այս սիւնակին մէջ արագ նշմարի մը նիւթ դարձուցած էինք Խորհրդային Համայնավար կուսակցութեան կարգ մը որոշումներն ու հրահանգները՝ խորհրդային բաղկացուցիչ ժողովուրդներու գրագէտներուն եւ յատկապէս քննադատներուն դերակատարութիւնը դնելու համար... ուղիղ ճամբու մէջ, — իրե՛նց իսկ բացատրութեամբ՝ «կուսակցութեան հաւատարիմ օգնականներ» ըլլալու գիտակցութիւնը արմատացնելու համար ամէնազգի խորհրդային գրողներու մէջ:

Անցա՛ծ են արդէն երեք անգամ երեսուն օրեր. սակայն խորհրդահայ մամուլը դադրած չէ պարբերաբար անդրադառնալէ Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարի «ներհուն եւ ոգեշունչ» այդ փաստաթուղթին, — այսինքն՝ այն գիտողութիւններուն եւ հրահանգներուն, որոնք բխած են գերագոյն ժողովէն, իբրեւ ուղեցոյց աշխատանքի եւ ստեղծագործութեան:

Տեսնելու համար թէ ի՛նչ հիմնական մտահոգութիւններով կ'ապրին ներկայիս հայրենաբնակ քննադատներ, մամուլ եւ գրագէտներ, կ'արժէ հպանցիկ կերպով անդրադառնալ վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին արծարծուած կէտերու:

Նկատի ունինք, առաջին առթիւ, Հրաչեայ Յովհաննիսեանի կողմէ հրապարակային հաստատումները եւ վերլուծումի նիւթ դարձուած «հարցեր»՝ որոնք ընդհանրապէս աղերս ունին «արդիականութեան», գրական «հերոս»ներու, «գրական վարպետութեան», «գեղարուեստական երկի բովանդակութեան», «քննադատութեան» եւ յարակից լուրջ խնդիրներու հետ:

Հայրենաբնակ մտաւորականութեան մէջ ողջմտութեամբ, լրջութեամբ եւ հմտութեամբ ծանօթ այս գրագէտը 5000-6000 բառերէ բաղկացած տեսութիւն մը ստորագրած է «Գրական Թերթ»ի մէջ, մեկնելով անշուշտ կուսակցութեան այն մեղադրանքէն՝ թէ խորհրդային գրողը չէ կրցած պատշաճիլ ժամանակին, միջավայրին, սովետական իրականութեան ու «սոցիալիստական աշխարհը» յուզող հրատապ խնդիրներուն եւ կը շարունակէ ծամծմել «անցեալը», «դուրս է գալիս խորհրդային սահմաններից», կը յամառի կապուած մնալ պատմութեան, պատմական դէմքերու եւ դրուագներու՝ քան ներկայի եւ օրուան հրատապ խնդիրներուն:

Յօդուածագիրը չի ժխտեր այն իրողութիւնը, որ «փայլուն գործեր» տուած է խորհրդահայ գրողը՝ թէ՛ պատմական անցեալէն, թէ՛ ժամանակակից անցեալէն, այսինքն «հին ու միջնադարեան» հայ կեանքէն եւ «պատերազմի եւ պատերազմին յաջորդած տարիներէն»:

Չի վարանիր նաեւ ընդգծելու, թէ 1940ական թուականները «անցեալ» մը չեն կրնար նկատուիլ եւ մեծ է թիւը հայրենաբնակ քերթողներու թէ արձակագիրներու՝ որոնք արժէքաւոր գործեր կրցած են տալ այդ թուականներու կեանքէն:

Այսուհանդերձ, կ'ըսէ «մեր պահանջը արդիականութեան՝ չի բաւարարուած»:

Ահաւասիկ նաեւ իր պարզաբանումը, այս առթիւ.

— «Խոստովանենք, որ այժմ հրապարակի վրայ չունենք ծաւալուն գործեր՝ որոնք լիակատար մարմնաւորէին այսօրուայ Հայաստանում ապրող եւ աշխատող երկրաբանին ու միլիցիոներին, հացթուխին եւ հաշուապահին, մանկավարժին ու շինարար ինժեներին, վարորդին ու վարսավիրին, գիտնականին ու զինուորականին՝ ոչ իբրեւ հէնց այս մասնագէտների, այլ իբրեւ մարդկանց, որոնց հոգեկան աշխարհը, անկասկած, մօտ ու հարազատ կարող է լինել բոլորովին այլ ասպարէզի ընթերցողների սրտին ու մտքին»:

Հրաչեայ Յովհաննիսեան չի գոհանար լսողական հաստատումներով եւ թելադրութիւններով: Իր այս վկայութեան կողքին, գրական իմաստաբանութեան մարզերուն կը դիմէ, քննական վերլուծումներու կ'ապաւինի եւ կը հասնի մինչեւ միջազգային գրականութեան ածուները:

Ի վիճակի չենք օրաթերթային սիւնակներու մէջ գրական – քննադատական լայնաշունչ տեսութիւններու մասին մեր նկատողութիւնները համեմատական ծաւալով ներկայացնելու: Պիտի գոհանանք հետեւաբար դիտել տալով, որ հիմնովին տարբե՛ր բան է «ղեկավարեալ գրականութեան» մեկնակէտով մշակուած ծրագիրը ու բոլորովին տարբեր բան՝ գրական – ստեղծագործական առումով գործերու եւ քննադատական աշխատասիրութիւններու պատրաստութիւնը՝ գրագէտներու եւ քննադատներու կողմէ:

Կարելի է նստիլ սեղանի մը առջեւ ու «ծրագրել» գրական որեւէ գործի նիւթը, կմախքը, սկիզբն ու վախճանը եւ զարգացման յաջորդական դրուագները: Կարելի է առարկայական (օբյեկտիւ) կերպով ու «արդիականութեան» ժամանակի ըմբռնումէն մեկնելով որեւէ հիւսք պատրաստել վէպի, քերթուածի կամ արձակի: Կարելի է վերջապէս հասկնալի նկատել՝ որ կուսակցական եւ պետական հաստատութիւններ «իրաւունք» մը նկատեն իրենց համար թելադրութիւններ ընել, փափաք ու ցանկութիւն բանաձեւել գրական – ստեղծագործական նախասիրութիւններու:

Սակայն արմատականօրէն սխալ եւ անհեթեթ է պարտաւորութեան մը կշիռը տալ բոլոր այդ առաջադրանքներուն: Համայնավարութիւնը տակաւին չուզեր հաշտուիլ այն իրողութեան հետ, որ ամէնէն արհեստանակ գրողը կամ արուեստագէտն իսկ իր խառնուածքին մարդն է, ու ատով ալ բնազդօրէն մղուած է հոգեպէս ընդդիմանալու արտաքին ամէն պարտադրանքի:

Յիսուն տարուան փորձը բան մը չսորվեցո՞ւց կոմկուսներուն, որպէսզի անդրադառնային վերջապէս՝ թէ ամէնէն անպարտելի ուժերէն մէկն է գրագէտին մտքի ու հոգիի ազատութիւնը...:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՍԱՆ Բ. ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ԱԼ ԱԶԱՏԵՑԱՒ

———o———

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՁՈՀԵՐ ԲԱՅՑ ՄԱՐՈՔԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՈՂՋ Է

1971 Յուլիսին էր որ Սքիրաթի պալատին մէջ տեղի կ'ունենար եղեռնափորձ մը Մարոքի թագաւորին դէմ եւ ուր մեռեալներու եւ վիրաւորներու թիւը բաւական մեծ էր: Թագաւորը սակայն հրաշքով ազատած էր այդ ջարդէն, որ կը կատարուէր իր աչքին առջեւ:

Զինուորականները սակայն չէին յուսահատած ըստ երեւոյթին, քանի որ Չորեքշաբթի իրիկուն կը կրկնէին, նոյն փորձը, նոյն սաստկութեամբ եւ նոյն ձախողութեամբ:

Թագաւորին օդանաւը դէպի Ռապաթ կ'երթար, կարճ հանգրուանէ մը ետք՝ Պարսելոնա: Իրեն կ'ընկերանային 3-4 մարոքեան հալածիչ օդանաւեր երբ անոնցմէ մէկը կը սկսի հրացանաձգութեան թագաւորին օդանաւին վրայ: Օդանաւը կը վնասուի եւ անձնակազմին մէջ ալ ոմանք կը վիրաւորուին: Եթէ թագաւորը այս անգամ ալ կ'ազատի, պէտք է ընդունիլ որ միայն բախտը չէ որ զինքը փրկած է (պառաքա ունի կ'ըսեն, Մարոքի մէջ անոնց որոնք բախտաւոր են: Պառաքան աստուածային շնորհ մը ըլլալով երկրին մէջ, որմէ օժտուած է շատ հաւատացեալ մահմետականը որ օրինակելի կեանք կը վարէ) այլ եւ մանաւանդ՝ խելքը:

Արդարեւ, Հասան Բ. խորամանկ գիւտ մը ըրած է երբ հրացանաձգութիւնը սկսած է: Անմիջապէս զինքը փոխադրող օդանաւին ռատիօն օգտագործած է եւ ինքզինքը անձնակազմի մէկ անդամը ներկայացնելով հաղորդած է որ քանի մը հոգի, որոնց մէջ թագաւորը, մեռած են: Ապստամբ օդանաւորդներն ալ լսած ըլլալով դադրեցուցած են կրակը եւ թագաւորին օդանաւը կրցած է էջք մը կատարել զինուորական օդակայանը (փոխանակ՝ քաղաքայինին) շնորհիւ նաեւ օդաչուին քաջութեան:

Թագաւորը իջած է ժպտուն, բայց քիչ ետք ամէն ինչ կը վերսկսի: Երբ ապստամբները կը տեսնեն որ թագաւորը ողջ առողջ է, կրկին կրակել կը սկսին օդակայանը եւ շրջակայքը: Թագաւորը, բնազդաբար քաշուած է չոճիներու տակ, պատուոյ հիւրանոցէն ուր կը գտնուէր եւ որ արդէն քանդուած է ամբողջութեամբ:

Անկէ ետք Մարոքի մէջ բաւական շփոթութիւն կը տիրէր եւ պահ մը կ'ըսուէր նոյնիսկ թէ օդին մէջ մարոքեան օդանաւեր սկսած են բախում ունենալ քանի որ ապստամբութիւնը գործն էր բանակին մէկ մասին: Իրիկունը ձայնասփիւռը կը յայտարարէր թէ կառավարութիւնը տէրն է կացութեան: Ապստամբները, որոնց կեդրոնատեղին էր Քենիթրայի օդանաւային ուժերու կայանը կը յանձնուէին:

Մէկ երկիր կայ որ անմիջապէս իր համակրութիւնը կը յայտնէ ըմբոստներուն, ան ալ անգամ մը եւս Լիբիան է: Ձայնասփիւռը կը շեշտէր թէ «մարոքեան ժողովրդական ուժերը ապստամբած էին բռնատիրութեան, ապիրութեան, դաւաճանութեան եւ գերութեան դէմ»: Խօսնակը ազդարարութիւն մըն ալ կ'ընէր Մարոքի թագաւորին յայտնելով թէ եթէ նոյնիսկ այս երկրորդ եղեռնափորձը ձախողած է «ժողովուրդին կամքը չէ մեռած: Ժողովուրդը երբեք չի պարտուիր եւ յեղափոխութիւնը կը շարունակուի մինչեւ որ ժամը գայ տապալելու ձեր գահը եւ ճզմելու ձեր երակները»:

Յիշենք որ Հասան Բ. դժուար կացութեան մէջ է: Ինք մեծցած է արաբական աւանդութեանց մէջ բայց ֆրանսական կրթութիւն ստացած է: Մեծ հիացող մըն է Շաթօպրիանի եւ պաշտօնէն ետք, փայլուն կերպով իրաւաբանութեան տոքթորա անցուցած է Պորտոյի համալսարանը: Կ'ուզէ պահպանել Մարոքի բարգաւաճումն ու տնտեսական զարգացումը: Զայն տանիլ ժողովրդավարութեան ճամբուն վրայ, պահելով Իսլամի ոգին եւ տեղի չտալով մարքսիզմին: Իր պայքարը դժուար է տրուած ըլլալով որ իր գլխաւոր թշնամին ժամանակն է եւ ամէնէն առաջ պէտք է ժամանակ շահի:

ԵՐԲ ԵՒՐՈՊԱՑԻՆ ԹՈՒՐՔԻՆ ՀԱՄԸ Կ'ԱՌՆԷ

ՌՈԹԹԵՐՏԱՄԻ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐԸ

Անգարա խստիւ կը բողոքէ Լա Հէյի կառավարութեան մօտ, առարկելով որ Հոլանտա ոչինչ կ'ընէ պաշտպանելու համար Թուրքերը, որոնք Հոլանտացիներու յարձակումներուն ենթակայ են շաբաթներէ ի վեր: Արտաքին նախարարութիւնը «ցաւ» յայտնած է մինչ թրքական թերթերը «ցեղական խտրականութեան» այս արարքները կ'այպանեն խիստ ձեւով:

Միջադէպերը սկսած էին անցեալ շաբթու, երբ Ռոտերտամի Աֆրիքաանտէր բանուորական թաղի բնակիչները «ձանձրացած» ըլլալով Թուրքերու ներկայութենէն իրենց թաղին մէջ, յարձակած են այն բնակարաններուն վրայ, ուր Թուրքեր կը բնակին: Յարձակողները Թուրքերու կահ-կարասիները փողոց նետած են. ոստիկանութիւնը չէ միջամտած:

Հոլանտացիները յատկապէս դժգոհ են, որ Թուրքեր կը հաստատուին իրենց թաղին մէջ: Անոնք վարձելով բնակարաններ՝ պատճառ կը դառնան Հոլանտացիներու, որ թողուն իրենց տուները եւ հեռանան այլուր:

Երկու հարիւր Թուրքեր՝ այր, կին եւ երախայ, դէպի թրքական հիւպատոսարան քալած են՝ բողոքելու համար հիւպատոսին: Ընդհանուր հիւպատոսը՝ Ա. Այքաք թելադրած է իր հայրենակիցներուն «հանդարտ կենալ», վստահելով Հոլանտայի արդարադատութեան: Բողոքարկուները, վերադարձած են իրենց թաղը՝ հարիւրէ աւելի հոլանտացի երիտասարդներ քարերու հարուածներով դիմաւորած են «անբաղձալիները»: Բախումներու հետեւանքով ոստիկանութիւնը միջամտած է ու ձերբակալած 30 հոգի՝ 10ը Թուրք:

Պելժիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ եւս նմանօրինակ բախումներ արձանագրուած են անկէ առաջ, երբ Պելժեր եւ Գերմանացիներ, իրենց կարգին, չեն ուզած Թուրքեր ունենալ իրենց թաղերուն մէջ:

Աւելցնենք որ Անգարա շատ չուզեր ձայն բարձրացնել Թուրք բանուոր հիւրընկալող երկիրներու դէմ, այն վախով որ անոնք ալ ետ կը ղրկեն... մինչ արտասահման աշխատող Թուրք բանուորները 1971ին 471 միլիոն տոլար ղրկած են Թուրքիա ինչ որ տարադրամ կ'ապահովէ երկրին, որու արտաքին առեւտուրը բաց ունի: 1971ին արտածումները միայն 676 միլիոն տոլար բերած են եւ 1712 միլիոն տոլարի ներածում եղած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԹԷՕՔԷԻ (Ցած-Սաքս) մէջ մեռած է գերման գրագէտ՝ Էրնսթ Ֆոն Սալոմոն: Ծագումով Փրուսիացի ազնուական ընտանիքի զաւակ, միշտ ազգայնամոլ մը նկատուած է, ֆաշական բայց հակահիթլերական: Ծնած էր 1902ին: Պատերազմէն ետք գրած է «Հարցարանը» գիրք մը, որ Գերմանիոյ հաւաքական հոգեբանական վերլուծումն է: Բազմաթիւ գործեր ֆրանսերէնի թարգմանուած են:

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ երկու թերթեր արձագանգ կը հանդիսանան նոր դժուարութիւններու Պաղտատի իշխանութեանց եւ Քիւրտերու միջեւ: Կ'ըսուի թէ Իրաքի արաբականացման քաղաքականութիւնն է որ ծնունդ տուած է Քիւրտիստանի կացութեան վատթարացման: Նոյն աղբիւրին համաձայն հալածանք ալ սկսած է:

ՈՒԹՐԷԽԹԻ մէջ Սեւ մըն է որ Եկեղեցիներու Տիեզերական Խորհուրդի ընդհանուր քարտուղար ընտրուեցաւ: Այս կազմակերպութիւնը կը համախմբէ ոչ կաթողիկէ քրիստոնեայ եկեղեցիները:

Ի՞ՆՉ Է

ՍԷՆ – ՍԻՄՈՆԻԶՄԸ
ԿԱՄ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՁԵՒԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

(Բ․ եւ վերջին մաս)

Տնտեսական դրութենէն պէտք է օգտուին հողագործները, առեւտրականները, արուեստագէտները եւ աշխատաւորները: Սէն Սիմոն անոնց կուտայ հետեւեալ հրահանգները․

1․— Պէտք է սիրես զգալ ու արտայայտել աշխարհի եւ մարդկութեան կեանքը․ այն ատեն կը դառնաս արուեստագէտ:

2․— Պէտք է սիրես ճանչնալ ու բացատրել աշխարհի եւ մարդկութեան կեանքը․ այն ատեն կը դառնաս գիտնական:

3․— Պէտք է սիրես գործել եւ փոփոխութեան ենթարկել աշխարհին եւ մարդկութեան ձեւը, այն ատեն կը դառնաս ճարտարագէտ:

Սէն Սիմոն վեր կ'առնէ նաեւ Ֆրանսական Յեղափոխութեան հիմնական երեք սկզբունքները:

Եղբայրութիւն: Պէտք է անհատական սիրով սիրես հայր, մայր, զաւակ, քոյր, եղբայր: Ո՛չ անձնասիրութիւն, ոչ զըրկանք: Այսպէսով՝ մարդը պիտի յառաջդիմէ դէպի մարդկութիւն, եւ մարդկութիւնը՝ դէպի Աստուած:

Հաւասարութիւն: Մարդիկը հաւասար չեն ծնիր, կ'ըսէ Սէն Սիմոն: Բայց այսուհետեւ անոնք պիտի զանազանուին իրենց կարողութեամբ, սիրով, գիտութեամբ եւ ճարտարութեամբ:

Ազատութիւն: Ղեկավարներ պիտի ունենաք, կ'ըսէ Սէն Սիմոն, բայց անոնք ձեզ պիտի սիրեն, եւ դուք զանոնք պիտի սիրէք, որովհետեւ անոնք իրենց կարելին պիտի ընեն բարձրացնելու ձեր զգացումները եւ աւելցնելու ձեր հարստութիւնը:

Ազատութիւնը պէտք է ըլլայ աստիճանական․ անիկա արդիւնքն է քաղաքակրթութեան եւ ոչ նպատակը: Գալով իշխանութեան, եթէ նոյնիսկ անիկա առաջ եկած է ժողովուրդին կամքով, պէտք է բոլորովին անջատ ըլլայ ժողովուրդէն: Ժողովուրդը գիտէ, թէ ոչ մէկ ատեն կրնայ ուղղակի տէր դառնալ երկրի մը իշխանութեան:

Սէն Սիմոնի գաղափարները յստակ չեն սեփականութեան մասին: Ճիշդ է, որ անոնք հակառակ են ինչքերու եւ հարստութիւններու համայնացման, բայց նոյն ատեն կ'ուզեն ջնջել ժառանգութիւնը: Անդնդային հակասութիւն մը կը տիրէ այս մարզին մէջ: Սէն Սիմոն կը պնդէ, որ անհատը կ'աշխատի ի նպաստ հաւաքականութեան․ ուրեմն մեր աշխատանքին մեծագոյն մասէն կ'օգտուի մարդկային ընկերութիւնը․ այն ատեն ինչո՞ւ հայրերուն արգիլել, որ աշխատին ի նըպաստ իրենց զաւակներուն:

Սէն Սիմոնի հետեւորդները պայքար մղեցին նաեւ կնոջ ազատագրումին ի նըպաստ: «Մենք կինը պիտի տանք խօսելու իրաւունքը, որպէսզի մարտահրաւէր կարդան ո՛չ միայն իրենց դահիճներուն, այլեւ իրենց դատաւորներուն»:

Սէն Սիմոնական շարժումը հալածուած էր է՛ւ յեղափոխականներու, է՛ւ միապետականներու կողմէ, եւ այդ պատճառաւ չկրցաւ զանգուածներ համախմբել իր շուրջը, բացի խումբ մը մոլեռանդ հաւատաւորներէ: Բայց Սէն Սիմոնի գաղափարները ծառայեցին փիլիսոփաներուն, ընկերաբաններուն եւ տնտեսագէտներուն՝ կառուցանելու համար իրենց տեսութիւնները:

Սէն Սիմոնականները առաջ կը քշէին կարգ մը գործնական գաղափարներ, որոնք իրագործուեցան բաւական ուշ, օրինակ, Սէն Սիմոն նկատած էր, որ երկրագործութիւնը լքուած է երեսի վրայ: Գործարան հիմնող մը շուտով կը գտնէր պէտք եղած դրամագլուխը գործը առաջ տանելու համար, մինչ հողատէր մը, ոչ մէկ միջոց ունէր դրամ փոխ առնելու, եթէ գրաւի չդնէր իր կալուածը աղիտալի պայմաններով: Սէն Սիմոնականները առաջարկեցին երկրագործական դրամատուներու ստեղծումը, որպէսզի գիւղացիները չիյնան վաշխառուներու ճանկերուն մէջ:

Նոյնպէս, առաջարկեցին առեւտրական դատարաններու եւ սենեակներու հաստատումը, որոնք աւելի լաւ կրնային ուսումնասիրել իրենց մարզին մէջ ինկող հարց մը, քան օրինական դատաւորները:

Սէն Սիմոնականները պատրաստած էին հսկայ ծրագիրներ, համամարդկային տարողութեամբ: Ծովէն մինչեւ Մատրիտ, ջրանցքը եւ, մանաւանդ, Սուէզի ջրանցքը, որուն գաղափարը առաջին անգամ ունեցան իրենք:

Այս շարժումին ամէնէն քննադատելի կէտը այն է, որ անհատին իրաւունքները պաշտպանելու նպատակով, նոյն անհատը կը զոհէ հաւաքականութեան, զոր կ'անուանէ մարդկային տիեզերական ընտանիք:

Սէն Սիմոնի գաղափարները գործնականի վերածել փորձեցին իր երկու հետեւորդները՝ Փերէր եւ Անֆանթէն:

ՆՈՒՊԱՐ ՋԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՑՈՒՇԵՐ

Ո՞ւր փնտռել պատասխանատուները Կիլիկիոյ ցաւալի աղէտին:

Անշուշտ զարմանալի պիտի թուի այս հարցումը շատերուն, քանի որ խիրաքանչիւր Հայ գիտէ որ անոր միակ պատասխանատուն մեր դարաւոր թշնամին՝ ջարդարար ու ոճրագործ Թուրքն է, որ իր գոյութենէն ի վեր, տմարդի կերպով, Հայը նկատած է իր աչքին փուշը եւ փոխանակ օգտուելու մեր գնահատելի յատկութիւններէն, շարունակական ջարդերով ուզած է բնաջնջել մեզ:

Պատմութեան վերջին շրջանին նախ՝ Թալաաթ մը, որուն ածական մը չէ կարելի գտնել բառարաններու մէջ, ապա Մուսթաֆա Քէմալ, յորդեցուցին բաժակը:

Այս վերջինին, որուն համար կ'ըսուի թէ ծագումով Ալպանացիէ եղած՝ իրեն գլխաւոր ծրագիր ըրաւ սուրը պատերազմ հռչակել, ազատագրելու համար իր երկիրը Յոյներու եւ Հայերու ձեռքէն, այդ իսկ պատճառաւ գլխաւոր պատասխանատուն եղաւ Կիլիկիոյ աղէտին:

Հարց կը ծագի սակայն թէ, ուղղակի կամ անուղղակի կերպով գինքը քաջալերողներ չեղա՞ն իր այդ չարաղէտ ծրագրին մէջ:

Կարելի է յիշել Ֆրանսան, Անգլիան, Իտալիան, Գերմանիան եւ Խորհ․ Ռուսաստանը: Պատմական փաստեր գոյութիւն ունին այս մասին:

Ասպետական Ֆրանսան, մարդասիրութենէ մղուած նախ անկեղծօրէն ուզեց « Հայկական Կիլիկիա » մը ստեղծել, եւ չարամտութեան կարելի չէ վերագրել երբ ան, Հայերը Կիլիկիա ներգաղթել տուաւ եւ յետագային քշուեցաւ ջարդարար Թուրքին ձեռքը ձգելով Հայութիւնը, պատճառ դառնալով աղէտալի կոտորածներու:

Անկեղծ ըլլալու համար խոստովանինք որ պետական եւ զինուորական կարգ մը մարդոց հակամարտութիւնները եւ անձնական շահերը մեծ դեր խաղցին այս գործին մէջ, արատաւորելով Ֆրանսայի անունը:

Երբ Կիլիկիոյ մէջ Զօր․ Տիւֆիէօ մը հայանպաստ դիրք բռնած էր, Զօր․ Կուռօ մը սիրաբանութիւն կ'ընէր Թուրքերու հետ:

Երբ Թուրքերը ճերմակ դրօշակով անձնատուր ըլլալ կ'ուզէին Մարաշի մէջ, Զօր․ Քէրէթ մը ետ կը քաշէր իր զօրաբաժինը: Եւ վերջապէս Ֆրանքլէն Պույոն մը սապարէզ կ'իջնէր վերջին հարուածը տալու, ստորագրելով Մուսթաֆա Քէմալի հետ Կիլիկիոյ պարպումի դաշնագիրը:

Բացի զինուորականներէ, պակաս չեղան դըչի ապետներ որոնք մամուլով ու զանազան հրատարակութիւններով զօրավիգ հանդիսացան Թուրքերու, զանոնք նկատելով քրիստոնեաներու կողմէ կեղեքուած խեղճ ժողովուրդ մը: Այս տղերը դրող անպարկեշտ Փիէռ Լօթի մը, առանց գոյգն խղճահարութեան եւ ամօթի, մեր թանկագին Ֆրանսայի վախճանը Արեւելքի մէջ, անունով գրքոյկ մը հրատարակած է, ուր խօսելով Հաճընի, Մարաշի, Ուրֆայի եւ Այնթապի կռիւներու մասին գրեց թէ այդ բոլոր դէպքերուն մէջ մեղաւոր են Հայերը, որոնք Հաճընի մէջ, բազմաթիւ մահմետականներ անհաւատալի տանջանքներու են ենթարկած, խոշտանգած եւ սարսափելի ոճրագործութիւններ են կատարած Այնթապի եւ Ուրֆայի մէջ:

Մէկ անուն միայն յիշեցինք, բազմաթիւ ուրիշներ ալ եղան քաջալերելու Թուրքին ոճրագործութիւնները:

Մուսթաֆա Քէմալ, նիւթական օժանդակութիւն կը ստանար Պերլինէն եւ Մոսկուայէն: Ան օգտուեցաւ նաեւ հրակայ պատերազմական խրեղէններէն, որ Գերմանները ամբարած էին երկրին մէջ:

Ատալիան, որ այդ շրջանին գրաւուած էր Իտալիոյ կողմէ, գլխաւոր նաւահանգիստը եղաւ պատերազմական նիւթերու ներածման: Գերմանիայէն գնուած զինամթերքը կը փոխադրուէր Սեւ ծով, Սովետներու կողմէ:

Անգլիոյ բռնած հակաֆրանսական դիրքը եւս եկաւ օժանդակելու Թուրքերուն, թէեւ պէտք է խոստովանիլ որ անոնք արդարացի կերպով քննադատելի կը գտնէին Ֆրանսայի զինուորական ուժերու անբաւարարութիւնը որոնք պատճառ կը դառնային միշտ տեղի տալու թշնամի ուժերու առջեւ, երբ իրենք Պաղեստինի մէջ, պէտք եղածէն աւելի ուժ կեդրոնացուցած էին եւ կը տիրապետէին կացութեան:

Ֆէյսալ Թագաւորը եւս, Դամասկոսի մէջ վերապահ դիրք ցոյց կուտար Ֆրանսացիներուն հանդէպ:

1920 Մարտ 15ին, Սան Ռէմոյի համաձայնագիրը ոտնակոխելով, Իտալացիք կը պարպէին Ատալիան ու Ալէֆին, այսպէսով ոչ միայն ճեղք մը կը բանային դաշնակից բանակներու մէջ, այլեւ վտանգի տակ կը դնէին յունական բանակը Իզմիրի մէջ, եւ ի վերայ այսր ամենայնի, Թուրքերու կը ձգէին պատերազմական իրենց բոլոր զինամթերքը առատաձեռնօրէն:

Այս բոլոր չարաբախտ իրադարձութիւնները պատճառ դարձան եւ օգնեցին քէմալական ուժերուն, եւ ի վերջոյ Ֆրանքլէն Պույոն մը պիտի գար մահացու հարուածը տալու տարաբախտ Կիլիկիոյ: «Երբոր բացուին դռներն յուսոյ եւ մեր

ԵՐԲ ԾՅԼԵԽՅ ՁԵ՛Ն ՄԻՐԵՐ

— Ես կ'ըսեմ քի օղ պիտի բերէ, կ'ըսէր աղջիկը, գիտնալով թէ իր ճերմակ այտերուն վրայ ի՛նչքան պիտի վայլէր ոսկիին ցոլքը:

Բայց ահա Խաչիկ թերեւս չուզելով փոխ դրամ առնել զարդարանքի համար, թերեւս չգիտնալով թէ օրէնք է տեղկա նշանածներու մէջ ու թերեւս պարզապէս համարձակած չըլլալուն՝ պարապ ձեռքով եկեր էր Կաղանդը շնորհաւորելու: Իրաւ է թէ այդ իրարու յաջորդող տօնական օրերուն բոլոր ծախքերը ճոխութեամբ հոգացեր էր, ինքզինքը այլեւս տունէն համարելով տասը կտոր եղեր, տունը տեղը հազար բարիով լեցուցեր էր եւ նոյնիսկ Նաւակատիքին համար մեծ նեղութեամբ հազուագիւտ կարմրախայտներ ղրկեր էր, բայց այս բոլորը Երանիկ հանըմին աչքին չէին երեւար:

Հպարտ կին էր, եւ կը փափաքէր որ դրացիներու, բարեկամներու ցուցնէր աղջկանը Կաղանդի նուէրը, ու պարծենար․ քիթը կախ էր արդէն Խաչիկին պէս փեսացու մը ունենալուն, գոնէ անանկ բան մը ընէր որ ամէնքը առաջքնին նայէին, լեզունին իրենց քաշէին: Իր յուսախաբութիւնը անյաղթելի արհամարհանք ներշնչեր էր իրեն Խաչիկին նըկատմամբ․ կը յիշէր որ ինք շնորհքով մարդու զաւակ էր, հայրը սխահճի էր եւ ոչ միայն երկու խալֆա ունէր ձեռքին տակ, որոնք անընդհատ եազմանեներուն սեւ գծագրութիւնը կը կոխէին, այլ նաեւ ինքը կը գծագրէր նոր կաղապարներու օրինակներ ու կը փորէր փայտի վրայ, իր գործին բերումով ուղղակի յարաբերութեան մէջ ըլլալով եազմայի վաճառականներու հետ՝ աւելի նրբացած բարքեր ունէր:

— Տուներնիս տեղերնիս կարգ կանոն ունէր, մարս ժամ երթար նէ քիպարի կնիկ կը գիտնային․ թօփ շալը կոնակը, բոզակները տեղը… Բախտերնիս վար անցնի՛… մեր օրին եկաւ նէ ամէն բան փճացաւ․ հօրս սիրական աղջիկն էի, կարգուեցայ, փայս առի, օր մը օրանց ունեցածներուս վրայ չխնդացի, հարդ մէկիկ մէկիկ տարաւ կերաւ…

Մարտիկ տայի որ արեւոտ օդէն օգտուելով դուրս ելած էր, այդ պահուն պարտէզին կիսաբաց դռնէն եկաւ խոհանոց մտաւ եւ ձեռքի օղին շէշը Եփիմէին յանձնելով ըսաւ քրոջը․

— Հերի՛ք է… Երանի՛կ, հերիք է, Աստուած պիտի սրդողցընես:

Շաբաթէ մը ի վեր նոյն գանգատները եւ նոյն խոժոռ դէմքերը տեսնելով տունին մէջ՝ ալ ձանձրացեր էր․ չէր հասկընար թէ քարի կտորի մը համար կարելի՞ էր այդքան իրար անցնիլ եւ երբեմն ինքնիրեն կը մրմնջէր․

— Կնիկ ըսածդ ի՛նչ աճայիպ է…

Բայց այդ պահուն, ալ համբերութիւնը հատաւ եւ Եփիմէն ցուցնելով աւելցուց․

— Զօճուխին ալ մեղք է, կերած պատառ մը հացը հարամ կ'ընես, արցունքը կը թափիս:

— Ե՞ս արցունք թափել կուտամ, ինծի պէս բախտսըզ եղաւ, հալխուն աղջիկներուն, կնիկներուն կը նայիմ կը զարմանամ․ Աստուած մինակ մերինը շատ կը տեսնայ․ կամպայենց աղջկանը նայէ, ոտքէ ինկած չարըխ կ'ըլմանի, խարկան կոցէ նէ միս չի հասնիր բերանը, ամա նշանածը թէք քարով մատնի մը բերեր է:

Մարտիկ տայի կրկին բերանը բացաւ պատասխանելու, խօսակցութիւնը ճշմարիտ կռիւի մը պիտի փոխուէր եւ արդէն Եփիմէ յուսահատ նայուածքներ կ'ուղղէր մօրը եւ մօրեղբօրը, երբ յանկարծ ամէնքը մէկ մնացին:

— Վարպետն է, ըսաւ տային զարմացած:

— Վեր հրամմէ, Յակոբճան աղա, շտապեց Երանիկ հանըմ գողնոցին սրբելով թաց ձեռքերը:

Դրանը մօտ, հօրին առաջքը, Եփիմէ ապաները կը լուար․ երիտասարդ աղջիկը ուժեղ բազուկներով կը հանէր թըրջած եւ խէժով ու ներկով թանձրացած ապաները ջուրին մէջէն եւ կը զարնէր զանոնք քամելու համար․ իր ճերմակ թեւերը հակառակ աղտոտած ըլլալուն՝ արեւին տակ կը ստանային այն ջերմին երանգը որ իրենց յատուկ էր․ հօրէն նոր քաշուած ջուրը գաղջ ըլլալուն՝ գոլորշիի նրբին մշուշ մը թաց թեւերուն եւ քամած ապաներուն վրայէն բարձրանալով ցուրտ օդին մէջ, դինքը կը պարուրէր շղարշի պէս, իսկ չէկ աղուամազերը թեւերուն եւ ծոծրակին վրայ կը փայփլէին ոսկի փոշիի նման: Սիրտը կոտրած ըլլալով անիկա կ'ուզէր իր տխրութիւնը ծածկել վարպետէն եւ դէմքը դէպի պարտէզ դարձուցեր էր, բայց կատարած գործին պահանջումներուն համեմատ կը ծռէր ու կը կանգնէր եւ զօրեղ մէջքը անգամ մը կորանալով ու անգամ մը ձըգտելով իր հանդրիճած կիսագգեստին ծալքերուն ընդմէջէն կ'ուրուագծէր կողերը ու սրունքները:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(8 – Շար․)

ՀԱՅՐՍ՝ ՌԸՆՈՒԱՌ

Ստորեւ կուտանք յօդուածը զոր գրած է ծանօթ բեմադիր Ժան Ռընուար 1963ին, նուիրուած իր հօր՝ Օկիւսթ Ռընուարի՝ նկարչութեան հսկաներէն մէկը:

Մեր տան հին գրասեղանի մը դարակին մէջ կը պահեմ հօրս զոյգ մը ձեռնոցը, գորշ, շատ նուրբ կաշիէ, չափազանց փոքր, որ զարմանալի կը թուի այդ մարդու մը ձեռքերուն համար:

Վերստին դիտելով այս ձեռնոցները, կը յիշեմ 1915ի գարունը, երբ Գավարնիացի լաւ նշանաւոր գինուոր մը վիրաւորեց ոտքս, որուն համար երախտապարտ եմ, որովհետեւ այդ վէրքը պատճառ եղաւ որ փոխադրուիմ Փարիզի հիւանդանոցը, եւ հայրս, որ 75 տարեկան էր, մօտս փոխադրուեցաւ:

Երբ կառքը Պուլըվառ Ռոշըշուարի վրայ մեր տան առջեւ կանգ առաւ, նշմարեցի ծաղկավաճառը իր կառքին անիւին յենած: Եւ ահա հօրս մօտէլներէն «Հացագործուհին» որ երբ բացաւ դուռը ճիչ մը արձակեց, տեսնելով զիս անթացուպերով, իր կարգին երեւցաւ «Խոշոր Լուիզը»՝ մեր խոհարարուհին: Երկու կիները համբուրեցին զիս:

Հայրս ինծի կը սպասէր իր թաւշոտ բազկաթոռին մէջ: Տարիներէ ի վեր չէր քալեր այլեւս: Քիչ մը աւելի կծկուած տեսայ զինք, քան երբ ճակատ մեկնեցայ: Ձեռքերը անհուելի կերպով ձեւազեղծ եղած էին: Յօդացաւերը բթամատը ափը փակցուցած էին, իսկ միւս մատները դաստակին:

Կը նկարէր, ինչպէս միշտ, այդ օրուանը վարդերու վրայ աշխատանք մըն էր: Իր կծկուած մատները դրեթէ չէին բռներ վրձինը:

Սանդուխին գլուխէն լսած էր դալս, եւ երջանկութենէն կը ճառագայթէր: Վրձինը երկարեց Խոշոր Լուիզին եւ ըսաւ ինծի.

— Ուշադրութիւն, որ չսահիս. քեզ

լու ընդունելու համար դռնապանը փայլեցուց տախտակամածը, մահացու է:

Համբուրեցի հայրս: Մօրուքը թաց էր, ծխել մը ուղեց: Վառեցի:

Հօրս մօտ մնացի ամբողջ շաբաթներ: Քովիկը կը նստէի, մօրս պզտիկ վարդագոյն բազկաթոռին մէջ եւ կը դիտէի նկարելը:

Դադարի պահուն կը խօսակցէինք, իր երիտասարդութեան, կիներու մասին: «Ոտքի ելած չէի տակաւին երբ արդէն կը սիրէի կիները» կ'ըսէր: Կը խօսէինք մօրս մասին, որուն «քալուածքը այնքան թեթեւ էր որ խոտին վրայ կը կոխէր առանց վնասելու»: Վերջերս պատահած մօրս մահը խորապէս ազդած էր իր վրան: Կը խօսէինք նաեւ իր նկարներուն մասին: Կը յայտնէր իր հրճուանքը կեանքի, լոյսի եւ գոյնի հանդէպ:

Այս թուականին էր, որ սկսայ աւելի լաւ ճանչնալ հայրս, անոր հանճարը եւ կորովը: Ահա թէ ինչո՛ւ վէրքիս համար երախտապէտ ըլլալու պատճառ ունէի, որ մեզ միացուց: Զինադադարէն ետք միշտ իր քովը մնացի:

Հօրս վերջին տարիները — երբ արդէն աշխարհահռչակ դարձած էր, յաղթական տարիներ եղան: Հակառակ անոր, որ անցեալին քննադատուած էր եւ շատ յաճախ ալ անարգուած իբրեւ առաջին տպաւորապաշտներէն, բայց այս թուականին արդէն ամբողջապէս չինուած էր համբաւը: Նկարավաճառները ձեռքէ ձեռք կը խլէին իր գործերը եւ ամէն տեղ մեծ թանգարանները լայն բացին իրենց դուռները: Ամէն երկրէ եւ ամէն ցեղէ երիտասարդներ դէպի Քանեը կը ճամբորդէին, այն յոյսով թէ կրնային մօտենալ վարպետին, գոնէ քանի մը երկվայրկեանով: Չէր մերժեր այս մեծարանքները: Երբ խօսակցութիւնը դառնար զինք գովելու մասին, Ռընուար իսկոյն իրենց տեղը կը նստեցնէր, «Ես հանճա՞ր, ի՛նչ կատակ», կ'աւելցնէր, «միակ փրկութիւնը մշակի մը նման աշխատիլն է եւ մեծութեան պատրանքներով ինքզինք չսնուցանել»:

Հակառակ հիւանդութեան, չափազանց շատ կ'արտադրէր: Առողջանելէ աւելի նկարել էր իր կեանքին նպատակը:

Երբ սկսան իր յօդացաւերը, ինքզինք ֆիզիքական մարզանքի տուաւ: Վեց սանթիմեթրնոց կաշիէ գնդակներ կը նետէր կը բռնէր: Ասկէ զատ մեզի վառելու փայտ հայթայթող Օվեռնիացիէն խնդրեց, որ բերէ պզտիկ 20 սանթիմեթր երկայնութեամբ փայտիկ մը, զոր ինքն իսկ յղկեց ուշադրութեամբ: Փայտիկը վեր կը նետէր, կը դարձնէր օդին մէջ եւ կը բռնէր, յաճախ փոխելով թեւը: «Ձեռքերով է որ կը նկարենք» կը կրկնէր: Կը պայքարէր ձեռքերը պահելու:

Անդամալուծութիւնը յառաջանալով, ձգեց գաւազանը, եւ անթացուպ գործածեց, յետոյ ալ թաւալոտ բազկաթոռ:

Վայրկեան մը յոյսեր ունեցանք թէ կրնար դարմանուիլ: Վիէննացի մեծ մասնագէտ մը կանչեցինք: Հայրս սիրեց այս բժիշկը, որովհետեւ կենսունակ էր, խելացի էր եւ չէր հասկնար նկարչութենէ: Խոստացաւ որ անդամալոյծը պիտի կըրնար գործածել ոտքերը: Հայրս խնդաց, ոչ թէ իբրեւ անհաւատ, այլ իբրեւ փիլիսոփայ: Բայց խոստացաւ կուրօրէն հետեւիլ բժիշկին պատուէրներուն: Նախ պէտք էր ուժեղնալու կանոններուն հետեւիլ: Ամիս մը ետք Ռընուարի թուեցաւ թէ աւելի կայտառ էր: Առաւօտ մըն ալ բժիշկը եկաւ եւ յայտարարեց թէ ատենը եկած էր որ քալեցնէր հիւանդը:

Ռընուար իր աշխատանոցը նստած էր, պատկերակալին առջեւ: Ծունկերուն վրայ էր գունատախտակը (փալէթ): Ծառան հրեց բազկաթոռը, որպէսզի բժիշկը կարենար հիւանդին առջեւ կենալ:

Բժիշկը բազկաթոռէն վեր վերցուց հայրս: Ռընուար երկու տարիէ ի վեր առաջին անգամն ըլլալով ոտքի կանգնեցաւ եւ իր շուրջը դիտեց մեծ հաճոյքով: Բժիշկը ազատ ձգեց: Հայրս, վար չինկաւ երբ իր սեփական ուժերուն վրայ մնաց: Բժիշկը հրամայեց որ քալէ: Իր բոլոր ուժերը հաւաքելով, Ռընուար մէկ քայլ առաւ: Դժուարութեամբ կը վերցնէր ոտքը գետնէն, որ մագնիսի պէս իրեն կը քաշէր: Երկրորդ քայլ մը եւս առաւ, պատկերակալին շուրջը դարձաւ եւ վերստին վերադարձաւ դէպի իր հիւանդի բազկաթոռը: Տակաւին ոտքի էր երբ դարձաւ դէպի բժիշկը, որ զինք կը դիտէր:

— Կը հրաժարիմ, ըսաւ, ամբողջ կամքս կ'առնէ եւ նկարելու համար այլեւս կամք չեմ ունենար:

Նստաւ եւ այլեւս երբեք ոտքի չելաւ: Այնուհետեւ քանի տանջանքը անտանելի կը դառնար, այնքան աւելի ինքզինք կուտար նկարչութեան:

Քանեի մեր ամառնային բնակարանին մօտ, պարտէզին վրայ աշխատանոց մը ունէր: Հայրս կը հմայուէր բլուրներուն վրայ ձիթենիներու շարքով գեղեցիկ տեսարանին վրայ: Մեզմէ երկու հոգի ամէն օր աշխատանոց կը տանէինք եւ իրիկունը կը վերադարձնէինք աթոռակով:

Հակառակ շարժելու իր դժուարութեան, գիւտ մը ըրած էր աւելի լայնածաւալ գործի վրայ աշխատելու: Մէկ մեթր 50 լայնութեամբ եւ երկու մեթր երկարութեամբ կտաւ գամել տուաւ երկայն տախտակին վրայ կոթով մը կը դարձնէինք վարի գլանը, որ կտաւը վեր կը հանէր եւ ցոյց կուտար այն կէսը, որուն վրայ Ռընուար կ'ուզէր աշխատիլ, իր աչքին եւ ձեռքին հասողութեամբ:

Ըսուեցաւ եւ գրուեցաւ թէ վրձինը Ռընուարի ձեռքը կը կապէին: Բոլորովին ճիշդ չէ: Ճշմարտութիւնը այն է, որ մորթը այնքան փափկացած էր որ վրձինին կոթին շփումը կը վիրաւորէր ափը: Այս անպատեհութեան առաջքը առնելու համար կտոր մը դնել կուտար ափին մէջ:

Մեզմէ մէկը կը պատրաստէր գունատախտակը, իսկ մօտէլը, որ շատ յաճախ երիտասարդ գեղջկուհի մը կ'ըլլար, կը տեղաւորուէր բազմերանգ խոտերուն վրայ: Մէկիկ մէկիկ անոր կ'անցընէինք վրձինները, որոնց պէտք ունէր: Այնքա՜ն կը տառապէր երբ թեւը կ'երկնցնէր եւ վրձինը թէրէպէնթինի մէջ կը թաթխէր, պէտք կ'ըլլար որ շարունակելէ առաջ քանի մը երկվայրկեան սպասէր, թէեւ մինչեւ վերջին շունչը թեւը երիտասարդ մարդու մը թեւին չափ ամուր մնաց եւ երբեք նեցուկի վրայ չյենեցաւ: Տակաւին աչքիս առջեւն է երբ նկարին վրայ պզտիկ ճերմակ կէտ մը կը դնէր, գնդասեղի գլխու մեծութեամբ: Նպատակն էր նշանակել ցոլք մը մօտէլին աչքին մէջ: Վրձինը կ'երթար առանց վարանումի, ինչպէս նետաձիգին գնդակը իր նշանակէտին: Հայրս կը նկարէր այս պայմաններուն տակ «Լէ Կռանտ Պէնէօզ»ը, որ Լուվրի մէջ կը գտնուի եւ շատերու կարծիքով անոր կեանքի վերջին շրջանին լաւագոյն գործերէն մէկն է:

Ճոխութեան արտակարգ յորդում մը կը տարածուի իր վերջին նկարին մէջ: Այդ օրը Նիս գացած էի: Թոքատապի մը հետեւանքով դուրս չէ ելեր հայրս: Խընդրեր է որ իրեն տան գոյներու տուփը եւ վրձինը: Սկսեր է նկարել պարտէզէն նոր քաղուած հովածաղիկներ (անէմոն) անօթի մը մէջ: Ժամերով ինքզինք նոյնացուցեր է ծաղիկներուն հետ, մոռնալով ցաւերը: Յետոյ նշան ըրեր է որ վրձինը առնեն եւ Խոշոր Լուիզը լսեր է որ ըսեր է.

— Կարծեմ կը սկսիմ բան մը հասկնալ:

Այս գիշերն իսկ մեռաւ: 78 տարեկան էր:

Թ. Ա. Թ.

երկրէն փախ տայ ձմեռ» գրեց Նահապետ Ռուսինեան:

Բացուեցան յուսոյ դռները պաշտելի Կիլիկիա, դժբախտաբար կարճատեւ եղաւ, վատ թշնամին եկաւ կրկին փակել զայն:

Սակայն, ոչ մէկ յուսահատութիւն:

Հայութեան ծրագրուած, վճռական ու միասնական ջանքերով ու խորունկ հաւատքով, վստահ ըլլանք, հաւանաբար մենք չտեսնենք, սակայն օր մը կրկին, Կիլիկիան «պիտի փայլէ իւր քաղցրիկ օրերը»:

Պ. ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Հացկերոյթի մը ընթացքին, շատ փոքր գաւաթով մը գինի մեծարեցին գինովի մը: Գինովը շատ ախորժաբեր գտաւ ըմպելին եւ հարցուց.

— Շատ աղուոր գինի մըն է այս... արդեօք քանի՞ տարուան է:

— Հարիւր տարուան:

Մարդուկը այս անգամ ալ իր դէմ դըրուած մանրիկ բաժակը ցոյց տալով ըսաւ.

— Մեղք, տարիքին համեմատ հասակը շատ կարճ մնացեր է...:

×

Օր մը Մարսիլիացիի մը հարցուցին.

— Մարսէյլի ձեր նաւահանգիստը շա՞տ մեծ է:

— Մեծն ալ խօ՞սք է, պատասխանեց մեր մարդուկը: Հայրս ծովային վարժարանը աւարտելէ յետոյ, երբ Բ. նաւապետ պաշտօնի կոչուեր է փոխադրանաւու մը մէջ: Եւ երբ նաւը նաւահանգիստին մէկ ծայրէն ճամբայ ելլելէ յետոյ հասեր է միւս ծայրը, հայրս արդէն իսկ հասած է եղեր հանգստեան կոչուելու տարիքին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (133)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Մենք չենք ստորագրեր չըսինք, դիտել տուաւ Մարտիկ աղա, մենք ըսինք, որ թող մէյ մը ուրիշները ստորագրեն, ետքը ուրիշ բան մը կ'ընենք:

— Ուրեմն կը խոստանա՞ք, որ միւսները ստորագրելէ ետքը դուք ալ պիտի ստորագրէք:

— Մէյ մը թող ուրիշները ստորագրեն:

— Էրիկս իրաւունք ունի, միջամտեց Հոռոփիկ, նախ ուրիշներուն ստորագրել տուր, եթէ Մարտիկ աղան ստորագրէ ամէնէն առաջ, աղէկ չի փախչիր...

— Ի՞նչ կ'ըլլայ որ, հարցուց ուսուցիչը:

— Բան մը չըլլար, բայց վերջապէս բռնած խանութը ժամուն ախարէթն է...

— Է՛յ, Ակոբճան աղան ալ ժամուն կալուածը վարձած չէ՞ եա՛, գոչեց Թորգոմ:

— Ես ալ ինծի համար հարկաւ հաշիւ մը ունիմ, պատասխանեց ոսկերիչը:

Ուսուցիչը տեսաւ, որ անկարելի է համոզել այդ երկու մարդիկը. Թուղթը պըլլեց, գրպանին մէջ տեղաւորեց եւ ոտքի ելաւ:

— Նստեցէք, կերակուրը միասին ուտենք, առաջարկեց տիկինը:

— Չէ, շնորհակալ եմ, պատասխանեց ուսուցիչը սրտնեղութեամբ, ուրիշ երթալիք տեղեր ունիմ:

— Կարծեմ մեր միսսին բարկացաւ, ըսաւ տանտէրը:

— Ի՞նչ իրաւունք ունի նեղանալու, ըսաւ Ակոբճան աղան, սանկ բանը զոռով չըլլար:

— Բարկանալու բան չկայ, ըսաւ Թորգոմ եւ ներկաները բարեւելով դուրս ելաւ:

Այս առաջին ձախողանքը թէեւ կատարեալ անակնկալ մըն էր, այսուհանդերձ չյուսահատեցուց ուսուցիչը:

Փողոց ելլելով ինքն իրեն ըսաւ.

— Սիմոն աղային երթամ, անիկա առանց դիտողութեան կը ստորագրէ:

Սիմոն աղա սարաֆ էր, եւ քիչ մըն ալ վաշխառու, ամուսնացած եւ չորս զաւակներու տէր, որոնք թաղին վարժարանը կը յաճախէին: Բաւական դրամ ունէր եւ այդ դրամը իրեն տեսակ մը յոխորտ ամբարտաւանութիւն տուած էր, ինք որ իր չքաւորութեան օրերուն քծնող ու սողացող բնութիւն մը ունէր. իր սիրելագոյն զբաղումն էր քննադատել ինչ որ ըլլար թաղին մէջ, միշտ ընդդիմադիր եղած էր օրուան Թաղական Խորհուրդին, բայց այդ ընդդիմադրութիւնը խօսքէ անդին չէր անցներ եւ երբեք գործնական ճամբու մէջ չէր մտներ: Մասնաւոր համակրանք մը ունէր պարոն Թորգոմին հանդէպ, զայն հովանաւորելու ձեւ մը կ'առնէր յաճախ: Ասոր փոխարէն կը պահանջէր ուսուցիչէն, որ մասնաւոր հոգածութեան առարկայ ընէ իր զաւակները:

Յաճախ ըսած էր պարոն Թորգոմին.

— Եթէ բանի մը պէտք ունենաս, մի քաշուիր, բացուէ ինծի, ես քեզի շատ կը սիրեմ, գիտես եա:

Ուսուցիչը վստահօրէն զարկաւ սարաֆին դուռը, կինը եկաւ բանալու:

— Էֆէնտին հո՞ս է, հարցուց Թորգոմ:

— Հրամմեցէք, հոս է:

— Վայ, դո՞ւն ես, միսիւ Թորգոմ, աղէկ որ եկար, ես ալ քեզ տեսնել կ'ուզէի, գոչեց սանդուխին գլխէն Սիմոն աղան:

Յուսալից, Թորգոմ վեր ելաւ:

— Ազբար, սա ի՞նչ խայտառակ մարդիկ են եղեր մեր թաղականները, պոռաց սարաֆը իր հիւրը սենեակ առաջնորդելով, ալ ուրիշ բան չգտա՞ն ընելիք, էն առաջ քեզ ճամբեցին... վա՛յ, անպիտաններ... խաչ որ, երբ լսեցի, խաֆայիս թասը դարձաւ, կարծես թէ ուղղակի ինծի դէմ բան մը ըրած էին: Ասիկա պարզապէս Մարգար էֆէնտիին կերած խալթն էր:

— Այնպէս է, հաստատեց ուսուցիչը:

— Որովհետեւ իրեն դէմ էիր, վրէժ կը լուծէ կոր: Ասանկ խայտառակութիւն կ'ըլլա՞յ:

— Կ'ընեն կոր, ի՞նչ պիտի ընես:

— Ինչ պիտի ընեսը ի՞նչ է, անոնց հախէն գալու է, գիտե՞ս եթէ ես քու տեղդ ըլլամ նէ, ի՛նչ կ'ընեմ:

— Ի՞նչ կ'ընես, Սիմոն աղա:

— Հիմա պիտի ըսեմ, շատ աղէկ ըրիր, որ եկար, եթէ չգայիր, լուր պիտի ղըրկէի եւ կանչել տայի, որովհետեւ ժամանակ կորսնցնելու չէ, անմիջապէս գործելու է: Հիմա զիս մտիկ ըրէ...

— Խօսեցէք, Սիմոն աղա, մտիկ կ'ընեմ:

— Անմիջապէս բողոքագիր մը կը գրես, սանկ հանրագրութեան պէս բան մը, ամա զօռլու...

— Է՛յ, ըսաւ ուսուցիչը թեթեւ մը ժպտելով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Հրաչ Կոթողեան, Տէր եւ Տիկին Վահանիկ Կոթողեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կոթողեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օրմանճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկակ Ծատուրեան եւ զաւակները, Վրոյր, Արուսեակ եւ Հերմինէ Մաղմանեան (Լիբանան), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Անդրէասեան եւ զաւակներն ու թոռները (Երեւան), այրի Տիկին Արմինէ Խաղատեան (Երեւան) զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Անդրէասեան, այրի Տիկին Անժէլ Մանտալեան եւ զաւակները եւ Վէզիրեան ընտանիքը խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԳԱՅԵԱՆԷ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ
(ծնեալ Կոթողեան)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 13ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Օգոստոս 19 ժամը 10ին Անիէռի հին գերեզմանատունը (Ռիւ տիւ Մենիլ):

Ոչ ծաղիկ ոչ ծաղկեպսակ:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Հ. Կոթողեանի:

ՌՈՄԱՆ.— Այրի Տիկին Լեւոն Զիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկին Արման Զիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Զիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Զիլինկիրեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Զաքարեան զաւակներն ու թոռները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր՝

ԼԵՒՈՆ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 14ին 73 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Հինգշաբթի Օգոստոս 17ին ժամը 14·30ին Ռոմանի Քոլեժիալ Սէն-Պեռնար եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Մուշեղ Ճիէրճեանէ (Մոնաքօ) տասը հազար (մէկ միլիոն հին փրանք) շէնքին նորոգութեան համար:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Նէնէթ Յովհաննէսեան եւ զաւակները, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆՇԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ
(Դատեմցի)

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգիստ կատարել կու տան Կիրակի 20 Օգոստոս, Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ, 92, Ռիւ տ'Օպանեը:

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վալանսէն ընկ. Գէորգ Քիրէճեան, խորապէս ազդուած իր դասընկերոջ՝

Լեւոն Յովհաննէսեանի

մահէն, կը խոնարհի իր թարմ շիրմին առջեւ եւ փոխան ծաղիկի 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ
ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 14էն 28

Կազմակերպիչ՝

ՍԵՒԱՆ

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON

Tél. : 60-13-66

Խումբին կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Յետագային՝ մանրամասնութիւնները

Օրեր եւ Ժամեր

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ ՀԱՄՈՅԹԸ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Հեռատեսիլի Ա. կայանէն Սայաթ-Նովա զուսանական համոյթը պիտի ներկայանայ էփինէյ եւ Կոէնյարտ յայտագրին մէջ՝

Չորեքշաբթի, Օգոստ. 23, ժամը 18·40 Ա. կայան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ՊՈՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի 20 Օգոստոսին, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳԵՂԱՄ ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Պատարագ ժամը 10ին: Պատարագէն ետք կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

Imprimerie Spéciale
du Journal «Haratch»
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՅՐԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի օդակայանէն՝

Մեկնում Կիրակի 15 Հոկտեմբեր 1972
Վերադարձ Երեքշաբթի 31 Հոկտ. 1972
Ծախսերու ընդհանուր մասնակցութիւն 1500 Ֆր.

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝

Պոմոն՝ Հայր Գեղամ Վրդ. Հեռ. 51-73-50
Սէն-Լու՝ Տէր Շահան Քհյ. 47-97-13
Պլ. Օտտօ՝ Տէր-Նշան Քհյ. 50-18-23

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ - ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ «Նուպարեան» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Ուրբաթ 1 Սեպտեմբերին:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Հայկանոյշ (այժմ՝ Շաքէրեան) կը փնտռէ իր քոյրը, որ կորսնցուցած է աքսորի ատեն: Բնիկ Մարզուանցի, մօրը անունը՝ Ագապի, հօրը անունը՝ Յակոբ, քրոջը անունը՝ Ենովա: Մայրը եւ քոյրը կորսնցուցած է Տէր-Զօրի ճամբուն: Մականունը չի գիտեր: Եթէ լուր ունեցող կայ դիմել՝ Տիկին Հայկանոյշ Շաքէրեանի՝

H. L. M. Mas de Cornavent 23
69 - DECINES (France).

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ
ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանքի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու գիշերօթիկ եւ փոքրիկներու կառտըռի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 - 73 տարեշրջանին համար:

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան: Հեռաձայն 985-01-79:

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յուլիս 15էն ի վեր եւ մինչեւ Օգոստոս 31, ամէն օր ժամը 10·30էն 12·30 եւ 14·30էն 19·30:

ԳԱՌԶՈՒԻ

փորագրութիւնները եւ վիմագրութիւնները կը ցուցադրուին .—

Le Bateau Lavoir
50, rue Louvel et Brière
TOUQUES (14)

Ցուցահանդէսը կազմակերպած է Փիէր տը Թարթաս, «Գարզու փորագրիչ եւ վիմագրող» հատորի հրատարակութեան առթիւ:

ՇԱԲԱԹ
19
ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI
19 AOUT
1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

LE NUMÉRO 0,70 F.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.492

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.492

ՀԱՅՐԵՆԻ ՔԵՐԹՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

—o—

Քանի մը տող ալ հայրենի քերթողութեան եւ Հրաչեայ Յովհաննիսեանի վկայութիւններուն մասին։

Խօսելով Հայաստանի իր գրչակիցներուն հետ, յօդուածագիրը գիտել կուտայ թէ « թեմատիկայի անձկութիւնից » եւ «միալարութիւնից» կը տառապի հայրենական բանաստեղծութիւնը. փոխանակ «ճաղաճացիական շունչով» հարստանալու եւ «իր հորիզոնները մեծացնելու»՝ կը դիմէ դէպի «փամիլիարութիւն»...։

Ընթերցողը հաւանօրէն աւելի լաւ ըմբռնէ իր մեղադրանքները, եթէ դէթ քանի մը պարբերութիւններու մէջբերումով փորձենք պարզաբանել այս բացատրութիւնները։

Ահա թէ ի՛նչ կ՚ըսէ.

— «Նոյնիսկ մեր ամենատաղանդաւոր բանաստեղծների ստեղծագործական աշխարհում՝ վերջին տարիներին նկատւում է ինչ որ թեմատիկայի նեղացում, բովանդակութեան սղութիւն։ Արժանին մատուցանելով հայրենիքի եւ հայրենի բընաշխարհի թեմաների վարպետ մարմնաւորմանը, կ՚ուզենայինք մեր պոէզիան տեսնել այդ սահմաններից դուրս եկած։

«Պիտի լայնանայ մեր բանաստեղծութեան հնչեղութեան գամման։ Հայրենի ձորերից ելնելու, լայն հորիզոններին աչք նետելու, ազգային – պատմական ոլորտներից բացի՝ աշխարհի եւ մարդկութեան ճակատագրով հետաքրքրուելու իրական յղացումները պէտք է դառնան ստեղծագործական իրական մարմնաւորումները»։

Ակա՛նջը խօսի Գէորգ Էմինի, որուն գրոյցը՝ Պոսթընի մէջ, նաեւ ա՛յս կէտին կ՚առընչուէր, երբ կը խօսէր հայ քերթողութեան արդիացման կենսական նշանակութեան մասին։ Իր վերջին գրքին ընթերցումներ կատարելով, բանաստեղծը գիտել կուտար թէ հայ ժողովուրդը կշտացա՛ծ է կարօտախտէ, ա՛խ ու վա՛խէ, Վան ու Սեւանայ լիճ երգելէ, Սասունցի Դաւիթ եւ Մասիս ողեկոչելէ։ Մարդկութիւնը կը խոյանայ դէպի անջրպետ, սակայն մենք մեր սահմանափակ հորիզոններէն անդին սեւեռելու փորձը չենք ըներ տակաւին...

Անշուշտ ա՛յս կէտին մէջ եւս յառաջապահներուն արդար հաստատումը բաւական չէ հայ քերթողութեան ընթացքը պատշաճեցնելու ժամանակի պահանջներուն։

Մենք աւելի՛ով համաձայն ենք Յովհաննիսեանին ու Էմինին եւ չատոնց գիտել տուած ենք թէ հայրենական քերթողութեան հայեցի շունչն ու բոյրը սիրելով հանդերձ, ապրում ու ոգի՛ ոգջունելով հանդերձ այդ ստեղծագործութեանց մէջ, որակը եւ ներշնչումի հորիզոնները կը նկատենք սահմանափակ։ Երբեմն նոյնիսկ աղքատ ու ձանձրալի...

Նկատի պէտք է ունենալ սակայն, որ «փամիլիար»ութեան եւ «թեմատիկայի անձկութեան» երեւոյթները մեծ չափով հետեւանք են խորհրդային գրական վարդապետութեան եւ ստեղծագործական երկունքի «ղեկավարեալ» դրութեան։

Խորհրդային գրողները « կուսակցութեան հաւատարիմ օգնականներու » դերին եւ « Պետութեան ու սոցիալական իրականութեան պտուտակները լինելու » պարտադրանքին ենթարկելով, Համայնավար կուսակցութիւնը քարոզիչներու վերածած է զանոնք. արհեստով եւ ի պաշտօնէ «պրոպագանդիստ»ներու։

«Հորիզոնի մեծութիւն եւ լայնութիւն» ու «ժամանակին շունչը դառնալու վարպետութիւն» կրնան ունենալ կոչումով գրագէտները միայն. այն իսկական տաղանդները՝ որոնք գիտեն խորանալ, տեսնել, զգալ, ապրիլ, մտածել եւ ապրումը վերածել բառի, մտածումը՝ հաղորդական երգի։ Մինչդեռ, ապրող ու ստեղծագործող հարիւրաւոր գրողներու բացարձակ մեծամասնութիւնը զուրկ է այդ տաղանդէն։

Թղթատեցէ՛ք Հայաստանի պարբերական մամուլը եւ հազարաւոր էջերու մէջ ... տասնեակներ միայն կրնաք գտնել « գրականութեան » չափանիշներուն տակացող։

Դուք կրնաք հազար պատուէր ու հրահանգ տալ «բանաստեղծութիւն» թոթովող չնորհունակ գրիչներու՝ որպէսզի նմանին... Հայնէին, Լերմոնտովին, Էլիւառին, Լորկային, կամ — ինչպէս գիտել կուտայ Յովհաննիսեան — մղուին ընդգրկելու մարդկային ընդհանուր իրականութիւնը, խոր չնչառութիւն ունենան, հեռանան ձայնի միալարութենէ, «ակտիւ վերաբերմունք ունենան ժողովրդի ճակատագրի վերաբերմամբ»...։

Ինչո՞վ, սակայն։ Գրական –ստեղծագործական ի՛նչ կարողութեամբ։ Մտքի ու հոգիի ի՛նչ տուրքով։ Ճանաչման եւ ապրումի ի՛նչ դրամագլուխով։

— «Մեր պոէզիայի մէջ, կը գրէ Յովհաննիսեան, ճնարական հերոսի վիզայով սկսեցին երեւալ բանաստեղծի պապը, դատը, հայրը, մայրը, քոյրը, եղբայրը, տղան, դուստրը, թոռն ու ծոռը։ Այդ բանաստեղծութիւններից կարելի է իմանալ գրողի ընտանեկան կազմի ստոյգ վիճակը։ Ա՛յ, սա արդէն յիշեցնում է հին լուսանկարների ալբոմները»...

Պատկերացումը չի տուկար որեւէ հերքումի. եւ որքան ալ սրամտօրէն չափազանցուած ըլլայ ոմանց համար, չի դադրիր ըստ էութեան ճիշդ ըլլալէ։

Հարց է, թէ հայրենական մամուլի մէջ տեղ գտնող կոչերն ու վերլուծականները կրնա՞ն բան մը փոխել կացութեան մէջ, երբ ստեղծագործ աշխատանքի պայմանները եւ «ղեկավարեալ գրականութեան» մը պարտադրանքները անփոփոխ կը մընան։

Հայնէն կամ Լերմոնտովը որո՛ւն կամքով ստեղծագործեցին։ Ո՞վ կը բռնանար անոնց ստեղծագործական երեւակայութեան, մտքին ու հոգիին վրայ...։

«Բարձրաձայն խոհեր» խորագիրը կը կրեն Հրաչեայ Յովհաննիսեանի վերլուծական էջերը։ Երանի՛ թէ հայրենաբնակ մեր քերթողները լսէին նաեւ յօդուածագրին մեղմաձայն ու... ներքնաձայն խոհերը՝ այս առթիւ։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒՖՔԻՐ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՄԵՌԱՒ

—o—

ԱՆՈՐՈՇ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՌԱԲԱԹԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի օր Ռապաթէն կը հաղորդէին թէ Զօր. Ուֆքիր, Ազգ. Պաշտպանութեան նախարար, ընդհ. հրամանատար արքայական գինեալ ուժերու, անձնասպան եղած է ատրճանակ պարպելով գանկին մէջ։ Այս էր պաշտօնական լուրը որ չէր համոզեր բոլորը։ Մարոքի դիւանագիտական շրջանակները կը խորհէին նոյնիսկ թէ կրնայ գնդակահարուած ըլլալ։ Ամէն պարագայի մէջ, պէտք է սպասել բուն իրողութեան տեղեակ ըլլալու համար։ Յարդ երկու վարկածներն ալ իրենց դրդապատճառները կրնան ունենալ։ Արդարեւ անկարելի չէ որ Թագաւորը քօղարկած չըլլայ իր դժգոհութիւնը եւ սաստած ըլլայ ան՝ որ Աքիրաթի վաղորդայնին խոստացած էր թէ նոր Աքիրաթ մը չի կրնար պատահիլ ու նաեւ երաշխաւոր եղած էր վերահաստատելու բանակի բարոյականը։ Այս պայմաններու մէջ տրամաբանական է որ Ուֆքիրի նման զինուորական մը, ինքզինքը նուաստացած զգալով, անձնասպան ըլլայ։ Ըստ միւս վարկածին, Ուֆքիր մասնակցած կ՚ըլլայ Թագաւորին դէմ պատրաստուած եղեռնափորձին, ու գնդակահարուած այդ յանցանքով։ Բայց այս պարագային ալ, բոլորը կը խորհին թէ եթէ Ուֆքիր նախաձեռնած ըլլար այդ մահափորձին, ձախողած չէր ըլլար։

Այս անորոշ մթնոլորտը կը տիրէ Մարոքի մէջ, ուր մինչեւ Ուրբաթ Թագաւորն ալ մէջտեղ չէր ելած եւ որեւէ ձեւով բան մը չէր ըսած իր ժողովուրդին։ Մէկ բան միայն որոշ է որ Ուֆքիր մեռած է ժամ մը գլուխ գլխի խօսելէ ետք Հասան Բ.ի հետ։ Նախապէս հեռաձայնած էր կնոջը թէ ողջ–առողջ է եւ թէ կրնայ քիչ մը ուշանալ բայց պէտք է գինքը սպասել յաջորդ առտու ժամը վեցին։ Քիչ ետք սակայն, Ուֆքիր մեռած էր։

ԺԻՒԼ ՌՈՄԷՆԻ ՄԱՀԸ

—o—

87 տարեկանին, յետ անողոք հիւանդութեան, Օգոստ. 14ին իր մահկանացուն կնքած է Ֆրանսայի մեծ գրագէտ մը՝ Ժիւլ Ռոմէն։ Թաղումը կատարուած էր արդէն Փէռ–Լաշէզ, մտերմութեան մէջ, երբ կը հրապարակուէր իր մահուան լուրը։

Ծնած 1885ին Ժիւլ Ռոմէն, բուն անունով Լուի Ֆարիկուլ, փայլուն ուսանող մը եղած է եւ գրականութեան լիսանսէն ետք անցուցած նաեւ փիլիսոփայութեան ակրեկասիոնը։ Յաջորդաբար դասախօս եղած է Պրէսթի, Լանի, Փարիզի եւ Նիսի լիսէներու մէջ, ապա 1904ին կը սկսի գրագէտի իր ասպարէզը եւ նոյնիսկ առաջին առթիւ լոյս կ՚ընծայէ քերթուածներու հատորներ։ 1913ին կը հրատարակէ սակայն իր այն վէպը «Ընկերները» (Լէ Քոփէն), որ կը մնայ իր ամէնէն տարածուած եւ սիրուած գիրքը։ Իր ծանօթ գործերն են նաեւ «Բարիկամեցողութեան մարդիկը» (27 հատոր, 1932էն 1947), «Ժերֆանիոնի Տղան», «Տարօրինակ կին մը», Տիկին Շօվըրէյի յուչերը»։ Ռոմէն նաեւ թատերգութիւններ գրած է որոնց ամէնէն ծանօթն է՝ Տոքթ. Քնոք (անմահացուած Ժուվէի կողմէ), Թատրոնի վերածած է Վոլփոնէն։ Ամբողջական գրագէտ մըն էր, մեծաքանակ արտադրող, սրամիտ, որ չատ կը սիրէր ճանիւլարներ խառնել լուրջ գործերու։ Վերջին տարիներուն կ՚աշխատակցէր Օռոռի, բայց քանի մը ամիս է արդէն դատապարտուած էր։

× Իր մահկանացուն կնքած է գրագիտուհի եւ լրագրող Տիկին Անրիէթ Փսիքարի, Էրնէսթ Ռընանի թոռը։ Հեղինակ է բազմաթիւ հատորներու, յուչերու (ճանչցած է Զօլան, Լըքոնթ տը Լիլը, Ժոզէ–Մարիա տը Հէրետիան, Բուրէն, եւայլն, եւայլն)։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ 138 հոգի ձերբակալուած են «լուրջ պատճառներով» ինչպէս կը հաստատէ տեղւոյն օրաթերթը՝ «Վեսերնի Փրակա»։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՒՆԻԽԻ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻՆ

—0—

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ (Օգոստոս 14–15) — Խորհրդային Միութեան մարզիկներու խումբին մաս կը կազմեն հետեւեալները, Հայաստանէն.— Արկադի Անդրէասեան եւ Յովհաննէս Զանազանեան կիսապաշտպաններ, Երեւանի «Արարատ»էն։ Առաջինը ունի նուրբ խաղարկութիւն եւ արագ կողմնորոշում, իսկ երկրորդը՝ գլուխի եւ ոտքի հուժկու հարուածներ ու նաեւ արդիւնաւէտ յարձակողականներ։

Մեծ յոյսեր դրուած են Երեւանցի ըսկաւառակ նետող մարզիկուհի Ֆաինա Մելնիքի վրայ։ Ան վերջերս Մոսկուայի մէջ բարելաւեց իր իսկ համաշխարհային մրցանիշը 1 մեթր 28ով, նետելով սկաւառակը 66 մեթր 76 սանթիմեթր։

Ներկայ պիտի ըլլայ Ջրացատքի Խորհ. Միութեան ոսկի մետալի նոր ախոյեան Դաւիթ Համբարձումեան։

Ձիավարութեան մարզերուն մէջ կը մասնակցին Կամօ Զաքարեան եւ Ալեքսանդր Նեպոկով։

Երեւանցի երիտասարդ մարմնամարզիկ Եդուարդ Միքայէլեան պիտի ջանայ արժանի յաջորդը ըլլալ ծանօթ մարմնամարզիկներ Հրանդ Շահինեանի եւ Ալպէր Ազարեանի։

Կը մասնակցի նաեւ ըմբիշ Վալերի Յարութիւնեան, որ վերջերս կոչում ստացաւ։

×

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԷՆ ՊԱՆԵԽՕ

—0—

Ծանօթ է որ քանի մը տարիէ ի վեր Կիրովական եւ Փարիզի արուարձաններէն՝ Պանեէօ զուգորդ քաղաքներ եղած են։ Այս առընչութեամբ անցեալ տարի Պանեէօյէն 15 զպրոցականներ իրենց արձակուրդը անցուցած են Կիրովական։ Այս օրերս ալ Պանեէօ կը ժամանէ խումբ մը զպրոցականներ Կիրովականէն։

Armenia, allegria e Rancore

—o—

Վերոյիշեալ խորագրին տակ (Հայաստան՝ ուրախութիւն եւ դառնութիւն), Փաօլօ Կառիմպերթի չահեկան յօդուած մը ստորագրած է իտալական Լա Ստամփա թերթին Օգոստոս 5ի թիւին մէջ, ուր կը պատմէ Հայաստան կատարած իր այցելութեան տպաւորութիւնները։

Իտալացի լրագրողը կ՚անդրադառնայ նաեւ Հայոց պատմութեան եւ կը շեշտէ որ հոն ապրող ժողովուրդը թէեւ կ՚արյայտէ ապրելու ուրախութիւնը, բայց սրտին խորը կը պահէ դառնութիւնը ի տես «մեր Արարատին» զոր Թուրքերը բռնագրաւած են։

Կ՚անդրադառնանք յետագային։

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ ՄԻՒՆԻԽԻ ՄԷՋ

Քանի մը օրէն, Արեւմտեան Գերմա – նիոյ Միւնիխ քաղաքին մէջ պիտի սկսին միջազգային ողիմպիական խաղերը, որոնք տեղի կ'ունենան չորս տարին անգամ մը: Խաղերու վայրը կ'որոշուի Ողիմպիական Միջազգային Կոմիտէին կողմէ, շատ մը թեկնածու քաղաքներու ցանկէն:

Ամիսներէ ի վեր մասնակցող երկիր – ները կը պատրաստեն իրենց մարզիկները, եւ արդէն ընտրած են անոնք որ արժանի են մասնակցելու մրցումներուն, եւ 15 օրուան ընթացքին, եօթանասունէ աւելի մասնակցող ազգերու լաւագոյն մարզիկ–ները պիտի ջանան նոր յաղթական դափ–նիներու արժանանալ: 12 հազար մասնակ–ցող մարզիկներու կը սպասուի:

Ողիմպիական խաղերը հին Յունաստա–նի պատմութեան եւ աւանդութեանց մէկ փայլուն մասը կը կազմեն:

Առաջին Ողիմպիական խաղերը կազ – մակերպուեցան Յիսուսէ առաջ 776 թուա–կանին, Հերակղէսի որոշմամբ: Խաղերը նուիրուած էին Զեւս չաստուածին, եւ տեղի կ'ունենային Ողիմպոս քաղաքին մէջ:

Խաղերուն կրնային մասնակցիլ հին Յունաստանի զանազան շրջաններու բնա–կիչները, պայմանաւ որ յոյն քաղաքացի ըլլային եւ ազատ:

Խաղերը կը նկատուէին նուիրական ձեռնարկ մը եւ անոնց ընթացքին խաղա–ղութիւն կը տիրէր. ոչ մէկ պատերազմ, տրչաւանք կամ կռիւ:

Մրցումները սկսելէ առաջ մարզիկները իրենց երդումը կը կատարէին Զեւսի սե–ղանին առջեւ:

Հինգ օրուան ընթացքին, վազքեր, ոս–տումներ, նիզակ, սկաւառակ, գունդ, ձիերու մրցումներ, ըմբիշներ եւ ուրիշ զանազան մարզական խաղեր ողիմպիա–կան մրցումներու յայտագիրն էին:

Խաղերէն ետք ախոյեանները իրենց մրցանակները կը ստանային, ձիթենիի ճիւղ մը եւ ձիթենիի տերեւներով կազ–մուած թագ մը: Կը վերադառնային իրենց քաղաքները եւ օրերու ընթացքին ճաշե–րով, ճառերով եւ հանդէսներով կը պատուուէին իբր բացառիկ հերոսներ:

Յունաստանի Ողիմպիական խաղերը տեւեցին մինչեւ 4րդ դար Քրիստոսէ ետք կանոնաւորապէս. տեղի կ'ունենային ա–մէն հինգ տարին անգամ մը, եւ ինչ–պէս ուրիշ շատ մը յունական տօներ եւ հանդէսներ, անհետացան քաղաքական եւ զինուորական դէպքերու ընթացքին եւ մոռցուեցան ինչպէս շատ մը ուրիշ ձեռ–նարկներ:

Դարերը անցան. կործանեցաւ հին եւ տիրապետող Յունաստանը:

1896ին, ֆրանսացի Փիէր տը Քուպէր–թէն վերստեղծեց Ողիմպիական խաղերը, որուն առաջինը բնականաբար նոր Յու–նաստան, Աթէնքի մէջ կազմակերպուե – ցաւ: Այդ թուականէն սկսեալ, բացի պատերազմի տարիներէն, ամէն չորս տա–րի կանոնաւորապէս տեղի կ'ունենան Ո–ղիմպիական խաղերը: Կրնան մասնակցիլ բոլոր անկախ Պետութեանց մարզիկները, որոնք մաս կը կազմեն Միջազգային Ո–ղիմպիական Կազմակերպութեան: Ողիմ–պիական խաղերու վերին մարմինը «Մի–ջազգային Ողիմպիական Կոմիտէ»ն է: Իսկ ամէն երկիր ունի իր ազգային Ողիմ–պիական Կոմիտէն, որուն անդամները կրնան ընտրուիլ Միջազգային Կոմիտէին անդամ:

Չորս տարին անգամ մը, ձմեռնային եղանակին ընթացքին տեղի կ'ունենան նաեւ «Ձմեռնային խաղեր»ը որոնք մաս–նաւորապէս դահուկի (սքի), սահնակի մրցումներու յատկացուած են:

Ողիմպիական խաղերուն մասնակցելու համար մարզիկ մը կամ մարզիկուհի մը, խիկական «ամաթէօռ» մը պէտք է ըլլայ եւ անշահախնդիր — ոչ մէկ դրամական պարգեւ պէտք է ակնկալէ կամ ստանայ, եթէ ոչ անմիջապէս կ'արտաքսուի ազ–գային կամ միջազգային կոմիտէին կող–մէ: Խիստ արգիլուած է նաեւ անոնց որեւէ վաճառականական ծանուցում (փիւպլիսիթէ). անցեալին մէջ պատա – հած են շատ մը անախորժ դէպքեր եւ արտաքսումներ: Միջազգային Կոմիտէն հակառակ շատ մը ճգտումներու, մեր նախանձախնդրութեամբ պաշտպանած է եւ կը պաշտպանէ իր այս «ոչ արհեստա–ւորական» բնոյթը:

1968ին Ողիմպիական խաղերը Թոքիոյի մէջ եղան, 1964ին՝ Մեքսիքօ, իսկ 1976ին Մոնթրէալ քաղաքը (Ֆրանսական Քանա–տա) կը կազմակերպէ խաղերը:

Բացի համաշխարհային երկու պատե–րազմներու ընթացքին, Ողիմպիական խա–ղերը միշտ կազմակերպուած են 1896էն ի վեր կանոնաւորապէս չորս տարին ան–գամ մը:

Ֆրանսայի մէջ, 1924ին կազմակեր – պուեցաւ վերջին անգամ, իսկ Լիոն քա–ղաքն, որ թեկնածու էր այս տարուան խաղերը կազմակերպելու, նախընտրուե–ցաւ Գերմանիոյ Միւնիխ քաղաքը:

Յիշենք նաեւ որ Ողիմպիական խաղերը կը կազմակերպուին քաղաքի մը կողմէ, և ոչ թէ երկրի մը Պետութեան կողմէ, բայց ի հարկէ փառքը երկրին կը մնայ... ինչպէս նաեւ նիւթական ծախքերը: Ար–դարեւ, մինչեւ հիմա ոչ մէկ քաղաք նիւթական շահ ունեցած է Ողիմպիական խաղերէն, հակառակ հազարաւոր այցե – լուներու: Կը մնան շինուած սթատները եւ ուրիշ շէնքեր, եւ ճամբաներ, իսկ կառավարութիւնը կը գոցէ նիւթական բացը...:

Քանի մը օրէն կը սկսին Միւնիխի Ո–ղիմպիական խաղերը, բայց ի՞նչպէս չյի–շել 1936ի խաղերը, Պերլինի մէջ, Հիթ–լէրի փառքի ընթացքին, որ Գերմանները շահեցան շատ մը մէտայլներ եւ ուր այլեւս կը նշմարուէին ֆաշիստական ցե–ղապաշտութիւնը եւ հպարտութիւնը եւ յառաջիկայ պատերազմին սուրերը:

Անցան այդ ժամանակները, եւ Գերմա–նիոյ նոր սերունդը յաջողեցաւ Ողիմպիա–կան բոցին ջահը ինք վառել այս անգամ Միւնիխի մէջ, եւ խաղերը պիտի սկսին միջազգային բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ ուր միայն սփորը պիտի իշխէ:

Շատ մը երկիրներու նախագահները, թագաւորները, իշխանները, նախարար – ները պիտի գան ներկայ ըլլալու խաղե–րուն: Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նա–խագահը ներկայ պիտի ըլլայ Սեպտեմ–բեր 9ի օրուան մրցումներուն: Երեք տա–րիներէ ի վեր Միւնիխ քաղաքը սկսած է շինելու ընդարձակ մարզարան մը, լո – ղալու աւազաններ, մարզիկներու բնա – կարաններ եւ ուրիշ շատ մը ճամբաներ, հաղորդակցութեան միջոցներ: Ամէն ինչ պատրաստ է արդէն. Միւնիխ կ'ուզէ գե–րազանցել նախկին կազմակերպութիւն – ները: Ցուցալով նոր դարկ մը տալու Ողիմպիական ոգիին, ամբողջ 15 օրուան ընթացքին, Եւրոպայէն, Ամերիկայէն, Ասիայէն, Ովկիանիայէն, Ափրիկէէն հա–զարաւոր ընտրուած մարզիկներ, տղայ եւ աղջիկ պիտի գան մրցելու ցոյց տալով իրենց ֆիզիքական բարձր մակարդակը: Բոլորն ալ կը յուսան շահիլ եւ դառնալ միջազգային ախոյեաններ:

Ողիմպիական Բոցը արդէն ամիսներէ ի վեր ճամբայ ելած է Ողիմպոսէն եւ վազող մարզիկներ, ամէն երկրէ, Բոցին ճամբուն վրայ դէպի Միւնիխ պիտի փո–խադրեն զայն եւ խաղերու բացման օրը գերման մարզիկ մը պիտի բերէ զայն մինչեւ մարզարանը եւ վառէ Ողիմպիա–կան խաղերու բոցը որ վառ պիտի մնայ մինչեւ փակումը:

Ողիմպիականի պաշտօնական դրօշա – կը իր հինգ գունաւոր օղակներով պիտի բարձրանայ կեդրոնական կայմին վրայ: Այս անգամ, առաջին անգամ ըլլալով, Ողիմպիական խաղերու պատմութեան մէջ, գերման մարզիկուհի մը, Հետի Շիւլէր, պիտի կատարէ Ողիմպիական Եր–դումը նուիրուած ուղղամտութեան եւ ողիմպիական եղբայրական ոգիին:

Կը նախատեսուի որ այս անգամ ալ չքանչաններու մեծ մասը շահուի դար – ձեալ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու մարզիկներուն եւ մարզիկուհիներուն կողմէ, Խորհրդային Միութիւնը, դոյգ Գերմանիաներն ալ հաւանաբար շահին կարեւոր թիւով մէտայլներ, ինչպէս առաջ:

Բայց արգելքէն եւ վարձատրութիւն–ներէն առաջ, բոլոր երկիրները մեծ կա–րեւորութիւն կուտան «մասնակցութեան»:

Մասնակցիլ միջազգային այս մեծ մար–զական հանդիպումին, ներկայ ըլլալով բոլոր մրցումներուն, ճանչնալ միւս եր–կիրներուն մարզիկները, մասնակցելով «մարմնին եւ ոգիի տօն»ին:

Միջազգային Ողիմպիական Կոմիտէն, միշտ յայտարարած է եւ իր գործունէու–թեամբ փաստած որ Ողիմպիական խա–ղերը հեռու են քաղաքական նկատում – ներէ եւ ոչ մէկ քաղաքականութիւն կայ իրենց գործունէութեան մէջ:

Բայց այս օրերս Ափրիկեան կարգ մը երկիրներ, իրենց մէջ ըլլալով Եթով – պիան, լուր կը տարածեն թէ, բողոքելու համար Ռոտէզիայի (Հարաւային Ափ – րիկեան Հանրապետութեան) հակացեղա–յին քաղաքականութեան, որոշած են չմասնակցիլ Ողիմպիական խաղերուն: Սակայն Միջազգային Կոմիտէին նախա–գահը, ամերիկացի Պ. Պրունտէյճ յայ–տարարեց թէ Ռոտէզիան պիտի մասնակ–ցի, եւ ինք չի կրնար նկատի առնել քա–ղաքական ցոյցեր:

Ֆրանսա պիտի մասնակցի 250 հոգիով, որուն մէջ կան մարզիկներէն զատ հրա – կիչներ, բժիշկներ եւ մասնագէտներ, բայց ախոյեանական մրցանակները շա – հիլը հաւանական չի նկատուիր այս անգամ:

Չեմ կարծեր թէ ազգամոլութիւն նը–կատուի մեր փափաքը եւ յոյսը որ Ֆը–րանսացի մարզիկները եւ մարզիկուհի – ները շահին քանի մը մէտայլներ, եւ նոյնպէս Խորհրդային Միութեան շահող մարզիկներուն ցանկին մէջ տեսնենք նաեւ «եան»ով վերջացող մականուններ... ի պատիւ բոլորին եւ մանաւանդ երիտա – սարդ մարզիկներուն եւ մարզիկուհինե – րուն նորագոյն աշխարհին:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՍՊԱՆԻԱ ԵՒ ՆՈՐ ՍՊԱՆԻԱ

Սպանիա մտահոգ աչքով կը դիտէ Ա–րեւմտեան Եւրոպայի նոր դիմագիծին հաստատումը, որ արդէն իսկ ձեւ ու մար–մին ստացած է Հասարակաց Շուկայի կազմութեամբ եւ անոր ընդլայնումով: Այդ մտահոգութիւնը պարզ այն պատ – ճառով, որ Սպանիա կը վախնայ, թէ նոր Եւրոպան կը կազմուի առանց իրեն: Անիկա, այսինքն՝ մտահոգութիւնը, ա–տիճան մը եւս ցայտուն դարձաւ, երբ վեցերը ընդունեցան անդամակցութիւնը Չորսերու, այսինքն՝ Անգլիոյ, Դանիոյ, Իրլանտայի եւ Նորվեկիոյ: Ա՛լ աւելի, երբ Հասարակաց Շուկան տնտեսական եւ առեւտրական իւրայատուկ կապ հաստա–տեց Եւրոպական Ազատ Շուկայի Ընկե-

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԷՆ ՍԻՐԵՐ

Յակոբեան աղա, երբ թէ առաջին ան–գամ տեսած ըլլար Եփիմէն՝ հիացիկ զարմացումով մը կը նայէր անոր, անիկա միջահասակ ու նիհարակազմ մարդ մըն էր, լայն ճակատով եւ վտիտ դիմագծե–րով, որուն մանր աչքերը այնքան զուրկ կը թուէին իմացականութենէ որ իր ամ–բողջ անձին վրայ անսանական դրոշմ մը կը դնէին, իր բանուորները չէին սիրեր զինքը, բայց անկէ կ'ակնածէին, որովհե–տեւ իրենց համար կը ներկայանար իբր այն անձը որուն ձեռքը կը նայէին ապ–րելու համար: Անիկա ցուրտ եւ անճրկե–լի կը մնար նեղ օրերու մէջ, մերժելով որեւէ ծառայութիւն մատուցանել, առի–թը չէր փախցներ գին կոտրելու եւ ո–մանք նոյնիսկ կը կասկածէին թէ սխալ հաշիւ կ'ընէր տղէտ ու գրել կարդալ չգիտցող բանուորուհիներուն, գոնէ ա–րուած կամ օտար դրամ կը քշէր իր ամէն վճարումներուն, բայց երբ ինքը պէտք ունենար անոնց, կը շողոքորթէր, կը քծնէր, չէր վարաներ նոյնիսկ սուտ խոս–տումներ ընելու:

Երանիկ հանըմ տեսնելով որ Յակոբճան աղա լուռ կը մնայ, կրկնեց իր հրաւէրը, այն ատեն ան սթափելով ըսաւ յան – կարծ.

— Չէ՛, Երանիկ հանըմ, աթոռ մը տուր, սանկ կը նստիմ:

Թեւին տակ եազմայի ծրար մը ունէր եւ խօսքի սկսելէ առաջ կը մտածէր կեր–պով մը Երանիկ հանըմին սիրտը առնել, բայց աչքը Եփիմէին վրայ մնաց:

— Ի՞նչ աղուոր մեծցաւ աղջիկդ:

— Ա՛խ, վարպե՛տ, պզտիկը՝ պզտիկ ցաւ, մեծը՝ մեծ ցաւ:

Ու յանկարծ մտաբերելով վարպետին հիւանդ կինը.

— Կնիկդ նորէն անո՞ղկ է...

— Ինտոր գիտես անանկ է, օր օրի կը հալի, հէքիմները յոյս չունին... Աստուծոյ մնաց յոյսս...:

— Ամէնուս տէրտը մէյ մէկ տեսակ է ... քեզի ալ մեղք է, առած օրէդ ատանկ էր, օր մը չխնդացիր:

— Քուրի՛կ, ի՞նչ կ'ըսես, ըսաւ Յակոբ–ճան աղա պոռթկալով, նէ փարա դիմա–ցաւ, նէ սիրտ դիմացաւ, չիւրիւկ աղ–ջիկնին աղէկ քշեցին, նալըս մըխըըս թա–փեցաւ, օ՛ֆ... օ՛ֆ...:

Հիմակ որ իր կինը աչքին առջեւը կը բերէր, իր կինը՝ գիւղական եւ քաղա–նելի երեւոյթով, որուն հազին ձայնէն զիշերն ի բուն չէր քնանար, ակամայ բաղդատութեան կը դնէր զայն Եփիմէի գիրուկ եւ ճկուն անձին հետ, ինքը ա–մուսնացած ըլլալով հանդերձ՝ միշտ կնոջ մը փայփայանքէն զուրկ մնացած էր եւ իր մէջ կը կրէր ցանկութիւններու տար–տամ ախորժակ մը. աւա՜ղ... արեւը այնքան զաղջ էր այս ձմեռնային եղա – նակին մէջ ու կեանքը այնքան հաճելի՝ առողջ եւ գեղեցիկ կնոջ մը ներկայու – թեան, ծառերն անգամ պիտի խարուէին ու բողբոջէին. պարտէզները զարդարող դափնիներու, բաղեղներու եւ մշտադա – լար կանանչը կը փայլէր ամէն տեղ ու մօտակայ նոճիները յաղթական սլացքներ ունէին դէպի կապոյտ եւ զաղջ երկնա–կամարը: Գարնանային խոռվք մը կը ծածանէր միջոցին մէջ եւ Յակոբճան աղա դողդոջուն քաղցրութեամբ մըն էր որ ըսաւ իր բանուորուհիներուն.

— Տարաթ մը պիտի չրանէիք ամա, արե՛ւդ սիրեմ Երանիկ հանըմս, Հալէպէ գործ եկաւ, անոր սուսը մինակ դուք կրնաք բանիլ, շատ բան մը չէ, աս է ե–դածը, ութ օրէն պէտք է, նազս ձեզի անցաւ, ձեզի եկայ:

Նայուածքը աղաչական յառած էր Ե–րանիկ հանըմին որ իր առաջին խօսքե – րուն ըմբոստութեան շարժում մը ըրեր էր:

— Առէթը այս շաբթու չրանիլ է, ա–ռարկեց թոյլ ձայնով մը:

— Ես ալ տակը չեմ մնար:

Եւ որովհետեւ այդ պահուն Եփիմէ ներս կը մտնար, վարպետն ալ ոտքի ե–լաւ, ընդառաջ գնաց ու անոր զաղջ չուն–չը զգալով իր տխեղծ դէմքին վրայ, ը–սաւ եռանդով.

— Մատներդ սիրե՛մ, աղուոր, օյայի պէս բան է, ապսպրանք է, դուն երեսս ճերմկցուր, գործը տեղը երթայ, դուն ալ աչքս նայէ:

Պարտէզին մէջէն հազճեպ մնաք բարով մը ըսելով՝ Յակոբճան աղա անհետացաւ: Մինչեւ իրիկուն անիկա զինովի պէս էր. կարծես ոտքերը գետնէն կտրեր էին. դեղեւելով կը քալէր եւ հոգին զեղուն կը զգար անսահմանելի զգացումով մը. կնո–ջը հազը չլսելու հոգով փոխանակ տուն երթալու, մտաւ գինետուն եւ լաթերնան կեցուցած զրանը առաջքը, անոր լալը–տուն եղանակներովը ոգեւորուած, Մար–տիկ տայիին հետ խմեց մինչեւ ուշ ա–տեն իր այս անօրինակ հովարտայութիւ–նով զարմացնելով ամէնքը:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար. – 9)

բակցութեան, այլ խօսքով՝ Աւստրիոյ, Շուէտի, Զուիցերիոյ, Փորթուկալի եւ Իսլանտայի հետ։

Լաւագոյնը, զոր ցարդ Սպանիա ստացած է Հասարակաց Շուկայէն, առանձնաշնորհեալ համաձայնագիր մըն է ճարտարարուեստական ապրանքներու վրայ, ստորագրուած՝ 1970 Նոյեմբերին։ Համաձայն այդ կարգադրութեան՝ երկու կողմերը գիներու զեղչ կը կատարեն իրենց ապրանքներուն վրայ։ Ասիկա ի զօրու է մինչեւ 1976, երբ պէտք է ստորագրուի երկրորդ համաձայնագիր մը։ Սակայն, ոչ մէկ յիշատակութիւն կայ այն մասին, թէ 1976ին մաքսի միութիւն մը պիտի հաստատուի Սպանիոյ եւ Հասարակաց Շուկայի միջեւ։

Սպանիոյ նկատմամբ քաղաքական հակակրութիւն մը գոյութիւն ունի Հասարակաց Շուկայի անդամ երկիրներու մօտ։ Այսուհանդերձ, Սպանացիները քաջալերուած են այն իրողութենէն, որ Հասարակաց Շուկան տրամադիր է համաձայնագիր կնքելու Փորթուկալի հետ՝ մաքսատան միութիւն հաստատելու ուղղութեամբ։ Արդ, Փորթուկալ, Սպանիոյ նման մենատիրական վարչակարգ մը ունի։ Ասիկա մտածել կուտայ իրենց, թէ արեւմտեան երկիրները ի վերջոյ պիտի ընդունին անդամակցութիւնը Սպանիոյ։

Սպանիոյ առեւտրական եւ տնտեսական շրջանակները, յատկապէս անոնց յառաջապահ տարրերը, իրենց երկրին ապագան կը կապեն Հասարակաց Շուկայի անդամակցութեան հետ։ Որովհետեւ անոնց տեսակէտով Սպանիա պէտք ունի Հասարակաց Շուկային, ընդլայնելու համար իր ճարտարարուեստը, գիւղատնտեսութիւնը եւ առեւտրական կապը։

Սպանիոյ արտածումը դէպի եւրոպական երկիրները կ'աւելնայ աստիճանաբար։ Մասնագէտները նկատել կուտան, թէ այժմու համաձայնագիրով Հասարակաց Շուկան աւելի նպաստաւորուած է, քան Սպանիան։ Ներկայիս, սպանական արտածումներուն 37 տոկոսը Հասարակաց Շուկայի ուղղութեամբ կը կատարուի, իսկ 17 տոկոսը՝ Եւրոպական Ազատ Շուկայի Ընկերակցութեան երկիրները։

Հասարակաց Շուկայի նոր անդամները՝ Անգլիա, Իրլանտա, Դանիա եւ Նորվեկիա ի մօտոյ պիտի բարձրացնեն իրենց գիւղատնտեսութեան գիները՝ հաւասարեցնելու համար զանոնք Վեցերու գիներուն հետ։ Արդ, Սպանիոյ արտածումներուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն գիւղատնտեսական ապրանքները եւ Անգլիա արտածուած ապրանքներուն կէսը այդ բնոյթի է։ Կը հետեւի, ուրեմն, թէ մաքսային տուրքերը պիտի բարձրանան, ինչ որ պիտի դժուարացնէ Սպանիոյ գիւղատնտեսական ապրանքներու արտածումը դէպի Անգլիա։

Մադրիտ բաւարարութիւն չի տար Հասարակաց Շուկայի խոստումը՝ «թեքնիք կարգադրութիւն» մը ընելու Սպանիա-Անգլիա հարցին ուղղութեամբ։

Հասարակաց Շուկան դեռ ընդհանուր ուղեգիծ մը չէ որդեգրած Սպանիոյ գիւղատնտեսական արտածումներուն համար։

Այն միտքը, թէ Սպանիա կրնայ դուրս մնալ Նոր Եւրոպայէն, անընդունելի է Սպանացիներէն շատերու համար։ Սակայն անոնց համար գաղտնիք չէ նաեւ այն իրողութիւնը, որ Սպանիոյ վարչակարգը ցայսօր խոչընդոտ հանդիսացած է Սպանիոյ անդամակցութեան Հասարակաց Շուկայի։ Բազմաթիւ երկիրներ դէմ են անդամակցութեան։

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՌԻՃ

—0—

Հառիճ գիւղը անցեալի երկու վկաներ ունի, Արագած լեռը, որուն գագաթները գիւղին փէշերու սարալանջերէն դիտուած կը յիշեցնեն ձիւնաթոյր փռուած չուաններ, եւ Հառիճավանքը, որ վեհօրէն բազմած է ձորապռուկին։ Արագածը համր վկան է, Հառիճավանքը՝ խօսուն։

Ան կը կրէ Նայիրեան մաքառումներու դարաւոր կնիք՝ Կոճղապինդ, մայր հողին սիրակարօտ։ Փոթորիկներ անցած են գլխուն վրայէն։ Երկրաշարժ՝ կոյր տարերք մը ճեղքեց վանքի յենաժայռը։ Վիթխարի բեկորը իր վրայ ունէր փոքրիկ մատուռ մը. մարդու հասակով, քարակոյտ մը կ'անջատուի ժայռաբեկորէն եւ կը դառնայ անձեռակերտ սիւն-պատուանդան, որ բնութեան քմահաճոյքով կը լրացնէ ձեռակերտ կոթողը՝ հայ ճարտարապետի հրաշակերտումը։

Հառիճավանքի մասին առաջին յիշատակութիւնը կ'երեւայ Ե. դարուն, սակայն ամբողջացումը աւելի ետք, Է. դարուն։

Յաջորդ ժամանակներուն դպիրներ, ակնածանքով կը յիշեն Գրիգոր Շինարարի անունը, որուն աճիւնը այժմ կը հանգչի Հառիճ։ Ան, ԺԲ. դարու կէսին վերաշինեց թշնամիէն հիմնայատակ աւերուած տաճարը։ Յետագային աւելի մեծ եւ շքեղ եկեղեցի մը կառուցին մեծահամբաւ Իվանէ եւ Զաքարէ եղբայրները (1201), Շիրակի դաշտավայրը, Սելճուքներէն ազատագրելէ յետոյ՝ որպէս յաղթանակի մշտական վկայ։

Եկեղեցիին ճակատին փորագրուած են եղբայրներու դիմաքանդակները եւ կնոջ գլուխով էգ առիւծ մը, որով յարգանքի տուրք կը մատուցուի Վրաց Թագուհի Թամարին, որուն սպարապետներն էին Իվանէ եւ Զաքարէ։

Դառն անցեալը աւելի հաստատեց հայ շինարարի փորձը։ Բազմիցս աւերուած վանքը պէտք է այնպէս ըլլար որպէսզի անոր դէմ ուժաղուրկ դառնային ամէն արհաւիրք ու բարան (պատերազմական հին գործիք)։ Ցարդ յայտնի չէ, թէ ի՛նչ հնարքով պատին շարուած են թոներ կշռող անկիւնաքարերը եւ ի՛նչ չաղախ գործածուած վանքի շինութեան համար։

Յայտնի է միայն, որ կատղած Թաթար-Մոնկոլները ամէն ջանք գործադրեցին եկեղեցին փլատակի վերածելու համար, սակայն չյաջողեցան։ Անոնք կտրեցին գմբէթի վիթխարի սիւները, զանոնք շղթաներով կապեցին եւ լծեցին տասը զոյգ գոմէշներու, տեղահանելու համար։ Ի զո՛ւր։ Սիւները կախուած մնացին։ Տակաւին երկու սիւներ կան ու կը մնան։ Մինչ նուաճողներէն միայն խեղճուկ յուշեր։ Ատոր ամէնէն պայծառ վկան ինքը՝ Հառիճ գիւղն է, Շիրակի բարձրաւանդակի ծաղկուն եւ բարգաւաճ ոստաններէն մէկը։

Ան սրբութեամբ պահպանած է հին դարերու, ժողովուրդին հանճարի ապացոյցները եւ կը կերտէ նոր կեանք։ Ամէն Հառիճցի հպարտութեամբ կը պատմէ, որ 1856ին իր գիւղը հիմնուած էր ճեմարան, ուր կրօնքէն զատ, կ'ուսուցուէր աշխարհիկ արուեստներ եւ արհեստներ ու նաեւ մանկավարժութիւն, երաժշտութիւն եւ հաշուապահութիւն։

Էջմիածինի կաթողիկոսէն օրհնութիւն առնելով, հայ ժողովուրդի ազատարարները կուգային Հառիճի վանքը, հոն սուրերը խաչելով կ'երդնուին մինչեւ արեան վերջին կաթիլը մարտնչիլ թշնամիին դէմ։

Հառիճը բանաստեղծական ներշնչում տուած է Ա. Իսահակեանի, որ վանքի ճեմարանը ուսած է 1887ին։ Թերեւս, անոր, «Ալագեազի Մանիները» կը պարտինք այդ ծաղկաւէտ եւ ձիւնալանջ սարերուն, ուր ամէն քայլափոխի, մուսան կը շշնջէ նուրբ հոգիներուն...

Հառիճ եղած են Րաֆֆի, Ծերենց, Դեմիրճեան, ոգեւորութիւն եւ գրական նիւթեր հաւաքելու համար։ Այստեղ հրնչած է Կոմիտասեան հայաշունչ մեղեդին իր իսկ ճարտար խմբավարութեամբ։ Հառիճի հետ կապ ունի Մակար Եկմալեանի, Կարա-Մուրզայի երգչախմբական գործունէութիւնը։ Այս բոլորին մասին, ամէն Հառիճցի կը պատմէ եւ ամէն հետաքրքրասէրի խորհուրդ կուտայ անպայման։

Հառիճցիներ կը պահպանեն եւ կը զարգացնեն պապենական արհեստը՝ քարտաշութիւնը։ Անոնց մէջ են հնադարեան այն վարպետներու շառաւիղները, որոնք լեզու տուած են վանքի որմերուն եւ հարիւրաւոր խաչքարերուն, որ կարծես մետաքս ըլլան սիրակարօտ կնոջ ձեռքով նախշազարդուած եւ ապա քարացած։

Ռ. ՀԱՄԲԱՐԵԱՆ

(Արմէնփրէս)

ԴԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԸՆԿ. ԼԵՒՈՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

—0—

Ողբացեալ Լեւոն Յովհաննէսեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Օգոստոս 1ին, Գահիրէի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի ներկայութեան ազգ. իշխանութեան, բոլոր հոսանքներու եւ յարանուանութեանց ներկայացուցիչներու։ Հոծ բազմութիւնը որ ներկայ էր կը վկայէր թէ Լեւոն Յովհաննէսեան, իր շուրջ 40 տարիներու հանրային գործունէութեամբ, բարոյական եւ նիւթական անսակարկ ծառայութեամբ կը վայելէր գաղութին սէրն ու յարգանքը։

Արարողութեանց նախագահած է Եգիպտահայոց առաջնորդ՝ Զաւէն Եպսկ. Չինչինեան, որ իր դամբանականին մէջ ոգեկոչած է ողբացեալ Լեւոնին յիշատակը եւ շեշտած թէ անոր կեանքը կրնայ ուղեցոյց մը նկատուիլ մնացողներուն։

Արարողութենէն ետք, ողբացեալ ընկերոջ դագաղը Երիտասարդացի անդամներուն կողմէ ուսամբարձ առաջնորդուած է եկեղեցւոյ բակը ուր, յանուն «Յուսաբեր» զոյգ ակումբներու, Կարմիր Խաչի, Համազգայինի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արարատ և Երիտասարդացի կողմէ առաջին դամբանականը խօսած է Տոքթ. Սուրէն Պայրամեան։ Աղեքսանդրիոյ «Յառաջդիմասէր»ի, Յառաջդիմասիրացի Ուսանողաց Ֆոնտի եւ Կամք մարզական միութեան կողմէ խօսած է Վահան Գավուքճեան։ Երրորդ դամբանականը խօսած է ընկ. Կայծ Կոկանեան, յանուն Հ.Յ.Դ. մարմիններու, «Յուսաբեր» օրաթերթի եւ Յուսաբեր Մշակութային Ընկերակցութեան։

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Առողջ տրամաբանութիւնը կը խուսափի ծայրայեղութիւններէ։

ՄՈԼԻԷՐ

Ոչ միայն Անգլիան, այլ ամէն Անգլիացի կղզի մըն է։

ՀՈՎԱԼԻՍ

Երբ քսան տարեկան էի, կը մտածէի սիրել, հիմա քառասուն տարեկան եմ, կը սիրեմ մտածել։

ՊԷՐԿՍՈՆ

Մտածումի անկախութիւնը ամէնէն ազնուական հպարտութիւնն է։

ՊՂԱՏՈՆ

Կեանքիս մէջ երեք բան սիրեցի առանց հասկնալու.— նկարչութիւնը, երաժշտութիւնը եւ կինը։

ՖՈՆԹԸՆԷԼ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (134)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Անոր մէջ եղածը չեղածը կը պատմես, կ'ըսես, որ թաղեցին իր տեսուչէն գոհ է, թէ բոլոր եղածը անձնական թշնամութեան արդիւնք է, թէ բոլոր թաղը կը բողոքէ, թէ խնդիրը շուտով կարգադրելու է, որպէսզի թաղին մէջ խռովութիւն չծագի, թէ ծնողքները շատ յուզուած են, եւ եթէ հին տեսուչը իր պաշտօնին վրայ չմնայ, իրենց տղաքը օտար դպրոց պիտի ղրկեն եւայլն։ Մոռցայ ըսելու, որ այդ հանրագրութիւնը թաղեցիներուն բերնէն գրելու է, եւ գիրը քու գիրդ ըլլալու չէ։

— Ի հարկէ, այդպէս պէտք է, պատասխանեց Թորգոմ ժպտելով։

— Ինծի նայէ, ես փորձառու մարդ եմ, իմ խօսքս մտիկ ըրէ, շուտով այդ հանրագրութիւնը պատրաստէ եւ թաղեցիներուն ստորագրել տուր, հաւատա, որ ամէնքն ալ կը ստորագրեն... Քեզի ամէնքն ալ կը սիրեն, ես աղէկ գիտեմ։ Այսօր ով որ տեսայ, ցաւ յայտնեց եղածին համար։

— Գիտեմ որ այդպէս է։

— Քանի մը հարիւր ստորագրութիւն հաւաքեցի՞ր մի, գործդ եղաւ ըսել է... այն ատեն հանրագրութիւնը ուրիշի ձեռքով կը ղրկես Ուսումնական Խորհուրդին... Չէ՛, չէ՛, ուղղակի Վարչութեան, աւելի աղէկ կ'ըլլայ կոր... մտածեցի այս միջոցը գտայ։

— Արդէն ըրի, պատասխանեց ուսուցիչը։

— Ի՞նչ ըրիր, հարցուց Սիմոն աղա զարմացած։

— Վարչութեան ուղղուած հանրագրութիւնը պատրաստեցի։

— Ճիշդ իմ ըսածի՞ս ձեւով։

— Ճիշդ այնպէս։

— Վա՛յ...

Այս «վայ»ը տեսակ մը սրտմտութիւն կը յայտնէր։ Սիմոն աղա կը կարծէր այդ գաղափարին մենաշնորհը ունենալ ու գայն մեծանձնութեամբ նուիրել պարոն Թորգոմի։ Իր արժանապատուութիւնը վիրաւորուած զգաց քիչ մը, բայց յայտնի չըրաւ։

— Դո՞ւն մտածեցիր, հարցուց։

— Ես ալ մտածեցի, ուրիշներն ալ այդ խորհուրդը տուին... ինչ որ է, հանրագրութիւնը պատրաստ գրպանս է. կարդամ մտիկ ըրէք։

— Կարդա նայինք։

Ուսուցիչը, երկրորդ անգամ ըլլալով հանդիսաւորապէս բացաւ թուղթը եւ կարդաց։

— Աղէկ է, ըսաւ Սարաֆը, երբ ընթերցումը աւարտեց։

— Միայն թէ տակաւին ստորագրուած չէ, դիտել տուաւ ուսուցիչը։

— Ի՞նչ ես կեցեր ուրեմն, պոռաց Սիմոն աղա, ստորագրել չտա՞ս... ժամանակ մի անցըներ տղաս, շուտ գործդ տես։

— Այսօր պատրաստեցի եւ անմիջապէս գործի սկսայ, արդէն ճիշդ ատոր համար հոս եկած եմ։

— Ի՞նչ բանի համար։

— Որպէսզի ձեզ ալ ստորագրել տամ։

— Ի՞նչ բան, հանրագրութի՞ւնը։

— Բնականաբար։

— Չէ՛, պարոն Թորգոմ, ես չեմ ստորագրեր, ըսաւ Սիմոն աղա լուրջ դէմքով մը։

— Ինչո՞ւ համար...

— Սկզբունքիս հակառակ է։

— Ի՞նչ սկզբունք։

— Ծանիր, ամէն մարդ մէյ մէկ սկզբունք կ'ունենայ եա... օր մը օրանց հանրագրութեան մը տակ ստորագրութիւնս տեսա՞ծ ես... այդ ձգէ, նոյնիսկ վիճակահանութեան համար գրուիմ նէ՝ ոմն կը դնեմ եւ անունս չեմ ստորագրեր։

— Բայց կ'աղաչեմ, Սիմոն աղա, իմ յոյսս ձեզի պէս բարեկամներու վրայ է, եթէ դուք ալ չուզէք ստորագրել, ո՞վ պիտի ստորագրէ...

— Կը ցաւիմ, բայց անկարելի է, պարապ տեղը մի պնդեր... սկզբունքիս հակառակ է։

— Կը խնդրեմ, կակազեց ուսուցիչը։

— Մի յոգնիր պարապ տեղը, տես ես քեզ կը սիրեմ եւ ձեռքէս եկած պաշտպանութիւնն ալ չեմ զլանար, հանրագրութեան գաղափարը յղացայ ու քեզի հաղորդեցի, բայց դուն արդէն մտածեր ես եղեր, վնաս չունի, միայն թէ տեսար որ քեզմով կը հետաքրքրուիմ կոր...

— Այո, սակայն ինծի ձեր ստորագրութիւնը պէտք է, պնդեց պարոն Թորգոմ։

— Մէկ հատ մը էւել մէկ հատ մը պակաս՝ կարեւորութիւն չունի, 300 ստորագրութեան տեղ, թող 299 ըլլայ։ Ի՞նչ կ'ըլլայ, պատասխանեց Սիմոն աղա։ Մինչեւ հիմա քանի՞ ստորագրութիւն հաւաքեցիր։

— Դեռ բան մը չեմ հաւաքած։

— Էն առաջ ինէ՞ սկսար...

— Այո, կակազեց պարոն Թորգոմ։

— Էյ, աշք օլսուն սանա։

— Ի՞նչ կայ որ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Տիկին Արզարեան 10 Ֆր. կը նուիրէ։

ԱՍՏՈՒԾԱԾԱԾԻՆ
ՊՈՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի 20 Օգոստոսին, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԳԵՂԱՄ ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Պատարագ ժամը 10ին։ Պատարագէն ետք կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն։

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

41րդ ցանկ

Տիկին Աստղիկ Պաղտասարեան (Քլէր-մոն–Ֆեռան), Պր. Ս. Գորգիկեան (Փարիզ), Տիկ. Աղաւնի Իզմիրլեան (Փարիզ), Տիկ. Աղաւնի Գալֆայեան (Փարիզ), այրի Տիկ. Մելիքոֆ եւ զաւակները (Ռոման), Պր. Ա. Հէլօեան (Մարսէյլ), Պր. Լութֆիկ Քէշիշեան, Պր. Յովհ. Թաշճեան, Պր. Գրիգոր Մելիքեան, Պր. Աչոտ Դաւիթեան, Պր. Յովհ. Քէօլէեան, Տիկ. Արուսեակ Ազարեան, Պր. Միրիճան Պալեան, Պր. Արթիւր Սինանեան, Պր. Կարապետ Պիճիկեան, Պր. Վահան Քարաղուճեան, Տէր եւ Տիկ. Սըվազլեան, Պր. Համբարձում Օրմաճեան, Պր. Ժան Մկրտիչեան, Պր. Արարատ Կղերունի, Պր. Յակոբ Թաթարեան, Պր. Խաչատուրեան, Պր. Ալեքսան Պասմաճեան, Պր. Մարգար Պապիկեան, Տիկ. Մանուշակ Գօչունեան, Տիկ. Զեփիւռ Մեծպահքեան, Տիկ. Հռիփսիմէ Թաշլեան – Երազեան, Տիկ. Նազենի Մատօեան, Պր. Անդրանիկ Օհանեան, Պր. Խօզպէքեան 50ական ֆր.։ Ձնչուածները բոլորն ալ Անիէռ – Պուա Քոլոմպէն։

Նախկին գումար 138.574,38
41րդ ցանկի գումար 1500
Ընդհ. գումար 140.074,38

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տալաքլիւփէեան ընտանիքները եւ բոլոր ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղիկով, գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին՝
ՅԱԿՈԲ ՏԱԼԱՔԻՒՓԷԵԱՆԻ
մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հրաչ Կոթողեան եւ զաւակները փոխան ծաղկեպսակի իրենց քրոջ եւ հօրաքրոջ՝ Տիկին Գայեանէ Գասապեանի (ծնեալ Կոթողեան) մահուան առթիւ կը նուիրեն.— 200 Ֆր. Ազգատոհմին, 200 Ֆր. Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի նոր շէնքի շինութեան, 150 Ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանին, 150 Ֆր. Դպրոցասէրին, 150 Ֆր. Առնուվիլի Անարատ Ցղութեան վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 150 Ֆր. «Յառաջ»ի։

ՆՈՒԷՐ

Ի յիշատակ Տաւուտեան եւ Հաճի Յակոբեան գերդաստաններու եւ միաժամանակ սպաննուած ընդամէնը՝ 18 նահատակներու (1920ին Տուզճէի լերան վրայ) Օր. Մարի Նալպանտ 20 ֆրանք կը նուիրէ Կապոյտ Խաչին, 15 Ազգատոհմին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 15 «Յառաջ»ի։

×

Ժուի–ան–Ժոզասէն, Տիգրան Վարդանեան 60 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի ի յիշատակ Կէտիկ փաշայի Ազգ. վարժարանի իր ուսուցիչ՝ Նուպար Աղամալեանի եւ Շաւարշ Նարդունիի մահուան 4րդ տարելիցին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Ազգատոհմի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին։ (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ։

le CLUB des JEUNES de L'UGAB

Organise un voyage en Septembre

au LIBAN

30 Août au 23 Septembre avec une extension en Syrie et en Bulgarie

1900 F. tout compris

Hôtel Première classe

IL RESTE ENCORE QUELQUES PLACES

Renseignements — U. G. A. B. Club des Jeunes, 11 Square Alboni — Paris (16e)
Tél. : TRO. 03-18

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆ 1972Ի ԱՇՈՒՆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1էն 15
ԲՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆԱԽԱՃԱՇ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ, Ա. ԿԱՐԳ
2230 ՖՐ.

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1էն 16
ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՓԱՆՍԻՈՆ
2550 ՖՐ.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1էն 16
Սենեակ, նախաճաշ, Ա. կարգի բնակութիւն Երեւանի մէջ
2050 ՖՐ.

ՏԱՍԸ ՕՐՈՒԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՄԵԿՆՈՒՄ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1
1700 Ֆ.էն ՍԿՍԵԱԼ
ՄԵԿՆՈՒՄ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1
1550 Ֆ.էն ՍԿՍԵԱԼ

Դիմեցէք մեր մանրամասն գրքոյկները ստանալու համար

Մանրամասնութիւն և արձանագրութիւն՝

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ — SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ — Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ — JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ
ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* ։

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ըն – դունուի հեռաձայնով ։

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանքի դրոշմաթուղթ։

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ ՀԱՄՈՅԹԸ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Հեռատեսիլի Ա. կայանէն Սայաթ–Նովա ղուսանական համոյթը պիտի ներկայանայ էֆիճէք եւ կռէնպարտ *յայտագրին մէջ՝*

Չորեքշաբթի, Օգոստ. 23, ժամը 18.40 Ա. կայան։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յուլիս 15էն ի վեր եւ մինչեւ Օգոստոս 31, *ամէն օր ժամը* 10.30*էն* 12.30 *եւ* 14.30*էն* 19.30 ։

ԳԱՌԶՈՒ

փորագրութիւնները եւ վիմագրութիւնները կը ցուցադրուին .—

LE BATEAU LAVOIR
50, rue Louvel et Brière
TOUQUES (14)

Ցուցահանդէսը կազմակերպած է Փիէր լը Թարթաս, «Գարզու փորագրիչ եւ վիմագրող» հատորի հրատարակութեան առթիւ ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԿԻՐԱԿԻ
20
ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE
20 AOUT
1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 փր.	Վեցամսեայ	60 փր.
Արտասահման	Տար. 135 փր.	Հատը	0,70 փր.

LE NUMÉRO 0,70 F.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.493

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.493

ԲԱԶՄԿՈՂՄԱՆԻ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆԸ

—O—

(ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 25ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ն. Աղբալեան փորձած է գրական քննադատութիւնը, բանասիրական եւ լեզուական ուսումնասիրութիւններ, քաղաքական եւ կուսակցական տեսութիւններ, պատմական հետազօտութիւններ, եւայլն:

Բոլոր այս ճիւղերուն ալ տիրապետած է ձեռնհասութեամբ: Բայց ո՞րն էր իր կոչումին հիմնական ուղին, որմէ չեղեցաւ ան՝ ընդգրկելու համար գրական կեանքի այսքան ընդարձակ հորիզոններ:

Ինծի կը թուի, թէ Ն. Աղբալեան ոչ թէ չեղում կատարած է, այլ հաւատարմօրէն սպասարկած իր ներքին ղրդումներուն: Աղբալեան հզօր իմացականութեամբ օժտուած, համապարփակ հետաքրքրութիւններով մեծ մտաւորական մըն էր. որքան մտքի, նոյնքան եւ զգացումներու մարդ մը նոյն ատեն, որ մշտարթուն ջերմութեամբ գիտէր բաբախել կեանքի երեւոյթներուն առջեւ:

Օր մը ինք հետեւեալ ձեւով սահմանեց մտաւորականը. «Բուն իմաստով մտաւորականը նա է, որ աշխատում է հանրային եւ իմաստական կեանքի խնդիրներ դնել, պարզաբանել եւ լուծել»: Աղբալեան կատարելութիւն մըն էր այս տեսակէտէն: Գուցէ նուազ «իմաստական», քան «զգացական», բայց թափանցող, վերլուծող եւ համադրող:

Կարելի է անվարան պնդել, թէ Ն. Աղբալեան մշակոյթի արտայայտութիւններէն եւ ոչ մէկուն հանդէպ յաւելեալ նախասիրութիւն կը սնուցանէր: Նոյն ոգեւորութեամբ գիտէր ընկղմիլ քերթուածներու հատորի մը մէջ, որքան, օրինակ, իմաստասիրական բարդ տեսութեան մը խորը: Սեղանի մը վրայ գտնուած որեւէ պատահական գիրք — պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, քիմիաբանութիւն, ուղեհարցութիւն, վէպ, թատերախաղ — կրնար իրմէ վայելքի ամբողջ ժամեր խլել:

Այս պատճառով, հակառակ իր ամբարած հարուստ հմտութեան, մասնագիտական աշխատանքի ձեռնարկելու պարագային, մասնագէտներու հմտութեան կատարելութիւնը յուսահատութիւն կը պատճառէր իրեն եւ թերահաւատութիւն կը ներշնչէր իր կարելիութիւններուն վերաբերմամբ:

Լաւագոյնին երազը կեանքին նպատակը եղած էր միշտ եւ դառն ափսոսանքով լաւն ալ զոհած էր լաւագոյնին հասնելու դժուարին ճամբուն վրայ: Գիտէր կշռել գործի մը տարողութիւնը եւ իր ուժերուն չափը:

Աղբալեան գիտցաւ իր քաղած գիտելիքներուն եւ գաղափարներուն տալ ինքնագրոշմ նկարագիր եւ յանդուգն թեւածումներ: Ան շատ հեռու էր հետեւակ բանահաւաքներու նեղ արահետէն: Կը սիրէր գարունի բարձունքներու պարզած անակնկալները եւ գիտէր վերէն տիրապետել նիւթերու եւ մտքերու բազմազոյն համայնապատկերին:

Գրուած էջի մը հանդէպ Աղբալեանի յարգանքը գրեթէ երկիւղած պաշտամունքի կը հասնէր: «Խօսքը կը թռչի, բայց գիրը կը մնայ, — կ'ըսէր ան իր աշակերտներուն, — եւ ինչ որ կը մնայ՝ պէտք է կատարելութեան ձգտի»: Հոս պէտք է փնտռել գաղտնիքը իր գրի ժլատութեան եւ բանի չայլութեան: Շատ աւելի դիւրութեամբ յանձն կ'առնէր տասը դասախօսութիւն տալ, քան տասը էջ բան գրել: Ամբողջ կեանքը խօսելով անցուց արդէն, հինաւուրց Յունաստանի փիլիսոփայ վարդապետներուն նման, որոնք ունկնդիրներու բազմութեանց իմաստութեան կայծեր կը ցանէին անխնայ: Եւ ի՜նչ աննման դասախօս էր Աղբալեան, հայ բեմին անզուգական ոսկեբերանը: Միշտ կշռուած, միշտ լուրջ, միշտ իմաստալից եւ ինքնատիպ: Իր անսայթաք լեզուն ընդունակ էր ամէնէն բարձր հարցերը ամենապարզ եւ յստակ ձեւին մէջ ներկայացնելու: Ոգեւորութիւնը, որ առաջին բառերէն իսկ կը վարակէր ունկնդիր հասարակութիւնը, ոչ թէ հնչեղ եւ աղմկալից նախադասութիւններու պերճանքէն կը հոսէր, այլ գաղափարներու կենդանի ջերմութենէն: Հռետոր չէր՝ ամբոխավարութեան իմաստով. բայց գիտէր ամբոխներ գրաւել իր խօսքին ու շեշտին սրտայոյզ անկեղծութեամբը: Կ'ուսուցանէր, կը դաստիարակէր եւ նոյն ատեն կը ներշնչէր:

Մարզուած իր միտքը, առօրեայ զրոյցներու ընթացքին անգամ, դժուարութիւն չէր կրեր էականը երկրորդականէն զատելու: Հակառակ խօսելու իր մեծ դիւրութեան եւ բազմամեայ փորձառութեան, Աղբալեան ժողովուրդին չէր ներկայանար երբեք առանց նախապէս պատրաստուելու: Ոչ ոք զինք բեմին վրայ չէր տեսած առանց այն կտոր մը թուղթին, որուն վրայ խղճամիտ հոգածութեամբ արձանագրած կ'ըլլար իր դասախօսութեան նախագիծը:

Ամբողջ կէս դար, Կովկասէն մինչեւ Լիբանան, Աղբալեան տիրապետող դէմք մը մնաց մեր մտաւոր շարժումներու ասպարէզին վրայ: Ծանրաշուք հեղինակութիւն մը պտըտցուց ամէն տեղ: Արժէքներ յայտնաբերեց (Ե. Չարենց, Ա. Իսահակեան, եւայլն) եւ դէպքեր ու երեւոյթներ արժեւորեց: Այս իրողութիւնը անբացատրելի պիտի մնար, եթէ միայն իր գրչին վաստակով ուզէինք հաւասարակշռել իր մտաւորականի դերը: Աղբալեանի տրուած «մշակոյթի պահակ» որակումը կ'արդարանայ առաւելապէս իր հանապազօրեայ կեանքով, ամբողջական ընդհանուր նկարագրով:

Աղբալեանի տրուած էր կեանքը եւ գիրքերը հաշտեցնելու մոգական արուեստը: Աշուղ մըն էր ան, բայց ոչ տաղասաց եւ քնարահար աշուղ, այլ միտքերու, գիտութեան եւ գրականութեան առինքնող տարածիչ մը: Պարզ ու անփոյթ իր արտաքինին տակ Արեւելքի իմաստուն տերվիշ մը կար թաքնուած, խորհրդաւոր եւ խորհրդասէր առաքեալ մը, որ նուիրական մատեաններու գանձարանը տարածելու երկնատուր առաքելութիւնն էր ստանձնած կարծես: Իր գտած տեղը հոգիի սնունդ եւ բարձրագոյն վայելք կը տանէր հետը: Հոն ուր ինք կը գտնուէր, անհնարին էր որ խօսակցութիւնը ճապաղէր, տափակնար եւ այլասերէր: Ինք իր անձով եւ խօսքով կը սրբացնէր մթնոլորտը, թեւ կուտար գետնամած հոգիներու եւ մտաւոր շարժում կը ստեղծէր: Քանի՛ քանի՛ ընտանեկան պարզ հաւաքոյթներ, համեստ ու նոյնիսկ տգէտ ընկերակիցներու ներկայութեան, վերածուած են գրական լուրջ երեկոյթներու, շնորհիւ Աղբալեանի մտքերու անգիր աւետարանին:

Ն. Աղբալեան կենսուրախ եւ զուարթախոհ՝ գրքերով կը լուսաւորէր իր կեանքը: Հանրային գործիչ մըն էր ան՝ մշակոյթի նուիրումով եւ նոյն ատեն «անվեղար վարդապետ» մը՝ դպրութեանց տաճարին սպասարկու: Կը սիրէր կեանքը, բնութիւնը, երգն ու գինին, ազատագրական պայքարները, հերոսներու խոյանքը եւ ընկերային կեանքի մեծադղորդ բախումները նոյնքան, որքան մեր հին ձեռագիրները, Եղիշէն կամ Պերկսոնի իմաստասիրական դրութիւնը: Այս է պատճառը, որ իր խօսքին եւ խոհերուն մէջ թարմութիւն կար, աւիւն, սուր հեղնութիւն, քմայքի խաղեր եւ անսպառ ոգեւորութիւն:

Մշակոյթը բացառիկ ճարտարութեամբ ռամկացնող մեծ վարպետ մը եղաւ Աղբալեան: Ժողովուրդին համար կը գրէր, ժողովուրդին համար կը խօսէր եւ կը գործէր: Հեռու մնաց միշտ բանդէտի հովերով զարմանք կամ հիացում պարտադրելու սոփեստութենէն: Առատաձեռն այս մշակը լիառուն ափերով սերմանեց եւ ինքզինք երջանիկ զգաց, երբ ուրիշներ կը հնձէին:

Հայ երգի կտոր մը մոռնել կուտար իրեն մռայլ առօրեան եւ գեղեցիկ գիրք մը՝ ամբողջ պատերազմը: Արուեստագէտի խառնուածքը գերակշիռ չափով մը տիրապետող էր պրպտող մարդու իր սովորամոլութիւններուն վրայ: Այսպէս, ինչո՞վ բացատրել մասնագիտական մանր խնդիրները ոսկեզօծելու, պատմութիւնը կենդանացնելու եւ իրերն ու երեւոյթները գեղեցկացնելու այն յորդ զգացումը, որ տեւաբար կը ճառագայթէր իր խօսքերէն:

Իր մէջ միշտ վառ մնաց հաւատքը ապրելու արժէքին, արդարութեան, բարիի յաղթանակին եւ վերջապէս հոգիի անմահութեան հանդէպ:

Չհաւատաց մահուան, եւ մահը, որ մօտեցաւ իրեն գաղտագողի՝ չկրցաւ գերեզմանել անոր անկորնչելի յիշատակը:

Մ. ԻՇԽԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ ◄=► ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Օգոստ. 9ին, «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ «Արարատ»ը ախոյենութեան 19րդ մրցումը կատարեց ընդդէմ Մինսքի «Տինամօ»ին:

Խաղը սկսելէ առաջ, մրցավարը մէկ վայրկեան լռութեան հրաւիրեց հասարակութիւնն ու խաղացողները յարգելու համար յիշատակը՝ արկածի զոհ, «Արարատ»ի կեդրոն պաշտպան՝ Ֆուրման Աբրահամեանի:

Հարկ է ըսել թէ հակառակորդ խումբը միշտ դժուարին մրցակից մը եղած է հայկ. խումբին, անհատական հսկողութեամբ, արգելք ըլլալով ծաւալուն խաղարկութեան մը: Այս խաղաձեւը կը մտահոգէր Երեւանցիները, երբ մանաւանդ յաճախակի եւ նոյնքան վտանգաւոր գրոհներու կ'ենթարկուէին:

Գալով խաղին, 10րդ վայրկեանին Մարգարով լաւ փոխանցում մը կը ստանայ, կը խուժէ հակառակորդին տուգանքային գիծերէն ներս, այցելու պաշտպանները չփոթած զինք վար կը ձգեն: Ի նպաստ իրեն կը սուլուի 11 մեթրի պատժական հարուածը զոր Յովհ. Զանազանեան պիտի յաջողէր կոլի վերածել:

Կը ցնցուին հիւրերը. իրենց յարձակումները կը դառնան այնքան սաստիկ, որ պիտի յաջողին 39րդ վայրկեանին նըշանակել հաւասարող կէտը:

Արարատցիները սրընթաց ճեղքեր կը գործեն երկրորդ կիսախաղին եւ կը յաջողին 50րդ վայրկեանին երկրորդ կէտ մը արձանագրել շնորհիւ Ղազարեանի գլուխով հարուածին: Այսպէս, դժուարին խաղը պիտի վերջանար «Արարատ»ի յաղթանակով 2–1 արդիւնքով:

ԱՐԱՐԱՏ ՄԻՇՏ ԵՐՐՈՐԴ

Խորհրդային Միութեան ոտնագնդակի բարձրագոյն կարգի խումբերը արձակուրդի մէջ են մինչեւ Սեպտեմբերի սկիզբը:

Վերջին խաղերէն ետք դասաւորումը հետեւեալն է.—

1) Զարիա 19 խաղ 22 կէտ.
2) ԲԿՍԱ 20 խաղ 25 կէտ.
3) Արարատ 19 խաղ 22 կէտ.
3) Թիֆլիս 19 խաղ 22 կէտ.
5) Կիեւ 19 խաղ 21 կէտ:

×

«ՄԵԾԱՄՕՐ»Ի ՆՈՐ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Հայ ժողովուրդի մշակութային եւ հոգեւոր կեանքի հնագոյն էջերէն եւս բացին Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութեան մասնագէտները, որոնք կը շարունակեն իրենց պեղումները Արարատեան հովիտին մէջ, Մեծամօրի բլուրին վրայ: Գլխաւորութեամբ՝ հնագէտ Էմմա Խանզատեանի եւ երկրաբան Կորիւն Մկրտիչեանի, արշաւախումբը տաճարային ընդհանուր պեղումներու ընթացքին յայտնաբերած է նոր սրբարաններ՝ կաւակերտ զոհասեղաններով, հաց նախշող դրոշմիչ, պաշտամունքի խեցեղէն իրեր...:

Այս նոյն բլուրին վրայ, տարիներ առաջ մասնագէտները պեղեցին 30 հեկտար տարածութեան վրայ, փոքրիկ քաղաք մը՝ ուղղանկիւնաձեւ տուներով, պաշտպանական պատերով, ջուր ջրհորներով եւ արտադրական կառոյցներ: Այս վայրին մէջ, երեւան հանած են առաջին մետաղագործութեան կեդրոններէն մէկը իր մետաղաձուլարանով Քրիստոսէն մէկէն՝ երեք հազարամեակներ առաջ:

Մասնագէտներու կարծիքով Մեծամօրը դեռ շատ գաղտնիքներ ունի: Անոնց յայտնութիւններով անգամ մը եւս պիտի ապացուցուի հայ ժողովուրդի հնագոյն քաղաքակրթութեան մասին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒՖՔԻՐ ԴԱՒԱՃԱՆԱԾ ԷՐ
Կ'ԸՍԷ ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ

—O—

Մարոքի Ներքին նախարարը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ թագաւորին դէմ պատրաստուած եղեռնափորձը գործն էր՝ Զօր. Ուֆքիրի, եւ երբ այս վերջինը տեսած է թէ այլեւս ամէն բան պարզուած է, ըսելէ ետք «գիտեմ թէ ի՛նչ կը սպասէ» ատրճանակը առած ու երեք գնդակ պարպած է, որու վերջինը ճակատագրական եղած է: Ըստ առաջին տեղեկութեանց, ծիրայլթար ապաստանած ապստամբ օդաչուներէն մէկն է որ յայտնած է թէ գործած է Ուֆքիրի հրահանգով:

Ուրբաթ օր անշուք թաղումով մըն է, որ վերջ գտած է ասպարէզը անոր, որ ամէնէն հաւատարիմ ու մտերիմ անձը կը նկատուէր, Հասան Բ.ի կողքին: Այս յայտնութենէն ետք սկսած է նաեւ ձերբակալութեանց շարք մը օդանաւային ուժերուն մէջ, մինչ Շաբաթ օր, թագաւորը կը խօսէր ժողովուրդին:

Ցիշենք որ Զօր. Ուֆքիր պատասխանատուն էր նաեւ Պէն Պարքայի առեւանգումին եւ հաւանական սպանութեան, որու համար, ի բացակայութեան դատապարտուած էր Ֆրանսական Դատական Ատեանին կողմէ:

—O—

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ Սեպտեմբեր 21ին:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԱՅԻՆ

ՏՈՂԵՐ ՅԱՆՈՒՇԻՐ, ԿԱՐԴԱ՛ ՈՒ ԱՆՑԻՐ

Սիրելի «Յառաջ», փափաքիլ գրել բայց չգտնել նիւթը, հաւատացիր ո՛րքան նեղացուցիչ է ցանկացողին համար: Կը փնտռեմ անկեղծօրէն խոստովանիլ որ իմ կարգին, կ'ենթարկուիմ երբեմն այսպէս կոչեմ, այդ մտաւոր պնդութեան: Ու կը յիշեմ անցեալ տարի, արձակուրդի նոյն օրերուն, Տօներու Հրապարակի բարձունքին երբ կը հանդիպէի հայրենակից բարեկամի մը, կը յայտնէի իրեն ի միջի այլոց, անզուսպ տենչս գրելու ու նաեւ տրտունջս նիւթ մը չկարենալ ճարելուս, ան կը հրահանգէր խակոյն ինծի.

— Ի՞նչ կը սպասես, գրէ սա պարապութեան վրայ. տե՛ս սա հրապարակը, իր քովընտի փողոցները եւ այլուր, ոչ մարդ է մնացած ոչ կառք. գրէ՛ այդ մասին, ի՞նչ գիւրին նիւթ կը փնտռես աւելի աւելի:

Եւ իրաւ ալ, նոյն երեկոյեան գրի կ'առնէի «Երբ Փարիզ կը պարպուի» համեստ գրութիւնս, որ կը պարտէի իրեն... Եւ այսօր, ինչպէս ըստ սովորականին, երբ այլեւս անրուժելիօրէն վարակուած ենք ճերմակի վրայ սեւ մրոտելու, կարծես հարկադրական տենդով, կը փորձուիմ վերստին դիմելու սա կախարդիչ գրիչին, ոչ միայն գոհացում տալու գրելու ծարաւի մը, այլ եւ աւելի ճիշդ չափազանց կրատելու համար, որ անկասկած Թոյլատրելի է կ'ենթադրեմ, արձակուրդի այս ինքնամոռացութեան շրջանին, ուրեմն... գործի կը լծուիմ, մանաւանդ որ ի վիճակի ըլլալով ամուր բռնած եմ նիւթի օձիքէն:

Ի'նչ մեղքս պահեմ, քանի կը ճնշուիմ տարիներու յաւելուածական բեռան տակ, ներկան, որքան ալ իսկ հաճելի, նուազ կը խօսի սրտիս, էութիւնս չի տոգորեր այն խանդավառութեամբ ինչպէս էր երիտասարդական տարիներուս, անտարակոյս իմ հասակակիցս եւ աւելի... վեր շատ շատերու: Ու այդ մտօք կը մղուիմ քառասուն եւ աւելի տարիներու անցեալի մը գիրկը, հին օրերու յիշատակները վերապրելու երազային ըղձանքով. չէ՞ որ ըսուած ալ է Թէ անցեալը անոյշ է միշտ, քանի որ անվերադարձ է:

Քայլերս կ'ուղղեմ դէպի Լատինական Թաղը, ուր բնակութիւն էինք հաստատած էր երբեմն: Ու կը հասնիմ նոր Թաղի սրտին՝ Սէն Միշէլ պողոտան: Տարօրինակ է, ամէն անգամ որ կը շրջագայիմ նոյն պողոտային վրայ, ուր շրջողները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ երկսեռ երիտասարդութիւնն է, իմա՛ ուսանողութիւնը. ինծի այնպէս կը Թուի որ իմ խաչաձեւած մանկամարդուհիներն ու տըղաքը նոյն երիտասարդներն են որոնց կը հանդիպէի անցեալի օրերուն, եւ ի՛նչ հեղնութիւն, մոռնալով պահիկ մը ես ինքս, չէի կրնար եզրակացնել որ անոնք ինծ նման ասպատակեր են այժմ տարեցութեան անխուսափելի սահմանները:

Անցեալները վարդերու փունջ մը կը գնէի, կը զետեղէի զայն բնակարանիս մէջ. անոր մէջ կային վեցեակ մը վարդեր որոնք արդէն հասունցած, եղած էին կատարեալ բուրումնաւէտ ու գեղեցիկ. կային նոյնքան հազիւ նորաբողբոջ կոկոններ որոնք եւս հետզհետէ ծլելով ու ծաղկելով իրենց կարգին կը դառնային ամբողջական վարդեր. ու մինչ նախկին վարդերը սկսեր էին կամաց կամաց Թոշնիլ ու Թառամիլ եւ... Թափիլ:

Վարդերու պարզած այս տեսարանը կը համարձակէի նմանցնել մարդերու կեանքի պատկերին...:

Քիչ վերջ կը մտնեմ Թաղին հռչակաւոր Լիւքսէմպուրկի պարտէզին մէջ. նոյն եռուզեռը եւս հոն. քիչ մը խորը, նեղ անցքերու կողքին, նմոյշ մը փարիզեան պատկերէն — զոյգեր՝ հոս ու հոն նստարաններու վրայ, կը փոխանակեն այնքան ազատ ու առատ համբոյրներ, քաղուած բոլոր ձեւերով, որ չես կարող այդ համարիլ որպէս սիրոյ վիպային հովուերգութիւն մը...: Քիչ անդին, համանուն պարտէզին անուանի աւազանին մէջ, մանուկներ կը զբօսնուն խաղալիկ նաւակներով. ո՛վ գիտէ, Թերեւս ապագային անոնցմէ մին դառնայ հսկայ նաւի մը նաւապետը. կեանքի խաղեր:

Լքելով պարտէզը, կը յառաջանամ դէպի մերձակայ փողոցները. կանգ կ'առնեմ Փարիզի հայ գաղութի երբեմնի կեանքի, բոլոր տեսակի հանդիսութեանց այլեւս յիշատակարան դարձած շէնքերուն առջեւ՝ Սորպոն, Սալ տը լա Ժէոկրաֆի, այլ մանաւանդ Սոսիէթէ Սավանթ որ կը կարծեմ կը բեկանէր բոլոր մրցանիշները հայկական հաւաքոյթներուն, սիրտն էր կարծես մայրաքաղաքի մեր կեանքին: Այսպիսի ներշնչումներով կը հեռանամ, բայց կ'ուզեմ նաեւ հեռանալ Փարիզէն այս ամառուան եղանակին, հարիւր հազարաւորներու նման կը փախչիմ քեզմէ այսօր Փարի՛զ, դուն որ անուանուած ես որպէս Թագուհի մայրաքաղաքներու եւ սակայն պիտի չվարանիմ յայտնել քեզի Թէ մեծ Թերի մը ունիս դուն, ընտրած չըլլալով ի սկզբանէ, ժողոյն Սէնից կողքին բնութեան հրաշալիքներէն մին՝ ծովը, որուն բացակայութիւնը օգոստոսեան այս ամսին, անկարող է մեզի մոռցնել տալ աշխարհի ամենագեղեցիկ պողոտան՝ Շան զ'Էլիզէն իսկ, որ իր հրապոյրէն խոշոր մաս մը կը կորսնցնէ արձակուրդային այս օրերուն: Ու ահա կը հասնիմ արդէն Ատլանտեանի եզերքը փռուած սա դոհար քաղաքը, որ զարհուրելի կերպով ռմբակոծուած երկրորդ Աշխարհամարտին, սլիտակաշէն նոր շէնքերու, զբեակներու եւ ապարանքներու վերակառուցումով եւ հիանալի պողոտաներով ու հրապարակներով գեղատեսիլ վայր մը կը հանդիսանայ որպէս ամառանոց:

Կը դիտեմ Ատլանտեանի սա չնչին մասը, որուն յառաջապահ ալիքները կը մերձանան մեղմօրէն դէպի ծովափ, մակընթացութեան հրաշալի խաղովը, բացարձակապէս ճշդապահ ու կարգապահ, ան պիտի հասնի որոշեալ ժամուն, որոշեալ վայրկեանին նախատեսուած իր սահմանին, ոչ իսկ գիծ մը աւելի հեռու, նոյն օրուան համար ու հազիւ կանգ առած, նոյն կանոնաւորութեամբ ան պիտի շարունակէ իր վերադարձը. ամեհի բայց հաւատարիմ ովկիանոս...:

Մինչ կը սքանչանամ ի տես սա գգլխիչ համայնապատկերին, կը ստանամ «Յառաջ»ի Թիւերը ղրկուած Փարիզէն. ըստ սովորականին, առաջին ակնարկս կը նետեմ անոնց չորրորդ էջերուն վրայ, «Ջերմաչափը»՝ Ֆրանսահայ կեանքին. ըղձմայլանքս այս անգամ կը դառնայ ոգեւորութիւն երբ կը տեսնեմ հայկադրոշմ ազդերը որոնք լայնօրէն դիրք են գրաւած նոյն էջերուն վրայ. Միջերկրականէն մինչեւ Սէնի ափերը բոլոր հայ եկեղեցիներուն մէջ տօնախմբութիւն Աստուածածնի աւանդական խաղողօրհնէքով. չէ՞ որ հայ եկեղեցին ոչ միայն Տունն է Աստուծոյ, այլ նաեւ Տունը ազգին. ուրեմն խրախճանութիւն համահայկական: Շատ սրտայոյզ սա ուխտագնացութիւնը Էքս–լէ–Պէն գտնուող «արձակուրդողներու» դէպի Տէսինի եկեղեցին. անդին դաշտահանդէսներ ծովահայեաց վայրերու, լեռներու բարձունքին եւ ամէնէն խանդավառիչը ու ծափահարելին՝ Արտէշի հովիտին Նոր Սերունդի հարիւրաւոր երիտասարդներու բանակումի դաշտահանդէսը բոլորովին հայկաշունչ մթնոլորտով:

Կը վերյիշեմ այս առթիւ քառասուն եւ հինգ տարիներ առաջ, Փարիզի հայ եկեղեցւոյ դրան առջեւ, սրտցաւ տարեց ազգայիններու խօսակցութեան ընթացքին անոնց տրտունջը՝ Թէ քսան–երեսուն տարիներ վերջ Հայութիւն չի մնար այս ափերուն վրայ, Թէ յոյս չկայ նոր սերունդներէ եւայլն, կանխահաս յոռետեսութիւն. գրեԹէ յիսուն տարիներ վերջ, ահա հայ երիտասարդութիւնը, ան որ իր աչքերը կը բանար օտար երկնակամարի տակ, այսօրուան հայկական կեանքի կարեւոր մասով պատկառելի ջահակիրը կը հանդիսանայ, Փարիզէն մինչեւ Մարսէյլ, ցայտուն ապացոյցը տալով մեզի որ դեռ յիսուն եւ յիսուն տարիներ վերջ, Նորանոր երիտասարդութիւնները անշէջ պիտի պահեն Հայկեան կայծը իրենց հոգիներուն եւ սրտերուն մէջ:

Կը հաւատամ բոլոր ճշմարտութիւններուն, բայց մանաւանդ սա մէկին՝ հայ ազգը յաւիտենական է ոչ միայն հայրենիքի մէջ, այլեւ ի սփիւռս աշխարհի... Իմ նիւԹս է որ միայն կ'աւարտի ահա սիրելի «Յառաջ»:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ–ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՇԱՄԻՐԱՄ

ԹԱԳՈՒՀԻ՞ ԹԷ ԱՍՏՈՒԱԾՈՒՀԻ

—0—

Ասորեստանի առաջին արքաներէն ամէնէն աւելի յիշուող Թագաւորը Նինոսն է: Նշանաւոր ռազմիկ մը, որ կը զբաղէր միայն աշխարհակալութեամբ: Իր երկրին սահմանները կ'երկարէին Կովկասեան լեռներէն մինչեւ Նեղոս գետը:

Այսուհանդերձ, Նինոս երջանիկ չէ: Ամէն անգամ, որ կը մտածէ իր վախճանին մասին, գիտէ, որ իր գահը Թափուր պիտի մնայ: Ուստի, կ'որոշէ ամուսնանալ, ունենալու համար ժառանգորդ մը: Պատգամաւորներ կը ղրկէ իր Թագաւորութեան բոլոր անկիւնները, իրեն արժանի գահակից մը գտնելու համար: Բոլոր պատգամաւորները կը վերադառնան ձեռնունայն: Անոնք չեն կրցած գտնել եւրոպի իշխանուհին:

Մինչ, Ասորեստանէն ոչ հեռու՝ Սուրիոյ մէջ կ'ապրի շատ գեղեցիկ եւ խելացի մանկամարդուհի մը, Շամիրամ անունով: Քսան տարեկան է: Անոր ծնընդեան պատմութիւնը ծածկուած է խորհրդաւոր քօղով մը:

Կ'ըսուի, Թէ Ասքալոնի մօտ կը գտնուէր ձկնառատ լիճ մը, որուն վրայ կ'իշխէր ձկան մարմնով Տէրսէթօ չաստուածուհին: Այս վերջինը ընդվզեցուցած էր Աֆթարթէ չաստուածուհին, որ զայն պատժեց անոր ներշնչելով անրաղատրելի սիրոյ զգացում մը մահկանացուի մը, երիտասարդ Սուրիացիի մը հանդէպ: Տէրսէթօ կ'ամուսնանայ երիտասարդին հետ: Կը ծնի աղջնակ մը, որուն իրբեւ հետեւանք իր սէրը ամուսնոյն հանդէպ կը մարի: Ամչնալով մահկանացուի մը հետ միացած ըլլալուն համար, Տէրսէթօ կը սպանէ ամուսինը եւ զաւակը կը լքէ անապատին մէջ:

Աղջնակը չի մեռնիր սակայն: Աֆթարթէ կը հսկէ անոր: Ան կը հրահանգէ շըրջակայքը ապրող աղաւնիներուն խնամել մանուկը: Անոնցմէ մաս մը զայն կը պատսպարեն ցուրտէն իրենց Թեւերուն տակ: Ուրիշ խումբ մը մօտակայ ագարակներէն կաթ ու պանիր կը գողնայ զայն սնուցանելու համար: Հովիւներ,

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

Դ.

ԽԸՍՄԷԹ

Ծննդեան առաւօտն էր, եւ դեռ այգը չծագած եկեղեցիին զանգակները կը ղօղանջէին տօնական օրերու յատուկ ծեքծեքումներով, հայ մանաւանդ ժողովրդական Թաղերու մէջ սկսած էր ոգեւորութիւնը եւ ամէն հասակէ մարդիկ, նոյնիսկ ոմանք հարբուխոտ, ցրտին եւ խոնաւ մԹնոլորտին մէջ ձգելով իրենց խուպոտ հաղերուն երկարատեւ արձագանգը, կը դիմէին եկեղեցի: Երանիկ հանըմ եւ աղջիկը աւելի կանուխ, զայեր տեղաւորուեր էին վերնատան առաջին շարքին վրայ եւ հակառակ ցուրտէն տանջուելուն համբերութեամբ կը սպասէին: Փոխն ի փոխ մրափելով եւ սԹափելով հետեւեցան ժամերգութեանց. «Առաւօտ լուսոյ»ի ժամանակ, չարականին պարզ եւ լայն եղանակներէն ու ծնծղաներու զուարթ Թափերէն ոգեւորուած ճշմար — տապէս զգացին Թէ աւետիս մը կը ծածանէր միջոցին մէջ ու իրենց հոգին խառնուեցաւ ընդհանուր փառաբանութեան, բայց հետզհետէ կրկին մտան երկարաձգուող եւ ողբական եղանակներու ազդեցութեան ներքեւ մինչեւ պատարագը:

Եկեղեցին այդ պահուն լեցուած էր արդէն. վերնատան մէջ իրենց ետեւ, նստարանները գրաւուեր էին մինչեւ յետին շարքերը. պաղ եւ ամոյն լոյս մը, մշուշանման ճերմակութեան պէս կը մաղուէր պատուհաններէն եւ պլպլացող մոմերուն ճաճանչները կը ոժգունէին հետզհետէ: Եփիմէ վերջնականապէս սԹափած, ոտքի ելաւ, խաչակնքեց եւ աչքերը յառեց խորանին մեծ ջերմեռանդութեամբ:

Պատարագին ամբողջ տեւողութեանը անոր հոգին խռոված մնաց սրբազան եռաժշտութեննէն եւ այդ հոգեկան զիւրազգածութեամբը խորհեցաւ իր վիճակին եւ նշանածին վրայ, երբեմն պատրաստակամ էր ներելու Խաչիկին եւ վերջնականապէս կոԹնելու անոր զօրեղ բազուկին. երիտասարդ էր, կանանչ — կարմիր, աւելի աղէկ չէ՞ր աչք գոցել պզտիկ պակասներու, ծէքին, ծաղկէին, զաւակներու տէր ըլլային... Խեղճը ի՞նչ ըրած էր վերջապէս. ամէն օր ծովին եզերքը արին քրտինք կը Թափէր. ամօԹ չէ՞ր կաղանդին նուէր մը բերած չըլլալուն համար երես դարձնել, քէն ընել: Քանի օր է որ Խաչիկ հասկնալով որ սեւ կատու անցած է մէջերնին, աչքը երեսնին մնացեր էր, ինչ ընելը չէր գիտեր, սիրտը մեծ, հոգին հպարտ էր, անոր համար բերանը չէր բանար, խօսք չէր ըներ, հետեւաբար չէր գիտեր Թէ ինչո՞ւ սրդողած էին իրեն, բայց Եփիմէ հասկցեր էր որ անոր սրտէն արիւն կ'երԹար:

Իր ժողովրդական խաւերու յատուկ ողջմտութեամբ եւ բարութեամբ յանկարծ մտադրեց նշանածին սիրտը առնել, երեսին խնդալ, յիշեց Խաչիկին առատաձեռնութիւնները, յիշեց նաեւ իրենց քաշած չքաւորութիւնը, պզտիկուց հայրը կորսնցուցեր էր, տային խեր մը չունէր իրեն, վաստըկած քանի մը փարան հազիւ օղիին կը բաւէր, էրիկ մարդու հաց կերած չէին, գիշեր, ցերեկ տատելով, խալէմին ծայրովը կը հոգային ամէն բան. իրենց կը վայլէ՞ր որ քիպարի կնիկներու պէս գոհարեղէնի համար խռով ընէին, իրարու սիրտ կոտրէին:

— Մամին ի՞նչ պիտի ընեմ — խորհեցաւ հպարտութեամբ իր սլիտակափառ ձեռքերուն նայելով որոնք հակառակ չարունակ աշխատած ըլլալուն, նուրբ եւ փափուկ էին:

Պատարագչին երկարաձիգ ձայնը պահ մը իր ուշադրութիւնը գրաւեց բոլորովին. «Առէք, կերէք»ի խորհրդովը վերացած քանի մը անգամ խաչակնքեց եւ մինչ տիրացուներու ռնգային ձայները կը փառաբանէին, աչքին ծայրովը տեսաւ մօրը սեւ եւ չոր սիլուէԹը որ հակած դէպի ուրիշ կին մը կը խօսակցէր եռանդով: Ցանկարծ մտաբերեց անոր զայրոյԹները եւ նոր յոյսերը, աչքին ներկայացաւ վարպետին նիհար ու ոժգոյն դէմքը եւ անոր աչքերուն անսանձ սրտայայտութիւնը, իրեն Թուեցաւ որ հակառակ իր ամբողջ կորովին իր սիրտը կը գողնային, հեշտալի ու մխանդամայ ցաւալի սարսուռ մը անցաւ հոգիին մէջէն, մանաւանդ երբ լսեց Թէ վարպետին կնոջը մասին կը խօսակցէին:

— Շատ ծանր, այսօրուան վաղուան եղեր, կ'ըսէր մայրը մասնաւոր եռանդով մը:

— Զաւակ ալ չունեցան, մըմնջեց անոր ըրին կին մը գլուխը ցնցելով:

ՋԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(10 – Շար․)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

անդրադառնալով աղաւնիներու տարօրինակ ընթացքին, կը հետապնդեն զանոնք եւ կը գտնեն աղջնակը: Անոր գեղեցկութեամբ հմայուած՝ կ'որդեգրեն զայն եւ կը կոչեն «Շամիրամ» (Սամիրամիս), որ կը նշանակէ «աղաւնիներու զաւակ»:

Ութեմն, Շամիրամ 20 տարեկան էր, երբ Օնէս, Նինոսի զինուորներէն մէկը դէպի Ասքալոնի շրջանները կուգայ քննելու համար հոն արածող ոչխարներու հօտերը: Ան կը տեսնէ Շամիրամը եւ կը սիրահարի անոր: Հովուապետը դժուար կը հաւանի անոնց ամուսնութեան: Ութեմն, Շամիրամ կը հետեւի իր ամուսինին, դէպի Նինոսի արքունիքը: Ան կ'ունենայ երկու զաւակներ:

Օնէս միշտ կ'առնէ իր կնոջ կարծիքը գործի ձեռնարկելէ առաջ: Իբրեւ աստուածուհիի դուստր, անշուշտ, Շամիրամ հանճար մը պիտի ըլլար: Իր խորհուրդներուն շնորհիւ, Օնէս կը դառնայ Նինոսի գլխաւոր խորհրդատուն: Այն ժամանակ, օրէնք էր որ կին եւ զաւակներ հետեւէին պատերազմի գացող զինուորին: Այս ձեւով է որ Շամիրամ եւ իր զաւակները կը մեկնէին ճակատ, իրենց ամուսնին եւ հօր կողքին, դէպի Պակտրիա, ասիական երկիր մը:

Մայրաքաղաքը կառուցեալ ամրոց մըն է, պահեստով լեցուն: Դիմադրութիւնը զօրաւոր է: Շամիրամ կը բացատրէ ամուսնին, որ յաղթելու համար պէտք է խելք գործածել եւ ռազմավարութեան ձեւը փոխել: Ան իր նախաձեռնութեամբ կազմակերպեց լեռնականներու խումբ մը եւ երբ կանոնաւոր բանակը կ'աշխատէր կռուով քաղաքին դուռները բանալ տալ, Շամիրամ իր լեռնականներով բարձրացաւ պարիսպներուն վրայ եւ գրաւեց ամրոցը: Օնէս հպարտութեամբ կը պատմէ Նինոսի իր կնոջ քաջագործութեան մասին: Նինոս կ'ուզէ անպայման ճանչնալ կինը, որ աւելի խելացի գտնուած էր, քան իր բոլոր զօրավարները միատեղ: Օնէս կ'ընդունի հրաւէրը:

Երբ Նինոս կը հանդիպի Շամիրամի, կը տեսնէ, որ ան ո՛չ միայն խելացի է, այլ նաեւ երիտասարդ եւ գեղեցիկ: Կ'ուզէ տիրանալ անոր: Կ'առաջարկէ Օնէսի կնութեան տալ Թագաւորական ընտանիքէն իշխանուհի մը, փոխարէնը ստանալու համար Շամիրամը: Օնէս կտրուկ կերպով կը մերժէ: Նինոս կը սպառնայ անոր աչքերը փորել տալ: Օնէս կը փորձէ դիմել խորամանկութեան եւ իր հաւանութիւնը տալ կը կեղծէ, յուսալով, որ Շամիրամ յարմար միջոցին կը փախչի իրեն հետ: Բայց, Շամիրամ կը նախընտրէ մնալ եւ դառնալ Թագուհի: Զօրաւոր վիշտի ազդեցութեան տակ, Օնէս ինքզինք կը կախէ իր վրանին ձողէն եւ կը մեռնի:

Նինոս յաղթական կը վերադառնայ իր մայրաքաղաքը՝ Նինուէ, հետը բերելով ոչ միայն Պակտրիոյ հարստութիւնները, այլեւ գեղեցիկ Թագուհի մը: Շամիրամ Նինոսի կուտայ նաեւ իր այդքա՜ն սպասած զաւակը: Բայց, կարճ ժամանակ ետք, Նինոս կը վախճանի: Շատեր կը մտածեն, որ Շամիրամ սպաննած է զայն թունաւորելով: Բայց, այս ուղղութեամբ փաստեր գոյութիւն չունին: Ցամենայն դէպս, ան մեծ ճարտարութեամբ կը ղեկավարէ երկիրը իր նորածին տղուն՝ Նինէասի փոխարէն:

Շամիրամ չի մոռնար նաեւ իր սուրիական ծագումը: Սուրիան, պտուղներու եւ բուսականութեան երկիր է. եւ կը ծնին Շամիրամի շինել տուած նշանաւոր «առկախ պարտէզները»:

Ապա, ան կը ձեռնարկէ իր երկրի շրջապտոյտին: Ուրկէ որ կ'անցնի, կը հիմնէ նոր քաղաքներ, կը շինէ ճամբաներ եւ կամուրջներ: Կը սկսի պատրաստել աշխարհակալական ծրագիրներ: Կը գրաւէ Եթովպիան եւ կ'ուզէ հարուածել Հնդկաստանը: Այս վերջին երկրին բանակին մէջ միայն փիղերն են, որ վախ կ'ազդեն իրեն: Կը դիմէ խորամանկութեան:

Ասորեստան փիղեր չունի: Կը դիմէ մեծ թիւով կաշեգործներու, անոնց կը յանձնէ երեք հազար սեւ եզներու մորթիներ եւ անոնցմէ կը պահանջէ այդ մորթիներուն տալ փիղի ձեւ: Երբ գործը կ'աւարտի, անոնցմէ իւրաքանչիւրին մէջ կը տեղաւորէ ուղտ մը և կը վարժեցնէ կենդանիին քալել իր նոր պատեանին մէջ:

Հնդիկները գիտեն, որ Ասորեստան փիղեր չունի: Երբ անոնք կը տեսնեն «փիղերը», շուարումի կը մատնուին: Բայց, այս վիճակը երկար չի տեւեր: Գաղտնիքը կը քօղազերծուի: Հնդիկները անխնայ կը հարուածեն: Շամիրամի հրակայ բանակէն ողջ կ'ազատին քանի մը փախստականներ միայն: Թագուհին, ինք եւս կը վիրաւորուի:

Շամիրամ չի կրնար մոռնալ իր պարտութիւնը: Կը զգայ, որ այլեւս պէտք է քաշուի քաղաքական ասպարէզէն: Գիտէ նաեւ որ իր զաւակը դաւ կը լարէ իր դէմ: Շամիրամ կամովին գահը կը թողու Նինէասի եւ ինք կ'անհետանայ:

Շատեր կ'ըսեն, որ ան առանձնացած է լեռներուն մէջ: Ուրիշներ կը պնդեն, որ ան կերպարանափոխուած է, դարձած՝ աղաւնի:

Ռ. Ո.

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՔԻՉ ՄԸ ԴՐԱՄԱՏԻՐՈՒԹԻ՞ՒՆ

Խորհ. Միութեան քաղաքացիներու կենցաղի պահանջները կ'աւելնան օր առօր: Միւս կողմէ, սակայն, պետական սպասարկութիւնները հնարաւորութիւն չունին բաւարարելու այդ յարաճուն պահանջները: Այս է պատճառը, որ յօդուածագիր մը՝ Ալեքսանդր Լեվիկով, «Լիտերատուրնայա Գազետա»յին մէջ տարօրինակ առաջարկ մը կ'ընէ.— սահմանափակ աստիճանով վերահաստատել անհատական ձեռնարկութիւնները:

Յօդուածագիրը այս կապակցութեամբ կը յիշատակէ Բրեժնեւի մէկ յայտարարութիւնը՝ Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարին (1971 Մարտ) ինչպէս նաեւ կը յիշէ Հունգարիոյ, Լեհաստանի եւ Արեւելեան Գերմանիոյ օրինակները, ուր անհատական ձեռնարկութիւններ լաւ արդիւնքներ ձեռք ձգած են:

Ա. Լեվիկով յստակ կ'ըսէ, թէ իր առաջարկը կը բխի այն փաստէն, որ խորհրդային տանտիկինները դժգոհ են պետական սպասարկութիւններէն: Նոյն դժգոհութիւնը կ'արտայայտեն պետական ծրագիրներ մշակողները: Յօդուածագիրը օրինակներով կը հաստատէ ըսպասեակներուն, վաճառատուներու պաշտօնեաներուն «անտարբեր» կեցուածքը յաճախորդներու հանդէպ: Ան ցոյց կուտայ միաժամանակ պետական խանութներու եւ ճաշարաններու անզոհացուցիչ սպասարկութիւնը:

Ան միեւնոյն ատեն կը նկարագրէ, թէ ինչպէս այսպէս կոչուած «լեվաք»ները, այսինքն անոնք որոնք գաղտնի կ'աշխատին իրենց հաշւոյն, նորոգութիւններ կը կատարեն բնակարաններու մէջ, ուրիշներու լուացքը կ'ընեն, ծաղիկ կը ծախեն, պուքան կալերու կը յանձնեն եւ, վերջապէս, հազարումէկ տեսակ մանր-մունր աշխատանքներ կը կատարեն: Պետական ձեռնարկութիւնները կը մերժեն նմանօրինակ ծառայութիւններ ընել, որով քաղաքացիները կը դիմեն անհատներու, որոնք յաւելեալ վճարումի փոխարէն կը ստանձնեն այդ գործերը:

Օրինականացնելով «անհատական» աշխատանքները, կ'ըսէ յօդուածագիրը, ոչ միայն յաւելեալ տուրքեր պիտի ապահովուին Պետութեան, այլեւ հնարաւորութիւն պիտի տայ անաշխատ կիներու, թոշակաւոր տարիքաւորներու եւ երիտասարդներու գրաղում մը ունենալ:

Յօդուածագիրը կ'ըսէ, թէ Ռուսերը կրնան ընդօրինակել Արեւելեան Գերմանացիներու, Հունգարներու եւ Լեհերու «փորձը»: Արդարեւ, այդ երեք երկիրներուն մէջ «քաղաքացիներ որոշ պայմաններու տակ եւ պետական հսկողութեան ներքեւ որոշ ազատութիւն ունին անհատական գործեր կատարելու»: Փոխանակ խանութներու առջեւ երկար շարքի սպասելու եւ կամ սպասարկութենէ զրկուելու, յաճախորդները ուրախութեամբ պիտի ընդունին քաղաքացիներուն «ծառայութիւնը»:

Յօդուածագիրը «անհատական» գործերու շրջագիծը կը տարածէ փոքր խանութներու (սրճարաններէ մինչեւ դերձակի խանութ, վարսայարդարէ մինչեւ նորոգութեան կեդրոններ, պանդոկ, ճաշարան) վրայ: Ասոնք, նոյնիսկ, կրնան համագործակցական դրութեամբ աշխատիլ:

Այս առաջարկը, որ կը կատարուի Խորհրդային Գրողներու Միութեան պաշտօնաթերթին մէջ, չի նշանակեր թէ պիտի ընդունուի: Անցեալին այլ եւ այլ առաջարկներ եւս ներկայացուած են, առանց գործնական հետեւութեան յանգելու: Այսուհանդերձ, այն իրողութիւնը, որ յօդուածագիրը կը յիշատակէ Բրեժնեւի յայտարարութիւնը 24րդ համագումարին, մտածել կուտայ, թէ այս տեսակէտը կը բաժնեն բարձրաստիճան պաշտօնատարներ եւս:

«Անհրաժեշտ է, յայտարարած էր Բրեժնեւ, աշխատանքի պայմաններ ստեղծել հանգստեան թոշակ ստացողներուն, տանտիկիններուն եւ անկարներուն ... այդ աշխատանքները կրնան կատարուիլ թէ՛ տունը, թէ դուրսը եւ հաւանաբար համագործակցական (քօօփերաթիւ) ըսկզբունքով: Անշուշտ, այս աշխատանքները պէտք է օրինական սահմաններու մէջ ըլլան»:

Ա. Լեվիկով իր յօդուածը կ'եզրակացնէ անձնական օրինակով մը: Ան ուզած է իր տան դուռը նորոգել այնպիսի ձեւով, որ ձայնը մեկուսացուի: Այս ուղղութեամբ դիմած է պետական ձեռնարկութիւններու, որոնք «կարգիդ սպասէ» ըսած են: Այնուամենայնիւ, քանի մը օր ետք անծանօթ մը ներկայացած է իրեն՝ առաջարկելով իր ծառայութիւնը: Ան պահանջած է պետական գինէն վեց ռուբլի աւելի, այսինքն՝ 22 ռուբլի:

« Պետական ձեռնարկութիւնը երբեք չղիմեց ինծի », գիտել կուտայ ան:

Թ. Ա. Թ.

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

Գիշեր մը, խնջոյքի մը ընթացքին, տանտիրոջ տղան ու փեսան կռիւի բռնուեցան ընտանեկան հին խնդրի մը պատճառաւ: Եւ բախումին ամէնէն տաք պահուն պնակներն ու գաւաթները սկսան պարել օդին մէջ: Հրաւիրեալներէն մանրմունր մարդուկ մը, ջանաց բաժնել երկու կռուարանները: Մարդուկին հիւր սեղանակիցը թեւէն քաշելով, զգուշացուց զայն:

— Խե՞նթ ես, ինչ է, եղբայր, քաշուէ սրտոնց մէջէն... պնակ մըն ալ դուն կ'ուտես գլխուդ:

Միւսը չունեց բռնուած.

— Ի՞նչպէս քաշուիմ, չմիջամտե՞մ... բայց պնակները այս գիշեր ես փոխ տուի անոնց...:

×

Դատարանին մէջ, նախագահը կ'ըսէ ամբաստանեալին.

— Դուն կը պնդես թէ բնաւ չզարկեր պարոնին, իսկ ան ալ կը պնդէ թէ զարկիր: Որո՞ւն ըսածն է ճիշդը:

— Իմ ըսածս, պարոն նախագահ: Ան՝ բանէ լուր չունի, որովհետեւ առաջին իսկ հարուածէս գետին փռուեցաւ եւ ուշաթափ եղաւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (135)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ըսել է դուն մասնաւոր գիտաւորութիւն մը ունէիր իմ գլուխս փորձանքի բերելու:

— Ինչո՞ւ համար:

— Չե՞ս գիտեր, որ ես երբեք ատանկ բաներու տակ ստորագրութիւն չեմ դներ:

— Չէի գիտեր:

— Հիմա հասկցա՞ր ես... ինչալլահ, ասկէ ետքը միտքդ կը մնայ:

— Ըսել է որ պիտի չստորագրէք:

— Չէ՛ ըսինք ես... մէկու մը վրայ այսչափ չեն բռնանար:

— Բռնանալու բան չկայ, միայն թէ...

— Ասկէ աւելի ի՞նչպէս բռնութիւն կրնայ ըլլալ, քեզի կ'ըսեմ կոր թէ սկրդբունքիս հակառակ է, դուն դարձեալ կը պնդես... ամէն բան չափ մը ունի:

— Կը ներէք, Սիմոն աղա:

— Ներելու բան չկայ, միայն թէ քիչ մը խօսք հասկնանք... ես քու բարեկամդ եմ, քեզ կը սիրեմ, ձեռքէս եկածին չափ կը պաշտպանեմ, ատոր համար յանցա՞նք կը գործեմ:

— Չէ, ընդհակառակն, շնորհակալ եմ:

— Այն ատեն կարճ կապէ այլեւս եւ խօսքը մի երկնցներ:

Ուսուցիչը թուղթը պլլեց, գրպանը դրաւ եւ ոտքի ելաւ:

— Մնաք բարով, ըսաւ, կը ներէք, որ ձեզ նեղացուցի:

— Բարկացա՞ր, կ'երթա՞ս կոր:

— Չէ, բարկանալու իրաւունք չունիմ, միայն թէ քանի մը տեղ պիտի հանդիպիմ:

— Հանդիպէ եա, ամէնուն ալ գնա, ստորագրել տուր, ես վստահ եմ, որ ամէնքն ալ ուզելով կը ստորագրեն: Ինչո՞ւ պիտի չստորագրեն... փարա չէս ուզեր կոր եա, պարզ ստորագրութիւն մը:

Պարոն Թորգոմ ալ չպատասխանեց, բարեւեց ու մեկնեցաւ:

Այս երկու ապարդիւն դիմումները գինքը քիչ մը վհատեցուցած էին, որոշեց տուն երթալ եւ հետեւեալ առտու սկսիլ նոր դիմումներու:

Շուկայէն անցած ատեն, սրճարանէ մը ծանօթ ձայն մը գոչեց.

— Պարոն Թորգոմ, պարոն Թորգոմ:

Ուսուցիչը գլուխը դարձուց դէպի ձայնը եկած կողմը, եւ ճանչցաւ իր բարեկամը, պարոն Սիսակը, որ առանձին նստած էր:

Սիսակ 25 տարեկան երիտասարդ մըն էր եւ վաճառատան մը մէջ պաշտօնեայ, զուարթ, բարեմիտ, հետաքրքիր ու շատախօս մարդ մը: Թորգոմ մտաւ սրճարանէն ներս:

— Եկուր, նստէ, սուրճ մը խմէ, առաջարկեց Սիսակ:

— Ճաշելու կ'երթամ, ըսաւ ուսուցիչը:

— Դեռ չե՞ս ճաշած:

— Ոչ:

— Անանկ է նէ՝ օղի թող բերեն:

— Աղէկ կ'ըլլայ:

— Այս ատեն ի՞նչ կ'ընես կոր փողոցները: Ճանըմ, քեզ դպրոցէն հանե՞ր են... ինչո՞ւ չես բողոքեր կոր... ասանկ անիրաւութիւն կ'ըլլա՞յ...

Այս բոլոր հարցումներուն իբրեւ պատասխան ուսուցիչը հանրագրութեան պատմութիւնը ըրաւ, գրպանէն հանեց, կարդաց զայն եւ ըսաւ.

— Ասիկա ստորագրել տալու համար կը պտըտիմ կոր:

— Կեցցե՛ս, շատ աղէկ կ'ընես, ամէնքն ալ կը ստորագրեն, վստահ եղիր, պատասխանեց Սիսակ, Գրիգորիկ աղային ստորագրել տուի՞ր:

— Ոչ տակաւին:

— Անոր տուր, անպատճառ կը ստորագրէ:

— Պիտի երթամ:

— Ռափիկ աղային տարիր հարկաւ:

— Դեռ անոր ալ չգացի:

— Զարմանալի մարդ ես, աչքը գոց կը ստորագրէ, քեզի շատ կը սիրէ Ռափիկ աղան:

— Գիտեմ, բայց դեռ ժամանակ չունեցայ, այսօր պատրաստուեցաւ հանրագրութիւնը:

— Մինչեւ հիմա որո՞ւ տարիր:

— Մարտիկ աղային, Ակոբճան աղային, Սիմոն աղային:

— Հարկաւ ստորագրեցին:

— Խոստացան, պիտի ստորագրեն, պատասխանեց ուսուցիչը թեթեւ վարանումով մը:

— Անշուշտ պիտի ստորագրեն, պատասխանեց Սիսակ, իրենց պարտականութիւնն է... էյ, Ղուկաս էֆէնտիին գացի՞ր, անոր ստորագրութիւնն ալ պէտք է, թաղին երեւելիներէն է, եւ անպատճառ կը ստորագրէ, որովհետեւ Մարգար էֆէնտիին հետ շատ աղէկ չէ:

— Ամէնուն ալ պիտի երթամ...

— Ժամագործ Ղուկաս աղան ալ մի մոռնար, ան ալ մենէ է, գիտցած ըլլաս:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեց. Ազգային Միութեան վարչութիւնը շնորհակալու – թեամբ ստացած է հետեւեալ գումար – ները.—

Ազգ. Տան շինութեան համար Տիկին Տէտէեան 1300 Ֆր., Պր. Փօլ Նիկողոս – եան 500 Ֆր.:

Պր. Գասպար Պասմաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկ.ի Տէր եւ Տիկին Մ. Խժտահարեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Խժ – տահարեան, Տէր եւ Տիկ. Բ. Խժտահար – եան (Մարսէյլ) 50ական, Տէր եւ Տիկին Ե. Պարսամեան 10:

Պր. Արթիւր Պասմէն, իր հօր Պր. Գաս – պար Պասմաճեանի մահուան առթիւ 500 Ֆր. եւ Աղքատախնամին 100 Ֆր.:

Այրի Տիկին Ոսկերիչեան իր ամուսնոյն Պր. Արթիւրի մահուան առթիւ, Աղքա – տախնամին 20: Տիկին Գալրաքճեան իր մօր Հ. Սաճեանի մահուան առթիւ դըպ – րոցին 20: Տիկին Մ. Տիւյմէճեան, Դա – ւիթ Քիւրքճեանի մկրտութեան առթիւ 50: Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ խաղողօրհնութեան նուիրատուներ.— Տի – կին Ի. Փափազեան, Տիկ. Լ. Մանուկ – եան, Տէր եւ Տիկ. Մակէսեան 100ական, այրի Տիկ. Գ. Ոսկերիչեան, այրի Տիկ. Եազուպեան, Տիկ. Մ. Տիւյմէճեան եւ ոմն՝ 50ական, Տէր եւ Տիկին Վ. Զալըք – եան, այրի Տիկ. Ա. Միքայէլեան 20ա – կան, Տիկ. Մ. Տէտէեան, Տիկ. Ն. Զա – լըքեան 15ական, Տիկ. Յ. Շահպազեան, Տիկ. Կորիզեան, Տիկ. Ա. Ինէքճեան, Տիկ. Թ. Զալլաքեան, Տիկ. Խաչատուր – եան, Տիկ. Շ. Յովհաննէսեան 10ական:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւքսէմպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ « ՅԱՌԱՋ » 1971

Գին 15 փրանք
փոստով՝ 17 փրանք
Դիմել «Յառաջ»ի

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ ՀԱՄՈՅԹԸ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Հեռատեսիլի Ա. կայանէն Սայաթ–Նո – վա գուսանական համոյթը պիտի ներկա – յանայ էփիՃէք եւ Կոէնպարտ յայտագրին մէջ՝

Չորեքշաբթի, Օգոստ. 23, ժամը 18.40 Ա. կայան:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻ ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փո – փոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնու – մէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* :

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ըն – դունուի հեռաձայնով :

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանքի դրոշմաթուղթ :

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ
73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու գիշերօթիկ եւ փոքրիկ – ներու կառտըրի *վարժարանի արձանա – գրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տա – րեշրջանին համար :*

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան : Հեռաձայն 985–01–79:

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 29
ԳԻՆ 2.500 ՖՐ.

Երթ ու դարձ օդանաւով: ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻՆՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈ-ԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»*ի* մէջ: Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունենեանի, *ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18*

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. Ալիքսանեանի՝
11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — *ԼԻՈՆ՝* Պալեանի — *ՏԷՍԻՆ՝* Կ. Գարայեանի
ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35
ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ
ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Պ. Ժերար Սթեֆանէսքօ կը հաղորդէ որ մեծ հանդիպում մը տեղի պիտի ու – նենայ, Նոյեմբեր 1ին, Վերտէօն, ի ներ – կայութեան 5000 հոգիի, ի յիշատակ Ֆրանսայի համար մեռած Հայերուն: Այս առթիւ կը խնդրուի անոնցմէ որոնք ազ – գական մը կամ բարեկամ մը ունին որ իբրեւ ռազմիկ (1914–18 *կամ* 1939–45) *թաղուած է զինուորական գերեզմանա – տուն մը որ հաղորդեն անունն ու թաղ – ուած վայրը:*

Միւս կողմէ, 1914–18*ի Պատերազմի նախկին ռազմիկները, ինչպէս նաեւ Հնդ – կաչինի, Ալժերիոյ նախկին ռազմիկ – ները եւ զինադրականներն ու տեղահան – ուածները թող հաճին սերտօրէն յա – րաբերութեան մէջ մտնել Պ. Ժերար Սթե – ֆանէսքոյի հետ, հեռատեսիլի հայկ. յայտագրերու պատասխանատու*

16, Rue José Maria de Heredia
PARIS (7e)

Պ. Սթեֆանէսքօ կը խնդրէ նաեւ որ իրեն հաղորդուի անունը, հասցէն, տա – րիքը, զինուորական աստիճանը բանակին մէջ, արհեստը, կռուած վայրերը եւ ի հարկին՝ պատուանշանները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պա – րահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին: (Եղանա – կին առաջին եւ խիստ փայլուն պարա – հանդէսը) Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէռի շքեղ սրահ – ներուն մէջ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

« ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԱԼՊՈՄ »Ի ԿՈՉԸ

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԶԻՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի բոլոր անոնցմէ, արտա – սահման թէ Հայաստան, — որոնք որեւէ յիշատակով կապուած են Զօր. Անդրա – նիկին եւ ծանօթ են անոր կեանքին ու գործին, — որ եթէ ունին անտիպ նկար – ներ ու նամակներ Զօրավարէն, բարի ըլլան ուղարկելու խմբագրութեանս իր մասին հրատարակելի հատորին համար:

Հասցէ.—

AVO — A. TOUMAYAN
P. O. B. 80179 — Tél. 266492
BOURDJ - HAMOUD
BEIRUT — LEBANON

Յ. Գ.— Կը խնդրուի արտասահմանի եւ Հայաստանի բոլոր թերթի խմբագրու – թիւններէն արտատպել այս կոչը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 *տարեշրջանի արձանագրութիւն – ները սկսած են:*

Վարժարանը կը գործադրէ ֆրանսա – կան երկրորդական վարժարաններու ծը – րագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհինե – րուն հայեցի դաստիարակութիւն:

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ա – մէն օր.

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy
Հեռաձայն 927–01–72

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեի Հանգըստ – եան տուներուն այցելութիւնները ար – տօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14*էն* 18 *(նահանգապետութեան հրամա – նով):*

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կնիք)

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES
Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique
Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
22
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
22 AOUT
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.494

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.494

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԷԼՖՈՆԹԷՆԻ ՓՈՔՐԻԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

—0—

Պէլֆոնթէ՛ն :

Շուրջ տասը տարիէ ի վեր ընտանի դարձած անուն մը, որ հոմանիշի մը պէս անմիջապէս կ'ոգեկոչէ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչն ու անոր ամառնային Կաղ — դուրման Կայանը :

Պէլֆոնթէ՛ն : Զուիցերիոյ սահմանին մօտ, ֆրանսական Ժիւռայի բարձրաբերձ լեռներուն վրայ թառած փոքրիկ գիւղ մը, որուն եկեղեցին իր զանգակատունը հպարտօրէն կը ցցէ մշտադալար եղեւին-ներու անծայրածիր անտառին դիմաց :

Այս համեստ գիւղէն քիչ մը վեր, աւելի բարձր դիրքի մը վրայ, ճամբու եզերքին կ'իշխէ սպիտակափառ շէնք մը, որուն առջեւ, կանաչագեղ բաց դաշտին վրայ, երեք սլացիկ կայմերու վերեւ ծածանող երրեակ դրօշակներ հեռուէն, կողմնացոյցի պէս, անցորդները կ'առաջնորդեն դէպի փոքրիկ Հայաստան :

Հայկական ու Ֆրանսական եռագոյն — ները՝ կողք կողքի Կապոյտ Խաչի դրօշակին հետ՝ կը կազմեն յուզիչ երրոր — դութիւն մը : Կայանի երկսեռ փոքրիկ-ները ամէն առաւօտ սրտայոյզ երկիւղածութեամբ կ'ողջունեն երրեակ դրօշակ — ները, չմոռնալու համար իրենց սէրը հաւասարապէս հանդէպ Հայութեան, հանդէպ իրենց երկրորդ հայրենիքին ու Կապոյտ Խաչին :

Աւելի քան չորս տասնեակ տարիներու ընթացքին Ֆրանսայի բոլոր շրջաններէն բազմահազար մանչուկներ ու աղջնակներ կապ. Խաչի Կազդուրման կայաններուն մէջ վայելած են Խաչուհիներու մայրական ու քրոջական խնամքն ու գուրգուրանքը : Տարուան մէջ մէկ ամիս անոնք ապրած են զուտ հայաշունչ միջավայրի մէջ, հայերէն երգ ճռուողելով, հայկական պար ու արտասանութիւն սորվելով եւ Նաւասարդեան խաղեր սարքելով :

Կազդուրման Կայանը մագնիսի պէս դէպի իրեն կը քաշէ մեր փոքրիկները : Շատեր անհամբեր կը սպասեն ամառուան եղանակին՝ կրկին վայելելու համար նախորդ տարուան հաճելի օրերը : Անոնք ամէն տարի կը վերադառնան Կայան՝ մինչեւ որ հասնին սահմանուած տարիքը :

Անցեալ ամիս 140 փոքրիկներ օգտուած են Կայանի ընձեռած բարիքներէն : Յուլիս 14ի իրենց հանդէսը պսակուած է բացառիկ յաջողութեամբ : Շուրջ 300 Հայեր — ծնողք կամ բարեկամ — իրենց ներկայութեամբ եւ առատաձեռն նուիրատուութեամբ պատուած են Կայանն ու քաջալերած Կապոյտ Խաչի ձեռնարկը :

Օգոստոս 15ին, հակառակ աննպաստ օդին, Փարիզէն ու գաւառէն աւելի քան հարիւր հայրենակիցներ փութացեր էին Պէլֆոնթէնի փոքրիկ Հայաստանը, առ — տուն կանուխէն :

Աստուածածնայ տօնին առթիւ Կայանի մեծ սրահին մէջ մատուցուեցաւ հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէք : Պատարագիչն էր Տէսինի հովուոր հոգիւ Տ. Վահան Վրդ. Թօփալեան : Փոքրիկները սատցան մէկ մէկ նշխար եւ օրհնուած խաղող :

Կէսօրուան ճաշէն վերջ կատարուած հանգանակութենէն գոյացաւ 6.500 ֆրանք, ի նպաստ Նոր շէնքի կառուցման ծախքերուն :

Յիշատակելի օր մը՝ Պէլֆոնթէնի «փոքրիկ Հայաստան»ին մէջ :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՍԱՆ Բ. ԻՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԿԸ ԽՕՍԻ

—0—

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՇԱՏ ՅՍՏԱԿ ՉԷ

—0—

Շաբաթ եւ Կիրակի, Մարոքի Թագաւորը երկու անգամ խօսք ուղղեց իր ժողովուրդին, որ ըստ տեղւոյն վրայ գտնուող դէտերուն եւ լրագրողներուն շատ չի շահագրգռուիր անցած — դարձածով : Թագաւորը Երկուշաբթի օրուան ձգեց սակայն Կիրակիի համար նախատեսուած ժամուլի իր ասուլիսը :

Հասան հաստատեց իր կարգին Ուֆքիրի « դաւադրութիւնը » : Հանրապետութիւն չէ որ կ'ուզէր ստեղծել, ըսաւ Թագաւորը, այլ 9 տարու պահածառանդ իշխանին միջոցով վարել երկիրը : Եւ որովհետեւ «դաւաճանը» մեռած է եւ մեռածներն ալ չեն խօսիր, այլեւս կարելի է ամէն ինչ բարդել անոնց վիզը, եւ Թագաւորը չվարանեցաւ նոյնիսկ չեշտելէ թէ ան էր պատասխանատուն Ֆրանսայի հետ յարաբերութեանց վատթարացման : Հոս, Հասան կ'ակնարկէ անշուշտ Պէն Պարքայի խնդրին, բայց դժուար է հաւատալ թէ Ուֆքիր ամէն ինչ բոլորովին ինքնագլուխ ըրած է : Զայն — հեռատեսիլէն խօսած իր ճառին մէջ, Հասան կոչ ըրաւ «ազգին բոլոր աշխոյժ ուժերուն» որպէսզի վերջ դրուի խառնակութեան : Թագաւորը ջնջեց նաեւ Պաշտպանութեան Նախարարութիւնը (զոր կը վարէր Ուֆքիր) եւ իր ձեռքն առաւ բանակն ու ազգային պաշտպանութիւնը :

Երկրին հակիրճ պատմականն ընելէ ետք անկախութենէն ի վեր, Հասան շեշտեց .— «Ո՞ւր են մեր բոլոր ցաւերուն պատճառները : Կը գտնուին այն խրոխութեան մէջ, որ անոնք որոնք բարոյական իշխանութիւն մը ունին, օրինակ քաղաքական հոսանքները, կամ վարչական իշխանութիւնները (առենակալ կամ կառավարիչ), քաղաքական պատասխանատուները կամ զինուորական իշխանութիւնը սխալ քայլեր կ'առնեն եւ չեն ջանար վերականգնիլ : Ու իրենց սխալները քօղարկելու համար դրպարտութեան ապարդիւն քննադատութեան կը դիմեն» :

Այսպէս Թագաւորը չի վարանիր ամէն մարդ ամբաստանելէ եւ մինչ կը սպասուէր որ փորձ մը ընէ պատուհան մը բանալու, գոնէ դէպի կուսակցութիւնները, բոլորը կը դատապարտէ : Ու իր ճառին վերջաւորութեան կ'ըսէ նոյնիսկ թէ ի հարկին չի վարանիր բնաջնջելէ ժողովուրդին մէկ երրորդը որ վնասաբեր մտքեր ունի փրկելու համար այն երկու երրորդը որ առողջ մտքեր ունի :

× Շատ հաւանական չի նկատուիր այլեւս որ Զօր. Ուֆքիր անձնասպան եղած ըլլայ, ան ալ չորս գնդակ պարպելով, բայց պարզ է որ որեւէ ճշգրիտ բան կարելի չէ իմանալ եւ Ուֆքիրի չորս եղբայրներն ալ կը խուսափին անշուշտ խօսելէ :

× Ըստ Պէյրութի Ալ Նահար թերթին, Մարոքի դաւադրութեան ետին պէտք է Միացեալ Նահանգները տեսնել : Արդարեւ, ըստ լիբանանեան թերթին, որ կ'ապաւինի Ռապաթի իր թղթակցին տեղեկութեանց, կարելի չէ հաւատալ որ Քէնիթրայի օդանաւային խարիսխը գտնուող քանի մը հարիւր ամերիկացի զինուորականները, եթէ մեղսակից կամ հեղինակ չէին, տեսած չըլլան որ բան մը կը պատրաստուի : Թերթին համար Ամերիկացիք յունական տեսակի վարչակարգ մը կը նախատեսէին Մարոքի համար : Պարզ է որ Ռապաթի ամերիկեան դեսպանատունը անմիջապէս հերքեց այս «ծիծաղելի» ամբաստանութիւնները :

× Հասան միշտ Սքիրաթի պալատը կը մնայ եւ կը պատմուի թէ յուլիսի մէն ալ հոն ունեցած է վերադարձի օրը երբ գաւակը չէ գտած : Նըրը գայն պահած էր այլ վայր մը : Թագաւորին շրջապատը շատ ազդուած է Ուֆքիրի դաւաճանութենէն : Գալով այս վերջինին այրին, 40 տարեկան շատ գեղեցիկ կին մըն է, որ վեց զաւակ ունի : Ուֆքիրի մահէն ի վեր տունէն դուրս չելլեր :

× Յիշենք նաեւ Մարոքի հրեայ համայնքը որ շատ մտահոգ է եւ կը պատրաստուի երկէն հեռանալ, Զօր. Ուֆքիր իրենց պաշտպանն ըլլալով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Ռոճըրս յայտարարեց թէ Վիէթնամի պատերազմը պիտի վերջանայ նախագահական ընտրութիւններէն կամ քիչ մը առաջ կամ քիչ մը ետք : Կռիւները, ամէն պարագայի մէջ, նոյնքան սաստկութեամբ կը շարունակուին :

ԱՆԳԼԻՈՅ տօքերները որոշեցին աշխատանքը վերսկսիլ Երկուշաբթի օր : Նախապէս աստնմէ 6000ը՝ չէին ուզեր համակերպիլ սենտիքային տուած որոշումին եւ կ'ուզէին շարունակել գործադուլը բայց ի վերջոյ տեղի տուին :

ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ արտաքսումները կը շարունակուին : Զօր. Ամին յայտարարեց թէ ոչ միայն երկրէն կ'արտաքսուին այն 60 հազար Ասիացիները որոնք բրիտանական, փաքիստանեան կամ հնդկական անցագիր ունին այլեւ այն 25 հազար Ասիացիները որոնք ուկանտական անցագիր ունին :

ՀՐԴԵՀՆԵՐԸ կը շարունակուին Վառի նահանգին մէջ ու նաեւ Քորսիքա, ուր 2500 հեկտար անտառ փճացած է : Հրշէջներու գործը կը դժուարանայ միսթրալին պատճառով :

ՓԻԷՐ ՊՐԱՍԷՕՐԻ յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Սէն-Ռոք եկեղեցին, ապա մարմինը փոխադրուեցաւ Փէռ-Լաշէզ : Ներկայ եղած է հոծ բազմութիւն մը դերասաններու եւ արուեստագէտներու : Պրասէօրի զաւկին՝ Քլօտ Պրասէօրի կողքին էր իր մայրը՝ Օտէթ Ժուայէօ, որ առաջին կինն էր ողբացեալ դերասանին :

ՌԻՍ-ՕՌԱՆԺԻՍԻ մէջ հանդստեան տուն մը հրոյ ճարակ եղած է առջի գիշեր : Տասը պատսպարեալ մեռած են եւ բազմաթիւ ուրիշներ՝ վիրաւորուած :

ՔՍԱՆ ՀԱԶԱՐ Թաթարներ դիմումնագիր մը ղրկած են Բրեժնեւի, խնդրելով որ զոհացում տրուի իրենց «բնական եւ արդար պահանջին», հայրենիք (Խրիմ) վերադառնալու : Ծանօթ է որ Սթալին Սիպիր եւ կեդր. Ասիա աքսորած էր հարիւրաւոր հազար Թաթարներ իբրեւ գործակից Գերմաններու :

ՄԻՒՆԻԽԻ ողիմպիականները առիթ կը ստեղծեն որ քաղաքական զանազան դէմքերը տեսակցութիւններ ունենան : Այսօր, կ'իմացուի որ Միւնիխ պիտի երթայ Գահիրէի Ալ-Ահրամի խմբագրապետը՝ Հէյքալ եւ տեսնուի Նիքսընի անձնական խորհրդատու՝ Քիսինկէրի հետ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 37 մտաւորականներ գաղտնի կոչ մը ստորագրած են ուր կը բողոքեն Փրակայի դատավարութեանց դէմ : Կոչը շրջաբերական — թռուցիկի ձեւին տակ կը բաժնուի Մոսկուայի մէջ :

ՖԻՇԷՐ — ՍՊԱՍԿԻ մրցումը նորութիւն մը չէ բերած : 16րդ խաղը հաւասար արդիւնք արձանագրած է մինչ Ֆիշէր պահանջած է որ խաղը ուրիշ սենեակի մը մէջ տեղի ունենայ որովհետեւ աղմուկէն կը նեղուի եղեր : Գոհացում չէ ստացած : Ամէն պարագայի աւելի քան հաւանական կը նկատուի Ֆիշէրի յաղթանակը :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ նախկին մենատէրը՝ Զօր. Փէրօն, որ տարիներէ ի վեր աքսորական կեանք մը կ'ապրի Սպանիա, պիտի կարենայ Արժանթին վերադառնալ իր հարազատ զինեալ պահակազօրքով : Թուականը ցարդ չէ ճշդուած :

ԼԻԲԻԱ շատ դժգոհ է Անգլիոյ տուած որոշումէն մարոքցի օդաչուներու առթիւ : Ծանօթ է որ մարոքցի ապստամբ օդաչուները Ճիպրալթարի մէջ ապաստանի իրաւունք ուզած էին Անգլիայէն որ մերժած էր : Լոնտոն չէր ուզած դէջ մարդ ըլլալ Հասանի հետ :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կրթական նախարարը Անրի Էտտէ հրամանագիրով մը արգիլեց աշխարհագրութեան ֆրանսական դասագիրք մը ուր պաղեստինեան հարցը «սխալ բացատրուած է» եւ Սիոնականութեան փառքը կը հիւսուի :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, Օգոստոս 16-17

Դիլիջանի երաժիշտներու ստեղծագործական տան մօտ սկսած է շինութիւնը համերգային մեծ դահլիճի մը, որ պիտի կրէ Պէթհովէնի անունը : Հրահը պիտի ունենայ 550 տեղ եւ պիտի ծառայէ նաեւ համագումարներու, մարզական եւ այլ փառատօներու : Ճարտարապետն է՝ Ի. Ալթունեան : Առաստաղը պիտի յիշեցնէ Գեղարդի եկեղեցւոյ գմբէթը : Պիտի պատուի սեւ փայտով եւ ունենայ նաշխաքանդակ 12 փոքրիկ գմբէթներ :

×

Արեւելեան Գերմանիայէն Հայաստան վերադարձած է բեմական նուագախումբը ղեկավարութեամբ Կ. Օրբէլեանի, կարգ մը համերգներու մասնակցելէ ետք :

×

Ֆրանսացի եւ քանատացի պատմութեան ուսուցիչներու խումբ մը քանի մը օր է կը հիւրասիրուի Երեւանի մէջ :

×

Լենինյին Ջանգեզուրի բնակիչները յետ այսօրիկ պիտի կարենան հետեւիլ կեդրոնական հեռատեսիլի յայտագրին : Հոս, այդ առընչութեամբ, վերջացած է հարիւր մեթրնոց վերահեռարձակման աշտարակի մը շինութիւնը :

Ներկայիս կեդրոնական հեռատեսիլի յայտագրին կրնան հետեւիլ Հայաստանի 15 քաղաքներու բնակիչները :

×

Երեւանցի 19 տարեկան ուսանող մը՝ Շաւարշ Կարապետեան դարձած է ստորջրեայ լողի Եւրոպայի ախոյեան, Մոսկուա տեղի ունեցող մրցումներու ընթացքին : Առաջին խորհրդային մարդիկն է որ կը տիրանայ այս առաջնութեան եւ կը ստանայ ոսկի մետալ :

«ՄԻ՛ ԿՈՆԴԷ»

Զուարճալի մի խաղ կայ, որ յաճախ անում են ընտանեկան հաւաքոյթների մէջ: Բոլորակ նստած խաղացողներից մէկը իր մօտը նստածի ականջին շշնջում է մի բառ, որ լսողը նոյն ձեւով փոխանցում է իր միւս կողմը նստածին, սա իր մօտիկին, մինչեւ հասնում է բոլորակի վերջինին, որ արտասանում է բարձրաձայն. եւ միշտ այնպէս է պատահում, որ շարքի սկզբին շշնջուած «ծիտ»ը շարքի վերջին հնչում է «ձիդ», կամ շատ աւելի չնման եւ յաճախ անիմաստ մի բան:

Այսպիսի մի դիմափոխում պատահած է եւ մեր ժողովրդական երգերից մէկին, որ Արարատեան դաշտից բերնէ բերան հասած է Հալէպ եւ տեղ գտած «Կոմիտաս ժողովրդային երգարան»ի մէջ: Մասիսի շուքի տակ, Սուրմալու (հին Ծակատք) գաւառում յօրինուած երգի բառերը, «Քէլէ մի՛ կոնդէ», այդ երգարանի մէջ դարձած է «Դըլէ միկոն դէ» եւ մինչեւ իսկ «դըլէ, Մկօն դէ»: Անգոյ «միկոն» բառը եւ չգիտեմ ո՛ր գիւղացի Մկօն այդ գրքի մէջ երեւցած են՝ անշուշտ երգողների անգիտութեան պատճառով եւ յօրինած են անիմաստ բառաշարք:

Մեր հին «պարուց երգերի նման այսօրուան պարերգը նոյնպէս շատ անգամ խաղցնում է որեւէ կենցաղական դըրուագ: Այս երգը նոյնպէս մի ապրուած ճախորդութեան խաղցում է: Աղջիկն առած է Կարօին եւ դարձած է «անտէր ու գերի»: Երգի մէջ յիշուած Բինգեօլը կապ չունի Բիւրակնեան լեռների հետ, որ յայտնի են այդ անունով: Բինգեօլ ասում են նաեւ այն բազմաթիւ լճակներին, որ կազմւում են Հայկական Պարի լեռնաշղթայում՝ ձիւնհալի հետեւանքով: Այդ լեռնաշղթան սկսում է մեծ Մասիսից եւ երկարելով դէպի արեւմուտք՝ յօրինում է մի բարձրաբերձ ճակատ Արարատեան դաշտի դիմաց: Նրա հիւսիսային լանջերից դէպի Արաքս տարածւում է Սուրմալու գաւառը, որ ժողովրդական երգի ստեղծագործութեան մի շատ հարուստ շրջան էր: Աղջիկը դժբախտութիւն է ունեցել Բինգեօլ մտնելու եւ սարի սմբուլ գտնելու...

Գիւղական կլոր պարին խառն մասնակցում են թէ՛ հարս ու աղջիկ եւ թէ ամուրի ու պսակուած երիտասարդներ: Այս աղջկան երբեմն հաւնած ու սիրած Յակօն (եւ ոչ թէ Ափօն, ինչպէս տպուած է երգարանի մէջ): Նա ծանօթ է իր երբեմն սիրածի «անտէր ու գերի» վիճակին: Մտնելով պարի մէջ՝ նա բռնում է սիրածի ձեռքը, որի ոտքերը կքում են յուզումից: «Կոնդ» նշանակում է անդամալոյծ, որ քայլել չի կարող. «կոնդել» նշանակում է դեղեւկոտ քայլել. մէկը, որի ծունկերը ծալւում են յուզումից՝ կոնդի պէս քայլելու անզօր է դառնում: Գիւղական շուրջպարն ընթանում է կա՛մ պարողների երգի կշռոյթով կամ զուռնայի դիլ ձայնի տակ: Չորս կողմն իշխում է անասելի թոհ ու բոհ: Այս աղմուկի մէջ է, որ պարակիցները փոխանակում են սիրոյ խօսքեր, ուշացած կշտամբանքներ, երկիմաստ ակնարկներ, իսկ համարձակները մինչեւ իսկ բարձ փոխելու առաջարկներ:

Մեր Յակօն նոյնպէս օգտագործում է առիթը կշտամբելու համար իր սիրածին. «Ինչո՞ւ Բինգեօլը մտար (եւ) սարի սըմբուլը գտար»: Հարսի ոտները, որ կքում էին արդէն՝ աւելի թուլանում են երբ լուռ կշտամբանքը դառնում է խօսուն: Տղան զգում ու տեսնում է. պարին հետեւողները կարող են նկատել հարսի վիճակը. ուստի կցում է. «Քէլէ՛, մի կոնդէ», այսինքն՝ «քայլէ՛, քաշէ պարը, ոտքերդ ամուր դիր, մի՛ կքիր»: Բայց սիրտը դեռ լիքն է, ուստի շարունակում է. «Ինչո՞ւ Կարօին առար (եւ այդպէս) անտէր ու գերի դառար» (դարձար): Բայց սիրող սիրտն արգահատում է տեսնելով երբեմն սիրածի խորին յուզումը, ուստի կրկին դրդելով որ հարսը չկոնդէ, յարում է. «Յակօն կոնդէ, թըխ կոնդէ»: Այսինքն՝ դու մի՛ կոնդէ, թող (թըխ) Յակօն (այսինքն ինքն) կոնդէ:

Այս խօսքերն այն իմաստն ունին, ինչ որ սիրող մօր ասած խօսքերը իր հիւանդ տղուն. «Ջա՛րդ տանիմ, մատաղ լինեմ քեզ, գլխուդ պտիտ (պտոյտ) գամ» (իբրեւ զոհի ոչխար, որին պտըտցնում են հիւանդի չորս կողմը եւ յետոյ մորթում): Անձնուէր սիրոյ լեզուն է դա: Ուզում է ասել. ե՛ս պէտք է կոնդեմ, թող ես կոնդեմ, ո՛չ թէ դու:

Այս երգը յօրինող գիւղացին արտակարգ նուրբ զգացում է ցուցադրում. որքա՞ն նուրբ ականջ պէտք էր ունենալ, «կոնդէ՛» ձեւի նկարչական եւ երաժշտական արժէքը գնահատելու համար: Այս պարը յատուկ կշռոյթ ունի. ո՛չ թէ ընթանում է երեք ոտք ու միալար, այլ երկու ոտք. իսկ երրորդը հաշուից դուրս է գալիս եւ առանձնանում է «կոնդէ՛» բառի «դէ՛» վանկով եւ ոտքի ուժեղ զարկով, որից յետոյ ոտքը ցուփլիկ վեր է բարձրանում՝ պարի ընթացքը շարունակելու համար: Այդ վանկի վրայ գետինը թնդում է գիւղական ուժեղ ոտքերի հզօր զարկի տակ. որով պարի ընթացքն է 2–2–1: Քէլէ՛ – մի՛ կոն – դէ՛. Յակոն – թը՛խ կոն – դէ՛՛. թը՛խ կոն – թը՛խ կոն – թը՛խ կոն – դէ՛. Յա՛կոն – կո՛ն – դէ – թը՛խ կոնդէ՛:

Այս ամբողջ կրկնակն ինքնին մի նկարչական եւ երաժշտական սքանչելի յօրինուածք է, ուր ընտրուած բառաձեւը ոչ միայն նկարում, այլեւ հնչապէս պատկերում է պարի ընթացքը, տեսնում ես պարողի ոտքը, որ «թըխ» սուղ վանկից բարձրանում է մինչեւ «կոն» վանկի կատարը եւ այդ բարձունքից դահավիժում է՝ ուժեղ զարկելու գետինը «դէ՛» վանկի վրայ:

Ինչպէս տեսնում էք, երգը մի խաղցած վիպական դրուագ է: Այստեղ ո՛չ մէկ գործ ունին անծանօթ Մկօն եւ մանաւանդ Ափօն, որ նշանակում է «հայրիկ»: Անշուշտ հարսի ափօն նո՛յնպէս կարող էր կշտամբել իր աղջկան, երբ տեսնէր թէ նա տրտնջում է իր «անտէր ու գերի» վիճակից, բայց ափօները պարի չեն մասնակցում, հետեւապէս այս երգի մէջ տեղ չունեն:

ՆԻԿՈՂ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՊԶՏԻԿ ՄԱՐԴ ՉՄՆԱՑ

Ձեր շուրջ նայեցէք. քանի՞ հոգի կը գտնէք մեր օրերու հայ իրականութեան մէջ, որ համեստութիւնը արժանիք նըկատէ, — գիտակցի թէ իմէ մեծերն ու զօրաւորները կան միշտ...

Երբ հաւատքը կ'իշխէր հոգիներուն եւ Աստուծոյ գաղափարին մէջ մարդիկ իրենց անզօրութիւնը կը փնտռէին՝ կեանքը աւելի խաղաղ ու հեշտ կը թուէր, բարեկամութիւնները աւելի ամուր ու վըստահելի էին. ծանօթ թէ անծանօթ՝ իրարու աչքի կը սեւեռէին, առանց նկատումի եւ հաշուի:

Հիմա ամէն ինչ նիւթին կշիռովը կ'արժեւորուի: Շահու, դիրքի, փառքի եւ բիրտ ուժի դարաշրջանն է. եւ վա՜յ անոր՝ որ հոգեկան եւ բարոյական իմաստներու ճամբով կը յուսայ մարդկային իր կոչումը իրականացնել. սիրել (եւ սիրուիլ), յարգել (եւ յարգուիլ), լսել (եւ լսուիլ), աշակերտել (եւ ուսուցանել)...

Մեզմէ վեց հարիւրէ աւելի տարիներ առաջ՝ անմահանուն տաղերգուն, Ֆրիկ, կը պատգամէր.

— Կ'ուզե՞ս որ ազիզ կենաս, որ ամէն
մարդ ըզքեզ սիրէ.
Դու հողու նըման կացիր, որ ամէն
մարդ ըզքեզ կոխէ:
Քան զերկաթն այլ ի՞նչ ամուր՝ որ
կըրակն զինքն կու հալէ,
Դու ջրի նման կացի՛ր, որ կրակն ի քենէ
կու վախէ»...

1956ի Ապրիլին, օր մը, Անթիլիասի վեհարանին մէջ, վեհապանծօրէն ազնիւ ու բարի հայրապետին՝ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին դիտել կուտայինք թէ մեզի համար մարդկօրէն անըմբռնելի կը թուի իր համակերպութիւնը՝ կարգ մը մարդոց լրբութեան, ստորնաքարշ կեցուածքին եւ ամբարշտութեան հանդէպ:

Ստոյիկեան ժպիտով մը, որ հոգեկան իր տագնապանքը կը ծածկէր, պատասխանեց.

— «Ամաչեսցեն եւ խռովեսցին յոյժ ամենայն թշնամիք իմ. դարձցին յետս եւ ամաչեսցեն յոյժ վաղվաղակի եւ խռովեսցին»...

1944էն մինչեւ 1956, Հալէպի առաջնորդութեան օրերէն մինչեւ հայրապետական աթոռ, ամէն անգամ որ ամբարշտութեան մը յորձանքը կուգար բախելու խորապէս մարդկային եւ ամբօրէն հաւատաւոր իր էութեան, կ'ապաւինէր իր այն համոզումին՝ թէ «Բարին է վերջին յաղթողը»: Հայ անզուգական տաղերգուին բառերով՝ պէտք չէ «ազիզ»ութենէ հրաժարիլ՝ ամէնէն ոխակալ թշնամիին հանդէպ իսկ. պէտք է ըլլալ «հողին նըման՝ որ ամէն մարդ զքեզ կոխէ». ըլլալ «ջրի նման», որ երկաթը հալեցնող կրակն անգամ կը մարէ...

Մենք չենք կարծեր, որ Սաղմոսերգուէն մէջբերած իր պատասխանը իրականացած ըլլայ մահէն մօտաւորապէս 10 տարի ետք ալ: Իր թշնամիները ամչնալու կարողութենէն իսկ զուրկ էին եւ երբեք ետ չդարձան փոքրոգութեան ճամբէն՝ պղծումի զոյգն խոռվքն իսկ ապրելու համար:

Երկրի վրայ Աստուծոյ ապաւինած ու մարդոց մէջ Պօղոս առաքեալի իմաստութեան կառչած՝ ընդմիշտ մերժեց հաւատալ թէ բարոյական կեանքի իմացումին ու մերօրեայ մարդկային իրականութեան միջեւ աննուաճելի անջրպետ է բացուած:

Իր նմանները կան հաւանօրէն այսօ՛ր ալ, — իբրեւ քաղցր յիշատակ՝ անվեբարարձ խոնարհութեան, համեստութեան, «ազիզ» ու «ջրի նման» մաքրամաքուր կենցաղի: Բայց ո՞վ կրնայ ժխտել թէ տիրականօրէն կ'իշխեն բիրտ ուժը, մեծամտութիւնը, փառասիրութիւնը, նիւթական հզօրանքի տենչն ու ձըգտումը՝ կեանքի ամէնէն հոգեւոր մարզերուն մէջ իսկ...

— Հաւատքի քարոզութեան վերնակա՛ն դիրքերուն վրայ անգամ:

Մ. Թ.

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

— Աստուած լերան նայեր ձիւնը անոր կէօրէ տուեր է, ըսաւ սգաւոր պառաւ մը, միջամտելով եւ շարք մը անէծքներ թափեց Յակոբճան աղային գլխուն. աղջիկս փորը բերնին յղի էր, ափ մը ջուր ճայիլ՝ որբեւայրի մնաց, փեսան իր քով կ'աշխատէր, ծովերուն եղերքը փտեցաւ, կէնճ ու կանանչ հողեր առաւ պառկեցաւ. գացի ոտքը ձեռքը ինկայ... սա օրերը անցնին, մէյ մը փուշը ոտքէն ելնայ, աղջիկս նորէն կ'աշխատի, կը վճարէ ըսի. մունտառը, քարի պէս խուլ մընաց... օ՛խ ասրտելու համար չէ, ամա Աստուած ալ իրեն չձգեց:

— Է՛յ, ողորմած Աստուած, կը մըմըռջէր ուրիշ կին մը բաղկատարած, արձագանգ ըլլալով սգաւոր պառաւին խօսքերուն: Ամէնքն ալ պահ մը լուռ մնացին: Սեւ եւ տժգոյն՝ Երանիկ հանըմ գլուխը ցցած կը կենար, կարծես իր դառն եւ խոժոռ երեւոյթով դէմ դնելով գերագոյն զօրութիւններու:

Պատարագը լրանալէն առաջ աղջկանը նշան ըրաւ եւ մեկնեցան. սանդուխներուն վրայ երկու կիները անսահման ցանկութիւններով կը նայէին հարուստ կիներու արդուզարդերուն եւ զոհարեղէններուն. ամէն անգամ որ փետրազարդ գլխարկի մը շուքին ներքեւէն բախտաւոր կնոջ արհամարհական նայուածքները կը խաչաձեւէին Եփիմէի սուր նայուածքները, բան մը անոր լաւ տրամադրութիւններէն կը փլէր ու կ'անհետանար, Խաչիկին կոշտ եւ աղքատիկ երեւոյթը կը ցցուէր իր դէմ, կարծես իր երջանկութեան ճամբան խափանելով եւ ահա կը խորհէր մօրը յոյսերուն վրայ, եթէ վարպետին կինը մեռնի՛...

— Ան ինտո՛ր նայեցաւ քեզի, աչքերովը պիտի ուտէր կարծես, Եփիմէ, խենթ մի ըլլար, խօսքդ ետ առ, մէջքերնիս կոտրած, թափած բան մը չկայ տահա. եազմանի կտորին խելք դնելուդ, աչքերդ վեր բարձրացուր... տունի հանըմ կ'ըլլաս... Խաչիկի պէս մարդիկը խըմէթ – կեար կ'ունենաս... մինակ առջի կնկան բողակները քեզի տայ նէ կ'օգտէ, ոսկիէ պէպէկ կ'ընէ քեզի... իմ վրաս նայէ օրինակ առ, նազը մեծցած էի ամա, էրիկս տէզկեահին առաջքը դրաւ ինծի, ինքն ալ պուճախը անցաւ նստեցաւ. մազս աւել ըրի, քեզի մեծցուցի, օր մը օրանց սըրըս մարդ չիմացաւ, ամա քաշածս ես ու միայն Տէրը գիտէ... սօն փուշմանլըք փարա էթմէզ...

Փողոցը ցուրտ էր, բայց արեւը կը ծագէր ահա՝ սառուցիկ եղեամին բիւրեղային փոշին փայլեցնելով ամէն կողմ. խումբ խումբ, մեծ մասով կիներ դէպի իրենց տուները կը շտապէին կիրակնօրեայ հագուստներով զարդարուած: Երանիկ հանըմ, աղջիկը առաջքը ձգած, գլուխը բարձր, աչքերը խոժոռ կը քալէր անշշուկ. խնամքով հագուած էին երկուքն ալ եւ թէեւ մօրը սէգ կեցուածքը ակնածանք կը ներշնչէր, դարձեալ մարդոց աչքերը հաճոյքով կը դանդաղէին Եփիմէի գեղեցկութեան վրայ, շուկայէն անցած ատեննին մօրը նայուածքը աւելի խոժոռեցաւ. կրպակներու առաջ աթոռակներու վրայ նստած մարդիկ, մեծ մասով եազմաճի, ցած ձայնով կը խօսակցէին, երբեմն վաճառողի մը անակընկալ ձայնը կը բարձրանար երկդիմի գովասանքներով ծախած ապրանքին վրայ ու թէեւ ամէնքն ալ կը հասկնային որ այդ գովքերէն մաս մը բաժին կ'իյնար անցնող գեղեցիկ աղջկան, բայց ոչ ոք կը համարձակէր խնդալ կամ կատակել, որովհետեւ թաղեցի էին անոնք:

Հանդիպեցան Մարտիկ տայիին եւ երկու դրացիներու, բայց իրարու երես անգամ չնայեցան, որովհետեւ անպատշաճ էր այդ վայրին մէջ զիրար բարեւել, նոյնիսկ ճանչնալ ձեւացնել: Անցան գինետուններու փողոցէն ուր Եփիմէ չկըրցաւ ինքզինքը զսպել եւ քովընտի նայուածքներ ուղղեց կրպակներուն խորը եւ վերջապէս մտան իրենց դրացի փողոցները:

Մինչեւ որ տուն հասան՝ Եփիմէի դէմքին վրայէն մարեր անցեր էր քաղցրութեան եւ բարութեան հետքերն իսկ, վայելքի անզուսպ ծարաւ մը կը տոչորէր զինքը. տեսած հարուստ կիներուն մուշտակները եւ փետուրները կը պարէին իր աչքերուն առաջք, բայց մանաւանդ խարազանուած կը զգար ինքզինքը անոնց նայուածքներէն, որոնց անտարբերութիւնը նախատելի կը թուէր իրեն. հագուիլ՝ սքուիլ ու երեւալ անոնց՝ իր գեղեցկութեան բոլոր փառքին մէջ, անխախտ նըպատակ մը թուեցաւ իրեն: Այս մտածումներով հագուստը փոխելու զբաղած էր երբ դուռը զարնուեցաւ. կրկին չիփակին կոճակները կոճկեց եւ փութաց դուռը բանալ եւ վարպետը կանգնած գըտաւ իր դէմը:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(11 – Շար.)

ԿԵՂԾ ՍՊԱՍԱՒՈՐԸ ԵՒ ԱՆՆՈՒՃԷՄ ՏԱՆՏԻԿԻՆԸ

Մարչանտոն, երիտասարդ տարիքին թղթատար եղած էր դրամատան մը մէջ: Մինչ իր շուրջը ամէն օր միլիոններ ձեռքէ ձեռք կ'անցնէին, ինք կը գոհանար իր ճղճիմ ամսականով: Ցաճախ մտադրած էր արկղերու պարունակութեան տիրանալ, բայց աչալուրջ ու զինեալ պահակները վախ կ'ազդէին իրեն: 17 տարեկանին լքեց այդ ապերախտ պաշտօնը ու իբր սենեկապան մտաւ Նէօյիի հարուստ ապարանքներէն մէկուն մէջ: Յաջորդ օրն իսկ կը կատարէր իր առաջին գողութիւնը, եւ երեք ամիս բանտ կը պառկէր:

Հազիւ բանտէն ելած, կը մտնէր Պր. տ'Արսիի ծառայութեան եւ յաջորդ օր կը գողնար թանկագին առարկայ մը: Արդիւնք՝ 13 ամիս բանտարկութիւն:

Պէտք է ըսել, որ Մարչանտօ ճարպիկ էր բայց ոչ խորամանկ:

Բանտէն արձակուելուն պէս, Մարչանտոն ճարեց մաքուր հագուստ մը ու սկըսաւ դառնալ կլիներու շուրջ: Անմիջապէս որ ծանօթանար մէկու մը հետ կը պատմէր իր անցեալը. իբր թէ ինք հարուստ ազնուականի մը ապօրինի զաւակն էր, որ չուտով պիտի տիրանար մեծ ժառանգութեան մը:

Սակայն ամէնէն շատ սիրտը կը տրոփէր Ժան Պլեն կոչուող աղջկան մը համար, զոր շլացնելու համար Մարչանտոն կը սարքէր զանազան խաղեր: Վերջ ի վերջոյ կրցաւ հասնիլ իր նպատակին: Ժան սիրահարեցաւ ազնուականի այս ապօրինի զաւակին, որ ունէր անձնական կառք, կահաւորուած յարկաբաժին եւ դրամ, շատ դրամ...

Ժան եթէ այդքան դիւրահաւատ եղած չըլլար, պիտի չյարաբերէր այս խաբեբային հետ եւ անոր ըրած պիտի ըլլար մեծ բարիք մը:

Որովհետեւ Մարչանտոն կը գտնուէր դժուար կացութեան մը առջեւ: Հոսկէ հոնկէ գողցած դրամը վերջացած էր եւ կը փնտռէր միջոց մը գրպանը լեցնելու: Պէտք էր առենուան մը համար հեռանար իր սիրուհիէն:

Օր մը, յայտարարեց, թէ իր հայրը՝ Պր. տը լա Ռոշէթ, հրաւիրած է զինք քանի մը շաբաթ անցընելու Ֆոնթէնպլոյի իր դղեակին մէջ եւ մասնակցելու որսորդական եղանակին:

Մարչանտոն մեկնեցաւ Ֆոնթէնպլօ, բայց ոչ իբր հիւր, այլ սպասաւոր: Եւ հաւատալի դարձնելու համար իր սուտը, նամակներ գրեց Ժանին, գործածելով Պարոնին անձնական նամակի թուղթերը:

«Շատ կը ձանձրանամ բնութեան մէջ: Եթէ որսորդութեան եղանակը չսկսէր, ութ օրէն կ'ըլլայի Փարիզ: Կիրակի օրը, ձի հեծայ մօտը գալու համար, բայց դղեակէն ելլելու ատեն ձին խրաչեցաւ ու գլխիվայր նետեց իր քամակէն: Թեւս վիրաւորուած է...»:

Ամառը, Ժանը բերել տուաւ Ֆոնթէնպլօ եւ վարձեց տուն մը դղեակին մօտերը: Արդէն լքած էր սպասաւորի իր պաշտօնը: Ժամանակը կ'անցընէր ձուկ ու թռչուն որսալով, իսկ շաբաթը անգամ մը կ'երթար Փարիզ, կը մտնէր խաղատուն, ուր դրամ կը շահէր զեղծարարութեամբ: Եթէ առիթը ներկայանար, գողութիւն ալ կ'ընէր: Արդէն Պարոն տը լա Ռոշէթի դղեակէն վերցուցած էր բաւական թանկագին առարկաներ...

Ատեն մը ետք, Մարչանտոն եւ Ժան լքեցին Ֆոնթէնպլօն եւ հաստատուեցան Փարիզի հիւսիսակողմը, Քոմփիէնեը: Իբր դրացի, ունէին Հանդատեան կոչուած հարիւրապետ մը, որ չուտով դարձաւ ամոլին մտերիմը: Կը մասնակցէր տան ծախքերուն եւ մեծ համակրանք ունէր Ժանին հանդէպ: Մարչանտոն կը շարունակէր բացակայիլ յաճախ: Կը վերադառնար գրպանները լեցուն թղթադրամով կամ թանկագին առարկաներով՝ որոնց աղբիւրը յայտնի է մեր բոլորիս: Նոյնիսկ, իր գողօններէն ոսկի ժամացոյց մը նուիրեց տան մտերիմ բարեկամին, Հանդըստեան կոչուած հարիւրապետին: Այդ ժամացոյցը կը պատկանէր խուլ-համրերու հիւանդանոցի բժշկապետին, որ իբր կառապան ունէր Մարչանտոնի եղբայրը:

Սակայն արդարութիւնը սկսած էր ըզբաղիլ այս անօրէն երիտասարդով: Մանաւանդ որ չէր ներկայացած զինուորական ծառայութեան: Դատարանը ի բացակայութեան վեց տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտեց զող եւ դասալիք Մարչանտոնը:

Սակայն հոս պիտի չվերջանային մեր հերոսին քաջագործութիւնները:

1885ի Ապրիլի առաւօտ մը, Մարչանտոն ներկայացաւ Օր. Շըվալիէի գործածակալութեան գրասենեակը, եւ գործի դիմումնագիր մը ներկայացուց: Քանի մը օր ետք, երբ կրկին ներկայացաւ գրասենեակ, օրիորդը ուրախութեամբ ընդունեցաւ զինք եւ ըսաւ որ շատ լաւ պայմաններով գործ մը գտած էր իշխանուհի Փոնիաթովսքայի ապարանքին մէջ: Եթէ այդ գործը չյաջողէր, զինք պիտի ուղարկէր Տիկին Քորնէի տունը:

Իշխանուհի Փոնիաթովսքա, որ լաւ հոգեբան էր, չսիրեց Ժօֆէի նմանող այս քաղծ երիտասարդը, որ իրեն կը ներկայացնէր կեղծ յանձնարարական մը, ստորագրուած մի ոմն Տիկին տը Պրեթըվիլի կողմէ: Այդ կեղծ յանձնարարութիւնը գործն էր մեր զեղծարար Մարչանտոնի:

Պէտք է ըսել նաեւ, որ օրիորդ Շըվալիէ կը գործէր մեծ սխալ մը, ընտանիքներէն ներս մտցնելով մարդ մը, որուն մասին ոչ մէկ տեղեկութիւն ունէր: Բայց ինչ ընէր խեղճ աղջիկը, գործերը լաւ չէին եւ այս կարգադրութենէն պիտի ստանար կարեւոր չահաբաժին մը:

1885 Ապրիլ 14ին, Մարչանտոն ճարահատ ներկայացաւ Տիկին Քորնէի, որ պիտի ըլլար իր նոր տիրուհին: Տիկին Քորնէ, կինն էր հարուստ վաճառականի մը, որ կը գտնուէր Հնդկաստան: Դըժբախտութիւնն ունեցած էր կորսնցնելու քսան տարեկան աղջիկ զաւակ մը, որուն յիշատակը չէր հեռանար իր մտքէն: Կը բնակէր Փարիզի լաւագոյն թաղերէն մէկուն մէջ, Մատլէն եկեղեցիին մօտերը:

Տիկին Քորնէ այնքան հոգեբան չէր, որքան իշխանուհի Փոնիաթովսքան եւ հազիւ աչք մը նետեց իրեն ներկայացուած կեղծ յանձնարարականին:

— Սեղանի ծառայութեան համար, սեւ հագուստ մը ունի՞ս, հարցուց Տիկին Քորնէ:

— Ունեցածս անգործածելի է, տիկին, պատասխանեց Մարչանտոն:

— Լաւ ուրեմն, քեզի տամ պէտք եղած գումարը, եւ անմիջապէս գնա ու ձեռք մը սեւ հագուստ գնէ:

Մինչ Մարչանտոն, խոնարհ ու յարգալիր, կը սպասէր մէկ անկիւնը, տիկինը բացաւ գրասեղանի մը գզրոցը, ուր տըրցակներով հարիւրնոցներ կային, եւ երկու հարիւր ֆրանք տուաւ Մարչանտոնին, որուն աչքերը սկսած էին փայլիլ անօթի աղուէսի մը աչքերուն պէս՝ ի տես լեցուն հաւնոցի մը:

Մարչանտոն մէկ շունչով վազեց Թամփլի հրապարակը, ու վարձեց սեւ հագուստ մը, կանխիկ վճարելով մէկ շաբթուան վարձքը եւ դրամին մնացեալը իւրացուց:

Իրիկունը, Տիկին Քորնէ գոհունակութեամբ կը ճաշէր, մինչ սպասաւորը իրեն կը ներկայացնէր կերակուրները: Զննեաքրքրուեցաւ նոյնիսկ հագուստով, նոյնիսկ չնշմարեց սպաւորին անճարակութիւնը:

Ապա, Տիկին Քորնէ անցաւ դահլիճ ու յօրանջելով գիրք մը թղթատեց, յետոյ մտաւ իր ննջասենեակը: Հազիւ հագած էր գիշերանոցը, երբ դուռ մը բացուեցաւ, եւ ներս խուժեց սպասաւորը, դանակ մը ձեռքը: Տիկին Քորնէ ժամանակ իսկ չունեցաւ ճիչ մը արձակելու, որովհետեւ դանակը արդէն հասած էր կոկորդին...

Յաջորդ առտու, ննջասենեակին մէջ գտնուեցաւ խեղճ տիկնոջ դիակը, արեան ճապաղիքներու մէջ: Ոստիկանութիւնը սկսաւ իր քննութիւնները: Խոհանոցի սեղանին վրայ կային շիշ մը գինի եւ երկու գաւաթներ...

Մարչանտոն, առանց իր պաղարիւնութիւնը կորսնցնելու գրպանած էր թղթադրամի տրցակները եւ վերադարձած Քոմփիէնեը, Ժանին մօտ:

Ոստիկանութիւնը իմացած էր, որ Մարչանտոն հագուստ մը վարձած էր Լոմպարի խանութէն: Լոմպար վաղուց կը ճանչնար Մարչանտոնը եւ անոր յարաբերութիւնները Ժան Պլենի հետ:

Տուաւ Քոմփիէնեի հասցէն:

Իրիկուն մը, երբ ճաշի պիտի նստէին ոստիկանները ներս խուժեցին եւ ձերբակալեցին ոճրագործը: Բայց ան ուրացաւ:

— Ցանցաւորը ես չեմ, խոհարար Անաթոլն է:

Ժան Պլեն կը գտնուէր անակնկալի մը առջեւ: Զայրացած յարձակեցաւ խաբեբայ ոճրագործին վրայ.

— Խոստովանէ՛, թշուառական, կը պոռար, խոստովանէ՛...

Ի վերջոյ Մարչանտոն խոստովանեցաւ:

— Այո՛, ըսաւ, կը խոստովանիմ, ես սպաննեցի Տիկին Քորնէն, բայց քեզի համար էր. կ'ուզէի դրամ ունենալ, ծախսել, քեզի տալ իշխանուհիի կեանք մը:

Խոհարար Անաթոլ ազատ արձակուեցաւ եւ Մարչանտոն ստիպուեցաւ հետեւիլ ոստիկաններուն:

Ոստիկանատան մէջ պատմեց իր ոճիրը.

— Խոհանոցի բանալին քովս էր: Պիւֆէին մէջէն առի խոշոր դանակ մը, եւ առանց ձայնի մօտեցայ ննջասենեակին: Սպասեցի, որ Տիկին Քորնէ երկննայ մահճակալին վրայ: Բացի դուռը: Զիս տեսաւ ու մահճակալէն վար նետուեցաւ ու փորձեց փախչիլ: Բայց չկրցաւ: Իմ միտքս սպաննել չէր, այլ դրամը գողնալ:

Մարչանտոն, բանտին մէջ գրեց իր յուշերը եւ սիրային նամակներ ղրկեց Ժանին.

«Ա՜հ, որքան երջանիկ էինք մեր փոքրիկ տան մէջ: Որքան կը սիրէի մեր պարտէզը եւ հոն ապրող կենդանիները: Հիմա այդ բոլորը երազներ են, զորս անգամ մըն ալ պիտի չապրիմ»:

Դատավարութենէն առաջ, ցուցադրութեան դրուեցան Մարչանտոնի գողօնները եւ յետոյ ծախուեցան աճուրդով:

Դատարանին սրահը լեցուն էր հանդիսատեսներով, աշխարհիկ կիներ, թըղթակիցներ, անգործներ, որոնք իրենք զիրենք կը կարծէին թատրոնի մը բեմին առջեւ:

Բայց գլխաւոր դերակատարը յուսախաբ ըրաւ բոլորը: Այնքան տխեղծ էր Փիլիքապէս, եւ այնքան ողորմելի իր կեցուածքով:

Իր քովը նստող ոստիկանը, զարմանքով լսեց Մարչանտոնի բերնէն ելած հետեւեալ նախադասութիւնը.

— Որքա՜ն ապուշ պէտք է ըլլայ մարդ, որ սպասաւոր կը վարձէ առանց տեղեկանալու անոր անցեալին...

Վկաներու շարքին մէջ աչքի կը զարնէին զոհին ամուսինը, Պր. Քորնէ, որ եկած էր հեռաւոր Հնդկաստանէն: Հանդըստեան կոչուած հարիւրապետը, որ կը շարունակէր բարի վարուց վկայութիւն ընել ի նպաստ ոճրագործին: Ան խոստովանեցաւ իր սէրը Ժան Պլենի հանդէպ...

Ժան Պլեն վայելչօրէն հագուած, հովահար կը շարժէր իր դէմքին առջեւ եւ ակնարկներ կ'ուղղէր ներկաներուն:

Մարչանտոն պատժուած աշակերտի մը պէս գլխահակ, մտիկ կ'ընէր ընդհանուր դատախազին, առանց անդրադառնալու կացութեան լրջութեան: Կը յիշէր իր մանկութիւնը, իր աղքատ ու պարկեշտ ծնողքը: Դատաւորին մէկ հարցումին տուած էր պատասխան մը, որ կը խտացնէր իր կեանքի ամբողջ փիլիսոփայութիւնը:

Ես սիրոյ զոհն եմ, Պր. դատաւոր: Գողցայ եւ սպաննեցի, որովհետեւ կը սիրէի...

Բայց երդուեալները, որոնք իրապաշտ մարդիկ են, արարքներու դրդապատճառներուն շատ քիչ կարեւորութիւն կուտան, մանաւանդ երբ անմեղ զոհի մը դիակը կայ կշիռքին մէկ նժարին մէջ:

Երբ Մարչանտոն իմացաւ մահուան վճիռը, յուզումէն մարեցաւ, հանդիսատեսները զրկելով զգայացունց տեսարանէ մը...

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (136)

ԹՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Սիսակ հետզհետէ քանի չափ անուններ յիշեց եւ ստիպեց իր բարեկամը, որ անոնց դիմում ընէ անպատճառ: Ուսուցիչը խոստացաւ, յետոյ իր բարեկամին դառնալով ըսաւ.

— Հիմակուհիմա դուն ստորագրէ դունէ...

— Ճանըմ, դուն ինծի թող հիմա, ըսաւ Սիսակ:

— Ինչո՞ւ համար, դուն ալ թաղեցի չե՞ս:

— Թաղեցի եմ, բայց խնդրին մէջ ուրիչ բան կայ... Թաղուոր էֆէնտիին ալ գնա, անպատճառ կը ստորագրէ:

— Հարկաւ պիտի երթամ... դուն մէյ մը քու ստորագրութիւնդ դիր տեսնեմ:

— Դուն ինծի ձգէ, կ'ըսեմ կոր, պնդեց Սիսակ:

— Բայց պատճառը բացատրէ գոնէ:

— Ամէն բան չեմ կրնար ըսել քեզի... իմ ստորագրելս յարմարութիւն չառներ ... Ղահվէճի Մինասին ստորագրել տըւի՞ր...

— Չէ տակաւին:

— Աղէկ միտքս եկաւ, սա մեր Կուռնիկ աղային ստորագրել տանք: Կուռնիկ աղան տէրն էր այն սրճարանին, ուր նըստած էին:

— Կուռնիկ աղա, քիչ մը հոս եկուր, գոչեց Սիսակ:

Սրճարանատէրը 40 տարեկան, թաւ պեխերով, յաղթանդամ մարդ մը, մօտեցաւ:

— Թուղթդ հանէ, հրամայեց Սիսակ ուսուցչին, որ խկոյն կատարեց հրամանը:

— Ըրտեղ ստորագրութիւն մը, Կուռնիկ աղա, ըսաւ երիտասարդը:

— Սոխախը խալտըրըմ չինել տալու համա՞ր է, հարցուց սրճարանատէրը:

— Չէ, ճանըմ:

— Նոր մխթարի՞ն համար:

— Չէ, Կուռնիկ աղա, անանկ բան չէ, մեր միւսիւ Թորգոմին համար է:

— Ի՞նչ եղեր է որ...

— Ճանըմ, նոր թաղականները զինքը դպրոցէն հաներ են, մենք ալ հիմա իմզա կը ժողվենք կոր քի, ելլէ անիկա տնօրէն կ'ուզենք... չիմացա՞ր, որ միւսիւ Թորգոմը դպրոցէն հաներ են:

— Իմացայ, հելէ չատ ալ ցաւեցայ, պատասխանեց Կուռնիկ աղա:

— Անանկ է նէ իմզադ դիր նայինք:

— Ես գրել կարդալ չեմ գիտեր:

— Մէօհիւրդ կոխէ:

— Մէօհիւրս քովս չէ:

— Վնաս չունի, թող վաղը ըլլայ:

— Պէն էօյլէ խամուր իշլէրինէ գարըշմամ, պատասխանեց սրճարանապետը, հեռանալով երկու երիտասարդներու քովէն:

— Ես անոր ստորագրել կուտամ, խոստացաւ Սիսակ:

— Եղբայր, փոխանակ ուրիշները համոզելու, նախ դուն ստորագրէ, պնդեց ուսուցիչը:

— Ինծի մի ստիպեր, ես չեմ կրնար ստորագրել, անձնական չահուս կը դպչի:

— Ինչո՞ւ համար:

— Որովհետեւ մեր վաճառատան տէրը Մարգար էֆէնտիին բարեկամն է, հիմա հասկցա՞ր... ամէն բան ըսել մի տար ինծի:

— Այդ տարբեր բան, պատասխանեց ուսուցիչը, քանի որ անձնական նկատումներ ունիս, չեմ ուզեր, որ իմ պատճառաւս վնասի ենթարկուիս:

— Ես անանկ բաներու կարեւորութիւն չեմ տար, բայց ի՞նչ ընեմ, ստիպուած եմ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՆՈՐ ՇԷՆՔԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ոմն 10·000 ֆր·
Սերովբեան Գ· 500
Երանեան 50 ֆր·։

Նախորդ ցանկին մէջ՝ (Յուլիս 11) Վիրժինիա Հաստատութիւնը պէտք է ըլլայ՝ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մխիթէվէլեան՝ 10·000 ֆր·։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՆՈՒԷՐՆԵՐ ՕԳՈՍՏՈՍ 15Ի
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻՒ

Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլեան 1000 ֆր·։

Մարիկս Գուզապաշեան 520, Մալխ-Կարապետեան 500, Պ· Պ· Առաքելեան, Բարսեղեան, Մարգարեան ընտանիք, Առաքելեան, Փաշանեան, Ընտրիկեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Թորոսեան (Փարիզ) 200ական, Մանուկ Մանուկեան, Տիկին Գարանֆիլեան, Իւլոյեան, Թրամերսեան, Մեսրոպ Թորոսեան, Թորոսեան ընտանիք, Համբարձումեան, Թորոս Կարապետեան, Փափազեան, Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Կուրպէթեան, Մինասեան, Գ· Փիլաւեան 100ական։

(Շար·)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ
ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* ։

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով ։

Ծախսերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանքի դրոշմաթուղթ ։

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիբի Հանգստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (Նահանգապետութեան հրամանով)։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կնիք)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։

Վարժարանը կը գործադրէ Ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սաներուն Հայեցի դաստիարակութիւն։

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր·
1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy
Հեռաձայն 927–01–72

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ
ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 14էՆ 28

Կազմակերպիչ՝
ՍԵՒԱՆ
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON
Tél. : 60-13-66

Խումբին կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Յետագային՝ մանրամասնութիւնները

le CLUB des JEUNES de L'UGAB

Organise un voyage en Septembre

au LIBAN

30 Août au 23 Septembre avec une extension en Syrie et en Bulgarie

1900 F. tout compris

Hôtel Première classe

IL RESTE ENCORE QUELQUES PLACES

Renseignements — U. G. A. B. Club des Jeunes, 11 Square Alboni — Paris (16e)
Tél. : TRO. 03-18

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Պ· Ժերար Սթեֆանէսքօ կը հաղորդէ որ մեծ հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ, Նոյեմբեր 1ին, Վերտէօն, ի ներկայութեան 5000 հոգիի, ի յիշատակ Ֆրանսայի համար մեռած Հայերուն։ Այս առթիւ կը խնդրուի անոնցմէ որոնք ազգական մը կամ բարեկամ մը ունին որ իբրեւ ռազմիկ (1914–18 կամ 1939–45) թաղուած է զինուորական գերեզմանատուն մը որ հաղորդեն անունն ու թաղուած վայրը։

Միւս կողմէ, 1914–18ի Պատերազմի նախկին ռազմիկները, ինչպէս նաեւ Հնդկաչինի, Ալժերիոյ նախկին ռազմիկները եւ զիմադրականներն ու տեղահանուածները թող հաճին սերտօրէն յարաբերութեան մէջ մտնել Պ· Ժերար Սթեֆանէսքոյի հետ, հետեւեալ հասցէ· յայտագրերու պատասխանատու

16, Rue José Maria de Heredia
PARIS (7e)

Պ· Սթեֆանէսքօ կը խնդրէ նաեւ որ իրեն հաղորդուի անունը, հասցէն, տարիքը, զինուորական աստիճանը բանակին մէջ, արհեստը, կռուած վայրերը եւ ի հարկին՝ պատուանշանները։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ·	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ·	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ·	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու գիշերօթիկ եւ փոքրիկներու կառոցրի *վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար ։*

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան ։ Հեռաձայն 985–01–79։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ ՀԱՄՈՅԹԸ
ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Հեռատեսիլի Ա· կայանէն Սայաթ-Նովա ռուսանական համոյթը պիտի ներկայանայ էփինէք եւ Կոէնպարտ *յայտագրին մէջ՝*

Չորեքշաբթի, Օգոստ· 23, ժամը 18·40 Ա· կայան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին։ (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) Ժորժ Ե·ի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շարաթ գիշեր, Շարպօնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ ։

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

« ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԱԼԲՈՄ »Ի ԿՈՉԸ

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

ԶԻՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի բոլոր անոնցմէ, արտասահման թէ Հայաստան, — որոնք որեւէ յիշատակով կապուած են Զօր· Անդրանիկին եւ ծանօթ են անոր կեանքին ու գործին, — որ եթէ ունին անտիպ նկարներ ու նամակներ Զօրավարէն, բարի ըլլան ուղարկելու խմբագրութեանս իր մասին հրատարակելի հատորին համար։

Հասցէ·—

AVO — A. TOUMAYAN
P. O. B. 80179 — Tél. 266492
BOURDJ - HAMOUD
BEIRUT — LEBANON

Յ· Գ·— Կը խնդրուի արտասահմանի եւ Հայաստանի բոլոր թերթի խմբագրութիւններէն արտատպել այս կոչը։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
23
ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI
23 AOUT
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e)

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.495
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.495

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕԳՆԵ՛ՆՔ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

—0—

Ամէն գործ կը դատուի իր արդիւնքէն :

Երբ կը խօսինք Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Կաղդուրման Կայանին մասին, անվերապահ գնահատանքով կ'ողջունենք ձեռք բերուած արդիւնքը :

Ու երբ մօտէն քննենք այդ դրական արդիւնքին հասնելու համար կատարուած աշխատանքները, այն ատեն միայն կրնանք չափել մեծութիւնը, չըսելու համար ահաւորութիւնը ամէն կարգի դժուարութեանց ու զոհողութեանց, որոնց դէմ յանդիման կը գտնուին պատասխանատուները :

Իսկապէս Խաչուհիներու զոհողութեան ոգիին մէջ պէտք է փնտռել գաղտնիքը Կաղդուրման Կայանի յաջողութեան :

Դիւրին չէ սահմանափակ տարածութեամբ մէկ յարկի տակ պատսպարել ու ղեկավարել տարբեր տարիքի 120–150 երկսեռ փոքրիկներ, որոնք կուգան Ֆրանսայի զանազան շրջաններէն, բոլորովին անծանօթ իրարու : Այս տարի հեռաւոր Ցանատանէն ու Ալժերիայէն անգամ եկողներ կային : Կաղդուրման Կայանի համբաւը Ֆրանսայի սահմանները գլեր անցեր է արդէն :

Տրչ. Վարչութեան նախագահուհին, որ կը վարէ Կայանը, զոհողութեան մարմնացում, մէկ վայրկեան հանգիստ չունի : Պէտք է հասնի ամէն բանի : Իբրեւ մայր կը գուրգուրայ փոքրիկներուն վրայ, որոնք ամէն վայրկեան կը բախեն իր դուռը բան մը խնդրելու համար :

Պէտք է հսկէ մատակարարական ճիւղին հետ կապ ունեցող բոլոր խնդիրներուն վրայ, — ուտեստեղէնի գնում, ճաշացուցակի եւ ճաշերու պատրաստութիւն, ուտելիքներու բաշխում, եւայլն :

Ու ամէն բանէ առաջ պէտք է հոգ տանի կարգապահութեան :

Տնօրէնուհիին կ'օգնեն բաւարար թիւով չափահաս աղջիկներ ու տղաք, որոնք խումբերու բաժնած են փոքրիկները : Իւրաքանչիւրը պատասխանատու է իր խումբի կարգապահութեան համար : Հրահանգիչները անհատապէս ու հաւաքաբար պատասխանատու են տնօրէնուհիին առջեւ :

Ամառնային հանգիստները կը կարօտին երկար ու համբերատար աշխատանքներու : Մասնաւորաբար հսկիչ օրիորդները չաբաթներով շունչ կը հատցնեն՝ հայերէն երգ, արտասանութիւն ու պար սորվեցնելու համար պզտիկներուն : Անոնք միաժամանակ օրերով կ'աշխատին փոքրիկ պարողներու ու պարուհիներու տարազները պատրաստելու համար :

Կայանի հսկիչներու շարքին այս տարի կային Մերձաւոր Արեւելքէն եկած հայախօս տղաք ու աղջիկներ, որոնք մեծապէս օգտակար հանդիսացան՝ մայրենի լեզուով խօսելու համար փոքրիկներուն հետ, որոնք ընդհանրապէս հայերէն չեն գիտեր :

Կարեւոր է հսկիչներու պարագան : Անհրաժեշտ է տարուան ընթացքին մասնաւոր դասընթացք մը հաստատել՝ Կաղդուրման Կայանի յատուկ մասնագէտ ու հայախօս հսկիչներ պատրաստելու համար : Կարելի չէ բախտի ձգել այս կենսական հարցը եւ վերջին պահուն պաշտօնի կոչել պատահական տղաք ու աղջիկներ :

Այս ուղղութեամբ դժուարին պարտականութիւն մը կը ծանրանայ Կապոյտ Խաչի ուսերուն վրայ :

Մեծ է պահանջը :

Սահմանափակ են միջոցները :

Փոքր է Պէլֆոնթէնի կայանի ներկայ շէնքը՝ գոհացում տալու համար բոլոր խնդրանքներուն :

Ստիպողական անհրաժեշտութիւն է կառուցումը արդիական նոր շէնքին, որուն յատակագիծը պատրաստ է արդէն : Ոչ-բաւարար պահեստի գումար մըն ալ կայ այդ նպատակին համար : Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը կը կարօտի մեր հայրենակիցներու լումաներուն, օր առաջ կարենալ գլուխ հանելու համար իր ազգօգուտ ձեռնարկը :

Օգնե՛նք Կապոյտ Խաչին՝ անվերապահ, հայրենասիրաբար :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՍԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

—0—

Երկուշաբթի իրիկուն, Մարոքի Թագաւորը, ի վերջոյ տուաւ մամուլի ասուլիսը, զոր յետաձգած էր երկու անգամ :

Թագաւորը յոգնած եւ մտահոգ երեւոյթ մը ունէր եւ ընդհանուր ձեւով յուսախաբ ըրաւ այն 150 թղթակիցները, որոնք շատ բան կը սպասէին այս ասուլիսէն :

Ամէն բանէ առաջ, Հասան Բ. յայտարարեց.— «Մարդկան ոգիի փաստ է խմ հոս ըլլալս : Այս ամբողջ խնդիրը զուտ մարոքեան է եւ պիտի նախընտրէի որ մեր մէջ լուայինք մեր աղտոտ լաթերը : Անոնք որ իրենք զիրենք մեծ մասնագէտներ կը կարծեն մաղրէպեան հարցերու եւ կը յաւակնին ամէն բան գիտնալ բնատուր գիտութեամբ, թող գիս չնեղեն» :

Ի յառաջագունէ, Թագաւորը ըսել կ'ուզէր որ գինքը շատ չնեղեն անպատեհ հարցումներով :

Հասան նախ ճշդեց թէ տակաւին ճշմարտութեան ծանօթ չէ : Կ'ուզէ գիտնալ ճշմարտութիւնը, մէկ կողմէ բանակին եւ ժողովուրդին բարիքին, եւ միւս կողմէ՝ իր խղճին հանդարտութեան համար : Ըստ Գնդ. Ամոքրանի, ըսաւ Թագաւորը, դաւը սկսած է 1971 Յուլիս 14ին (Սքիրաթի դաւէն քանի մը օր ետք) : Այս ծրագիր, վիժեցուած, հիւանդանոցն է եւ խոստովանած է թէ «ուղեղի լուացում»ի ենթարկուած է Զօր. Ուֆքիրի կողմէ : Այս վերջինին մասին առաջին կասկածները ունեցած է Սքիրաթի ապստամբներուն դատավճիռներու ատեն : Ինք պատրաստուած էր օգտագործել ներումի իր իրաւունքը, բայց որեւէ մահավճիռ չէր արձակուած :

Եղեռնափորձին ատեն, խուճապ չէ եղած Թագաւորը փոխադրող օդանաւին մէջ : Խորամանկութիւնը զոր գործած է յայտարարելով թէ՝ օդաչուն մեռած է եւ Թագաւորը ծծրակէն ծանրօրէն վիրաւորուած, ժամանակ շահիլ տուած է : Թագաւորը կ'ըսէ նաեւ թէ վերադարձին չէ տեսած Ուֆքիրը եւ մինչեւ դատավարութիւն չի կրնար հաստատել կամ հերքել թէ ան մասնակցած ըլլայ Սքիրաթի եղեռնափորձին : Երբ Ուֆքիր պալատ ներկայացած է, գիտէր թէ դիմակազերծ եղած է բայց այդ պահուն ինք — Հասան — չէր գիտեր տակաւին թէ ան մասնակցած էր դաւին, հակառակ պարագային իր մօտ կանչած չէր ըլլար : Ու Ուֆքիր Թագաւորին սպասած ատենն է որ անձնասպան եղած է :

Թագաւորը աւելցուցած է թէ իրաց ներկայ կացութեան մէջ 15 դաւադիրէ աւելի չի կրնար ըլլալ : Ինք համոզուած է նաեւ որ որեւէ օտար միջամտութիւն չկայ :

Անդրադառնալով քաղաքականութեան, Հասան կը յայտարարէ.— «Պիտի կռթնիմ օրինականութեան վրայ, բայց դուռ պահելով եւ կը մնամ բոլորին տրամադրութեան տակ ընտրութիւնները պատրաստելու համար, թող ամէնէն քաջերը եւ ամէնէն ուղղափառները մտնեն քաղաքական պայքարին մէջ եւ ես անոնց կ'ապաւինիմ : Օրինականութեան դուռները բաց են ձեր առջեւ եւ ես ձեզ կ'ընդունիմ» : Թագաւորը տրամադիր չէ սակայն խօսակցութիւններ վերսկսելու ընդդիմադիր կուսակցութեանց հետ «եթէ ընդդիմութեան գիրքերը նոյնն են, կ'ըսէ, քան ինչ որ էին անցեալ Մարտին եւ Ապրիլին, պատճառ չեմ տեսներ խօսակցութիւնները վերսկսելու իրենց հետ» :

Հասան ապահովութիւն կուտայ նաեւ Հրեաներուն թէ որեւէ վախ ունենալու պէտք չունին եթէ հաւատարիմ մնան : Թագաւորը յայտնութիւն մըն ալ ըրաւ : Անցեալ տարի երբ Սկատիր էին, Ուֆքիր ըսած էր իրեն որ եթէ ծանօթ ըլլար Լիբիոյ ղեկավար՝ Քատաֆի Թուրչքի ծրագրին (ան ալ նուաքշոթ կ'երթար), կը յարձակէր օդանաւին վրայ ու Թագաւորը պատասխանած էր թէ նման արարք մը օգտակար կ'ըլլար :

ՄԻԹԷՐԱՆԻ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Ընկերվարական կուսակցութեան պարագլուխը քաղաքական վերամուտը սկըսաւ մամուլի ասուլիսով մը :

Առաջին տպաւորութիւնն այն էր թէ Միթէրան կ'ուզէ որոշ հեռաւորութիւն պահել համայնավարներուն հետ եւ այդ իսկ պատճառով բաւական ծանրացաւ Չեխոսլովաքիոյ դէպքերուն վրայ : Արդարեւ, սկիզբէն իսկ ողեկոչեց Չեխոսլովաքիոյ խորհրդային զինեալ միջամտութեան չորրորդ տարեդարձը եւ շեշտեց.— «Ընկերվարական պայքարը իմաստ չէր ունենար եթէ թոյլ տար որ նման դէպքեր կրկին պատահին : Ձախի կառավարութեան մը համար պայքարն է՝ ազգ. անկախութիւնը եւ ազատութիւնները : Ձախի կառավարական հասարակաց ծրագրի մը իմաստն է գլխաւորաբար վերջ տալ որ Ընկերվարութիւնը մենատիրութեան նմանօրինակ դրութեան մը պատկերը պարզէ» :

Միթէրան կ'ուզէ Ընկերվարական Միջազգայինի ժողով մը հրաւիրել իբրեւ միակ օրակարգ ունենալով Չեխոսլովաքիան եւ հոն հրաւիրել նաեւ «Փրակայի գարնան» պարագլուխները այսինքն՝ Տուպչէք :

Միթէրան «պատմական յառաջդիմութիւն» կը նկատէ Համայնավար կուսակցութեան դիրքը, այս հարցին առընչութեամբ :

Ներքին ճակատի վրայ, Միթէրան շատ խիստ է : Սահմանադրական չի գտներ որ նոր նշանակուած Նախարարապետը նախ եւ առաջ կառավարական ծրագիր մը ներկայացուցած չըլլայ Խորհրդարանին առջեւ : «Հեռատեսիլէն տեսանք, կ'ըսէ ընկերվարական քարտուղարը, որ Նախարարապետ մը ունինք որ գոյութիւն չունի եւ որ աւելորդ նկատեց ծրագիր մը ներկայացնել» :

Հարցում մը եղաւ իրեն թէ ի՞նչ կը մտածէ Համայնավար կուսակցութեան փոխ-քարտուղար՝ Ժորժ Մարշէի տուած պատասխանին գերմանական Շփիկըլ շաբաթաթերթին : Արդարեւ Մառշէ ըսած էր ձախ յաղթանակի մը պարագային, տրամաբանական է որ Նախարարապետը համայնավար մը ըլլայ : Միթէրան քովէն անցնելով բուն պատասխանին, ըսաւ թէ մինչեւ 1976 Փոմփիտուն է որ կը նշանակէ Նախարարապետը, ուրեմն պէտք է անոր ընել այդ հարցումը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻԱ երկու ամիս պէտք ունի որպէսզի բոլորովին անհետանան տոքէրներու գործադուլին հետքերը : Ներկայիս 230 նաւ կայ զորս պէտք է պարպել :

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ որեւէ ցոյց չէ եղած խորհրդային միջամտութեան չորրորդ տարեդարձին առթիւ : Միակ նշանը որ կը փաստէր թէ Չեխերը բան չեն մոռցած տարաբախտ երիտասարդ Եան Պալաքի գերեզմանն էր, ծաղկեպսակներով ողողուած :

ՄԱՅԱՄԻԻ համագումարը իր կարգին պիտի նշանակէ Հանրապետականներու նախագահական թեկնածուն : Այս հաւաքոյթը անշուշտ միայն ձեւականութիւն մըն է, քանի որ պարզ է Նիքսընի նշանակումը :

ՊՈԼԻՎԻՈՅ կառավարութեան մէկ բանբերին համաձայն, Ալթման խոստովանած է որ գերման դահիճ՝ Պարպին է : Ցոյց չկայ սակայն որ Ֆրանսայի յանձնուի, տրուած ըլլալով որ նման համաձայնութիւն չկայ երկու երկիրներուն միջեւ :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը Սատաթ տեսակցութիւն մը շնորհած է Լիւքսէմպուրկի Զայնասփիւռին և յայտնած թէ Ֆրանսա պէտք է վերաքննէ զէնքի ամպարկոյի իր քաղաքականութիւնը եւ զէնք ծախէ Եգիպտոսի :

ՔՈՐԷԱՅԻ մէջ, Սէուլի շրջանը ողողումներու հետեւանքով 249 հոգի մեռած է :

ՔՈՄՊԱ օրաթերթի աշխատակիցը՝ Անթէրսէն անդրադառնալով Ֆանթոմ օդանաւներու Թուրքիոյ յանձնումին Միացեալ Նահանգներու կողմէ, կը շեշտէ Թուրքիոյ վայելած բացառիկ դիրքը, որ միշտ «սիրային արտայայտութիւններու» կ'արժանանայ Ուաշինկթընէն եւ Մոսկուայէն :

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ Թուրք Կիպրացի մը ծանրօրէն վիրաւորուած է բախումի մը ընթացքին յոյն կիպրացի ոստիկաններու հետ : Երեք տարի է առաջին միջադէպն է Թուրքերու եւ Յոյներու միջեւ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը Շուման Պոն եւ Լոնտոն կ'երթայ ուր յաջորդաբար պիտի տեսնուի վարչապետներ՝ Հիթի եւ Պրանտի հետ, որոնց պիտի պարզէ Ժ. Փոմփիտուի տեսակէտները Տասներու վեհաժողովին պատրաստութեան մասին :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ եւ Արեւելեան Գերմանիաներու մայրաքաղաքները Պոն եւ Փանքով դրօշները կէս պարզեցին առջի օր, ի նշան սուգի ի յիշատակ այն 156 հոգիին (Արեւելեան Գերմանիա) որ զոհ գացին օդանաւային ամէնէն եղերական արկածին զոր քաղաքային օդանաւային ուժը ճանչցած է : Առաջին անգամն է որ երկու Գերմանիաները հաւաքական ցուցաբերում մը ունեցած են :

ԲԵԼՈՌՈՒՍԻՈՅ Գիւղատնտեսութեան նախարարը պաշտօնազուրկ եղած է, իբրեւ պատասխանատու դէշ բերքի մը :

ՏՐԻԲՈԼԻՍԻ (Լիբիա) բրիտանական դեսպանատունը յարձակումի ենթարկուած է բուռն ցոյցեր ալ տեղի ունեցած են : Ծանօթ է որ Լիբիա դժգոհ է որ Անգլիա մերժեց ապաստան տալ Մարոքցի օդաչուներուն :

ԴԱՐՁԵԱԼ ՓՐԱԿԱ

Չորս տարի, հինգ տարի, վեց տարի...

Վճիռները կ'իյնան տապարի հարուածներու պէս ու մարդիկ, որոնք տակաւին քանի մը տարի առաջ կը հաւատային «գարնան» հրաշքին, բանտերու առանձնութեան մէջ, կը դատապարտուին դառն յուսախաբութեան մը պարտադիր խորհրդածութիւններուն:

Դեռ անցեալ Փետրուարին, Չեխոսլովաքիոյ Համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Կիւստաւ Հուսաք հաւաստիք կուտար Ֆրանսական Կոմկուսի ղեկավարներուն, թէ 1968ին արտայայտուած գաղափարներու համար դատավարութիւններ պիտի չըլլան Փրակայի մէջ:

Հաւատացին կամ ոչ, Ժորժ Մարշէի եւ ընկերներուն համար, գոնէ երեւոյթապէս, ցնցումը եղաւ զօրաւոր, երբ Հուսաքի հաւաստիքներէն հազիւ քանի մը ամիս ետք, դատարանները սկսան շղթայէ կրկին գործել Փրակայի մէջ, վարչակարգին ու չեխեւխորհրդային բարեկամութեան զօրացման թշնամիներու վերածելով բոլոր այն տարրերը, որոնք Տուպչէքի «մարդկային ընկերվարութեան» հաւատալու «ոճիրը» գործած էին չորս տարի առաջ ու անկէ ի վեր երբեք չէին հաշտուած խորհրդային հրասայլերու ներկայութեան հետ, դաւաճանութեան համազօր նկատելով կամակատարութիւնը Պիլաքներու եւ Ինտրաներու:

Անշուշտ, այս դատավարութիւնները, որոնք անգամ մը եւս Չեխոսլովաքիոյ առիթով կը տագնապեցնեն կարգ մը երկիրներու Համայնավար կուսակցութիւնները, յատկապէս Ֆրանսականը եւ Իտալականը, որոշ տարբերութիւններ ունին տալինեան մեծ դատավարութիւններէն, որոնք, Երկրորդ Աշխարհամարտի նախօրեակին, Խորհրդային Միութիւնը զրկեցին իր քաղաքական եւ զինուորական ամէնէն փայլուն դէմքերէն:

Նախ, մահավճիռներ չեն տրուիր: Ֆիզիքական լուծարքի հարց չկայ: Սակայն, քաղաքական ղեկավարի մը կամ մտաւորականի մը համար գլուխը ուսերուն վըրայ պահե՞լն է կարեւորը, թէ իր գաղափարները յօգուտ իր երկրին ու հաւատացած ընկերութեան ազատօրէն արտայայտելու իրաւունքը:

Ցանձինս իր փայլուն դէմքերուն՝ ամբողջ չեխոսլովաք ազգը հարուածելու եւ զայն անգոյն, անձեւ, անդէմ ու ապաքաղաքական զանգուածի մը վերածելու աշխատանքին լծուած են Տուպչէքի յաջորդները, որոնք իրենց հողին մէջ կ'ապրին մահացնող ատելութիւնը ժողովուրդի մը, որ, իր բոլոր զէնքերը կորսնցնելէ ետք, դրաւողին եւ անոր չեխ գործիքներուն դէմ կը պայքարի իր տրամադրութեան տակ մնացած միակ զէնքով. քար անտարբերութեամբ:

Սակայն, այս անտարբերութիւնը, եթէ սկզբնական օրերուն ազգային միաձոյլ կեցուածքի մը պերճախօս արտայայտութիւնը կը հանդիսանայ ու կը խանգարէ ապազգային ղեկավարութեան մը եւ անոր տէրերուն հաշիւները, ի վերջոյ սակայն, կը դառնայ զայն չարաչար գործածող ժողովուրդի մը դէմ, ցամքեցնելով անոր կենսունակութեան աղբիւրները: Այլ խօսքով, կը ծառայէ դրաւողի նպատակներուն:

Չեխոսլովաք այն ղեկավարները, որոնք 1968էն ետք, միջոցը գտան արտասահման ապաստանելու, կը տեսնեն այս վտանգը ու իրենց բոլոր արտայայտութիւններուն մէջ, կ'ապրին ողբերգութիւնը ժողովուրդի մը, որ իր հաւատքը վերջնապէս կորսնցնելու սպառնալիքին ենթակայ է:

Վերջին ամիսներու ընթացքին Չեխոսլովաքիա այցելած օտարներ, իրենց առարկայական դատումներուն մէջ, հիմնական տարբերութիւն մը կը տեսնեն 50-ական թուականներու կացութեան եւ այսօրուան մթնոլորտին միջեւ: Չեխ ստալինական ղեկավարներու դաժան բռնատիրութեան ամենամութ օրերուն, ազգային գիտակցութեան բոցը անմար կը մնար Չեխերու հոգիին մէջ: Այսօր, հակառակ այդ դաժանութեան երեւութական պակասին, առաջին իսկ հովէն մարելու սահմանուած վտիտ նշոյլի մը վերածուած է այդ բոցը, առանց որուն ազգի մը պաւակները հաւաքականութեան մը համրանքը լրացնող կենդանի դիակներու կը վերածուին:

Վերջին հաշուով, երեւան եկաւ, որ «սահմանափակ գերիշխանութեան» բրեժնեւեան վարդապետութիւնը ժողովուրդի մը համար նուազ մահացնող չէ, քան ստալինեան բիրտ վայրագութիւնը, որ միլիոններ հնձեց խորհրդային սահմաններէն ներս, թէ իր ազդեցութեան ենթակայ շրջաններու մէջ:

Երբ, չորս տարի առաջ, Օգոստոսի առաւօտ մը, խորհրդային հրասայլեր փռնելով անցան «Փրակայի գարնան» ծաղիկներուն վրայէն, խորտակեցին եւ բաղը ոչ միայն Չեխերու, որոնց համար դարձեալ սկսաւ «երկար ճամբորդութիւն մը գիշերուան մէջ», այլ նաեւ չփոթահար կուսակցութիւններու վերածեցին աշխարհի բոլոր Կոմկուսները: Իւրաքանչիւր համայնավար հարուածուեցաւ «ընկերվարութեան հայրենիք»ին հանդէպ կոյր հաւատքի իր ջերմեռանդութեան մէջ ու միլիոնաւորներ դարձան որբերը վարդապետութեան մը, որ տասնամեակներ շարունակ լաւագոյն կեանքի մը եւ «երկող վաղորդայններ»ու տեսիլքը կը պարզէր դրամատիրական երկիրներու այլապէս դաժան դրկանքին մէջ ապրող բիւրաւորներու աչքին:

«Փրակայի հարուածը» որբերու բանակ մը նետեց մշուշապատ ճամբաներու վրայ:

Այսօր, Փրակայի դատավարութիւնները նոյն այդ որբերուն առջեւ կը փակեն «մարդկային ընկերվարութեան» մը բոլոր հեռանկարները:

Տ. ՈՍԿՈՒՆԻ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՓՐԻԿԷԻ ԱՍԻԱՑԻՆԵՐԸ

Հանրային կարծիքը, ներկայիս, չահագրգռուած է Ուկանտայի Ասիացիներու հարցով: Զօր. Իտի Ամին, Ուկանտայի մենատէրը, ինչպէս ծանօթ է, որոշած է երեք ամսուան ընթացքին երկրէն հեռացնել տեղարնակ Ասիացիները, որոնք մեծամասնութեամբ անգլիահպատակ են: Ըստ զօրավարին՝ Ասիացիները երկրին շահերուն դէմ կը գործեն:

Տէյվիտ Լիվինկսթըն, անգլիացի անուանի ճանապարհորդը, դար մը առաջ կ'ամբաստանէր այս վերջինները, թէ գերիներու վաճառքով կը զբաղին: Լոնտոն ուղղած իր բողոքագրին մէջ ան կը գրէր.— «Այս անգլիահպատակ Հնդիկները, որոնք ճանճին իսկ վնաս չեն հասցներ, իրականութեան մէջ իրենց դրամով եւ զէնքով գործիք են դարձած Արաբներու ձեռքը: Այս Հնդիկները Ափրիկէի ամէնէն դէշ մարդակերներն են»:

Լիվինկսթընի սահմանումը եղակի չէ: Արդարեւ, անգլիական Հնդկաստանէն գաղթած այս Ասիացիները աւելի քան դարէ մը ի վեր թիրախ են դարձած անուանարկումի եւ նախանձի, Արեւելեան Ափրիկէի մէջ:

Ասիացիներու պատմութիւնը Արեւելեան Ափրիկէի մէջ՝ առանձնաշնորհումներու եւ անապահովութիւններու տարօրինակ հիւսք մըն է:

Անգլիացիք ԺԹ. դարու սկիզբները մըղում տուին Հնդիկներու տրամադրութեան՝ խանութներ հաստատելու Զանզիպարի մէջ եւ անոր շրջակայքը: Գաղթատիրութեան դարաշրջանին Անգլիացիները ի վիճակի էին օգտագործելու զանոնք՝ անգլիական ազդեցութիւնը տարածելու համար այլուր: Հնդիկ առեւտրականները անգլիական տիրապետութեան ուղին հարթեցին:

1860ին, հինգ հազար անգլիահպատակ Հնդիկներ, որոնք կ'անուանուէին Պանեան կամ Հինտի, Զանզիպար հաստատուած էին: Անոնց հակակշռին տակ կը գտնուէր գրեթէ ամբողջ արտաքին առեւտուրը՝ իբրեւ միջնորդ անգլիական եւ ամերիկեան առեւտրական տուներու: Հնդկական ռուբին կը փոխարինէ Մարիա Թերեզա ոսկին:

Հնդիկ առեւտրականներու այս գերակշիռ դիրքը, բնականաբար, նախանձը կ'առթէ տեղացիներուն: Լիվինկսթըն այդ տրամադրութեան թարգմանն էր լոկ: 1873ին, անգլիական առաքելութիւն մը քննութիւն կը բանայ գերիներու վաճառքին շուրջ: Սըր Պարթըլ Ֆրէր, առաքելութեան նախագահը, տարբեր եզրակացութեան կը յանգի: Ան կ'ամբաստանէ Արաբներն ու Սվահիլիները: Սըր Պարթըլի եզրակացութեան համաձայն՝ Հնդիկները անմիջական կապ չունէին գերիներու առեւտուրին հետ, թէեւ անոնք իրենց «օժանդակութիւնը» կը բերէին իրենց դրամով եւ հաստատուած առեւտրական ցանցով:

Անգլիացիք 1895ին կ'որոշեն երկաթուղիծ մը հաստատել Ուկանտայի մէջ, ինչ որ պատճառ կը դառնայ հազարաւոր Հնդիկներու առաջին անգամ ըլլալով մուտք գործել Արեւելեան Ափրիկէի խորերը: Անգլիացիները 32.000 հնդիկ բանուորներ բերին Ուկանտա: Բազմաթիւ Ափրիկեցիներ, որոնց կարգին Զօր. Ամին, կը կարծէին, թէ այսօրուան Ասիացիներուն մեծ մասը կը սերի անոնցմէ: Իրականութեան մէջ 23.000 հնդիկ աշխատաւորներ կը վերադառնան Հնդկաստան: 2.500 հոգի ալ կը մեռնի աշխատանքի ծանր պայմաններուն հետեւանքով: Միայն 7.000ը կը մնայ Արեւելեան Ափրիկէ:

Սակայն մնացողները պատճառ կը դառնան, որ հազարաւոր Հնդիկներ, մեծ մասամբ անոնց ազգականներն ու բարեկամները, իրենց կարգին, մնայուն կայք հաստատեն հոն: Սըր Հէրի Ճոնսըն, Անգլիոյ ներկայացուցիչը Ուկանտայի մէջ, անցեալ դարուն կը կարծէր, թէ Արեւելեան Ափրիկէ կրնայ «Հնդիկներուն Ամերիկան» դառնալ:

Այսուհանդերձ բուն Անգլիացիները, կամ ինչպէս սովորութիւն է ըսել՝ «ճերմակները», արգելք հանդիսացան այս հոլովոյթին: Անոնք աշխատեցան, որ Հնդիկները տէր չդառնան Քենիայի արգասաբեր հովիտներուն եւ անոնք միշտ երկրորդական դիրքի վրայ մնան ընկերային գետնի վրայ:

«Ճերմակներուն» համար Հնդիկները սպառնալիք մըն էին՝ ըլլալով վտանգաւոր մրցակիցներ: Անկախ իրաւասութիւններու սահմանափակումներէն՝ կրթական եւայլն, անոնք, այսինքն՝ բուն Անգլիացիները ձգտեցան արգելք հանդիսանալ Հնդիկներու Ափրիկէ գաղթին: Այս վերջինները սակայն, իբրեւ անգլիահպատակ, իրաւունք ունէին ճամբորդելու անգլիական կայսրութեան սահմաններուն մէջ: Այսպէս, անոնք շարունակեցին գաղթել դէպի Արեւելեան Ափրիկէ, յատկապէս Կիւժերաթ եւ Փունժապ նահանգներէն:

Արեւելեան Ափրիկէի Ասիացիներու թիւը 50.000էն (1921) բարձրացաւ 200.000ի,

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

Յակոբճան աղա նոր ածիլուած, փեռութեան սեւ հագուստները հագած, զանգաղ շարժումներով վեր ելաւ, գլխի կերպով շուարած էր ու նոյնիսկ բարեւելու կը վարանէր, բայց երբ Երանիկ հանըմ փոթթուած եւ ուռած դէմքը ժըպիտով մը ծամածռած յառաջացաւ դէպի անոր, ոտքի ելաւ եւ մեքենական ձայնով մը մրմնջեց.

— Շնորհաւոր Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն...

Երկու կողմէն զաղտնի գիտաւորութիւններ ունենալով կեղծ ու բռնազբօսիկ ձեւ մը ունէին. մէկէն ի մէկ անհետացեր էր վարպետին արհամարհական ընտանութիւնը որ ունէր իր բոլոր բանուորուհիներուն հանդէպ. աննշան խօսքեր կը փոխանակէին իրարու հետ ընդհատուած լռութիւններով եւ զաղտաղողի գիրար դիտելով՝ երբ Նափիմէ սրահ մըտաւ անուշի ափսէն ձեռքը: Թեւերը բացած, մատները անցուցած ափսէին, բռնօղակներուն, մինչ մէկ եղերքը կուրծքին վրայ կը սեղմուէր, անիկա յառաջացաւ եւ այնքան հոգին փոթորկած էր հակասական զգացումներով որ կը դողար եւ գաւաթներն ու անուշի ամանը կը ցընցուէին թեթեւօրէն:

— Անուշ հրամմեցէք, ըսաւ Երանիկ հանըմ խոնարհութիւն մը ընելով:

— Շնորհակալ եմ, պատասխանեց Յակոբճան աղա նուրբ կտաւէ թաշկինակով բերանը սրբելով:

Ակնթարթի մը մէջ Նափիմէ դիտեց անոր ձիւնափայլ եւ օսլայած շապիկը, փայլուն կոճակները եւ մետաքսաէտ փողկապը. մէկ կողմը սանտրուած անփայլ մազերէն անուշահոտութիւն մը կ'արտաշնչուէր ու կը ծփծփար. Նափիմէ պահ մը մոռցաւ անոր տգեղութիւնը, ճղճիմութիւնը. իրեն թուեցաւ որ ճըշմարիտ սէրը, օսլայած եւ սպիտակ շապիկի մը ներքեւ կը դնէ միայն իր բոյնը, իրեն թուեցաւ որ այսօրուընէ արդէն իր չքաւոր աղջկան մայլ ու տրտում ճակատագիրը կը մտնէր նոր փուլի մը մէջ: Երբ անուշին ափսէն մատանը տեղաւորելէ ետքը եկաւ նստեցաւ մօրը քով, Յակոբճան աղա իր նայուածքը յառեց իրեն. բայց ահա ոտքի ելաւ, մնաք բարովը ըսաւ եւ մեկնեցաւ. մայր ու աղջիկ պահ մը մնացին բակը:

— Աղայի պէս շնորհքով մարդ է, ըսաւ Երանիկ հանըմ:

Նափիմէ խոր հառաչանք մը արձակեց ու վեր ելաւ, բնազդաբար պատուհանին մօտեցաւ եւ տեսաւ որ դրացի տուներէն կանացի գլուխներ դեռ զարմացումով կը նայէին վարպետին ետեւէն:

Յանկարծ հոգիի խորէն հզօր ըմբոստութիւն մը ժայթքեցաւ իր կացութեան, դրացիներուն չարամտութեան, Խաչիկին իրեն ընծայած չքաւոր կեանքին դէմ:

Աչքին դիմացը մինչեւ հեռուները պըղտիկ եւ խարխուլ փայտաշէն տուներ կը շարուէին քով քովի, կռնակ կռնակի, ձկնորսի, ձկնավաճառի կամ եաղմաճիի տնակներ էին ամէնքն ալ, ձմեռնային այս ցուրտ եւ արեւոտ օրուան մէջ անոնք կարծես կը յայտնէին իրենց բոլոր քաղցրնելի թշուառութիւնը, տուներ չէին անոնք, այլ մէկ մէկ դժոխքներ, էրիկ մարդիկ, ծովին եղերքը աշխատող մարդիկ, տաժանելիօրէն պարտասած ամէն իրիկուն գինետուն կը վազէին կազդուրուելու յոյսով, կնիկներնին դժգոհ եւ պատրաստ տրտնջալու. զաւակնին լալկան, գունատ, պահանջող. ո՞վ ծայրը ծայրին կրնար բերել. էրիկ մարդիկ ալ յանցանք չունէին. անողոք ճակատագիր մը կը ծանրանար ամէնուն վրայ, երբ տանը պէտք եղած բաները մօքերնին բերէին կը շուարէին. ո՞րը առնէին, ո՞րը վաղուան ձգէին. ամէնէն կարճը բնաւ չմտածելն էր ու մոռնալ, երբեք չըթափելու համար՝ մինչ առաւօտէն մինչեւ իրիկուն կ'աշխատէին չարաչար, իրիկունները կ'երթային թաղուիլ գինետուներուն մթնոլորտին մէջ. տուներնուն մէջ կնիկները կ'աշխատէին ինչքան որ կրնային, տղաքը կը մեծցնէին դէշ աղէկ, օր մը կուշտ, օր մը անօթի, վրաննին կոկուկ, տակը հինուկ, կը բաւէր որ ձայներնին մարդ չիմանար, սրտերնին զուր չելլար:

Կիները ընդհանրապէս չքաւորութիւնը ամօթ կը համարէին ու կը ջանային զայն պարտկել, միւս կողմէ կը թշնամանային իրենց էրիկ մարդոց դէմ, որոնք գրեթէ չէին օժանդակեր իրենց, չարթէ չարաթ, գինով պիտի ըլլային որ ձեռքերնուն քանի մը փարա փրցուէր, մնացածը կ'երթար գինետուն եւ կեանքը կը քաշքըշուէր քէներով, սրտմութիւններով զաղնացած, մէկ կողմէ արժանապատուութեան հոգերով բարդացած, իսկ միւս կողմէ ակամայ կոպտութիւններով բրտացած: Ու ամէնքն ալ կ'ապրէին կարծես մութի մէջ խարխափելով, ամէն մէկը անձկագին ցանկալով քիչ մը հանդիստ, քիչ մը մարդավայել կեանք, ամենադոյն սփոփանք ու քաղցրութիւն:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(12 – Շար.)

1948ին: Իսկ երբ Արեւելեան Ափրիկէի երկիրները 1960ին անկախութիւն ձեռք ձգեցին՝ այդ շրջանին մէջ կը բնակէին 350·000 Հնդիկներ:

Ասիացիները, սիկհերը, պարզապէս տիւքառալա (խանութպան) կամ փունտի (արհեստաւոր) էին: Սակայն, յետագային, անոնք սկսան դառնալ նաեւ կառավարական պաշտօնեայ, դրամատան հաշուապահ, ոստիկան, եւայլն: Աւելի ետք՝ երբ բարձրագոյն ուսումներու հետեւելու կարելիութիւնը ունեցան, եւ հարստութիւն ձեռք ձգեցին, Արեւելեան Ափրիկէի դրամատէրերը եւ գործակատարները դարձան:

Անկախութեան վաղորդայնին, Ասիացիները տնտեսական մեծ ուժ մը կը ներկայացնէին Արեւելեան Ափրիկէի մէջ, քանի որ տէրն էին առեւտուրին եւ, փաստօրէն, միջին դասակարգը կը ներկայացնէին:

Ափրիկեցիները հակակրանք ունէին անոնց հանդէպ: Անոնք նոյնիսկ չտպաւորուեցան, երբ քաղաքական խլրտումներու շրջանին Ասիացիները «ճերմակ»ներու դէմ շարժեցան: Ափրիկեցիները կը նկատէին, թէ Ասիացիները բարձրէն կը նային իրենց վրայ եւ, միւս կողմէ, առեւտուրի միջոցով իրենք կը շահագործուին անոնց կողմէ: Մնաց որ բոլոր կարեւոր պաշտօնները անոնց ձեռքը կը գտնուէին:

Այսպէս՝ Ասիացիները մեկուսացած, օտար փոքրամասնութիւն մը դարձան նոր երկիրներուն մէջ:

Սակայն Ասիացիներուն համար Արեւելեան Ափրիկէն իրենց հայրենիքն էր: 1962ի մարդահամարի տուեալներուն համաձայն՝ Քենիայի 177·000 Ասիացիներուն 62 տոկոսը հոն ծնած էր, հինգ տոկոսը՝ այլ ափրիկեան երկիր մը, ութ տոկոսը թէեւ ծնած էր այլուր, սակայն աւելի քան 25 տարիէ ի վեր Քենիա կը բնակէր: Մէկ խօսքով՝ չորս Ասիացիներէն երեքը կա՛մ Արեւելեան Ափրիկէ ծնած էր եւ կա՛մ երկար ատենէ ի վեր բնակութիւն հաստատած էր հոն:

Անկախութեան հռչակումին՝ Քենիա, Ուկանտա եւ Թանզանի քաղաքացիութեան իրաւունք շնորհեց այն բոլոր Ասիացիներուն, որոնք հոն ծնած են եւ կամ հոն ծնած ազգական մը ունին: Մնացեալները իրաւունք ունէին քաղաքացի դառնալու, եթէ այդ իմաստով դիմում կատարէին մինչեւ երկու տարի:

Ասիացիներու սխալը այն եղաւ, որ վստահութիւն չունենալով նորակազմ սեւ երկիրներու ապագային վրայ, նախընտրեցին ապաւինիլ անգլիական անցագրին:

Անոնք, որոնք տեղական հպատակ ուզեցին դառնալ, իրենց դիմումը վերջին պահուն կատարեցին, ինչ որ վրդովում առթեց սեւամորթ ազգայնականներուն մօտ: Հակառակ սահմանադրական երաշխաւորութեան, Ափրիկեցիները մերժեցին ընդունիլ հպատակութիւնը «վերջին վայրկեան»ի արձանագրուողներուն: Այսօր, մօտաւորապէս 30·000 Ասիացի կայ, որ ինքզինք տեղական երկրին հպատակը կը նկատէ, մինչ տեղւոյն կառավարութիւնը կը մերժէ ընդունիլ այս իրողութիւնը: Միւս կողմէ, Ուկանտայի կառավարութիւնը որոշած էր չընդունիլ արձանագրուողներու հպատակութիւնը, եթէ այս վերջինները չէին հրաժարած իրենց անգլիական անցագրէն:

1960ի ժամանակաշրջանին Արեւելեան Ափրիկէի երկիրները սկսան ճնշում բանեցնել, որպէսզի Ասիացիք թողուն իրենց գործերը: Ասիկա կատարուեցաւ աշխատանքի արտօնութիւն եւ առեւտուրի իրաւասութիւն ձեռք ձգելու օրէնքով: Ոչ–հպատակները պարտաւոր էին նմանօրինակ արտօնագիրներ ձեռք ձգել: Կառավարութիւնը նախապատուութիւնը կուտար Ափրիկեցիներուն եւ դժուարութիւններ կը յարուցանէր Ասիացիներուն առջեւ:

Իրաց այս կացութեան մէջ Քենիայի Ասիացիները սկսան Անգլիա գաղթել: Այս տարերային շարժումը դժգոհութիւն ստեղծեց Անգլիոյ մէջ եւ կառավարութիւնը հարկադրուեցաւ սահմանափակել «ներգաղթ»ի շարժումը: 1968ին մշակուած օրէնք մը անգլիական անցագիր ունեցող Ասիացիները կը դասէ երկրորդ կարգի հպատակ: Այս օրէնքով Ասիացիները ազատ չեն Անգլիա հաստատուելու: Անգլիա տարեկան միայն 3000 Ասիացի կ'ընդունի:

Այս ձեւով, Արեւելեան Ափրիկէի Ասիացիները անել կացութեան մատնուած են: Ուկանտա, որ պարզապէս կ'արտաքսէ զիրենք, եւ Անգլիա, որ կը դժուարացնէ անոնց մուտքը երկիր:

Ինչպէս կ'ըսէ ժողովրդային առածը՝ մարդիկ երկու սուրի մէջ բռնուած են:

Թ. Ա. Թ.

ՃԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԱՆԵԱՍ (Յառաջ).— Օգոստոս 15ին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութիւնը անգամ մը եւս կազմակերպեց իր աւանդական դաշտահանդէսը, ամառնային բանակումի կեդրոնին մէջ, Վանեաս (Արտէշ):

Հայկական միջավայրի մէջ գտնուելու համար, բազմահարիւր հայրենակիցներ երկար ճամբայ կտրած էին: Այդ օրը, Նոր Սերունդի բանակավայրը Ֆրանսահայութեան մանրանկարը կը ներկայացնէր: Փարիզէն, Մարսէյլէն, Լիոնէն, Վալանսէն եւ Կրընոպլէն մարդիկ, առաւօտեան կանուխ ժամերէն սկսած, լեցուցին բանակավայրը: Մեծ թիւով բանակողներ արդէն հասած էին նախորդող օրերուն, ընդհանուր թիւը հասցնելով 225ի:

Կազմակերպութիւնն ու սպասարկութիւնը ստանձնած էին ղեկավարութիւնն ու բանակողները: Յոգնիլ չգիտցող այդ մանչերն ու աղջիկները, ամբողջ օրը աշխատեցան դաշտահանդէսը յաջողութեամբ պսակելու համար:

Հիւրերը կէսօրին համախմբուեցան հայկական համադամ ուտելիքներով լեցուն սեղաններու շուրջ: Ճաշը վերածուեցաւ խրախճանքի, յեղափոխական եւ ազգային երգերով:

Ժամը 4ին սկսաւ գեղարուեստական բաժինը: Նայիրի պարախումբի անդամներէն խումբ մը, նուագախումբի ընկերակցութեամբ, ներկայացուց հայկական պարեր, արժանանալով հանդիսատեսներու խանդավառ ծափերուն: Երգ, նուագ եւ արտասանութիւն կ'ամբողջացնէին, մէջ ընդ մէջ, յայտագիրը:

Յայտագրի աւարտին խօսք առաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութեան ներկայացուցիչը: Յիշեցնելէ ետք որ Նոր Սերունդի բանակումը արդէն 26 տարուան փորձառութեամբ ծանրաբեռնուած ձեռնարկ մըն է, որ միշտ արժանացած է Ֆրանսահայերու ջերմ գնահատանքին, շեշտեց անոր մանկավարժական նկարագրին վրայ: Նոր Սերունդի բանակումը առիթ կուտայ Նոր Սերնդականներուն աւելի եւս խորացնելու իրենց գաղափարական պատկանելիութիւնը, իսկ նորեկներուն՝ կուտայ առիթը ապրելու հայկական ջերմիկ միջավայրի մը մէջ, որուն հարազատութիւնը չի խուսափիր բոլոր բանակողներուն ուշադրութենէն: Նոր Սերունդի բանակավայրը փոքրիկ Հայաստան մըն է, օտար ափերու վրայ ու պատուհան մը Հայութեան ներկայ եւ ապագայ իրագործումներուն վրայ բացուած:

Գեղարուեստական բաժնէն ետք, տեղւոյն վրայ կատարուած նուիրատուութիւններէն գոյացաւ աւելի քան 5000 Ֆրանք: Այս գումարը աւելի տպաւորիչ կը դառնայ եթէ յայտնենք որ այս տարուան դաշտահանդէսին ներկաներուն թիւը նախատեսուածէն նուազ էր, հաւանաբար Ֆրանսայի ամբողջ տարածքին վրայ տիրող կլիմայական աննպաստ պայմաններուն հետեւանքով: Այս գումարը, բարդուելով արդէն իսկ պատրաստ հիմնադրամին վրայ, կարելի պիտի դարձնէ սեփական բանակավայրի մը գնումը, որուն փնտռտուքին ձեռնարկած է Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութիւնը:

Երեկոյեան խրախճանքը վերսկսաւ եւ տեւեց մինչեւ ուշ գիշեր:

Կարելի է անվարան ըսել որ Օգոստոս 15ի դաշտահանդէսը արձանագրեց բարոյական եւ նիւթական յաջողութիւն մը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՃԱՆՉՆԱՆՔ ՄԵՐ ԿԵՐԱԾՆԵՐԸ

ՎԱՐՈՒՆԳ ԵՒ ԴԴՈՒՄ

Գարնան եւ ամրան եղանակներուն ամէնէն յարգի եւ տարածուած բանջարեղէններն են նաեւ վարունգն ու դդումը:

Այս երկու բանջարեղէններն ալ միեւնոյն ընտանիքին կը պատկանին:

Վարունգին հայրենիքը Հնդկաստանը եւ Թաթարիստանը կը նկատուին: Ֆրանսական բարբառներուն մէջ, վարունգը ծանօթ է Ս. Գէորգի պտուղ անունով:

Մարոն՝ յոյն բանաստեղծը վարունգը կ'անուանէ «երկրի զաւակ» իսկ Հերակլէս բժիշկը՝ «երկրի վայելք»:

Ռուսիոյ մէջ, թարմ եւ առողջ տեսք ունեցողը կը նմանցնեն փոքր վարունգի: Հռոմի Տիբերիոս կայսրը՝ այնքան կը սիրէր վարունգը, որ ամառ եւ ձմեռ, գիշեր եւ ցերեկ, սեղանէն պակաս չէր ըներ զայն:

Տարուան բոլոր ամիսներուն, հաճելի է վարունգը ունենալ սեղանի վրայ, որուն համը, հոտը եւ կանաչ տեսքը ախորժաբեր եւ գրգռիչ են:

Վարունգը առաւելապէս ջուր կը պարունակէ եւ քիչ քանակութեամբ հանքային աղեր: Ան կարեւորութիւն կը ստանայ Ա. Պէ. Սէ. վիթամիններով:

Եւ որովհետեւ վարունգը կ'ուտենք իր բնական վիճակին մէջ, առանց եփելու, վիթամինները իրենց արժէքը չեն կորսնցներ, եւ մեր օրկանիզմը լիովին կ'օգտուի:

Վարունգի շատ տեսակներ կան, եւ անոր համար սպառումն ալ շատ է: Ինչպէս որ ամէն բանի թարմը կը փնտռուի՝ վարունգին ալ թարմը յարգի է. երբ շատ հասուննայ համը՝ հոտը կը կորսնցնէ:

Վարունգը ամրան տաք օրերուն ալ հաճելի եւ զովացուցիչ է, մանաւանդ անով պատրաստուած «ճաճիկ»ը եւ կամ «թերաթոր»ը կարծես վարունգին սննդական արժէքը կ'աւելցնեն եւ մարսողութեան ալ կը նպաստեն:

Վարունգը ունի նաեւ իր արտաքին գործունէութիւնը: Կիները իրենց դէմքին աւելի փայլ ու թարմութիւն տալու համար՝ դէմքերնին վարունգով մասաժ կ'ընեն:

×

Դդումն ալ փնտռուած բանջարեղէն է. անոր հայրենիքը՝ Միջին Ասիան եւ Հարաւային Ամերիկան կը նկատուին:

Սննդային բաղադրութեան մէջ կը մտնեն վիթամիններ, հանքային աղեր եւ առաւելապէս ֆոսֆոր եւ քալսիում:

Դդումով շատ տեսակ կերակուրներ կարելի է պատրաստել: Բրինձով ու միսով լիցքը (տոլմա), ապուր ու մանաւանդ տապկուածին վրայ եթէ աւելցուի քացախ ու մածուն՝ շատ ախորժաբեր կ'ըլլայ:

Թուրքիոյ մէջ, դդումով պատրաստուած կերակուրներուն «ճեննէթ թաամը» այսինքն՝ դրախտի սնունդ անունը կուտային: Անշուշտ, այս անունը տուեր են արդարացի կերպով, որովհետեւ չկայ ուրիշ բանջարեղէն մը, որ այնքան յարմար ըլլայ բոլոր հիւանդութիւններու ատեն գործածուելու: Շաքարախտաւորները առանց վախի կրնան ուտել տապկուածին վրայ մածուն աւելցնելով:

Իբր բուժիչ ու կանխարգելիչ յանձնարարելի է ստամոքսա–աղիքային, լեարդի բորբոքումներու եւ խանգարումներու ընթացքին: Մանաւանդ պէտք չէ մոռնալ սրտի եւ երիկամներու ախտաւորման պարագաներուն: Նոյնպէս՝ արեան գերճնշումի եւ պնդերակութեան պարագաներուն:

Ուրեմն, այսքան առաւելութիւններ ունեցող վարունգը եւ դդումը՝ պէտք է միշտ ընկերանան ձեր սեղաններուն:

Կերէք անվախ դդումը եւ վարունգը:

ՏՈՔԹ. Յ. Դ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (137)

ԹՂԹԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Չեմ մեղադրեր քեզի:

— Հաւատա, որ եթէ ուրիշէ կախում ունեցող մէկը չըլլայի, ոչ թէ միայն կը ստորագրէի, այլ թուղթը գրպանս կը դնէի եւ ես դուռնէ դուռ պտըտելով ստորագրութիւն կը հաւաքէի:

— Գիտեմ այդպէս ըլլալը:

— Ես քեզ եղբօր պէս կը սիրեմ, կեանքս ուզես՝ կը զոհեմ քեզի համար... գնա ծովը նետուէ ըսէ, նետուիմ, բայց դժբախտաբար անկախ չեմ:

— Ինչ որ է, վնաս չունի, ըսաւ ուսուցիչը, հարկաւ թաղին մէջ 40–50 հոգի պիտի գտնեմ, որոնք պիտի չմերժեն ստորագրել, արդէն այդչափը բաւական է ինծի:

— 40–50 ստորագրութեան խօ՞սքը կ'ըլլայ, գոչեց Սիսակ, 400–500 կրնաս հաւաքել... Միրիճան աղային գացի՞ր...

— Չէ, եղբայր, չէ, դեռ մարդու չգացի, գոչեց Թորգոմ անհամբեր դէմքով մը:

— Մի բարկանար, բարեկամս, ես քեզ սիրելուս համար է, որ կը հարցնեմ, ըսաւ Սիսակ սրտմտած, կ'ուզես գնա, կ'ուզես մի երթար, ինծի համար պիտի չերթաս, այլ քեզի համար... ի՞նչ իրաւունք ունիս բարկանալու, քեզի բարեկամաբար բան մը կը հարցնեմ կոր:

— Չեմ բարկանար կոր, միայն թէ ըսի կարծեմ, որ միայն Մարտիկ աղային ու Սիմոն աղային հանդիպեցայ, պատասխանեց Թորգոմ:

— Կը ներես, մոռցայ, ես եմ յանցաւորը:

— Այդ ի՞նչ պարապ խօսքեր են, ըսաւ ուսուցիչը ոտքի ելլելով, կարծես դիտմամբ հետս խնդիր հանել կ'ուզես կոր...

Եւ առանց խօսքը երկարելու առաւ, քալեց:

Այս անգամ ուղղակի տուն գնաց: Իր կրած յաջորդական ձախողանքները զինքը վհատեցուցած էին եւ պէտք ունէր հանգստի եւ ինքնամփոփումի:

Տունը հաճելի անակնկալ մը իրեն կը սպասէր: Բարեկամ մը իրեն կ'իմացնէր թէ՝ մօտակայ թաղի մը Ազգ. վարժարանին համար տնօրէնի մը պէտք կայ, թէ իր մասին խօսք անցած էր, եւ թէ հոգաբարձուները համաձայնութիւն յայտնած էին եւ ուզած էին անգամ մը իրեն հետ բանակցիլ պայմաններու մասին: Բարեկամը խորհուրդ կուտար ուսուցչին այս առիթը ձեռքէ չփախցնել եւ անմիջապէս երթալ ներկայանալ հոգաբարձութեան, մանաւանդ որ արձակուրդը երկու շաբաթէն պիտի աւարտէր, եւ վարժարանները պիտի վերաբացուէին:

— Վաղը առտու կ'երթամ կը ներկայանամ եւ կը պայմանաւորուինք, մտածեց ուսուցիչը, լաւագոյնը այս է... ո՞վ պիտի զբաղի այս անպիտան մարդոց հետ ... ամէնքը խօսքով բարեկամ են, բայց երբ գործի կուգայ, մէյ մէկ պատճառ կը գտնեն փախուստ տալու համար, խերն անիծեմ հանրագրութեանն ալ, Մարգար էֆէնտիին ալ...

Եւ օրուան տուայտանքէն ետքը, պարոն Թորգոմ ուրախ սրտով քնացաւ:

Հետեւեալ առտու զուարթ տրամադրութեամբ ելաւ անկողնէն, վարժարանի տեսուչ ըլլալ կ'երազէր:

Ղալաթիոյ հրապարակէն անցած ատեն յանկարծ ձայն մը լսեց, որ իր անունը կուտար:

— Միսիւ Թորգոմ, միսիւ Թորգոմ:

Ուսուցիչը ետին դարձաւ, եւ քիչ մը անդին նշմարեց Պօղոս էֆէնտին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

Տէր եւ Տիկին Պօղոս Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ջաւէն Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Դաւիթեան եւ զաւակները, Պր. Հմայեակ Կարապետեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր և Տիկ. Յակոբ Պարոնեան և զաւակները (Հայաստան), Տայեան ընտանիք (Հայաստան), այրի Տիկ. Էֆտիկ Մերտինեան եւ զաւակները (Յունաստան) կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԹԵՖԱՐ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 21ին, 82 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի (Օգոստ. 23) ժամը 15ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին, Կոմիտաս փողոց:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse

95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու գիշերօթիկ եւ փոքրիկներու կառոյցի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 - 73 տարեշրջանին համար:

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան: Հեռաձայն 985-01-79:

Օրեր եւ Ժամեր

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ՕԳՈՍՏՈՍ 15Ի ՊԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մուրատեան 150, Յարութիւնեան, Գալոյեան, Գր. Գրիգորեան, Տէմիրճեան ընտանիք, Քէշիշեան, Տիկ. Փաշայեան, Երկանեան ընտանիք, Ճելոյեան եղբայրներ, Թիլպեան, Սինանեան, Կարապետեան, Թորիկեան 100ական, Քէլօյեան, Պօղոսեան, այրի Տիկին Զաքըրեան, Տիկին Զաքըրեան, Ա. Տէր-Սարգիսեան, Տէր-Գալուստեան ընտանիք, Վ. Սիսեռեան, Տիկին Հարէլեան 50ական, Համամճեան ընտանիք 100 Ֆր.:

×

Կայան այցելութեան առթիւ

Տէր եւ Տիկին Փողհարեան, Զէքեան, Ժամկոչեան, Զ. Գազանճեան 100ական, Պ. Տօրումեան 50 Ֆր.:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972-73 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են:

Վարժարանը կը գործադրէ ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայեցի դաստիարակութիւն:

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր.

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy

Հեռաձայն 927-01-72

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ - Սէն Ժերոմի թաղականութիւնը, ժիրայր Երանոսեանի մահուան առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկ. Արմենակ Ենովքեան 50, Պր. Պր. Ոսկեան Շէրբէթեան, Դանիէլ Վարդուկեան, Յակոբ Ահագինեան, Աբրահամ Մանկասարեան, Սեդրակ Մանուկեան 10ական Ֆր.:

Հայկանոյշ Լուսիկեանի մահուան առթիւ Պ. Աբրահամ Լուսիկեան 25 Ֆր. (դպրոցին), Տիկին Թիփէլեան 20 Ֆր.: Պ. Տօնապետ Շահինեան, Պօղոս Տիրատուրեան 10ական:

Այս սուգի առթիւ թաղականութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ողբացեալներու ընտանեկան պարագաներուն:

ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱ ՀԱՄՈՅԹԸ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Հեռատեսիլի Ա. կայանէն Սայաթ-Նովա գուսանական համոյթը պիտի ներկայանայ էփինէթ եւ Կոէնպարտ յայտագրին մէջ՝

Չորեքշաբթի, Օգոստ. 23, ժամը 18.40 Ա. կայան:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ՄԻԻՌՈՆՕՐՀՆԷՔ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՅՐԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի օդակայանէն՝

Մեկնում Կիրակի 15 Հոկտեմբեր 1972

Վերադարձ Երեքշաբթի 31 Հոկտ. 1972

Ծախքերու ընդհանուր մասնակցութիւն 1500 ֆր.

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝

Պօմոն՝ Հայր Գեղամ Վրդ. Հեռ. 51-73-50

Սէն-Լու՝ Տէր Շահան Քհյ. 47-97-13

Պլ. Օտտօ՝ Տէր-Նշան Քհյ. 50-18-23

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին: (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ - ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ «Նուպարեան» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Ուրբաթ 1 Սեպտեմբերին:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (Նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

(Կնիք)

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 29

ԳԻՆ 2.500 ՖՐ.

Երդ ու դարձ օդանաւով: ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻ ՆՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ: Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունճեանի, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. Ալիքսանեանի՝

11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԷՍԻՆ՝ Կ. Գարայեանի

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revêtement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24 ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI 24 AOUT 1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

LE NUMÉRO 0,70 F.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.496
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.496

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԺԲԱ՛ԽՏ ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ

———o———

Ա.

Չորս տարի անցաւ այն չարաշուք Թըւականէն — 21 Օգոստոս 1968 — ի վեր, երբ, բացի Ռումանիայէն, Վարշաւայի Ուխտին անդամ երկիրներու բանակները յանկարծակի հրասայլերով, թնդանօթներով ու գնդացիրներով խուժեցին Չեխոսլովաքիա, իր սաղմին մէջ խեղդելու համար հայրենաբաղձ մարդոց ազատագրական ձգտումները:

Շատ վաղանցուկ եղաւ «Փրակայի գարուն»ը՝ հայրենասէր Տուպչէքի օրով:

Կրեմլին իր մենատիրական իշխանութիւնը տարածած է ո՛չ միայն Խորհրդային Միութեան 15 Հանրապետութեանց, այլ նաեւ «արբանեակ» կոչուած երկիրներուն վրայ, — Լեհաստան, Ռումանիա, Պուլկարիա, Հունգարիա, Չեխոսլովաքիա եւ Արեւելեան Գերմանիա: Այս երկիրներէն որեւէ մէկուն մէջ ծայր տուած ազատագրական շարժում չի կրնար վաղորդայն ունենալ: Մոսկուայի լախտը կաղմ ու պատրաստ կը սպասէ անմիջապէս «լուծարք»ի ենթարկելու համար զայն:

Առանց երթալու մինչեւ հեռուները, — 1921ի Հայաստանի Փետրուար 18ի տարերային ապստամբութիւնն ու 1922ի Վրաստանի ազատագրական փորձերը — տակաւին մտքերու մէջ թարմ են 1956 Հոկտեմբերին Հունգարիոյ մէջ ծագած մեծ ըմբոստութիւնը, Փոզնանի, Արեւելեան Պերլինի եւ տարի մը առաջ Լեհաստանի քանի մը ծովեզերեայ քաղաքներու բողոքի ցոյցերը, որոնք արեան մէջ խեղդուեցան:

Չորս տարի առաջ Մոսկուա Փրակայի մէջ անգամ մը եւս եկաւ քաղաքակիրթ աշխարհին առջեւ բացէ ի բաց ապացուցանելու, որ ա՛յլ բան է վարդապետութիւնը, գաղափարաբանութիւնը, այլ՝ գործնականն ու իրականը:

Ա՛յլ բան է 55տարիէ ի վեր ի լուր աշխարհի բարձրաձայն յայտարարել, ամէն պատեհ ու անպատեհ առթիւ, թէ ամէն ազգ տէր է իր ճակատագրին, թէ ամէն ժողովուրդ ազատօրէն «ինքնորոշման իրաւունք» ունի, այլ բան՝ նման ձգտում ցոյց տուող ազգերու եւ ժողովուրդներու գլուխը ճզմել ամէնէն անգութ ու անաղորոյն միջոցներով:

Քառորդ դարէ ի վեր գրեթէ բոլորովին վերջ գտած է գաղթատիրութիւնը Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ: Աշխարհակալ դրամատիրական Պետութիւնները անկախութիւն են շնորհած երէկի իրենց հպատակներուն, հետեւելով «ազգերու ինքնորոշման» նուիրական սկզբունքին:

Միայն Կրեմլինն է, որ կը յամառի իր մականին տակ պահել այլազան ազգեր եւ կը շարունակէ ոտնձգութիւններ կատարել արբանեակ երկիրներու ներքին գործերուն:

Դժբա՛խտ Չեխոսլովաքիա: Դարերով օտարներու լուծին տակ հեծելէ ետք, առաջին աշխարհամարտի աւարտին, Աւստրօհունգարական կայսրութեան փլատակներուն տակէն նոր կեանքի էր կոչուած, իբրեւ անկախ Պետութիւն: Չեխերն ու ցեղակից Սլովաքները միացած կազմեր էին ազատ հայրենիք մը, որ շուտով պիտի բարգաւաճէր:

Սակայն Հանդիսատ պիտի չձգէին զայն իր հարեւաններն ու մեծ Պետութիւն — ները:

1938 Սեպտ. 29–30ին Միւնիխի մէջ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Իտալիա «քաւութեան նոխազ» պիտի դարձնէին զայն՝ ազատութիւն տալով Նացի Գերմանիոյ, որ Աւստրիայէն ետք իրեն կցէ նաեւ Չեխոսլովաքիոյ Զուտեթներու շրջանը, 2.800.000 բնակչութեամբ:

Ու այս՝ դեռ սկիզբն էր իր դժբախտութեանց:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՈՏԵԶԻԱ ՊԻՏԻ ՉՄԱՍՆԱԿՑԻ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

———o———

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀՈՍ ԱԼ ՄՈՒՏՔ ԳՈՐԾԵՑ

Ողիմպիական խաղերու Միջազգային Կոմիտէի լիակատար նիստն է որ որոշեց 31ի դէմ 36 ձայնով (3՝ ձեռնպահ) ետ առնել Ռոտեզիոյ եղած հրաւէրը, Միւնիխի խաղերուն մասնակցելու համար: Այլ խօսքով, Ռոտեզիա արտաքսուեցաւ, որպէսզի Ափրիկէցիներուն գոհացում տրուի:

Ծանօթ է խնդիրը: Առաջին առթիւ Եթովպիա, ապա Քենիա սպառնացած էին չմասնակցիլ Խաղերուն եթէ չվտարուի Ռոտեզիան որու վարած ցեղային խտրականութեան քաղաքականութեան դէմ, Սեւերը, այս ձեւով, կ՚ուզէին բողոքել:

Կոմիտէի նախագահը՝ ութսունամեայ Պրինտաժ ամէն ջանք թափեց մինչեւ ծայրը որպէսզի մարզական ոգին յաղթէ եւ գոնէ Ողիմպիականներու մէջ մուտք չգործէ քաղաքականութիւնը: Պարտուեցաւ եւ այդ պարտութիւնը անշուշտ միայն անձնական պարտութիւն մը չէ այլ ամբողջ մտայնութիւն մըն է որ իր վախճանը կը գտնէ: Այլ խօսքով՝ անկիւնադարձ մըն է Ողիմպիականներու պատմութեան մէջ, որ կրնայ նաեւ ճակատագրական ըլլալ:

35 ափրիկեան երկիրներու վրայ ճնշում բանեցուցած էր ափրիկեան քաղաքական Շարժումը եւ այդ 35 երկիրներու չանթաժին է որ տեղի կուտար ի վերջոյ Միջազգային Կոմիտէն հակառակ անոր որ Ռոտեզիա կը լրացնէր հարկ եղած պայմանները: Արդէն Լիւքսանպուրկի մէջ, անցեալ Սեպտեմբերին, Ողիմպիական Միջազգային Կոմիտէն ալ ընդունած էր անոր մասնակցութիւնը: Ճշդուած էր թէ ռոտեզիացի մարզիկները կրնան մասնակցիլ Միւնիխի խաղերուն այն դրօշին տակ եւ այն փառերգով, որոնցմով մասնակցեցան Թոքիոյի խաղերուն: Հարցը կըրնայ վերաքննուիլ Միւնիխի խաղերէն ետք: Արդ, Թոքիոյի մէջ Ռոտեզիա մասնակցած էր անգլիական գոյներով, քանի որ Ռոտեզիա տակաւին չէր յայտարարած միակողմանի կերպով իր անկախութիւնը: Ռոտեզիա ընդունած էր մասնակցիլ այս պայմաններով: Այլ խօսքով ողիմպիական անձագիրին վրայ գրուած էր ազգութեան դիմաց՝ Հարաւային Ռոտեզիոյի բրիտանական հպատակ:

Անցեալ Օգոստ. 8ին սակայն Լիւքսանպուրկի համաձայնագրին վրայ յաւելեալ բանաձեւում մը կ՚ըլլար եւ կը ճշդուէր որ պատուիրակութեանց ազգութիւնը պիտի ստուգուի Միւնիխի մէջ: Այս կէտը կը բաւէր որպէսզի Ափրիկէցիները յայտնեն թէ այդ ստուգումը կրնայ կատարուիլ միայն անցագրի վրայ մինչ Կոմիտէին նախագահին համար այդ թուղթը միայն ողիմպիական անձագիրը կրնար ըլլալ: Ասիկա բաւեց որպէսզի ամէն ինչ խնդրոյ առարկայ ըլլայ եւ ի վերջոյ Ռոտեզիա արտաքսուէր: Ափրիկէցիներուն զօրավիգ կը կենային Քուպա, Եուկոսլավիա, Փաքիստան: Միացեալ Նահանգներու Սեւերը կը սպառնային նաեւ քաշուիլ: Հասան Բ. ալ մէջը կը մտնէր, իբրեւ նախագահ Ափրիկեան Միասնականութեան Կազմակերպութեան, ըսելու համար թէ՝ խնդրոյ առարկայ է Ափրիկէի արժանաւորութիւնը:

Ուրեմն խաղերէն առաջ իսկ, Սեւ Ափրիկէի յաղթանակով կը յաղթէ քաղաքականութիւնը: Հարցը անշուշտ Ռոտեզիան չէ, որու խտրականութեան քաղաքականութիւնը ոչ ոք կրնայ պաշտպանել, բայց եթէ երկրի մը վարած քաղաքականութիւնը կրնայ դեր խաղալ անոր մասնակցութեան մէջ Ողիմպիական խաղերու, ո՞ր երկիրն է արդեօք որ «ձեռքը սրտին վրայ» կրնայ հանդիստ խղճով մասնակցիլ: Ուկանտան, օրինակ, որ Ռոտեզիայի արտաքսումը կը քուէարկէ այնպիսի պահու մը երբ Ասիացի կ՚արտաքսէ իր երկրէն: Եւ դեռ մինչեւ ո՞ւր կարելի է երթալ այս մտայնութեամբ եւ մօտէն քննելով ամէն երկրի խտրական քաղաքականութիւնը կարելի է ի վերջոյ բոլոր երկիրները արտաքսել եւ այս ձեւով վերջ տալ այն միակ միջազգային հանդիպումին, ուր ցարդ, կը տիրէր միայն ու միայն մարզական ոգին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ նոր եղեռնափորձ մը տեղի ունեցած է, ամէնէն ախենալին, «արիւնոտ Ուրբաթ»էն ի վեր: Ռումբը պայթած է Ըլսթըրի մաքսատան մէջ: Տասը հոգի մեռած է:

ՄԱՐՈՔԻ ընդդիմադիր կուսակցութիւնները, գլուխն ըլլալով Իսթիքլալը, խստօրէն կը քննադատեն Թագաւորը, մամուլի ասուլիսէն ետք: Միւս կողմէ Հասան կը շարունակէ մաքրագործումները եւ բանակէն ետք ծովային ուժերու մէջ ալ պաշտօնազրկումներ կ՚ըլլան: Ոմանց կարծիքով Մարոքի Թագաւորութիւնը ալ աւելի կը վտանգուի եթէ Հասան անզիջող մնայ եւ լեզու չգտնէ ընդդիմութեան հետ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ, 1971ին 270 միլիոն տոլար հաւաքուած է Իսրայէլի համար, ինչ որ մրցանիշ մը կը նըկատուի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ եղան միսը կրկին պիտի սղէ: Ոմանք կ՚ըսեն որ մինչեւ տարւոյն վերջ չափով ծախուի եղան միսը, որ երթալով պակսիլ սկսած է:

ՖԻՇԷՐ – ՍՊԱՍԿԻ հանդիպումին 17րդ խաղը յետաձգուած է: Ներկայիս Ֆիշէր 9ուկէս կէտ ունի, Սպասկի՝ 6ուկէս:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ Սեպտեմբեր 15էն պիտի ծախուին նոր ծխիկներ որոնք սովորականներէն երեք անգամ նուազ վնասակար են: Կալլիա 2 ֆր. 50 պիտի արժէ, աւելի քիչ նիքօթին կը պարունակէ եւ արդէն իսկ մեծ յաջողութիւն գտած է Մարսէյլի մէջ, ուր կը փորձուի Յունիսէն ի վեր: Յաջողութիւնը այնքան մեծ եղած է որ կարելի չէ եղած գոհացում տալ եւ ոմանք սեւ շուկայի դիմած էին ուր 20 հատնոց ծրարը 2.50ի տեղ 8 ֆր. վճարած են....:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Երկուշաբթի օր ջերմաչափը 36 աստիճանի բարձրացած է, ինչ որ մրցանիշ մըն է:

ՉԻԼԻԻ մէջ պաշարման վիճակ հռչակուած է իբրեւ հետեւանք բուռն ցոյցերու եւ առեւտրականներու գործադուլին:

ԵՐԵՒԱՆ ◄=► ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, Օգոստոս 18

Ժողովրդական դերասանուհի Վարդուհի Վարդերեսեանի բեմական 20ամեայ գործունէութեան նուիրուած հատոր մը լոյս տեսած է, որու հեղինակն է Ալեքսանդր Արաքսմանեան:

Վ. Վարդերեսեան սփիւռք ծնած է ու հայրենիք ներգաղթած եւ հոն գտած լայն ասպարէզ:

×

Հնագէտները շինութիւն մը եւս երեւան հանած են չորս հազար տարի առաջ Սեւանի ափին Լճաշէն գիւղը կառուցուած Ցիկլոպեան ամրոցին մէջ:

Շինութիւնը կառուցուած է քարէ և գրեթէ չմշակուած բեկորներէ, որոնք ամբացուած չէին շինարարական մածուկով: Շինութեան իբրեւ առաստաղ ծառայած է փայտէ ծածկը եւ լոյսը առած է երդիքէն:

Սեւանի մակերեսը իջնելէն ետք, հոս յայտնաբերուած են նոր գերեզմանադամբէթներ, սայլեր, աշխատանքի գործիքներ, տնական առարկաներ, որոնք կրկին անգամ կը փաստեն որ այստեղ եղած է հայկ. լեռնաշխարհի շատ վայրերը տարածուած ինքնատիպ մշակոյթի կեդրոն մը:

Լճաշէնը Քրիստոսէ առաջ երկրորդ հազարամեակի միակ յուշարձանն է Խորհ. Միութեան մէջ, ուր յայտնաբերուած են նիւթական մշակոյթի բազմաթիւ առարկաներ: Ասոնք երեւան հանուած են 17 տարի առաջ Յարութիւն Մնացականեանի կողմէ: —

Լճաշէնի պեղումները որոնք վերսկսան այս տարի Յունիսի սկիզբը, կը ղեկավարէ պատմական գիտութիւններու թեկնածու Յարութիւն Մնացականեան:

×

Մոսկուա վերջ գտան ստորջրեայ լողի Եւրոպայի ախոյենական մրցումները, ուր գլխաւոր յաղթանակները տարին խորհրդային մարզիկները:

Նախապէս արդէն հաղորդուած էր որ Երեւանցի 19ամեայ Շաւարշ Կարապետեան արժանացած էր ոսկի մետալի: Մրցումի ընթացքին Շ. Կարապետեան շահած է երեք ոսկի մետալ եւս եւ մէկ՝ արծաթ: Ան առաջին տեղը գրաւած է 100 մեթր ստորջրեայ լողալու մրցումին մէջ: Միւս մետալները շահեցաւ Խորհ. Միութեան հաւաքական կազմի մէջ, յաղթելով չորս անգամ հարիւր մեթր եւ չորս անգամ երկու հարիւր մեթր փոխանցումի մրցումին:

Նախագահ Ալյէնտէ մեծ դժուարութիւններու կը բախի եւ կացութեան տէրը մնալու համար զանազան միջոցներ ձեռք առած է՝ արտասովոր ոստիկանական, ձերբակալութիւն, եւայլն, եւայլն:

«ՕԳՈՍՏՈՍԵԱՆՆԵՐԸ» սկսած են վերադարձի ճամբան բռնել եւ քանի մը օրէն Փարիզ պիտի կորսնցնէ իր պարապ փողոցները, համեմատական հանդարտութիւնը և անսովոր դիմագիծը: Երկաթուղին Օգոստ. 25էն 28, 24 յաւելեալ կառախումբ նախատեսած է միայն Նիս–Փարիզ գիծին վրայ, Էս–Ֆրանս ալ՝ 14 յաւելեալ օդանաւ, նոյն գիծին վրայ:

ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ, ԽՈՀԵՐ···

« ՊԱՏՈՒԷ՛, ԱՂՋԻԿՍ, ՊԱՏՈՒԷ... »

Օտար ամուսնութիւն··· Ի՞նչպէս արգիլել··· Ի՞նչպէս ընել ընտրութիւնը··· Հայկականութի՞ւնը թէ անհատականութիւնը··· Հա՞յը թէ անձը··· որո՞ւն տալ նախընտրութիւնը :

Ա·

Անցեալ տարի Հալէպ Փարիզ հասած՝ ծանօթ տիկին մը հեռաձայնեց խնդրելով ժամադրութիւն մը, — «Տիկին Անահիտ, խղճի պարտք մը ունիմ կատարելիք : Տիկին Ե· չմեռած ինծի պահարան մը տուաւ ըսելով.— «Ասիկա անպայման Տիկին Դաւիթեանին ձեռքը կուտաս» : Խոստացայ եւ ուրախ եմ որ ինծի ալ բան մը չպատահած ծրարը ձեռքերնիդ պիտի յանձնեմ : Անհամբեր կը սպասէի ձեր վերադարձին» :

Այսպէս խօսողը 75ամեայ, ճկուն մարմնով, տակաւին երիտասարդ երեւոյթով՝ բայց տկարութիւններով ու դժբախտութիւններով մաշած կին մըն էր, որ կը շարունակէր ըլլալ միշտ ծառայասէր ու պատրաստակամ, հակառակ տարիքին : Կ՚ապրէր առանձինն՝ ինք իրեն համար « ֆրանսացուած » կազմակերպեալ համեստ կեանք մը — կառավարական թոշակի մը ներած սահմաններուն մէջ — ու գոհունակութիւններով լի՝ համաձայն իր հոգեկան պահանջներուն : Մօտէն կը հետեւէր քաղաքական ու գրական լուրերուն ըլլա՛յ թերթերու, ըլլա՛յ ձայնասփիւռին ճամբով : Կանոնաւոր ունկնդիր մըն էր նաեւ երաժշտական ելոյթներու, օգտուելով իրական սիրողներուն վերապահուած ժամ աթոռներէն : Միաժամանակ, առիթներն ալ չէր փախցներ մատուցանելու ծառայութիւններ իր սիրած ու յարգած անձերուն, ընդ որս Տիկին Ե·ին, որուն վերջին ամիսներուն բերած էր իր մխիթարիչ ներկայութիւնը :

Աւանդը, նամակի սովորական պահարան մըն էր : Բացի : Պարունակութիւնը՝ երեք հայերէն գրութիւններ : Թօշնած թերթի մը վրայ դողդոջուն ձեռքով ընդօրինակուած երկար աղօթք մը, գեղեցիկ ու պաշտօնական ձեռագրով ներկայացուած մաղթանք — խրատական ձօն մը, ու երրորդը՝ կէս մը ճմռթկուած թղթիկ մը, որուն վրայ կային տասնեակ մը տողեր — Ամսթերտամի մէջ գտնուող հայկական մատուռի մը մուտքին փորագրուած արձանագրութիւնը :

Այս երեք գրութիւններն ալ արդէն ծանօթ էին ինծի, որովհետեւ տարի մը առաջ՝ ամուսինս ու ես պատառ էինք գտնուեք ընդհանուր մաքրագործումէ մը, ու խնամքով ու գուրգուրանքով զետեղած՝ այդ անշուք պահարանին մէջ :

Այդ պահուն՝ այդ երեք թղթիկները ձեռքիս մէջ՝ վերապրեցայ ամբողջ ողբերգութիւն մը, զոր պիտի ջանամ ներկայացնել հոս : Ողբերգութիւնը ո՛չ անհատի մը, այլ մե՛ր, հա՛յ ազգին, Սփիւռքահայութեան անցեալին, ներկային, եւ ոմանց համար՝ ապագային··· :

×

Ճիշդ տարի մը առաջ էր որ 90ամեայ մեր ազգականուհին, Տիկին Ե·ը կը կորսնցնէր իր միակ դուստրն ու ապաւէնը, որ հակառակ բազդատաբար յառաջացած տարիքին, մնացած էր միշտ մօրը հանդէպ հոգածու զաւկի դերին մէջ : Հիմա կ՚անհետանար կեանքէ մը վերջ, որուն ընթացքին եղած էր նոյնպէս օրինակելիօրէն պարտաճանաչ կրօնական ու ընտանեկան աւանդութիւններու հանդէպ : Իբր վերջիններէն մին անհետացող իր սերունդին ու պատմական շրջանի մը, եղած էր հաւատարիմ գանձապահը Կ· Պոլսէն գաղթած հին ընտանիքի մը անցեալի բոլոր յիշատակներուն : Մեծ թիւով նամակներ, գրութիւններ, բազմաթիւ լուսանկարներ եւ քանի մը գոհարեղէններ : Ու օր մը, անակնկալօրէն կը հեռանար այս աշխարհէն՝ ձգելով պառաւ դողդոջ մայրը մինակ՝ այդ բոլոր հաւաքուած անչօշափելի ու չօշափելի անցեալին հետ դէմ յանդիման :

Ամուսինս ու ես, իբրեւ ամենամօտիկներ, ստանձնեցինք պարտականութիւնը աչքէ անցընելու այդ ընտանեկան թուղթերը եւ մաղելէ վերջ զանոնք, անոնցմէ կարեւորագոյնները յանձնելու տիկնոջ թոռան՝ 30ամեայ երիտասարդ ճարտարապետի մը :

Թէ ինչո՞ւ այս տխուր պաշտօնը ստանձնած էինք մենք երբ գոյութիւն ունէր չափահաս տարիքի թոռնիկ մը, շատ պարզ է··· Այդ երիտասարդը չէր գիտեր, երբեք սորված չէր հայերէն : Ուստի մենք կը մնայինք ընտանիքին ու անցեալին ծանօթ, հայերէն գիտցող ամենամօտիկ անձերը :

Այս զտումին ժամանակ, որ տեւեց շաբաթներ, առիթը ունեցանք վերապրելու անցեալն ու ներկան այդ մեզի սիրելի ընտանիքին ու անոր հետ՝ Պոլսահայութեան : Մասնակցեցանք ԺԹ· դարու վերջին շրջանի ու այս դարուս սկիզբի պոլսական առեւտրական ու միաժամանակ մտաւորական ընտանիքի մը անդամներուն ապրելակերպին, հաւաքոյթներուն կամ դրաւոր կատակներուն եւ ծանօթացանք երբեմն նոյնիսկ իրենց Եւրոպա ըրած ճամբորդութիւններուն կամ գնած գոհարեղէններուն հաշիւներուն :

Գալով լուսանկարներուն, շատ աւելի խօսուն, հանուած՝ Մոն Պլանի ձիւներուն կամ Գերմանիոյ ջրաբուժական քաղաքներու գեղեցիկ անտառներու մէջ, Պոլսոյ մօտիկ՝ իրենց ջուրերու կենսատու առատութեամբ անուանի զբօսավայրերու ճոխ սեղաններու առջեւ, կամ Վոսփորի կապոյտին վրայ սահող, երիտասարդ ու գեղանի տիկիններէ թիավարուած սլացիկ «քայիք» - նաւակներու մէջ : Լուսանկարներ հարսանեկան զոյգերու, «թոմպուլիկ», մերկ երախաներու, կամ յոյն, փառաւոր սպասուհիներու գիրկը բազմած՝ երկար ու ժանեկազարդ քղանցքներով մանուկներու : Կային նաեւ «մառէն»նաւաղի համազգեստով մանչուկներ կամ ասեղնագործուած հագուստներով պճնուած փոքրիկ օրիորդներ : Ընտանեկան խմբանկարներ « խաթուն » ծերերու, մօրուսաւոր հայրերու՝ շրջապատուած վայելչագեղ երիտասարդուհիներով, պեխաւոր երիտասարդներով ու ամէն տարիքի թոռնիկներով :

Ոմանք ծանօթ էին մեզի, ուրիշներ՝ ոչ : Ովքե՞ր էին : Ի՞նչ էին եղած : Սա գիրուկ երախաները, մեր տարեկիցները, ո՞ւր էին հիմա : Ամերիկա՞, Անգլիա, Ֆրանսա՞, Թուրքիա՞, թէ՝ արդէն իսկ «ոչ մէկ տեղ»··· :

Լուսանկարներու նոր ծրար մը, տարբեր կազմերով : Այլեւս կարծր խաւաքարտէ, «Ֆէպիւս» կամ «Ապոպլյաւ Եղբբ·» տպագրեալ կնիքները կրող պաշտօնական նկարներ չեն : Ճկուն, թեթեւ, «ամաթէօր»ի լուսանկարներ : Նիւթերն ալ փոխուած են· չեն տեսնուիր պոլսական բնակարաններու ճոխ ներքնամասերը, տիկիններու արդուզարդը դարձած է շատ պարզ ու անսեթեւեթ : Տեսարաններու մեծ մասը քաշուած են Զուիցերիա, Անգլիա կամ Ամերիկա, ու մանաւանդ Ֆրանսա :

Ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս այս փոփոխութիւնը :

Այդ երկու ծրարներու պարունակութիւններուն միջեւ՝ աշխարհի պատմութեան մէջ բացուած նոր շրջան մը կայ :

Հայոց պատմութեան « Սփիւռքահայութիւն » *հատորին մէջ՝ նո՛ր գլուխ մը :*

— Առաջին Համաշխարհային Պատերազմ : Հայ մտաւորականներու տարագրութիւն, խողխողում, սպանութիւն : Գաւառներու հայ բնակչութեան մասսայական տեղահանութիւն, առեւանգումներ, ջարդ, զուլում :

— Հայաստանի անկախութիւն : Թուրքիոյ պարտութիւնը, զինադադար : Տարագիր Հայութեան վերապրողներու մէկ մասին Պոլսոյ մէջ կեդրոնացում : Այրիներ, որբեր, հիւանդներ ու անկարներ հարիւր հազարներով — փոթորիկէն ցիր ու ցան՝ բաժնուած կամ կորսուած սիրելիներու վերամիացում կամ սուգ — ընտանիքներու բաց ու գոցի հաշուեկշիռ : Նպաստի ու խնամատարական աշխատանքներու կազմակերպութիւն՝ որբանոցներ, արհեստանոցներ, հիւանդանոց — վիրաւոր որսը՝ ապաստանած որսորդին տարողութենէն հեռու անկիւն մը՝ կը լզէ իր վէրքերը···

— Պոլսոյ միջազգայնացման խոստումներ : Միացեա՛լ, անկա՛խ, ծովէ ծո՛վ Հայաստան··· Գինովութիւն՝ երազներու, ոգեւորութիւն՝ յոյսերով իրականանալի թուող խղձերու :

— Քեազիմ Քարապէքիր, Մուսթաֆա Քէմալ, Պուրսայի վերագրաւում : Նոր տեղահանութիւններ, նոր ջարդեր, այս անգամ Յոյներուն ալ : Իզմիրի վերագրաւում : Իզմիրի հրկիզում : Մնացորդներու խուճապը դէպի ծով՝ խեղդամահ անհետանալու կամ փրկարար նաւու մը հասնելու ճակատագրով : Վերապրողներու արտագաղթ Պոլսէն (քանի՞երորդ անգամ ըլլալով) :

— Հաշուեփակ : Թրքական տիրապետութեան վերահաստատում, Համաձայնականներու մեկնում··· «Նոր Թուրքիա» մը···

Հայերէ պարպուած «Ծովէ ծով Հայաստան» հողամաս մը : Աշխարհի քիչ մը ամէն կողմը ցիր ու ցան, ամէն ինչ կորսնցուցած, արմատախիլ եղած Հայութիւն մը :

Ահա Սփիւռքահայ պատմութեան մէջ բացուած նոր գլուխին ենթավերնագիրը :

×

Մեր առջեւ՝ Փարիզի մէջ, սեղանին վրայ դասաւորուած լուսանկարներ կեանք կուտան այդ նոր շրջանին, նոր միջավայրերու մէջ նոր ապրելակերպերուն :

Պոլսահայութեան մէկ կարեւոր տոկոսին ծանրութեան կեդրոնը փոխադրուած է արտասահման, գլխաւորապէս Ֆրանսա, Փարիզի արուարձաններէն Նէօյի կամ Անկիէն, նիւթական որոշ ապահովութիւն մը վայելող ընտանիքներուն համար : Միւսները, համեստներ՝ հարկադրուած են գոհանալ մայրաքաղաքին կեդրոնի աժանոց պանդոկներու տխուր ու վատառողջ սենեակներով, կամ կը նախընտրեն երթալ աւելի հեռու, գործաւորական արուարձաններ, ուր բնակութիւն կը հաստատեն հետզհետէ Պոլսոյ մօտաւոր գաւառներէն եկող արհեստաւորներու ընտանիքներ : Միաժամանակ թիւով նոյնքան կարեւոր ուրիշ խումբեր, ներքին շրջաններու տարագրեալներու մնացորդներ, կը տեղաւորուին ճարտարարուեստական կամ երկրագործական աշխատող ձեռքերու կարիքներուն համաձայն՝ Լիոնի կամ Մարսիլիոյ շրջաններուն մէջ : Ֆրանսա ապաստանած Հայերու թիւը կը հաշուուի մօտ 100·000 :

ԱՆԱՀԻՏ Ն· ԴԱՒԻԹԵԱՆ

(1 Շար·)

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵ՛Ն ՍԻՐԵՐ

Եսիմէ կարծես որ պայծառատեսութեան մը բոպէին կը տեսնար այն կեանքը որ պիտի ապրէր Խաչիկին հետ· աչքերը գոցեց այդ մղձաւանջը չտեսնելու համար եւ իրեն թուեցաւ որ Ցակոբճան աղա մեղմօրէն գինքը կը հեռացնէ այդ դժոխային ոլորտէն· ետեւ դարձաւ, զգալով մօրը ներկայութիւնը եւ երբ մայր ու աղջիկ իրարու նայեցան՝

— Աղայի պէս մարդ է, կրկնեց Երանիկ հանըմ խոհուն դէմքով :

— Խըմէթս որն է նէ ան կ՚ըլլայ, պատասխանեց Եսիմէ խռոված՝ բայց գրեթէ համակերպած :

Ե·

ՍՐՏԻ ՑԱՒ

Առաւօտուն կանուխ մինչ Երանիկ հանըմ խահուէն կը խմէր, երբեմն հացի մանր պատառներ թաթխելով մէջը, դուռը ուժգին զարնուեցաւ· Մարտիկ տայի որ անկիւնը նստած անդադար կը ծխէր եւ երկու կիները՝ ընդոստ կանգնեցան· սպառնական բան մը կար այդ հարուածին մէջ :

— Ոտքդ պագնեմ, Մարտիկ, դուն գնա բաց, Խաչիկը ըլլալու է :

Մարտիկ տայի քովընտի ու յանդիմանական նայուածք մը ուղղեց քրոջը, բայց տեղէն չշարժեցաւ· երկու կիները տժգոյն էին եւ անշարժ իրարու կը նայէին· երկրորդ հարուած մը թնդացուց տունը, այն ատեն Եսիմէն գտնելով իր խառնուածքին ամբողջ կորովը, ոտքի ելաւ եւ գրեթէ աճապարելով՝ գնաց բացաւ :

Բակին մէջ իր դէմ կեցած էր Խաչիկ՝ մեծ զայրոյթով մը տժգունած· անոր սեւ եւ գոգտր աչքերը այդ պահուն գաժան խստութիւն մը առած էին պսպղած յօնքերուն ներքեւէն : Թուխ եւ տժգոյն ճակատը ու քունքերը բարակ քրտինքով մը ողողած էին ու շրթները կը դողդոջէին ակամայ ծամածռութիւններ ուռուցնելով· ուժեղ եւ լայն կուրծքը, գործաւորի մրոտած հագուստներուն ներքեւէն կ՚ելեւէջէր ու կարծես մէկ բոպէէն միւսը պիտի պոռթկար· անիկա չեչտակի կը նայէր Եսիմէին, ուզելով խօսիլ՝ բայց չկարենալով վանկ մը արտասանել, ու իր ներկոտ բռունցքները սեղմուած կը դալարուէին կողերուն վրայ :

Եսիմէ նախ դժկամակութեամբ, հետզհետէ առելութեամբ կը նայէր անոր եւ իր աչքերը կը դիմագրաւէին Խաչիկին զայրացած նայուածքը· եթէ անիկա գլուխը կախ եւ աղաչական ձեւով մը ներկայանար, թերեւս սիրտը թուլնար, յիշէր անոր համար զգացած սէրերը, բայց ահա Խաչիկ կը ներկայանար տիրոջ պէս, սպառնական, եւ ցասմնալից· ապա չէ՞ր արգելօք իր բախտը ասոր կամ անոր հետ կապելու, ու գաղափարը թէ Խաչիկ փորձանք մը եղած էր իրենց գլխուն, թէ կարող էր արգելք հանդիսանալ լաւագոյն կարգադրութիւններու, այնպիսի չարցրտութիւն մը կուտար Եսիմէի դէմքին, որ անոր դիմագրաւող նայուածքը լրբութիւն մը թուեցաւ Խաչիկին· անիկա յանկարծ հոգիի խորէն բարձրացող արհամարհանքին մէջ խեղդելով իր ցաւն ու զայրոյթը, ձեռքը երկնցուց, մէկ կողմ հրեց Եսիմէն կոպտութեամբ ու բարձրացաւ սանդուխներէն :

Այդ միջոցին Երանիկ հանըմ ինքզինքը գտած էր ու ընդառաջ գալով Խաչիկին, յանդիմանեց զայն·

— Առտուանցով ի՞նչ խաղքութիւն է աս, դուն դրացի ի՞նչ կ՚ըսեն, ամօթ չէ՞, մեղայ Տէր, տահա կայնէ նայի՛նք, կանուխ չէ՞, երէկ ցանեցինք, այսօր բուսաւ··· ամա ես աղջկանս ըսի, անանկ մարդոց խօսքին մտիկ չըլլուիր, եռքէն փնտռման կ՚ըլլա՛ս··· Վա՛խ մեզի, հազար վա՛խ···

— Բա մարի՛կ, ես ի՞նչ յանցանք ըրի քի ինծմէ սանկ երես դարձուցիք :

Խաչիկ այս խօսքերը արտասանելով ջլատուած եւ հեւալէն ինկաւ բազմոցին վրայ, ամբողջ մարմնովը կը դողար ու հակառակ իր մեռելական տժգունութեան քրտինքի կաթիլներ չիթ առ չիթ կ՚իյնային քունքերէն· իր խոշոր, աշխատութենէ կոշտացած եւ ներկոտ ձեռքերը ծունկերուն վրայ դրած այնպիսի վշտագին երեւոյթ մը ունէր որ կարծես ամբողջ աշխարհ սեւցած էր իրեն համար, պահ մը առաջ հոգիին մէջ մռնչէլ մը պէս որոտացող զայրոյթը տեսակ մը պատրական կորով տուեր էր իրեն, բայց հիմա ինքզինքը թոյլ եւ ջլատուած կը զգար եւ կարող՝ մանկան մը պէս հեծեծելով արտասուելու· մարդկային մեծ ցաւը, սիրոյ ցաւը կը դղրդէր այդ խոնարհ՝ բայց հզօր սիրտը իր բոլոր թափովը եւ իր անարուեստ հոգին որեւէ բալասան չէր գտներ զայն ամոքելու համար :

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(13 – Շար·)

ԲՈՅՍԵՐՈՒ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԸ ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

———o———

Ա.

Հին դարերուն եւ յատկապէս հեթանոսական շրջանին, ժողովուրդներու մօտ տարածուած էր բոյսերու պաշտամունքը: Մարդը իր զարգացման ամենահին շրջանին, ակնածանքով վերաբերած է դէպի բնութեան երեւոյթներն ու առարկաները: Բոյսերը սնունդի աղբիւր էին մարդուն համար, կը ծառայէին որպէս վառելիք, դեղ եւ շինանիւթ: Մարդը կ'որսար անտառին մէջ, կը պատսպարուէր թփամիներէն: Եւ այս բո՛որը, մարդու մօտ առաջ բերին անտառի, բոյսի պաշտամունքը:

Նախնի Հայերը եւս կը պաշտէին անտառը: Այդ մասին բազմաթիւ յիշատակութիւններ կան պատմիչներու գործերուն մէջ ինչպէս նաեւ սեպագիր արձանագրութիւնները:

Հին հայկական առասպելը կը պատմէ, որ Հայոց Արա Գեղեցիկ Թագաւորի մահէն ետք, աւագանին անոր որդին՝ Անուշաւանը նուիրեց Սօսեաց անտառին, որպէսզի դաստիարակուի այդ սրբազան անտառին մէջ: Բայց այս փաստը միայն առասպելով չէ յիշատակուած: Ինչպէս ցոյց կուտան պատմական աղբիւրները, Հայաստանի հնագարեան Արմաւիր մայրաքաղաքին մէջ էր Սօսեաց անտառը, որ սրբազան վայր էր եւ կը գտնուէր Անահիտի մեհեանին մօտ: Այդ անտառը արհեստական էր զոր տնկած էին Երուանդունի Թագաւորները մեր Թուականէն Գ. կամ Դ. դարեր առաջ:

Սօսեաց անտառը, ինչպէս ցոյց կուտայ իր անունը, ամբողջովին կազմուած էր արեւելեան սօսի ծառերէ: Պատմահայր Մովսէս Խորենացիի վկայութեամբ, քուրմերը սովորութիւն ունէին ունկնդրելու սօսի ծառերու սօսափիւնը եւ գուշակութիւններ ընելու պատերազմներու, ըստ պատուող բերքի, համաճարակ հիւանդութիւններու, բնական տարերքի եւ աշխարհի ապագայի մասին: Ինչպէս կը վկայեն պատմաբանները, այդ անտառը կը գրաւէր զգալի տարածութիւն մը եւ մնացորդները պահպանուած են դարեր շարունակ: Սակայն, մեր Թուականէն առաջ Գ. դարու վերջերը, երբ Արմաւիրը կորսնցուց իր նշանակութիւնը որպէս մայրաքաղաք եւ կրօնական կեդրոն, Սօսեաց անտառն ալ լրիւ ոչնչացաւ: Գ. դար, մեր Թուականէն առաջ, Երուանդունի Թագաւորները կը ստեղծեն նոր արհեստական անտառ մը, կոչուած «Ծննդոց անտառ», որ նոյնպէս սրբազան կը համարուէր, եւ ուր հեթանոսական քուրմերը այս անտառին մէջ իրենց գուշակութիւնները կ'ընէին երկրի ապագայի մասին:

Նման յիշատակութիւններ կ'ընեն նաեւ օտար աղբիւրները: Պոքիխէր կը նշէ, որ հին Հայերու համար կենդանի բնութեան մէջ ամէն բանէ բարձր կը դասուէին ծառերը, որոնք պաշտամունքի առարկայ էին: Հին Հայաստանի սրբազան ծառերն էին սօսին, բարդին, կաղնին, ընկուզենին, չինարին, եւայլն:

Հեթանոս Հայերը կը պաշտէին նաեւ վարդը որ շատ էր տարածուած: Այս բոյսը, ամենայն հաւանականութեամբ Հայաստան ներմուծուած է Պարսկաստանէն, որ վարդի մշակութեան ամենամեծ կեդրոններէն մէկն էր: Վարդի պաշտամունքը նոյնպէս Պարսիկներէն անցած է Հայերուն:

Վարդավառի հեթանոսական տօնը վարդի կռապաշտութիւնն էր, անոր աստուածացումն էր եւ կը տօնուէր վարդի ծաղկումի շրջանին: Վարդավառը հեթանոս Հայերու ամէնէն սիրած տօնահանդէսն էր: Կը դուարճանային բոլորը՝ հարուստ ու աղքատ, ռամիկ ու ազնուական, քուրմ ու զինուորական: Այն ժամանակ Հայաստան յատուկ գործիքներ կային, որոնց նուագով վարդի թերթիկներէն անուշահոտ իւղ կը քամէին, կը լուծէին ջուրի մէջ ու շաղ կուտային մէկը միւսին վրայ: Այդ սովորութիւնը պահպանուած է ցարդ, միայն թէ այժմ, Վարդավառի տօնի ժամանակ, մարդիկ մէկը միւսի վրայ սովորական ջուր կը նետեն: Վարդավառի հեթանոսական տօնը չէ արգիլուած քրիստոնէական եկեղեցիի կողմէ:

Ուրարտական արձանագրութիւններէն մէկուն վրայ կը խօսուի սրբազան անտառի «Գիլուրի» մասին: Մեզի հասած են «սրբազան ծառի» պաշտամունքի բազմաթիւ պատկերներ: Ծառը այստեղ պատկերացուած է համաչափ ճիւղաւորութեամբ, դէպի վեր թեքուող պտուղներով: Ինչպէս ցոյց կուտան ուսումնասիրութիւնները, այդ՝ ծանօթ փիւնիկեան արմաւենին է, որ սրբազան ծառ է համարուած նաեւ հին Ասորեցիներու մօտ:

Կարգ մը պատմաբաններ կը գտնեն, թէ այդ ծառի պաշտամունքը հնագարեան Հայերն ու Ուրարտացիները ուղղակի փոխ առած են Ասորեցիներէն, ըստ անոնց պատմական Հայաստանի մէջ ան երբեք չէ աճած: Մեր կարծիքով անոնք կը սխալին, քանի որ պատմական Հայաստանի բազմաթիւ վայրերու մէջ փիւնիկեան արմաւենին աճած է, եւ այդ ծառատեսակը ծանօթ էր մեր նախնիքներուն: Փիւնիկեան արմաւենիի աճումին համար բարենպաստ պայմաններ կան ոչ միայն Կիլիկիոյ մէջ, ուր ներկայիս ալ կ'աճի այդ ծառը, այլ նաեւ Հայկական Միջագետք եւ հարաւային այլ շրջաններ:

Ծառերու պաշտամունքը հին Հայաստանի մէջ հասած էր այն աստիճանի, որ կը հիմնուէին բազմաթիւ խիստ բարդ կառուցուածքով պարտէզներ: Ընդօրինակելով բաբելոնեան հռչակաւոր «Կախուած Պարտէզները», Ուրարտացիները Տուշպա քաղաքի մօտ կառուցին բրգաձեւ պարտէզ մը, որ պահպանուած է երկար ժամանակ եւ աւերուած ասորական Թիգլաթպալասար Թագաւորի կողմէ:

Պուրակաշինութեան պատմութեան գիտակ Ա. Ռէգէլի վկայութեամբ այդ պարտէզն ալ նոյնպէս սրբազան վայր էր: Օգտագործելով յունական աղբիւրները, Ա. Ռէգէլ կը գրէ. «... Բաբելոնեան ձեւի կախուած պարտէզ եղած է միակը: Սակայն բազմաթիւ բրգաձեւ պարտէզներ բաւականին շատ կային: Դիոդորոսը, Շամիրամին կը վերագրէ այդ ձեւի սրբազան պարտէզներու կառուցումը, որոնցմէ մէկը կը գտնուի Բիզուտուն լերան մօտ, Քիրմանշայի շրջակայքը, Պաղտատի եւ Համադանի միջեւ գտնուող ճանապարհի վրայ, իսկ միւսը՝ Հայկական Վան քաղաքի մօտ»:

Ծառատեսակներու կարգին բարդիի պաշտամունքը կը շարունակուի նաեւ քրիստոնէութեան շրջանին: Ներսէս Շնորհալի իր «Թուղթ Ընդհանրական»ի մէջ կը նշէ, որ արեւորդիները Սամոսատում կ'երկրպագէին ոչ միայն արեւին, այլեւ բարդի ծառերուն եւ համոզուած էին, որ դեւերը կը մտնէին այդ ծառերէն ներս ստիպելով մարդոց, որ երկրպագեն իրենց: Սրբազան ծառ էր նաեւ կաղնին որ միաժամանակ երկարակեցութեան, ուժի, հզօրութեան, յաջողութեան, երջանկութեան խորհրդանիշ կը հանդիսանար:

Լ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդիւ)

ՎԵՆԵԶՈՒԷԼԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

———o———

Վենեզուէլահայ գաղութը ունի շուրջ յիսուն տարուան պատմութիւն մը: 1920ին հոն կային 4–5 հայ ընտանիքներ. այս թիւը հետզհետէ աճեցաւ նոր գաղթականներով, մանաւանդ 1960ական Թուականներուն: Յատկանշական է այս փոքր գաղութին համերաշխութեան ոգին. հազարէ աւելի անհատներ, կապուած իրարու, ըզգացումներով իրարու մօտ, որոնք աշխատեցան գլխար բռնել, մանաւանդ տնտեսական մարզին մէջ:

Ծնողներու մեծագոյն մտահոգութիւնն էր, սակայն, իրենց զաւակներուն ձուլումի վախը՝ տեղական մշակոյթէն եւ կեանքէն. մայրենի լեզուին կորուստը ամէնէն աղետալի երեւոյթն էր: Կացութիւնը փրկելու համար հարկ էր դպրոց մը ունենալ եւ առաջնորդ հայ վարդապետ մը: Այս նպատակով գաղութը դիմեց նախ Էջմիածին, որ չկրցաւ գոհացում տալ: Երկրորդ դիմում մը կատարուեցաւ Անթիլիաս, որ ընդառաջ եկաւ ղրկելով Եղնիկ Վրդ. Բալայեանը, որ Գարագաս հասաւ 1966 Ապրիլ 28ին: Վարդապետին առաջին մտածութիւնը եղաւ հիմնել Ազգային Տուն մը՝ կոչուած «Քուինթա Արարատ» եւ կառուցանել Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, դրամական լայն աջակցութեամբ Վենեզուէլահայ գաղութին, ցրուած հսկայ երկրին զանազան կողմերը:

Եղնիկ վարդապետը կամքի տէր, խանդավառ անձնաւորութիւն մըն է, օժտուած ընկերային ազնիւ ձիրքերով եւ ճկուն նկարագրով, որ գիտցաւ շուտով յարմարիլ միջավայրին եւ ձեռնարկել կազմակերպութեան: Ան սկսաւ քարոզել եղբայրութիւն եւ հոգեկան միութիւն: Շնորհիւ իր ազդեցիկ խօսքին՝ քիչ ատենուան մէջ կարելի է ըսել թէ հրաշքներ ըրաւ միացնելով, ոգեւորելով, կազմակերպելով:

Գաղութը ունի գլխաւոր երեք մարմիններ. Ա) Կեդրոնական վարչութիւն, որուն ներկայ նախագահն է Պ. Կարօ Զօրօղլեան: Այս վարչութեան պաշտօնն է կառավարել արտաքին կամ ընկերային գործերը: Բ) Տիկնանց Միութիւն, որուն նախագահուհին է տիրամայր Նուէր Բալայեան: Գ) Երիտասարդաց Միութիւն, որուն ատենապետն է Զօհրապ Պէրպէրեան: Այս Միութեան կ'իյնայ կազմակերպել թատերական գործունէութիւնը եւ պտոյտները:

Իւրաքանչիւր վարչութիւն՝ շաբաթը երկու անգամ կը գումարէ ժողովներ, վարդապետին ներկայութեամբ, փոխանակելու գաղափարներ, բերելու համար նոր առաջարկներ:

Վենեզուէլահայ Ազգային Տունը ունի «Յակոբ Պարոնեան» կոչուած թատերասրահը, ուր յաճախ կը բեմադրուին նշանաւոր երգիծաբանին եւ ուրիշ թատերագիրներու խաղերը: Դերասանութիւն կ'ընեն գաղութին երիտասարդները: Բացի թատերական ներկայացումներէն, Ազգային Տան մէջ յաճախ տեղի կ'ունենան հայկական բնոյթ ունեցող բանախօսութիւններ, զանազան ուսուցչապետներէ, եկած այլեւայլ գաղութներէ. երբեմն ալ Գարագասի Համալսարանէն կը հրաւիրուին բանախօսներ: Ունի նաեւ մարզական խումբեր, որոնք կը մասնակցին տեղական ուրիշ խումբերու հետ:

Թէեւ գաղութը զուրկ է այժմ զարգացած մտաւորական երիտասարդներէ, սակայն յոյս կայ որ անոնք չպակսին, եւ նորահաս սերունդէն կարգ մը դէմքեր դրաւեն մշակութային շարժումը կառավարող եւ խանդավառող առաջնորդական դերքեր, որովհետեւ Բալայեան վարդապետի ձեռքին տակ կրթուած պատանեկութիւն մը կայ, շաբաթական վարժարանի մը մէջ, որուն սաները շուրջ 70, կը ստանան ազգային ոգի եւ մշակոյթ: Այդ պատանեկութիւնը, որ վաղուան ազգասէր երիտասարդութիւնը պիտի դառնայ, կը մօտենայ մեծ հետաքրքրութեամբ կարգ մը ազգային հարցերու, առանց կուսակցական եւ դաւանական տարբերութիւններու. ամէնքն ալ ոգեւորուած են իրենց Հայութեամբ եւ կը յաճախեն Ազգային Տունը:

Այսօր Վենեզուէլահայ գաղութը կը կազմեն 1300 Հայեր, որոնցմէ 700ը կը գտնուին Գարագաս, իսկ 600ը զանազան կեդրոններ, սակայն միշտ հաղորդակցութեան մէջ Ազգային Տան հետ:

Զարմանալի եւ գովելի երեւոյթ մըն է այս գաղութին յանկարծական վերելքը եւ կազմակերպութիւնը կարճ ժամանակուան մէջ, ունենալով իր եկեղեցին, իր վարժարանը եւ Ազգային Տունը: Այս փոքրիկ գաղութը չուզեր մնալ կղզիացած, այլ յարաբերութիւններ կը մշակէ Արժանթինի, Միացեալ Նահանգներու, Եւրոպայի հայկական կեդրոններու, Ս. Ղազարի եւ Լիբանանի հետ, հետեւելով ազգային շարժումներուն, գրական եւ ընկերային կեանքին: Այս հետաքրքրութիւնը եւ կապը ուրիշ գաղութներու հետ, գրաւական մըն է իր կենսունակութեան եւ իր ապագայ զարգացումին:

ՌՈԺԷ ՊԱԼԵԱՆ

(Մ.–Ռ. վարժարանի սան)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (138)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ո՞ւր կը վազես այսպէս, հարցուց վաճառականը իրեն մօտենալով:

— Սախալղական գործ ունիմ, պատասխանեց ուսուցիչը, Թաղէ մը գիս հրաւիրած են... վարժարանի տեսչութեան պաշտօն մը կ'առաջարկեն կոր, բանակցելու պիտի երթամ:

— Խենթեցա՞ր, գոչեց Պօղոս էֆէնտի յանդիմանական շեշտով մը:

— Ինչո՞ւ համար...

— Ի՞նչպէս այդ տեսակ պաշտօն մը կրնաս ընդունիլ:

— Ինչո՞ւ պիտի չկրնամ ընդունիլ:

— Հապա Ք. Թաղին վարժարա՞նը...

— Ծանըմ, ստուերին համար իրականութիւնը չփախցնենք... ինծի գործ մը պէտք է, կ'ուզէ Ք. Թաղին մէջ ըլլայ, կ'ուզէ ուրիշ Թաղի մէջ...

— Հապա պատի՞ւդ... հապա արժանապատուութիւնդ... դուն սա՞նկ խոստացար ինծի... ի՞նչ ըրիր հանրագրութիւնը:

— Դեռ անով չզբաղեցայ, պատասխանեց ուսուցիչը, որ չէր ուզեր իր ձախողանքը խոստովանիլ:

— Եղբայր, սանկ բան կ'ըլլա՞յ, գոնէ քանի մը հոգիի ստորագրել տայիր...

— Նախ սա միւս գործս կարգադրեմ, պատասխանեց ուսուցիչը, յետոյ բան մը կ'ընենք...

— Միւս գործէդ վազ անցիր... քեզի ըսինք որ՝ հիմա գործի ետեւէն պտըտելու ատեն չէ:

— Պօղոս էֆէնտի, ապրիլ պէտք է... վաղը միւս օր եթէ վարժարանները բացուին ու ես բացը մնամ, ի՞նչ պիտի ընեմ: Հիմակուընէ պէտք է, որ գլխուս ճարը նայիմ:

— Քեզի ըսինք, որ ապրուստի մասին մտածելու պէտք չունիս, ես կեցեր եմ, եթէ բանի մը պէտք ունենաս, կրնաս ինծի դիմել:

— Բայց ես չեմ վարժուած ողորմութիւնով ապրելու...

— Ատի ի՞նչ խօսք է, ողորմութի՞ւնը ինչ պիտի ըլլայ... ուզած ատենդ գործդ պատրաստ է իմ քովս... քեզի գրասենեակս պիտի առնեմ: Վարժապետութենէն ի՞նչ ես հասկցեր, ես քեզի աղուոր գործ մը տամ, որ գոնէ օր մը մարդ ըլլաս:

— Եթէ այդպիսի բան մը ընէք, յաւիտեան երախտապարտ պիտի մնամ ձեզի:

— Մեր Տիրանը, այսինքն առջի գրագիրս մեկնեցաւ քովէս, անոր պաշտօնը պարապ մնացած է, եթէ երբեք անգործ մնաս, քեզ անոր տեղը կը դնեմ՝ ըմնցաւ գնաց:

Վաճառականին այս խօսքերը շլացուցին Պր. Թորգոմը:

— Բայց ինչո՞ւ այսօրուընէ այդ պաշտօնին մէջ չհաստատուիմ, հարցուց, քանի որ այդքան բարեացակամութիւն ունիք իմ մասին:

— Նախ սա հանրագրութեան գործը ըմնցուր, յետոյ դիւրին է:

— Ուրեմն հիմա խորհուրդ կուտաք, որ պաշտօնի համար ուրիշ տեղ դիմում չընե՞մ:

— Ոչ թէ խորհուրդ կուտամ, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի, այլ նոյնիսկ կը ստիպեմ, որ հիմա ետ դառնաս եւ սա հանրագրութեան գործով զբաղիս:

— Միայն թէ չեմ գիտեր, որ պիտի կրնա՞մ յաջողիլ, ըսաւ Պր. Թորգոմ վարանումով մը:

— Ինչո՞ւ կը կասկածիս այդ մասին:

— Ի՞նչ գիտնամ, մեր Թաղեցիները տարօրինակ մարդիկ են:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Մայիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մայիսեան եւ զաւակները, Տիկին Նուարդ Վարդանեան եւ զաւակները, եւ համայն ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿՈՒՀԻ ՄԱՅԻՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 20ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի Օգոստ. 24 ժամը 15.45ին Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Առնուվիլի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահագդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Արմենակ Գույումճեան, Ֆիլիփ Գույումճեան, այրի Տիկին Հռիփսիմէ Գույումճեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Գույումճեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գույումճեան եւ զաւակները (Քանատա), Տէր եւ Տիկին Արամայիս Գույումճեան եւ զաւակը (Ամերիկա), Պր. Արամ Գույումճեան (Աւստրիա), այրի Տիկին Փերուզ Փափազեան (Աթէնք), Տէր եւ Տիկին Ստեփան Փափազեան եւ զաւակները (Աթէնք), Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Յովհաննէսեան եւ զաւակները (Կ. Պոլիս), այրի Տիկին Ազաւնի Եազըճեան (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Վահագն Եազըճեան եւ զաւակները (Կ. Պոլիս), այրի Տիկին Ազատուհի Փէշտիմալճեան եւ զաւակները (Կ. Պոլիս), այրի Տիկին Նեկտար Մարտիրոսեան եւ աղջիկը Նըւարդ (Անտալիա), Տէր եւ Տիկին Հայկ Մութաֆեան եւ զաւակները (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Կիւլիւզեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր և Տիկ. Գրիգոր Փափազեան և զաւակները (Ամերիկա), Տ. և Տիկ. Լեւոն Փափազեան և զաւակները (Գերմանիա), Տէր և Տիկ. Թ. Մեսրոպեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Զ. Մեսրոպեան եւ զաւակները (Քանատա), այրի Տիկին Քլարա Ունկար եւ զաւակը (Հոլանտարիա), Տէր եւ Տիկին Մօրիս Լօնիէ եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Ալեքս Քարուլթաս (Աթէնք), ինչպէս նաեւ Սվաճեան, Պետիկեան, Կիւլիւզեան եւ Եազըճեան ընտանիքները խոր վիշտով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ զաւակին, եղբօր, թոռան, զարմիկին, ազգականին եւ սանին՝

ՊԵՐՃ - ՌՈՊԷՐ - ԱՐԻՍՏՈԹ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

արկածալի մահը որ տեղի ունեցաւ իր մատաղ հասակին մէջ ի Ֆօռ-Լամի (Չատ) Օգոստոս 19ին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Ուրբաթ 25 Օգոստոս ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին: Մարմինը պիտի ամփոփուի Նէօյիի Նոր գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ Ռիւ տը Բուրպըվուա, Փիւթօ:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Ա. Գույումճեանի եւ Տէր եւ Տիկին Թ. Մեսրոպեանի:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խումբը կը վերադառնայ Կիրակի (Օգոստ. 27) կէս գիշերին: Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները դիմաւորել իրենց մեկնած տեղէն:

×

ՓԱՐԻԶ.— Խումբը կը վերադառնայ Երկուշաբթի օր, եւ Սքուար Մոնթոլոն կը հասնի ամը 18-19ի սոտեններ:

×

ԼԻՈՆ.— Խումբը կը վերադառնայ Կիրակի եւ կը հասնի (Հայոց եկեղեցին) ժամը 18ի սոտեններ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Ողբացեալ Տիկին Եւգինէ Վարդանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ այրի Տիկին Մարտիրոսեան 30 Ֆր., Պր. Յակոբ Պօլոյեան 20, Պր. Մկրտիչ Խաղնաճեան 10 Ֆր.: Ողբացեալ Ա. Պալթայեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր-Վարդանեան 10:

Այրի Տիկին Պաղտասարեան ի յիշատակ ամուսնոյն 20 Ֆր.: Տարաբախտ Տիկին Մաննիկ Տօլպաշեանի հոգեհանգստեան առթիւ Պր. Յակոբ Տօլպաշեան 50, Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեան 100 Ֆր.:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 14էն 28

կազմակերպիչ՝

ՍԵՒԱՆ

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON

Tél. : 60-13-66

խումբին կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Յետագային՝ մանրամասնութիւնները

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանքի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

Կ Ո Չ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ՝ ՈՒՂՂԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ

Մեր հայ հասարակութեան քաջ ծանօթ է որ Հ. Բ. Ը. Միութեան «Նուպարեան» մատենադարանը մօտ կէս դարէ ի վեր կը ջանայ միջազգային այս Լոյսի Ոստանին մէջ տանելու հանրօգուտ առաքելութիւն մը՝ իր բազմահազարիւր հայ թէ օտար հատորներով Հայ Մշակոյթն ու Պատմութիւնը ծանօթացնելու իր հայ եւ օտար ընթերցողներուն եւ ուսումնասիրողներուն, մասնաւորաբար հայագիտական մարզերու մէջ:

Շնորհակալ ենք որ բազմաթիւ հեղինակներ ու հրատարակիչներ ու թերթերու վարիչներ ինքնաբերաբար իրենց առաքումներով կը ճոխացնեն Մատենադարանը ու այդ կերպով զօրավիգ կը հանդիսանան մեր ջանադրութեան արդիւնաւորման:

Բայց կը թուի ոմանց անծանօթ ըլլալ Մատենադարանին այս դերը ու կան հեղինակութիւններ որոնցմէ զրկուած կը մնանք:

Հետեւաբար կը խնդրենք բոլոր հեղինակներէն ու հրատարակիչներէն, ու նաեւ բոլոր մեր ազգայիններէն որոնք իրենց մօտ ի պահ ունին մասնաւորաբար Հայութիւնը շահագրգռող հին թէ նոր հրատարակութիւններ, թերթերու կամ պարբերաթերթերու հաւաքածոներ, ամէն լեզուէ, — նոյնիսկ երաժշտական, թատերական եւ նկարչական, — որ բարեհաճին զանոնք նուիրել «Նուպարեան» Մատենադարանին որպէսզի վերջինս լաւագոյնս կարենայ շարունակել իր առաքելութիւնը ու ընդարձակել իսկ զայն:

Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէով՝

Bibliothèque Nubar de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni — 75 - PARIS (16e)
FRANCE

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւքսէմպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

Գին 15 փրանք
փոստով՝ 17 փրանք

Դիմել «Յառաջ»ի

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու գիշերօթիկ եւ փոքրիկներու կառոյի *վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար:*

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան: Հեռաձայն 985-01-79:

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (Նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կնիք)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

le CLUB des JEUNES de L'UGAB

Organise un voyage en Septembre

au LIBAN

30 Août au 23 Septembre avec une extension en Syrie et en Bulgarie

1900 F. tout compris

Hôtel Première classe

IL RESTE ENCORE QUELQUES PLACES

Renseignements — U. G. A. B. Club des Jeunes, 11 Square Alboni — Paris (16e)
Tél. : TRO. 03-18

ՈՒՐԲԱԹ
25
ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI
25 AOUT
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12.497

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.497

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԺԲԱ՛ԽՏ ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ

—— 0 ——

Բ.

1919 - 1920 Թուականներուն Փարիզ դարձած էր քաղաքական աշխարհի կեդրոնը:

Լոյս-քաղաքին մէջ է, որ կը գծուէր աշխարհի նոր քարտէսը. հո՛ն է, որ կը վճռուէր ազգերու ճակատագիրը:

Յաղթական դաշնակից մեծ Պետութիւնները Փարիզ ղրկած էին իրենց ամէնէն պատասխանատու պետական դէմքերը: Միացեալ Նահանգներու նախագահ Ու. Ուիլսըն, Անգլիոյ նախարարապետ Լոյտ Ճորճ եւ Իտալիոյ վարչապետ Օրլանտօ քառեակ մը կը կազմէին Քլէմանսոյի հետ:

Փարիզ եկեր էին նաեւ նորագոյն Չեխոսլովաքիոյ Արտաքին նախարար Էտուարտ Պենէշ՝ Խաղաղութեան Խորհրդաժողովին վաւերացման ենթարկելու համար իր երկրի անկախութիւնը:

Այդ օրերուն Ֆրանսայի մայրաքաղաքը համախմբուած քաղաքական դէմքերու շարքին առաջնակարգ դիւանագէտի համբաւ կը վայելէին Պենէշ եւ Վէնիզէլոս:

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան Նախագահ Աւետիս Ահարոնեան յաճախակի շփում ունէր անոնց հետ: Պենէշ շարունակ կը կրկնէր Ահարոնեանի թէ Հայկական Դատը համրածանօթ է ամբողջ աշխարհի — Մեծ Եղեռնի յիշատակը թարմ էր դեռ — եւ Հայաստանի իբրեւ անկախ Պետութիւն ճանաչումը աւելի դիւրին պիտի ըլլար:

Չեխոսլովաքիան անծանօթ է, կ՚ըսէր, ու կը վախնար, որ շատ դժուար պիտի ըլլար զայն ճանչցնել իբրեւ անկախ Պետութիւն:

Թոմաս Մազարիկ եւ Էտ. Պենէշ առաջին աշխարհամարտի ընթացքին նախ Լոնտոն (1915), յետոյ Փարիզ (1916) կազմակերպեր էին Չեխերէ բաղկացած բանակ մը, որ 1917ին պատերազմին մասնակցեցաւ դաշնակիցներու կողքին: 1918 Հոկտեմբեր 14ին Մազարիկի եւ ընկերներու կոմիտէն ճանչցուեցաւ իբրեւ առժամեայ կառավարութիւն: Ու երբ աւստրիական կայսրութիւնը քայքայուեցաւ, 1918 Հոկտ. 28ին Փրակայի մէջ հռչակուեցաւ Չեխոսլովաքիոյ առաջին Հանրապետութիւնը: Վերսայլի, Սէն-Ժերմէնան-Լէյի եւ Թրիանոնի դաշնագիրները վերջնապէս որոշեցին նոր Պետութեան սահմանները:

Այս վերջիններու պաշտպանութեան համար Չեխոսլովաքիա 1920-21ին Եուկոսլաւիոյ եւ Ռումանիոյ հետ կնքեց դաշնակցութիւն մը՝ «Փոքր Համաձայնութիւն» անունով, հովանաւորութեամբ Ֆրանսայի, որ կ՚ուզէր պաշտպանել Գերմանիան իրեն բարեկամ Պետութիւններով:

1938ին Միւնիխի մէջ դաշնակիցները անձնատուր եղան Հիթլէրի, անոր նուիրելով Չեխոսլովաքիոյ կարեւոր մէկ մասը: 2.800.000 Գերմաններ եւ 700.000 Չեխեր կ՚անցնէին Նացիներու դրօշին տակ: Առիթէն օգտուելով, 1938 Հոկտ. 1ին Լեհաստան գրաւեց Թէշէնն ու Պոհումինը, Հունգարիան ալ Նոյեմբեր 2ին իրեն կցեց Սլովաքիոյ հարաւային մասը:

Այնուհետեւ իրարու պիտի յաջորդէին դէպք ձախողութիւնները: Գերմանները դա—նոյն փոքր ինքնավար Պետութեանց պիտի բաժնէին երկիրը, — Ռութէնիա, Պոհէմ-Մորավիա եւ Սլովաքիա: Նացի —ները դէմ դիմադրական շարժման հետեւանքով 1939-1945 սպաննուած են 25 հազար եւ տարագրուած՝ 200.000 հոգի:

Երկրորդ աշխարհամարտէն ետք խորհրդային եւ ամերիկեան բանակները կ՚ազատագրեն Չեխոսլովաքիան, որ կը վերստանայ 1919ի իր սահմանները, բացի Ռութէնիայէն, որ կը կցուի Խորհ. Միութեան: —Բնակիչներու փոխանակութիւն տեղի կ՚ունենայ: Կէս միլիոն Հունգարացիներ եւ երեք միլիոն Գերմաններ կը հեռանան:

1945ին Ազգային Ճակատի կառավարութիւնը ձեռք կ՚առնէ իշխանութիւնը:

Խորհրդային ազդեցութիւնը հետզհետէ կը զօրանայ երկրին մէջ: Հանրապետութեան նախագահ Պենէշ կ՚ընդունի դահլիճի տասներկու «բուրժուա» նախարարներու հրաժարականը (20 Փետր. 1948ին) եւ նոր կառավարութեան կազմութիւնը կը յանձնէ համայնավար Կոթվալտի:

Այդ թուականէն սկսեալ Չեխոսլովաքիա մտաւ խորհրդային ծիրին մէջ, իբրեւ ժողովրդական Դեմոկրասի: 1960ին կը դառնայ Ընկերվարական Հանրապետութիւն: 1969ին Պոհեմիա եւ Սլովաքիա կը վերածուին անջատ Հանրապետութեանց՝ միացած դաշնակցային կապով:

Բաժանեա՛ զի տիրեսցես:

Մոսկուայի ազդեցութիւնը աւելի եւս սաստկացաւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ, ուր հալածանքը հայրենասէրներու դէմ ծանր համեմատութիւններ է ստացած վերջերս:

Գաղափարական դեռնի վրայ ամբաստանուած բազմաթիւ մտաւորականներ ձերբակալուած ու բանտարկուած են:

Հակառակ աշխարհի բոլոր կողմերէն տեղացող բողոքի հեռագիրներուն, օրուան իշխանութիւնները կը շարունակեն դատարաններու միջոցաւ ծանր պատիժներու ենթարկել յայտնի դէմքեր, նոյնիսկ համայնավարներ, որոնք Տուպչէքի պէս կը մտածեն:

Ահա՛ թէ ուր հասած է Մազարիքներու եւ Պենէշներու ազատատենչ երկիրը, Կրեմլինի անհարկի ստնձգութեանց պատճառով:

Դժբա՛խտ Չեխոսլովաքիա:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՐՈՔ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԳԼՈՒԽ ՉԻ ԾՌԵՐ

Ամէն բան վերջացած չէ անշուշտ Մարոքի մէջ, ուր մթնոլորտը հանդարտած կը թուի բայց ընդդիմութիւնը տեղի չի տար:

Թագաւորը մէկ կողմէ յայտարարած էր թէ միտք չունի «հակահոսանք» քաղաքականութիւն մը վարելու ինչ որ կարծել կուտար թէ պատրաստ է խօսելու քաղաքական կուսակցութեանց հետ, բայց միւս կողմէ այնքան խիստ կերպով կը քննադատէր անոնց գործունէութիւնը եւ դիրքը, որ յստակ չէր այլեւս թէ դուռը կը բանա՞յ թէ կը գոցէ:

Ընդդիմութեան դիրքը յստակ է եւ չի վարանիր յայտարարելէ թէ այլեւս վստահութիւն չունի Թագաւորին հանդէպ:

Իսթիքլալ կուսակցութեան երկու պաշտօնական օրաթերթերը՝ Ալ Ալամ եւ Օփինիոն որոնք պահ մը դադրեցան, չեն քաշուիր սակայն շարունակելու իրենց յարձակումները: Գրաւուած էին երբ հրատարակած էին կուսակցութեան դեկոյցը որ «հակաժողովրդական եւ հակադեմոկրատ իշխանութիւնը» պատասխանատու կը նկատէր Մարոքի կացութեան վատթարացման:

Ընդդիմադիր պարագլուխ մը կը յայտարարէ Ֆիկարօի թղթակցին.— «Բոլոր միջոցները սպառեցան: Իր (իմա՛ Թագաւորին) բռնած դիրքը կը փաստէ որ կացութենէն բան չէ հասկցած եւ թէ կը շարունակէ պատրանքներով ապրիլ»:

× Ռապաթի մէջ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին: Բանտարկուած անձնաւորութիւններու մէջ են Մոհամէտ Ալէմ, Ներքին Նախարարութեան նախկին փոխ-նախարարը եւ Ուֆքիրի զօրծակից, Գնդ. Տոմնաթի որ Ուֆքիրի զրասենեակի պետն էր:

× Ռապաթի եւ Գահիրէի յարաբերութիւններն ալ օրէ օր աւելի ցայտուն կերպով կը վատթարանան եւ մինչեւ իսկ տագնապի մասին կը խօսուի:

Ծանօթ է որ Մարոքի եւ Լիբիոյ յարաբերութիւնները արդէն լաւ չեն, մանաւանդ 1971 Յուլիսէն ի վեր, այսինքն Սքիրաթի եղեռնափորձի վաղորդայնին, երբ Լիբիա բացէ ի բաց պաշտպանեց ապստամբական շարժումը: Ներկայիս Ռապաթ շատ չի հաւնիր Եգիպտոսի պահած լռութեան այս նոր եղեռնափորձէն ետք: Մամուլի ասուլիսին ընթացքին, Հասան Բ. շատ չոր կերպով տեղը նստեցուց եգիպտական մամուլի թղթակիցը, որ կը հարցնէր թէ ի՞նչ բացատրութիւն կուտայ Սատաթի բռնած դիրքին, որ համակրանքի որեւէ հեռագիր չէր ղրկած Հասանի: Ճիշդ է որ քանի մը օր ետք, յապաղումով, նման բան մը եղած էր, բայց միայն բերանացի: Արդարեւ Գահիրէի մարոքեան դեսպանատան միջոցաւ է որ նախագահ Սատաթ «անցած ըլլայ» մը փոխանցած է Մարոքի Թագաւորին:

× Զօր. Ուֆքիրի փոքր եղբայրը հաւատարմութեան գիր մը ղրկած է Թագաւորին: Մուլէյ Մեհտի Ուֆքիր ներկայիս գերքայիմ է Թաֆիլալէթի մէջ (Մարոքի հարաւ - արեւելեան շրջանը), այսինքն գլուխն է 80.000 հոգիի:

ՇՈՒՄԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարը՝ Մօրիս Շուման, Պոնէն Լոնտոն անցաւ, ուր կը տեսնուի Հիթի հետ:

Արեւմտեան Գերմանիոյ մայրաքաղաքը ունեցած իր հանդիպումէն կը պարզուի որ տարակարծութիւնները կը մնան Պոնի եւ Փարիզի միջեւ, եւրոպական հարցերու կապակցութեամբ, մանաւանդ դրամական հարցին վերաբերեալ: Շուման գլուխ գլխի տեսակցութիւն մը ունեցած է վարչապետ Վիլի Պրանտի հետ, բայց ֆրանսացի նախարարին կարծիքն այն է որ հակառակ Ելմտական նախարար՝ Շիլլէրի հրաժարման, գերմանական տեսակէտը չէ փոխուած: Յոյս կայ սակայն որ Փոմփիտու - Պրանտ հանդիպումին առթիւ (քանի մը օրէն՝ Միւնիխ) կարելի ըլլայ հարցը աւելի խորացնել եւ եզրակացութեան մը յանգիլ: Դրամական հարցին առընչութեամբ, Եւրոպացիներու գլխաւոր մտահոգութիւնն է իտալական լիրին պարագան: Արդարեւ լիրը շատ տկար է այս միջոցին եւ Ֆրանսացիք կը խորհին թէ հիմակուընէ պէտք է ստեղծել նախատեսուած «օգնութեան եւրոպական ֆոնտը», բայց այս հիմնարկութեան նպատակները նոյն ձեւով չեն ըմբռնուիր Փարիզի եւ Պոնի ղեկավարներուն կողմէ:

Ֆրանսայի համար անիկա պէտք է պահեստի ֆոնտ մը ըլլայ, ուր եւրոպական այն դրամները որոնք դժուարութեանց մատնուած են, կարենան դիմել փոխառութիւններ կատարելու համար: Գերմանիա տարբեր ըմբռնում ունի: Իրեն համար այդ ֆոնտը միայն վայր մը պիտի ըլլայ ուր հաշուեցուին պարտքերը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՔՍԸՆ միաձայնութեամբ, պակաս մէկ ձայն (անպայման ուշադրութիւն գրաւել ուզող մը) ստացաւ Հանրապետական կուսակցութեան վաւերացումը, իբրեւ նախագահական թեկնածու: Այս առթիւ իր արտասանած ճառը բաւական յուսախաբ ըրաւ բոլոր անոնք, որոնք նորութիւն մը կը սպասէին նախագահէն: Մայամիի մէջ ուր այս ձեւով վերջ կը գտնէր Հանրապետականներու պատգամաւորական ժողովը, կարգ մը ցոյցեր ալ եղած են փողոցները, Նիքսընի դէմ:

ՖԻՇԸՐ - ՍՊԱՍԿԻ ճատրակի հանդիպումին վերջին արդիւնքն է՝ 10 կէտ Ֆիշէրի համար եւ 7ը Սպասկիի:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ ուսանողական ցոյցեր տեղի ունեցած են:

ՈԼԻՄՊԻԱԿԱՆ Միջազգային Կոմիտէի նոր նախագահ ընտրուեցաւ Լորտ Քիլլանին, 58 տարեկան Իրլանտացի մը, որ ութ տարուան համար կը յաջորդէ Պրընտաժի: Միւնիխի մէջ, սակայն մթնոլորտը ծանր է Ռոտեզիոյ արտաքսումէն ետք: Վատիկան ալ անդրադարձած է այս խնդրին եւ մեկնաբանելէ ետք եղածը, ձայնասփիւռին խօսնակը եզրակացուցած է.— «Ան որ առանց մեղքի է, թող առաջին քարը նետէ»:

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ եղեռնափորձերը կը շարունակուին: Բրիտանական բանակը վերջին երկու շաբաթներու ընթացքին Իռաի Առժամեայ Թեւի տասը ղեկավարներ ձերբակալած է բայց ատիկա արգելք չէ եղած եղեռնափորձերու:

ՍԿԻՒՊԻ մէջ (Եուկոսլաւիա) քաղաքական դատ մը սկսած է: Երեք հոգի կը դատուին, որոնց դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն է թէ դաւադրած են «Պետութեան եւ ժողովուրդին դէմ»: Զագրէպի մէջ ալ Խրուաթներ կը դատուին:

ՎԱԼ ՏԸ ՄԱՌՆԻ ժխքարտէն երեսփոխան՝ Ալէն Կոտոթըրէ յայտարարած է թէ Միթերան շատ թեթեւ սրտով Ֆրանսան կ՚ուզէ տանիլ արկածախնդրութեան մը մէջ, որ միշտ վերջ գտած է ժողովրդավարութեան անհետացումով: «Անկասկած, Միթերան անկեղծ է, կ՚ըսէ Կոտոթըրէ, բայց իր ղեկավարած կուսակցութիւնը շատ ծանր չի կշռեր իր համայնավար զինակիցներու կողքին, որոնք երբեք չեն դատապարտած Չեխոսլովաքիոյ բռնակալնումը եւ որոնց համար ընկերվարութիւն եւ մենատիրութիւն հոմանիշ են:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը Տիկին Կոլտա Մէյր Խորհրդարանի ամպիոնէն վրդովուած ձեւով արտայայտուեցաւ այն «փրկագին»ին մասին զոր Մոսկուա կը պահանջէ բարձրագոյն ուսում կատարած Հրեաներէն, որպէսզի Խորհ. Միութենէն հեռանալու արտօնութիւն ստանան: Ուսումներու ծախքերու հատուցում մըն է զոր Մոսկուա կ՚ուզէ, Օգոստ. 3ի յատուկ հրովարտակով մը, ինչ որ գրեթէ անկարելի կը դարձնէ որեւէ վկայեալ Հրեայի արտագաղթը:

ԶՕՐ. ՏԱՅԵԱՆ, Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարած է թէ Յորդանան տրամադիր է հաշտութիւն կնքելու անջատ կերպով: Կ՚ըսուի թէ Տայեան այս յայտարարութիւնն ըրած է գաղտնի նիստի մը ընթացքին Աշխատաւորական կուսակցութեան ղեկավարներուն հետ:

ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ, ԽՈՀԵՐ...

«ՊԱՏՌԷ՛, ԱՂՋԻԿՍ, ՊԱՏՌԷ...»

Բ.

Գիւղս գլխի սգաւոր մօր հետ, կողո՛վ, կողո՛վ լեցուն պատռուած թուղթեր ու լուսանկարներ առջեւնիս, կը շարունակեմ աչքէ անցընել նամակները: Իր կսկըծալից ձայնը քովս ի վեր կը քաշքշէ.— «Պատռէ՛ աղջիկս, պատռէ՛, մի պահեր»:

— Բայց այս մէկը Պ. Ե.էն բանաստեղծութիւն մըն է:

— Այդ ալ պատռէ, ո՞վ պիտի կարդայ, որո՞ւն համար պիտի պահես: Պատռէ՛, նետէ՛:

Ամուսինը վախճանած տարիներ առաջ, իր թանկագին փեսան մեռած գացած, հիմա, աչքին լոյս աղջիկն ալ նոյնպէս: Այս թուղթերը ի՞նչ իմաստ ունին, ի՞նչ իրաւունք ունին վերապրելու: Ինչո՞ւ պիտի խնայուի իրենց:

— «Պատռէ՛, աղջիկս, պատռէ՛»: — Ու այդ կենսունակութեամբ լի եւ կատակներով համեմուած ոտանաւորն ալ կը նետեմ զամբիւղին մէջ: Ան ալ կ'երթայ միանալ միւս թուղթի կտորներուն, անցեալի մասնիկներուն՝ որոնք կրկնապէս կը ջնջուէին առ յաւէտ այս անգամ մե՛ր կամքով, մե՛ր իսկ ձեռքերով:

Անգամ մը եւս կանգ առած եմ: Ձեռքս առաջ չերթար. թօշնած թուղթի մը վրայ աղօթք մըն է:

— Այդ ի՞նչ է, ինչ որ է, ա՛յդ ալ պատռէ:

— Չէ՛, թանթս, ասիկա չեմ կրնար պատռել: Ժանին կուտանք, թող պահէ: Գիտեմ, չի կրնար կարդալ կամ հասկնալ, բայց կրնանք թարգմանել եւ երկուքը միասին կուտանք. մեծ մօրը աղօթքն է, թող պահէ:

Այս աղօթքը որ այժմ ինծի յանձնուած պահարանին մէջի առաջին թերթն է, իր խնամիին, փեսային մօր կողմէ ընդօրինակուած երկար պաղատանք մըն է որով իր հեռաւոր զաւկին կարօտով մխացող ծերունի մայրը կը յանձնէ անոր պահպանութիւնը Ամենակարողին:

Իր այդ որդին, ուսանելու համար Եւրոպա գացած, հաստատուած է հոն, ըստեղծած պատուաւոր դիրք մը ու ի վերջոյ անսալով ծնողքին խնդրանքներուն, յաջողած է ազատ մնալ Ֆրանսուհիներու գրաւիչ ու փորձիչ բարեկամութիւններէն եւ ամուսնացած է Հայուհիի մը, նոյնինքն Տիկին Ե.ի աղջկան հետ:

Ու մինչ աչքերս ու ձեռքերս կը շարունակեն իրենց աշխատանքը, այս աղօթքին հետ մտածումներս կը մխրճուին խորհրդածութիւններու մէջ «Ախ, զաւակս օտար մը չառնէ, հայ աղջկան մը հետ ամուսնանայ»: Ի՞նչ էր այն ժամանակուան ծնողքներու օտարամերժութեան գլխաւոր պատճառը: Ամէն պարագայի՝ ո՛չ միայն օտարացումը զուտ:

Այս ծնողքներուն համար, որոնք տակաւին միամտօրէն կ'ապրէին իրենց նախնիքներուն հողերուն վրայ եւ օճախներուն մէջ, «Հայ մնալու» հարցը առաջին գիծին վրայ չէր, որովհետեւ «Հայ մնալը» տակաւին խնդրոյ առարկայ չէր: Ծնողքներու համար «հայ աղջիկ առնել» կը նշանակէր հիմնական գրաւականներ ապահովել նոր զոյգերու երջանկութեան, յանուն խնամի ընտանիքներու միջեւ աւելի կատարեալ ու հաշտ գործակցութեան: Երբ գաւառացի մօր մը ներկայացնէին անծանօթ հարսնցու մը թուելով անոր բազմաթիւ արժանիքները, ան կը պատասխանէր.— «Կը նախընտրեմ դրացիիս աղջկան պակասութիւնները, քան թէ չճանչցածիս առաւելութիւնները»:

Հիմա, մե՛ր շրջանի հայ ծնողքներուս համար — գէթ անո՛նց աչքին որոնց համար «Հայ մնալը» դեռ կարեւոր է — օտար ամուսնութեան մը հանդէպ վերապահութիւնը ուրիշ աստիճանի շահագրգռութեան մը արտայայտութիւնն է: Աւելի խորունկ ու վերացական վախի մը, «հայկականութեան» կորուստին: Հեռացնե՛լ այդ օտարացումը սերունդով մը եւս, եթէ կարելի է: Ապահովել «Հայութեան» ծառէն բուսած ընձիւղի մը պատեհութիւնը «հայ» նոր ծառ մը ըլլալու... Ի՞նչպէս ընել ընտրութիւնը: Որո՞ւն տալ նախընտրութիւնը՝ «հայկականութեա՞ն», թէ զաւակներու փթթումին: Փորձել փրկել «հայկականութի՞ւնը» թէ անհատականութիւնը: Հա՞յը թէ անձը: Արգելք հանդիսանալ օտար ամուսնութեա՞ն մը, թէ ընդունիլ՝ զաւակներու երջանկութեան սիրոյն, միասին հաշուելով նաեւ օտար հարսը եւ ապագայ թոռնիկները...

Անտարակոյս, հայ ամուսնութիւններով կ'ապահովուի արեան զտութիւնը. բայց իրական «հայկականութի՞ւնը», հայ հոգի՞ն, հայ ոգի՞ն... Այդ մէկը դժբախտաբար յաճախ տարակուսելի է եւ այնքան պարզ չէ...:

×

Մեքենական պատռել նետելու գործողութեանս մէջ, անգամ մը եւս կանգ առած եմ անզգալաբար:

— Ի՞նչ է, նորէն կեցար, չե՞ս պատռեր: Հիմա ի՞նչ գտար:

— Այս ալ չեմ կրնար պատռել. թանթս, Թորգոմ Սրբազանին կողմէ խրատական ուղերձ մըն է Արմինէին ու Տիգրանին ուղղուած, իրենց ամուսնութեան առթիւ:

— Ա՞տ ալ մէկ կողմ կը դնես: Ո՞վ պիտի կարդայ: Պատռէ՛, նետէ՛, մտիկ չես ըներ, աղջիկս: Հոգիները գացին, թուղթերը ի՞նչ կ'արժեն: Արդէն Արմինէս ալ պէտք եղածէն աւելի շատ բան կը պահէր:

— Ձգեցէք, այս ալ պահենք: Աղուոր յիշատակ մըն է, օր մը թերեւս երիտասարդները ուրախ կ'ըլլան ունենալով, կը փնտռեն, արժէք կուտան: Գիտէ՞ք չէ, կը յիշէ՞ք ժամանակին Ք.եանները, կ'ըսէին թէ հայերնին արգիլած էր որ տղոց ըսուի թէ իրենք հայ ծագումէ են: Հիմա, զաւակները համալսարան աւարտելէ վերջ երկուքն ալ Հայաստան ճամբորդութեան մը գացեր են... Ես ասիկա Ժագըլինին կը յանձնեմ ամբողջ բացատրութիւններով: Խելացի աղջիկ է, կը հասկնայ:

×

Այս խրատական – ուղերձը, ինծի յանձնուած պահարանին երկրորդ գրութիւնը, կը տանի մտածումներս անգամ մը եւս քիչ վերը կիսատ մնացած խորհրդածութիւններուս:

Այս օրհնութեան գիրը, ուղղուած մեր սիրելի Արմինէին ու Տիգրանին, ապացոյց մըն էր այդ բարձր կրօնաւորին գոհունակութեան՝ թէ իրեն սիրելի ընտանիքի մը զաւակը, Եւրոպայի ամենափորձիչ քաղաքին՝ Փարիզի մէջ, ամուսնացած էր իրմէ նոյնպէս սիրուած ու յարգուած ընտանիքի մը աղջկան հետ: Սակայն, վերջը, ժամանակները անցեր էին ու անոնց մանչ զաւակը՝ ծնած ու մեծցած նոյն քաղաքին մէջ, երբեք հայերէն չէր սորվեր: Հիմա ամուսնացած է Ֆրանսուհիի մը հետ, ունին երեք փոքր զաւակներ, որոնք իրենց կարգին, հաւանաբար, պիտի չսորվին իրենց նախնիքներուն լեզուն:

Ո՞ւր փնտռենք պատճառը: Օտար ամուսնութեա՞ն մէջ: Կը ճանչնանք նոյն սերունդին պատկանող ուրիշ զոյգեր. Հա՛յ Հայու հետ ամուսնացած, մեծցած ապրած, նոյնիսկ կուսակցական քիչ մը եռանդուն մթնոլորտի մը մէջ: Ունեցան զաւակներ: Որոշած էին անոնց տալ հայերէնը իբր մայրենի լեզու, եւ տուին: Սակայն այդ մայրենի բարբառը ապրեցաւ, ինչպէս շատ մը հայածին ֆրանսացի մանուկներու մօտ, մինչեւ մանկապարտէզի, շատ շատը՝ նախակրթարանի դուռը, ու, յարգելով բացառութիւնները, դատապարտուած է մնալու իր մանկական մակարդակին: Դպրոց եւ ուսման լեզու, դրացիներ ու ընկերներ, ասպարէզ ու միջավայր՝ կլանող ուժեր են, որոնք գլուխ կ'ելլեն ընտանեկան ազդեցութիւններուն, ինչպէս եւ ամենահաստատ մտադրութիւններուն ու որոշումներուն դէմ:

Պահարանին մէջի երրորդ թղթիկը կարծես յատկապէս միացուած ըլլար հոն՝ ամբողջացնելու համար շարքը յոռետես խորհրդածութիւններուս: Ամսթերտամի հայ մատուռին ճակատի փորագրութեան մէկ ընդօրինակութիւնն է, Սփիւռքահայութեան մէկ անցեալ գլուխին վերջաբանը յիշեցնող:

1935ին երբ կ'այցելէինք Հոլանտայի այս վաճառաշահ ու միժամանակ հեռաքրքրական քաղաքը, բարեկամ հայ առեւտրական մը ցոյց տուած էր այդ եկեղեցին ճշդելով, որ թէեւ յանձնուած է տեղացիներուն առ ի չգոյէ հայ համայնքի մը, սակայն եւ այնպէս որոշ պայման կար որ ան վերադարձուի Հայութեան, առաջին առիթով որ ստեղծուի քաղաքին մէջ նոր հայ գաղութ մը:

Այս մատուռը շինուած էր ժամանակին ԺԷ. դարուն, Մայր Հայրենիքէն մղոններով հեռու, Նոր Ջուղայեցի ձեռներէց վաճառականներու կողմէ, որոնցմէ ափ մը հաստատուած այս օտար աշխարհին մէջ, փափաքած էին կենդանի պահել իրենց կրօնական ու ազգային աւանդութիւնները այս սիրուն աղօթատեղիին շնորհիւ: Շինարար մարդիկ, շինած էին: Բայց քանի՞ սերունդներ կրցած էին «Հայ մնալ»: Ո՞վ կրնայ ըսել, որոշ է սակայն որ կամաց կամաց անհետացած էին՝ ինչպէս կը պատահի սովորաբար, ոմանք անզաւակ, ուրիշներ ալ ձուլուելով տեղացիներու հետ:

Մեր բարեկամը աւելցուցած էր նաեւ թէ օր մը՝ երբ գործի բերումով կը գտնուէր հոլանտացի ընտանիքի մը մէջ, հիւրասրահի պատին վրայ կը նշմարէ խնամքով շրջանակուած գեղեցիկ ձեռագիր մը: Երբ կը հարցնէ թէ ի՞նչ է այդ, ուրկէ՞ անցած է իրենց ձեռքը, տանուտէրը կը պատասխանէ, քիչ մը շփոթած, թէ չի գիտեր թէ գրութիւնը ի՛նչ լեզուով է, բայց գիտէ թէ իր նախնիքներէն մնացած է ու անոնց լեզուով է... ընտանեկան աւանդ մըն է, փոխանցուած իր հօրմէն...

Գրութիւնը հայերէն էր...:

ԱՆԱՀԻՏ Ն. ԴԱՒԻԹԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

—0—

Ինչ կ'արժէ հարիւր տարի ապրիլը առանց որեւէ գիտակցութեան, նոյնիսկ 24 ժամ, եւ ապրիլ այնպէս որ կեանքը դառնայ երջանկութիւն, որուն վայրկեանները արժեն տարիներ:

ՔՈԼԷԹ

×

Զգացումները կը միացնեն մարդիկը, կարծիքները կը բաժնեն:

ԿԷՕԹԷ

×

Ոչինչ այնքան կը մեծցնէ մեզ, որքան դժբախտութիւնը:

ԱԼՖՐԷՏ ՏԸ ՄԻՒՍԷ

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

Քանի մը օրերէ ի վեր կասկածը օձի պէս սպրդեր էր իր էութեան մէջ. քանի՛ օրերէ ի վեր գաղտնապէս կը տառապէր, փոխն ի փոխ յուսալով եւ յուսահատելով, ճաշակելով անստուգութեան մը բոլոր դառնութիւնները, երբ ահա նոյն առաւօտն իսկ վարպետը ճամբեր էր զինքը, առարկելով թէ բանուորուհիներուն հետ անպատկառօրէն կը վարուէր: Իր ուժգին բողոքներուն դիմաց վարպետը սրտնեղելով ըսեր էր վերջապէս.

— Է՛հ, ի՞նչ երկայն կ'ընես... Երանիկ Հանըմին աղջկան պալթա կախեր ես, խեղճերը ի՞նչ ընելնին չեն գիտեր՝ գլուխնուն տէֆ ընելու համար քեզի...:

— Ե՞ս... ես ինծի չուզող մարդուն փողոցէն ալ չեմ անցնիր, շուքս ալ չեմ ցուցներ, ինծի Խաչիկ կ'ըսեն... ո՞վ է աս սպուրը ուտողը նէ թող մէյտան ելլա՛յ...

Ու մէկ շունչով եկեր էր Եփիմէին. եկեր էր զայրոյթով եւ գրեթէ կատաղութեամբ. եկեր էր ան յոյսով թէ մայր ու աղջիկ գլուխնին պիտի ծռէին, ներողութիւն պիտի խնդրէին եւ ահա՛ այս պահուս ինքը պատրաստ էր անոնց ոտքերուն հետքերը համբուրելու, անոնց գերին ըլլալու. միակ մտածում մը գրաւեց իր միտքը, ամբողջ հոգին, զուրպան ըլլալ Եփիմէին՝ բայց դարձեալ վայելել անոր գուրգուրալի եւ սիրաւէտ նայուածքին ջերմութիւնը:

Դեռ երէկ էր, բայց արդէն ինչքա՜ն հեռու կը թուէին այդ երջանիկ օրերը, երբ Եփիմէին ներկին ամանները, դեղին, կապոյտ, կանանչ ներկերով լեցուած տաեն կը զգար անոր մատներուն խուսափուկ հպումը իր ձեռքին վրայ, որոնք կը դողդոջէին յուզումէն, այն օրերը, երբ մայր ու աղջիկ սիրալիր ու հաճոյակատար՝ ինչ ընելնին չէին գիտեր ու ձեռքէն կը խլէին համեմատաբար դիւրին եւ շահաւէտ գործերը, մինչ ինքը իր բնական արդարամտութեամբ, կ'ուզէր աղէկ գործերը բաժնել բոլոր գործաւորուհիներուն: Կը յիշէր մանաւանդ այս վերջի մէկ քանի յուսաւէտ օրերը, երբ կը կարծէր թէ իր մուրատին պիտի հասնէր երբ իր աչքին առաջ փայլեցուցեր էին երջանկութեան հեռապատկեր մը ի՜նչ նպատակաւ, ո՞վ գիտէ...:

Իր պարզ եւ ուժեղ հոգին անկարող էր նոյնիսկ կասկածելու կանացի հոգիներու անկայուն եւ տարուբերող տրամադրութիւններու մասին. չէր կրնար իսկ մտաբերել պճնասիրութեան, պարծանքի ու ցուցամոլութեան այդ նօպաները, որոնք կը պտտրեն ամէն աստիճանի վրայ գտնուող կիները ու հիմա որ իր պաղարիւնութիւնը գտած էր, անկեղծօրէն կը հաւատար թէ թիւրիմացութիւն մը կար զոր կարելի էր փարատել երկուստեք բարի կամքով: Այս էր պատճառը որ Խաչիկ, հակառակ իր բնական հպարտութեան, աչքերը բարձրացնելով Երանիկ Հանըմի վրայ, ըսաւ մեղմ եւ յուզուած ձայնով.

— Մարի՛կս, ես ըրի, դուն մ'ըներ, գլուխս դարձաւ. գործըրդ մնալս հոգս չէ, անկէ եկած խերը Աստուծմէ թո՛ղ գայ... թեւերս շարժեմ նէ քարէն փարա կ'ելլայ... Ինչ կ'ընեմ չեմ ըներ ընտանիքս կ'ապրեցնեմ, էվէլ, պակաս, աֆ ըրէ՛...

— Ամենեւին... գոչեց Երանիկ Հանըմ ակռաները սեղմած, ումետ կարէ մեզմէ. ինչ ըլլալդ հասկցուցիր, քանի՝ տասն ճամբան կարճ է, ետ դառնալը դիւրին է: Փիլիճի պէս աղջկանս մեղք չէ՞, կըրակներու մէջ պիտի էրէր. Աստուած իր անմեղութեանը ողորմեցաւ... վարդի պէս աղջի՛կս, աչքը երեսը փառ փառ կը վառի, մէկ մը քեզի, մէկ մըն ալ անոր նայէ՛...:

— Եփիմէ՛, գոչեց Խաչիկ շուրջը նայելով եւ դերագոյն ձայնով մը, Եփիմէ՛:

Ու աւելի չկրցաւ ըսել:

Եփիմէ սրտնեղած դէմքը կը ծամածռէր եւ կարծես ժամ մը առաջ կ'ուզէր ազատիլ Խաչիկի ներկայութենէն. անոր ցաւագին եւ յուսահատական երեւոյթը փոխանակ զինքը յուզելու, կը ջղագրգռէր, կարծես թէ բարութեան եւ քաղցրութեան բոլոր աղբիւրները ցամքեր էին իր մէջ եւ հոգիին թելերը որոնք երբեմն քնարի մը պէս կը հնչէին՝ երբ Խաչիկ իր անունը կուտար, այս յուսահատական կոչին չպատասխանեցին. զգաց որ ոչ միայն այլեւս չէր սիրեր զայն, այլ իր աչքերուն առջեւէն պատրանքի մշուշը փարատած էր եւ կը տեսնէր այդ մարդը՝ ինչպէս որ էր, իր կոպիտ եւ անհրապոյր արտաքինով, իր բուռն զայրոյթներով եւ հոգեկան թուլութիւնով. կը տեսնէր զայն իր ցաւէն ծամածռած դէմքով, քրտնաթոր ճակատով, դողդոջուն շրթներով. կը տեսնէր մինչեւ արմուկը ներկի մէջ թաթխուած ձեռքերուն կոշտութիւնը՝ աղքատիկ եւ մաշած հագուստներուն վրայ, որոնցմէ փոթասի եւ խման մարդու քրտինքի խառն հոտ մը կ'արտաշնչուէր:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(14 – Շար.)

ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍԻ

ՒՆ. ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

—0—

ԽՄԲ.— Ֆրանսական մամուլի նրա – ժըշտական գնահատուած ճննադատ եւ տաղանդաւոր դաշնակահար՝ Էտուար Էքսերժան «Յառաջ»ի ընթերցողներուն կը ներկայացնէ իր տպաւորութիւնները Էքսի փառատօնէն։

×

Էքսի Փառատօնը 25 տարեկան է։ Այս տարեդարձին համար, որ պէտք է փայլուն ըլլար — 25 տարիներ կը կշռեն փառատօնի մը կեանքին մէջ որ այնքան տաղանդներ յայտնաբերած է — մթնոլորտը տժգոյն էր, ներկայացուած օփերաներուն նման։

Անշուշտ, գործերը յանցաւոր չեն.— Տօն Ճիովաննի, Ֆիկառոյի հարսնիքը (Մոցարթ), Փէլէաս եւ Մելիզանտ (Տըպիւսի) հաստատաքայլ մուտք գործած են փառքի պատմութեան մը մէջ։ Իրագործումներու մակարդակին վրայ է որ կը կայանայ Էքսի Փառատօնին սկսած անկումը, եթէ, յետադայ տարիներու ընթացքին, աշխոյժ կամքեր չվճռեն կրկին փայլ մը տալ աղօտած պատկերին այս փառատօնին, որ առաջինը եղած է Ֆրանսայի։

Արքեպիսկոպոսարանի Թատրոնին սահմանները անշուշտ կը կասեցնեն բեմադիրներու եւ յարդարողներու կարելիութիւնները։ Բայց, նկատի առնելով այս վերապահութիւնները որ մաս կը կազմեն այն ինչին զոր է եւ եղած է Էքս, ինչո՞ւ 25 տարիէ յամառիլ պահել, օրինակ Տօն Ճիովաննիի համար, Քասանդրի փոշիոտ եւ հինցած տէքորները, անփայլ զգեստները, Ժան Մէյէրի անշարժ եւ անխուսափելի բեմադրութիւնը։ Դեռ աւելին, Նոս տը Ֆիկառօի յարդարանքները տեսակ մը քարթօն–փայտ հօպարարձութեան բեմի համար։

Իսկական յաջողութիւնները որոնք եղան, անցեալին «Լ'Իթալիէնն ա Ալժէ»ն եւ «Ֆլիւթ Անշանթէ»ի նոր ներկայացումը լաւագոյն փաստերն են թէ ի՛նչ կրնայ ըլլալ Էքս։

Էքսի Փառատօնը որակաւոր ներկայացումներու յենարանը եղած էր, երեւան հանելով անծանօթ ձայներ, այսօր միջազգային համբաւի տիրացած, ինչպէս՝ Փիլար Լորէնկար, Թերեզա Պերկանզա, Թաթիանա Թրօյանոս եւ դեռ ուրիշներ։ Էքս կ'երթայինք, նուազ ճոխ յարդարումներ տեսնելու քան մանուանդ բացառիկ ձայներ լսելու։ Ականջին հաճոյքը տարուէ տարի քիչ մը աւելի նուազելով, աչքինը, ի վերջոյ գրեթէ անգոյ, անոր տեղը չբռնեց։ Այդ պատճառով Էքսի 25րդ Փառատօնին հաշուեկշիռը ի վերջոյ բացասական է։

Հինգ օփերայի վրայ, ոչ մէկ յատկանշական յաջողութիւն.— Տօն Ճիովաննի մը, պարկեշտ, գեղեցիկ ձայներով, բայց առանց բոցի, Նոս տը Ֆիկառօ մը, տժգոյն, թմրած, առանց կեանքի, Լէ Մալէօր տ'Օրփէ, Տարիուս Միլհօի (Էքսցի յօրինողին 80ամեակին առթիւ), իրականին մէջ մեծարանք մը, որովհետեւ գործը խղճալի բան մըն է, Սթրաւինսկիի «Նոսերը», քաշողական իր երաժշտական որակով, վերջապէս՝ Փէլէաս եւ Մելիզանտ, առաւելաբար Ժաք Տիւփոնի արտայայտչական գեղեցիկ յարդարանքներուն համար։

Նուագահանդէսներու կարգին, յիշենք Քրիսթա Լուտվիկի փառաւոր երգահանդէսը եւ հիանալի նուագահանդէսը զոր ղեկավարեց Ժօզէֆ Քրիփս Փարիզի Նուագախումբին գլուխը։ Երեք շաբաթ երաժշտութիւն՝ որ միայն քանի մը բացառիկ պահեր կ'ընծայէ, սակայն ծանր չի կրնար կշռել Էքսի այս տարուան ներկայացումներու կշիռքին վրայ։

Միայն բաշխումներու շատ բարձր ոբակը եւ բեմադրութիւններու երիտասարդացում մը կրնան պահպանել Էքսի Փառատօնին այն փառաւոր համբաւը, որ իրը եղած է։ Գրաւը փոքր չէ, բայց նիւթը՝ կ'արժէ։

ԷՏՈՒԱՐ ԷՔՍԵՐԺԱՆ

ԲՈՅՍԵՐՈՒ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԸ ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

—0—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իջեւանի շրջանը, Ներքին Աղդան գիւղի ծայրամասը, Դեար–Սար լերան ստորոտը կ'աճի հսկայական կաղնի մը։ Մասնագէտներու կարծիքով այդ ծառին տարիքը 1500էն աւելի է։ Ծառի բունի բարձր մասի շրջագիծը ութ մեթր է, իսկ հողի մակերեսէն կ'անցնի տասը մեթր։ Ներկայիս ալ, այդ ծառը սրբազան է համարուած, դարձած ուխտատեղի, ուր դոհ կը մատուցանեն ոչ միայն Հայերը, այլեւ Ատրպէճանցիները։ Պատմաբաններ այն կարծիքը կը յայտնեն, որ այդ ծառը տնկած է զօրավար Վարդան Մամիկոնեան, որ 449ին իր զօրքերով անցած է Դեար–Սարի մօտէն։ Ծառը տնկած է ի նշանաւորում տեղի ունեցած ճակատամարտի եւ Հայերու կողմէ տարուած յաղթանակին (այժմ՝ Ղազախ քաղաքի մօտ)։ Կ'ենթադրուի, որ ամբողջ պուրակ մը տնկուած է, որմէ մեզի հասած է միայն այդ ծառ–նահապետը։

Վերջերս ուխտաւորներ, ուղղակի վըրնաս հասցուցին։ Վառած մոմերու առաջացած հրդեհէն, այրեցաւ ծառի բունի կեդրոնական մասը։ Կրակը վնասեց նաեւ ծառի արմատներուն,որոնք դարերու ընթացքին՝ բացուած, դուրս եկած էին հողի մակերեսէն։ Բունի այրուածքի հետեւանքով առաջացած խոռոչի մէջ, 25–30 մարդ՝ ազատ կերպով կրնան տեղաւորուիլ։

Ինչպէս կը վկայէ Հ. Ղեւոնդ Ալիշան, ԺԹ. դարու վերջերը Երեւանի եկեղեցիներէն մէկուն բակը կ'աճէր հսկայ սօսի մ, որուն չափերը նուազ չէին Պոյուք–Տէրէի սօսիի չափերէն։ Այդ ծառն ալ, նոյնպէս սրբազան էր եւ կը գրաւէր ուխտաւորներու ուշադրութիւնը։ Դժբախտաբար այդ եզակի նմոյշը չպահպանուեցաւ եւ ոչնչացաւ Երեւանի զարգացումի ծրագիրը իրագործելու ժամանակ։ Տարեցները կը վկայեն թէ նման սրբազան զարադաշի, կաղնիի եւ այլ ծառատեսակներու բազմաթիւ նմոյշներ կային Երեւանի մէջ, որոնք ատտիճանաբար ոչընչացուեցան տարբեր շրջաններուն եւ զանազան պատճառներով։ Պահպանուած են միայն մէկ քանի զարադաշներ պարսկական Գէօյ–Մէջիթի բակը։

Սրբազան ծառեր համարուած էին նաեւ ներկայիս Մեղրի շրջանի կեդրոնը աճող երկու հսկայ սօսիները։ Ասոնցմէ մէկուն բունի հաստութիւնը՝ գետնի մակերեսին կազմը տասը մեթր է։ Բունի մէջ առաջացած մեծ փչակը, ժամանակ մը օգտագործուած է որպէս միսի կրպակ, իսկ այժմ վերածուած է պահեստի։ Աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ ԺԸ. դարու վերջերը, այդ ծառերու ստուերին տակ ժողով գումարած է Մխիթար սպարապետը։ Ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան որ այդ ծառերու տարիքը 500էն աւելի է։ 500ամեայ սրբազան տանձենի մը կայ նաեւ Մեղրի շրջանը բարձրադիր Տաշտուն գիւղի մօտ։

Հին Հայաստանի մէջ սրբազան գործ էր անտառ տնկելը։ Խոսրով Կոտակ թագաւորի հրամանով (334–339) տնկուած է «Խոսրովի անտառը»։ Երկրի բազմաթիւ շրջաններէն կաղնիի մատղաշ տունկեր էին հանուած, տեղափոխուած ու տընկուած Արարատեան երկիրը, Գառնիի բերդէն սկսած մինչեւ Մեծամօրի (Սեւ Ջուր) դաշտի տարածքի վրայ, մինչեւ Մեծ Արտաշատից հիւսիս գտնուող Դուին բլուրը եւ Տիկնունի ապարանքը։ Անտառի տնկումին կը մասնակցէր ամբողջ Հայաստանը։ Մօտ 20 հեկտար տարածութիւն գրաւող այդ արհեստական անտառը նոյնպէս սրբավայր էր։ Այնտեղ կը գտնուէր «Տաճար մայրի» եկեղեցին (անտառի տաճար)։

Այս տաճարը սրբավայր ըլլալէ զատ արգելանոցի մը նման կը ծառայէ ... [?]

արքունիքի որսատեղ էր նաեւ, ուր թագաւորի հրամանով ազատ ձգուած էին զանազան կենդանիներ։

Ինչպէս կը նշեն պատմաբանները, Խոսրովի տնկած անտառը հիմնականին կը տարածուէր Ազատ եւ Վեդի գետերու ջուրը բաժնող լեռներու լանջերուն։ Այս մեծ անտառէն գոյութիւն ունի միայն փոքրիկ հատուած մը, այժմ արգիլուած վայր յայտարարուած։

Անտառի պաշտամունքը կը նպաստէր լայնածաւալ ու բազմազան անտառներու պահպանումին։ Հին դարերու սրբապղծութիւն էր անտառ ոչնչացնելը։ Հայաստանի հիմակուան անտառազուրկ շատ շրջաններ (Սեւանի աւազան, Արագածօտն, Արարատի հիւսիսային լանջեր) ծածկուած էին սաղարթախիտ անտառներով։ Օտար նուաճողները անխնայ փճացուցած են անտառները որպէս չինախայտ արտածելով Մերձաւոր Արեւելք։ Առանձնապէս հետաքրքրական են արաբական մատենագէտներու տեղեկութիւնները Հայաստանի մեծ անտառներու եւ Հայաստանէն արտահանուած շինարարութեան փայտի մասին։ Արաբ աշխարհագէտ Իպն ալ Ֆակիհի կարծիքով Հայաստանի անտառներէն կը կտրատէին մինչեւ 20 թիզ հաստութեամբ ծառեր, ընդ որում մեծ քանակութեամբ ընկուզենի կը վաճառէին։

Ուշադրութեան արժանի է նաեւ Իստախրիի այն տեսութիւնը, որ մեծ անտառներ կային յատկապէս Արարատի հիւսիսային լանջերուն վրայ։ Այս վկայութիւններէն կը պարզուի որ Բագրատունեաց օրով Հայաստանի անտառային տարածութիւնները աւելի ընդարձակ եղած են քան յետագային։

Անտառի պաշտամունքի վկաները եղած են հեթանոսական մեհեանները, որոնք կառուցուած էին անտառներու խորերը։ Նոյնիսկ քրիստոնէութեան շրջանին, անտառներու մէջ կը կառուցուէին տաճարներ եւ վանքեր։ Ինչպէս յիշած ենք արդէն հիմա ալ կը հանդիպինք անտառային գանդուածներու մէջ սրբավայրերու եւ մատուռներու ինչպէս հիւսիսային Հայաստանի անտառապատ վայրերու մէջ, այնպէս ալ Զանգեզուր եւ այլուր։ Մասնաւորաբար յիշատակութեան արժանի են Հաղարծինը, Մակարավանքը, Թեղենիսը։ Բազմաթիւ սրբավայրեր, որոնք հին ժամանակները խոր անտառներով էին շրջապատուած, այժմ անոնց ոչնչացումով դարձած են անտառազուրկ։

Լ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

(Կենսաբանական Գիտութիւններու Տոքթոր)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (139)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Բայց դուն ըսիր, որ քեզի համար քանի մը հարիւր ստորագրութիւն հաւաքելը բան մը չէ։

— Բան մը չէ, բայց աշխատելու է։

— Աշխատէ, Էֆէնտիմ, ուրիշին համար պիտի չաշխատիս, զարմանալի բան, արժանապատուութիւնդ փրկելու համար պիտի աշխատիս։

— Այնպէս, խոստովանեցաւ ուսուցիչը։

Պօղոս Էֆէնտի քիչ մըն ալ յորդորեց ուսուցիչը եւ երբ տեսաւ, որ բոլորովին իր խօսքերուն համոզուած էր, բաժնուեցաւ անկէ, պատուիրելով, որ քանի մը օրէն զոր գինքը տեսնէր։

— Եթէ կ'ուզէք, հիմակուընէ պաշտօնիս սկսիմ, ըսաւ Պր. Թորգոմ, թէ գործիս կը նայիմ եւ թէ հանրագրութիւնն ալ ստորագրել կուտամ։

— Զըլլար, Էֆէնտիմ, չըլլար, պատասխանեց վաճառականը, երկու գործ մէկէն չես կրնար ընել... պաշտօնդ չի փախիր կոր, հոն կեցեր է...

— Շնորհակալ եմ։

Ուսուցիչը վերադարձաւ իր գիւղը։

— Աւելի լաւ է առեւտրական ասպարէզին մէջ հաստատ գործ մը ունենալ, կը մտածէր, քան թէ ուսուցչական ասպարէզին մէջ չարչարուիլ։ Արդէն, թերեւս, պիտի չհամաձայնինք Հոգաբարձութեան հետ, աղէկ եղաւ, որ Պօղոս Էֆէնտի դէմս ելաւ եւ գլխ ետ դարձուց։ Իրեն պէս վաճառականի մը քով առաջին գրագիր ըլլալը պատիւ մըն է ինծի համար, ասկէ զատ առնուազն 10–12 ոսկի ամսական պիտի տայ անշուշտ, մինչեւ հիմա հազիւ ատոր կէսը կը շահիմ կոր։ Աւանակութիւն պիտի ըլլար իր առաջարկը մերժել, ասանկ առիթ մարդուս կեանքին մէջ մէկ–երկու անգամ կը պատահի։

Միայն թէ ուսուցիչը կը զգար, որ խոստացած պաշտօնը ձեռք ձգելու համար հարկ էր հանրագրութեան գործը յաջողցնել եւ այս բանը քիչ մը մտատանջութիւն կը պատճառէր իրեն։

Նախորդ իրիկուայ ղիմումներուն անյաջողութիւնն իր վստահութիւնը խախտած էր։

— Գոնէ 80–100 ստորագրութիւն կրնամ հաւաքել, կը մտածէր։

Իր թաղը հասնելուն պէս գնաց տուն, հանրագրութիւնը գրպանը դրաւ եւ սկըսաւ իր այցելութիւնները։

Ձենք ուզեր մի առ մի եւ մանրամասնօրէն պատմել իր կատարած բոլոր դիմումները, որոնք գրեթէ կէտ առ կէտ կը նմանէին միւսներուն։

Ամէն տեղ ուսուցիչը համակիր ընդունելութիւն գտաւ, ամէնքն ալ իրենց ցաւը յայտնեցին գործուած անիրաւութեան համար, ամէնքը խորհուրդ տուին բողոքելու համար, բարեկամներու կամ պաշտպաններու դիմելու, բայց ոչ ոք գրիչը ձեռք առաւ հանրագրութիւնը ստորագրելու համար։

Ամէն մէկը պատճառաբանութիւն մը կը գտնէր ստորագրելէ խուսափելու համար։

— Ես երդում ըրած եմ, որ ասանկ գործերու չխառնուիմ, կ'ըսէր մէկը։

— Իմ ստորագրութիւնս փոխանակ քեզի օգտակար ըլլալու՝ վնասակար կ'ըլլայ, կը փաստարանէր երկրորդ մը, որովհետեւ Վարչութեան բոլոր անդամներն ալ ինծի թշնամի են։

— Կինս զաւակներուս վրայ երդում ընել տուած է, որ թաղային գործերու չխառնուիմ, կը յայտարարէր երրորդ մը։

Շատերը կ'ըսէին.

— Ուրիշները թող նախ ստորագրեն, յետոյ մենք կը ստորագրենք։

Մէկ քանիներ կը յայտարարէին.

— Եղբայր, իմ գործիս չի գար Մարգար Էֆէնտիին հետ դէշ մարդ ըլլալ, ես հրապարակի մարդ եմ, յետոյ հացիս կը դպչի... զաւակներու տէր մարդը ամէն բան մտածելու է։

Ուրիշները յանդիմանական շեշտով մը կը դոչէին.

— Եղբայր, հազիւ թաղը քիչ մը հանդարտեցաւ՝ նորէ՞ն խնդիր հանել կ'ուզէք կոր։

— Բայց դուք ալ կը խոստովանիք, որ եղածը անիրաւութիւն է...

— Իրաւացի կամ անիրաւ, եղածը եղած է, խնդիր հանելու չէ... փոխանակ այս հանրագրութեան աշխատելու՝ նայէ, որ ուրիշ վարժարանի մը մէջ պաշտօն մը ձեռք բերես։

Ուրիշներ բացէ ի բաց կ'ըսէին.

— Ես համամիտ եմ Թաղական Խորհուրդին։

— Ինչո՞ւ համար։

— Որովհետեւ վարժարանը բարեկարգութեան պէտք ունի եւ Սուսերեանցը քենէ աւելի կարող է։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Արմենակ Գույումճեան, Ֆիլիփ Գույումճեան, այրի Տիկին Հռիփսիմէ Գույումճեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Գույումճեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գույումճեան եւ զաւակները (Քանատա), Տէր եւ Տիկին Արամայիս Գույումճեան եւ զաւակը (Ամերիկա), Պր. Արամ Գույումճեան (Աւստրիա), այրի Տիկին Փերուզ Փափազեան (Աթէնք), Տէր եւ Տիկին Ստեփան Փափազեան եւ զաւակները (Աթէնք), Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Յովհաննէսեան եւ զաւակները (Կ. Պոլիս), այրի Տիկին Ազանի Եազըճեան (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Վահագն Եազըճեան եւ զաւակները (Կ. Պոլիս), այրի Տիկին Ազատուհի Փէշտիմալճեան եւ զաւակները (Կ. Պոլիս), այրի Տիկին Նեկտար Մարտիրոսեան եւ աղջիկը Նըւարդ (Անատոլիա), Տէր եւ Տիկին Հայկ Մութաֆեան եւ զաւակները (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Կիւլիւզեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր և Տիկ. Գրիգոր Փափազեան և զաւակները (Ամերիկա), Տ. և Տիկ. Լեւոն Փափազեան և զաւակները (Գերմանիա), Տէր և Տիկ. Թ. Մեսրոպեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Զ. Մեսրոպեան եւ զաւակները (Քանատա), այրի Տիկին Քլարա Ունկար եւ զաւակը (Հոլանդա-րիա), Տէր եւ Տիկին Մորիս Լօնիէ եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Ալեքս Քարուխաս (Աթէնք), ինչպէս նաեւ Սվաճեան, Պեանիկեան, Կիւլիւզեան եւ Եազըճեան ընտանիքները խոր վիշտով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ զաւակին, եղբօր, թոռան, զարմիկին, ազգականին եւ սանին՝

ՊԵՐՃ – ՌՈՊԷՐ – ԱՐԻՍԹՈԹ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

արկածալի մահը որ տեղի ունեցաւ իր մատաղ հասակին մէջ ի Ֆօռ–Լամի (Չատ) Օգոստոս 19ին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Ուրբաթ 25 Օգոստոս ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին: Մարմինը պիտի ամփոփուի Նէօյիի նոր գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ Ռիւ տը Քուրպըվուա, Փիւթօ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խումբը կը վերադառնայ Կիրակի (Օգոստ. 27) կէս գիշերին: Ծընողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները դիմաւորել իրենց մեկնած տեղէն:

×

ՓԱՐԻԶ.— Խումբը կը վերադառնայ Երկուշաբթի օր, եւ Սքուար Մոնթոլոն կը հասնի ժամը 18–19ի անենները:

×

ԼԻՈՆ.— Խումբը կը վերադառնայ Կիրակի եւ կը հասնի (Հայոց եկեղեցին) ժամը 18ի աանենները:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՌՈՔՊՐԻՒՆ – ՍԷՆ ՄԱՐԹԻՆԷՆ, Տէր եւ Տիկին Հայկակ Ծատուրեան իրենց մօրաքրոջ աղջկան՝ Գայեանէ Գասապեանի (ծնեալ Կոթողեան) կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 25 Փր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) և 25 Փր. «Յառաջ»ի:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սարիղամիշի շրջան՝ Ղուրուշա, գիւղ՝ Հասսաւան, կը փնտռուին Պարսամեան Յարութիւն, Պարսամեան Թաթուլ, հօրը անունը՝ Յակոբ, մօրը՝ Սանդուխտ, Թաթուլի քոյրը՝ Մարթա Յարութիւնի Պարսամեան: Կորսուած են Ֆրանսա, Աբրահամի կնոջ եւ աղջկան անունները՝ Մաքրուհի եւ Մարիամ:

Իրենցմէ լուր ունեցողներէն կը խընդրուի տեղեկացնել՝

Mr Ph. Asadoyan

11, Rue Linné — Paris (5e)

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Պ. Ժերար Սթեֆանէսքօ կը հաղորդէ որ մեծ հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ, Նոյեմբեր 1ին, Վերտէօն, ի ներկայութեան 5000 հոգիի, ի յիշատակ Ֆրանսայի համար մեռած Հայերուն: Այս առթիւ կը խնդրուի անոնցմէ որոնք ազգական մը կամ բարեկամ մը ունին որ իբրեւ ռազմիկ (1914–18 կամ 1939–45) թաղուած է զինուորական գերեզմանատուն մը որ հաղորդեն անունն ու թաղուած վայրը:

Միւս կողմէ, 1914–18ի Պատերազմի նախկին ռազմիկները, ինչպէս նաեւ Հնդկաչինի, Ալժերիոյ նախկին ռազմիկները եւ դիմադրականներն ու տեղահանուածները թող հաճին սախպողաբար յարաբերութեան մէջ մտնել Պ. Ժերար Սթեֆանէսքոյի հետ, հեռատեսիլի հայկ. յայտագրերու պատասխանատու

16, Rue José Maria de Heredia
PARIS (7e)

Պ. Սթեֆանէսքօ կը խնդրէ նաեւ որ իրեն հաղորդուի անունը, հասցէն, տարիքը, զինուորական աստիճանը բանակին մէջ, արհեստը, կռուած վայրերը եւ ի հարկին՝ պատուանշանները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.— 15.000 Փր. (մէկուկէս միլիոն) այրի Տիկին Սիրանոյշ Կարապետեանէ (ծնեալ Ասատուրեան) իր ամուսնոյն Կիրակոս Կարապետեանի յիշատակին, եկեղեցւոյ զանգակատան շինութեան համար, Ալոյեան ընտանիքէն՝ 2000 Փր., Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Պօյաճեան 1000 Փր., այրի Տիկին Արմենուհի Պանտիկեան 500, Տէր եւ Տիկին Ջատէեան եւ զաւակները 500, Վարդավառ Գամպէրեան 50 Փրանք: –

(Գումար 19.050 Փր.):

×

Պ. Փասքալի ամուսնութեան առթիւ.— Ժիրայր Շալճեան 50, պսակի առթիւ Տիկին Ճնտոյեան 20: Տիկին Մաննիկ Տօլպաշեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Պ. Յակոբ Տօլպաչեան 50, Տէր եւ Տիկին Միհրան Անդրէասեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հացագործեան 20ական, Օր. Շուշան Գոլոյեան 15 Փր.:

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտոնիի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(ԿՆԻՖ)

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 14էՆ 28

Կազմակերպիչ՝

ՍԵՒԱՆ

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON

Tél. : 60-13-66

Խումբին կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Յետագային՝ մանրամասնութիւնները

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ձերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն գրաւոր, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի ընթացիկ եւ նոր հասցէն:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանքի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

Imprimerie Spéciale
du Journal «Haratch»
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են:

Վարժարանը կը գործադրէ Ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայեցի դաստիարակութիւն:

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր.

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy

Հեռաձայն 927–01–72

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revêtement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ՇԱԲԱԹ 26 ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI 26 AOUT 1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

LE NUMÉRO 0,70 F.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.498

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.498

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

76 ԱՄԵԱԿ ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆԻ ԳՐԱՒՄԱՆ

———o———

Ա.

Մեր ազատագրական շարժումներու պատմութեան մէջ յիշատակելի դրուագ մը կը կազմէ Պոլսոյ Օսմանեան Դրամատան գրաւումը՝ 14–26 Օգոստոս 1896ին։ 1894էն 1895, երկու տարիներու ընթացքին 300.000 անմեղ, անպաշտպան Հայեր արիւնով ողողուած էին Թուրքիոյ հայաբնակ քաղաքներն ու գիւղերը՝ Վասպուրականէն ու Տարօնէն մինչեւ Կիլիկիա։

Հրէշածին Ապտիւլ Համիտ ցեղասպանութեան ճամբով կ՚ուզէր թաղել Հայկական Դատը, որ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ Հայոց կեանքի, ինչքի եւ պատուի ապահովութիւնը։ Տարրական իրաւունքներ, զորս ամէն Պետութիւն պարտաւոր է երաշխաւորել իր հպատակներուն։

Կարմիր սուլթանը համատարած ջարդերով էր պատասխանած Բարենորոգումներու երաշխաւոր վեց մեծ Պետութեանց 1895ի Մայիսեան Ծրագրին։ Ու մնացած էր անպատիժ։ Իւղոտ մենաշնորհներով շարունակած էր կաշառել ընչաքաղց Եւրոպացիները։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վերին Մարմինը ուզեց մեծազօրդ ցոյցերով քաղաքակիրթ աշխարհի ուշադրութիւնը հրաւիրել Հայկական Հարցին վրայ։

Ծրագրուած էր 14–26 Օգոստոս 1896ին, Պանք Օթոմանի գրաւման օրը, միաժամանակ կարգ մը եղեռնափորձեր կատարել զանազան կէտերու վրայ։

Սամաթիոյ ընկերները, Գնունիի, Արտաշէսի եւ Միսաքեանի ղեկավարութեամբ ռումբերով պիտի յարձակէին զօրանոցին վրայ, սոփելով զօրքը, որ փողոց ելլէ, երբ նախապէս որոշուած գիրքերէն ռումբի տարափ պիտի տեղար անոնց վրայ։

Լրտեսներ գաղտնիքը հաղորդած ըլլալով Թուրքերուն, Սամաթիոյ մեր անձնազոհ հայդուկները գիշերանց պաշարուեցան իրենց տան մէջ եւ հերոսաբար կռուելէ վերջ նահատակուեցան։

Ամերիկահայ Եդուարդ՝ չորս ընկերներով պիտի սպասէր Ղալաթիոյ կամուրջին վրայ։ Ու երբ անցնէր մեծ-եպարքոսին կառքը՝ ռումբի ութ հարուածներով զայն պիտի հանէին զայն։

Բերայի մէջ, նշանակուած չորս կէտերու վրայ, հայդուկներ պատուհաններէն ռումբեր պիտի նետէին դէպի Պանք Օթոմանի փութացող զինուորներուն վրայ։

Կարելի չեղաւ գործադրել ծրագրուած ուրիշ ցոյցեր ալ։ «Խաֆիյէ»ները լաւ աշխատեր էին։

Օսմանեան Դրամատան գրաւման պիտի մասնակցէին աւելի մեծ թիւով ընկերներ։ Սակայն որոշեալ ժամուն 26 հոգի միայն հասած ժամադրավայրը։

Ձեռնարկին գլխաւոր վարիչն ու պատասխանատուն էր Բաբգէն Սիւնի (Պետրոս Փարեան), Բինկեանցի, Կեդրոնական վարժարանէն, 23 տարեկան։ Իրեն պիտի աջակցէին երկու երիտասարդ ուսանողներ՝ Կարնեցի Գարեգին Փաստրմաճեան (Արմէն Գարօ) եւ Տրապիզոնցի Հայկ Թիրեաքեան (Հրաչ), որոնք կէս ձգելով իրենց ուսումը, Նանսիէն փութացեր էին Պոլիս։

Միւս 23 անձնազոհ ընկերները գրեթէ բոլորն ալ գաւառէն եկած պանդուխտներ էին, համեստ աշխատաւորներ, որոնց միջին տարիքը 25ը չէր անցներ։ Բացի մէկ քանիէն, միւսները անուս երիտասարդներ էին. ոմանք հայերէն ալ չէին խօսեր։ Սակայն նոյն վսեմ գաղափարականն էր զիրենք միացնողը, հայ բազմաչարչար ազգի ազատութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան նուիրական դրօշակին տակ։

Եղերական մահով կը նահատակուէր Բաբգէն Սիւնի՝ Դրամատան սեմին։ Արմէն Գարօ կը ստանձնէր ղեկավարութիւնը՝ նախ ռազմական գործողութեանց, յետոյ Պանքան պարպելու բանակցութեանց։

Հայդուկները ժամերով ռումբ ու գնդակ կը տեղացնէին Վոյվոտա փողոցին մէջ խռնուած ամբոխին եւ Դրամատունը վերագրաւելու զուր փորձեր կատարող զինուորներուն վրայ։

Շէնքի վերնայարկէն Հրաչի տուած նշանին վրայ, դիմացի տան տարիքին վրայ սպասող Լեւոն Նեվրուզ (Մկօ) անմիջապէս վեց մեծ Պետութեանց դեսպաններուն հասցուց Հ. Յ. Դ. Պոլսոյ Կեդրոնական Կոմիտէին 12 յօդուածներէ բաղկացեալ պահանջմնագիրը։

Դեսպանները ո՛չ մէկ լուրջ ձեռնարկ կատարեցին դադրեցնել տալու համար Պոլսոյ Հայոց ջարդը, որ սկսած էր նոյն օրը, Ապտիւլ Համիտի հրամանով։ Ու պիտի շարունակուէր յաջորդ երկու օրերուն։

Դեսպաններու միակ մտահոգութիւնն էր իրենց քաղաքացիներու պաշտպանութիւնը։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

———o———

ՇՈՒՄԱՆ ԱՅՆՔԱՆ ԼԱՒԱՏԵՍ ՉԷ

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը փարիզ վերադարձաւ, տեսնուելէ ետք Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Մեծն Բրիտանիոյ նախարարապետներուն հետ։ Կը թուի թէ Շուման շատ լաւատես չէ եւ տակաւին կարելի չէ վճռապէս ըսել թէ եւրոպական վեհաժողովը կարելի պիտի ըլլա՞յ գումարել Հոկտեմբերին։ Հինգ ժամուան տեսակցութենէ մը ետք, Անգլիոյ վարչապետին հետ, Շուման յայտարարած է լրագրողներուն.— «Ոչ ոք կը խորհի թէ վեհաժողով պիտի չըլլայ։ Միակ հարցը այն է թէ այդ ժողովը Հոկտեմբերի վե՞րջ կը գումարուի ինչպէս նախատեսուած է թէ ուրիշ թուականի մը։ Ցարդ ոչ մէկ թուականի մասին խօսուած է»։

Արդարեւ բոլոր դժուարութիւնները հարթուած չեն եւ հաւանական է որ Հռոմի մէջ տրուի վերջնական որոշումը, Սեպտեմբեր 11ին երբ հոն հաւաքուին Տասներու Ելմտական եւ Արտաքին նախարարները։ «Բուն հարցը այն է որ հարկ եղած շօշափելի յառաջդիմութիւնը ըլլայ որպէսզի կարելի ըլլայ յանգիլ դրական արդիւնքներու որոնք արդարացնեն վեհաժողով մը»։ Մինչ կը չեշտուի որ դժուարութիւնները կարեւոր են եւ մինչեւ Սեպտ. 11 պէտք է որ կարեւոր քայլեր առնուած ըլլան։ Շուման չէ ուզած սակայն հարցին խորքը քննել։ Պարզ է որ նախ եւ առաջ իր տեղեկատուութիւնը պէտք է տայ Հանրապետութեան Նախագահին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ բրիտանացի զինուոր մը սպաննուած էեւ երկու ուրիշներ ալ վիրաւորուած ծանրօրէն։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ սկսած է 14 ծայրայեղներու դատավարութիւնը։ Ասոնք ձերբակալուած էին Յունիս 13ին երբ գաղտնօրէն Թուրքիա կը վերադառնային մարզուելէ ետք պաղեստինեան կայաններու մէջ։ Անզարայի պաշարման վիճակի ղեկոյցին համաձայն տասը տարի բանտարկութենէն մինչեւ մահապատիժ դատապարտութիւններու վտանգին տակ են։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Առողջապահութեան նախարարութիւնը մայրերու ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ Մոռանժ ցուցանիշը կրող թալքին վրայ, որ վերջերս անհանգստութիւններու ծնունդ տուած է նորածիններու մօտ։ Քննութիւն բացուած է, եւ մինչեւ անոր եզրակացութիւնը կը թելադրուի՝ այդ թալքը չգործածել։

ՆՈՊԷԼԵԱՆ մրցանակի հիմնարկութիւնը հրատարակած է այն ճառը զոր խորհրդային գրագէտը՝ Սոլժենիցին չկրցաւ արտասանել։ Ճառը 16 էջերէ բաղկացած է եւ Սոլժենիցին, ի մէջ այլոց կը ձաղկէ ՄԱԿը եւ կ՚ըսէ.— «Պատեհապաշտ միջոցներով, նկատի չեն առնուիր անհատական պահանջներու քննութիւնը. — պոռչտուքները, ողբերը, հասարակ մարդոց դատերը, պարզ միջատներ շատ աննշան այնքան զօրաւոր կազմակերպութեան մը համար... Միւնիխի ողին նախամեծար է Ի. դարուն։ Քաղաքակրթուած երկչոտ աշխարհը ուրիշ բան չէ գտած դէմ դնելու համար բացայայտ բարբարոսութեան քան զիջումներ եւ ժպիտներ։ Բայց վա՛յ այն ազգին որու գրականութիւնը խռովուած է իշխանութեան միջամտութեամբ»։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մեծամասնութեան կուսակցութեան (Իւ. Տէ. Էռ.) ընդհ. քարտուղարը՝ Թոմազինի, որ վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուած է, իր հրաժարականը տուաւ։ Իր յաջորդը պիտի ընտրուի Սեպտեմբեր 5ին։ Հաւանական կը նկատուի նախկին նախարար՝ Ալէն Փէյրֆիթի ընտրութիւնը։

ՄԻՒՆԻԽ հասած է Ողիմպիականի բոցը, 5000 քիլոմեթր կտրելէ ետք։ Ֆրանսայի 54 մասնակցողներու պատասխանատուն խիստ ազդարարութիւն մը ըրած է անոնց, որպէսզի քիչ մը նուազ զուարճութեան մասին մտածեն եւ քիչ մը աւելի՝ մրցումներուն։ Ըստ պատասխանատուին, Ֆրանսացիները մինչեւ կէս գիշերը անց զուարճանալու մասին կը մտածեն միայն, գիշերարբոյներու մէջ, ինչ որ յանձնարարելի ժամանց մը չէ մարզիկներու համար։

ՄԱՐՈՔԻ թագաւորը տեսակցութիւն մը շնորհած է Ֆրանսական Մամուլի Գործակալութեան թղթակից՝ Ժան Մորիաքի (գրագէտին տղոցմէն մին) որու ընթացքին խոստովանած է «Ամենայն անկեղծութեամբ, ամենայն լրջութեամբ կ՚ըսեմ, չեմ ցաւիր Պեն Պարքայի անհետացման համար»։ Հասան սակայն Ուֆքիրը պատասխանատու չի նկատեր անոր առեւանգումին։ Հասան Ուֆքիրի կնոջ ուխին կը բեռցնէ շատ մը յանցանքներ եւ կ՚ըսէ որ ան պատճառ եղած է Ուֆքիրի կարգ մը արարքներուն։

ՄՏԱՅԻՆ ՅՐՈՒԱԾՈՒԹԵԱՆ մրցանիշը կոտրած է Թուրք մը, Գերմանիոյ Քէօլն քաղաքին մէջ։ Կառատուն մը տարած է իր կառքին մէկ անիւը, որ լաւ ուռած չէր նկատեր, մոռնալով որ անոր մէջ պահուած է երեք քիլօ հաշիշ, զոր կը փոխադրէր։

ԵՐԵՒԱՆ ◄=► ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ (Օգոստոս 22–23)

ՍՓԻՒՌՔԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Քանի մը օր է Հայաստան կը գտնուի Սփիւռքէն 25 ուսուցիչներու խումբ մը։ Լիբանանէն, Սուրիայէն, Անգլիայէն, Եգիպտոսէն, Կիպրոսէն, Քանատայէն եւ Յորդանանէն ժամանած հայ մանկավարժները մէկ ամսուան ընթացքին առիթ ունին ծանօթանալու Հայաստանի գիտական, տնտեսական նուաճումներուն, մանկավարժական գրութեան, լսելու մեթոտական դասախօսութիւններ հայ լեզուի, գրականութեան, արուեստի, ճարտարապետութեան եւ թատրոնի պատմութեան մասին։ Դասախօսութիւնները կուտան Հայաստանի լաւագոյն մասնագէտները։

Երեւանէն զատ հիւրերը կ՚այցելեն նաեւ Լենինական, Կիրովական, Սեւան, Դիլիջան։ Ծաղկաձոր հանդիպում կ՚ունենան պիոներներու հետ, կ՚այցելեն Սարդարապատի յուշարձանը եւ այլ վայրեր։

×

« ԱՐԱՐԱՏ » ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ՄԵԿՆԱԾ Է

Օգոստոս 20ին Երեւանէն Մոսկուա մեկնած է Արարատ ֆութպոլի խումբը, որ հանդիպումէ մը ետք խորհրդային Ողիմպիական Հաւաքականի հետ, կ՚անցնի Պուլկարիա։ Հոն շարք մը մրցումներ պիտի ունենայ պուլկար ամէնէն զօրաւոր խումբերուն հետ, ու Օգոստոս 31ին ալ Պուլկարիոյ Ազգ. Հաւաքականին հետ։ Այս հանդիպումները լաւ նախապատրաստութիւններ են, ըստ խումբի աւագ մարզիչ Նիկոլայ Գլեբովի, Սեպտեմբեր 13ին Կիպրոս տեղի ունեցող առաջին հանդիպումին համար, ուր Արարատ պիտի մրցի Եւրոպայի Ֆութպոլի Ընկերութիւններու Միութեան բաժակի համար։

×

ՀՈՒՆԳԱՐԵՐԷՆ ԳԻՐՔ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՄԱՍԻՆ

Հունգարիա ձեռնարկած է հատորներու շարքի մը տպագրութեան, նուիրուած Խորհ. Միութեան 15 Հանրապետութիւններու արուեստին եւ մշակոյթին։ «Օրմենիորսագ» (Հայաստան) կը կոչուի մատենաշարի առաջին հատորը, որու հեղինակն է արուեստագիտութեան տոքթոր՝ Կարօ Գոմբոշ։ Շքեղ կազմով գրքի յառաջաբանը Հունգարներուն կը ներկայացնէ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը, մշակոյթն ու արուեստը։ Ցոյց կը տրուին հայկ. ճարտարապեթեան ակունքները եւ անոր ձգած հետքը եւրոպական ճարտարապետութեան վրայ։ 145 նկարներ ալ կը ներկայացնեն Էրեբունին, Կարմիր Բլուրը, Գառնին, Գեղարդը եւն., եւն.։

Հատորը մեծ ընդունելութիւն գտած է հունգար ընթերցողներու մօտ։

×

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐ

«Հայաստան» Հրատարակչականը լոյս ընծայած է գրագէտ Լեւոն Կիրակոսեանի «Բանաստեղծ, եղելութիւններ եւ ճակատագրեր» գիրքը, ուր հեղինակը վերլուծած է Աւետիք Իսահակեանի հրապարակագրութիւնը, սկսած 1902էն երբ «Մըշակ»ի մէջ լոյս տեսած են անոր առաջին յօդուածները։

ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ, ԽՈՀԵՐ···

« ՊԱՏՌԷ՛, ԱՂՋԻԿՍ, ՊԱՏՌԷ... »

(Գ· եւ վերջին մաս)

×

Խորհուրդներ երբ Թուրքք առնեն, գըժուար թէ կանգ առնեն:

Իմ մտածումներս ալ կ'ըսեն ոստում մը եւս դէպի ետ, 1923 Թուականը: Ռումանիոյ մէկ փոքր գիւղը, ուր հանդիպած էինք հունգար ընտանիքի մը:

— Ա՛խ, դուք իրա՞ւ Հայ էք: Մենք շատ հայ բարեկամներ ունինք: Իրարու հետ հայերէ՞ն կը խօսիք: Ըսել է հայերէն գիտէք: Պէտք է անպայման գրենք մեր բարեկամներուն, որ իրակա՛ն հայերէն խօսող հայ օրիորդներ ճանչցանք: Մեր բարեկամները հայերէն չեն կրնար խօսիլ: Դուք «անկաճապուր» կ'ուտէ՞ք: Մեր բարեկամները դարեր առաջ Հայաստանէն հեռերնին բերեր են ու շատ կը սիրեն: Մենք ալ վարժուած ենք ու շատ կը սիրենք:

Քանի մը օր վերջ կը ստանանք հրաւէր մը մեր տանտիրուհիին հասցէով՝ Թրանսիլվանիոյ Էլիզապէթվարոշ քաղաքէն: Այդ քաղաքին մէջ կ'ապրի 600 տարուան հայ գաղութ մը: Այդ «հին Հայերու» նախնիքները մաս կազմած էին Անի քաղաքէն ճամբայ ելած ու Հայաստանէն հեռացած գաղթականներու ալիքի մը, որ չուրջ 1325 Թուականին ապաստան ու նոր հայրենիք մը գտած էր այն ժամանակուան Լեհաստանի մէջ: Մեր այցելութեան Թուականին՝ Լեհաստան արդէն շատոնց բաժան բաժան, հայկական գաղութներն ալ կը գտնուէին ցրուած Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ՝ Պէսարապիայի, Մոլտավիայի ու Թրանսիլվանիոյ շրջաններուն մէջ:

Այս քաղաքին մայր եկեղեցին «Հայ Կաթողիկէ» էր, բայց արարողութիւնները կը կատարուէին տեղական լեզուով, հունգարախօս հայ կաթողիկէ համայնքին ու շրջանի ժողովուրդներուն համար: Կիրակի օրերը, սակայն, առաւօտ կանուխ, տեղի կ'ունենար լուռ պատարագ մը հայերէն, ի յիշատակ եկեղեցին հիմնադիրներուն ու ժողովուրդին նախնիքներուն:

Այս «հին Հայերն» էին որ հրաւիրած էին ու կը հիւրասիրէին մեզ՝ երկու քոյր, տունէ տուն: Իրենց հոգեկան վրդովումը՝ ի տես անցեալի մշուշապատ յիշատակներէն յարութիւն առած այս երկու երիտասարդ Հայուհիներուն, կ'արտայայտուէր միայն երկու հարցումներով, կրկնուած դրեթէ իւրաքանչիւր տան մէջ: Առաջինը՝ «Դուք գիտէ՞ք անկաճապուրը, կ'ուտէ՞ք», որուն մեր տուած «Ոչ» պատասխանը կասկած կ'առաջացնէր մեր Հայութեան մասին, եւ երկրորդը՝ «Իրաւ հայերէ՞ն է ձեր խօսած լեզուն», որուն պատասխան մեր «Այո»ն կը պատէր գիրենք խորունկ ու երազկոտ դարմանքով մը··· «Ըսել է տակաւին մնացա՛ծ են աշխարհիս վրայ հայերէն խօսող երիտասարդ Հայեր···»:

×

Մելամաղձոտ տրտմութիւն մը, ցաւագին մտահոգութիւն մը կը համակէ հոգիս փոխադրելով վերի պատկերը ներկայ Սփիւռքահայութեան այս էջերուն իբր վերջաբան:

Տրտմագին մտահոգութիւնները միայն ընդհանուր գետնի վրայ չեն: Մեզի, անձնապէս Դաւիթեաններուս, մեր զաւակներուն, մե՛ր խսկ Թոռնիկներուն համար ալ են: Մեր զաւակներն ալ ամուսնացած են օտարուհիներու հետ: Մեր հարսերը՝ պատուական աղջիկներ, սիրով ու յարգանքով կապուած են ընտանիքին բոլոր անդամներուն ու միշտ պատրաստ՝ որդեգրելու անոնց պահած աւանդութիւնները: Մեր Թոռնիկները ծնած Ֆրանսա ու Պելժիա, հասակ կը նետեն հոն: Իրենց մայրենի լեզուն եղաւ Ֆրանսերէնը: Անոր քովն ի վեր կը սորվին հիմա իրենց մայրերուն լեզուն, անգլերէն ու գերմաներէն: Ո՞ւր մնաց հայերէնը: Ազգերու եւ լեզուներու զանազանութեան գիտակից՝ հիմա կարգը եկած է հայերէնին: Գիտեն թէ մենք Հա՛յ ենք, թէ իրենց հայրերը Հայ են: Պիտի կարենա՞նք արդեօք փոխանցել, ներշնչել իրենց սէր ու յարգանք հայ լեզուին, հայ ցեղին ու անոր պատմութեան հանդէպ, հասկացողութիւն ու երախտագիտութիւն՝ հանդէպ մեր ազգակիցներուն, որոնք մնալով մայր հողին վրայ, կ'ապահովեն շարունակութիւնը հայ ցեղին: Պիտի յաջողի՞նք: Ու ենթադրելով որ յաջողինք, վե՞րջը:

Երեւան դարձած իմ էրեբունի,
Դու մեր նոր Դուին, մեր նոր Անի···

Յունիս ամիս Պէյրութի մէջ: Դպրոցական ամավերջի հանդէսներու շրջան: Իւրաքանչիւր աշակերտական բեմէ՝ վարժ ու անվարժ, դաշն կամ աններդաշնակ, մանկական Թարմ կամ պատանիներու Թաւ ձայներով կը հնչէ այս երգը: Ուրկէ՞ կուգայ այս երգը:

«Զայն մը հնչեց Էրզրումի Հայո՛ց լեռներէն, Հայո՛ց լեռներէն» — կ'երգէինք մեր մանկութեան օրերուն:

Հիմա ձայնը կը հնչէ Երեւանի Հայոց լեռներէն ու արձագանգ կը գտնէ աշխարհիս հինգ մասերուն վրայ ցրուած Հայերու հոգիներուն մէջ: Մեծ ու փո՛քր, կանոնաւոր կամ միօրեայ վարժարաններու աշակերտութիւնները զանազան ու զարմանազան շեշտերով, ամէն մէկը ազդուած իր ապրած երկրին յատուկ լեզուէն ու առոգանութենէն, վճիտ ձայներով ու կայծկլտուն աչուկներով կ'արձագանգեն նոյն երգը — Դու մեր նոր Դուին, դու մեր նոր Անի — Երեւա՛ն:

Ի՞նչպէս եղաւ այս:

Պատմութեան խաղ մը: Մարդիկ պարպեցին Հայաստանի մեծագոյն մասը իր էութենէն, ժողովուրդէն ու հոգիէն: Զկամօրէն ձգեցին Հայուն միայն պատառիկ մը հող: Եւ այդ պատառ մը հողը Արեւելեան ու Արեւմտեան քաղաքակրթութիւններուն միջեւ իբր ծխնի, կ'աշխատի ու կ'աշխատի:

Պատմութեան խաղ մը եւս: Հովը փչեց ու ցրուեց ցորենի հատիկները աշխարհիս ամէն ծագերուն, բայց ափ մըն ալ ցորեն բաժին մնաց այդ փոքրիկ մայր հողին:

Հովը փչեց ու դարձուց անգամ մը եւս Հայոց պատմութեան էջերն ու բախտը:

Հիմա հոն, ցորենի հատիկները ծիլ կ'արձակեն: Շինարար ժողովուրդ մը կը փորէ ու կը շինէ, կը կարդայ ու կ'ուսումնասիրէ, կը գրէ ու կ'արտադրէ, կ'երազէ ու կը վերականգնէ:

Այդ փոքրիկ հողի պատառիկը բարոյապէս ծաւալ կ'առնէ ու կը մեծնայ: Պեղումներու ճամբով՝ հողերուն խորերէն, հեռո՛ւ, հի՛ն նախապատմութեան աղջամուղջներէն երեւան կը բերուին Հայութեան արմատները: Անծանօթ մթութենէն լոյս աշխարհ կը բերուին գանձեր ու արժէքներ: Գիտութեան եւ հայեցքի Թռիչքներով կը յայտնուին մտքի մեծութիւններ, եւ անջրպետն ու տիեզերքը կը խուզարկեն:

Սփիւռքահայութեան պատմութեան մէջ հիմա բա՛ն մը կայ փոխուած· փոթորիկներուն ու հովերուն յանձնուած մեր ժողովուրդին նաւը ունի հիմա խարիսխ մը, որ կրնայ արգիլել անհունի ուժերուն խաղալիկ դառնալը: Ունի փարոս մը, որ իր լոյսով կը լուսաւորէ, իր փայլով փայլ կուտայ, որ կապ կը պահէ հեռաւոր ծովերուն վրայ շուարած, իրենց ուղին փնտռող մեր փոքր նաւերուն հետ:

Մայր հայրենիքի հողին վրայ աճած ու մեծցած միջազգային զաղաթներ դարձած անուններ հիմա յաճախ կը զուգորդուին Սփիւռքի զանազան երկիրներու մէջ իրենց կարգին համբաւի տիրացած ազգակիցներու հետ: Այս իսկական արժէքներու աշխարհային ճանաչումը ա՛ն փայլն է, որ հոգեկան բաւարարութիւն, ինքնավստահութիւն, նոյնիսկ հպարտութիւն կը ներշնչէ վհատած կամ տատամսոտ տարագիր Հայուն···

ՆՈՐ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼՈՒՐԵՐ ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԷՆ

———O——— —

Երէկ առաւօտ դեռ նախաճաշի վրայ էի, երբ հեռաձայնիս զանգակը հնչեց:

— Այո՛, բսի գործիքին մէջ, եւ ինծի Թուեցաւ Թէ ձայնս դժգոհ եկաւ:

— Բարի լո՛յս, եկա՛յ, ըսաւ գծին միւս կողմի ձայնը:

Ճանչցայ: Տիթրոյիթարնակ հայրենակիցս՝ Սխտորեան Վահէն էր: Հակառակ 1915 Թուականին իր 6–7 տարեկան պատանի մը ըլլալուն — Թերեւս աւելի ճիշդ պիտի ըլլար տղեկ ըսել — կարօտցեր էր իր ծննդավայրը ու իր կնոջ, Վարսենիկին հետ, ամիս մը առաջ, Սեւ ծովի ճամբով գացեր՝ հոն:

Ինծի բացիկ մը ղրկած էր Կիրասոնէն, ըսելով Թէ իրենց ճամբորդութիւնը Սեւ ծովի վրայ, անցած է շատ հաճելի:

Երբ կարդացի այս տողերը, ըսի ես ինծի՝ Թէ Վահէն բախտաւոր է եղած. բախտաւոր է եղած՝ որ Սեւ ծովը խելօք է եղած, այլապէս իր գլխո՛ւմը տեղ չհասա՛ծ կը սկսէր: Ըսեմ նաեւ որ ճամբայ ելլելէ առաջ ինծի գրեց իր մտադրութեան մասին ու ես ջանացի համոզել որ ետ կենայ այդ անխմաստ մտքէն···:

— «Տեղ մը, վայր մը, չէն է ու հաճելի՝ քու հոն ունեցած ծանօթներուդ, սիրելիներուդ, մտերիմներուդ գումարով», գրեցի իրեն· Գարահիսարի մէջ ի՞նչ ունիս, ո՞վ կ'ակնկալես գտնել՝ բացի դառն յուշերէ ու քիչ մըն ալ արցունքէ··· Կ'արժէ՞ որ այս բաներուն համար մինչեւ հոն երթաս»···:

Վահէն խօսքս մտիկ չըրաւ: Գրեց Թէ հոն պիտի երթայ, բարձրանայ բերդ՝ ու աղօթէ հոն նահատակուողներուն ու մորթուողներուն համար:

Իր տողերը կարդալով՝ յուզուեցայ: Աչքերս լեցուեցան ու դադրեցայ չերթալու խորհուրդ տալէ իրեն:

Հիմա վերադարձած էր իր ուխտագնա-

Երկու սերունդ առաջ, աշխարհիս քիչ մը ամէն կողմերը ցիրուցան, ամէն ինչ կորսնցուցած, արմատախիլ եղած, մեր հայ ժողովուրդը անյոյս էր: Հիմա՝ յոյս մը ունի, որ հետզհետէ կը դառնայ չոչափելի իրականութիւն, հաւատքի ամրոց···

Արդարեւ, Սփիւռքահայութեան պատմութեան մէջ հիմա բան մը կայ փոխուած, մե՛ծ բան մը···:

ԱՆԱՀԻՏ Ն· ԴԱՒԻԹԵԱՆ
«Նայիրի», Պէյրութ

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

Ու իր բոլոր ցանկութիւնները եւ բարի դիտաւորութիւնները ցնդեցան այս նիւթական եւ հոգեկան Թշուառութեան առաջ· անգամ մըն ալ իր հոգին տենչաց ամէն գնով բարձրանալու այս կարգի մարդիկներու մակարդակէն ու մտաբերելով Թէ երբեմն խօլ պատրաստակամութիւն մը ունեցած էր Խաչիկին հետ ամուսնանալու, կարծեց Թէ մեծ վտանգէ մը փրկուած էր ու այդ վտանգը իր մէջ կ'անձնաւորէր Խաչիկ, ուրկէ ազատելու համար պատրաստ էր Յակոբճան աղային հետ կարգուելու անմիջապէս որ որբեւայրի ըլլար անիկա:

Խաչիկ փոխն ի փոխ եւ խելայեղօրէն նայեցաւ մօրը եւ աղջկանը դէմքերուն եւ անոնք այնքան փակուած ու ցուրտ գգաց որ ակամայ սարսռաց· այն ատեն իր ողբալին նայուածքը դարձնելով դէպի տղային, որ լուռ հանդիսատես եղած էր այս տեսարանին, նայուածքովը աղերսեց· Մարտիկ տայի հասկցաւ· ոտքի ելաւ եւ հրաւիրեց Խաչիկը որ իրեն ընկերանայ:

Առանց մնաք բարովի, փախստականի պէս, Խաչիկ իջաւ սանդուխներէն եւ երբ դուրսը բաց օդին եւ լոյսին մէջ գտաւ ինքզինքը, շլացում մը ունեցաւ· սրունքները քուրջի պէս Թուլցեր էին եւ ամբողջ մարմինը պիտի փլէր՝ եթէ տղային չկռթնէր· բաւական յառաջանալէ ետքը, սկսաւ հառաչել ու կոպերը այրեցան աղի արցունքներով, որոնք չիջան սակայն այտերուն վրայ· կուրծքին ներքեւ դժոխային ջերմութիւն մը կը զգար ու նոյնիսկ շրթները չորցեր ու ճաթռտեր էին· կ'ուզէր ըմբռնել եղածը, հասկնալ դըժբախտութեան պատճառը, բայց անկարող էր նոյնիսկ մտածումի մը վրայ կանգ առնելու, հակառակ անոր որ Մարտիկ տայի կը ջանար զայն լուսաբանել:

— Առաջ ուզեցին, հիմակ ալ չեն ուզեր կոր, ինչո՞ւ պիտի ըսես, ինչուն նայինք իրենք գիտե՞ն· անցնող ամպերուն հարցնես նէ պէլքի պատասխան կ'առնես, անոնցմէ չես առներ··· Վազ անցի՛ր, թէf գլուխ մնացիր, տահա աղէկ է··· ամէն գործի մէջ խեր մը կայ, նայէ՛ ես կարգուե՞ր եմ· ողջ գլուխդ աւետարանի տակ մի դներ· կնկան տէրտը կը քաշուի՞··· Մարտի հավա կ'ըլլանին, մէյ մը անձրեւ, մէյ մը արեւ··· անոնց խնդալուն ալ մի հաւտար· արցունքնին ալ···

Անզգալաբար մտած էին գինետուններուն փողոցը· դեռ կանուխ էր եւ քնատ գինեպաններ նախորդ գիշերանց մնացած աղտոտութիւնները կ'աւլէին իրենց կրպակներուն մէջ· Խաչիկ ու Մարտիկ տայի մտան իրենց ընտանի խանութը, ինկան նստարանի մը վրայ եւ երբ գինեպանը եկաւ հարցնելու Թէ ի՞նչ կ'ուզեն·

— Զո՛ւր, ըսաւ Խաչիկ սուր ձայնով մը:

Մարդը փութաց փարջ մը եւ գաւաթ մը զետեղելու սեղանին վրայ· Խաչիկ իր ապակիի պէս փայլող աչքերը սեւեռեց փարչին, խարխափող Թեւերը երկնցուց անոր եւ զայն շրթներուն դնելով, աչքերը մԹնալէն պարպեց զայն գանդաղօրէն եւ ընչասպառ խմելով մինչեւ յետին կաթիլը:

Զ·

ՊԱՏՈՒԱՆԴԱՆԸ

Շաբաթներ անցեր էին եւ կեանքը կը սահէր աղքատիկ Թաղերու մէջ իր տափակ միօրինակութեամբ· գործերը քիչ մը բացուեր էին մեղմ օրերուն շնորհիւ եւ չարչրկուած դէմքերու վրայ քիչ մը յոյս եւ ոգեւորութիւն կ'երեւար: Միւս կողմէ սակայն հիւանդութիւնները պակաս չէին ու մանաւանդ երկար ատենէ ի վեր պառկողները, կարծես չդիմանալով այս հիւանդագին եւ խաբուսիկ օդերուն փոփոխականութեան, մէկիկ մէկիկ կը մեռնէին:

— Հասունները կ'իյնան, կ'ըսէին կիները պատուհանէ պատուհան, երբ արեւէն հրապուրուած պահ մը ձեռքերնուն գործը կը ձգէին եւ կուգային երկար շունչ մը առնելու:

Թաղին եկեղեցիին զանգակը, ամէն օր եւ երբեմն օրը մէկ–երկու անգամ, կը ղօղանջէր յուղարկաւորութիւններու յատուկ տխրագին եւ դանդաղ հնչիւններով:

Զօրաւոր հարբուխի մը հետեւանքով Եփիմէ ալ հիւանդացեր էր եւ մայրը գինքը հանգիստ Թողեր էր այդ օրերը, բնաւ չխօսելով ամուսնութեան ծրագիրներու վրայ, ու ինքը ժամանակ ունեցեր էր անդրադառնալու իր հոգեկան վիճակին:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(15 – Շար·)

ցութենէն ու, հաւանաբար, կը փափաքէր տեղեկութիւն տալ:

Ըսեմ նաեւ որ, երբ ամէն բան որոշուած էր, գծեցի մեր ու իրենց Թաղին քարտէսը ու նշանակեցի նաեւ իր Հօրենական տան տեղը: Շուկայի յորդառատ աղբիւրէն դէպի վար, այսինչ այսինչ տուներէն վերջ, քարէ պատին վրայ...

Ինչպէս քիչ վերը ըսի, հիմա եկած էր ու տեղեկութիւն պիտի տար:

×

— Մութ կ'ընեմ, Վահէ՛, խօսէ՛:

— Եկեղեցին փլած է, ըսաւ, ու կարծես թէ սիրտս դանակ կոխեցին: Բայց բան մը չըսի՝ որ չընդհատեմ զինք:

— Կը մնան երեք խորանները ու մէկ պատը: Երբ հարցուցի թէ ե՛րբ փլաւ, պատասխանեցին թէ «երկրաշարժէն»...

— Շիտակ ըլլալու են, Վահէ՛, ամէն տարին Գարահիսար շատ երկրաշարժ կ'ըլլար: Դուն փոքր էիր ու հաւանաբար չես յիշեր:

Մեր առաջնորդը, որ 20–22 տարեկան շատ բարի Թուրք մըն էր, ըսաւ թէ գմբէթը վեր բռնող կեդրոնական սիւներէն մէկուն մէջ շատ ոսկի են գտած եւ ուրիշ ալ գտնելու համար պատերն ու հիմը քանդած: Կը յիշե՞ս դէպի Առաջնորդարան տանող սանդուխը: Ես շատ լաւ կը յիշեմ, որովհետեւ մենք այդ դուռէն էր որ եկեղեցի կ'երթայինք կամ տուն կը վերադառնայինք. այդ երկար սանդուխն ալ դեռ հոն է: Նկարեցի: Շուկայի մեծ աղբիւրը՝ որուն ջուրը քաղաքին հարըստութիւնն էր, չկայ: Հայոց հին գերեզմանոցը, իր պարիսպներով դեռ կը մնայ եղածին պէս. միայն մէջը մէկ հատ գամբանաքար չկայ:

— Հաւանաբար շինութեանց համար օգտագործած են կամ Հայութեան հետքը ջնջել փորձած գանոնք տեղափոխելով:

— Կարելի է:

— Մանչերու վարժարանին ու Հիւսիսեաններու տան տեղերը հիւանդանոց են շինած: Մանկապարտէզի շէնքը, կիսաւեր, դեռ կը մնայ ոտքի:

Կիրասոնէն Գարահիսար եկանք թաքսիով: Եօթնասունեւհինգ մղոն է. մօտ երեք ժամ առաւ ու լեռներուն մէջէն ոլորուող ճամբան արտակարգօրէն գեղեցիկ է ու պատկերալի:

— Որքա՞ն ատենէն եկաք ըսիր:

— Մօտ երեք ժամ:

— Առաջ երեք օր կ'առնէր, ու լեռներուն վրայ, ձմեռը, անպատճառ, քանի մը հոգի բքախեղդ կ'ըլլային:

Թուղթ կերայ: Կիրասոնի մէջ ինծի ըսած էին, թէ Գարահիսարի Թուղթի օդին, ջուրն ու օդը նշանաւոր են: Ծովափնեայ խոնաւ քաղաքներու բնակչութիւնը բուժուելու համար Գարահիսար կուգայ:

Կնոջս, Վարսենիկին հետ բերդ գացինք ու մինչեւ Գուլէն բարձրացանք: Փոփոխութիւն չկայ: Մեռնողներու ոսկորներն ալ չկան... Կ'երեւի հաւաքած են:

Դրան առջեւի մեծ հրապարակը, ուր այրերը գառեցին կիներէն ու տղաները մանուկներէն, նոյնպէս նկարեցի: Ու աղօթեցի...

Մեր առաջնորդին հարցուցի թէ ի՞նչ գիտէ քաղաքի մասին: Ըսաւ թէ շա՜տ տարի առաջ Յոյները հոյն քանդեցին ու ելան գացին: Այն հարցումիս թէ հիմա Գարահիսարի մէջ Հայ կամ Յոյն կա՞յ, ժխտական պատասխան տուաւ:

Բարեկիրթ մանչ մըն էր: Մեզ ճաշի հրաւիրեց իրենց տունը: Զղացի: Փոխարէն ես զինք տարի ճաշարան մը, որ Հայոց հին գերեզմանատան մօտ կը գտնուէր:

1915էն վերջ, մեծ ճիգով քաղաքը վերակառուցանել են փորձած: Աղէտալի հրդեհ մը ու երկրաշարժները ձախողեցուցած են ձեռնարկը:

Ամէն բան այնքա՛ն փոխուած է, որ մեր տան տեղը չյաջողեցայ գտնել:

×

Այս տարի Գարահիսարի հերոսամարտին տարելիցը եկաւ անցաւ ու ոչ մէկ յիշատակութիւն տեղի ունեցաւ այդ մասին:

— «Այս մէ՞կն ալ մոռցուեցաւ», հարցուցի ինքզինքիս դառնութեամբ...:

Ու այս պարագան սրտիս տէրտ եղաւ:

Վահէի տուած այցելութիւնը պատճառ եղաւ, որ անգամ մը եւս յիշեմ ու յիշեցնեմ թէ 1915 Յունիս 3էն 29 Շապին Գարահիսարի բերդին վրայ ու քաղաքին շուրջ, Հայոց ու Թուրքերու միջեւ ահեղ մարտեր տեղի ունեցան:

Նման մարտերու ակնարկելով է, որ մեր Պատմահայրը գրած է, թէ — «Թէպէտ մենք փոքր ազդ ենք, թուով շատ նուազ, զօրութեամբ տկար ու շատ անգամ ուրիշ թագաւորութեան տակ նըւաճուած, սակայն մեր աշխարհին մէջ ալ քաջութեան գործեր են կատարուած որոնք արժանի են գրաւոր յիշատակի»:

×

Այս՛, քաջութեան գործեր են կատարուած:

Մոռնանք հիները առժամաբար, ու յիշենք նորերը, մեր ժամանակակիցները միայն:

Ուրֆա, Սասուն, Զէյթուն, Խոտոր Ջուր, Գարահիսար, Մուսա–Տեղ, Մարաշ, Հաճըն, Վասպուրական, Այնթապ, Բաշ Ապարան, Արարա, Ղարաքիլիսէ ու աքանչելին ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԹԱԹԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼ

Խորհ. Միութեան Թաթարները ձեռնարկներ կը կատարեն, որպէսզի իրենց իրաւունք տրուի վերադառնալու եւ հաստատուելու Խրիմ, իրենց աւանդական բնակավայրը: Այս իմաստով խնդրագիր մը ներկայացուցած են կուսակցապետին՝ Լ. Բրեժնեւի: Խնդրագիրը ստորագրած են 20.000 Թաթարներ:

Այս վերջինները կը պահանջեն, որ 1972ը, այսինքն՝ Խորհ. Միութեան հաստատման 50ամեակը «անկիւնադարձ մը կազմէ մեր պատմութեան մէջ... Մենք, Խրիմի Թաթար ժողովուրդը, կը խընդրենք ձեզմէ՝ դիմելով ձեր խղճին եւ պատուին, որ գոհացուցիչ լուծում մը գտնուի մեր ազգային հարցին»:

Ուրիշ խնդրագիր մըն ալ, այս անգամ ստորագրուած 18.000 Թաթարներու կողմէ, ղրկուած է Պոլիտպիւրոյի եւ կառավարութեան անդամներուն: Անկախ իրենց հայրենիքը վերադառնալու պահանջէն՝ անոնք կ'ուզեն նաեւ, որ «վերջ դրուի քաղաքական անհաւասարութեան եւ ազգային խտրականութեան ոգիին Խրիմի Թաթար ժողովուրդին դէմ»:

Ծշդենք, որ Խրիմի Թաթարները 1944ին գանգուածօրէն Կեդրոնական Ասիա եւ Սիպերիա աքսորուեցան, որովհետեւ, համաձայն խորհրդային իշխանութիւններուն, գործակցած էին Գերմաններու հետ:

Այսուհանդերձ, 1967ին, անոնք վերըստացած էին իրենց քաղաքացիական իրաւունքները: Հակառակ այս իրողութեան արտօնութիւն չէր տրուած իրենց վերադառնալու Խրիմ: Միւս կողմէ, 1944էն ցայսօր Խրիմի մէջ մնայուն կայք հաստատած են Ուկրայնացիներն ու Ռուսերը:

Երկու խնդրագիրներուն պատճէնները յանձնուած են Մոսկուայի արեւմտեան թղթակիցներու: Թաթար բանբեր մը յայտարարած է անոնց, թէ կը յուսան 100 հազար ստորագրութիւն հաւաքել:

Խնդրագիրները ներկայացուած են Յունիսի կիսուն: Գլխաւոր պահանջներն են՝

Ա) Կազմակերպուած ներգաղթ դէպի Խրիմ:

Բ) Ստեղծել բնականոն պայմաններ Խրիմի մէջ, որպէսզի «զարգանայ Թաթար ժողովուրդի ազգային ինքնատիպութիւնը»:

Գ) Վերահաստատել Խրիմի ինքնավարութիւնը: Լենին, «Խորհրդային Հայրենիքի հիմնադիրը» ինքնավարութիւն շընորհած էր Խրիմի:

«Հակառակ բոլոր դժուարութիւններուն, վճռակամ ենք մեր ձգտումին մէջ ու պիտի շարունակենք պայքարիլ, մինչեւ որ իրականութիւն դառնայ մեր բաղձալի երազը», կը չեշտեն Թաթարները:

Թ. Ա. Թ.

ԶԱՒԷՆ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բանակումի աւարտին քանի մը օր մնացած, կ'արժէ յետադարձ ակնարկ մը նետել անցնող երեք շաբաթներու կեանքին վրայ:

Նոր Սերնդական կամ ոչ, բանակավայր հասնողները արագօրէն կը կլանուին տիրող մթնոլորտէն: Տոհմիկ ու ընտանեկան մթնոլորտը բանակումին գլխաւոր յատկանիշը կը կազմէ: Ընկերականութիւնը, հասկացողութեան ոգին եւ լաւատրամադրութիւնը բնաւ չբացակայեցան անցնող օրերու ընթացքին:

Բանակումը նաեւ կը յատկանշուի Հայութեան, իր պատմութեան, դատին, երաժշտութեան ու պարին տեւական ներկայութեամբ: Ամէն առիթ կ'օգտագործուի՝ Նոր Սերունդի բանակումին հայկական իւրայատուկ նկարագիրը չեշտելու համար:

Ճաշերն ու ընթրիքները խրախճանքներ են. ազգային ու յեղափոխական երգերը՝ միշտ ներկայ: Ստեղծուած մթնոլորտը կը շարունակուի ճաշէն ետք՝ տոհմիկ պարերով, որոնք անդադար նորեր կը խանդավառեն:

Բանակողներուն ամէնէն սիրելի ժամանակը երեկոյեան ժամանցն է: Օրը նոր, ժամանցը նոր: Ժամանցի յանձնախումբը, կազմուած տակաւին տարի մը առաջ բանակողներէ, գիտէ տղոց հետաքրքրութիւնները չափել ու կազմակերպել բոլորը չահագրգռող ձեռնարկներ:

Օր մը «էնթէրվիլ»ն է: Երկու խումբեր կը մրցին, դատական յանձնախումբին կողմէ որոշուած ամենատարօրինակ խաղերը կատարելով: Պէտք է տեսնել ալիւրով ծածկուած երեսները, ջուրով լեցուն դոյլի մը մէջէն մետաղեայ դրամ մը լեզուով դուրս հանելու համար կատարուած ծամածռութիւնները, աչքերը գոց՝ գիրար հարուածելու փորձերը, ծըծակով կաթ խմելը եւայլն: Բանակողները երկու խումբի բաժնուած, կը քաջալերեն իրենց շրջանին պատկանող պաշտպանող հերոսները:

Ուրիշ օր մը, մրցումը յատկանշական եւ ւրայատուկ ծպտուողներու միջեւ է: Ինչե՛ր չեն երեւակայած բանակողները: Զանազան ազգերու դրական ու բացասական տիպարները կը տողանցեն կաս–կարմիր հագուած դատական կազմին ու բանակողներուն առջեւէն ու կ'արժանանան խանդավառ ընդունելութեան: Դատական կազմը, որոշեց այս տարուան մրցանակը տալ Մարսէյլցի Վահագնին, որ հայ գեղջկուհիի յաջող ծպտումով, նազանքով ու նրբութեամբ հայկական մենապարեր ներկայացուց:

Զգոյշ: Բանակողները, զգուշացնելու համար տնօրէնութիւնը՝ հեղինակութեան ծայրայեղութիւններէ, թաղեցին ղեկավար մը: Դամբանականը մասնաւորաբար, հանգուցեալ ընկերոջ արժանիքները վեր առնող, յաջող էր: Ղեկավարութիւնը զգուշացնելու միջոցներէն մէկն ալ երգն է: Բոլորի շրթներուն վրայ է ղեկավար ընկերոջ մը նուիրուած երգը որ այս բանակումին նպաստը պիտի ըլլայ՝ հայ մշակոյթին:

Այս տարուան գլխաւոր նորութիւնը տարեդարձներու առատութիւնն է: Բոլոր բանակողները խօսքերնին մէկ ըրած են Օգոստոս ամսուն տօնելու համար: Ամէն գիշեր տարեդարձ մը կայ. տարեդարձը, տնօրէնութեան համար տակաւին անհասկնալի պատճառներով, կը սկսի կէս գիշերին եւ կը սպառնայ մինչեւ լուսաբաց տեւել, եթէ «կարգապահութիւնը» չմիջամտէ, բոնի ուժով քնացնելու համար բանակողները:

Հայերէնի դասերը, երկու մակարդակով, տեղի ունեցան կանոնաւորաբար, բացի Օգոստոս 15ին նախորդող եւ յաջորդող օրերէն, երբ ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացած էր դաշտահանդէսի պատրաստութեան վրայ:

Երկու օրը անգամ մը դասախօսութիւն տեղի կ'ունենայ: Մասնաւոր հետաքրքրութիւն ստեղծեցին Նոր Սերունդի, երիտասարդութեան սփիւռքի կազմակերպութեան եւ Հայ Դատի մասին կազմակերպուած ազատ զրոյցները:

ԲԱՆԱԿՈՂ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (139)

ԹՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Հանրագրութեան լուրը բնականաբար Թաղին մէջ շուտով տարածուեցաւ եւ Մարգար էֆէնտիին ականջն ալ հասաւ: Ասոր անմիջական արդիւնքը եղաւ պայմանագրութիւն կնքել ընկեր Սուսերեանցի հետ եւ այս իրողութիւնը աւելի դըժուարացուց Պր. Թորգոմի գործը:

— Եթէ քանի մը օր առաջ բերէիր, կը ստորագրէի, կ'առարկէին հիմա, բայց պայմանագրութիւնը կնքեր, լմնցուցեր են, ալ ի՞նչ օգուտ ունի մեր ընելիք բողոքը, պարապ տեղը խնդիր յարուցած պիտի ըլլանք... աստնկ բանը ժամանակին կ'ընեն, եղբայր, այսչափ օր է խելքդ ո՞ւր էր, կը քնանայի՞ր կոր...

— Պայմանագրութիւնը ի՞նչ նշանակութիւն ունի, կը պատասխանէր Թորգոմ, Թաղական Խորհուրդը իյնալուն պէս իր կնքած պայմանն ալ ջուրը կ'իյնայ:

— Կը կարծե՞ս որ այս հանրագրութեան վրայ Թաղական Խորհուրդը պաշտօնանկ պիտի ընէն:

— Ինչո՛ւ չէ, Վարչութիւնը մեր կողմն է:

— Պարապ խօսք մի ըներ... երա՞զ կը տեսնես կոր:

Շաբաթ մը աշխատելէ ետքը՝ ուսուցիչը յաջողած էր իր հանրագրութեան ներքեւ ստորագրութիւն մը դնել տալ: Ջկնավաճառ Համբիկի ստորագրութիւնն էր այդ:

— Պուճուն ալթընտա տա իմզամ պուլունուն, ըսած էր ձկնավաճառը:

Ասիկա մեծ յաղթանակ մը եւ մխիթարանք մը եղաւ ուսուցչին համար:

— Վերջապէս, գոչեց, բախտը ժպտիլ սկսաւ:

Նոյն իրիկունն իսկ, երբ ուսուցիչը տունը կը գտնուէր՝ հիւր մը ընդունեցաւ: Թաղեցի մըն էր, որ ամէնուն ծանօթ էր Մեռոնսըզ Ճանիկ անունով: 40–45 տարեկան մարդ մըն էր, առանց որոշ դրամի մը: Ճարպիկ ու խելացի մարդ մը, որ իր խելքն ու ճարպիկութիւնը կը գործածէր չիլ ու աղտոտ գործերու մէջ եւ ընդհանրապէս խաղամոլութեամբ կ'անցընէր ժամանակը: Իր մասնագիտութիւնն էր պարապ քսակով միամիտներ գտնել եւ բախտախաղի մէջ զանոնք սոթտել: Թաղային գործերու ալ կը միջամտէր, երբ հոտ առնէր թէ նիւթական շահ մը պիտի ելլէր իրեն: Փորձառութեամբ բաւական օրինական ծանօթութիւններ ամբարած էր եւ ի հարկին կրնար ոստիկանութեան եւ դատարանի ճիրաններէն իր օձիքը ազատել: Թաղին մէջ ամէնուն հետ բարեկամ էր եւ յաճախ պատուաւոր անձեր՝ սրճարաններու մէջ զինքը սեղանակից կ'ընէին իրենց, օղի հրամցնելով: Այսպէս ուրեմն Մեռոնսըզ Ճանիկ շատ ժողովրդական տիպար մըն էր, թէեւ ոչ յանձնարարելի:

Ուսուցիչը առաջին անգամ ըլլալով իր տանը մէջ կը տեսնէր եւ այս անակնկալ այցելութիւնը քիչ մը զարմացուց զինքը:

— Բարի եկաք, Ճանիկ աղա, ըսաւ սիկարէթ մը հրամցնելով:

— Բարի տեսանք, ի՞նչ ջուրի մէջ ես, վարժապետ:

— Փառք Աստուծոյ, ողջ առողջ եմ:

— Գիտե՞ս այս իրիկուն ինչու քեզի եկայ:

— Շիտակը չեմ կրնար կոր գուշակել, պատասխանեց Պր. Թորգոմ վարանումով մը:

— Քու օգուտիդ համար եկայ:

— Շնորհակալ եմ:

— Ես քեզի կը սիրեմ, ըսաւ Մեռոնսըզ Ճանիկ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Մաքրուհի Նիկողոսեան, Պ. Պետրոս Նիկողոսեան եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 23ին, 51 տարեկանին, Քլամար։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Օգոստ. 28) ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քլամարի Էնթերքոմինալ գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի (Օգոստ. 27), Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ԲԵԲՐՈՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

յիշատակին, ըստ ողբացեալին քրոջ՝ Տիկին Կիւլիւմիա Ճինպաշեանի փափաքին։

Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ։

Այս առթիւ, Տիկին Կ. Ճինպաշեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— Եկեղեցւոյ պայծառութեան՝ 200, Հ. Բ. Ը. Մ.ին՝ 200, Մոնմորանսիի Հանգստեան տան 200, Մարդական Միութեան 100, Կարմիր Խաչին 100, Կապոյտ Խաչին 100, «Յառաջ»ին՝ 100 (գումար՝ 1000)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ դպրոցի ֆոնտին համար հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի.—

Յակոբ Տէր-Յակոբեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մազմանեան (Սէն Շամոն) 50 փր., Տէր եւ Տիկ. Ապու Մարաղեան (Փարիզ) 20։

Տիկ. Վարդուհի Սօլմազեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Վահէ Արսէնեան 35, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Ժամագործեան 35, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ժամագործեան 50, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Արսլանեան 25, Տէր եւ Տիկին Պէնեան 50, Տէր եւ Տիկին Արթինեան 20, Պր. Տիգրան Քէքէճեան 25 փր.։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*։

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով։

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանքի դրոշմաթուղթ։

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆ 1972Ի ԱՇՈՒՆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ 15

ԲՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆԱԽԱՃԱՇ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ, Ա. ԿԱՐԳ

2230 ՖՐ.

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ 16

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՓԱՆՍԻՈՆ

2550 ՖՐ.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ 16

Սենեակ, նախաճաշ, Ա. կարգի բնակութիւն Երեւանի մէջ

2050 ՖՐ.

ՏՕՄԸ ՕՐՈՒԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

1700 Ֆ.ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1

1550 Ֆ.ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Դիմեցէք մեր մանրամասն գրքոյկները ստանալու համար

Մանրամասնութիւն և արձանագրութիւն՝

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԻՇԱԿՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտիբի Հանգստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով)։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կնիք)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սարիղամիշի շրջան՝ Ղուրուշա, գիւղացի Հասաւան, կը փնտռուին Պարսամեան Յարութիւն, Պարսամեան Թաթուլ, հօր անունը՝ Յակոբ, մօրը՝ Սանդուխտ, Թաթուլի քոյրը՝ Մարթա Յարութիւնի Պարսամեան։ Կորսուած են Ֆրանսա, Արրահամի կնոջ եւ աղջկան անունները՝ Մարուն եւ Մարիամ։

Իրենցմէ լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝

Mr Ph. Asadoyan
11, Rue Linné — Paris (5e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն եւ Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ստացած են ընկ. Սիմոն Աւտօեանէ (Մարսէյլ) 30 Փր. Գասպար Իփէկեան ակումբին համար եւ 20 Փր. Կապոյտ Խաչի դպրոցին։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խումբը կը վերադառնայ Կիրակի (Օգոստ. 27) կէս գիշերին։ Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները դիմաւորել իրենց մեկնած տեղէն։

×

ՓԱՐԻԶ.— Խումբը կը վերադառնայ Երկուշաբթի օր, եւ Սքուար Մոնթոլոն կը հասնի ժամը 18–19ի առենները։

×

ԼԻՈՆ.— Խումբը կը վերադառնայ Կիրակի եւ կը հասնի (Հայոց եկեղեցին) ժամը 18ի առենները։

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու գիշերօթիկ եւ փոքրիկներու կառտըրի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար։

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան։ Հեռաձայն 985–01–79։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։

Վարժարանը կը գործադրէ ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայեցի դաստիարակութիւն։

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր.

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy
Հեռաձայն 927–01–72

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին։ (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ։

ԿԻՐԱԿԻ
27
ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE
27 AOUT
1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.499

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.499

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

76 ԱՄԵԱԿ ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆԻ ԳՐԱՒՄԱՆ

—o—

Բ.

Մինչ Պանք Օթոմանը գրաւող անձնազոհ ընկերները հերոսաբար կռիւ կը մղէին իրենց վրայ յարձակող զինեալ ուժերուն վրայ, Թուրքեր ու Քիւրտեր Ղալաթիոյ քարափին վրայ աշխատող անմեղ Հայեր կը կոտորէին անխնայ։ Զարդարարները մասնաւորաբար կը յարձակէին հայկական անպաշտպան թաղերուն վրայ։ Ամէնէն շատ կորուստ կը կրէին Խասգիւղի Հայերը։

Դեսպանները Ոսկեղջիւրի մէջ խարըսխած իրենց պահականաւերէն զինուորներ ցամաք կը հանէին՝ ո՛չ թէ ջարդերը արգիլելու, այլ իրենց հպատակները պաշտպանելու համար։

Վեց հազար Հայեր զոհ պիտի երթային Պոլսոյ եռօրեայ ջարդերուն, եւրոպական Պետութեանց դեսպաններու քթին տակ։

Ջարդի լուրը Պանքան գրաւողներու ականջին հասած ըլլալով, Արմէն Գարօ՝ յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան՝ Օսմ. Դրամատան փոխ-ընդհ. տնօրէն ֆրանսացի Օպուանոյի եւ ռուսական դեսպանատան աւագ թարգման Մաքսիմովին յանձնեց հետեւեալ վերջնագիրը, ուղղուած վեց դեսպաններուն.—

«Պանք Օթոմանը մեր ձեռքն է եւ մենք անկէ դուրս չենք գալու, մինչեւ որ մեր հետեւեալ պայմանները չկատարէք.—

1. Դադրեցնել Պոլսոյ մէջ սկսուած կոտորածը անմիջապէս.

2. Դադրեցնել Պանքային վրայ զինուած յարձակումը, հակառակ պարագային, երբ մեր ռազմամթերքը հատնի, ուժանակով զայն օդը կը հանենք.

3. Գրաւոր երաշխիքներ տալ մեզ հայկական բարենորոգումներու գործադրութեան մասին այն բարեփոխութեամբ, զոր Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն առաջարկեր է ձեզ առանձին գրութեամբ։

4. Ազատ արձակել այս դէպքերուն առիթով բռնուած բոլոր հայ յեղափոխականները։

Հակառակ պարագային՝ մենք ստիպուած պիտի լինենք Բանկի շէնքը օդը հանելու մէջի բոլոր եղածներով»։

Գիշերը մինչեւ ուշ ատեն — ժամը 3ուկէս — կատարուած բանակցութիւններէ վերջ, հերոսները Մաքսիմովի եւ Սուլթանի ներկայացուցիչին սուտ խոստումներուն հաւատալով պարպեցին Պանքան։ Եօթը հոգի զոհ էին տուած, սպանեալ եւ ծանր վիրաւոր։ Երկու շարքի վրայ պահակ կեցած զինուորներու մէջտեղէն իրենց զէնքերով անցան մեր հերոսները, որոնք տարուեցան Դրամատան Ա. տնօրէն Սըր Էտկար Վինսանի զբօսանաւը։ Յաջորդ օրը փոխադրուեցան Մէսաժըրի Մարիթիմի ժիրոնտ շոգենաւը, որ Մարսէյլ կը մեկնէր։

Հակառակ Մաքսիմովի հաւաստիքներուն, ֆրանսական շոգենաւին մէջ հայդուկներու զէնքերը առին եւ փոխանակ ազատ ձգելու զանոնք, բոլորն ալ բանտարկեցին Մարսիլիոյ մէջ, իբրեւ «աւազակներ», որոնք փորձեր էին կողոպտել Պոլսոյ Օսմանեան Դրամատունը, անգլո-ֆրանսական դրամատէրներու մինչեւ-րիզը։

Սեպտ. 19ին, Արմէն Գարօ եւ Հրաչ յաջողեցան անցնիլ Ժընեւ, յետոյ Նանսի՝ շարունակելու իրենց ուսումը։ Միւսները զրկուեցան Արժանթին վատ պայմաններու տակ։

Այդ օրերուն Ֆրանսայի Արտաքին նախարարն էր Գաբրիէլ Հանոթօ, Թուրքթրքասէր, որ արգիլած էր ֆրանսական մամուլին գրել Հայկական Հարցի մասին։

×

Ահա՛ թէ ի՛նչպէս Պոլսոյ ֆրանսական դեսպանատան գործակատար Ժ. տը լա Պուլինիէր Պանքային գրաւումը կը հաղորդէր Արտաքին նախարար Հանոթոյի.

Թարապիա, 26 Օգոստոս 1896 (թիւ 236). Հայ յեղափոխականներ այսօր ժամը 1ի ատեններ յարձակեցան Օսմանեան Կայսերական Դրամատան վրայ, սպաննեցին պահակները եւ տէր դարձան Պանքային։ Հրացանաձգութիւն մը սկսաւ ոստիկանութեան, զինուորներուն եւ Հայերուն միջեւ։ Թուրք խուժանը անմիջապէս շղթայազերծ՝ պարզապէս բիրի եւ դանակի հարուածներով կը սպաննէր Հայերը Ղալաթիոյ եւ Բերայի մէջ։ Արդէն իսկ շատ կողոպուտներ կատարուած են։ Պանքային տիրող հայ յեղափոխականները դեսպաններուն հասցուցին Յայտարարութիւն մը, որով լուտանքներ կը տեղան Սուլթանին եւ Եւրոպայի դէմ, որ չկրցաւ զիրենք պաշտպանել, ու կը ներկայացնեն պահանջներ, որոնք եթէ չգործադրուին, կը սպառնան օդը հանել Դրամատունը՝ իրենց հետ միասին օդը հանելով պետական բոլոր թուղթերն ու դըրամները։

Ֆլէշ (պահականաւը) պիտի խարսխէ նաւահանգիստին մէջ։ Նախազգուշական անհրաժեշտ միջոցները ձեռք կ'առնեմ պահպանելու համար Բերայի դեսպանատունը, ու, ի հարկին, բոլոր անոնք որ հոն պիտի ապաստանին։

Կացութիւնը վտանգաւոր է։ Զինուորները ցարդ ո՛չ մէկ դիմադրութիւն ցոյց կուտան (ջարդարարներուն)։

Կը կարծեմ թէ շատ ստիպողական է Պոլիս վերադարձնել երկրորդ պահականաւը, որ ներկայիս Կրետէ կը գտնուի»։ (Դեղին Տետրակ, 1893–1897, Հայկ. գործեր, Փարիզ 1897, էջ 264)։

Ֆրանսական գործակատարը նոյն օրը Արտաքին նախարար Թէվֆիք փաշայի ուղղուած գրութեամբ մը կը պահանջէ կտրուկ միջոցներ ձեռք առնել քրիստոնեաները պաշտպանելու համար խուժանըներուն դէմ։ Կը բողոքէ որ Փէրշէմպէփազարի մէջ Ֆրանսացի երեւելիի մը վաճառատունը կողոպտուած է։ Ու կ'աւելցնէ թէ Օսմ. կայսերական կառավարութիւնը պատասխանատու պիտի բռնէ Ֆըրանսահպատակներու կրելիք վնասներուն համար, իբրեւ հետեւանք տիրող անկարգութեանց, որոնց հանդէպ անտարբեր կը մնան զինուորներն ու ոստիկանները։

Օգոստոս 27ին գործակատարը Թուրքիոյ Փրանս. հիւպատոսներուն ուղղուած հեռագրով մը կը հաղորդէ, որ «ծանր անկարգութիւններ տեղի ունեցան երէկ Պոլսոյ մէջ։ Անոնք դեռ կը շարունակուին եւ մեծ թիւով Հայեր ջարդուած են։ Ձեր աչալրջութեան վրայ կը վստահիմ՝ զգուշանալու համար, որ այս լուրին տարածումը խռովութեանց տեղի չտայ ձեր շրջանին մէջ»։

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան Դեղին Տետրակը իր յաջորդ էջերուն մէջ կուտայ աւելի լայն տեղեկութիւններ Պանքայի գրաւման, ջարդերու եւ յարակից պարագաներու մասին։

Օրաթերթի նեղ սիւնակները թոյլ չեն տար արձանագրելու բոլոր մանրամասնութիւնները։

Անթառամ կը մնայ յիշատակը մեր բոլոր հերոսներուն, որոնք իրենց կեանքը զոհեցին յանուն Հայ ազգի ազատութեան։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

—o—

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Նախագահ Փոմփիտու հաւանաբար Ֆրանսացիներու առաջիններէն եղաւ արձակուրդէն վերադարձող։ Արդարեւ Պրէկանսոնէն Փարիզ եկաւ Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օր նախագահեց Նախարարաց վերամուտի առաջին Խորհուրդին։

Այս նիստը զբաղեցաւ բազմաթիւ հարցերով, որոնց կարգին նաեւ Եւրոպայով։

Արտաքին նախարարը՝ Շուման իր գեկուցումը կատարեց Պրանտի եւ Հիթի հետ տեսակցութիւններէն ետք, բայց որոշում չտրուեցաւ Եւրոպայի վեհաժողովին համար։ Ֆրանսան ալ, ինչպէս իր ընկերները կը նախընտրեն սպասողական դիրք բռնել եւ այլեւս որոշ է որ ամէն ինչ կախում պիտի ունենայ Հռոմի ժողովէն, որ կը գումարուի Սեպտ. 11ին, Եւրոպայի տասը Արտաքին նախարարներու միջեւ։

Նախարարաց Խորհուրդը նաեւ մտահոգ է գիներու բարձրացման պատճառաւ ինչպէս նաեւ անտառներու հրդեհներէն։ Նախագահ Փոմփիտու պաշտօնապէս ու նաեւ անպաշտօն այցելած է Վառի այրած շրջանները։ Կառավարութեան պատասխանատուները խօսած են նաեւ Ոլիմպիականներու մասին, ուր 53 ֆրանսացի մարզիկները պիտի փորձեն փրկել Ֆրանսայի պատիւը։ Այս առնչութեամբ Երիտասարդութեան եւ Մարզանքի նախարար՝ Ժոզէֆ Քոմիթի յայտարարեց թէ Ֆրանսա «պարկեշտ» դիրք մը կը պահէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ առաջին անգամ ըլլալով օգտագործեց վեթոյի իր իրաւունքը, Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, ուր որակարգի նիւթն էր Պանկլա Տէշի անդամակցութիւնը Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ նախագահը՝ Խուան Փերոն չվերադարձաւ իր հայրենիքը Ուրբաթ օր, որ վերջին պայմանաժամն էր զոր Պուէնոս-Այրէսի կառավարութիւնը ճշդած էր։ Փերոն իր օրը անցուցած է Պիարից կնոջը եւ քարտուղարին հետ, մինչ նախագահ Լանուս կը յայտարարէր ձայն - հեռատեսիլ ճառով մը իր ժողովուրդին.— «Երեւի հարկ եղած բոլոր պայմանները չեն լրացած։ Բայց որո՞նք են արդեօք այդ պայմանները»։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կաթողիկէ շաբաթաթերթը՝ Ֆամիլիա Քրիսթիանա կը գրէ թէ Ֆրանսա քաղաքական եւ տնտեսական բազմաթիւ զիջումներ առաջարկած է Իտալիոյ եթէ այս վերջինը ընդունի հեռատեսիլի գունաւոր ֆրանսական Սեքամ դրութիւնը։ Իտալիոյ մէջ երկու հոսանք կայ այս հարցին առնչութեամբ, անոնք որ կողմնակից են ֆրանսական դրութեան եւ անոնք որ կը նախընտրեն գերմանական Փալ դրութիւնը։ Ֆրանսա անմիջապէս ճշդեց թէ որեւէ ճնշում չէ եղած Հռոմի կառավարութեան վրայ, որպէսզի ֆրանսական դրութիւնը ընդունի։

ԲՐԵԺՆԵՒ Ղազախստան գացած է, անձնապէս քննելու համար արմտիքի հունձքին ձախողութեան պատճառները։

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՄԻՆՏՍԵՆԹԻ Պրիւսէլ հասած է Շաբաթ օր ներկայ գտնուելու համար Հոլանտայիոյ առաջին թաղումին՝ Ս. Ստեփանոսի ծննդեան հազարամեակի արարողութեանց։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Խորհ. Միութեան Ոտնագնդակի Դաշնակցութեան որոշումով յետաձգուած են ախոյենական Ա. կարգի մրցումները ցնոր տնօրինութիւն Ողիմպիական խաղերու պատճառով։

×

Օգոստոս 22ին, Մոսկուայի «Տինամօ» մարզադաշտին վրայ, Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի ողիմպիական ընտրանին ստուգիչ հանդիպում մը կատարեց Մինիխ մեկնելէ առաջ, մրցակից ունենալով «Արարատ»ը։

Այս հանդիպումը մեծ գոհունակութիւն պատճառեց հազարաւոր մարզասէրներու եւ մասնագէտներու եւ վերջացաւ առաջին խումբին յաղթանակով, 3–1 արդիւնքով։

Ինչպէս գիտենք, Երեւանցիները դաշտ իջած էին առանց Արկատի Անդրէասեանի եւ Յովհ. Զանազանեանի, որոնք այդ օրը հագած էին ընտրանի խումբին զգեստը։ Ասոնց կը փոխարինէին «Արարատ»ի նորեկ պաշտպանողականներ՝ երիտասարդներ Սանասար Գէորգեան եւ Արկատի Ցարուխեան։ Ասով կարելի է բացատրել, որ այդ օրը «Արարատ»ի պաշտպանները սովորականէն շատ աւելի սխալներ գործեցին։ Այդ պատճառով ալ, չորրորդ վայրկեանին, ընտրանի խումբը կը նշանակէր առաջին կէտը, ի նպաստ իրեն։ Սակայն երկար ժամանակ մինչ հաշիւը կը մնար անփոփոխ, երկուստեք հնարաւորութիւններ ստեղծուեցան կոլեր արձանագրելու։ Միայն կիսախաղէն երեք վայրկեան առաջ է, որ Երեւանցիները կը պարտուէին երկրորդ անգամ։

Դադարէն ետք, Արարատցիները պաշարեցին դիմացի դարպասը, ցոյց տալով գեղեցիկ խաղ, դնդակին տիրապետելու փայլուն վարպետութիւն։ Եւ յոյս կար Արարատի յաջողութեան, սակայն հակայարձակումի ատեն պատժական հարուածի հետեւանքով անգամ մըն ալ պիտի պարտուէր 3–0։

Այնուհետեւ, Հայ խաղացողները պիտի գործադրէին աւելի վտանգաւոր գըրոհներ, որոնց մէկու ընթացքին ընտրանիի պաշտպանողականը պիտի խախտէր խաղի կանոնները եւ պիտի պատժուէին 11 մեթրի հարուածի տուգանքով զոր իրագործեց Լեւոն Իշտոյեան։ Խաղը վերջացաւ 3–1ով։

Մասնագէտներու կողմէ գնահատուեցաւ «Արարատ»ի այժմու խաղակերպը. մասնաւոր ուշադրութեան արժանացան Նիքոլա Ղազարեան եւ երիտասարդ յարձակող Նազար Պետրոսեան իր գերազանց խաղարկութիւնով։

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆ.- ՓՐՈՖ. Ա. ՍԻՄԷՈՆԵԱՆՑ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Օգոստ. 20ին Պոսթընի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Փրոֆ. Արշալոյս Սիմէոնեանց, որ վաստակաւոր դէմք մըն էր ուսումնական ասպարէզին մէջ, առաւելաբար իբրեւ դասախօս ռուսերէնի, ամերիկեան համալսարաններու մէջ։ Անենէ մը ի վեր դարմանումի տակ էր։

Մեր ցաւակցութիւնները իր հօր՝ Արսէն Քհնյ. Սիմէոնեանցի։

ԴՊՐՈՑ՝ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ

Ա.

Հրանտ – Սամուէլի ստորագրութիւնը կրող «Դպրոց՝ ամէն բանէ առաջ» վերնագրով խիստ կարեւոր խմբագրական մը կար «Յառաջ»ի Յունիս 17ի թիւին մէջ։ Մեր բազմավաստակ հրապարակագիրը կուռ վերլուծումով կը շեշտէ Հայեցի դաստիարակութեան հրատապ անհրաժեշտութիւնը գաղթաշխարհի գոյատեւման համար։

Առաջին անգամը չէ որ այս կենսական հարցը հայ խմբագիրներու սրտցաւ մտահոգութեան նիւթ կը դառնայ։ Չկայ որեւէ հայկական թերթ որ խորազգաց ընդվզումով մօտեցած չըլլայ այս էական խնդրին։ Եւ փափաքելի է որ մանաւանդ մեր ամերիկահայ մամուլը անգամ մը եւս արծարծէ այս ամենակարեւոր նիւթը։

Ստիպողական է որ Ամերիկահայութեան բոլոր պատասխանատու եւ գիտակից մարմինները եւ առաջնորդները իրենց անմիջական, հաւաքական եւ ամբողջական ուշադրութիւնը եւ ջանքը կեդրոնացնեն պայքար մղելով Հայեցի դաստիարակութեան պակասին դէմ։

Չափազանցուած չըլլար ըսել թէ այսօր Ամերիկահայութեան համար չկայ աւելի կարեւոր հարց քան Հայեցի դաստիարակութեան տագնապը։ Եւ այս ծանր մտահոգութիւնը կը բաժնեն նաեւ Հայաստանի սահմաններէն ներս՝ Երեւանի գիտակից տարրերը։ Իրենք մտահոգուած են ո՛չ միայն մեր ցաւով, այլեւ ունին նոյն ցաւը իրենց հարեւան խորհրդային երկիրներուն մէջ։

Մեր խօսքը ուղղելով յատկապէս Ամերիկահայոց՝ անգամ մը եւս մեր ձեռքը դնելով մեր խղճին վրայ, եւ առանց սին ինքնագովաբանութեան, մէկդի դնենք մեր գաղութին մակերեսային շպարը եւ իրատես աչքով դիտենք մեր վիճակը։

Եթէ հայ անհատ մը կրնայ լաւ Հայ ըլլալ առանց հայերէն գիտնալու, նոյնը կարելի չէ ըսել հայ գաղութի մը համար։ Եւ արտասահմանեան մեր բոլոր գաղութները ենթակայ են այս անզիջող օրէնքին։

Չկայ արտասահմանեան հայ գաղութ մը որ պահած ըլլայ իր լեզուն եւ կորսնցուցած ըլլայ իր խոր ինքնութիւնը։ Բայց շատ են մեր երբեմնի այն գաղութները որոնք մեր լեզուն կորսնցնելով՝ անխուսափելիօրէն դատապարտուեցան այլասերման։ Ամերիկահայ գաղութը բացառութիւն մը չէ այս անխնայ իրականութեան։

Չենք ուրանար մեր եկեղեցւոյ ազգօգուտ դերը։ Բայց ի՞նչ իրաւունք ունինք եկեղեցաշինութեան համաճարակին մատնուելու, անտեսելով դպրոցը։ «Եկեղեցիէն եւ ազգապահպանման միւս բոլոր ձեռնարկներէն աւելի բարձր է ու կենսական՝ դերը, որ վերապահուած է դպրոցին»։ (Հրանտ–Սամուէլ)։

Քրիստոնէութիւնը չսկսած՝ գոյութիւն ունէր Հայութիւնը։ Եւ այսօր՝ Հայաստանի մէջ եկեղեցի գոյութիւն չունի, բայց եւ այնպէս՝ Հայութիւն կայ այդտեղ։ Պատճառն այն է որ մեր լեզուն է հիմը մեր գոյատեւման, որովհետեւ մեր լեզուն է որ իր մէջ կը խտացնէ մեր ազգային ինքնութեան բոլոր տարրերը։ Մեր լեզուն է մեր ազգին աւիշը։ Վերցուր մեր լեզուն եւ կը չորնայ Հայութիւնը։

Պահ մը ենթադրենք թէ մեր Մեծասքանչին գոյութիւնը դադրի։ Որքա՞ն ժամանակ կը կարծէք թէ մենք կ՚ապրինք իբրեւ ժողովուրդ։ Եթէ մեր լեզուն կորսուի՝ մե՛նք ալ կ՚անցնինք կը կորսուինք պատմութեան մշուշին մէջ, եւ ապագային՝ կը դառնանք օտար մասնագէտ պատմաբաններու լոկ գիտական հետաքրքրութեան առարկայ։

Մեր ազգային գոյութեան ամէն ձեռնարկ ի վերջոյ անիմաստ եւ աննպատակ կը դառնայ եթէ կորսնցնելով մեր լեզուն՝ պիտի կորսնցնենք մեր ինքնութիւնը։ Եւ պէտք է լաւ գիտնանք թէ լեզու եւ Հայեցի դաստիարակութիւն կը սորվուին միայն դպրոցներու գրասեղաններուն վրայ։

Թեհրանի Հայ գաղութը ունի մօտաւորապէս քսան դպրոց շուրջ քսաներկու հազար աշակերտութիւնով։ Ըսել չէ թէ տեղական այլազգի վարժարանները — որ ձրի են — լաւ չեն։ Բայց եւ այնպէս՝ Պարսկահայութիւնը, ինքն իր միջոցներով, կը պահէ այս բազմաթիւ կրթական հաստատութիւնները իբրեւ ազգապահպանման միակ միջոցը։ Իրենց այս օրինակելի ըմբռնումը եւ կրթական գործունէութիւնը ամէն գնահատանքէ վեր է։ Թեհրանի Հայութեան թիւը մօտաւորապէս իննիսուն հազարի կը հասնի, եւ քսան դպրոց ու քսաներկու հազար աշակերտութիւն ունենալով հանդերձ՝ մինչեւ վերջերս ունէր միայն մէկ եկեղեցի (երկրորդը երկու տարի առաջ շինուեցաւ)։ Իսկ մենք, Ամերիկահայերս, մէկ հատիկ գիշերօթիկ դպրոց չունինք, բայց անոր փոխարէն՝ աւելի քան հարիւր եկեղեցի ունինք։

Պէյրութի եւ Պոլսոյ Հայութիւնը՝ նոյնպէս ունին բազմաթիւ դպրոցներ։ Աթէնք, Խարթում, Ատիս Ապեպա, եւ Հալէպ՝ նախապատուութիւն տալով դպրոցի, իրենց միջոցներով կը լրացնեն իրենց դպրոցի պահանջը։ Բախտաւոր եղան Ֆրանսահայերը որ իրենց տրամադրութեան տակ ունեցան ամէնօրեայ գիշերօթիկ երկու վարժարաններ, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը՝ աղջկանց, եւ Մխիթարեանց Մուրատեան վարժարանը մանչերու համար։

Ամերիկածին մեր սերունդներուն բարձրագոյն գիշերօթիկ ճեմարան մը հիմնելու համար՝ ամէն դիւրութիւն, միջոց եւ հնարաւորութիւն ունենալով հանդերձ՝ հինգ տասնեակ տարիներ անտեսեցինք հայկական դպրոցը։ Յիսուն տարիներէ ի վեր՝ ի՞նչ ըրին կուսակցութիւնները, ի՞նչ ըրաւ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը, ի՞նչ ըրաւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, ի՞նչ ըրին էջմիածնական եւ կիլիկեան եկեղեցիները, ի՞նչ ըրին Մխիթարեան զոյգ Միաբանութիւնները, ի՞նչ ըրին մեր բողոքական եւ կաթողիկէ եկեղեցիները։

Միայն վերջին տարիներուն է որ Քալիֆորնիայի մէջ երեք ամէնօրեայ գիշերօթիկ դպրոցներ բացուեցան արտասահմանէն եկած գիտակից եւ ձեռներէց անհատներու ջանքով (այդ երեք դպրոցներու աշակերտութեան ընդհանուր թիւը կը հասնի 460ի)։ Ֆիլատելֆիոյ մէջ դպրոց մը բացին, 115 աշակերտներով, արտասահմանէն եկած Անարատ Յղութեան հայ մայրապետները։ Իսկ Հ. Բ. Ը. Մ.ը երեք դպրոց ունի, ընդամէնը 173 աշակերտով։ ՀՕՄը յաջողութեամբ երկրորդ տարին է որ կը շարունակէ հայագիտական ամառնային դասընթացքներ Պոսթոն համալսարանին մէջ։

Վերոյիշեալ դպրոցներուն հետ՝ ներկայիս գրեթէ ամէն հայաշատ կեդրոն ունի մանկապարտէզ եւ շաբաթօրեայ դասեր։ Ունինք հայագիտութեան ամպիոններ զանազան համալսարաններու մէջ։ Բայց այս բոլոր միջոցները թէեւ նպաստաւոր՝ բայց բաւարար չեն։ Գրեթէ ամէն ինչ ունինք, բայց այստեղ ծնած հայախօս սերունդ չունինք։ Շուրջ երկու հարիւր յիսուն հազար ամերիկածին Հայութեան մէջէն՝ թերեւս քառասուն հոգի կարգին հայերէն չեն կրնար խօսիլ, եւ անոնց մէջէն՝ քսան հոգի շնորհքով նամակ մը չեն կրնար շարադրել։ Եթէ ասիկա ազգային ողբերգութիւն չէ, ի՞նչ է։

Եթէ հարիւր եկեղեցի կրնանք շինել — մէկը միւսէն փարթամ — եթէ կրնանք երեք միլիոն տոլար յատկացնել հայագիտութեան ամպիոններու համար, եթէ կրնանք ամառնային ճամբարներ հաստատել, եթէ կրնանք ծերանոցներ հիմնել, եթէ կրնանք բազմաթիւ կեդրոններ եւ ակումբներ շինել, ուրեմն՝ ինչո՞ւ չենք կրնար հայկական գիշերօթիկ բարձրագոյն ճեմարան մը բանալ։

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

ՍԿԻԶԲ

Մեր տանը մի հին, շատ հին Աստուածաշունչ կայ։ Աստուածաշունչ կայ ամէն Հայի տանը, եւ եթէ ձերը ինչ-ինչ պատճառներով կորել է, փնտռեցէք այն հրդեհուած վանքերի մոխիրներում։ Մեր Աստուածաշունչը երեք հարիւր տարեկան է։ Այնտեղ այնպիսի զարհուրելի պատմութիւններ ու խաչուած Յիսուսներ կան, որոնց կողքին նսեմանում է անգամ ինքը՝ Յիսուս Քրիստոսը։ Այդ պատմութիւնները գրել են իմ տատիկները՝ դողացող մատներով, սարսափից գունաթափ թանաքով ու տարբեր բարբառներով։ Հիմա դժուար է պատկերացնել այդ սեւազգեստ ու խնկաբոյր պառաւներին, բայց նրանք երեւի ինձ լաւ էին ճանաչում, քանի որ ինձ են հասցէագրել իրենց բոլոր գրառումները։ Բացէք ձեր Աստուածաշնչի Ամուսնութիւնք, Ծնունդք, Մահք բաժինները եւ ինքներդ էլ կը կարդաք իմ ապուպապի պատմութիւնը, որ մի քանի հարիւր տարի առաջ թողեց այրուող Անին ու անապատ փախաւ։ Չգիտեմ, այդ անելիս ի՞նչ էր մտածում, կամ յիշում նա, բայց խեղճ մարդը չզգաց էլ, թէ ինչպէս միանգամից փոխուեց մեր ցեղի ճակատագիրը։ Աստուածաշնչում նոյնիսկ նրա մահուան թուականն ու տեղը չկայ։ Յայտնի է միայն, որ հարիւր տարի անց նրա որդին հասաւ Ռոդոստո քաղաքը եւ քանի որ շատ յոգնած ու հիւանդ էր, որոշեց ուրիշի անունով ապրել քաղաքի յետնախորշում։ Բայց Թուրքերը գտան նրան եւ զգալով, որ անհնարին է մահմեդական դարձնել՝ հրապարակայնօրէն գլխատեցին։ Իմ այդ պապը, սակայն, ճարպիկ մարդ էր։ Այդքան կարճ ժամանակում նա հասցրել էր տուն եւ չորս հատ էլ երեխայ ունենալ։ Այդ երեխաներից մէկը իմ հօր պապիկն է։ Ամուսնութիւնք բաժնում նրա անուան դիմաց երեք կնոջ ու տասնվեց երեխայի անուն կայ։ Այս մարդու օրով էր, որ աշխարհում բացուեց այն առաւօտը, որը յետոյ յայտնի դարձաւ իբրեւ Ապրիլի քսանչորս։ Ի հարկէ, խեղճը չէր էլ կարող երեւակայել, թէ դա ինչ է նշանակում։ Դրա համար կողպեց տան դուռը, բանալին քարի տակ դրեց ու տասնվեց երեխաներին շալակն առած, ճանապարհ ընկաւ։ Թէ ինչ պատահեց նրա հետ դրանից յետոյ, ինքներդ էլ լաւ գիտէք։ Ինձ համար պարզ չէ միայն, թէ ինչպէս ողջ մնաց պապիկս, որը տատիկի ասելով, մեր ցեղի ամենավախկոտ մարդն էր։ Մի՞թէ, իսկապէս ճշմարիտ է այն պատմութիւնը, որ նա կարողացել է տասը օր թաքնուած մնալ մեռելների մէջ, իսկ

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵ՛Ն ՍԻՐԵՐ

Ինչպէս որ եռանդով եւ սրտագին սիրեր էր Խաչիկը, այնպէս ալ հիմակ ինքզինքը անտարբեր կը զգար անոր նկատմամբ եւ իր հոգեկան այս երկու հակասական վիճակներուն մէջ անկեղծութիւնը այնքան բացարձակ էր որ չէր հասկնար թէ ինչո՞ւ յանցաւոր պիտի նկատուէր Խաչիկին հանդէպ. իր հոգիին խորերէն անհետացեր էին յուզումի եւ խռովքի այն սարսուռները, որ երբեմնի սիրահարին ներկայութիւնը, անունին արտասանուիլն իսկ առաջ կը բերէին։

Երբ կը պատմէին Խաչիկին կատարած խաղքութիւնները, Եփիմէին արիւնը հանդարտ կը մնար, մինչ դարմանալով կը յիշէր թէ ի՛նչպէս, երբ անոր վրայ աննպաստ բան մը կը լսէր ժամանակաւ, ականջներովը կը կարմրէր ու պատրաստ կը զգար ողի ի բոյն զայն պաշտպանելու, հիմակ ոչ միայն չէր ամչնար անոր ըրածներէն, այլ նաեւ իր այսօրուան անտարբերութեանը արդարացումը կը գտնէր անոր այդ խայտառակ վիճակին մէջ։ Միակ փափաք մը ունէր, զայն չտեսնել, անոր չհանդիպիլ, ներքնապէս գիտէր որ Խաչիկ կը տառապէր իրեն համար. երբեմն կայծակի արագութեամբ կ՚անդրադառնար այդ մտածումին, բայց առանց ժամանակ ձգելու որ սիրտը խանդաղատէր, կը խորհէր ուրիշ բանի վրայ։ Ու եթէ Խաչիկին իրեն համար կրած տառապանքը զինքը անտարբեր կը թողուր, միւս կողմէ անիկա զերծ էր արուեստակեալ աղջկան մը հոգեկան սնապարծութիւններէն. միայն նիւթական եւ առօրեայ հանգիստի առաւելութեանց տենչանքները եւ յոյսերը կը տիրապետէին իրեն եւ որքան կ՚անդրադառնար թէ իր մանկութենէն ի վեր զրկուած էր անոնցմէ, այնքան բուռն կերպով կը ցանկար անոնց, իր առողջ եւ անարուեստ աղջկան բոլոր ախորժակները սրուած էին եւ ի՛նչ արագ ու ճապուկ քայլերով պիտի կոխոտէր Խաչիկին սիրտը ու անցնէր, անմիջապէս որ հնարաւոր ըլլար։ Որովհետեւ կը զգար թէ իրենց ծրագիրներուն յաջողութեան միակ արգելքը Խաչիկը կրնար ըլլալ եւ ահա զայրոյթը կ՚անցնէր իր հոգիին մէջէն չորցնելով որեւէ բարեացակամ զգացումի սկզբնաւորութիւն։

Ու հիմա, որ այլեւս չէր սիրեր զայն, ի՛նչպէս կը չափազանցէր անոր տգեղութիւնները, ձայնին ու շարժումներուն միամտութիւնը, կոպտութիւնը, աւելի եւս ամրապնդուելու համար իր ցրտութեան մէջ։ Բոլոր այն աննշան մանրամասնութիւնները, որոնք իր սիրող սրտին բաբախումները արագացուցեր էին, որոնք խանդաղատանքով եւ տեսակ մը գինովութեամբ պարուրեր էին զինքը, — ձեռքը ձեռքին հպել, շունչը զգալ ծոծրակին վրայ, գաղտագողի մէկ նայուածքը որսալ եւ կայծակի մը տեւողութեամբ հաղորդակցութեան մտնել սիրականին տարփաւէտ էութեան հետ, զգալ խօսքերու քօղարկուած իմաստը, փառաւորուիլ ու երջանկանալ անոնցմով, պճնուիլ շողքորթիչ ակնարկութենէ մը եւ սիրականին մէկ գովասանքը ամենաթանկագին զարդարանքէ վեր արժեցնել, — բոլոր ասոնք, բոլոր ճշմարիտ սիրոյ խուսափուկ, անկայուն, դիւրաբեկ հրապոյրները, պատրանքները, զգայնութիւնները իրենց բեհեզներէն մերկացած, իրենց լոյսէն զրկուած ոչ միայն չէին օգներ Եփիմէի մեռած սէրը արթնցնելու, այլ նաեւ իբր ծիծաղելի խրտուիլակներ կը ներկայանային անոր. ուրեմն, բոլոր այն անըմբռնելի պատճառներով իսկ, որոնցմով Խաչիկը սիրած էր, այսօր այլեւս զայն չէր սիրեր ու իր կնոջական հոգին փոխանակ գիտակցելու իր փոփոխականութեան, իր բնածին եւ ճակատագրական թերութեան, կ՚ապաստանէր իր զայրոյթներուն եւ ապագայի մտահոգութիւններուն մէջ։

Առաւօտ մը կանուխ, երբ Եփիմէ, քունէն նոր արթնցած, տարտամօրէն կը խորհէր այս բաներուն վրայ, մայրը հագուած, եւ մեկնելու պատրաստ, եկաւ քովը։

— Եփիմէ՛, ըսաւ, գործերնիս սըխլէթ է ամա, ես աս առտու ժամ պիտի երթամ, ետքէն ալ տեղ մը պիտի հանդիպիմ... ելլես նէ առաջ ճերմակ զէմինները ձեռք առ։

Եփիմէ հասկցաւ. մայրը վարպետին կնոջ հիւանդտես կ՚երթար, կամ աւելի ճիշդը կ՚երթար հասկնալու թէ «ո՞ւր տեղուանքն է»։

Այդ հրէշային անհամբերութիւնը որ ամբողջովին գրաւած էր երկու կիները՝ որեւէ խղճի խայթ չէր պատճառեր անոնց, պահ մը իսկ չէին անդրադառնար թէ ի՛նչ քստմնելի սպասում էր իրենցը. ընդհակառակն, կարծես մահամերձն էր որ յանցաւոր էր, յուսահատօրէն կը կառչէր կեանքին, պահ մը առաջ չէր մեկներ այս աշխարհէս իր տեղը ուրիշին տալու համար։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(16 – Շար.)

յետոյ շունչն առնել Սեւ ծովի միւս ափին: Ես ձեզ ասում էի, որ պապիս պապի փախուստը Անիից շատ ճակատագրական եղաւ մեր ցեղի համար: Երեւի նկատեցիք, որ այդ օրուանից ի վեր, իմ պապերը միշտ ինչ–որ տեղից ինչ–որ տեղ են փախչում: Բայց որքա՞ն կարող էին նրանք այդպէս շարունակել, երբ աշխարհը այնքան էլ մեծ չէր նրանց սարսափի համեմատ: Ու խեղճ պապիկս խելագարուեց: Նա օրեր շարունակ քայլում էր աշխարհի ամենագեղեցիկ քաղաքների փողոցներով, բայց ի՞նչ օգուտ դրանից, երբ չկար մէկը, որ հասկանար իր լեզուն, եւ ոչ էլ այնպիսի մէկը, որի լեզուն ինքը հասկանար: Գուցէ դա խելագարուելու համար բաւարար պատճառ չէ, բայց ի՞նչ կարող ես անել, երբ մարդը խելքը թռցրել էր: Դրա համար, երբ հայրս ի վերջոյ վերադարձաւ Երեւան, կառուցեց մի տուն, որը չափազանց մեծ էր մեր երեք հոգիանոց ընտանիքի եւ չափազանց ամուր նոյնիսկ ամենաուժեղ երկրաշարժի համար: Մենք զարմանքից թօթվում էինք ուսերս, երբ նա ինքնամոռաց խնամում էր պարտէզի ծաղիկները ու բակում նստած շրխկացնում նարդու զառերը: Մի տունն ի՞նչ էր, որ այդպէս երջանկացրել էր նրան: Բայց հայրս երջանիկ էր եւ այդ զգացումը չլքեց անգամ մահուան անկողնում: Տեսնելու բան էր, թէ ինչպէս նա վերջին խօսքը զսպելով ժպտում էր ինձ.

— Տղաս, խնդրում եմ գնաս ասես պապիդ, պապիդ հօրը, պապիդ պապին, որ առանձնապէս ոչինչ էլ չի պատահել: Աշխարհում ամէն բան կարգին է ու նրանք բոլորն էլ ողջ են:

Ես, ի հարկէ, պարտաւոր էի կատարել հօրս ցանկութիւնը, այնպէս, ինչպէս նա կատարել էր իր հօր, իսկ նրա հայրը իր հօր վերջին ցանկութիւնը: Դա մեր ցեղի ամէն անդամի սրբազան պարտականութիւնն էր: Բայց հայրս ինձ չհասցրեց անգամ ասել, թէ ինչպէս գտնեմ իմ պապերին: Աստուածաշնչում նրանց անունների կողքին այնպիսի քաղաքներ էին նշուած, որ սարսափելի էր անգամ մտածելը: Այդ քաղաքները ձգւում էին հեռաւոր Բուէնոս–Այրէսից մինչեւ Մելբուրն ու Ադիս–Աբեբա: Գուցէ դուք հիմա ասէք, որ անհեթեթութիւն է աշխարհով մէկ կորած մարդկանց որոնելը, մանաւանդ, որ դա մեռնող մի ծերունու կամքով է, բայց ի՞նչ կարող եմ անել ես, երբ այդ ծերունին իմ հայրն է: Իսկ իմ խեղճ նախնիները երեք հարիւր տարի է լուրի են սպասում: Ինձ կը հասկանան նրանք, ովքեր երազում գոնէ մէկ անգամ տեսել են իրենց թափառող պապերի ուրուականները: Այս պատմութիւններն էլ հէնց նրանց համար են գրուած: Որովհետեւ, երբ ես առաջին օրը գնացք նստեցի որոնելու իմ պապերին, նրանք բոլորն էլ յուսադրող ու լուռ, իմ կողքին էին...:

ԳՐԻԳՈՐ ՋԱՆԻԿԵԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ

ԺԱՆՍԷՄ

—o—

Իսի լէ Մուլինօ: Այս անունը կրող արուարձանը այսօր ծանօթ է նաեւ անով որ հոն կը բնակի եւ կը ստեղծագործէ նկարիչ Ժանսէմ:

Ուշ աշնանային օր մը այցելեցի նկարիչին, ժամեր շարունակ նստեցայ տունի բակին մէջ կառուցուած իր արհեստանոցը: Մինչ այդ, Ժանսէմը կը ճանչնայի լուսանկարներով, կը ճանչնայի՝ իբրեւ սուր, ընդգծուած դիմագիծերով, յախուռն բնաւորութեան տէր երիտասարդ մը: Տպաւորութիւնս նկարիչէն բոլորովին այլ եղաւ: Ակնոցներու տակէն մերթ ընդ մերթ, իր խորաթափանց ու բարի աչքերը ինձ կ՚ուղղուէին: Կը խօսէր դանդաղ, մաքուր արեւմտահայերէնով, առանց վայրկեան մը իսկ մոռնալու իր ապրած կեանքի պատմութիւնը: Գուցէ այդ էր պատճառը, որ ձայնը կարծես հեռուէն, շատ հեռուէն կու գար: Հանդարտ, մեղմաբարոյ բնաւորութիւնը ո՛րքան ներդաշնակ էր պատմածին, խօսակցութեան բնոյթին: Երկար ժամանակ պէտք չեղաւ ճանչնալու կեանքի աղմուկէն ձեւով մը քաշուած, միշտ ինքն իր հետ, աւելի ճիշդ իր մանկութեան հետ ապրող մարդ մը, որուն համար թանկագին էր ամէն յուշ, անցեալի ամէն պատկեր:

Իր արուեստի եւ ընդհանրապէս արուեստագէտի մասին, նկարիչը իր զրոյցը աւարտեց հետեւեալ միտքով «Վերջ ի վերջոյ արուեստը գնահատողը՝ ժողովուրդն է»:

Արեւմուտքի մէջ, երբեմն արուեստի մարդոց անունները մէկ անգամէն կը դառնան ծանօթ: Երբեմն ալ, այդ անունները շուտով կը մոռցուին: Ֆրանսայի մէջ, Ժանսէմ՝ մէկ անգամէն ծանօթ չդարձաւ: Ան յամառօրէն ընթացաւ ինքզինք բացայայտելու, իր անհատականութիւնը հաստատելու ճանապարհով: Եւ ժողովուրդը, ի վերջոյ, սիրեց եւ գնահատեց զայն: Հիմա աշխարհի բազմաթիւ երկիրներ կը ճանչնան Ժանսէմը. իր անունին կը հանդիպինք ժամանակակից հանրագիտարաններու մէջ:

Ժանսէմ (Յովհաննէս Սեմէրճեան) ծնած է 1920ին, Սէօլէօզ՝ Պուրսայի շրջան: Հայրը կորսնցնելէ ետք, մօրը հետ կը գաղթէ Յունաստան. անկէ 1931ին, կու գան Ֆրանսա՝ իր բուժումին համար եւ կը հաստատուին Փարիզ: Ծանր տարիները խոր կնիք կը դնեն աշխարհին ծանօթանալու սկսող Յովհաննէսի վրայ: Կը յաճախէ Մոնփարնասի ազատ ակադեմիաներ, իսկ 1939ին, կ՚աւարտէ Փարիզի Տեքորաթիֆ Արուեստի վարժարանը: Ուսումի եւ ապա ստեղծագործելու զուգընթաց՝ կեանքի հոգը միշտ ծանրացած է նկարիչին ուսերուն:

Երկրորդ աշխարհամարտի տարիներուն Ֆրանսա կը գրաւուի: Լարուած ժամանակը, աղքատութիւնը կը ստեղծեն բարդ հոգեվիճակ մը: Այդ շրջանին, արուեստի նոր ուղղութիւններու եռուզեռին մէջ, կը ծաղկի իրապաշտ նկարչութիւնը, ուր կ՚արտացոլայ մարդկային տխրութեան, ճնշումի, միայնութեան զգացումները: Նոր հոսանքը հող կը պատրաստէ նաեւ Ժանսէմին համար: Բնածին տաղանդով օժտուած նկարիչը կարծես ինքզինքը կը գտնէ, կը հաւատայ իր ըսելիքի ուժին եւ անոր համամարդկային բնոյթին:

Ժանսէմի ստեղծագործութեան բովանդակութիւնը կը վերածուի հեռուներէն ծնունդ առնող իրեն հարազատ ողբերգութեան: Ներկայիս ալ արուեստագէտը կը շարունակէ կերտել իր տխուր ու թախծոտ աշխարհը: Նկարիչը, յաճախ իր զաւակներուն կուտայ պզտիկ հերոսներու «դերը»: Զանոնք նկարելով, ան կը խօսէր իր մանկութենէն, կը նկարագրէր Մեծ Փոթորիկի շարունակուող ալեծփումը:

Ժանսէմ կը նկարէ ծերունի կիներ, մեծ մայրիկներ, որոնք մեզի ծանօթ են: Մեզի հարազատ կը թուին անոնց վտիտ մարմինները, տառապանքէն կկոցուած աչքերը: Այդ կիները գլխու սեւ շորեր կը կրեն միշտ: Նման կիներու այսօր ալ կարելի է հանդիպիլ խումբ – խումբ, կիրակնօրեայ պատարագի ատեն:

Ի դէպ, ստեղծագործութեան առաջին տարիներուն Ժանսէմ ներշնչուած է ազգային որոշ թեմաներէ: Այդպիսի գործեր են օրինակ՝ «Հայուհին», «Հայկական հարսանիք», «Մեր քահանայի մահը», եւայլն:

Բաղդատմամբ ժամանակակից շատ մը նկարիչներու, Ժանսէմ առաւելապէս կը ստեղծագործէ բազմադէմք յօրինումներ՝ «Թափօր», «Յուղարկաւորութիւն», «Շուկային մէջ», «Փողոց», եւայլն: Դիտելով անոր նկարները, նայողին ուշադրութիւնը կը գամուի իրենց առօրեայով ապրող մարդոց, անոնց դէմքերուն եւ շարժումներուն մէջ խտացած տխրաշունչ բովանդակութեան վրայ: Իր արտայայտիչ գծանկարով, գոյնի թրթռուն մակերեսներով, անոնց ձուլուած խորհրդաւոր լուսաւորութեամբ նկարիչը կեանքի երգեր կը ստեղծէ՝ հասնելով անմեկնելի խորութեան:

Ժանսէմ հեղինակ է նաեւ հիանալի դիմանկարներու: Ատոնցմէ են, օրինակ, դերասան Անթընի Քուինի, Շարլ Ազնաւուրի դիմանկարները, որոնց մէջ նկարիչը ինքնուրոյն միջոցներով կը բացայայտէ կերպարներու խորունկ ներաշխարհը: Ժանսէմ իր տխուր նիւթերը կը հրամցնէ գեղեցիկի քնքշական լեզուով: Մեր դարու ժխորին մէջ, Ժանսէմի երգը գեղեցիկ կը հնչէ, որովհետեւ ժամանակի երգն է եւ խիստ մարդկային է: Նկարիչի գիծերը մեղեդի ունին, գոյները աչք կը շոյեն, պատկերներէն լոյս կը ճառագայթէ: 1951ը եղած է Ժանսէմի մեծ յաջողութեան սկիզբը: Այդ տարին, ան ստացած է Փոփիւլիսթ Մրցանակը, երկու տարի ետք՝ Անթրալ մրցանակը: 1954ին պետական կենսաթոշակ ստացած եւ 1956ին ընտրուած է Երիտասարդ Նկարիչներու Սալոնի նախագահ: Ժանսէմի իրական յաղթանակն այն է, որ Փարիզի պէս քաղաքի մը, արդիական ուղղութիւններու բովին մէջ, գնահատութեան պատուանդան բարձրացող «նորերու» միջավայրին մէջ, ան կրցաւ հաստատել ամուր թելերով հինին առընչուած իր խորապէս մարդկային արուեստը եւ սիրուեցաւ:

Հրաժեշտ տուի նկարիչին՝ զինքը հրաւիրելով Փարիզի Հայկական Արուեստի ցուցահանդէսին: Ժանսէմ անմիջապէս կանչեց իր հայ կինը: Ժամադրուեցանք: Երկու ժամ յետոյ, երեքով կ՚այցելէինք մեր ցուցահանդէսը: Հայրենիքէն եկած «խապրիկ»ները ոգեւորեցին նկարիչը: «Ես ինքս բոլորովին նոր ու մօտիկ աշխարհի մէջ կը զգամ, պիտի գամ, անպայման պիտի գամ Հայաստան...»:

Կը սպասենք ձեզի, Ժանսէմ:

ՇԱՀԷՆ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

«Հայրենիքի Ձայն»

ՀԱՅԿ. ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ, ՍԽՏՈՐԸ, ԵՒ...

ԱԶՆԱՒՈՒՐ

—o—

Ըստ Ֆրանս–Սուարի «Քոմէտին» Ազնաւուր կը պատրաստուի գիրք մը գրել, ուր պիտի ներկայացնէ այն նպաստը զոր Հայերը բերած են Ֆրանսայի: Հատորին տիտղոսն է՝ «Հայերը Ֆրանսայի պատմութեան մէջ»:

Այս առընչութեամբ Ազնաւուր կը սկսի եկեղեցիներու ռոման ոճէն զոր Հայերը բերած են հասնելու համար... սխտորին, զոր Հայերը ներածած են եղեր, առաջին անգամ:

Ֆրանս – Սուար կ՚ըսէ նաեւ.— Ազնաւուր գիտակից է որ նման գիրք մը շատ «առեւտրական» չէ, անոր համար ծրագրած է նախապէս Հայերուն ծախել լիւքս հրատարակութիւնը:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (140)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԱՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Գիտեմ, որ այնպէս է, պատասխանեց ուսուցիչը, այս համակրական յայտարարութենէն թեթեւ հաճոյք մը զգալով:

— Մարդուն բուն բարեկամը ձախողութեան մէջ յայտնի կ՚ըլլայ:

— Շատ ճիշդ է:

— Յաջողութեան ատեն ամէն մարդ բարեկամ է քեզի:

— Շատ ճշմարիտ կը խօսիս կոր, Ճանիկ աղա:

— Ես կարդացած մարդ չեմ՝ բայց փորձառութիւն ունիմ: Հիմա քեզի անկեղծօրէն խօսի՞մ...

— Խօսեցէ՛ք:

— Բայց պիտի չբարկանաս... խօսք տուր, որ պիտի չբարկանաս:

— Ի՞նչ կայ բարկանալու, խօսեցէ՛ք, տեսնենք:

— Կարելի է պիտի ըսես, որ այս մարդը ինչո՞ւ իմ գործիս կը խառնուի կոր, բայց առաջուընէ ըսի, ես քեզ կը սիրեմ, եւ մարդս երբ սիրած մարդը նեղութեան մէջ տեսնէ, ձեռքը չէ, կ՚ուզէ որ բան մը ընէ... ես հարուստ չեմ, դրամ չունիմ, որ դրամով օգնեմ, բայց ես ալ ուրիշ կերպով կրնամ օգնել եւ քանի որ ձեռքէս կու գայ, ինչո՞ւ չընեմ...

— Այնպէս է, պատասխանեց Պր. Թորգոմ, առանց ըմբռնելու այս խօսքերուն թաքուն իմաստը:

— Հիմա գանք բուն խնդրին, ըսաւ Մեռոնըրդ Ճանիկ, վարժապետ, դուն այդ գործը պիտի չկրնաս յաջողցնել:

— Ո՞ր գործը, հարցուց ուսուցիչը:

— Սա թուղթ մը կը պտըտցնես կոր նէ, հանրագրութի՞ւն է, ի՞նչ է:

— Այո, այսինքն, թաղեցիներուն կողմէ բողոքագիր մը Վարչութեան ուղղուած...

— Գիտեմ, ճանըմ, գիտեմ ինչ ըլլալը ... մինչեւ հիմա քանի՞ ստորագրութիւն ժողվեցիր:

— Դեռ նոր սկսանք...

Տասը օր է կը պտըտիս կոր, վարժապետ, ինծի բան մի ծածկեր, ես ամէն բան գիտեմ, քանի՞ հիմա ժողվեցիր:

— Բաւական եղաւ, կմկմաց Թորգոմ:

— Բան մըն ալ չեղաւ, գոչեց Մեռոնըրդ Ճանիկ, միայն համբիկը ստորագրած է:

— Ճիշդ է, խոստովանեցաւ ուսուցիչը:

— Տեսա՞ր, որ ամէն բանէ տեղեկութիւն ունիմ:

— Աշխատիս ալ նէ, անօգուտ, վճռեց միւսը, ասիկա քու գործդ չէ... դուն դպրոցին մէջ աղուոր դաս կուտաս: Ասկէ դատ, մարդ իրեն ի նպաստ ստորագրութիւն չի կրնար հաւաքել, եւ հաւաքելու ալ չէ, որը վեր կը քաշէ, որը՝ վար...

— Ձեր գիտողութիւնը իրաւացի է:

— Արդէն սկսած են եսեւէդ խօսքեր ըսել:

— Ի՞նչ խօսք, գոչեց ուսուցիչը վրդովուած:

— Ճանըմ, ամէնուն բերանը կրնա՞ս գոցել, կ՚ըսեն...

— Բայց ինծի դէմ ի՞նչ կրնան ըսել... ամէնքն ալ ինծի իրաւունք կուտան կոր, եւ Թաղական Խորհուրդը կը դատապարտեն կոր:

— Այդ խօսքերուն շատ ականջ մի կախեր, անոնք երեսանց անանկ կ՚ըսեն, եսեւէդ ալ տարբեր լեզու կը գործածեն... հիմա գիտցած եղիր, որ թշնամիներ ունիս թաղին մէջ, ամէն մարդ բարեկամ մի կարծեր:

— Գիտեմ, որ քանի մը հակառակորդներ ունիմ:

— Ինչ որ է, խնդիրը այդ չէ, հիմա քեզի բան մը պիտի ըսեմ, ուշադրութիւն ըրէ:

— Խօսեցէք:

— Կ՚ուզե՞ս, որ այդ հանրագրութեան տակ գոնէ 80–100 ստորագրութիւն ըլլայ:

— Ճիշդ այդչափը բաւական է:

— Լաւ, ատիկա ես միայն կրնամ ընել:

— Դո՞ւն, գոչեց Թորգոմ, այդ ծառայութիւնը կ՚ուզես մատուցանել ինծի:

— Ինչո՞ւ չէ, ըսի քեզի, որ քեզ կը սիրեմ... սակէ զատ ընելիքս ծառայութիւն չէ, այլ գործ մը:

— Ի՞նչ գործ, հարցուց ուսուցիչը զարմացած:

— Քեզի 100 ստորագրութիւն պէտք է, այնպէս չէ՞:

— Այո, քիչ մը պակաս, քիչ մը աւելի նշանակութիւն չունի:

— Ես քեզի պիտի բերեմ այդ ստորագրութիւնները:

— Շնորհակալ եմ:

— Շնորհակալութեան բան մը չկայ, գործ մըն է, կ՚ընենք կոր... միայն թէ, բաց խօսիմ, ի՞նչ պիտի տաս ինծի այդ 100 ստորագրութիւններու փոխարէն:

— Այսինքն իբրեւ փոխարինութիւն դրա՞մ կը պահանջէք, կմկմաց ուսուցիչը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

42րդ ցանկ

Պր. Մամբրէ Ալթունեան, Պր. Ռոպէր Առաքելեան, Պր. Մուշեղ Մուրատեան, Պր. Կարապետ Գալայճեան, Պր. Ալեքսան Ալեքսանեան (Վիէն), Պր. Կօշկակարեան (Վալանս), Պր. Անանիա Խաղնէճեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր-Սահակեան (Պոլէն) Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Շահինեան (Լանսէյ), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Քուպօեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Ծնունդ Սէրէթճեան (Մեզիէօ), Տէր եւ Տիկին Ժեռար Մէրկէրեան (Մեզիէօ), Տէր եւ Տիկին Ճարանեան (Տէսին), Տիկին Վարսենիկ Վարդանեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Մելքոն Պետրոսեան (Անթոնի), Տէր եւ Տիկին Պօղոս Ահմէճեան 60ական, Պր. Սարգիս Թորոսեան, Պր. Գալուստ Տօնիկեան, Պր. Ժան Մենծօեան, Տէր եւ Տիկին Հաճի Գուզուպաշեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պալապանեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Պէտիրեան, Տիկին Թորոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Տուլֆեան, Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Սահաթճեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Սահաթճեան, Տէր եւ Տիկին Նազար Շահպազեան, Տէր եւ Տիկին Ժիլպէր Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Արշալոյս Կէտիկեան, Տէր եւ Տիկին Մատուլ Յովհաննէսեան 50ական փր.: Զնչուածները բոլորն ալ Տասէն:

Նախկին գումար 140·074,38

42րդ ցանկի գումար 1·510

Ընդհ. գումար 141·584,38

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 29
ԳԻՆ 2·500 ՖՐ.

Երդ ու դարձ օդանաւով: ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻՆՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ: Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունենեանի, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. Ալեքսանեանի՝
11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԷՍԻՆ՝ Կ. Գարայեանի
ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Պօղոս Դաւիթեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝ այրի Տիկին Թեֆար Դաւիթեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանքի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարապետ Մաթէոսեան կը փնտռէ իր մէկ ընկերը՝ Լեւոն Արմէնեան, որմէ լուր չունի 12 տարիէ ի վեր: Առենին Պորտօ եղած է ապա անցած՝ Փարիզ: Արհեստով դերձակ է: Իրմէ կամ գինքը ճանչցողներէն կը խնդրուի գրել.

M. G. Mathéossian
Chez Mlle Ste Marie
Chemin de la Pause
32 - Auch

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35
ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ
ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտիբիի Հանգստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (Նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(ԿՆԻՔ)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին: (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ:

Imprimerie Spéciale
du Journal «Haratch»
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԽԸՏՐԸՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, զոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏՐԸՐԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

ՓԱՐԻԶ.— Խումբը կը վերադառնայ Երկուշաբթի օր, եւ Սքուաը Մոնթոլոն կը հասնի ժամը 18–19ի առենները:

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Պ. Ժերար Սթեֆանէսքօ կը հաղորդէ որ մեծ հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ, Նոյեմբեր 1ին, Վերտէօն, ի ներկայութեան 5000 հոգիի, ի յիշատակ Ֆրանսայի համար մեռած Հայերուն: Այս առթիւ կը խնդրուի անոնցմէ որոնք ազգական մը կամ բարեկամ մը ունին որ իբրեւ զինուոր (1914–18 կամ 1939–45) թաղուած է զինուորական գերեզմանատուն մը որ հաղորդեն անունն ու թաղուած վայրը:

Միւս կողմէ, 1914–18ի Պատերազմի նախկին ռազմիկները, ինչպէս նաեւ Հնդկաչինի, Ալժերիոյ նախկին ռազմիկները եւ զինագրականներն ու տեղահանուածները թող հաճին անյապաղաբար յարաբերութեան մէջ մտնել Պ. Ժերար Սթեֆանէսքոյի հետ, հեռատեսիլի հայկ. յայտագրերու պատասխանատու

16, Rue José Maria de Heredia
PARIS (7e)

Պ. Սթեֆանէսքօ կը խնդրէ նաեւ որ իրեն հաղորդուի անունը, հասցէն, տարիքը, զինուորական աստիճանը բանակին մէջ, արհեստը, կռուած վայրերը եւ ի հարկին՝ պատուանշանները:

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ «Նուպարեան» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Ուրբաթ 1 Սեպտեմբերին:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՅՐԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի օդակայանէն՝
Մեկնում Կիրակի 15 Հոկտեմբեր 1972
Վերադարձ Երեքշաբթի 31 Հոկտ. 1972
Ծախքերու ընդհանուր մասնակցութիւն 1500 փր.

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝
Պօմոն՝ Հայր Գեղամ Վրդ. Հեռ. 51–73–50
Սէն-Լու՝ Տէր Շահան Քհյ. 47–97–13
Պլ. Օտտօ՝ Տէր-Նշան Քհյ. 50–18–23

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
29
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
29 AOUT
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.500

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.500

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

76 ԱՄԵԱԿ ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆԻ ԳՐԱՒՄԱՆ

—0—

Գ.

Դէպքերը՝ ըստ «ԴԵՂԻՆ ՏԵՏՐԱԿ»ի

Օսմանեան Դրամատան գրաւման օրը, Չորեքշաբթի 14–26 Օգոստոս 1896, Պոլսոյ վեց մեծ Պետութեանց դեսպանները կը գտնուէին Թարապիա, իրենց ամարանոց - դեսպանատուները, Վոսփորի ափին:

Թոսսիթցի Լեւոն Նէվրուզ (Մրկօ) նոյն օրը կէսօրէ վերջ ձիու կառքով Թարապիա երթալով բոլոր դեսպաններուն զատ զատ յանձնեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծանօթ Յուշագիրը՝ Հայկական Բարենորոգումներու մասին:

Ջարդերու լուրը ստանալով, դեսպանները Օգոստոս 15–27ին հաւաքական ծանուցագիր մը կուտան Բարձրագոյն Դրան, պահանջելով դադրեցնել կոտորածները: Հակառակ այս ազդարարութեան, ջարդերը կը շարունակուին յաջորդ օրերը, մեղսակցութեամբ պետական պատասխանատուներու եւ մասնակցութեամբ ոստիկաններու եւ զինուորներու:

Սեպտ. 2ին (Ն. Տ.) Մեծ Պետութեանց ներկայացուցիչները կրկին հաւաքական Բերանացի Ծանուցագիր մը կը ներկայացնեն Բ. Դրան, մատնանշելով եօթը պարագաներ, որոնք բացէ ի բաց կ'ապացուցանեն, որ Հայոց դէմ սարքուած ջարդերը ծրագրուած էին Օսմանեան Դրամատան գրաւումէն օրեր առաջ:

Այսպէս, ըստ Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութեան հրատարակած Դեղին Տետրակին (էջ 271–272).—

1. Հայ յեղափոխականներու կողմէ Օսմ. Դրամատան գրաւման լուրը հազիւ հասած՝ մայրաքաղաքի զանազան կէտերէն միաժամանակ մէջտեղ ելած են ջարդարարներու խումբեր՝ նախ քան ոստիկաններու եւ զինուորներու երեւումը անկարգութեանց շրջանին մէջ: Բարձրագոյն Դուռը գիտէր թէ ոստիկանութիւնը նախապէս լուր առած էր յեղափոխականներու ծրագրին մասին:

2. Ջարդարարներու մեծագոյն մասը միատեսակ հագուստ ու զէնք կը կրէր:

3. Անոնց կ'առաջնորդէին կամ կ'ընկերանային սոֆթաներ, զինուորներ, նոյնիսկ ոստիկանապետներ, որոնք ո՛չ միայն անտարբեր ականատես կ'ըլլային անոնց գործած ոճիրներուն, այլ երբեմն իրենք ալ կը մասնակցէին:

4. Տեսնուած է, որ ընդհանուր ապահովութեան կարգ մը պատասխանատու վարիչներ այդ պաշըպօզուքներուն կը բաժնէին բիրեր ու դանակներ ու նաեւ անոնց կը մատնանշէին այն վայրերը, ուր պէտք պիտի գտնէին:

5. Անոնք ապատօրէն շրջագայած եւ անպատիժ գործադրած են իրենց ոճիրները, զինուորներու եւ անոնց սպաներու աչքին առջեւ, նոյնիսկ Կայսերական Պալատի շրջակաները:

6. Մարդասպաններէն մէկը դեսպանատան մը թարգմանին կողմէ ձերբակալուելով տարուած է Եըլտըզի պալատը, ուր ծառայողները զէնքը ընդունած են իբրեւ իրենց ծանօթը:

7. Եւրոպացիներու մօտ աշխատող երկու Թուրքեր, որոնք Ջարդի երկու օրերու ընթացքին բացակայեր էին, յայտարարած են թէ զիրենք բռնի տարած էին

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐԸ ՍԿՍԱՆ

Շաբաթ օր, աւանդական արարողութեամբ սկսան 20րդ Ողիմպիականները, Պավարիոյ մայրաքաղաքին մէջ ուր համախմբուած են աւելի քան 8000 մարզիկներ, որոնք 122 երկիր կը ներկայացնեն: Ֆրանսա կը մասնակցի 253 մարզիկներով: Մարմնամարզի իգական խումբի մարզիչն է՝ Արթիւր Մաղաքեան: 80 հազար հանդիսատես եւ շուրջ 850 միլիոն հեռատեսիլի դիտողներ կը հետեւին խաղերուն, որոնք 15 օր պիտի տեւեն:

Առաջին ոսկի երկու մետալները ստացան Շուէտ եւ Հունգարիա: Ֆրանսա մեծ յոյսեր չունի, ինչպէս միշտ:

ու զինած բիրերով եւ դանակներով՝ Հայեր սպաննելու համար:

Դեսպանները իրենց Ծանուցագրի վերջաւորութեան կը պահանջէին քննութիւն բանալ եւ ամենախիստ պատիժներու ենթարկել ջարդերու հեղինակներն ու գըլխաւոր գործադրողները...:

Իր կողմէ Ժ. տը լա Պուլինիէր, Ֆրանս. դեսպանատան գործակատարը, Սեպտ. 3ին (Ն. Տ.) Արտաքին Նախարար Հանոթոյի ուղղուած երկար գրութեամբ մը կարեւոր մանրամասնութիւններ կուտայ Պոլսոյ Օսմ. Դրամատան գրաւման եւ հաստատած ջարդերուն մասին:

Հայ յեղափոխականները մէկ օր առաջ նամակով ազդարարեր էին Դեսպաններուն թէ նկատելով, որ Եւրոպա բոլորովին լքած է հայ ազգը, ծայրայեղ յուսահատութեան ենթարկուած՝ իրենք ոչ մէկ միջոցի առջեւ կանգ պիտի առնեն՝ զայն իր անգործութենէն դուրս բերելու համար եւ թէ պէտք է սպասել ծանրակշիռ դէպքերու:

Սըր Էտկար Վէնսանի գրասենեակին մէջ յեղափոխութեան վարիչները յայտարարած են թէ մինչ մէկ խումբ պիտի յարձակէր Պանքային վրայ, ուրիշ երկու խումբեր պիտի ջանային օդը հանել Պապը Ալին (Բարձրագոյն Դուռ) եւ ապըստամբեցնել Սամաթիան: Երրորդ մը «յարգանօք» պիտի տեղաւորուէր Քրէտի Լիմէնի մէջ, ուսկից ռումբ եւ գնդակ պիտի տեղացնէր դիմացի մեծ պահականոցին վրայ: Չորրորդ մը պիտի գրաւէր Վոյվոտա փողոցի ոստիկանատունը: Վերջապէս հինգերորդը պիտի յարձակէր Ղալաթա – Սէրայի մեծ պահականոցին վրայ:

Իրենց նպատակն էր, կ'ըսէ տը լա Պուլինիէր, վախցնել դրամատիրութիւնը, որ կը կարծէին թէ մեծ ազդեցութիւն ունէր կառավարութեան որոշումներուն վրայ, սարսափի մատնել Պոլսոյ Եւրոպացիները՝ ռումբի եւ տինամիթի գործածութեամբ, տպաւորութիւն գործել դեսպանատանց վրայ՝ Բերայի կեդրոնը տեղաւորուելով, ու միաժամանակ Սուլթանին հասկցնել թէ գոյութիւն ունի ցարդ անծանօթ մնացած գաղտնի զօրաւոր կազմակերպութիւն մը:

Ծրագիրը պիտի գործադրուէր Ապտիւլ Համիտի գահակալութեան օրը (19–31 Օգոստոսին), սակայն յեղափոխականները չհամբերեցին մինչեւ այդ օրը:

Ծրագիրը ձախողեցաւ, կ'ըսէ տը լա Պուլինիէր:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ պարագլուխը՝ Հուսաք «ցաւ» կը զգայ որ կարգ մը յառաջդիմականներ կը մասնակցին հակաչեխ պայքարին: Հուսաք այս յայտարարութիւնը ըրած է Բրատիսլաւա արտասանած իր մէկ ճառի ընթացքին եւ պարզ է որ կ'ակնարկէ գլխաւորաբար Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութեանց դիրքորոշումին Չեխոսլովաքիոյ դատավարութեանց առընչութեամբ:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ նոր եղեռնափորձեր տեղի ունեցան շաբաթավերջին, որոնց հետեւանքով 11 հոգի մեռան:

ԱՆԳԼԻԱՅԻ մեծ ծովային մը՝ Սըր Ֆրանսիս Չիչէսթըր մեռաւ առջի օր 71 տարեկանին յետ անողոք հիւանդութեան: Չիչէսթըր, պատուելիի զաւակ, մեծ սիրահար մը եղած է ծովու եւ մինչեւ վերջերս կը շարունակէր իր մենակեաց ուղեւորութիւնները հակառակ իր վատառողջ վիճակին: Անգլիոյ վարչապետը յայտարարեց այս կորուստին առթիւ.— «Բաջ ծովային մըն էր երեւակայութեամբ լի»:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ «Իշխանուհի Իւէն» քարիւղատար նաւը կրակ առաւ կայծակի հետեւանքով, եւ Երկուշաբթի օր կը շարունակէր վառիլ: Երեք ծովային մեռած են, երեք ուրիշներ անհետացած եւ քանի մը հոգի ալ վիրաւորուած էր:

«ՄՈՐՀԱՆԺ» ցուցանիշով թալքը գրաւուեցաւ բոլոր վայրերուն մէջ ուր դեռ կը ծախուէր եւ կը քննուի: Երեւան ելաւ որ մօտ 20 նորածիններ մեռած են Առտէններու շրջանը: Կը կարծուի որ պատրաստութեան ընթացքին է որ թիւրիմացութեամբ թունաւոր նիւթ մը խառնուած է:

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ կատաղի կռիւներ կը շարունակուին Քուանկ Թրիի եւ Քուէ Սոնի շրջանը:

ԱՐՋԿՈՒՐԴԻ վերադարձերը սկսան եւ արկածներն ալ պակաս չեն: Առաջին առթիւ, արդէն, Երկուշաբթի օր 54 մեռեալ կար, աւելի քան 500 վիրաւոր, որոնց 142ը շատ ծանր վիճակի մէջ են:

ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ նախագահը Ասիացիներէն ետք, սկսաւ Եւրոպացիները արտաքսել: Իր արտասանած ճառին մէջ յայտարարեց.— «Ուկանտայի յեղափոխութեան առաջին հանգրուանը կը նշուի արտաքսումովը բոլոր անոնց որոնք բրիտանական, պենկալ եւ փաքիստանեան անցագիր ունին: Երկրորդ հանգրուանին ընթացքին Ուկանտայի բոլոր սեւերը պիտի վերագտնեն խանութները, գործատուները որոնք Եւրոպացիներու եւ Ասիացիներու կը պատկանին, ասոնք ուզեն կամ չուզեն»:

ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ կառուցիի մը վրայ շատ ծանր արկած մը պատահած է երկու քարիւղատար բեռնակառքերու բախումին հետեւանքով: Ասոնք անմիջապէս կրակ առած են եւ 16 ուրիշ կառքեր ալ միասին: 14 մեռեալ կայ եւ երեսուն ծանր վիրաւոր:

ՌՈՒՆՍԸՐԻ պարտէզին մէջ, Շաբաթ օր կը բացուէր, հակառակ ոստիկանութեան արգելքին «Սեռի եւ Թմրեցուցիչի Ողիմպիական խաղերը» զորս կազմակերպած է «Աստղիկի Եկեղեցին»: Այս «խաղերուն» մասնակցողներէն չի պահանջուիր մարզական քաջագործութիւններ այլ պարզապէս հաշիշ ծխել եւ իրենց յետոյքը ցուցադրել...

ԼԻՈՆԻ կեդրոնը ցոյց մը կատարած են խումբ մը կիներ, որոնք աշխարհի ամէնէն հին արհեստը կ'ընեն եւ կը վախնան որ «անգործ» մնան «տուներու» եւ կարգ մը պանդոկներու փակումին հետեւանքով: Ծանօթ է որ Լիոնի դայթակղութիւնը պատճառ եղաւ որ կարգ մը տուներ եւ պանդոկներ փակուին եւ գաղտնի ոստիկաններ ալ ձերբակալուին իբրեւ «մեղսակից»:

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՄԷՋ

Հաղորդագրութիւն

Աստուծոյ օրհնութեամբ, յառաջիկայ Սեպտեմբեր 8ին, Սուրբ Ղազարի Մայրավանքիս մէջ պիտի տօնախմբենք քահանայական աստուածապաշտ օծման եւ գրական ու կրթական գործունէութեան Յիսնամեայ Յոբելեանը Միաբանութեանս Մեծարգոյ ու վաստակաւոր հայրերէն

Հ. ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ
եւ
Հ. ՍՏԵՓԱՆ ՎՐԴ. ՖԵՐԱՀԵԱՆԻ

որոնց հետ բոլոր Մխիթարեան հայրերս ջերմօրէն կը հայցենք ձեր աղօթքն ու մասնակցութիւնը մեր միաբանական սուրբ ուրախութեան, որ անշուշտ, հիներու պայծառ օրինակով պիտի քաջալերէ նոր սերունդներ, եռանդագին նուիրուելու հայ ժողովուրդի հոգեւոր ու մշակութային լուսաւորութեան:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
(Ընդհ. Քարտուղար)

ԵՐԵՒԱՆ ◄═► ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի մէջ բացուած է քաղաքային օդուժի Հայկ. Վարչութեան օդանաւային հաղորդակցութեանց կեդրոնական գործակալութեան նոր շէնքը: Բոլոր պայմանները ստեղծուած են օրական 2000էն աւելի մարդոց սպասարկելու համար:

Վերջերս մեծ զարկ տրուած է օդանաւային փոխադրութիւնը: Օդի ճամբով Հայաստանի մայրաքաղաքը կապուած է Խորհ. Միութեան 30 մեծ քաղաքներու ինչպէս նաեւ Պէյրութի եւ Ամմանի հետ:

×

ՃԱՏՐԱԿ

Երեւանցի վարպետ՝ Ռաֆիկ Վահանեան, ճատրակի Խորհ. Միութեան ախոյենական կէս–եզրափակիչ հանդիպումին 8րդ շրջանին կէտ մը շահած է յաղթելով Բուխմանի: Իններորդ շրջանը յետաձգուած է: Ներկայիս Վահանեան 3ուկէս կէտ ունի:

×

ՇԻՐԱԿ ԿԸ ՓՈԽԱՐԻՆԷ ԱՐԱՐԱՏԸ

Արեւմտեան Գերմանիոյ Միւնիխէր քաղաքի Պրոյսէն 06 ակումբի խումբը Խորհ. Միութիւն կ'այցելէ ֆութպոլի կարգ մը հանդիպումներու համար: Ըստ առաջին պայմաններուն Բագուի Նեֆթչիի հետ մրցելէ ետք, Օգոստոս 31ին, գերմանական խումբը պէտք է հանդիպում ունենար Արարատի հետ: Այս վերջինը սակայն Պուլկարիա մեկնած ըլլալով, որոշուեցաւ որ Լենինականի Շիրակ խումբը փոխարինէ Արարատը: Խաղը տեղի կ'ունենայ Երեւանի Հրազդան մարզադաշտին վրայ:

×

ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՆՄՈՅՇՆԵՐԸ

Հայաստանի Մշակութային նախարարութիւնը ձեռնարկած է գրագէտ Ստեփան Զօրեանի տուն–թանգարանի առաջին նմոյշներու հաւաքման:

Կիրովական գտնուող երկյարկանի այն տունը, ուր ապրած է գրագէտը վերածուած է թանգարանի: Հաւաքուած առաջին նմոյշներու մէջ կան Զօրեանի անձնական իրերը, գիրքերը, գրասեղանը, չորս մը ձեռագրեր:

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԽԱՂԵՐԸ

Գերմանիոյ Միւնիխ քաղաքին մէջ է որ Օգոստոս 27էն Սեպտեմբեր 10, տեղի կ՚ունենան մեծ հետաքրքրութեամբ սպասուած միջազգային ընդհանուր Ողիմպիականի մրցումները։

Մարզական բախումները պիտի կատարուին յախուռն հակամարտութեամբ, հարիւր քանի աւելի երկիրներու մարզիկներուն պատկառելի մասնակցութեամբ։ Գլխաւոր մարզադաշտը պիտի պարունակէ ութսուն հազար հանդիսականներ, իր հարիւր չորս մեթր երկարութեամբ եւ ութսունեւութ մեթր լայնքով, եւ որուն յատկանշական կառուցուածքը կը կազմէ իր ապակեայ ամբողջական տանիքը։ Այս մարզադաշտին մէջ է որ տեղի պիտի ունենան բացման եւ փակման հանդիսաւոր արարողութիւնները, որուն ամէնէն սրտայոյզ երեւոյթը պիտի պարզէ այն պահը երբ Հանրապետութեան Նախագահը բացման յայտարարութիւնը հրապարակելէ վերջ, տասնեւութամեայ ոստիկան մը՝ Կունթեր Զահն, 1500 մեթր վազքի Գերմանիոյ դեռատիներու չարքի ախոյեան, մասնաւորաբար ընտրեալ, պիտի գայ պատուանդան, Ողիմպիականի ջահը սեղմած իր բռունցքներուն մէջ, Ողիմպոսի այդ բոցը որ անցնելէ վերջ վեց երկիրներէ, կը հասնի իր նպատակին։ Այդ վայրկեանին անմիջապէս կը յաջորդէ երդման աւանդական արարողութիւնը։

1894 Յունիս 16ին էր որ, Սորպոնի մեծ Թատերասրահին մէջ, Պառոն տը Քուպերթէն, ներկայութեամբ երկու հազար անձնաւորութեանց, կը հիմնէր Ողիմպիական խաղերու վերահաստատման համաժողովը։ Այդ հաւաքոյթին ընթացքին կ՚իւրացուէր կրօնաւորի մը՝ Հայր Հանրի Տիտոնի սա նշանաբանը․ «Աւելի արագ, աւելի բարձր, աւելի զօրեղ»։ Ողիմպիականի Նոր հիմնադիրը, այդ բանաձեւին կը միացնէր գործնականօրէն, հինգ գոյներով օղակներու դրօշակը, որ առաջին անգամ 1920ին, Պելժիոյ Անվերս քաղաքին մէջ կը ծածանէր, ցոլացնելով խորհրդանիշը՝ Ողիմպիականի գաղափարականին։

Արդարեւ, այդ հինգ օղակները կը պատկերացնեն տիեզերքի հինգ երկրամասերը եւ որոնց միութիւնը այդ օղակներու համախմբումով կը ներկայացնէ բոլոր ցեղերու համերաշխութիւնը անխտիր։ Այսպէս, անոնց ցուցադրած գոյներէն՝ կապոյտը, որ կը ներկայացնէ Եւրոպան, դեղինը՝ անտարակոյս Ասիան, ինչպէս սեւը՝ Ափրիկէն, կանաչը որ կը յայտնաբերէ Ովկիանիան, եւ վերջապէս կարմիրը․․․ Ամերիկա։

Բուն մարզական մրցումները պիտի մղուին գլխաւոր մարզադաշտին մէջ, ուր տեղի պիտի ունենայ նաեւ ոտնագնդակի վերջնական մրցումը, նաեւ ձիահեծան խմբովին մրցմանց զանազան բախումները։

Ուրիշ հինգ չափ աւելի փոքր բայց գեղեցկաշէն մարզադաշտերու մէջ, ինչպէս նաեւ մարզական աւազանի մը մէջ պիտի կատարուին հեծելանիւի, կռփամարտութեան, լողորդութեան եւ այլ կարգի հանդիպումներ։

Այս անգամ ալ, իրենց զինուորական, տնտեսական կամ դիւանագիտական զօրութեամբ աշխարհի տիրապետող երկու հսկաները՝ Միացեալ Նահանգներն ու Խորհ․ Միութիւնը անվիճելիօրէն պիտի տիրապետեն նաեւ նոյն ուժգնութեամբ այդ Ողիմպիականի մարտնչումին։ Մինչ, հաւանական է որ, իրենց թիւով կամ երկրի տարածութեամբ աւելի փոքր ազգութիւններ, արձանագրեն ա՛լ աւելի յաջողութիւններ քան իրենցմէ ամէն տեսակէտներով աւելի մեծ երկիրներու ներկայացուցիչները․ օրինակ, 1968ին Մեքսիկոյի Ողիմպիականին, Հունգարիա, Լեհաստան կը գերազանցէին Ֆրանսան, Իտալիան, Մեծն Բրիտանիան եւ ուրիշներ, չափ աւելի փոքր, չափ քիչ տարբերութեամբ միայն ետ կը մնային այդ երբեք վերջիններէն։ Անհաւանական չէ երբեք որ այս տարի եւս Միւնիխի մէջ, Ամերիկացիք ջախջախիչ կերպով ապացուցանեն իրենց անհաւասարելի կարողութիւնը՝ սրարշաւ վազքերու կալուածին մէջ, այսինքն՝ 100, 200, 400 մեթր փոքր հեռաւորութեանց մէջ, իրենց անպարտելի մէկէ աւելի ախոյեաններով։ Միացեալ Նահանգներու մարզիկները պիտի կարողանան եւս տիրանալ ոսկի զարդանշաններու՝ երկարութիւն, բարձրութիւն, ձողով բարձրութիւն ցատկելու մէջ․ լողորդութեան զանազան տեսակի մրցմանց մէջ, անոնք եւս ասպարէզ պիտի գան յաղթականի հաւանականութիւններով, բայց պէտք է չեշտել որ այս մարզին մէջ մանաւանդ, իրենց դէմ պիտի գտնեն այլազգի վտանգաւոր հակառակորդներ, ըլլայ արանց այլ մանաւանդ կանանց մրցակիցներու մէջ, մասնաւորաբար Աւստրալացիք, ինչպէս եւ Գերմանացիք, եւայլն։

Իսկ գալով Ռուսերուն, առաջնութիւններու շօշափելի շարք մը պիտի խլրացնեն, իրենց առանձնայատուկ մասնագիտական փորձերու մէջ, որոնց ամէնէն կարեւորներէն կը հանդիսանան՝ նիզակի արձակումը, 3000 մեթր խոչընդոտաւոր վազքը, երեք քայլի ոստումը ու մանաւանդ զանազան կշիռքի ծանրութիւններ վերցնելու չափ դժուարին փորձերը։ Ամերիկացիներու եւ Ռուսերու դէմ յանդիման, որպէս սպառնացող ոսոխներ պիտի ցցուին երկու Գերմանիաները, Արեւելեան ու Արեւմտեան, որոնց վարպետ ներկայացուցիչները անկասկած, զգայացունց յաջողութիւններու շարան մը պիտի արձանագրեն, նկատի առնելով միայն այս վերջին տարիներու ընթացքին իրենց ունեցած աչքառու յառաջդիմութիւնները միջազգային հանդիպումներու իրենց զարմացուցիչ յաղթանակներով։

Անակնկալներ կրնան պատճառել նաեւ Նոր Զելանտայի, Քենիայի, Շուէտի եւ կարգ մը այլ երկիրներու մարզիկները 800, 1500, 5000 եւ 10·000 մեթրի չափ կարեւոր վազքերու վերջաւորութեան։

Իսկ գալով Ֆրանսայի, իր մասնակցողներով, տենդագինս պիտի պայքարի ինք եւս, կարենալ գերազանցելու համար չորս տարիներ առաջուան ֆրանսական խումբերը, որոնք Մեքսիկոյի մէջ հազիւ կարողացած էին շահիլ 15 չքանշաններ, որոնց 7ը միայն ոսկեայ։ Իրենց յոյսերը այս անգամ եւս առաւելապէս կը վստահեցնեն հեծելանիւի, սուսերամարտութեան, ձիահեծան զանազան արշաւներու, իր յանդուգն եւ պատնէշներու անվրէպ եւ արագընթաց ոստումներով։ Բայց անոնց առաջին ցանկացումը կը կայանայ բուն մա՛րզական մրցման մէջ ձեռք բերել այլապէս գնահատելի յաղթանակ մը։

Մաղթենք որ Ֆրանսա յաջողի արձանագրել փառաւոր յաջողութիւններ։

Վերջացնելէ առաջ, յայտնենք որ ամբողջ 14 օրեր, Պավարիոյ արուեստներու այդ հմայիչ քաղաքին մէջ որ նոյն ժամանակ անսպառ շտեմարան մըն է․․․ նշանաւոր գարեջուրի, Ողիմպիականի այդ չոգեպինդ մրցումներու տեւողութեան, հարիւրաւոր միլիոն ներկաներ եւ հեռատեսիլի հանդիսատեսներ սքանչացումով պիտի դիտեն իրենց բոլոր երեւոյթներուն մէջ, մարդկային մարմնոյն ճկունութեան, ճարպիկութեան, ուժի, ճարտար, յանդուգն եւ խիզախ ցուցադրութիւնը, խաղաղութեան այդ մթնոլորտի մէջ, սակայն անգութ ու անխնայ մարտնչումներու եռուզեռին մէջ։

Համաշխարհային կամ Ողիմպիական մրցանիշներ բեկանուին կամ ոչ, ամէն բանէ առաջ մենք պիտի հիանանք տարուած պայքարին վրայ, յանուն մարդականութեան անպարտ գոյութեան։ Չէ՞ որ նոյն Փիէր Քուպէրթէն է որ յայտարարած է հանդիսաւորապէս — Կարեւորը յաղթանակը չէ կեանքի մէջ, այլ պայքարը․ կենսականը յաղթանակելը չէ, այլ լաւագոյնս մաքառիլն է։

Երկու սեռէ հազարաւոր մարզիկները այդ ապացոյցն է որ պիտի ձգտին տալ Միւնիխի մարզադաշտերուն վրայ։

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Խ․ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓՈՔՐԱԳՈՅՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

—0—

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՈՒՇԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

—0—

Ընդարձակ՝ Փիէմոնթէի (*) չափ, երկու միլիոն բնակչութեամբ (**), քաղաքակիրթ բարեկեցութեան մը եւ ապրելու ուրախութեան նշանները ցոյց կուտայ։ Զարամիտ ակնարկներ Ռուսերու դէմ եւ հակառակութիւն մը Թուրքերու դէմ որ «մեր Արարատը», Նոյի լեռը բռնագրաւած են։

×

ԵՐԵՒԱՆ, ՕԳՈՍՏՈՍ

Կառուցուած բոլորաձեւ եւ լայնանիստ բլրան մը կատարին վրայ Երեւանի օդակայանը Միջին Արեւելեան կլիմայական յատկութիւններն ունի։ Զօրաւոր հով մը, որ մարմինները չափ հաճելի ջերմութեամբ մը կը պատէ, կը շարժէ արմաւենիներ՝ միակ կանանչութիւնը այրած եւ քարքարոտ այդ հողին։ Փոքրիկ օդակայանը կը նմանի կարաւանատունի մը ուր կը դեղուն անդամները ցեղի մը, զուցէ միակ օրինակը երկրագունդիս վրայ, որ անարատ պահած է իր դիմագիծը հեռաւոր ծագումէն ի վեր, տարօրինակ խառնուրդ մը Թրակացիներու, Փռիւգիացիներու եւ Ասորա-Բաբելացիներու։

Աւանդութիւնը կը թելադրէ որ Նոյի տապանը թառած ըլլայ, ասկէ մի քանի տասնեակ հազարամեթր անդին, Արարատի կատարին․ յայտնի է որ այն զգացումը կ՚ունենաս որ հնցած «Իլիուշին 18»ը յետ չորս ժամ թռչելու Մոսկուայէն մեկնելով, մեզ վերադարձուցած ըլլայ հին ժամանակներու, հոն՝ ուր երկիրս ծնաւ։

Վարորդը, օրինակ, որ մեզ քաղաք կ՚առաջնորդէ, կրնայ չափ լաւ Հայկի սերունդէն ըլլալ, Նոյի թոռան թոռը, որ ըստ ուրիշ աւանդութեան մը հիմնած է Հայաստան աւանը Արարատեան բարձրաւանդակին վրայ որ Արմենիային անուանակոչումն է։

Հին եւ խարխլած «Վոլկայի» մասին խ

(*) Հիւսիս․ Իտալիոյ մէկ նահանգը։

(**) 2·635·000 ըստ վերջին տուեալներու։

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

Ու առաւօտէն մինչեւ իրիկուն երկու կինները կը սպասէին գոյժին որ աւետիս մը պիտի ըլլար իրենց համար ու իրենց անհամբերութիւնը խաբելու նպատակաւ, անդադար կը խօսէին հիւանդին վրայ, երբեմն կեղծ կարեկցութեամբ, երբեմն նոյնիսկ գայրոյթով։

— Աստուած իր ըրածը գիտէ ամա, տանկ ապրիլը ապրի՞լ է․․․ մեռնի նէ լոյս կ՚ըլլայ, իրեն ալ մեղք է, քովիններուն ալ։

— Նեմզուր հանըմը գացեր տեսեր է, կ՚ըսէր Նաֆիմէ մօրը պատասխանելով, մէկ քովէն միւսը չի կրնար դառնալ եղեր։

Թէզկեահին առաջ դէմ դէմի նստած, անոնց վրձինները մէկ կողմէն արագօրէն կը ներկէին, երեւան բերելով գունագեղ եւ ֆանթաստիկ ծաղիկներ գծուած եազմաներուն վրայ։

— Մէյ մը երթամ, աչքովս տեսնեմ, ըսեր էր Երանիկ հանըմ նախորդ օրը եւ ահա ինչո՞ւ Նաֆիմէ գիտեր թէ մայրը ուր պիտի հանդիպէր։

Ժամէն ելլալուն — ուր թերեւս աղօթած էր իր ծրագիրներուն յաջողութեան համար — Երանիկ հանըմ ուղղուեցաւ վարպետին տունը։ Նոր խալֆան դուռը բացաւ եւ հարցուց թէ ի՛նչ կ՚ուզէ, բայց անիկա առանց պատասխանելու սանդուխներէն բարձրացաւ եւ չիտակ մտաւ հիւանդին սենեակը։

Բազմոցին անկիւնը, իրարու վրայ դետեղուած անկողիններու վրայ բարձրացած հիւանդը, կմախքի պէս վտիտ, պառկեր էր, անոր սեւ, սուր եւ տենդոտ աչքերը ուղղուեցան դէպի դուռը երբ անիկա ճռնչեց․ հիւանդը ճանչցաւ իրենց վաղեմի բանուորուհին, ուզեց ժպտիլ, բայց ահա ցնցուեցաւ երկարատեւ ու տաժանելի հազի տագնապով մը։ Երանիկ հանըմ ինքն իրեն աթոռ մը առաւ, նստեցաւ, գլուխը բարեւ մը տալով հիւանդին մօրը որ բազմոցին միւս անկիւնը կծկտած էր․ անիկա ուրիշ զաւկի մը մահով արդէն սգաւոր, սեւ պօյամայի տակէն երեւան կը բերէր մասունքի պէս ճերմկած, նիհար ու գրեթէ թափանցիկ դէմքը, երկու ձեռքերը ծոցը, վիզը ծուռ, արցունքոտ աչքերով կը հետեւէր աղջկանը չարչարանքին։ Սրահին մէջ, ամէն կարգի դեղերու, ապականած օդի, հիւանդի հոտերու անհանդուրժելի նողկալի խառնուրդ մը ոչ թէ կը ծփար, այլ կարծես թէ կը թանձրանար։ Երանիկ հանըմ այս սոսկալի սենեակին մէջ բոլոր հոգւովը սարսափած, շուարած մնաց պահ մը։ Երբ հազի տագնապը անցաւ, գլուխը դարձուց դէպի հիւանդը եւ հարցուց մեղմ ձայնով մը․

— Զարուկ հանըմս, ինտո՞ր ես․․․

— Ախ․․․ ախ․․․ Երանիկ հանըմ, հառաչեց դժբախտ կինը ու երկու այտոսկրներուն սուր մասերը կարծես ներքին կրակէ մը կարմրեցան․ անոր գլուխը զոր կարելի էր այլեւս գանկը կոչել, գրեթէ կորսնցուցած էր մազերը, այնքա՛ն երկար օրեր եւ այնքա՛ն տաժանելիօրէն շփուեր էին բարձերուն։

— Ա՛խ․․․ ա՛խ․․․ կրկնեց սրտագին հառաչանքով, աս ինչ ցաւ էր որ դարմանը չգտանք, անցնող թռչունէն ճար սպասեցի, անցնող ամպերէն դարման յուսացի՛․․․ ա՛խ․․․ ա՛խ․․․ ինծի կը սիրէք նէ, աղօթք ըրէք որ ալ չքաշեմ․․․ ալ օր մը առաջ տեղս տեղաւորուի՛մ․․․

Բազմոցին միւս անկիւնը աւելի արժգոյն, աւելի կծկտած, պառաւին դէմքը կարծես պիտի հալէր ու անհետանար սեւերուն մէջ, այնքան անիկա ողողուած էր արցունքներով, թէեւ ոչ իսկ պզտիկ հեծեծանք մը կը թռէր անոր խորը ինկած շրթներէն, որովհետեւ խեղճ կինը շատոնց է որ վարժուեր էր անշշուկ արտասուելու, աղջկանը ուշադրութիւնը չգրաւելու համար։

Երանիկ հանըմ խռովեցաւ այս հոգեկան եւ ֆիզիքական սոսկալի տառապանքներուն ի տես․ շփոթ կերպով մը զգաց թէ չքաւորութեան բնաւոր լուծէն դուրս կան նաեւ ուրիշ ցաւեր, անդարմանելի վիշտեր․․․ ու կարծես անոր մտածումներուն պատասխանելու համար հիւանդը կ՚ըսէր մահամերձի ծանր, պղտոր եւ խռովիչ ձայնով․

— Ծիտէս տոպրակ կախէի, դուռնէ դուռ մուրայի, աս տէրտին տիւշկին չըլլայի՛, ախ․․․ ախ․․․

Կրկին անգամ հազի տագնապը խափանեց ձայնը ու անիկա այնքան ուժգնօրէն կը ցնցուէր որ կմախացած անդամները կը ցաւէին եւ շնչասպառ եղած, ձայնը հազէն խզուած, ճիչեր կ՚արձակէր «ա՛յ․․․ ա՛յ․․․», մինչ մայրը կը նայէր գլուխը ձգած, կարծելով թէ աղջկան վերջին զալարումն էր, ու անկարող որեւէ օգնութիւն ընելու անոր, շատոնց ի վեր սպառած ըլլալով բոլոր ամոքիչ միջոցները։

— Աստուած առողջութիւն տայ, Զարուկ հանըմս, կ՚աղեկնաս, մէկ օրուան մէջ քաշածներդ կը մոռնաս․․․ Մնաք բարով, Աստուած քեզի ալ ուժ ու զօրութիւն տայ, տո՛ւտու․․․

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(17 Տար․)

խօսակցութիւնս վարորդին հետ, դժուարութեամբ առաջ կ'երթայ, սկզբնական թերիմացութեան մը հետեւանքով, որ ճամբորդութեանս մնացած մասին համար օգտակար կրնայ ըլլալ: Հարցումս՝ ռուսերէն լեզուով կատարած ըլլալով իրեն, զիս Մոսկուացի կարծեց (Հայերուն միայն 33 տոկոսը սահուն կերպով ռուսերէն կը խօսի, եւ ժողովուրդին մեծագոյն մասը ի վիճակի չէ բուն Ռուսը օտար ռուսախօսէն զանազանելու) եւ մի քանի վայրկեան արհամարհոտ դիրք բռնեց: Ապա լսելով որ կնոջս հետ իտալերէն կը խօսիմ, հարցուց որ երկրէն ըլլալս եւ թիւրիմացութիւնը փարատեցաւ:

Խօսակցութիւնը անմիջապէս կենդանացաւ: Վարորդը ցոյց տալով դէպի կեդրոն տանող ճամբուն տեսարանը, մատնանշեց ներկայ Հայաստանը ըմբռնելու բանալիները — Արարատ լեռը, («մեր Արարատը որ այժմ Թուրքիոյ կողմն է») խորհրդանիշը հայ ազգային զգացումներուն, յատկապէս որպէս հակաթուրք նըշանակութիւն, եւ քաղաքի մուտքին գինիի եւ կոնեաքի գործատուները, երկրին ամենածաղկուն ճարտարարուեստը, մը — կան բարեկեցութեան եւ երջանկաւորութեան Խորհ. Միութեան այս ամենափոքր Հանրապետութեան:

Արարատի կորուստը — բոլշեւիկ կառավարութեան կողմէ Թուրքիոյ տրուած առաջին աշխարհամարտի վերջաւորութեան, վերջին բաղկացուցիչն է հայ ժողովուրդի ատելութեան Թուրքերու դէմ, որ միշտ ջարդի քաղաքականութիւն մը մշակած է, ցեղասպանութեան սահման, Հայոց հանդէպ: Թուրքերն էին որ հողի հաւասարեցուցին Հայոց ոսկեդարի մայրաքաղաք Անին, կառուցուած տասներորդ դարու վերջաւորութեան Աշոտ Գ.ի օրով, որուն հոյակերտ աւերակները այսօր կը գտնուին Թուրքիոյ մէջ, սահմանագլուխէն մի քանի քայլ անդին... Դարձեալ Թուրքերն էին որ շուրջ մէկ միլիոն Հայեր կոտորեցին Փոքր Ասիոյ մէջ առաջին աշխարհամարտի ընթացքին:

Այս բոլոր վէրքերէն միակ անձոյլ մնացածը Արարատինն է. փաստ՝ որ Նոյի աստուածաշնչական լեռը պատկերուած է Հայաստանի զինանշանին վրայ: Գինիներ, ճաշարաններ, խանութներ եւ մինչեւ իսկ Երեւանի ոտնագունդի խումբը, առաջին դասակարգի փայլուն դերակատարներէն մին, կը կոչուին Արարատի անունով: Լեռան առաջին անուշ կողերը, Երեւանի կեդրոն, Լենինի Հրապարակէն երեսուն հազարամեթր անդին են. եւ այդ շօշափելի ներկայութիւնը պատճառ կը դառնայ որ վէրքը միշտ բաց մնայ:

Կեդրոնական իշխանութիւնը որոշ բարեհաճութեամբ մը թոյլ կուտայ այս հակաթուրք զեղումները, հաւանաբար նկատելով զայն նախախնամական ամբարտակ մը ուր կը բախի հայ ազգայնական հպարտութիւնը որ կրնար ուրիշ ուղղութիւններ առնել... Բայց եթէ Հայերը չեն ներեր Թուրքերուն՝ լերան տիրացած ըլլալնուն համար (որուն կողերը պէտք է ըսել, անմենաքարերն են նահանգին) աւելի եւս չեն ներեր Ռուսերուն Արարատը յանձնած ըլլալնուն համար Թուրքերուն:

Երեկոյեան, ճաշարանին մէջ (որ բնականաբար «Արարատ» կը կոչուի) կը սկըսիմ յայտնաբերել Հայաստանի միւս երեսը, վայելող եւ բարեկեցիկ: Կահաւորումը, դեղջկական ոճով, ցոյց կուտայ ճաշակ մը որ Ռուսաստանի մէջ անծանօթ է, սպասարկութիւնը արագ է եւ արդիւնաւոր, կերակուրը ճոխ սքանչելի համեմներով. «Մենք — կ'ըսեն Հայերը — չորս հարիւր ազգային կերակուր ունինք. Ռուսերուն չենք նմանիր որ ապուրէն զատ բան չեն գիտեր — պորշ եւ սալիանքա, սալիանքա եւ պորշ»: Գինին — սեղանի սպիտակ գինի մը որ կը յիշեցնէ Լիկուրիայի որոշ տեսակները, աւելի ընտիր մասնագէտի մը կը կարօտէր համն ու տեսակը դասաւորելու:

Հայկական երաժշտութեան թրթռացումներով կը սկսիմ եռասող շքեղ կոնեաքը ճաշակել: Տեղացիներու զուարթ խումբ մը, քովընտի սեղանէն մեզի կը ղրկէ հատ մը անկէ թարմ դեղձերու ընկերակցութեամբ, (հնարք մըն է չգինովնալու համար. խմել՝ պանիր եւ պտուղ ճաշակելով): Ապա երբ կը բարձրացնեմ առաջին գաւաթս, դրացի սեղանէն ամէնէն հեղինակաւոր թուողը, ոտքի կ'ելլէ եւ առաջին կենացը կ'առաջարկէ: «Այն օտարներուն որ մեր երկիրը կ'այցելեն, Ֆրանսացիներուն, Իտալացիներուն, Անգլիացիներուն եւ Հայերուն»:

Բնականաբար չի յիշատակեր Թուրքերը, բայց ոչ իսկ Ռուսերը որոնց սակայն — ինչպէս ինծի պիտի բացատրուէր վերջը — կենացը կը խմեն միմիայն «պաշտօնական առիթներուն»:

Տասներորդ կենացին — ըստ աւանդութեան բաժակները մէկ ումպով պէտք էր պարպել — ի վերջոյ, փառք Աստուծոյ, կ'առաջարկեն շրջան մը կատարել քաղաքին մէջ:

Մեզի ընկերացողները կառք մը կը վարձեն եւ կը մեկնինք հայկական երգեր երգելով (միակ ռուսերէն երգը, կրկնիմաստ խաղերով օծուն էր որ թէեւ ամէն անգամ չէի հասկնար, սակայն դժուար չէր ակնարկը գուշակել): Բազմաթիւ խանութներ դեռ բաց են եւ կը նկատեմ թէ որքան առատութիւն կայ հոն եւ ոմանք նոյն իսկ աւելի ճաշակաւոր են քան Մոսկուայի խանութները: Մեզ ընկերացողները բաւական գումար կը ծախսեն մեզ «յիշատակներով» ճոխացնելու համար:

Բարեկեցութեան այս տպաւորութիւնս, աւելի կը հաստատուի յաջորդ օրը երբ Հայաստանը կը կտրեմ կառքով հարաւէն հիւսիս դէպի Սեւան որ Խորհ. Միութեան լեռնային մեծագոյն լիճն է: Հակասութիւններ չեն պակսիր այս ճամբորդութեան ընթացքին: Կը հանդիպինք ըսպիտակ ներկուած կաւաշէն տուներու որ կարծես դարերով անձեռնմխելի մնացած են, բայց կտուրին վրայ կը կրեն հեռատեսիլի ձողը. եւ դաշտերու մէջ թափառական մեղուաբոյծերու որ լաւագոյն վայրերու ի խնդիր կը տեղափոխուին արդիական, հանգստաւէտ բնակարան (ռուլօթ): Նոյնինքն Սեւանը իր 1416 քառակուսի հազարամեթր տարածութեան վրայ կը պարփակէ Հայաստանի հին փառքերու եւ նոր բարեկեցութեան նկարներ: Իններորդ դարու վանքը, հին կղզին վըրայ, քանի մը քայլ միայն հեռու է ըսքանչելի ծովափէն, հիւրընկալ ճաշարաններով, որոնց մասնագիտութիւնն է «Իշխան»ը, վարդագոյն կակուղ միսով ձուկ մը:

Այս կենդանի նկարները, որ համաձայն են պաշտօնական տուեալներու, կը հաստատեն թէ որքան ճիշդ է «Խորհրդ. Զուիցերիա» կոչել այս փոքրիկ Հանրապետութիւնը: Նաեւ շնորհիւ շատ սակաւաթիւ ռուս գաղթականներու, այնքան հեռու եւ կղզիացած կը թուի Խորհ. Միութեան մնացեալ բաժինէն որ այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ Հայերը 50 տարի վերջ յաջողած են իրականացնել Ազատ Պետութիւն ըլլալու իրենց երազը որ իրականին մէջ տեւեց 1918–1920 միայն:

ՓԱՈԼՕ ԿԱՐԻՄՊԵՐԹԻ

(Լա Սթամփա, Օգոստ. 5)

ԴՊՐՈՑ՝ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Առաջին աշխարհամարտէն առաջ՝ Պետութիւն չունէինք, նիւթական միջոցները կը պակսէին եւ ամէն տեսակ հալածանքի ենթարկուած էինք: Բայց եւ այնպէս՝ ունէինք դպրոցներ: Ամենայետին հայ գիւղին եկեղեցւոյ գմբէթին շուքին տակ դպրոց մը կար:

Եւ այդ համեստ դասարաններուն հետ՝ ունէինք նաեւ կրթական կարեւոր կեդրոններ: Ի՞նչ պիտի ըլլար մեր վերածնունդը, մեր մշակոյթը եւ գրականութիւնը, մեր քաղաքական շարժումը... Ի՞նչ պիտի ըլլար Հայութեան վիճակը՝ եթէ ունեցած չըլլայինք Կեդրոնականը, Սանասարեանը, Ներսէսեանը, Լազարեանը, Մուրատ – Ռափայէլեանը, Խայեանը եւ մեր բոլոր միւս մեծ վարժարանները:

Շատ բան կը պարտինք մեր դպրոցներուն: Այդ վարժարաններուն ընթացաւարտները անգնահատելի ազգային հարստութիւն մըն էին: Եւ յիսուն տարի ծախսեցինք այդ մարդկային դրամագլուխը: Տեղը ի՞նչ դրինք Ամերիկայի մէջ: Գրեթէ ոչինչ: Եւ հիմա Ամերիկահայութեան համար այլեւս հասած է մետասաներորդ ժամը հիմնելու գիշերօթիկ բարձրագոյն ճեմարան մը:

Ներկայիս՝ բազմաթիւ օտար կաթողիկէ թեմական կրթական հաստատութիւններ կը փակուին: Հաւանաբար հնարաւոր ըլլայ այսպիսի շէնք մը, դպրոցի իր բոլոր յարմարութիւններով միասին, ձեռք ձգել շատ մատչելի պայմաններով:

Եթէ Պոսթոնի արուարձաններուն մէջ ըլլայ այդ շէնքը, ամէն հնարաւորութիւն կուտայ օտար այցելու ուսուցիչներ վարձելու: Իսկ հայ անձնակազմին համար եթէ տեղական ուժերը անբաւարար են՝ արտասահմանէն կարելի է փորձառու ուսուցիչներ բերել, եւ կամ յանձնել տեսչութիւնը Մխիթարեաններուն:

Բարձրորակ մակարդակի վրայ պահելով այսպիսի գիշերօթիկ ճեմարան մը՝ մեր նոր սերունդին ընտրանիին կրնանք ջամբել առողջ հայեցի դաստիարակութիւն: Եւ կրնանք վստահ ըլլալ թէ, բացի Միացեալ Նահանգներէն, աշակերտներ կուգան աշխարհի զանազան երկիրներէն — Թուրքիայէն, Արեւմտեան Եւրոպայէն, Հարաւային Ամերիկայէն, Քանատայէն, Ափրիկեան երկիրներէն, Միջին Արեւելքէն եւ Մեքսիքոյէն — որովհետեւ շատ են այն հայ ծնողքները սփիւռքի մէջ որոնք կ'ուզեն իրենց զաւակը Ամերիկա ղրկել ուսման համար, նոյն ատեն՝ փափաքելով որ իրենց զաւակը տոհմիկ կրթութիւն ստանայ լուրջ հսկողութեան եւ կարգապահութեան տակ: Այսպիսի գիշերօթիկ բարձրագոյն ճեմարան մը ազդօգուտ դեր մը կրնայ խաղալ ոչ միայն Ամերիկահայոց համար՝ այլեւ կրնայ նպաստել ուրիշ գաղութներու ազգային կեանքին:

Կրնա՛նք յաջողցնել այսպիսի ծրագիր մը: Գրեթէ բոլոր տուեալները ունինք: Այլեւս գիտակցութիւնն ալ չի պակսիր: Միայն համոզումը կը պակսի: Աւելի ճիշդ՝ ըսենք թէ հաւատքը կը պակսի, եւ դժբախտաբար առանց հաւատքի որեւէ բան կարելի չէ յաջողցնել:

Պիտի կարենա՞նք ստեղծել այդ հաւատքը դեռ քանի բոլորովին ուշ չէ: Չմոռնանք չինական այս առածը: Եթէ ծրագիրդ մէկ տարուան համար է՝ բրինձ ցանէ՛, եթէ ծրագիրդ տասը տարուան համար է՝ ծառ տնկէ՛. իսկ եթէ ծրագիրդ հարիւր տարուան համար է՝ սերունդ դաստիարակէ՛:

ԵՆՈՎՔ ԼԱՃԻՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (141)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Բնականաբար, պատասխանեց Մեռոնըզ Ճանիկ, ես բանս, գործս պիտի ձգեմ օրերով այս հանրագրութեան ետեւէն պիտի իյնամ... ասիկա կէս ժամէն ընելիք բան մը չէ... սրճարանէ սըրճարան, տունէ տուն պտըտելու մարդ տեսնելու, բերան յորդնեցնելու, համոզելու, մէկուն անուշ, մէկուն կծու խօսքեր ըսելու է... վերջապէս ծանր գործ մըն է...

— Իրաւունք ունիս, բայց դժբախտաբար ես դրամ չունիմ:

— Այդ տարբեր բան, այն ատեն խօսքը գոցենք, երբ թէ իրարու բան մը չըսինք, եւ Ճանիկ ոտքի ելլելու շարժում մը ըրաւ: Ասիկա ուսուցչին գործին չեկաւ: Հազիւ իրեն պէտք եղած մարդը գտած էր, եւ ահա, անիկա խոյս տալու կը պատրաստուէր:

— Նստէ, եղբայր, ըսաւ, քիչ մըն ալ խօսինք:

— Աւելորդ խօսքերէն օգուտ մը չկայ, պատասխանեց միւսը, ժամավաճառութիւն է...

— Թերեւս համաձայնութեան մը կըրնանք գալ:

— Առանց դրամի համաձայնութիւն կարելի չէ, այս գործը խաթեր համար ըլլալիք բան չէ... խաթեր համար եթէ կ'ուզես իմ ստորագրութիւնս դնեմ հանրագրութեան ներքեւ:

— Ըսէ տեսնենք, ի՞նչ կը պահանջես կոր...

— Ատիկա գործին տեւողութենէն կախում ունի:

— Ի՞նչպէս, հարցուց ուսուցիչը:

— Բացէ ի բաց խօսի՞մ, օրական երեք մէճիտէն կ'առնեմ, եթէ վեց օրէն լմըննայ 360 ղուրուշ կուտաս, եթէ տասը օրէն լմննայ 600 ղուրուշ:

— Շատ չէ՞, Ճանիկ աղա:

— Իմ օրականս այս է, ատկէ պակաս գնով չեմ կրնար աշխատիլ... աս ալ քեզի համար: Եթէ ուրիշ մէկը ըլլար, կըրկինը կը պահանջէի:

— Բայց ես այդչափ դրամ չունիմ քովս:

— Այն ատեն պարապ տեղը կը խօսինք կոր:

— Թերեւս կարենամ տեղէ մը ճարել:

— Այդ քու գիտնալիք բանդ է:

— Դրամը՝ ստորագրութիւնները հաւաքելէ ետքը պիտի վճարեմ անշուշտ.

— Իբրեւ կանխավճար 300 ղուրուշ պիտի տաս:

Ուսուցիչը պահ մը մտածեց: Իրաւ, իր քովը կար քանի մը հարիւր ղուրուշ, բայց եթէ այդ գումարը Ճանիկի ձեռքը տար, ինք բոլորովին բացը պիտի մնար:

— Պօղոս էֆէնտիին պէտք է դիմել, մտածեց, հարկաւ կը վճարէ, մանաւանդ որ ուզած գումարը բան մը չէ...

Յետոյ բարձր ձայնով ըսաւ.

— Վաղը քեզի վերջնական պատասխան մը կուտամ:

— Թող վաղը ըլլայ, պատասխանեց Ճանիկ: Օր մը առաջ, օր մը ետքը կարեւորութիւն չունի:

— Վաղը յոյս ունիմ պէտք եղած գումարը վճարել, այսինքն 300 ղուրուշը:

— 600, շեշտեց միւսը:

— Մնացածը յետոյ պիտի վճարենք, գիտել տուաւ Թորգոմ:

— Այո, բայց քովդ պատրաստ գըտնուելու է... ասկէ զատ, բացառիկ ծախքերու համար ալ օրական մէճիտիէ մը պիտի տաս:

— Ի՞նչ բացառիկ ծախք, գոչեց ուսուցիչը:

— Եղբայր, ստորագրութիւն հաւաքելը դիւրի՞ն բան կը կարծես կոր, ահա դուն քանի՞ օր է կ'աշխատիս կոր, հազիւ մէկ ստորագրութիւն մը կրցար դնել տալ, ան ալ ո՞վ է, պալըխճի Համբիկը, չըլլայ նէ՝ աւելի աղէկ: Պէտք է հոս ու հոն երթալ, սրճարանը պտըտիլ, խօսիլ, համոզել, մէկուն սուրճ մը հրամցնել, միւսին նարկիլէ մը խմցնել, ուրիշներուն օղի բերել տալ, ձեռքիդ մէկը միշտ գըրպանդ պիտի ըլլայ, ես օրական մէճիտիէ մը ըսի թէեւ, բայց այդ ալ քիչ է... ինչ որ է, վստահ եմ, որ ես գրպանէս վրայ պիտի տամ, բայց կարեւորութիւն չունի, բաւ է, որ սա գործդ յաջողցնենք, քեզ պաշտօնիդ մէջ հաստատենք, Թաղականներուն քիթը ճզմենք: Միայն թէ կըրկին կ'ըսեմ, իբրեւ բացառիկ ծախք օրական մէճիտիէ մը կ'առնեմ, գործիդ կուգայ նէ... ես բանի գործ չեմ տեսներ:

— Այդ բացառիկ ծա՞խքն ալ կանխիկ պիտի վճարուի, հարցուց ուսուցիչը:

— Կարճ խօսք մը ըսե՞մ, պատասխանեց Մեռոնըզ Ճանիկ, կանխիկ 400 ղուրուշ կուտաս, գործի կը սկսինք:

— Լաւ, վաղը իրիկուն ես կուգամ քեզի կը տեսնեմ:

— Բայց առանց դրամի մի գար, որովհետեւ օգուտ չունի:

— Դրամը պիտի բերեմ, միայն դուն ալ խոստացիր, որ գործը պիտի յաջողցնես:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՌԸՆԱԺ.— Տէր եւ Տիկին Վահան Խաչատուրեան եւ զաւակները Մարգրիտ եւ Արգար, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Խաչատուրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Խաչատուրեան եւ զաւակը, այլեւ Տիկին Ալիք Թովմասեան եւ զաւակները Վարուժան, Ռոզէթ եւ Մարգարիտ, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Յարութիւնեան, Պ. Կարպիս Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Պէճիտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ֆրիւալտօ Վիթօ, Տելեմաք Էժտահարեան եւ զաւակը խոր վիշտով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՀՐԱՆԴ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
(Տարօնցի)

արկածալի մահը որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 24ին Կրընոպլի Թոռնչ հիւանդանոցը։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Շաբաթ, 26 Օգոստոս ժամը 15ին Ռընաժի եկեղեցին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Վահան Խաչատուրեանի եւ ընտանիքին։

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն գրաւոր, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի ընթացիկ եւ նոր հասցէն։

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով։

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանքի դրոշմաթուղթ։

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տարաբախտ երիտասարդ Պերճ Գուլումեանի կսկծալի կորուստին առթիւ, Տիկին Ս. Լերթողեան եւ Տիկին Ա. Սարգիսեան 80 փրանք կը նուիրեն, փոխան ծաղկեպսակի Փարիզի եկեղեցւոյ հայերէնի դասընթացքներուն (առանձ «Յառաջ»էն) եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկին Մէլէմէճեան 60, Տիկին Շուէտեան 50, Տէր եւ Տիկին Տօնիկեան եւ Տէմիրճեան – Պահչէճեան ընտանիք 20ական, Յ. Էգկիւլեան, Տիկին Ա. Հրաչեան, Տիկին Ա. Գասպարեան, Տիկին Ա. Սվաճեան 10ական, Տիկին Ս. Թէրզեան, Պ. Գ. Գիւրօղլանեան 5ական։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ «Նուպարեան» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Ուրբաթ 1 Սեպտեմբերին։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։

Վարժարանը կը գործադրէ ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայեցի դաստիարակութիւն։

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր.

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy
Հեռաձայն 927-01-72

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 14 ԷՆ 28

կազմակերպիչ՝

ՍԵՒԱՆ

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON
Tél. : 60-13-66

Խումբին կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Յետագային՝ մանրամասնութիւնները

ԿՈՉ
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ՝ ՈՒՂՂԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ

Մեր Հայ հասարակութեան քաջ ծանօթ է որ Հ. Բ. Ը. Միութեան «Նուպարեան» մատենադարանը մօտ կէս դարէ ի վեր կը ջանայ միջազգային այս Լոյսի Ոստանին մէջ տանելու հանրօգուտ առաքելութիւն մը՝ իր բազմահարիւր հայ թէ օտար հատորներով Հայ Մշակոյթն ու Պատմութիւնը ծանօթացնելու իր հայ եւ օտար ընթերցողներուն եւ ուսումնասիրողներուն, մասնաւորաբար հայագիտական մարզերու մէջ։

Շնորհակալ ենք որ բազմաթիւ հեղինակներ ու հրատարակիչներ ու թերթերու վարիչներ ինքնաբերաբար իրենց առաքումներով կը ճոխացնեն Մատենադարանը ու այդ կերպով զօրավիգ կը հանդիսանան մեր ջանադրութեան արդիւնաւորման։

Բայց կը թուի ոմանց անծանօթ ըլլալ Մատենադարանին այս դերը ու կան հեղինակութիւններ որոնցմէ զրկուած կը մնանք։

Հետեւաբար կը խնդրենք բոլոր հեղինակներէն ու հրատարակիչներէն, ու նաեւ բոլոր մեր ազգայիններէն որոնք իրենց մօտ ի պահ ունին մասնաւորաբար Հայութիւնը շահագրգռող հին թէ նոր հրատարակութիւններ, թերթերու կամ պարբերաթերթերու հաւաքածոներ, ամէն լեզուէ, — նոյնիսկ երաժշտական, թատերական եւ նկարչական, — որ բարեհաճին զանոնք նուիրել «Նուպարեան» Մատենադարանին որպէսզի վերջինս լաւագոյնս կարենայ շարունակել իր առաքելութիւնը ու ընդարձակել իւր դայն։

Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէով՝

Bibliothèque Nubar de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni — 75 - PARIS (16e)
FRANCE

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու գիշերօթիկ եւ փոքրիկներու կառտըռի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար։

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան։ Հեռաձայն 985-01-79։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւքսէնպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

Գին 15 փրանք
փոստով՝ 17 փրանք
Դիմել «Յառաջ»ի

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին։ (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ։

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
30
ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI
30 AOUT
1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

LE NUMÉRO 0,70 F.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.501

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.501

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

76 ԱՄԵԱԿ ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆԻ ԳՐԱՒՄԱՆ

—o—

Դ.

Դէպքերը ըստ «ԴԵՂԻՆ ՏԵՏՐԱԿ»ի (Բ.)

Պոլսոյ ֆրանսական դեսպանատան գործակատար Ժ. տը լա Պուլինիէր 3 Սեպտ. 1896ին Արտաքին Նախարար Հանոթոյի ուղղած իր տեղեկագրին մէջ ուրիշ շատ մանրամասնութիւններ կուտայ Պանք Օթոմանի գրաւման եւ Պոլսոյ ջարդերու մասին :

Կ'ըսէ թէ մատնիչ մը 13-25 Օգոստոսին, դէպքէն մէկ օր առաջ, ոստիկանութեան նախարար Նազըմ փաշային լուր տուեր է թէ Սամաթիա, Սուլու Մանաստըր, արձակուրդի առթիւ պարապ աղջկանց վարժարանին մէջ խումբ մը գործօններ առենէ մը ի վեր ռումբեր կը պատրաստէին : Երեք ուսուցչուհիներու այնտեղ ներկայութիւնը նպատակ ունէր ոստիկանութենէն ծածկելու ներսը կատարուածը :

Զօրաց մը զինուորներ պաշարեցին շէնքը, կը գրէ, եւ ներսինները հրաւիրեցին, որ անձնատուր ըլլան : Անոնք մերժեցին եւ բուռն կրակ բացին զինուորներուն վրայ, որոնք պատասխանեցին : Սաստիկ կռիւներէ վերջ, որոնց մասնակցեցան երեք կիները, անձնատուր եղան Հայերը, որոնք տեղւոյն վրայ ջարդուեցան : Երկու ուսուցչուհիներ ձերբակալուեցան : Երրորդը՝ շատ երիտասարդ աղջիկ մը՝ յաջողեցաւ փախչիլ եւ անցնիլ Եւրոպա» : (Դեղին Տետրակ, էջ 273) :

Շուտով սարսափը տարածուեր է ամբողջ Թաղին մէջ եւ մինչեւ լոյս Հայերը խելակորոյս՝ կիներն ու երախաները փոխադրեր են ասիական եզերքը :

Պուլինիէր կը պատմէ նաեւ Դրամատան գրաւումը. 120 պաշտօնեաներու վախն ու խրախնդումը, փոխ-տնօրէն Օպուանոյի փախուստը դէպի քովընտի գրասենեակները, որոնք կը պատկանէին Ծխախոտի Ռէժիին : Օպուանոյ անմիջապէս ներկայացեր է ձեռնարկի երկու շատ երիտասարդ վարիչներուն (Արմէն Գարօ եւ Հրաչ), որոնք սահուն ֆրանսերէն կը խօսէին եւ առաջարկած է անոնց դուրս ելլել Դրամատունէն : Երիտասարդները պատասխաներ են.— «Ձեզի դէմ բան մը չունինք, մի՛ վախնաք մեզմէ : Մենք ո՛չ ձեր դրամին, ոչ ալ պահեստներուն ձեռք պիտի տանինք : Մենք կ'ուզենք պարզապէս ցոյց մը կատարել եւ մեր պայմանները տուն տալ» :

Երկար վիճաբանութիւններէ ետք, անոնք թոյլ տուեր են փոխ-տնօրէնին, որ Պալատ երթալով Սուլթանին հաղորդէ Պանքան պարպելու իրենց պայմանները : Կարելի չէր բռնի ուժով դուրս հանել յեղափոխականները, կ'ըսէ գործակատարը, տեղկա պիտի նշանակէր ջարդել նաեւ բոլոր պաշտօնեաները :

Մայրաքաղաքին մէջ կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանար : Բաւարար թիւով զինուորներ չկային : Սուլթանը չէր ուզած Եըլտըզը պաշտպանող երեսուն վաշտերէն մէկ հոգի իսկ յատկացնել կարգը վերահաստատելու համար :

Ղալաթիոյ մէջ, ամէն կողմէ դնդակներ կ'որոտային փոխադարձելու համար Հայոց նետած ռումբերուն : Առաջին վայրկեանէն իսկ ջարդարարներու խուժանը յարձակեր է ր քրիստոնեաներու Թաղերուն վրայ : Ամէն տեղ Հայ կը փնտռէին : Փողոցը տեսնուողները կամ աւելի ապահով վայրեր ապաստանելու անխոհեմութիւնը գործողները անմիջապէս կը սպաննուէին բիրերով, երկաթեայ ձողերով կամ դաշոյններով : Հայոց վաճառատունները կը կողոպտուէին եւ կ'աւերշտկուէին. տէրերը կը սպաննուէին : Խուժանը դուռ ու պատուհան կոտրտելով կը յարձակէր այն տուներուն վրայ, ուր կը կարծէր թէ Հայեր կը գտնուին : Արիւնարբու ջարդարարները կը կողոպտէին Դրամատան մօտակայ խաները, սեղանաւորներու, փաստաբաններու եւ գործի մարդոց գրասենեակները, որոնց պահապանները սովորաբար հայ «համմալ»ներն էին (բեռնակիր) :

Ամբողջ իրիկունը նոյն տեսարանները պարզուեր են քաղաքին ամէն կողմը, — Ղալաթիա, Փէրշէմպէ-Փազար, Թոփհանէ, Պէշիկթաշ, — Եըլտըզի բլուրին ստորոտը, Քասըմ փաշա, — Անգլ. դեսպանատան մօտ : Քանի մը ռումբեր պայթած ըլլալով զանազան թաղերու մէջ, վայրենի խուժանները Հայոց տուներուն մէջ մտնելով ներսինները կը կոտորէին : Բոլորին ծանօթ սպաներ կը քաջալերէին ջարդն ու խառնութիններու կողոպուտը : Ո՛չ զինուորները, ոչ ալ ոստիկանները կը մտածէին կասեցնել այդ վայրենի տեսարանները :

Գործակատարը կը շեշտէ, որ 1895 Սեպտ. 30ի ջարդի միեւնոյն վայրենի մեթոտները կը կրկնուէին, գրգռել Թուրք տականքը եւ ազատ թռիչք տալ անոր մոլեռանդ ու արիւնարբու կիրքերուն : Ու կ'աւելցնէ.

«Երկար պիտի ըլլար Ձերդ Վսեմութեան թուել շարքը այն անվերջանալի դէպքերուն, որոնք վստահօրէն կ'ապացուցանեն թէ Բարձրագոյն Դուռն է, որ կը զինէ այդ ջարդարարներու բազուկները Հայ կոտորելու համար : Ակներեւ է, որ ոստիկանութիւնը նախօրօք լուր տուած է բոլոր այդ խառնիճաղանճ խուժանին, բիրեր բաժնած է անոնց եւ գործելիք տեղերը մատնանշած» :

Սուլթանը Պոլսոյ ամբողջ զինուորական պահակախումբը իր մօտ պահած ըլլալով, իբր թէ ստիպուեր են պաշըպոզուքներուն յանձնել կարգի պահպանութիւնը : Ոստիկանութիւնը արձակուած գնդակները կը համրէր եւ դիակները կը վերցնէր : Ուրիշ բան չէր ըներ, կը գրէ Ֆրանս. դեսպանատան գործակատարը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՐԱՆՏ - ՀԷՅՔԱԼ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Միւնիխի խաղերը տոիթ կ'ընծայեն զանազան հանդիպումներու, որոնք սակայն մարզական բնոյթ չունին : Այսպէս Արեւմտեան Գերմանիոյ նախարարապետը՝ Վիլի Պրանտ տեսնուած է Գահիրէի Ալ Ահրամի խմբագրապետ՝ Հէյքալի հետ :

Ցարդ յայտնի չէ թէ ի՞նչ եղած է խօսակցութեանց նիւթը բայց կը թուի թէ Պոնի կառավարութիւնը կը փորձէ միջնորդի դեր խաղալ Գահիրէի եւ Ուաշինկթընի միջեւ : Լիբանանեան Ալ Նաhր թերթը գիտել կուտայ այս առթիւ.— «Պոնի դերն է լաւագոյն յարաբերութիւններ պատրաստել Եգիպտոսի եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ, շնորհիւ մանաւանդ այն բարելաւուած մթնոլորտին, որ կը տիրէ խորհրդային խորհրդատուներու մեկնումէն ետք Եգիպտոսէն» :

Միւս կողմէ արդէն կը հաղորդուէր թէ Եգիպտոսի փոխ-վարչապետ եւ Տնտեսութեան նախարար՝ Մարզական Ուաշինկթըն պիտի երթայ Սեպտեմբերի վերջ Միջազգային Դրամական Ֆոնտի ժողովին առթիւ : Գահիրէի շրջանակները կ'աւելցնեն թէ այս առթիւ, եգիպտացի նախարարը ամերիկացի կարգ մը տնտեսական մասնագէտներու հետ պիտի տեսնուի եւ այդ տեսակցութեանց նպատակն է միջոցներ նախատեսել ամրապնդելու համար Եգիպտոսի եւ Միացեալ Նահանգներու տնտեսական յարաբերութիւնները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՐՀԱՆԺ Թալքը, ըստ երեւոյթին շատ աւելի մեծ աւեր գործած է քան կը կարծուէր նախապէս : Օռռռ կը խօսի նոյնիսկ մօտ 100 նորածինի մահուան մասին : Կը պարզուի որ էկզաքլորոֆէնի գործածութիւնն է որ պատասխանատու է այս ծանր խնդրին :

ՄԱՐՈՔԻ նախկին վարչապետ՝ Տոքթ. Լառաքի հերքեց թէ Թագաւորը իրեն յանձնարարած ըլլայ չփում ստեղծել ընդդիմութեան հետ :

ԼՈՒՌՏԻ մէջ ուր կը նախագահէր Հռոմէն եկած ուխտագնացութեան մը, յանկարծամահ եղած է Կարդինալ Տէլ՝ Աքուա, 68 տարեկանին :

ՖԻՇԷՐ – Սպասկի ախոյենական հանդիպումին վախճանը այլեւս բացայայտ է : Ներկայիս Ֆիշէր 11 կէտ ունի, Սպասկի՝ 8 եւ Ամերիկացիին միայն մէկուկէս կէտ կը պակսի խորհրդային ախոյեանին տիտղոսը առնելու համար :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍԸՆ խոստացած է Ամերիկացիներուն որ զինուորական պարտականութիւնը պիտի դադրի պարտադիր ըլլալէ 1973 Յուլիս 1էն սկսեալ եթէ նախագահ վերընտրուի :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ Ռումանիոյ յարաբերութիւնները պիտի բարելաւուին : Կ'ըսուի թէ Բրեժնեւ եւ Չաուչեսկու գլուխ գլխի իրենց տեսակցութեան ընթացքին է, Խրիմի մէջ, որ որոշած ե ն վերջ տալ չլամարտին :

ՄԻՒՆԻԽԻ Ողիմպիականներուն ամերիկացի Մարք Սփից երկու ոսկի մետալ առաւ լողալու մրցումներու ընթացքին : Նախ 200 մեթր թիթեռնիկ դասակարգին, ապա 4 անգամ 100 մեթրի մէջ : Ոսկի մետալի արժանացաւ նաեւ աւստրալիացի 15ամեայ Շէյն Կուլտ կանանց 200 մեթրի մէջ : Այս երկուքն ալ կոտրած են աշխարհի մրցանիշը : Մարմնամարզի պարտադրուած շարժումներու դասաւորման մէջ Միքայէլեան (Խորհ. Միութիւն) եօթներորդ տեղը կը գրաւէ : Երկրորդ օրուան մրցումներէն ետք : Ամերիկա ունի երեք ոսկէ մետալ, երկու արծաթ, երեք պրոնզեայ, Արեւելեան Գերմանիա՝ երկու ոսկի, երկու արծաթ, երեք պրոնզեայ, Հունգարիա՝ մէկ ոսկի, մէկ արծաթ, երկու պրոնզեայ, Խորհ. Միութիւն՝ մէկ ոսկի, մէկ արծաթ, մէկ պրոնզեայ, Շուէտ մէկ ոսկի, մէկ արծաթ, Լեհաստան՝ մէկ ոսկի, Հիւսիսային Քորէա՝ մէկ ոսկի, Աւստրալիա՝ մէկ ոսկի :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ յայտարարեց թէ կ'արտօնէ Ազգայնական Չինաստանի որ Փեքին գայ մասնակցելու համար փինկ-փոնկի ասիական մրցումներուն, պայմանաւ սակայն որ անոր խումբը ներկայանայ «Թայվանի չինական գաւառ» անունին տակ : Ֆորմոզ անմիջապէս մերժեց : Բայց կը նկատուի որ առաջին անգամն է որ Փեքին նման հրաւէր մը կ'ընէ :

ԵՐԵՒԱՆ ◄=► ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ (Օգոստոս 25)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի Սոկոլնիկի զբօսայգին մէջ երեկոյ մը տեղի ունեցած է նուիրուած Հայաստանի : Բացման խօսքը արտասանած է փոխ-տնօրէնը՝ Շիպով, ապա խօսք տուած է Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի առընթեր Հայաստանի մշտական ներկայացուցիչի տեղակալ՝ Զ. Վարդանեանի, որ պարզած է հայ ժողովուրդի համառօտ պատմութիւնը, ապա շեշտած Հայաստանի ձեռք բերած նուաճումները զանազան մարզերու մէջ : Խօսք առած է նաեւ բանաստեղծ Հենրիկ Թումայեանը, յանուն հայ գրողներու եւ կարդացած ռուսերէնի թարգմանուած իր գործերէն քանի մը կտոր : Բանաստեղծ – թարգմանիչ Ա. Սահրադեան ռուսերէն կարդացած է Զարենցի «Գովք Հայաստանի»ն (իր թարգմանութեամբ) ինչպէս նաեւ իր գործերէն :

Երեկոյթին մասնակցած են Հայկական Պետական Ծրագրի նախագահ՝ Ս. Ազաբեան եւ այլ անձնաւորութիւններ : Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին, հայ արուեստագէտներու կողմէ :

×

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՏՈՒՆ

Երեւանցի երիտասարդ ճարտարապետ Լեւոն Էլոյեան պատրաստած է բարեկամութեան նոր տան ինքնատիպ նախագիծը : Ներքին ծածկարակ ունեցող համտկառոյցի մէջ կը մտնեն ոչ միայն վարչական շէնքեր, այլեւ սրճարան, նիստերու դահլիճ հանդիսաւոր արարողութիւններու համար, ցուցասրահներ, հոն պիտի հաստատուի նաեւ Մշակոյթի Կապի Հայկական Ընկերութիւնը, արտասահմանէն վերադարձող Հայերու ընդունելութեան ու տեղաւորումի Կոմիտէն եւ Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէն :

Տունը պիտի կառուցուի Ալավերդեան փողոցի եւ մայրաքաղաքի գլխաւոր պողոտայի անկիւնը :

×

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ 200 ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ուկրայնիայի մայրաքաղաք՝ Կիեւի մէջ լոյս տեսած է Խաժակ Գիւլնազարեանի պատմուածքներու ժողովածուն, թարգմանութեամբ Լուտմիլա Զագորոժնայեանի եւ Ովսաննա Կովալի : Ասիկա առաջին կարեւոր աշխատութիւնն է Կիեւի համալսարանի շրջանաւարտներու : Այս երիտասարդները իբրեւ մասնագիտութիւն ընտրած են հայ գրականութիւնը եւ ներկայիս կը կատարելագործեն զայն Երեւանի մէջ :

Խորհ. Միութեան լեզուներով լոյս տեսած են ազգ. գրականութեան ոչ միայն աւագ եւ միջին սերունդի, այլեւ երիտասարդ ներկայացուցիչներու ստեղծագործութիւնները : Հայ գրողներու եւ բանաստեղծներու գործերը հրատարակուած են գրեթէ բոլոր միութենական Հանրապետութիւններուն մէջ : Միայն վերջին քանի մը տարիներուն հայ գրողներէն աւելի քան 200 զանազան հրատարակութիւններ (հատընտիր, ժողովածու, վէպ, վիպակ եւ պատմուածք) լոյս տեսած են :

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Բ.

ՏՈՒՆ

Որտեղից որտեղ յիշեցի իմ աղջկան: Ինձ թուաց, թէ սիրում եմ նրան այնպէս, ինչպէս երբեք չեմ սիրել, որ նա իրօք ունի ամենահրաշալի հայեացքը, եւ ես արդէն լրջօրէն կարօտել եմ նրան: Դա, ի հարկէ, սուտ էր եւ այդ սուտի մէջ մի քանի մենակութիւն կար: Ինձ պէս մենակ էին այն տասներկու տղամարդիկ ու կանայք, որոնք միեւնոյն խցիկում նստած, լուռ իրար էին նայում: Այստեղի գնացքը մերինի համեմատութեամբ դանդաղ էր գնում. վագոնները լցնում ծխով ու կոկորդ այրող բոյրով եւ, հասկանալի է, բոլորն էլ ձանձրանում էին: Փոքրիկ պատուհանից դաշտավայրեր էին երեւում, անծայր դաշտավայրեր, եւ ես զարմանում էի, ի՞նչպէս մարդկանց սիրտը չի ճաքում այսքան շատ հարթութիւնից: Որպէսզի սպանեն սպանող ձանձրոյթը, բոլորը վատ թաքցրած հետաքրքրութեամբ նայում էին իրար, եւ ո՞վ գիտէ, ինչ արտառոց պատմութիւններ էին յօրինում միմեանց մասին:

— Ո՞ւր էք գնում, — ի վերջոյ ինձ հրջուեց ուղեւորներից մէկը, ու նրա հայեացքը հարցականի պէս կախուեց սեւ մազերից ու թուխ աչքերից:

Ես կմկմացի քաղաքի անունը, ու ինքս էլ վախեցայ իմ ձայնից:

— Ի՞նչ էք ասում, — կենդանացան մի քանի դէմքեր, — դա մեր քաղաքն է:

— Բայց ես այնտեղ միայն ծնուել եմ:

— Զարմանալի զուգադիպութիւն: Հետաքրքիր է, ո՞ր փողոցում...

(Ինչպիսի հաճոյքով ես գնացքի պատուհանից դուրս կը շպրտէի այս ծեքծեքուն ու անհեթեթ նախադասութիւնները):

— Չգիտեմ, — շիկնեցի ես, — չգիտեմ:

— Տարօրինակ է, — ամէն կողմից վրայ էին տալիս իրենց ձանձրոյթը վերջնականապէս կորցրած մարդիկ, — գոնէ թա՞ղն էլ չէք յիշում:

— Չեմ յիշում, ոչինչ չեմ յիշում: Ես երբեք այնտեղ չեմ ապրել:

Կողքիս ուղեւորը երկար բարակ ինչ–որ բան ասաց, որից ես ոչինչ չհասկացայ: Կարծես նա մէկ–մէկ նկարագրում էր փողոցները, կարծես նախատում էր ինձ, որ ծննդավայրս մոռացել եմ: Ի՞նչպէս բացատրէի նրան ամէն ինչ: Ի՞նչպէս ասէի, որ ես ծնուել եմ այնտեղ, այնպէս, ինչպէս ուրիշ հայեր ծնուել են Ֆրեզնոյում, Մարսէլում, Հալէպում: Մէկ ամիս էլ չեմ ապրել այդ քաղաքում եւ մեղաւո՞ր եմ, որ նրա անունը մինչեւ կեանքիս վերջը պիտի ուղեկցի ինձ: Այս բոլորը ես ի վիճակի չէի բացատրել այնպէս, ինչպէս նրանք ի վիճակի չէին հասկանալ: Նրանք իրենց լեզուին ռուսերէն, անգլերէն եւ պատերազմից մնացած գերմաներէն բառեր խառնելով, պնդում էին, որ ես բացատրեմ մեկնելուս պատճառները, իմ նոր բնակավայրի հացի գինն ու միւս առաւելութիւնները:

Ըստ երեւոյթին իմ պատասխանները շատ անկապ ու անհասկանալի էին, դրա համար նրանք ձեռ քաշեցին ինձնից ու իրար լրացնելով սկսեցին ինձ համար կենսագրութիւն հնարել, որը սակայն աւելի խղճալի չէր ստացւում, քան եղել էր իրականում: Ի վերջոյ, նրանցից մէկը գրպանից մի տափաշիշ հանեց ու պատուտակաւոր խցանը բացելով մեկնեց ինձ: Ես կլոր վզիկից խմեցի դեղին, դառնահամ օղին ու շիշը վերադարձնելով, որպէս շնորհակալութիւն փորձեցի մի քիչ ժպտալ: Յետոյ հէնց վզիկից օղի խմեցին նաեւ մնացած ուղեւորները եւ բոլորս արդէն կարողանում էինք առանց ուժ գործադրելու ժպտալ իրար: Ճիշդն ասած, այդ ծուռումուռ ժպիտները մեզ ոչ թէ միացնում, այլ աւելի էին ընդգծում մեր մենակութիւնը եւ եթէ որեւէ քանդակագործ երբեւէ մենակութիւն պատկերէր, ես կ'ուզէի, որ այդ անարիւն, դեֆորմացուած ժպիտները քանդակէր: Ես իմ մէջ կծկուած, ինձնից էլ էի փախչում եւ իմ էութիւնը լցւում էր մի օտար, անանուն էակով: Ինքս էլ չէի կարողանում հասկանալ, թէ ո՞ւր կորաւ Երեւանցի այն ջահէլ տղան եւ ո՞ւր է գնում այս խեղճուկրակ ծերունին: Այդ պահին երեւի հազար անգամ ճիշդ էր այն միտքը, որ աշխարհի ոչ մի երկրում հայը ի վիճակի չէ իրեն գրօսաշրջիկ զգալ, քանի որ յիսուն տարի առաջ սկսուած եղեռնը չի աւարտուել, չի աւարտւում... Ուղեւորներից մէկը ճօճուող վագոնի մէջ ճօճուելով մօտեցաւ ինձ, գրկեց ուսս ու պատուհանից դուրս շրջելով, ասաց.

— Քաղաքը, քաղաքը...

Բոլորը հայեացքները փոտոապարատի արագութեամբ ուղղուեցին դէմքիս եւ ուզում էին իմ աչքերի մէջ տեսնել իրենց սովորական քաղաքի այն արտասովոր հրապոյրը, որ հազարաւոր կիլոմետր հեռուից ձգել է ինձ: Գնացքը սուրում էր ձորերի ու անտառների միջով, որոնք հետզհետէ վերածւում էին գործարանների ու միայարկ տների: Ես գործարաններ ու միայարկ տներ շատ էի տեսել, բայց չգիտեմ ինչու սրանց նայելիս լացս գալիս էր: Երեւանցի ջահէլ տղան նորից գտել էր ինձ ու պատուհանին կառչած որոնում էր իր մանկութիւնը, մեռած հօրն ու ծեր մօր ջահէլութիւնը:

Ես երեւի սուտ էի ասում, երբ պարծենում էի, որ ծննդավայրս ինձ համար դատարկ հնչիւն է: Ճիշդ է, որ ես այնտեղ ընդամէնը երկու ամիս էի ապրել, ինչպէս ճիշդ էին մնացած բոլոր բաները, բայց ահա ես դեռ նրան չհանդիպած լաց էի լինում: Քիչ անց հասկացայ, որ լաց եղողը ես չեմ, այլ իմ պապիկը, որ իր տասնչորս զաւակներին շալակն առած այս քաղաքը եկաւ: Նա քաղցած էր ու յոգնած, ոչ ճամբայ գիտէր, ոչ լեզու, բայց դեռ քաղաք չմտած՝ փառաբանում էր Աստծուն: Նա երջանիկ էր, որ հասել է քրիստոնեայ աշխարհ ու ազատուել եաթաղանից: Պապս այդ գիշեր իր տասնչորս զաւակներին քնեցրեց արտի մէջ, իսկ առաւօտեան, երբ զարթնեց, քարաւանապետը նրանից վերցրեց վերջին ոսկէ շղթան: Երեխաները սովից լաց էին լինում, բայց քարաւանապետը բոլորի ունեցած – չունեցածը հաւաքելով տուեց ու երկու խարխուլ սենեակ առաւ: Նրանք այդ սենեակներից մէկը եկեղեցի դարձրին, միւսը հայկական դպրոց ու նոր միայն հանդիստ սրտով սկսեցին մտածել ուտելիքի ու աշխատանքի մասին: Ախր նրանց բոլորի ականջներում էլ դեռ շատ թարմ էր եղեռնի ճիչը: Երեւի այդ բաներն էլ հէնց նրա համար էին, որ կենդանի մնացածները թշնամուն ցոյց տան, որ իրենք դեռ կան, որ իրենց բոլորին չեն կոտորել, չեն սպանել ու առեւանգել... Միամիտ, միամիտ վրէժխնդրութիւն:

Գնացքը ցնցուեց ու կանգ առաւ: Գնացքը ցցուել ու կանգ էր առել բոլոր կայարաններում ու անգամ կիսակայարաններում, բայց մի՞թէ դրանք ինձ համար որեւէ նշանակութիւն ունեցել էին: Իսկ հիմա ես քարացել էի կառամատոյցում ու չգիտէի ինչ անել: Բարձրախօսը անհասկանալի լեզուով ինչ–որ բան էր ասում, մարդիկ իրար հրմշտկելով ինչ–որ տեղ էին շտապում, իսկ ես աններելի կերպով խանգարում էի, բոլորին խանգարում էի: Երբ գնացքը սուլեց ու ինձ կառամատոյցում թողնելով հեռացաւ, ես ինձ վերջնականապէս լքուած զգացի: Այդ պահին ինձ անպայման մի յենարան էր պէտք, եթէ անգամ այդ յենարանը հինգ ժամով ծանօթացած գնացքը լինէր: Բայց այն չկար, ու ես ճամպրուկս վերցնելով փողոց փախայ: Դա մի փոքրիկ, բայց գեղեցիկ քաղաք էր: Կենտրոնում վեր էին խոյացել ապակուց ու բետոնից կառուցած մինի երկնաքերները, կարծես հէնց քաղաքի մուտքից յիշեցնելու համար այցելուներին, որ այստեղ քսաներորդ դարն է: Շուրջս անլսելի աղմուկով սլանում էին մեքենաները, դէս ու դէն էին վազվզում մարդիկ, կրակ ու մուր էին ժայթքում գործարանները: Ու մի սպանող անտարբերութիւն կար այս թոհուբոհի մէջ: Ոչ ոք, ոչ ոք չէր նկատում իմ գալուստը, ծննդավայրս ինձ չէր յիշում, նա մոռացել էր իմ գոյութեան մասին: Իմ հօր, պապի ու նրա տասնչորս զաւակների մասին: Բայց այնուամենայնիւ ես ցած դրեցի ճամպրուկս ու քաղաքի խլացնող աղմուկի մէջ, կամաց ասացի.

— Բարեւ հայրիկ, բարեւ մայրիկ, բարեւ իմ կորած մանկութիւն...

Ու ճամպրուկս վերցնելով դանդաղ քայլեցի դէպի քաղաքի այն ծայրամասը, ուր կարմիր կղմինդրներով տներ կային, ուր կապոյտ երկնքի ֆոնի վրայ ուրուագծւում էին թուրքական մզկիթի կիսալուսինն ու հայկական եկեղեցու զանգակատունը: Հէնց կողքիս բետոնէ սալայատակին աղմկում էին զբօսակառքերի անիւները, յիշեցնելու համար, որ աշխարհում նաեւ տասնիններորդ դար է եղել, հարեւան սրճարանում ռռնում էին բիթլները, որ շուտով աշխարհում քսանմէկերորդ դար է լինելու, բայց ես ժամանակից վերացել էի: Ես որոնում էի ծնողներիս հայեացքներն ու ոտնահետքերը, որ ահա–ահա այստեղ պիտի լինէին, այս սալայատակին ու այս պատերին: Բայց աստիճանաբար ինքս էլ չզգացի, թէ ինչպէս քայլերս արագացան, յետոյ սկսեցի վազել, յետոյ համարեա սուրում էի եւ ինձ թւում էր, թէ ինչ–որ բանից ուշանում եմ, աններելիօրէն ուշանում եմ: Սիրտս սկսեց խփել արագ ու քունքիս մօտիկ: Ոչ, դա ուրիշ, ինձ համար անհասկանալի զգացում էր. դա երեւի իմ զգացումն էլ չէր, այլ իմ նախնիների, որ այդ պահին հոսում էր երակներիս միջով: Երեւի դա էր պատճառը, որ ես աւելի քան երկու ժամ հեւում էի մեր դրան առաջ ու չէի համարձակւում զանգը տալ: Հայրս ու մայրս ականջիս տակ շշնջում էին Վարդանանց տօնի ու Զատկի հետ կապուած այն յուզիչ պատմութիւնները, որ մինչ այդ հազար անգամ պատմել էին Երեւանում, ձմրան երկար գիշերներին: Իմ մատները մինչեւ անգամ մօտեցան մետաղեայ կոճակին ու ահաբեկուած ետ քաշուեցին: Աստուած իմ, ի՞նչ անեմ, եթէ յանկարծ հայրս բացի դուռը, կամ մայրս, կամ հէնց ինքս բացեմ ու զարմացած նայեմ դէմքիս՝ որքան ես մեծացել:

Դուռը բացեց մի կքուած, կապտաչ պառաւ: Տեսնելով ինձ, ընկրկեց ու ձայնեց ինչ–որ մէկին: Դուրս եկաւ գաւազանին յենուած մի սպիտակամօրուս ծերունի: Նայեց կնոջը: Կինը նրան: Ու երկուսով ինձ: Յետոյ միասին մի քանի անգամ շշնջացին անունս ու ձեռքերիցս բռնած տարան կանգնեցրին սենեակի ճիշդ մէջտեղում: Նրանք մի քանի րոպէ համրացել էին, բայց յետոյ սկսեցին երեխաների պէս հեկեկալ ու իրար խանգարելով փաթաթուել ինձ, համբուրել ձեռքերս, մազերս, աչքերս: Այդ արարողութիւնը երկարում էր եւ ես զգացի, որ նրանք չեն կարողանում քսանհինգ տարում կուտակուածը միանգամից դատարկել: Ինչեր, ինչեր ունէին նրանք պատմելու, եթէ իմ փոխարէն այստեղ նստած լինէին իմ ծնողները: Բայց իմ հայրն արդէն չկար, իսկ նրանց քսանհինգ տարեկան տղան մահացել էր վերջերս: Ծերունիները իրենց արտառոց գգուանքը արդարացնելու համար սկսեցին պատմել, որ քանի տարի իմ ծնողների հետ մի տան պէս են եղել, քանի գիշերներ են անքուն մնացել անկողնուս մօտ եւ ինչ-

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

Հիւանդը, հազիւ տագնապէն ետքը, տեսակ մը ապուշ թմրութեան մէջ ինկած, ընդլայնած աչքերով կը նայէր հիւրին առանց բան մը հասկնալու. ականջները կը բզզային եւ խոռոչացած կոպերուն վրայ կանգ առած երկու արցունքի կաթիլներ, որոնք ժայթքեր էին իր հազալու համար բրած ճիգէն, արեւներու պէս կը փայլէին իր զառանցող աչքերուն, երբ կ'ուզէր նայուածքը անդին դարձնել, միջոցին մէջէն արագօրէն կ'անցնէին լուսեղէն պղպջակներ, ու այլեւս չէր գիտեր թէ ականջներու բզզի՞ւնն էր, թէ աչքերուն առաջքը պարող լուսեղէն պղպջակներն էին որ կը զգար. մտի՞կ կ'ընէր, թէ կը նայէր, որովհետեւ իր տեսողութեան եւ լսողութեան մէջ տարօրինակ շփոթութիւն մը առաջ եկած էր եւ սակայն անանկ դաժան երեւոյթ մը կուտար հիւանդին որ Երանիկ հանըմ խորհեցաւ.

— Հողէառները կը տեսնայ կոր... Վա՜յ գլխուն:

Ճշմարտապէս փղձկած էր, բայց աճապարեց մեկնելու. ինքն ալ տժգուներ էր եւ գլխու պտոյտ կը զգար եւ զղջաց եկած ու այդ ահռելի պատկերը տեսած ըլլալուն, բայց քանի քալեց ձմեռնային գաղջ արեւին ներքեւ, այնքան հետզհետէ իր գործնական կնոջ բնազդները յաղթահարեցին եւ կազդուրուեցաւ. որոշեց որ Եսփիմէին չհաղորդէ մանրամասնութիւնները, որպէսզի անոր հոգին ալ չպղտորէ եւ հետզհետէ նոյնիսկ ուրախացաւ մտածելով թէ վարպետին կնիկը իրաւամբ շատ երկար չէր կրնար քաշել:

Երբ տուն մտաւ, դեռ չհանուած, նոյնիսկ գլխուն քօղը չհանած, նստեցաւ բազմոցին վրայ ու աղջկանը հարցական նայուածքին պատասխանեց.

— Լմնցած բան է, ալ հող կը հոտի, այս գիշերը կ'անցընէ չանցըներ բան մը:

Շրթները չորցած էին եւ ձեռքերը թեթեւ մը կը դողային, բայց հետզհետէ սիրտը լեցուեցաւ յոյսերով եւ ուրախութեամբ. աղջիկն ալ գոհ էր եւ անոր ամէն մէկ շարժումներուն մէջ կը զգացուէր տեսակ մը տենդագին ոգեւորութիւն:

Պահ մը ետքը երբ դէմ դիմաց կը բանէին, այլեւս իրենց մտքին մէջ առատութեան եւ հանգստաւէտ կեանքի հեռանկար մը ունենալով, գործը ծանր կուգար իրենց, կ'անիծէին ու կը հայհոյէին.

— Կրողը տեսնայ երեսնիդ, աս ի՛նչ ըէսիմներ են:

— Զարի պէս, ամէն ատեն ճերմակ դէմին կը ղրկեն:

— Ճերմակն ալ թերմաշ մնաց, կարմիրն ալ:

Բայց անոնց ձեռքերը արագ արագ կը շարժէին, կարծես թէ որքան աճապարէին, այնքան շուտով պիտի ելլէին չքաւորութեան դժոխքէն եւ այն թշուառութիւնը, որուն մէջ ապրած էին ցարդ, այնքան մռայլ, այնքան ցրտին եղած էր որ անկէ ազատելու իրենց անհամբերութեան մէջ չէին անդրադառնար թէ գերեզմանաքար մըն էր այն պատուանդանը որուն վրայ կոխելով պիտի բարձրանային, կեանքի արեւը եւ լոյսը վայելելու:

———O———

Է.

ՏԱԳՆԱՊԸ

Խաչիկ անձնատուր եղեր էր իր յուսահատութեան եւ քանի՛ օրերը կ'անցնէին, այնքան այդ յուսահատութիւնը դառն ու դաժան կը դառնար. անոր խոժոռ դէմքին վրայ այլեւս երբեք ժպիտը չէր երեւար ու անիկա կ'անցնէր փողոցներէն հետզհետէ աւելի խորասուզուելով իր մռայլ տրամադրութիւններուն մէջ: Ո՞ւր կ'երթար, ի՞նչ կ'ընէր... ոչ ոք գիտէր, ինքն ալ չէր գիտեր. կ'երթար մօտակայ դաշտերը եւ բլուրները, կարծես փախչելով իր սեփական ցաւէն. կարծես կը փափաքէր որ օր մը, վերջապէս մոլորելով իր ամէնօրեայ ճամբաներէն՝ ուրիշ ճամբաներու մէջ իյնար, հեռանար իր դժբախտութեան սեւեռակէտէն ու այլեւս չգտնէր իր ծանօթ թաղերը ուր ամէն մէկ փողոցի անկիւն, ամէն մէկ պատուհան, ամէն մէկ քար, կա՛մ իր ցաւը կը հեղնէր եւ կամ զայն կ'աղաղակէր բարձրաղոչ:

Եկան օրեր երբ եղերական ձայներ, ոճիրի հրաւէրներ պաշարեցին զինքը, զառանցական գիշերներու մէջ ելաւ կանգնեցաւ, խարխափելով գնաց մինչեւ դուռը եւ փնտռեց ինքնիրեն թէ ի՞նչ անդիմադրելի բնազդ զինքը կը մղէր դէպի հոն, դէպի իր սիրականը որ այլեւս չէր սիրեր զինքը:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(18 – Շար.)

պէս եմ ես կարել իրենց կատուի պոչը: Նրանք խօսում էին իրար ընդհատելով, եւ քանի որ բառերը չէին բաւականում, պապս ինձ գրկեց ու նստեցրեց ծնկներին (այնպէս, ինչպէս երեւի արել էր տարիներ առաջ):

Ըստ երեւոյթին դրանից յետոյ ընկած ժամանակը գոյութիւն չէր ունեցել այս մարդկանց համար, քանի որ նրանք այսօրուայ պէս յիշում էին այդ օրերի ամէն մի մանրամասը: Մինչեւ անգամ ծերունին պտտուելով չորջս պատմում էր, որ մեր Հայաստան ներգաղթելու օրը սուդ է եղել այս պատերի մէջ ու ինքը չգիտնալով գոռացել է.

— Մի՞թէ մենք ձեզ համար վատ հարազատներ ենք, մի՞թէ սա ձեզ համար վատ տուն է:

Երբ չփոթուած հայրս ինչ-որ բան է ուզել բացատրել Հայրենիքի մասին, ծերունին կոպտօրէն ընդհատել է.

— Ես շատ լաւ յիշում եմ, որ քո հայրը Թուրքիայից եկաւ այստեղ, դու ի՞նչ գործ ունես Հայաստանում...

Երբ նրանց թուաց, որ ամէն ինչ պատմեցին, ինձ տարան մեր սենեակը: Ես լուռ քայլում էի կիսախաւար միջանցքով ու չգիտեմ ինչու յիշում էի հօրս մահը: Ես խղճում էի նրան այնպէս, ինչպէս չէի խղճացել անգամ դագաղի մէջ տեսնելիս: Ճիշդ է, դեռ չէի մտել նրանց սենեակը, բայց նախօրօք գիտէի, որ սենեակի պատերը հողից ու քարից են, որ նրանք ամէն ինչ մոռացած կը լինեն, ամէն ինչ կորցրած: Բայց երբ մենք մտանք մի ցուրտ ու փոքրիկ սենեակ, ես հանդստացած շունչ քաշեցի: Ոչինչ, ոչինչ չէր կորել: Մայրս երջանկութիւնից ու տառապանքից չփկնած կառչել էր օրօրոցի վրայ, իսկ հայրս՝ ակնոցն աչքերին, Աստուածաշնչի մէջ խոշոր տառերով գըրում է. 1944 ամի Դեկտեմբեր աւուր երկու, բախտաւորուեցանք արու զաւակով, որին մեռած պապի անունով կոչեցինք: Աստուած պահէ:

Ծերուկները բազմոցի թաւիշները հարթելով բացատրում էին, որ մեր գնալուց յետոյ այս սենեակում մարդ չի ապրում, ինչպէս մարդ չի ապրում իրենց մեռած որդու սենեակում: Ես, որ իմ ծնուած տանը տուրիստի պէս օտար ու խորթ էի, չէի կարող ասել այդ ծեր մարդկանց, որ մեզնից ոչ մէկը մեռած չէ, որ մեռած չէ մինչեւ անգամ Նոր Ջէյթունի գերեզմանոցում թաղուած հայրս: Դրա համար, երբ նրանք ինձ մենակ թողնելով, ետեւից փակեցին դուռը, ես զգացի, որ մեծ, շատ մեծ ցանկութիւն ունեմ ձեռք տալու խունացած ու ծեփը թափած պատերին: Բայց ինչ-որ բան ինձ խանգարում էր դա անել եւ ես ինձ մի կերպ ստիպեցի տեղաւորուել նախշազարդ մահճակալի եզրին: Այդպէս դարձայ մէկ տարեկան, երկու, երեք, չորս, քսան, քսանհինգ: Աւելին չհասցրի, որովհետեւ դուռը բացուեց ու ներս մտաւ: Դուռը բացուեց ու ներս մտաւ խելագարուած պապս: Ներս մտաւ մէկը, որ պապիս մորթուած հայրն էր: Ետեւից մեր ցեղի աւագը, որ Անիից էր փախել: Նրանք կողք-կողքի շարուեցին պատի տակ ու դատարկ ակնախոռոչները յառեցին աչքերիս: Բոլորը ձեռքերի մէջ հաւաքել էին իրենց ցնցոտիները ու մի մարդու նման չխչխկում էին վախից: Ճիշդ է, ես հազար անգամ լսել էի նրանց պատմութիւնները, բայց երբեք մտքովս չէր անցել, որ իմ պապերը այդպէս թըշուառ ու խղճալի տեսք կ'ունենան: Եթէ այստեղ լինէր, ինչ կը մտածէր իմ մասին սիրած աղջիկս, որը միշտ նայլոնէ անդրավարտիք էր հագնում եւ սիրում էր ունել չաքարի մէջ թաթախած անանաս: Հիմա ես ամաչում էի այս կմախքներից դրա համար, ինչպէս նաեւ այն բանի համար, որ այսքանի մէջ ես միակն էի, որ տուն ունէի, հագուստ, սիրած աղջիկ եւ հիւր էի այս տանը: Ցանկարծ ինչ-որ բան յիշելով, ես արագ բարձրացրի հայեացքս ու ուղիղ նրանց նայելով ասացի.

— Գիտէք, հայրս խնդրեց հաղորդել ձեզ, որ առանձնապէս ոչինչ էլ չի պատահել: Աշխարհում ամէն բան կարգին է եւ դուք բոլորդ էլ ողջ էք: Ինչ իմաստուն մարդ էր եղել հայրս, որ ինձ սովորեցրել էր այդ հրաշալի նախադասութիւնը:

Կմախքների չխչխկոցը իսկոյն կտրուեց եւ բոլորը ինձնից չրջուելով փարուեցին սենեակի պատերին: Ցետոյ յարձակուեցին վրաս ու հագուստներս բզիկ-բզիկ անելով, սկսեցին ծամծմել չորերս: Բայց երջանիկ էին բոլորն էլ ու բոլորն էլ քրքջում էին իմ մերկութեան վրայ:

ԳՐԻԳՈՐ ՋԱՆԻԿԵԱՆ

ԳԱՌԶՈՒ
ԼԵՄԱՆԻ ԱՓԻՆ

——Ս——

ԽՄԲ.— Տօվիլէն ետք, Գառզու էվիանի մէջ է որ կը շարունակէ ոչ թէ իր արձակուրդը այլ՝ իր աշխատանքը, ինչպէս կը վկայէ *Տօֆինէ Լիպերէի* աշխատակիցը, որ հետեւեալ տողերը նուիրած է մեծանուն նկարիչին (*Տօֆինէ Լիպերէ*, Օգոստոս 22):

×

Գառզու մենակեաց մըն է որ նկարչութեան իր առաջին քայլերը ըրաւ առանց ուեւէ վարպետի, առանց պատկանելու որեւէ դպրոցի եւ առանց հետեւելու այն ճամբաներէն ոչ մէկուն, զորս արուեստագէտները կ'օգտագործեն յաջողելու համար:

Մեկնած վերացականէն, երբ ուրիշներ դեռ զայն չէին ընտրած իբրեւ նպատակ, երկու տարի հոն կեցած է «բայց, կ'ըսէ, փապուղիի մը մէջ էի որու ելքը չէի տեսներ»:

Այն ատեն կը հասնի, ձեւադրոշմին շատ չեչտուած ոճով մը, գրեթէ գիծի «դըրութեամբ» մը, բանաստեղծի աշխարհի մը մէջ:

Բայց, գունաւոր խորքով իր ձեւադրոշմ պատկերներուն մէջ, ուր նուրբ գիծեր կը սահմանեն ձեւերը իրական բնանկարին առջեւ, տեսնուած բնանկարէն անխուսափելի կերպով, կը յայտնուին աւերակներ, հողագործական մեքենաներ, փճացած թնդանօթներ, միջնադարեան զէնքերով զինուորներ, որոնք միշտ կ'ոգեկոչեն «ինչ որ եղած անցած է»:

Հարցում մը.— «Ինչո՞ւ»:

= Կը ջանամ ընել ինչ որ կը տեսնեմ եւ եթէ երբեմն կը յանգիմ իրականութենէն բաւական հեռու, այդ կ'ըլլայ անգիտակցաբար...:

Երբ զինքը լսենք, տեսնենք իր աշխատիլը, գիտենք երբ հիացումով տեսարանը կը դիտէ իր պատշգամէն, այն համոզումը կ'ունենանք թէ տեսակ մը երազի մէջ կ'ապրի եւ կը ձգէ որ իր երեւակայութիւնը թափառի առանց փորձելու զայն հակակշռելու:

Բայց իրականի՞ն մէջ: Գիծերը ծնունդ կ'առնեն իր ձեռքերուն տակ, կը տարածուին խնամքով պատրաստուած հրավառութեան մը պէս եւ ի վերջոյ կ'ընդգրկեն ամբողջ պաստառը կատարեալ հաւասարակշռութեամբ մը: Հոս զգալի է ճշգրիտ թեքնիքէնի մը վարպետութիւնը, որ սակայն կը տողնապի երեւակայծինի զայրացած ճզտումէ մը, անցեալի ապետներու լայթմոթիվով, որոնք կը պայքարին վաղուան մեքենայացած հրէշներուն դէմ:

Գառզու կը սիրէ մեքենաները, երկաթուղին, նաւահանգիստները: Միշտ՝ գիծեր... Եւ երբ իրեն յայտնեցինք մեր հիացումը իր մէկ գեղեցիկ վերարտադրութեան համար — «Ծովին պալատը» — որ կը ներկայացնէ Վենետիկի մէկ տեսարանը՝ մարդը եւ իր արկածախնդրութիւնը ոգեկոչող, գնաց քովի սենեակը 5–6 չաւարտած պաստառներ բերելով, որոնք գծուած էին... Ամսթերտամ: Հրաշալի պաստառներ իրենց նրբութեամբ եւ կատարելութեամբ ինչպէս եւ գոյներու ջերմութեամբ:

Սկիզբը, Գառզու, սեւ խորքերու վրայ որոնք պարապը կ'ոգեկոչէին, կը գոհանար լուսաւոր բիծեր դնելով, կարծես թէ չկարենալով բաժնել լոյսը ստուերէն: «Զոյգ»ը, ամէնէն յատկանշական պաստառներէն է այդ ուղղութեամբ.— Բիրտ լոյս մը փլաշի պէս ուղղուած է մարմնի մասերու վրայ: Ճիշդ է որ այն ատեն, նկարիչը չլացած էր կարգ մը հին վարպետներէ, ինչպէս՝ Ռամպրանտ, որ լոյս մը կը կեդրոնացնէր մէկ կէտի վրայ միայն, մնացեալը մութը ձգելով:

Ցետոյ «Լոյսը» կուգայ իր պաստառներուն վրայ, մինչ «տիրապետող»է մը եռք: Սեւէն եռք կուգայ կանանչը, յետոյ գորշ-կանաչը, յետոյ՝ կապոյտը:

— Հիմա, տիրապետողը աւելի տաքցած է, կ'ըսէ Գառզու, խորքերս եղած են կարմիր, նարնջագոյնացած դեռ քանի մը կապոյտներով:

Աշխատանքի իր սեղանին վրայ, բազմաթիւ վիմագրութիւններ, փորձեր ուր կը պայքարին գիծերու բանակներ:

— Երկու ցուցահանդէս կը պատրաստեմ: Մէկը՝ գծագրութեանց, վիմագրութեանց, ջրաներկերու, որ Փարիզ պիտի կայանայ Դեկտեմբերին: Նախապէս, գործերս պիտի ներկայացնեմ Պէյրութ բազմաթիւ պաստառներով, որոնցմէ մաս մը ցոյց տուի ձեզի:

= Արձակո՞ւրդը:

— Էվիան աշխատանքի հրաշալի վայր մըն է ինծի համար: Հանդարտութիւնը, բնութիւնը... դիտեցէք սա համայնապատկերը, արտակարգ բան է:

= Առաջի՞ն անգամն է որ կուգաք:

— Այո՛: Ցաճախ Լօզան կ'երթամ բայց երբեք լիճին այս կողմը չէի եղած: Հրաշալի է: Գիրքեր ունիմ նաեւ պատկերազարդելու «Պուտտա եւ պուտտայականութիւնը» ութ ինքնատիպ վիմագրութիւններով, զոր պիտի հրատարակէ Փիէր տը Թարթաս, յետոյ երկու Շէյքսփիր «Ամառն Գիշերուան մը Երազը» եւ «Արքաներու Գիշերը», յետոյ իմ պաստառներուս պիտի նուիրուիմ:

= Էվիանի վրայ բան մը պիտի գծէ՞ք:

— Անշո՛ւշտ: Ու դառնալով դէպի հին քաղաքը որու կը տիրապետէ եկեղեցին, կ'ըսէ. «Այս անկիւնը զիս կը հետաքրքրէ, իր տանիքներով, տուներով: Ի՛նչ հեռանկար»:

Քանի մը վայրկեան, Գառզու երազկոտ կը մնայ, հրաշալի տեսարանին առջեւ, իր ոտքերուն առջեւ փռուած Լեմանին, կապտակապոյտ երկինքին տակ:

Զինքը դիտելով երբ այսպէս կը խորհրդածէ, կարելի է՞ չմտածել թէ արդէն իսկ հրաշալի պաստառ մը կ'ուրուագծուի իր գլխուն մէջ.— մեծ լիճ մը, կայմափայտներով անտառ մը որ կը բարձրանայ, եւ անշուշտ եղերքը հողագործական մեքենայ մը, մոռցուած, նման սպառնացող միջատի մը, որու առջեւ ձկնորս մը կ'անցնի ետին ունենալով դասալիք հետեւակ մը, սպանական բանակէն, որ երկու դար առաջ թալանի տուաւ Էվիանը:

ՏԱՆԻԷԼ ՊՕԿԷՌՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մարդը դրամ կը շինէ, բայց դրամը մարդ չի շիներ:

ԳՆՁՈՒՆԵՐԷՆ

×

Մսին ամէնէն վարնոց տեսակը լեզուն է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (142)

ԹՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ինծի ճանիկ կ'ըսեն, երբոր գործ մը վրաս առնեմ, կը կատարեմ, ասկէ զատ ձեռքէս չեկած բանին մէջ չեմ մտներ:

— Գիտեմ, որ այս տեսակ գործերու համար շատ ճարպիկ ես, պատասխանեց ուսուցիչը, միայն թէ...

Բայց խօսքը չուզեց շարունակել, վախնալով, որ կը վիրաւորէ դիմացինը:

— Միայն թէ ի՞նչ, հարցուց միւսը:

— Ոչինչ...

— Չէ, լեզուիդ տակ բան մը կայ, ըսէ տեսնենք... ես կ'ուզեմ, որ անկեղծօրէն խօսինք իրարու հետ:

— Ըսել կ'ուզէի, որ թերեւս հակառակորդ կողմէն խնդիրը կ'իմացուի, եւ քեզի առաջարկութիւններ կ'ըլլան...

— Այսինքն զիս կը կաշառե՞ն, ըսել կ'ուզես, գոչեց ճանիկ բարկացած ձայնով մը:

— Ոչ թէ կաշառել, բայց թերեւս քեզ կը համոզեն, որ վազ անցնիս այդ գործէն...

— Եւ ի փոխարէն դրամ կուտան, այնպէս չէ՞:

— Ոչ թէ դրամ կուտան, այլ որեւէ կերպով կը ջանան քեզ գոհացնել...

— Ինծի նայէ, միսիւ Թորգոմ, կ'երեւայ, որ դուն տակաւին իմին ինչ մարդ ըլլալս չես գիտեր կոր, ես թէեւ հարուստ չեմ, բայց սիրտ ունիմ, պատիւ ունիմ, անանկ փարայի համար արժանապատուութիւնս չեմ զոհեր:

— Կը ներես, ես այդ ըսել չուզեցի:

— Ես շատ աղէկ կը հասկնամ, ինչ որ ըսել ուզեցիր, բայց երբոր գործի սկսինք, այն ատեն պիտի տեսնես ու հասկնաս իմին ինչ մարդ ըլլալս:

Ուսուցիչը զղջացած էր անխոհեմ խօսք մը բերնէն փախցուցած ըլլալուն, եւ ջանաց իր գործած սխալանքը դարմանելու, եւ ճանիկի սիրտը առնելէ ետքը զայն ճամբու դրաւ:

— Այս մարդը եթէ ուզէ, շատ աղէկ կրնայ յաջողցնել, կը մտածէր, ամէն տեղ կ'երթայ, ամէն մարդ կը ճանչնայ, եւ լեզուն ալ բերնին մէջ կը դառնայ...

Հետեւեալ առտու ուղղուեցաւ Պօղոս էֆէնտիի գրասենեակը խնդիրը բացատրելու եւ հարկ եղած դրամը առնելու համար:

— Այս հանրագրութիւնը մօտաւորապէս 10 ոսկիի պիտի նստի, կը մտածէր, բայց առ այժմ հինգ ոսկի կ'ուզեմ Պօղոս էֆէնտիէն եւ յետոյ, երբ ստորագրութիւնները հաւաքուին, վստահ եմ, որ մնացած հինգ ոսկին ալ գոհունակութեամբ կը վճարէ:

Վաճառականը նոյն առտուն լաւ տրամադրութեան մէջ էր եւ շատ սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ Պր. Թորգոմին:

— Վստահ եմ որ, գոչեց, հանրագրութիւնը բերիր, ամբողջ թաղեցիներուն ստորագրութեամբ ծածկուած:

— Ոչ տակաւին, կրկնեց ուսուցիչը:

— Ցի՞նու...

— Կ'աշխատինք կոր, Պօղոս էֆէնտի, միայն թէ ժամանակի կարօտ է:

— Հանրագրութիւնը քո՞վդ է, տուր տեսնեմ, քանի՞ ստորագրութիւն հաւաքած ես մինչեւ այսօր:

— Հանրագրութիւնը քովս չէ... ուրիշի քովն է, պատասխանեց ուսուցիչը, թաղեցիի մը տունի, որպէսզի ստորագրութիւն հաւաքէ:

— Բայց մինչեւ հիմա քանի՞ հատաւ ստորագրութիւններու թիւը:

— Շիտակը չեմ համրած, բայց բաւական կայ... կարծեմ երեսունը անցած է, կմկմաց Պր. Թորգոմ, ներքնապէս ամօթ զգալով իր խօսած ստէն:

— Երեսո՞ւն, ըսաւ Պօղոս էֆէնտի, ինչ որ է, բաւական բան է...

— Բայց հիմա վստահ եմ, որ շատ աւելի պիտի կրնանք հաւաքել, քանի մը հողի յանձն առին աշխատելու:

— Կեցցե՛ս, ահա այսպէս գործը կը յաջողի, արդէն առջի օրէն ուրիշներու ձեռքով ընելու էիր:

— Այնպէս է, միայն թէ ուրիշներու ձեռքով ընել տալն ալ իր անպատեհութիւնն ունի:

— Ի՞նչ անպատեհութիւն...

— Վերջապէս, ուրիշները երբոր աշխատին, փոխարինութիւն մը կը սպասեն ... Օրինակի համար, հիմա մէկը գտած եմ, որ բոլոր թաղը պիտի շրջի, խօսի՛, համոզէ՛, ամբողջ ժամանակը ատոր պիտի զոհէ, սակայն ատոր փոխարէն ալ բան մը կը պահանջէ կոր:

— Ի՞նչ բան, տեսնենք իր պահանջումը:

— Մեծ բան մը չէ, Պօղոս էֆէնտի, միայն թէ ես դժբախտաբար ի վիճակի չեմ վճարելու... եթէ դրամ ունենայի, ձեզի բնաւ խօսքն անգամ չէի ըներ:

— Գիտեմ այդպէս ըլլալը, ի՞նչ պիտի տրուի ան ըսէ...

— Առ այժմ հինգ ոսկի, կմկմաց ուսուցիչը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՊԵՐՃ–ՌՈՊԷՐ

ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները .—

Տէր եւ Տիկին Արմենակ Գույումճեան Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սրահի կահաւորման 250 ֆր.։

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի նոր սրահին 250 ֆր.։

Կապոյտ Խաչի կայանի նոր շէնքի ֆոնտին 250 ֆր.։

Անթիլիի հանգստեան տան 250 ֆր.։

Իրենց դաւկին յիշատակին։

×

Տէր եւ Տիկին Թ. Մեսրոպեան Դպրոցասէր վարժարանի սրահի կահաւորման 250 ֆր.։

Սամուէլ Մուրատեանի նոր շէնքին 250 ֆր.։

Կապ. Խաչի կայանի նոր շէնքին 250 ֆ.

Անարատ Ցղուլթեան Քոյրերու դպրոցին 100,

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին 150 ֆր.։

Անթիլիի հանգստեան տան 100 ֆր.։

Հայկ. Մշակոյթի Տան 100 ֆր.։

×

Տէր եւ Տիկին Զ. Մեսրոպեան (Քանատա) Դպրոցասէր վարժարանին 500 ֆր.։

×

Պ. Արսլան եւ Միքայէլեան ընտանիք Թիւրփարմա *հաստատութիւն (Կ. Պոլիս) Կապոյտ Խաչի նոր շէնքին 250ական։*

Քիրիլիս Իվ, Մանթօ եւ Ընկ. (Փարիզ) Սամուէլ Մուրատեանի նոր շէնքին 500։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Տէր եւ Տիկին Աղասի Խանտանեան 50 ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կայանի նոր շէնքին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Սրբուհի Սարգիսեանին եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց եղբօր՝ Նիկողոս Նիկողոսեանի *մահուան առթիւ։*

×

Շաւիլի Հ. Յ. Դ. «Արզումեան» խումբի ընկերները եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր – ընկերուհի Ֆիլիպ եւ Գաթերին Յովհաննէսեաններուն իրենց եղբօր՝ Տաճատ Յովհաննէսեանի *մահուան առթիւ (Նարպոնի մէջ արձակուրդի ընթացքին)։*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Մարտիկ Տակառեան 50 ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Պանեէօ–Քաշանի մասնաճիւղին Հրանդ Խաչատուրեանի *(Ռընաժ) մահուան առթիւ։*

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Արսէնեան (Թուառէն) 10 ֆր. կը նուիրեն Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 29

ԳԻՆ 2.500 ՖՐ.

Երդ ու դարձ օդանաւով։ ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻՆՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ։ Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունճեանի, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. Ալիքսանեանի՝

11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — *ԼԻՈՆ՝* Պալեանի — *ՏԷՍԻՆ՝* Կ. Գարայեանի

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու գիշերօթիկ եւ փոքրիկներու կառոլի *վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար։*

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան։ Հեռաձայն 985–01–79։

ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՅՐԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի օդակայանէն՝

Մեկնում Կիրակի 15 Հոկտեմբեր 1972

Վերադարձ Երեքշաբթի 31 Հոկտ. 1972

Ծախքերու ընդհանուր մասնակցութիւն 1500 ֆր.

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝

Պօմոն՝ *Հայր Գեղամ Վրդ. Հեռ.* 51–73–50

Սէն–Լու՝ Տէր Շահան Քհյ. 47–97–13

Պլ. Օտտօ՝ Տէր–Նշան Քհյ. 50–18–23

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ «Նուպարեան» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Ուրբաթ 1 Սեպտեմբերին։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ։

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անթիլիի Հանգստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (Նախանգապետութեան հրամանով)։

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կնիք)

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* ։

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով ։

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանքի դրոշմաթուղթ։

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Պ. Ժերար Սթեֆանէսքօ կը հաղորդէ որ մեծ հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ, Նոյեմբեր 1ին, Վերտէօն, ի ներկայութեան 5000 հոգիի, ի յիշատակ Ֆրանսայի համար մեռած Հայերուն։ Այս առթիւ կը խնդրուի անոնցմէ որոնք ազգական մը կամ բարեկամ մը ունին որ իբրեւ ռազմիկ (1914–18 կամ 1939–45) թաղուած է զինուորական գերեզմանատուն մը որ հաղորդեն անունն ու թաղուած վայրը։

Միւս կողմէ, 1914–18ի Պատերազմի նախկին ռազմիկները, ինչպէս նաեւ Հնդկաչինի, Ալժերիոյ նախկին ռազմիկները եւ դիմադրականներն ու տեղահանուածները թող հաճին սերտօրէն յարաբերութեան մէջ մտնել Պ. Ժերար Սթեֆանէսքոյի հետ, հեռատեսիլի հայկ. յայտագրերու պատասխանատու

16, Rue José Maria de Heredia
PARIS (7e)

Պ. Սթեֆանէսքօ կը խնդրէ նաեւ որ իրեն հաղորդուի անունը, հասցէն, տարիքը, զինուորական աստիճանը բանակին մէջ, արհեստը, կռուած վայրերը եւ ի հարկին՝ պատուանշանները։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին։ (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շարաթ գիշեր, Շարպօնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ ։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI 31 AOUT 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48-Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.502
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.502

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

76 ԱՄԵԱԿ ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆԻ ԳՐԱՒՄԱՆ

—0—

Ե.

Դէպքերը՝ ըստ «ԴԵՂԻՆ ՏԵՏՐԱԿ»ի (Գ.)

Ժ. տը լա Պուլինիէր կը պատմէ թէ Դրամատան փոխ–տնօրէն Օպուանոյ մեծեղբայրը Թալիլ Րիֆաթ փաշայէն ապահովութիւն ստանալէ ետք թէ իր բացակայութեան ո՛չ մէկ փորձ պիտի կատարուի Պանքան վերագրաւելու համար, գացեր է Եըլտըզի պալատը, ուր կը գտնուի եղեր արդէն ռուսական դեսպանատան աւագ Թարգման Մաքսիմով:

Ի դէպ յիշենք, որ ըստ Միքայէլ Վարանդեանի, Մաքսիմով Ապտիւլ Համիտին խորհուրդ տուած է ջարդել Հայերը, թելադրելով՝

«Massacrez, Majesté, massacrez».

Կը պատմուի նաեւ, որ Օսմ. Դրամատան տնօրէնը 500 ոսկի պարգեւ տուած է Մաքսիմովի, իր «ծառայութեան» համար:

Եըլտըզի պալատին մէջ Կարմիր Սուլթանին հետ տեսակցութեան մասնակցած են Դրամատան անգլիացի ընդհ. տնօրէն Սըր Էտկար Վինսան, փոխ–ընդհ. տնօրէն Օպուանոյ եւ Մաքսիմով:

Ապտիւլ Համիտ բացարձակապէս մերժեր է հետեւանք տալ հայ յեղափոխականներու Կոմիտէին քաղաքական պահանջներուն: Համաձայներ է, որ 25 յեղափոխականները ապահով կերպով Պանքայէն դուրս ելլելով տարուին տնօրէնին զբօսանաւը, անկէ Եւրոպա երթալու համար:

Ժամերով բանակցեր են յեղափոխականներուն հետ, որոնք չէին ուզեր պարպել շէնքը: Մաքսիմով իր ճարտար լեզուով համոզեր է զանոնք եւ առաւօտ ժամը երեքուկէսին վերջապէս հեռացեր են Պանքայէն:

Յաջորդ առաւօտ, Օգոստոս 15–27ին, դեսպանները հաւաքուեր են երիցագոյն անդամին՝ Աւստրիոյ դեսպան Պառոն տը Քալիսի մօտ եւ իրենց հաւանութիւնը տուեր են Եըլտըզի կարգադրութեան, միաժամանակ այնտեղ խմբագրեր են Բ. Դրան ուղղուելիք հաւաքական ծանուցագիրը, որ Արտաքին նախարարին յանձնուեր է աւստրիական դեսպանատան աւագ Թարգմանին կողմէ:

Նոյն պահուն Ֆրանսայի, Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ աւագ Թարգմանները Պալատ երթալով պահանջեր են անմիջապէս վերջ տալ ջարդերուն, որոնք կը շարունակուէին խլամ խուժանին կողմէ, ոստիկանութեան բարեհաճ աչքերուն առջեւ:

Գործակատարը Բերայէն Թարապիա վերադարձին, ֆրանս. դեսպանատան մէջ գտեր է Արտաքին նախարար Թէվֆիք փաշան, որ իրեն կը սպասէ եղեր: Պուլինիէր նախարարին յայտներ է թէ ո՛չ մէկ հաւատք կ'ընծայէ իր խաբեբայ հաւաստիքներուն, թէ ջարդերը կը շարունակուին: Ինք անձամբ Շիշլիի Հայոց գերեզմանատան մէջ համրեր է 400 դիակներ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ տեսեր է ֆրանս. հիւանդանոցին մէջ:

Նախարարը այցելեր է նաեւ միւս դեսպաններուն, զանոնք հանդարտեցնելու համար:

Օգոստոս 28ին ռուսական դեսպան Նելիտովի առաջարկով դեսպանները բողոքի հեռագիր մը ղրկած են ուղղակի Ապտիւլ Համիտին, նկատի ունենալով կացութեան ծանրութիւնը: Առաջին անգամն է, որ դեսպանները ուղղակի կը դիմէին Սուլթանին:

Ջարդերը ծաւալեր են մինչեւ Վոսփորի գիւղերը, — Պէպէք, Րումէլի Հիսար, Քանտիլլի, ուր Թուրքերու կարգին մեծ թիւով քրիստոնեաներ ու Եւրոպացիներ կը բնակին: Քրիստոնեաները խուճապահար զանգուածօրէն կը փախչէին գիւղուելով Թարապիոյ եւ Պէօյիւք–Տէրէի պանդոկներուն ու տուներուն մէջ, դեսպանատանց պաշտպանութեան տակ:

Միւս կողմէ Հայերը հանդարտ չէին կեցեր: Օգոստոս 28ին կէսօրէ վերջ Պուլինիէր ստացեր է նոր նամակ մը: «Ահակա նոր ապացոյց մըն էր, որ Հայերը սաստիկ զայրացեր էին Եւրոպայի դէմ»: Նամակը ստանալէն քիչ վերջ դարձեալ քանի մը ռումբեր պայթեր են քաղաքին մէջ, ինչ որ պատրուակ կրնար ծառայել նոր ջարդերու:

Այդ միջոցին է միայն, որ խորհնէին հասեր են կանոնաւոր զօրաց երկու վաշտեր միայն, կարգը վերահաստատելու համար:

Նոյն իրիկունը Թէվֆիք փաշա դեսպաններու երիցագոյնին ներկայանալով յանձներ է Ծանուցագիր մը, յայտնելով որ անհրաժեշտ բոլոր միջոցները ձեռք առնուած են եւ թէ ճիշդ չեն դեսպաններու գիտողութիւնները: Ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրեր է գլխաւոր խուժանի կազմակերպութեան մասին: Սեպտեմբեր 2ին դեսպանները նոր Ծանուցագիր մը տուեր են, շեշտելով այս կէտին վրայ:

Թէվֆիք փաշա բերեր է նաեւ Սուլթանին ուղղուած ծանուցագրին պատասխանը: Ապտիւլ Համիտ շատ ազդուեր է. իր գահակալութեան ամբողջ շրջանին մեծ Պետութեանց ներկայացուցիչները երբեք ուղղակի չէին հարցաքննած զինքը:

Յանուն դեսպաններուն, Պառոն տը Քալիս յայտնած է Արտաքին նախարարին, որ Եւրոպա կասկածանքով վերաբերուեր էր Անատոլուի անցած տարուան հայկական ջարդերուն հանդէպ: Սակայն այժմ այլեւս օսմանեան կառավարութիւնը չի կրնար ուրանալ — ինչպէս ուրացեր էր տարի մը առաջ — այն զարհուրելի դէպքերը, որոնք տեղի ունեցան Պոլսոյ մէջ՝ դեսպաններու, անոնց պաշտօնէութեան եւ օտարներու աչքերուն առջեւ:

Գործակատարը կը շեշտէ թէ դեսպանին գիտողութիւնները տեղին էին, որովհետեւ Օգոստոս 29ին տակաւին խռովայոյզ էր կացութիւնը: Ոստիկանութիւն եւ զինուոր կը յարձակէին նաւահանգիստի մօտակայ խաներուն վրայ, որոնք լեցուն էին Հայերով:

Օգոստոս 30ին եւ 31ին Թուրքերը սկսեր են խուզարկութիւններ կատարել օտարներու տուներուն մէջ, բայց ձեռք չեն տարած Ֆրանսացիներուն: Լուր տարածուեր է, որ Հայերը նոր ցոյցեր պիտի կատարեն Օգոստոս 31ին, Համիտի գահակալութեան տարեդարձին առթիւ: Դեսպանները, իբրեւ բողոքի նշան, լուսավառութիւն չեն կատարած այդ օրը: Մայրաքաղաքը լուռ ու ամայի վիճակ կը ներկայացնէ եղեր:

Ըստ գործակատարին, զոհերու թիւը առնուազն 6000 հոգի է: 4500 թաղում կատարուած է Հայոց գերեզմանատան մէջ: Ոստիկանութեան բարձրաստիճան պաշտօնեայ մը խոստովաներ է, որ 750 Հայեր սպաննուած են Ղալաթա – Սերայի բանտին մէջ, Բերայի սրտին վրայ: Բազմաթիւ դիակներ «մաւոնա»ներու վրայ բեռցուելով ծով թափուեր են: Սայլերու անվերջ շարաններ ժամերով դիակ փոխադրեր են Բերայի եւ Փանկալթիի փողոցներէն:

Խօսելով Խասգիւղի ջարդերուն մասին, Ժ. տը լա Պուլինիէր կ'ըսէ թէ Ոսկեղջիւրի այդ թաղին բնակիչները մեծ մասամբ Հրեաներ էին, որոնք խալամներուն գողցած ապրանքները աժան գինով գնելու համար, անոնց մատնանիշ կ'ընէին Հայոց տուները: Շատ պատմութիւններ լսեր էինք Խասգիւղի Հրեաներու մասնութեան մասին: Այսպէս, Ցուղայի օրինակին հետեւելով, Հայերը ցոյց կուտան եղեր Թուրքերուն՝ փաղաքշիչ բառերով.— «էրմէնի տիր, ամմա էյի ադամ տըր» (Հայ է, բայց լաւ մարդ է):

Ֆրանսական դեսպանատան, գործակատարին վկայութիւնը ո՛չ մէկ կասկած կը թողու Հրեաներու մեղսակցութեան մասին:

Դեղին Տետրակը դեռ ուրիշ ուշագրաւ շատ մանրամասնութիւններ եւս կուտայ 76 տարի առաջուան այդ պատմական դէպքերուն մասին:

Չենք ուզեր աւելի երկարել:

×

Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւն (Փարիզ) իր 19–20 եւ 25 Օգոստոս 1972ի թիւերուն մէջ կը յիշէր Օսմ. Պանքայի գրաւումը «75 տարի առաջ» խորագրին տակ, թուականներու եւ դէպքերու սխալներով:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄ

ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՉԴԱԴՐԻՆ

Կ'ԸՍԷ ՆԻՔՍԸՆ

Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին է, որ նախագահ Նիքսըն յայտարարեց թէ Հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծութիւնները պիտի չդադրին, ցորչափ բանակցութիւնները ոչ մէկ յառաջդիմութիւն կ'ընեն: Սան Քլեմանթէի (Քալիֆորնիա) իր ամառանոցին մէջ է, որ Նիքսըն անգամ մը եւս անդրադարձաւ Վիէթնամի: Դէտերու կարծիքով նախագահին խօսքերը առաւելապէս ուղղուած էին Հիւս. Վիէթնամի ղեկավարներուն: Նիքսըն կ'ուզէ հասկցնել թէ Հանոյ յոյսեր եւ մանաւանդ պատրանքներ պէտք չէ ունենայ նախագահական ընտրութիւններէն: Իր դիրքը պիտի չփոխուի մինչեւ Նոյեմբեր 7 (ընտրութեանց թուականը): Ոչ ռմբակոծութիւններու դադրեցում պիտի հրահանգէ ոչ ալ պաշարման վերջ պիտի դնէ քանի դրական յառաջդիմութիւններ չեն եղած բանակցութեանց մէջ: Ցորչափ ամերիկացի պատերազմական գերիներէն վերջինը ազատ չարձակուի եւ անհետացած զինուորներու ալ ցանկ մը չպատրաստուի, Միացեալ Նահանգները «մնացորդաց» ուժ մը պիտի պահեն Հարաւային Վիէթնամի հողամասին վրայ: Յիշենք որ նախագահ ըլլալէն ի վեր 522 հազար ամերիկացի զինուոր հեռացած են Վիէթնամէն եւ չորս տարիէ «վիէթնամականացման» քաղաքականութիւնը գոհացուցիչ է Սպիտակ Տան համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԼՈՒՄԹԸՐԻ ԴՈՒՔՍԸ որ Անգլիոյ թագուհիին միակ ողջ հօրեղբօր տղան է, օդանաւի արկածով մեռաւ առջի օր: 31 տարեկան էր եւ ինք կը վարէր օդանաւը:

ՄԻՒՆԻԽԻ մէջ Ֆրանսա իր առաջին մետալը ստացաւ — արծաթ — շնորհիւ Միշէլ Քառեկայի, քորսիքացի, նշանառութեան մրցումին մէջ: Ոսկի մետալը առաւ խալացի Սքալցոնէ, կոտրելով համաշխարհային մրցանիշը: Ներկայիս Միացեալ Նահանգները առաջին դիրքի վրայ են 5 ոսկի մետալներով, երկրորդ՝ Արեւելեան Գերմանիա 3 ոսկի մետալով եւ երրորդ՝ Խորհ. Միութիւն երկու հատով:

ՓԱՐԻԶԻ ամերիկեան դեսպանը — Ուաթսըն — հրաժարեցաւ առողջական պատճառներով:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը ընդունեցաւ երկու փոխ–նախարարներու հրաժարականը: Այս երկու երեսփոխանները ընդդիմադիր պարբերականէ դրամ ստացած էին: Խորհրդատուներն էին հրատարակչականի մը, որ ի մէջ այլոց կը տպէր Քուիք շաբաթաթերթը, որ ծանօթ է իբրեւ Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ կուսակցութեան կողմնակից հրատարակութիւն մը:

ԹԵՀՐԱՆԻ զինուորական ատեանը մահուան դատապարտեց պարսիկ ուսանող մը՝ Մեհտի Ռեզայ, որու դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն է որ ոստիկան մը սպաննած է եւ մաս կազմած «Պետութեան ապահովութեան դէմ դաւի մը»: Իր պաշտպանութեան համար, ուսանողը յայտարարած է. «Ընկերներս ու ես, ընդունեցանք վտանգաւոր կեանք մը ապրիլ որովհետեւ չէինք կրնար կրաւորական ձեւով հանդիսատես ըլլալ Պարսկաստանի մէջ յարատեւող ընկերային անարդարութեան»:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ սկսած է նաեւ հալածել Կաթողիկէ Եկեղեցին եւ խիստ հակակշռի կ'ենթարկէ կրօնական ուսումը: Այսպէս դպրեվանքերու մուտքը շատ սահմանափակ է այս վերամուտին եւ 60 թեկնածուի վրայ միայն 33ի արտօնութիւն տրուած է: Աստուածաբանութեան համալսարանն ալ միայն 30 ուսանող կրցած է արձանագրուիլ ութսունի վրայ:

ԱԹԷՆՔԻ ամերիկեան դեսպանատան վրայ ռումբ մը նետուած է առջի օր: Միայն նիւթական վնասներ կան: Քանի մը օր առաջ ալ պայթում մը եղած էր դրամատան մը մէջ եւ զինադրական երեք շարժումներ յայտարարած էին թէ իրենց գործն է:

«ԻԱԹԱ»Ն (օդանաւային փոխադրութեան միջազգային կազմակերպութիւն) ճամբորդներու ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ թակարդաւոր ծրարներու վրայ որոնք կրնան իրենց յանձնուիլ ահաբեկիչներու կողմէ: Արդարեւ կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, այս նոր ձեւն է զոր ահաբեկչական կազմակերպութիւնները ընտրած են իրենց գործունէութեան համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախկին վարչապետ եւ Ելմտական նախկին նախարար՝ Անթուան Փինէ կը խորհի թէ գիներու յաւելման առաջքն առնելու համար լաւագոյն ձեւը մրցակցութիւնն է եւ ոչ թէ անոնց վրայ արգելք դնելը: Փինէ կ'ընդունի որ ներկայիս տուրքերը շատ ծանր են:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ հեռատեսիլի նոր ընդհանուր տնօրէն–նախագահը կարգ մը որոշումներ տուած է վերամուտին համար: Այսպէս Հոկտեմբերէն սկսեալ կուսակցութիւնները ամէն Երկուշաբթի քառորդ ժամ պիտի ունենան իրենց տրամադրութեան տակ: Լուրերու հաղորդումներու ժամերն ալ փոփոխութիւն պիտի կրեն, որպէսզի Ա. եւ Բ. կայանները նոյն ժամուն լուր չտան: Ա. կայանը լուրերը պիտի հաղորդէ երեկոյեան 8ին, երկրորդ կայանն ալ՝ 10ին:

ԱՌՈՂՋ ՄՕՏԵՑՄԱՆ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Հնչակեան կուսակցութեան ԺԲ. Համագումարի եզրակացութեանց առիթով)

Ա.

Հնչակեան կուսակցութիւնը 1972 Յուլիսին գումարած է իր ԺԲ. Համագումարը եւ այդ առթիւ Յայտարարութիւն մը հրատարակած է, ուղղուած հայ ժողովուրդին («Արարատ», 2 Օգոստոս 1972): «Արարատ», իր յաջորդական թիւերուն թիւերուն մէջ, յատկապէս այդ Յայտարարութեան զանազան կէտերը մեկնաբանող խմբագրականներ հրատարակեց, ուր կը քննուէին, Հնչակեան կուսակցութեան գաղափարաբանութեան կողքին, նաեւ Հայրենիք եւ Սփիւռք յարաբերութեանց, հողային դատի, ազգային միասնութեան, եկեղեցական տագնապի հարցերը:

Կարելի է գանց ընել կարգ մը երկրորդական հարցեր. կարգ մը կարեւոր հարցեր ալ կարելի է մատնանշել առանց կիրքի կամ հակառակութեան տրամադրութեանց (եւ պէ՛տք է մատնանշել անշուշտ), կարելի չէ մանաւանդ չարձանագրել, թէ հայ ազգի ճակատագրին հետ կապուած հիմնական հարցերու հետապնդման համար առողջ մօտեցումներու կարելիութիւններ կ'արտայայտուին Հնչակեան կուսակցութեան ԺԲ. Համագումարին կողմէ, ինչպէս նաեւ այդ Համամարի որոշումներուն մեկնաբանութեան մէջ:

Իր 1972 Օգոստոս 15ի խմբագրականը «Արարատ» նուիրած է Հայրենիքի եւ Սփիւռքի «աւելի սերտ եւ համադրուած գործակցութեան»: Այդ խմբագրականով «Արարատ» կը ճշդէ, թէ ներկայ «Հայկական Հանրապետութիւնը կը կազմէ կորիզը եւ մեկնակէտը վաղուան ամբողջական Հայաստանի, որ պիտի կազմուի ազատագրութեամբը Թրքահայաստանի եւ անոր միացումովը ժամանակակից մեր ազգային Պետութեան, ինչպէս նաեւ մայր երկրի կառավարութեան հակակշռին տակ դրուելովը «ներքին» կոչուած հողերուն՝ Ղարաբաղին ու Նախիջեւանին, որոնք անջատուած են Հայկական Հանրապետութենէն պատմական դժբախտ հանգամանքներու մէջ»: Ապա, քիչ անդին կ'ընդգծէ, թէ Հայութեան իր ամբողջական հայրենիքին մէջ համախմբումով «կը կենսագործուի ամբողջական Հայաստան՝ ամբողջական Հայութեամբ կարգախօսը, որ իր մէջ կը խտացնէ մեր ազգի սրբազնագոյն իղձն ու ձգտումը»:

Այս սահմանումները հարազատ են անշուշտ ամէն Հայու սրտին: Հոդ չէ թէ անոնք չեն անդրադառնար ազատութեան, անկախութեան կամ վարչաձեւի հարցերուն: Հոդ չէ թէ մինչեւ անգամ կարգ մը արտայայտութիւններ հիմնականին մէջ չեն համապատասխաներ կեանքի ու պատմական իրականութեանց: Կ'ըսենք՝ հոդ չէ, որովհետեւ այդ բոլորի մասին դրական կարելիութիւններ ընձեռող արտայայտութիւններ կան «Արարատ»ի 17 Օգոստոս 1972ի խմբագրականին մէջ, որ նուիրուած է «ազգային միասնութիւն՝ հողային դատին շուրջ» նիւթին:

Պարզենք մեր մտածումը:

Իր 15 Օգոստոսի խմբագրականին մէջ «Արարատ» կը գրէ.

«Հայ ժողովուրդը ունի իր ազգային Պետութիւնը՝ Խորհրդային Հայաստանը, որ մայր հայրենիքն է համայն Հայութեան, որ ինքզինք մէկ եւ անբաժան ամբողջութիւն կը նկատէ, հակառակ զինք մասնատող աշխարհագրական տարածութեանց: Եւ համայն Հայութիւնը ամփոփուած է իր ազգային Պետութեան շուրջ, տակաւ սերտացնելով իր կառչումն ու միասնութիւնը, լքելով երէկի կասկածն ու վերապահութիւնը, եւ հետզհետէ աւելի համոզուելով, որ հայրենիքն ու Պետութիւնը հարազատ են ու ազգային, սիրելի ու յարգելի, ինչ ալ ըլլայ օրուան վարչաձեւը կամ գոյնը անոր դրօշին»:

Արդ, այս արտայայտութեանց մէջ կարգ մը կէտեր պարզ ու մեկին ըլլալով հանդերձ, այլ կէտեր, իրենց ներկայացման ձեւին մէջ դէթ, մտքերու շփոթ կը յառաջացնեն: Երբ կ'ըսուի, թէ «հայ ժողովուրդը ունի իր ազգային Պետութիւնը՝ Խորհրդային Հայաստանը, որ...» նոյնացում մը կը կատարուի Պետութեան եւ Հայրենիքի գաղափարներուն, որոնք անպայման ու միշտ չէ որ կը նոյնանան: Հայաստանը, խորհրդային ըլլայ ան թէ ոչ, մայր հայրենիքն է համայն Հայութեան, անկասկած: Կասկածէ վեր է նաեւ որ Հայութիւնը ինքզինք մէկ եւ անբաժան ամբողջութիւն կը նկատէ, հակառակ զինք մասնատող տարածութեանց: Պետութիւն եւ Հայրենիք նոյն բաները չեն: Պետութիւնները փոփոխուող են, հայրենիքը՝ ո՛չ: Հայաստան հայրենիքն էր Հայութեան նաեւ այն ատեն, երբ ան կը գտնուէր Թրքական իշխանութեան ներքեւ եւ կը ղեկավարուէր դաժանօրէն, անխղճօրէն, Համիտեան վարչաձեւը ըլլար ղեկավարողը թէ Երիտասարդ Թուրքերու հաստատած սահմանադրական վարչաձեւը: Հայաստանի այն մասը, որ կը գտնուէր ռուսական տիրապետութեան տակ, նոյնպէս մաս կը կազմէր Հայուն հայրենիքին, հայրենիքն էր Հայուն, ցարական վարչաձեւին տակ գտնուած ատեն ըլլայ, Հայաստանի Հանրապետութեան օրով ըլլայ թէ ըլլայ Հայաստանի Հանրապետութեան յաջորդող խորհրդային վարչաձեւին տակ, ինչպէս է ներկայիս: Պէտք չէ շփոթել հայրենիքը Պետութեան հետ: Պետութիւն եւ պետականութիւն անհրաժեշտ տարրեր են անշուշտ, սակայն պէտք չէ նոյնացնել հայրենիքին հետ:

Զշփոթել երկուքը իրարու հետ չի նշանակեր անշուշտ անպայման հակառակ դիրքերու վրայ կանգնած ըլլալ Պետութեան վերաբերմամբ:

Խորհրդային վարչաձեւի տակ գտնուող Հայաստանը մէկ մասն է Հայութեան ամբողջական հայրենիքին. այն մասն է, ուր կ'ապրի երկուքուկէս միլիոնէն աւելի Հայ, որ ունի պետականութիւն մը, որ մէկ մասն է անշուշտ Խորհրդային Միութեան. սակայն համաձայն ըլլանք թէ ոչ վարչաձեւին, ա՛յդ է ներկայիս Հայաստանի պետականութիւնը:

Յարգել երկրի մը իշխանութիւնները, յարգել սեփական հայրենի հողին վրայ գոյութիւն ունեցող իշխանութիւնները կարելի է միայն այն ատեն, երբ իշխանութիւնները կը յարգեն ժողովուրդը, ամբողջ ժողովուրդը, անխտրականօրէն. եւ մանաւանդ երբ այդ իշխանութիւնները դէմ չեն գործեր հայրենի ժողովուրդի հիմնական շահերուն: Ի՞նչպէս կարելի էր յարգել ցարական իշխանութիւնները, որոնք կը տիրէին Հայաստանի մէկ մասին, Կարսը, Արտահանը, Նախիջեւանը, Ղարաբաղը միասին առած, եւ կը հրամայէին հայկական վարժարաններու փակումը կամ եկեղեցական կալուածներուն գրաւումը եւ կամ կը հրահրէին Թաթարները յարձակելու Հայերուն վրայ, զանոնք կոտորելու համար: Ի՞նչպէս կարելի էր յարգել ստալինեան դաժան բռնակալութեան օրերու իշխանութիւնը, որ Հայաստանի մտաւորականութեան ընտրանին, յետադային ժողովուրդէն տասնեակ հազարաւորներ առանց պատճառի Սիպերիաները կ'աքսորէր: Մարդկային ո՞ր տրամաբանութեամբ կամ զգացումով կարելի է պահանջել ժողովուրդէ մը յարգել նման ղեկավարութիւն ցուցաբերող իշխանութիւն մը, Պետութիւն մը: Նման իշխանութեանց ուժէն սարսափահար անոնց ենթարկուիլ կարելի է, կարելի է լռել. սակայն յարգե՞լ, մանաւանդ սիրե՞լ... կարելի չէ:

Երբ Պետութիւնը հարազատ է ու մանաւանդ երբ ան ազգային կամքին արտայայտութիւնն է, ժողովրդական ազատ քուէարկութեամբ ճշդուած եւ իշխանութեան տիրացած, կասկած չկայ որ ան յարգելի է ազգին համար, որքան ալ տարակարծութիւններ գոյութիւն ունենան գործերը վարելու եղանակին կամ տնտեսական, ընկերային, քաղաքական այս կամ այն ըմբռնումին շուրջ: Տանըմարքացիներուն հայրենիքն ու ազգային շահերը պաշտպանող ու ղեկավարող Պետութիւնը, ժողովրդային կամքի ազատ արտայայտութեան իբրեւ արդիւնք, կըրնայ ընկերվարական ըլլալ կամ ոչ-ընկերվարական կուսակցութեան մը ղեկավարութեան տակ գտնուիլ. երկու պարագաներուն ալ այդ Պետութիւնը յարգելի է ու հարազատ Տանըմարքացիներուն համար, որովհետեւ բոլոր պարագաներուն ալ ան ոչ միայն երկրի ու ազգի շահերն է որ կը պաշտպանէ, այլ նաեւ որովհետեւ իր բոլոր զաւակներն ալ հաւասարապէս կը սիրէ, բոլորին վրայ հաւասարապէս կը գուրգուրայ եւ այդ գուրգուրանքը ընծայելու համար երբեք չի պահանջեր անոնցմէ որ անպայման համաձայն ըլլան կառավարութեան վարած քաղաքականութեանց: Ազգը բաղկացնող բոլոր հատուածներն ալ հաւասարապէս տեղ ու արժէք ունին հայրենիքին ու Պետութեան համար:

Ճիշդ է «Արարատ», երբ կը գրէ թէ «մէկ հայրենիք, մէկ ժողովուրդ գաղափարը իր արդարացումը կը ստանայ, երբ երկու հատուածները նոյն ազգին միասնաբար ու անկեղծօրէն կը տագնապին եւ կը գործեն յօգուտ ազգային ցաւերու դարմանումին եւ յառաջդիմութեան»:

«Մեր հայրենական ու ազգային ներկան, ըլլալով հանդերձ պայծառ, ոգեշնչող, ունի իր ստուերոտ եւ մտահոգիչ կողմերը, որոնք վերելքի մը թափը կը տկարացնեն եւ որուն համար պատասխանատու կը մնան բոլոր հատուածները»:

Ճիշդ է այս սահմանումը եւ կրնայ արդիւնաւէտ ալ ըլլալ, եթէ հարցը առնուի գործածուած բառերուն լրիւ իմաստով. երբ երկու հատուածները նոյն ազգին իրապէս միասնաբար ու անկեղծօրէն տագնապին եւ գործեն յօգուտ ազգային ցաւերու դարմանումին եւ յառաջդիմութեան: Մենք այդ տողերը կ'առնենք իրենց լրիւ իմաստով:

Հայրենական ներկայի ստուերոտ կողմերը ոչ մէկ կերպով կրնան նուազեցնել հայ ժողովուրդի հայկական հայրենասիրութիւնը եւ ժողովուրդի բոլոր հատուածներն ալ կրնան մէկ մարդու պէս գործել ի խնդիր ազգային հայրենասիրական նպատակներու հետապնդման, ազգային շահերու պաշտպանութեան եւ իրականացման:

«Արարատ» արդարօրէն կը մատնանշէ եւ չենք կրնար համաձայն չըլլալ իր արտայայտած հետեւեալ մտածումին, թէ «Կենսական գործակցութիւնը կը պակսի սփիւռքահայ կազմակերպութիւններու մօտ, նաեւ ասոնց եւ հայրենիքին միջեւ»:

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ
«ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ»Ի

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵ՛Ն ՄԻՐԵՐ

Երբեմն ալ վատթարացած, տժգոյն եւ դաժան, յօնքերը պռստած իր սեւ եւ խիստ աչքերուն վրայ, հոգեկան թուլութիւններու անձնատուր եղաւ. անիկա ճաշակեց գաղտնաբար արտասուելու, հեծեծանքները խեղդելով արտասուելու խորունկ եւ տխուր քաղցրութիւնը եւ երբ զգաց թէ իր սիրտը ճնշուած էր ահագին եւ ճմլող բեռի մը տակ, գիտակցեցաւ որ չա՛տ, չա՛տ տառապելու այդ կարողութիւնը կը յայտնաբերէր իր խառնուածքին հզօր ազնուականութիւնը: Այս պատճառաւ էր թերեւս որ անիկա անմիջապէս չմղուեցաւ որեւէ գայթակղութիւն ընելու, ինչպէս կը սպասուէր իրմէն. անիկա ինքզինքին անարժան համարեցաւ երթալ նոյնիսկ իր նախկին նշանածին ցուցադրել իր մեծ վիշտը ու գոռ եւ բռնաւոր հպարտութիւն մը բարձրանալով իր խորտակուած երազներուն մէջէն զօրավիգ եղաւ իրեն, զինքը կազդուրեց ու պահպանեց ծայրայեղ վարմունքներէ:

Բայց երբեմն իր հոգին ու մարմինը կը տկարանային. կարծես ուրիշ անձ մը կը ցցուէր յանկարծ իր տառապանքով մաքրագործուած էութեան մէջէն ու անիկա էր կարծես բուն իսկ ինքը, ընտանի էր անոր կերպերուն, բառերուն, հայհոյութիւններուն. դէշ օրեր էին ատոնք. առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Խաչիկ, որ այլեւս հրաժարած էր որեւէ աշխատութենէ, քէօռ գինով, կը հայհոյէր ու կը խմէր մինչեւ որ գինեպանները զինքը վտարէին իրենց կրպակներէն, վա՛յ անոր, որ համարձակէր հեռաւոր ակնարկութիւն մը ընել իր վիշտին, իր սիրած աղջկան, առանց անոր ալ կռիւ կը փընտռէր արդէն, ակռաները կը կճրտացնէր ու այնպիսի կատաղութիւնով մը լեցուն կ'ըլլար որ ամէնէն խապատայինները հեռու կը կենային յաճախ սակայն, ինքը կ'ըլլար նախայարձակը ու այս չան կռիւներէն հագուստները պատռտած, աչքերը մոլորուն, շրթները սպառնալիքներով դողդոջուն, ձեռքերը պատրաստ հարուածելու, կ'անցնէր փողոցներէն՝ արձակելով իր եղերական, դժնդակ ու երկարաձիգ նաղարան, չարագուշակ վայինի մը պէս:

Շատերը, մանաւանդ իր արհեստակիցները կը մեղքնային իրեն եւ մեծ համբերութեամբ կը կրէին իր էրած սրտով մարդու կռուազանութիւնները, հայհոյութիւնները եւ նոյնիսկ հարուածները, սրտառուչ համերաշխութեամբ մը զինքը կը պարուրէին խնամքով եւ գորովանքով, իսկ տարեցները կը փորձէին զայն մխիթարել:

— Խաչիկ, օղլում, ամէնուս գլխէն տաք ու պաղ անցեր է. սիրտդ կէնիչ բռնէ, քեզի պէս կորիճին թող ձեռքերը պագնեն՝ անանկ աղջիկ տան... ան չէ եղեր ուրիշ մը. անուշ աչքը մէկ դէմքի վրայ չի վառիր եա... պուճախ, պուճախ ինչե՛ր կան տահա... խըմէթ չէ եղեր ըսէ. վէսսէլա՛մ...

Անիկա կոյրի, հոգեւարքի, գինովի տարտամ եւ չտեսնող նայուածքով մը կը նայէր խօսակցին, գլուխը կը շարժէր եւ եթէ որեւէ զգացում թափանցէր իր հոգիին, հակազդեցութիւնը այնքան ուժգին կ'ըլլար որ ամբողջ մարմնովը կը դողար ու ակռաները իրար կը զարնուէին:

Այս խորունկ եւ անմխիթարելի վիշտին հանդէպ ամէնքն ալ շուարեր մնացեր էին եւ նոյնիսկ օտարները, ոմանք զինքը մեղքնալով, ոմանք ալ իր զայրոյթներէն սոսկալով, բան մը ըսած չէին անցած դարձածի մասին:

Յակոբճան աղայի կինը երեք շաբաթէ ի վեր մեռած էր արդէն ու կիրամուտքին իսկ տիկին Երանիկ ու աղջիկը գացեր էին վարպետին տունը, անոր զաւակին օգնելու պատրուակաւ: Սկիզբները ոչ ոք անբնական գտաւ ասիկա, նոյնիսկ մեռնողին մայրը հանդուրժեց իրենց ներկայութեան, անոր անյատակ ու խորապէս վշտալից հոգին արդէն այլեւս չէր հետաքրքրուեր աշխարհային իրերով եւ անցուդարձերով. ամէն ատենէ աւելի ինքն իր վրայ կծկտած, անիկա իր կսկիծով մորմոքուն, նոյնիսկ այլեւս արցունք չունէր թափելիք, մխիթարութեան բոլոր աղբիւրները չորցեր էին իրեն համար ու նոյնիսկ Աստուած կը բացակայէր իր հոգիէն, որովհետեւ հակառակ իր հինաւուրց ջերմեռանդութեան, հաւատքը կը խախտէր ու անիկա կը հեծեծէր երբեմն ոխերիմ շեշտով մը:

— Աստուած, դուն ի՞նչ ուզեցիր ինծի պէս խեղճ կնիկէ մը, ես ի՞նչ էի ըրեր քեզի որ ինծի ասանկ կրակներու մէջ էրեցի՛ր... ինչի՞ս կ'ապրիմ, ինտո՞ր կ'ապրիմ, ա՜խ... ա՜խ... չոր գլուխս մոռցար, կէնճ ու կանանչ զաւակներս առիր ձեռքէս... ինչո՞ւ տուիր, ինչո՞ւ առիր, ա՜խ... ա՜խ...

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար. – 19)

ԸՆԿԵՐԿՆԵՐ

ԱՄՍՈՒԱՆ ԵՐԵՍՈՒՆ ՕՐԵՐԸ ԵՒ ՕՐՈՒԱՆ ՔՍԱՆԸՉՈՐՍ ԺԱՄԵՐԸ...

Ամսանուններու այժմու կոչումները, աւելորդ է թերեւս ճշդել, հռովմէական ծագում ունին (Մարտիուս, Ապրիլիուս, Մաիուս...):

Ինչպէս Իրանեաններու՝ նոյնպէս եւ Հայոց մէջ ամսուան իւրաքանչիւր օրը ունէր մասնաւոր անուն մը, առհասարակ երկնային մարմիններու եւ չաստուածներու նուիրուած:

Հայկական ամսուան երեսուն օրերը կը կոչուէին՝ Արեգ, Հրանտ, Արամ, Մարգար, Ահրանք, Մազդեկան, Աստղիկ, Միհր, Ծփոթարեր, Մուրց, Երեզկան, Անի, Բարքար, Վանադ, Արամազդ, Մանի, Ասսադ, Մասիս, Անահիտ, Արագած, Գորգոր, Կորթի, Ծմակ, Լուսնակ, Տրօն, Նպատ, Վահագն, Սէին, Վարագ եւ Գիշերվար:

Ամէն օր, ունէր իր բաժանումը. Արշալոյս, Առաւօտ, Միջօրէ, Երեկոյ, Խաղաղական, Գիշեր, Հաւախօս եւ Աղամամութ: Իսկ քսանըչորս ժամերն էին՝ Այգ, Ծայգ, Զայրացեալ, Ճառագայթեալ, Շառաւիղեալ, Երկրատես, Շանթակող, Հրակաթ, Հուրփառեալ, Թաղանթեալ, Առաւօտ, Արփող, Խաւարակ, Աղջամուղջ, Մթացեալ, Շաղաւոտ, Կամաւոտ, Բաւական, Խօթափեալ, Գեղեակ, Լուսաճեմ, Առաւօտ, Լուսափայլ եւ Փայլածու:

Հելլէններու ամանորը (Նոր տարին) կը զուգադիպէր ամրան արեւադարձին կամ անոր յաջորդող լուսնային ծնունդին, — Յունիսի վերջ:

Հռովմայեցիներու եւ Իրանեաններու ամանորը կը զուգադիպէր գարնան, — Մարտ ամսուան:

Հայերու ամանորը աւելի կապուած էր Փոքր Ասիացիներու, մասնաւորաբար Կապադովկիացիներու նոր տարուան, Աթրա ամսուան կիսուն՝ 26 Օգոստոսին, որ այգեկութքի եւ մրգաքաղի եղանակին սկիզբն էր: Հայոց Նաւասարդն ալ կը զուգադիպէր 24 Օգոստոսին (սանսկրիտերէն սարադ բառէն՝ որ կը նշանակէ աշուն, ապա նաեւ տարի, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ տարին աշնան կը սկսէր):

Նաւասարդը բնիկ հայկական, տոհմական տօնակատարութիւն մըն էր՝ որ թէեւ հելլենական ողիմպիականը կը թուի ըլլալ երեւութապէս, սակայն իրանեան - հեթանոսական նկարագիր կը կրէ առաւելապէս:

Հելլենական Զեւսին տեղ՝ Նաւասարդեան խաղերը դրուած էին Արամազդի հովանաւորութեան տակ: Անահիտ վերահսկիչն էր Հայոց աշխարհին, Վահագնը՝ մարմնացում ուժի, Աստղիկը՝ սիրոյ դիցուհի, — իբրեւ գաղափարականը հայ երիտասարդութեան եւ մարզիկներու:

Կուլթքի եւ քաղի տօն՝ միաժամանակ. «տօն ամենայն պտղոց»:

Այդ օրը, մարզիկները իրենց երդումը կը կատարէին չաստուածահայր Արամազդի բագինին վրայ. տեղի կ'ունենար ճոխազերդութիւն՝ թմբուկով եւ այլ նուագարաններով: «Փող հարելով եւ թմբուկ հարկանելով» կ'աւետուէր բացումը հանդիսութեան. արքայական ամոլը եւ աւագանին տեղ գրաւած կ'ըլլային պատուոյ հովանիին տակ:

Հայկական տոհմիկ խաղերն էին՝ վազք, ոստում, ըմբշամարտութիւն, սկաւառաձգութիւն, տէգընկեցութիւն, կառարշաւ, ձիարշաւ, կռփամարտ, հասեւաւիկ (կարճ վազք), ծանրաբարձութիւն, մականախաղ, լող:

Միջնադարներուն՝ տեղի կ'ունենային քնարահարութիւն, խմբերգ, արտասանութիւն, ճառ: Յաղթականներուն ի պատիւ կը սարքուէին կոչունք եւ խրախճանք՝ Զարեհաւանի կամ Աշտիշատի մարզադաշտերուն վրայ, յետ եօթնօրեայ տօնախմբութեանց...:

×

Որքան շատ կ'ուսանինք եւ կ'աշակերտինք պատմութեան՝ այնքան աւելի կը ճանչնանք մեր ազգութիւնը:

Ի՜նչ աւելի մեծ գոհացում, ու նաե՛ւ կսկիծ հոգիի՝ երբ կը հաստատենք թէ «մեծ»ութեան եւ «հարստութեան» մեր ըմբռնումները բոլորովին տարբե՛ր էին հի՜ն, հի՜ն այդ օրերուն...:

Մ. Թ.

ՕԴԻ ԱՊԱԿԱՆՈՒՄ ԵՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

Ա.

Մարդկային կեանքին համար ամէնէն անհրաժեշտ տարրն է օդը, առանց որուն հինգ վայրկեանէ աւելի չենք կրնար ապրիլ:

Ծնունդէն մինչեւ մահ, իւրաքանչիւր մարդ օրական 12 խորանարդ մեթր օդ կ'օգտագործէ իր առողջութիւնը բնական պայմաններու մէջ կարենալ պահելու համար: Հետեւաբար՝ դիւրին է եզրակացնել որ օդի որեւէ տեսակի ապականում ինչ ժխտական ու կործանարար դեր կրնայ խաղալ մարդու առողջութեան վրայ:

Արդարեւ՝ վնասակար մասնիկներ (փարթիքիւլ) չողիներ, կազեր որոնք կրնան գտնուիլ օդին մէջ, կը հասնին շնչառութեամբ թոքերու ամենայետին բջիջներուն (ալվէոլ), եւ թէ օդին մէջ անոնց տոկոսն ու խտութիւնը անցնի ապահովութեան սահմանաչափը, ուշ կամ կանուխ թոքերու վրայ վնասակար ազդեցութիւններ կ'ունենան եւ նոյնիսկ անցնելով յաճախ արեան ընդհանուր շրջագայութեան մէջ, մարդկային մարմնի զանազան գործարաններուն մէջ կը յառաջացնեն թունաւորման նշաններ:

Վերջին տասնամեակներուն, ճարտարարուեստի հետզհետէ զարգացումը, ի մասնաւորի քիմիական ճարտարարուեստի, եւ փոխադրական մեքենական միջոցներու բազմացումը, ինչպէս նաեւ քաղաքներու մէջ ստեղծուած մարդկային կեդրոնացեալ ու խճողուած վիճակը, ընտեղծեցին որպէս հետեւանք, օդը օրէ օր աւելի խաթարող ապականութիւն. կայութիւն, որ քիչ մը ամէն տեղ, հանրային առողջապահութեամբ զբաղող եւ պետական պատասխանատու մարդոց համար դարձաւ ընդհանուր մտահոգութիւն ու տագնապ, դարձաւ քննելի եւ լուծելի լուրջ հարց:

Այս հարցի ուսումնասիրութեան տրամաբանական ընթացք մը տալու միջոցով, զայն կը բաժնենք երեք մասերու:

Ա.— Քաղաքներու եւ ճարտարարուեստական շրջաններու օդին քիմիական նիւթերով ապականման գլխաւոր աղբիւրները եւ անոր կարեւոր դերակատարները:

Բ.— Մարդու առողջութեան համար օդի ապականումէն յառաջացող վտանգները, ըստ ապականող նիւթերու էութեան:

Գ.— Օդի ապականումը կամ անոր վնասակար հետեւանքները կանխելու սահմանուած ընդհանուր սկզբունքի ճշդում եւ միջոցներ:

Ա.— ՔՆՆԱՐԿՈՒՄ ՕԴԻ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐՈՎ ԱՊԱԿԱՆՄԱՆ

Այս գծով կարելի է չորս հիմնական աղբիւրներ մատնանշել.

1.— Բնակութեան կեդրոններ.

2.— Ճարտարարուեստական կեդրոններ.

3.— Ճարտարարուեստի մնացորդներ (տէշէ էնտիւսթրիէլ).

4.— Ինքնաշարժներէ դուրս եկող ծուխեր (կազ տ'էշափըման):

Այս աղբիւրներու իւրաքանչիւրին պատասխանատուութեան բաժինը օդի ապականման մէջ կը տարբերի քաղաքէ քաղաք, կլիմայէ կլիմա, ըստ միջավայրի մը մէջ երթեւեկող ինքնաշարժներու թիւին ու աշխատանքին, ինչպէս նաեւ ճարտարարուեստի տեսակին ու անոր գործունէութեան թափին:

Բնակութեան եւ ճարտարարուեստական կեդրոններու գործածած վառելանիւթերէն յառաջ եկած վնասակար կազերն ու ծուխերը կախում ունին այդ վառելանիւթերու տեսակէն եւ այրման կամ գործածութեան եղանակէն: Այս վառելանիւթերէն ածուխն ու հանքային իւղերը (իւիլ մինէրալ), որոնք կը պարունակեն որոշ քանակութեամբ ծծումբ (սուֆր), վառելով կ'արտադրեն ծծմբային կազ (անհիտրիտ սիւլֆիւրէօ), որոնք կրնան մթնոլորտին մէջ վերածուիլ մինչեւ իսկ ծծմբային թթուի (Ասիտ սիւլֆիւրիք):

Նոյնպէս տուներու մէջ գործածուած վառելանիւթերը, որոնք դժբախտաբար ամբողջականօրէն չեն վառիր, կ'արտադրեն բնածխային (օքսիտ տը քարպոն) եւ այլ շատ վտանգաւոր ջրաբնածխային կազեր (հիտրոքարպիւր):

Գալով ճարտարարուեստական կեդրոններէ արտադրուող վնասակար քիմիական նիւթերուն, անոնք կախում ունին գործին եւ արտադրութեանց տեսակէն:

Ձուլարաններէն կ'արտածուին զառիկային ծուխեր (ֆիւմէ արսենիքալ). բոքսիտէ (ալիւմինիում)ի գործարաններէն՝ ֆլիւորային ծուխեր. քարիւղային նիւթերու զտարաններէն՝ ծծմբային կազեր:

Վերջապէս, ինքնաշարժներու արտաքսած կազերէն կարելի է յիշել՝

— Բնածխային օքսիտը (օքսիտ տը քարպոն):

— Բորակածինի օքսիտը (օքսիտ տ'ազոթ), որ յառաջ կուգայ ելեկտրական կայծի ազդեցութեան տակ, բորակածինի եւ թթուածինի ուղղակի միացումով:

— Կատարելապէս չվառած ջրաբնածխային նիւթեր (հիտրոքարպիւր):

— Քիչ քանակութեամբ կապարի մասնիկներ:

— Եւ այլ քիմիական թունաւոր մասնիկներ (փարթիքիւլ):

Վերոյիշեալ հակիրճ նկատողութիւններէն կարելի է գաղափար մը կազմել ընդհանրապէս քաղաքներու մթնոլորտը ապականող քիմիական նիւթերու մասին: Այդ նիւթերու քանակին եւ տեսակին կապուած է ապականութեան աստիճանաչափը:

Այսուհանդերձ, ապականած օդը առաւել կամ նուազ վնասակար դարձնող ազդեցութիւն ունին կարգ մը մթնոլորտային պայմաններ. այսպէս՝ մշուշը աւելի վնասակար կը դարձնէ ապականած օդը: Առ այս նշենք սովորական երեւոյթ մը. մշուշոտ օդի մէջ ինքնաշարժներու յառաջամասի ապակին կը ծածկուի թանձր ու մրոտ խոնաւ խաւով, մուր որ կը մտնէ նաեւ շնչառական գործարաններէն ներս, եւ որուն ներկայութիւնը կրնանք ստուգել քիթերնիս մաքուր թաշկինակի մը մէջ խնջելով...:

Նոյնպէս, արեւոտ կլիմաներու տակ, ճառագայթներու ազդեցութեան ներքեւ, տեղի կ'ունենան օդը ապականող քիմիական վնասակար կազերու վիճակի փոփոխութիւններ, ստեղծելով մարդոց առողջութեան համար վտանգաւոր կացութիւն:

Իսկ հովերու ազդեցութիւնը, որ կախում ունի անոնց ուժգնութենէն եւ ուղղութենէն, կազերը դէպի բնակութեան վայրերը տարածելու, սփռելու կամ անոնցմէ հեռացնելու գործով՝ ինքնին հասկնալի է:

ՏՈՔԹ. Մ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (143)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Առ այժմ, գոչեց Պօղոս էֆէնտի, ի՞նչ կը նշանակէ ատիկա...

— Այսինքն գործը լմնցնելէ ետքն ալ պզտիկ վճարում պիտի ընենք...

— Բայց այդ գումարը շատ չէ՞...

— Ես ալ նոյն դիտողութիւնը ըրի, բայց յետոյ համոզուեցայ, որ շատ չէ, որովհետեւ բացառիկ ծախքեր ալ կան ըլլալիք:

— Ի՞նչ բացառիկ ծախք:

Ուսուցիչը բացատրեց, ինչ որ ըսած էր Ճանիկ:

— Անանկ է եա, հաւանութիւն տուաւ Պօղոս էֆէնտի, միայն թէ նորէն շատ դրամ է 10 ոսկին, գործի մը համար, որուն յաջողութեանը ապահով չենք:

— Այդ մասին բնաւ կասկած մի ունենաք, հանրագրութիւնը պիտի ստորագրուի, հաւաստեց Պր. Թորգոմ:

— Դուն կ'երաշխաւորե՞ս:

— Անշուշտ, սակէ զատ ձեր տալիք դրամը պարզ փոխառութիւն մը պիտի ըլլայ:

— Ի՞նչպէս...

— Այդ գումարը ես ձեզի պիտի վերադարձնեմ մաս առ մաս, երբոր պաշտօնս սկսիմ ձեր քով: Օրինակի համար ամսականիս քառորդը տար կը յատկացնենք:

— Ատիկա դիւրին է, միայն թէ գործը յաջողէր:

Եւ վաճառականը քովը դրուած դրամարկղը բացաւ եւ հինգ ոսկինոց պանքնոտ մը տուաւ ուսուցչին:

— Նայէ, որ գործը հաստատ հիման վրայ դնես, խրատեց, ես քու տեղդ ըլլամ ամբողջ դրամը այդ մարդուն չեմ յանձներ... առ այժմ ոսկի մը կուտամ, թող 10–20 ստորագրութիւն հաւաքէ, անկէ ետքը դարձեալ ոսկի մը կ'առնէ:

— Կը ջանամ ձեր ըսածին պէս ընել, պատասխանեց ուսուցիչը:

— Քանի՞ օրէն կը խոստանայ կոր գործը լմնցնելու:

— Առ առաւելն տասը օրէն:

— Եթէ երկու շաբաթը անցնի՝ ալ բանի մը օգուտ չըներ:

— Ես գլխուն վրայ պիտի հսկեմ:

— Երթաս բարով ուրեմն:

Ուսուցիչը մեկնեցաւ գոհ եւ զուարթ: Չէր կարծեր, թէ այդքան դիւրաւ վաճառականը դրամներ պիտի համրէր:

— Հիմա պիտի կրնամ բաց ճակատով երթալ Ճանիկի հետ բանակցիլ, կը մտածէր:

Պանքնոտը մէճիտիէի վերածեց եւ չիտակ իր թաղը վերադարձաւ, կէսօրէն առաջ:

Ճանիկի հետ ժամադրութիւնը իրիկունն էր, հետեւաբար տակաւին շատ ժամանակ ունէր:

Դուրս ելաւ բարեկամի մը հանդիպելու յոյսով:

Եւ ահա ընկեր Սուքիասեանցը իր դէմը ելաւ: Իրենց բաժանումէն ի վեր առաջին անգամն էր, որ կը տեսնէր զայն: Մինչեւ այն ատեն երկուքն ալ խուսափած էին իրարու հանդիպիլ:

— Բարեւ, պարոն Թորգոմ, ըսաւ Սուքիասեանց առաջին անգամ ինք մօտենալով ուսուցչին:

— Աստծու բարին, պատասխանեց միւսը չոր շեշտով մը, զոր ջանաց կարելի եղածին չափ թշնամական ընել:

— Ո՞ւր ես, չես երեւար, ըսաւ Սուքիասեանց:

— Միշտ հոս եմ, միայն թէ այս միջոցին չափազանց զբաղած եմ:

— Ի՞նչ կ'ընես...

— Ոչինչ... մէկ քանի պաշտօններ առաջարկած են ինծի, անոնց մասին ընտրութիւն մը պիտի ընեմ, տակաւին հրցայ որոշում մը տալ:

— Ուրեմն լաւ պատահեցանք իրարու, ըսաւ Սուքիասեանց, ես ալ ճիշդ պաշտօն մը կ'ուզէի առաջարկել ձեզի:

— Ինծի՞ պաշտօն, գոչեց Թորգոմ:

— Այո, ինչո՞ւ այդքան կը զարմանաս:

— Չեմ կրնար հասկնալ, թէ ինչ տեսակ պաշտօն կ'առաջարկես:

— Վարժարանի մէջ պաշտօն...

— Ինծի պէտք չէ պաշտօնը, պատասխանեց վսեմ շեշտով մը:

— Պարոն Թորգոմ, իրաւունք չունիք այսպիսի առաջարկութեան մը այդ տեսակ պատասխան տալու, ըսաւ Սուքիասեանց:

— Ես հիմա ուսուցչական ասպարէզը թողած եմ:

— Ինչո՞վ կը զբաղիս կոր ուրեմն:

— Առեւտրական ասպարէզը ընդգրկեցի:

— Կը շնորհաւորեմ, բայց միանգամայն կը դատապարտեմ:

— Ինչո՞ւ համար:

—Որովհետեւ գաղափարական ասպարէզ մը չէ:

— Այդ տեսակ խօսքերէն շատ խար - ուեցանք, պատասխանեց Թորգոմ, դառնացած շեշտով մը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Վալա Խաչատուրեան 50 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի նկարիչ Սարգիս Խաչատուրեանի մահուան 25րդ տարե–դարձին ի յիշատակ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հայկ Պահչէճեան 100 Փր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի նոր չէն–քի ֆոնտին («տանալ «Յառաջ»էն) տա–րաբախտ Պերճ–Ռոպէր Գույումճեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ ՊՕՄՕՆԻ ՄԷՋ

—0—

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, մատաղօրհնութեան արա–րողութենէ մը վերջ, ճաշ մը պիտի տայ Պօմօնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեց–ւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 24ին, ի պատիւ

ԱՐՏԱԽԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ եւ տեղւոյն եկեղեցւոյ բարերարներուն:

Մանրամասնութիւնները յետաղային:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 14էն 28

կազմակերպիչ՝

Ս Ե Ւ Ա Ն

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON

Tél. : 60-13-66

խումբին կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Յետաղային՝ մանրամասնութիւնները

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մանուկեան Սահակ Ստեփանի, ծնած Կոճ գիւղը (Տարօնի գաւառ), ունեցած է քոյր եւ եղբայր: Իրար կորսնցուցած են 1915ին բայց մինչեւ 1937 իրարու միջեւ Թղթակցութիւն եղած է: Սահակի մեծ քոյրն է եղած Եղիսաբէթ Ստեփանի Մա–նուկեան, ծնած 1879ին եւ ամուսնացած Վահան Մկրտիչի Միրզոյեանի հետ, Ալ–րակ գիւղը: Փոքր քոյրը ամուսնացած է Ենովքի հետ եւ ունեցած են աղջիկ մը Եալտուզ անունով: Սահակի եղբայրը ապրած է Պաղտատ և անոր մօտ եղած է տենն մը իր փեսան՝ Ենովքը: Եղիսա–բէթը ունեցած է երկու զաւակ՝ Համբար–ձում ծնած 1900ին եւ Մեսրոպ՝ 1908ին: Մինչեւ 1937 նամակագրութիւն եղած է Սահակի եւ քրոջ Եղիսաբէթի միջեւ: Փնտռողն է ձոն Մեսրոպի Վահանեան, Երեւան 1, Արովեան 11, 3րդ մուտք, բնակարան թիւ 41:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւն–ները սկսած են:

Վարժարանը կը գործադրէ ֆրանսա–կան երկրորդական վարժարաններու ծը–րագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներ–րուն հայեցի դաստիարակութիւն:

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ա–մէն օր.

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy

Հեռաձայն 927-01-72

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փո–փոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնու–մէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* :

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ըն–դունուի հեռաձայնով :

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանքի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւքսէմպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

Գին 15 ֆրանք
փոստով՝ 17 ֆրանք
Դիմել «Յառաջ»ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պա–րահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին: (Եղանա–կին առաջին եւ խիստ փայլուն պարա–հանդէսը) Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէռի շքեղ սրահ–ներուն մէջ :

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղա–նակին առթիւ «Նուպարեան» մատենա–դարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամ–սուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Ուրբաթ 1 Սեպտեմբերին:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին
ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի
որեւէ գնումի մը համար
ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

